DE HEILIGE SCHRIFT

IN

BIJBELLEZINGEN VOOR HET VOLK.

DE

HEILIGE SCHRIFT

IN

BIJBELLEZINGEN VOOR HET VOLK,

DOOR

PH. S. VAN RONKEL,

Theol. Doctor en Predikant te Amsterdam.

TWEEDE DEEL.

GENESIS XXV—L.

Van Abrahams tot Jozefs dood.

AMSTERDAM. — H. M. BREMER. — 1878.

Druk van P. Groenendijk. — Amsterdam.

IZAK, DE ZOON DES VERBONDS.

GENESIS XXV—XXVIII : 10.

Na het huwelijk van Izak, den zoon Abrahams, eindigt de geschiedenis van dezen, om plaats te maken voor die van Izak, den zoon des Verbonds. In drie opzichten is deze de voortzetting van Abraham, den vader der geloovigen, met wien God het Verbond heeft opgericht.

Hij is dit als Opvolger (Hoofdst. XXV), als Navolger (Hoofdst.. XXVI) en als Tegenhanger (Hoofdst. XXVII) van Abraham, en geeft aldus de verhoudingen aan, waarin het volk des Heeren tot den liefhebber Gods staat, bij het navolgen van het geloof der voorgangeren en bij het optreden en wandelen als drager der beloften Gods.

De lijn der verkiezing en verwerping, in Kain en Seth, de zonen Adams, het stam- en bondshoofd, reeds gebleken, met Sem en Cham voortgezet, in Izak en Ismaël bevestigd, wordt bij Jakob en Ezau voor het eerst van Gods wege uitgesproken. Het Verbond Gods met Izak en Jakob is voortzetting en gevolg van het eeuwig Verbond Gods met de Zijnen.

Zoo verheerlijkt ook dit hoofdstuk van Genesis de Vrijmacht, Majesteit en Bondstrouw van dien God, wiens Genade zich verwerkelijkt in de ontplooiing van het Verbond Gods met Zijn volk.

I.

IZAK, DE OPVOLGER ABRAHAMS, ALS DRAGER DER BONDSBELOFTE.

Genesis XXV : 1—34.

INHOUD: Stilheid voor God, stilheid des levens, stilheid van karakter; aangeboren of verkregen kalmte; zachtzinnigheid of zachtmoedigheid; invloed der omstandigheden op ons leven; het onderwerp en deszelfs verdeeling: Abrahams levenseinde, Ismaels geslacht, Izaks optreding, Jakobs verwachting.

Abrahams levenseinde: bewijs der betrouwbaarheid van Gods woord, belofte, en dienst. Het huwelijk van oudere menschen soms verklaarbaar, hoe daarover te oordeelen; wederzijdsche verplichtingen daarbij van ouders en kinderen. Ketura of Hagar. Het »bijwijf". Het erfrecht en de beschikking bij levenden lijve. Afstand doen van het gezach. Wenk voor bejaarde ouders. Abrahams hooge leeftijd. Jaren en dagen; levensdagen en »dagen des levens". Ouder worden of leven? »des levens zat"; »den geest geven"; »een goede ouderdom". Vervulling der belofte. »Tot zijne volken verzameld worden", wel te onderscheiden van »begraven". Leer des bijbels over het sterven, de scheiding van ziel en lichaam. Wat een graf het vleeschlijk en geestelijk Israel kan leeren. Beteekenis van een graf, waarop het rechte licht valt. Plaats van vereeniging en scheiding der verwanten, die geestelijk niet verwant zijn.

Izaks optreding: God van alles de bron, zoowel van den zegen als van het genot des zegens; geene heilige herinnering of gewijde plek vervangt de plaats van Gods eigen werk. De bron Lachai-Roï. Menschlijk pogen zonder goddelijke goedkeuring altijd ijdel. — Ismaels geslacht: Als God verwijdering

en scheiding heeft gewild, zal tijdelijke vereeniging of schijnbare verbroedering niet baten. Ismaels geslacht na diens dood. De trouw van Gods woord blijkbaar in de geschiedenis. De eenheid des bijbels en die van het boek Genesis.

Terugblik. Izaks bestemming voor de heilsgeschiedenis. Zijn leven des gebeds, gezin en kroost. Het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vastgebleven. De trouw van Gods eeuwige verkiezing de inhoud van Izaks gebed (vs. 21), de grond van Rebekka's verwachting (vs. 22—23), de verklaring van het onderscheiden karakter der tweelingen (vs. 24—26), gerechtvaardigd reeds door beider jeugd (vs. 27—34). De eisch ter ontwikkeling van de uitverkoren lijn der genade uit den bodem van het natuurlijk leven. Het doel der uitgestelde gebedsverhooring. De aard, de beweegreden en uitkomst des gebeds. »Vurig bidden Izaks" = Voorbidding voor Rebekka — »In de tegenwoordigheid van". Roeping des mans tegenover de vrouw. Onze liefde geuit in het gebed. — »Verbidden laten". Rebekkas ondervinding. »Den Heer vragen"; op welke wijze? Eigenaardigheid van het vrouwelijk hart. De beteekenis van het oorspronkelijk woord »darasch". Volledig antwoord op het gebed = eene verklaring en eene voorspelling. Vervulling der tijden brengt vervulling van het woord Gods. Ezau en Jakob bij de geboorte en in hun opgroeien. De »oprechtheid" Jakobs; een ingekeerd karakter; gevaar daarin gelegen. Sympathie en antipathie; soms onedel in oorsprong. Onbezorgde vrolijke karakters, niet zonder smart. — De handel over het Eerstgeboorterecht. — Aanleiding, onderhandeling, handeling. De kenschetsende aanleiding: een aanschouwelijk tooneel; voorname achteloosheid, veeleischend, zelfzuchtig, zinnelijk, kwetsend; gemis aan kiesch gevoel. Jakobs voorslag, eigenlijke bedoeling. Misbruik van verkregen voorrechten. Scherts in stee van belijdenis is steeds gevaarlijk. De schuld wegschertsen. Ernst tegenover kortswijl; kortswijl maakt soms ernst noodig; aan beide zijden zonde; de gebruiken van den handel niet over te brengen op het leven. Ezau's lichtzinnigheid; Jakobs gemis aan ernst; eten zonder bidden; soms begrijpelijk. Weinig zelfkennis verraden door sommige vragen. De mensch geneigd tot alle kwaad. Het eenig verschil tusschen mensch en mensch is — bekeerd of onbekeerd. De bekeerden van nature niet beter dan de onbekeerden, Jakob niet beter dan Ezau. Verband tusschen bekeering en verkiezing. Hoe de verkiezing Gods

bij Jakob werkte en op zijne vorming en latere bekeering invloed uitoefende. Jakobs verwachting vrucht der werking van Gods eeuwige verkiezing. De zonden onzer deugden. Alles te weten is niet alles te vergeven. Een geoorloofde gissing aangaande Jakob. Jakob uitgaande naar den bondszegen; een geestelijk goed op ongeestelijke wijze te zoeken veler dwaling. Niet altijd te verontschuldigen. Besluit.

Psalm 62 : 1, 4.

„Immers is mijne ziel stil tot God". Stilheid voor God is eene deugd, die, schaars gevonden, nog minder beoefend, evenwel, waar zij betracht wordt, als een zalig voorrecht der genade wordt erkend. Meer dan iets hebben wij haar noodig voor die stilheid des levens, die een kenmerk is van het geloovend en vertrouwend hart. Maar al te zeer is het licht opbruischend gemoed in opstand, maar al te ras is er ontevreden en nauwlijks ingehouden gemor tegen God en Zijne leidingen der wijsheid en gerechtigheid. Slechts weinigen kunnen gelijk Aäron stilzwijgen, als het leed hen treft; slechts weinigen stil zijn als het gespeende kind, als hun ontnomen wordt, wat hun onmisbaar schijnt voor de aangenaamheid des levens.

Het minst nog zult gij die stilheid bij opzichtige en luidruchtige karakters aantreffen; want stilheid des levens is wel een der groote voorwaarden, die vooraf-gaan aan de stilheid voor God. Als men aan allerlei drukte en beweging om zich heen behoefte gevoelt, maakt men zelfs van zijn smart en zieleleed een middel om rumoer te maken. Indien men dan niet anderen om zich heen hoort, wil men ten minste zich-zelven hooren; en zoo kweekt men eene levendigheid en bewegelijkheid der ziel en der aandoeningen aan, die de stilheid des levens verre houdt en aldus alle stilheid voor God onmogelijk maakt.

Meer zult gij deze bij de stille en ingetrokken karakters aantreffen, die, eenigszins schuchter en terughoudend, met hun smart en leed meer tot zich zelve inkeeren, en menigmaal minder schijnen te lijden, omdat zij hun lijden voor het oog der buitenwereld beter weten te verbergen. Er kan een stilheid des levens zijn, die uit beschroomdheid voortvloeit; ook kan zij uit hoogmoed en hooghartigheid ontspringen, terwijl zij evenzeer menigmalen het kind des wantrouwens in menschen is. Zij kan geboren zijn uit de zucht om niet zwak te willen schijnen, waar men het evenwel is; wanneer men uitwendig stil is, terwijl het daarbinnen stormt en loeit; gelijk aan den berg, wiens kruin besneeuwd, wiens breede helling met groen en bloem beplant is, maar in wiens ingewanden de lava kookt en brult.

'tIs bij stilheid van karakter steeds de vraag, of zij een van nature aangeboren of een van God verkregen goed is. In het eerste geval mag zij zachtzinnigheid zijn, eerst als zij onder de worsteling van het nieuwe leven verkregen is, heeft zij de wijding der zachtmoedigheid. Zachtmoedigheid is meer dan zachtzinnigheid, gelijk het gemoed toch ook op zedelijk gebied veel hoogere plaats inneemt dan de zinnen dit doen. Als de Heere Jezus Zijn woord spreekt: „leer van mij dat ik zachtmoedig ben en nederig van harte", heeft Hij waarlijk niet die onbeteekenende zachtzinnigheid der onbeduidende menschen op het oog, maar de onderwerping der sterkere, opwaarts strevende geesten aan de macht dier zachtmoedigheid, die in de lijdensschool en door nederwerping der hoogten van eigen trots is verkregen. Zachtmoedigheid is er, wanneer de ziele haar sterkte vond in God, en op de betuiging: „immers is mijne ziel stil tot God", kan laten volgen, wat steeds den grond

dier stilheid aangeeft: „Van Hem is mijn heil". Van eigen kracht en wil heeft men dan leeren afzien, om alles en alleen van God te verwachten. Daarin wortelt de ware vroomheid des harten, daarin die stilheid voor God, waarvan de stilheid des levens en stilheid van karakter de uiting is, die ons heenwijst op een stillen en zachtmoedigen geest, die kostelijk is voor God. Niet uit zekere stilheid van karakter moet het stille zijn voor God, maar omgekeerd moet de stilheid en kalmte van hart en leven vloeien uit de stilheid des geestes voor God.

Was het aldus misschien bij Izak den zoon en opvolger van zijn vader Abraham, bij wien wij, in tegenoverstelling met den krachtigen vader der geloovigen, een zekere gelijkmatigheid en effenheid van wandel en omgang bespeuren, die dikwijls, maar ten onrechte, den indruk van zekere traagheid en van gemis aan geestkracht geven. Izak was een stil en peinzend karakter. Zoo wordt ons zijn beeld in de H. Schrift geteekend, hij die de opvolger, (H. XXV) de navolger, (H. XXVI) maar ook de tegenhanger, (H. XXVII) van zijn grooten vader was. Er moet verscheidenheid zijn in het leven, dat van niets zoozeer een bepaalden afkeer toont als van die eentoonigheid en eenvormigheid, die velen het hoogste toppunt van en beste bewijs voor eenheid toeschijnt; eene eenheid, die evenwel alle leven mist, uit het leven zelf niet is geworden, en daarom slechts den naam van eenvormigheid verdient. Vergeet bij de vergelijking van den grooten zoon met den grooten vader ook niet, dat de omstandigheden des levens bij een Izak en bij een Abraham oneindig veel verschillen.

Gewis oefenen de omstandigheden van ons geheele leven, maar vooral van onze jeugd, een grooten invloed uit op de vorming van ons geheele zedelijk bestaan.

Daarom mag het den Christelijken ouders niet onverschillig zijn, in welke school de teedere kinderharten de eerste indrukken ontvangen. Daarvan hangt zoo veel voor het vervolg, menigmalen voor de gansche toekomst af. Izak was niet, gelijk een Abraham, te midden der afgoden van Therah's huis, maar in Abrahams tente groot gebracht. Ook zal de oefening van eerbied en ontzach, zijnen geloovigen ouders verschuldigd, een heilzame tucht tot vorming van zijn geest en gemoed uitgeoefend hebben. Maar bovenal mag ééne medewerkende en groote oorzaak niet uit het oog verloren worden, als wij Izak's zwijgende en stille natuur eenigszins willen begrijpen. Onvergetelijk moet hem het oogenblik gebleven zijn, als hij, stil en roerloos, op de houtmijt als slachtoffer uitgestrekt lag en zijn vader, met het blinkend offermes in de hand, voor hem stond, gereed om toe te stooten. Toen bleef hij met vromen zin en kinderlijke onderwerping zwijgen. Wat toen in dat ontzachlijk oogenblik in zijn ziel omging, bleef richtsnoer en karaktertrek zijns levens. Stil te zijn, te wachten en middelerwijl — te bidden. Zoo wachtte hij zijne gade af (Gen. 24 : 63), zoo wachtte hij later op de geboorte van een kind (Gen. 25 : 21).

Zoo leeren wij Izak kennen, als hij voor het eerst handelend optreedt, zooals ons dat in hoofdst. 25 wordt verhaald. Wat tot die optreding aanleiding gaf, Abrahams levenseinde en Ismaels verwijdering, wordt ons eerst vermeld (vs. 1—18); in welke werkzaamheid zij zich bovenal openbaarde wordt daarna kortelijk aangewezen (vs. 19—26); hoe daarmede de geheel zelfstandige ontwikkeling zijner zonen samenhing wordt ons ook niet verzwegen (vs. 27—34) Het geheele hoofdstuk teekent aldus in het kort: Abrahams laatste levensdagen, Ismaels voort-

gaande verwijdering, Izaks kenmerkende optreding, Ezaus verderfelijke keuze en Jakobs vroege verwachting. Alles te samen moet ons de oorzaken aangeven waardoor, de richting aantoonen waarin, en de gevolgen openbaren, waarmede de daadzaak is gekenmerkt, die den hoofdinhoud van het geheele hoofdstuk uitmaakt, namelijk: de optreding van Izak als opvolger Abrahams, en drager der Verbondsbeloften.

Voor wij verder gaan, dienen wij te verklaren, waarom wij het eerste tiental verzen van dit hoofdstuk, die het levenseinde van Abraham vermelden, niet tot het vorige hoofddeel van Abrahams leven gebracht hebben. Naar ons inzien is de vermelding van Abrahams laatste levensjaren als eene toegift, eene bijlage tot zijne geschiedenis. Voor zooverre deze betrekking heeft op de volvoering van den Raad Gods, eindigt zij met Izaks optreding door zijn huwelijk. Men moet in Abrahams leven, gelijk in dat van iederen geloovige twee zijden onderscheiden, waarvan de eene tot het rijk der genade of dat der heilsgeschiedenis behoort, de andere tot dat der natuur of van het bijzonder leven. Elk geloovige leeft als een dubbel leven, het eene persoonlijk in betrekking tot den kring en de omgeving van eigen belangen, verwanten en bedoelingen, het andere als 't ware ambtelijk, in verhouding tot het rijk Gods. Alleen dit laatste behoort tot de heilige geschiedenis. Wat Abraham na Izaks optreding nog leefde, dient tot ontwikkeling en voltooiing van eigen persoonlijkheid, niet tot den Raad Gods in betrekking tot de belofte des Verbonds.

Gij zult niet mogen zeggen, dat Abrahams laatste levensdagen niet geheel beantwoorden aan het geheel van zijn leven. Veeleer komen zij dit geheel bevesti-

gen en afronden, ja wat ons de Heilige Schrift daarvan verhaalt is een vernieuwd bewijs van de betrouwbaarheid van Gods woord, beloften en dienst. Ook Abrahams huwelijk met Ketura moest daartoe medewerken, om dien Abraham, wien de Heer eenmaal eene talrijke nakomelingschap beloofd en wien hij op honderdjarigen leeftijd daartoe nog wonderbaar bekwaam gemaakt had, als met eigen oogen te doen aanschouwen, hoe waar in alles, zelfs tot in den kleinsten titel of jota, het woord des Heeren is.

„En Abraham voer voort en nam eene vrouw, wier naam was Ketura. En zij baarde hem Zimran en Joksan en Medan en Midian en Jisbak en Suah. En Joksan gewon Seba en Dedan en de zonen van Dedan waren de Assurieten en Leümmieten. En de zonen van Midian waren Efa en Efer en Henoch en Abida en Eldaä. Deze allen waren zonen van Ketura". — Gij zegt, dat het uw gevoel pijnlijk aandoet van den zoo ouden en eerwaardigen Abraham, die bij Sara's dood reeds 137 jaren was, te moeten vernemen, dat hij nog in het huwelijk trad. Wij kunnen uw bezwaar begrijpen, maar daarom nog niet in alles billijken.

Zij het waar dat er in de huwelijksverbindtenis van zoo oude menschen, die veelmeer om hun dood dan om een echtverbond moesten denken, meest altijd iets stuitends ligt. Er kunnen uitzonderingen zijn. De vraag is maar, en deze geldt ook jongeren menschen, wat men eigenlijk in het huwelijk naar deszelfs maatschappelijke zijde zoekt, òf zingenot òf veredelende en opbouwende gezelligheid. Aan deze laatste hebben dikwijls verlaten en alleenstaande ouden van dagen gewis wel het meest behoefte. Gelukkig het huwelijk, ook nog op den ouden dag, waarin men de stichtelijke samenspreking over God en dood en eeuwigheid aldus zoekt, maar dan ook vindt. Maar al te dikwerf blijkt het,

helaas! dat ook de jaren de macht van het vleesch niet konden dooden. Trouwens noch de tijd kan dit, noch iets in den tijd, noch eenig grooter deel van den tijd, maar alleen Hij, wiens naam is — Vader der Eeuwigheid.

Maar er is toch ook nog eene ernstige vraag voor u, die u afkeerig en met walging afwendt van de echtverbindtenis van zoo oude menschen! Vreest gij niet eenigszins, juist door dit huwelijk, in uwe stoffelijke belangen benadeeld te worden? Spruit uw afkeer en uwe bestrijding uit een geheel onbaatzuchtig en rein gevoel? Onderzoek daarin ook u zelven. Neen, de ouders hebben zedelijk niet het recht, door latere verbindtenissen op de eenmaal verkregen rechten van goede en getrouwe kinderen inbreuk te maken. Maar zijn de kinderen nog goed en getrouw, als zij aldus zich een meesterschap over onafhankelijke ouders aanmatigen? Toch hebben ouders nauwlettend toetezien, dat zij hunne kinderen, door allerlei beschikkingen aan anderen, in hun wettig erfdeel niet te zeer benadeelen. Maar daarvoor waakte Abraham dan ook wel. „Doch Abraham gaf aan Izak al wat hij had, maar aan de zonen der bijwijven, die Abraham had, gaf Abraham geschenken; en zond hen weg van zijnen zoon Izak, terwijl hij nog leefde, oostwaarts naar het land van het oosten."

Moet Ketura wellicht met Hagar de Egyptische op eene lijn gesteld worden en zijn deze twee „de bijwijven", waarvan hier sprake is, of hebben wij aan nog andere bijwijven te denken, die Abraham buitendien had? Er zijn er ook, vooral onder de joodsche schrijvers, die meenen dat Ketura dezelfde is als Hagar, en dat dus Abraham behalve deze geene andere vrouw ooit heeft gehad, met zoo onteerenden bijnaam aangeduid. Want in stee van op de verbinding en vereeni-

ging te wijzen, die door het huwelijk geschiedt, wijst het oorspronkelijke woord pilèges, door bijwijf vertaald, veeleer op scheiding en uiteengaan, en doet aan den naam Peleg denken, in wiens dagen de volkeren gescheiden werden. Wil dit woord misschien deze waarheid aantoonen: dat elke gemeenzame omgang der geslachten, buiten het huwelijk om, niet verbindt, maar scheidt? Ja, zoodanige omgang scheidt den man van zijne vrouw, scheidt het hart van God en van de goddelijke dingen.

Ten minste Abraham kent ook aan de kinderen, uit dien halven echt geboren, geenszins de rechten toe, die uit het wettig huwelijk voortspruiten. „Terwijl hij nog leefde"; — dit wordt in den bijbel er uitdrukkelijk bijgevoegd, omdat het oostersche erfrecht hem verboden zoude hebben, dergelijke beschikkingen na zijn dood te doen uitvoeren; — „terwijl hij nog leefde, gaf Abraham alles wat hij had aan Izak; maar aan de zonen der bijwijven, die Abraham had, gaf Abraham geschenken; en zond hen weg van zijnen zoon Izak, oostwaarts naar het land van het oosten".

Dat wil zeggen, dat Abraham, nog bij zijn leven, op Izak overdroeg en aan dezen overgaf al de rechten en voorrechten van het hoofd van den stam, van den herdersvorst, die met onbeperkt gezach over zijne onderhoorigen mocht heerschen. Aan deze heerscher-rechten was de geheele bezitting van den stam verbonden. Abraham trad als vorst vrijwillig af en terug, om plaats te maken voor zijnen zoon.

Hierin herkent gij weer den wijzen en voorzichtigen man en vader, maar ook den weinig zelfzuchtigen geloovige, wiens eenige lust het was, den raad des Heeren te dienen. Hij, die voordezen, op Gods woord, gewillig afstand had gedaan van vaderland en vaderhuis, om in den vreemde te gaan zwerven; hij die later, waar

de Heer het van hem eischte, zijn eenig kind willig Gode wilde afstaan, diezelfde man en vader staat nu ook alles, wat hij had en wat gewoonlijk den trots en den lust des menschen uitmaakt, even gemakkelijk aan dien zelfden zoon af. Ouders! bejaarde moeders! er komt een tijd, nog in uw leven misschien, dat gij het roer moet loslaten en de door ouderdom stramme hand moet terugtrekken, al doet gij het niet dan ongaarne; al wilt gij ook nog zoolang mogelijk het opperbestuur in huis en hof behouden, om eigen zwakheid te ontveinzen of om eene door gewoonte liefgekregen leiding te behouden.

Door dit niet te willen, maakt gij, o hoogbejaarde vrouwe! en u zelve en uwe dochter en uwe ondergeschikten het leven moeilijker. Wilt gij dan maar volstrekt niet gelooven, dat uw hand niet meer even vast, uw brein niet meer even helder is als eene halve eeuw geleden? Gelóoft gij dan waarlijk, dat niemand het zoo goed doet als gij dit pleegt, dat gij zoo geheel onmisbaar zijt? Onmisbaar is niemand dan God, en iets anders te meenen van zich zelven verraadt veel ingenomenheid met zich zelven en eigen inzicht. Is dit bij u aldus, o leer dan van Abraham, in tijds u van de onnoodige bezigheden des bestuurs te ontslaan, eer men u over uw bestuur met nijdige oogen aanziet en u daaruit poogt te dringen, — eer een ander u ontslaat. De weinige dagen of jaren, die u nog resten, hebt gij waarlijk wel voor andere overleggingen noodig. Als God u rust wil geven hier beneden, is dit, opdat gij u zoudt voorbereiden voor de rust, die overblijft voor de kinderen Gods daarboven.

Nog even vele jaren levens in het tweede honderdtal werden Abraham toebedeeld, als hem reeds geschonken waren bij Sara's dood. „Dit nu zijn de dagen der jaren des levens van Abraham, welke hij geleefd heeft,

honderd vijf en zeventig jaren. En Abraham gaf den geest en stierf in goeden ouderdom, oud en (des levens) zat, en hij werd tot zijne volken verzameld." — Hoe veel geeft Gods woord ons ook wederom hier in zoo weinige woorden! „De dagen der jaren des levens", ja ook de langste leeftijd, eenmaal voorbij, is als een tijdvak van enkele dagen voorbijgevlogen; dat gevoelt men, als men aan het einde staat en soms terugblikt naar het verleden; dat gevoelt men zoo niet, als men in 't ver verschiet — hoe ver zal het zijn? — nog vooruit ziet. — „Dagen der jaren", ja hoe vele jaren des levens er zijn mogen, toch telt ieder jaar zijn bepaald getal dagen en ieder dag heeft zijn eigene geschiedenis, eigene zonden en zorgen; maar ook van iederen dag van al die jaren zal rekenschap afgeëischt worden. Hoort gij dit wel?

Gelukkig als het nog „dagen des levens" waren gelijk bij een Abraham. Want al is men weder een dag ouder geworden, daarom heeft men nog niet altijd een dag meer g e l e e f d. Leven is werken, denken, strijden, worstelen, om het levensdoel te beter te begrijpen en dat levensdoel steeds meer nabij te komen. Dan kan men ook aan het einde des levens „een goeden ouderdom" verwachten, gelijk eenmaal aan Abraham (Gen. 15 : 15) was toegezegd en hem nu door God werd geschonken. Wanneer men aldus in waarheid geleefd, d. i. winste afgeworpen heeft voor de eeuwigheid, dan begeert men ook niet zich zelven te overleven; dan is men, als de tijd gekomen is, „des levens zat".

Abraham was, dit beteekent het immers, verzadigd van hetgeen dit ondermaansche hem geven kon en hij begon naar iets hoogers en reiners, als zeer nabij, met meer verlangen uittezien. Niet dat er door den last des levens een onstuimig verlangen kwam, om van dien last verlost te worden, maar door den lust des

hemels aangetrokken, begon de begeerte des harten zich daarop meer te richten. Hij haastte niet, maar verbeidde. Wil de uitdrukking: „hij gaf den geest" ons misschien dit alles zeggen? Eigenlijk staat er in 't oorspronkelijke: hij nam langzamerhand, onmerkbaar in krachten af; gelijk wij spreken van een kalm en zacht verscheiden en wijken der levenskrachten.

Zoo stierf dan de groote Abraham. Hij had Gods raad uitgediend en hij kon nu vredig in goeden ouderderdom henengaan; maar niet voordat hij, met eigen oogen en door eigen ondervinding, zich had mogen overtuigen van de betrouwbaarheid van Gods woord, beloften en dienst. Gods woord had hem eenmaal, eene eeuw ruim geleden, uit Ur der Chaldeën geroepen, en gehoorzaam was hij opgetrokken, om een vreemdeling te zijn in een land, dat hij niet kende; maar God was hem daar geen vreemdeling gebleven. Al Gods beloften zag hij aanvankelijk vervuld; eene talrijke nakomelingschap omringde hem, behalve de twee zonen, die hem ten grave zouden geleiden. Dat graf was eigen grond in het land, dat God hem toegezegd had. De Heer had woord gehouden.

Hoe trouw was de Heer, hoe had Hij al Zijne beloften vervuld; al scheen soms de ongehoorzaamheid in Zijn dienst die vervulling te moeten verijdelen. O, het berouwde Abraham op zijn sterfbed gewis niet, dat hij zijn eenig kind eenmaal aan dien gewijden dienst had willen opofferen. Want, zie, ook Izak leeft, leeft niet alleen, maar zal des vaders opvolger zijn en in zijne voetstappen wandelen. Neen, Gods liefdedienst heeft hem nog nooit verdroten, en, zoo er soms ook dergelijke oogenblikken in het leven waren, op het sterfbed, bij het verscheiden uit het leven gewis niet. Dat ook zult gij in die laatste uren mogen ondervinden, kinderen Gods! die onder dien liefdedienst nu wel

eens zucht, als gij met smachtend heimwee, bij den last en druk des levens, bij het dreigen en dringen van zonde en wereld, den blik opheft naar boven, vanwaar de hulpe komen moet en komen zal; zoo nu nog niet, dan in de ure der verlossing van het lichaam dezes doods.

Zoo ging ook Abraham in de ruste des Heeren in. „Hij werd tot zijne volken verzameld", zegt de schrift eigenaardig en veelbeteekenend. Om daarin nu slechts eene sierlijke omschrijving van het begraven te zien, gaat niet aan. Dat verbiedt het eigenlijke woord „begraven" dat in het volgende vers gebruikt wordt, als wij daar lezen: „En Izak en Ismael zijne zonen begroeven hem in de spelonk van Machpéla, in den akker van Efron, den zoon van Zohar, den Hethiet, welke tegenover Mamre is". De uitdrukking „begraven" wordt steeds nauwkeurig onderscheiden, ook in de geschiedenis van Sara's levenseinde. Begraven is ter aarde bestellen, aan den schoot der aarde ter berging en bewaring toevertrouwen, naar het woord des predikers: „het stof keert terug tot de aarde, waaruit het genomen is".

Men zoude zeggen: het „begraven" ziet meer op het stoffelijk overschot; het „tot zijne volken verzameld worden" daarentegen meer op de ziel, op het geestelijk deel des menschen, dat, in de vergaderplaats der afgestorvenen, tot de andere volkeren en vaderen, die reeds voorafgegaan zijn, verzameld wordt, om daar te blijven tot den grooten en geduchten dag der Opstanding in de toekomst des Heeren. (Joh. V : 28. Vergel. Gen. 35 : 29; 49 : 33; Num. 27 : 13; 23 : 12; Deut. 31 : 50). Aldus opgevat, vermijden wij het best het afmattende in den stijl, van namelijk een zelfde begrip met andere woorden te herhalen en aldus tweemalen juist hetzelfde te zeggen. De bijbel houdt

van geene overtolligheden en matte herhalingen. Hier leert hij ons door onderscheiden uitdrukkingen: dat eerst langzaam het lichaam afsleet (gawah), daarna ziel en lichaam door den dood (mat) gescheiden werden; waarop eerst de ziel heenging tot hare vaderen (asaf), en straks ook het lichaam begraven (kabar) werd. Gods woord wil ons dit doen opmerken door juist de twee genoemde uitdrukkingen zoo scherp tegen elkander over te stellen. Wordt wellicht daarom mede het woord „begraven" zoo dikwijls in dit verhaal, gelijk in dat van Sara's uiteinde herhaald? Wordt wellicht daartoe mede de begraafplaats zoo duidelijk omschreven? Gewis ook nog om een andere reden. Om te doen uitkomen, dat, indien Abraham ook al bij zijn leven een vreemdeling was in een vreemd land, hij toch bij zijnen dood eene eigen erve had, om daarin te rusten. Zoo bleek het wederom, ook bij Abrahams ter-aarde bestelling, dat God getrouw was en dat Zijn woord geenszins ter aarde valt. Maar tevens was daarin voor de volgende geslachten het bewijs weggelegd, dat Abrahams nakroost, ook van burgerlijke en maatschappelijke zijde, recht had op den grond van het aardsche Kanaän. Een graf, het graf Abrahams, kon Israels zonen de gewisheid der trouw Gods in deze leeren; een graf, een ontsloten graf in Jozefs hof, kon later Abrahams geestelijken kinderen nog duidelijker maken, hoe daar het recht gekocht is op het geestelijk Kanaän, dat boven is.

Gevoelde Izak iets van dit alles, als hij met zijn halfbroeder Ismael daar bij de geopende grafspelonk stond, waarin het stoffelijk overschot zijner lieve moeder was weggeborgen? Wij weten het niet. Want niet op hem, maar op h e t g r a f zelf wil het heilig bijbelwoord thans al het licht laten vallen. Daarom, ter bevestiging der waarheid aangaande het recht Abra-

hams op dien van Efron gekochten erfgrond, worden er nog deze woorden bijgevoegd: „in den akker, dien Abraham van de zonen Seths gekocht had, daar is Abraham begraven, en Sara, zijne huisvrouw". Zij, in het leven vereenigd, waren het nu ook in den dood en rustten in één graf. Geen aanraking van 't stoffelijk overschot eener Hagar of Ketura zal deze vereeniging ontheiligen. Met den dood houden die kwellingen op; en in het graf is geen getwist of onheilige naijver. Mochten deze ook aan het graf er niet zijn, noch als men van het graf naar eigen huis is teruggekeerd!

Het graf wordt daarenboven nog somtijds eene plaats der vereeniging en ontmoeting van dezulken, die elkander elders niet zien. Zoo was het met Izak en Ismael, die nog eenmaal aan vaders graf samenkomen, om daarna voor altijd uiteen te gaan. Hoe menigmaal heeft de dood vrienden en verwanten uiteen gedreven, na ze eerst bijeen gebracht te hebben; hoe menigmaal de reeds ver van elkander verwijderden nog verder van elkaar verwijderd! Bij en door den dood des vaders wordt dikwijls nog meer openbaar, wat geestesrichting er in de kinderen reeds vroeger woonde. Menigmalen is het graf zoowel de tijdelijke plaats der vereeniging, als het begin der blijvende scheiding van natuurlijke verwanten, die geestelijk zich niet verwant zijn.

Zoo ging het ook met Abrahams zonen, Izak en Ismael. „Het geschiedde na Abrahams dood, dat God Izak, zijnen zoon zegende", d. i. den verbondszegen, door kennelijke ondersteuning en zichtbaren bijstand, op hem deed overgaan. Want het was niet genoeg, dat de vader der geloovigen zijnen zoon had gezegend; de God der geloovigen zelf moest dit doen, zoude de zegen beklijven en gedijen. Dat ondervond Izak zoo duidelijk in zijn eigen leven, en toch vergat hij zelf

dit later in de toepassing dier ondervinding op zijne zonen Ezau en Jakob. Zoo weinig leert de geloovige menigmalen uit zijne ondervindingen, zoo de Heere zelf hem er niet bij bepaalt en het licht hem daartoe schenkt. God moet niet alleen den zegen schenken, maar ook deszelfs toepassing en gebruik voor het hart en voor het leven. Genade moet toch van alles de eer hebben: van den verbeurden zegen eerst, van de vruchten des zegens daarna; van de geestelijke bevindingen der kinderen Gods, zoowel als van derzelver juist gebruik en toepassing op het leven evenzeer.

Ook het dagelijksch verblijf aan die plaatsen, waar meer dan elders de tegenwoordigheid Gods bleek, en waar dus de macht der gewijde herinnering met meer kracht werkt, kan nooit de onmiddellijke inwerking van Gods Geest vervangen. Dat ook ondervond Izak, die, hoewel reeds vroeger door Abraham zelven in al zijne rechten (Gen. 25 : 5) gesteld, evenwel eerst na Abrahams dood, den verbondszegen van God ontving, waardoor hij als opvolger Abrahams ook in geestelijk opzicht mocht optreden. Hij had toen de welbekende bron, waar God Zich op bijzondere wijze had geopenbaard, tot tijdelijk verblijf gekozen. „En Izak woonde bij den put Lachai-roï”.

Lag er in de keuze van deze plek als tijdelijk woonoord wellicht de nevenbedoeling, om aldus de aanraking met zijn broeder Ismael en diens zonen gemakkelijk te maken. 't Gebeurt meer dat men juist aan het graf. het pijnlijke, dat er ligt in de verwijdering van broeders, dieper gaat gevoelen en, teruggekeerd van het graf, dit zoekt te veranderen. Twee zaken mogen wij veilig veronderstellen: èn dat Izaks vredelievend en stil karakter wel naar zoo iets uitging, én dat de bron Lachai-roï, zoo vermaard door Hagars wonderbare ontmoeting, daartoe eene geschikte gelegenheid kon aan-

bieden. Want Hagars afstammelingen zouden juist deze bron in eere houden en gewis menigmalen daarheen opkomen.

Menschelijke pogingen evenwel tot vereeniging en aanknooping van betrekkingen zullen, hoewel met de beste bedoelingen geschied, altijd ijdel blijven, zoo God zelf die niet wil. Izak en Ismael kunnen en zullen ook daarom nooit te samengaan. „Zullen twee te samen wandelen, tenzij zij dan bijeengekomen zijn?" (Amos 3:3). En kunnen zij buiten Gods wil te samen komen, te samen wonen? Ismael, eenmaal op het woord Gods uit de tente en erve Abrahams gedreven, gaat voortaan zijn eigen weg. Hij moge de zoon Abrahams zijn, hij blijft en blijkt het bovenal van Hagar, de Egyptische dienstmaagd. „Dit nu zijn de geboorten van Ismael, den zoon van Abraham, dien Hagar, de Egyptische dienstmaagd van Sara, Abraham gebaard heeft."

Izaks vroom gemoed moge trachten den halfbroeder tot zich te trekken en, met dat doel voor oogen, zijne eerste woonplaats kiezen bij Lachai-roï; de eenmaal begonnen, door God gewilde verwijdering, wordt met ieder volgend geslacht steeds verder voortgezet en alles, ook de opzettelijke uitzetting en wegzending van Ketura's zonen (vs. 6), moet in den raad Gods dienen, om die voortzetting steeds meer te bevestigen en te bestendigen. Hoor de breede lijst van Ismaels zonen en kleinzonen in den bijbel aflezen, die met de eerstgeborene Ismaels, Nebajôth, begint en met Kedma eindigt. (vs. 13—15). „Deze zijn de zonen van Ismael en dit zijn hunne namen, in hunne dorpen en paleizen, twaalf vorsten naar hunne volken".

Gelijk getal vorstelijke personen en stamvaderlijke hoofden, als later aan Izaks zoon Jakob werd geschonken, werd ook aan Ismael gegund. Dat was immers ook aan Abraham door den Heer aangaande

Ismael beloofd: „Twaalf vorsten zal hij (Ismael) gewinnen en Ik zal hen tot een groot volk stellen; maar Mijn verbond zal Ik met Izak oprichten". (Gen. 17 : 20, 21). Indien nu dit beloofde twaalftal na Abrahams dood bij namen genoemd wordt, geschiedt dit wederom om de trouw Gods te doen uitkomen; maar ook om te doen opmerken, hoe, in de ontplooiing van den vollen zegen Gods in de enkele deelen, geen enkel blaadje verloren gaat. Vergeet hierbij ook niet optemerken, hoe veel sneller de vervulling der tijdelijke beloften in haar verloop is dan die der geestelijke, en hoeveel spoediger aan Ismael dan aan Izak werd gegund, wat God toch aan beiden wilde schenken. Zoo zult gij u kunnen troosten, als gij het kind der wereld dikwijls eerder tot eer en voorspoed ziet gekomen dan het kind Gods, wien toch ook de beloften van „al het andere", van het tijdelijke zijn gegeven.

Nu moge Izaks pogen om Ismaels zonen zooveel mogelijk onder zijn invloed te houden, hem misschien gedurende Ismaels leven, bij wien het voorbeeld en de leering van het ouderlijk huis gewis nog veel vermocht, eenigzins zijn gelukt; na Ismaels dood hield alle betrekking van vriendschap op. „En dit zijn de jaren des levens van Ismael, honderd zeven en dertig jaren; en hij gaf den geest (verscheidde) en stierf en hij werd verzameld tot zijne volken en zij (de vroeger genoemde zonen Ismaels) woonden van Havila tot Sur toe, hetwelk tegenover Egypte is, daar gij gaat naar Assur; hij heeft zich nedergeslagen voor het aangezicht van al zijne broederen". Dat is aldus bij Ismaels zonen de voortzetting der verwijdering van Ismael. Schier in Israels nabijheid en zich voor zijn aangezicht uitbreidende, richtten zij hun gang gelijk hun leven naar Egypte en Assur heen.

Moge Ismael uit Abraham stammen naar het vleesch,

de geestesrichting zijner zonen ligt in de lijn, die naar de kinderen Chams, naar Egypte en Assur heenleidt. — En nog is dit altijd aldus; — en zoo blijkt het woord Gods zijn trouw en kracht voor alle eeuwen te behouden. Want al wat hier van Ismael en diens geslacht werd verhaald, en wat in overeenstemming daarmede nog heden geschiedt, is de zuivere vervulling van hetgeen de Heere God eenmaal aan Abraham had voorspeld (Gen. 16 : 12). Maar zoo ook is hier reeds een duidelijk spoor van die eenheid en van dien ongebroken samenhang van het boek Genesis, die zoo menigmaal bestreden werden. Aan het einde zal die waarheid ons nog krachtiger moeten treffen, als het geheele boek Genesis, in zijn geheel en al zijn onderdeelen, blijkt de ontwikkeling van eene enkele gedachte Gods te zijn: die van Zijn verbond met Abraham, en dat verbond voortgezet in Izak en diens zoon Jakob. Gèen enkel deel van het gansche boek Genesis staat buiten verband met die eene alles beheerschende hoofdgedachte. Maar dan moet ook één enkel schrijver het geheele boek als één geheel gedacht, en niet maar uit verschillende bronnen als een bont mozaiek hebben te samengesteld.

Psalm 89 : 1.

Reeds bleek ons, hoe Izak, én door Abrahams bestelling bij zijn leven én door den zegen Gods na Abrahams dood én door de steeds toenemende verwijdering Ismaels, in waarheid als de ware opvolger Abrahams, maar in zijn eigenaardig karakter van bewaarder der beloften, in het openbaar mocht optreden. Hoe dit bij het huwelijk Izaks geschiedde en vervolgens in zijn leven openbaar werd, vermeldt ons nu het tweede deel van het hoofdstuk, dat wij te samen

behandelen; terwijl in de eerste helft daarvan ons meer de oorzaken en aanleidende omstandigheden werden medegedeeld. Nu Izaks geschiedenis als een op zich zelf staand geheel en een in zich zelf afgesloten en afgerond verhaal wordt beschreven, wordt in weinige woorden zijne geboorte medegedeeld, en alles verzwegen wat in zijne jeugd voorviel, zonder dat hij zelf daarbij handelend optrad. „Dit nu zijn de geboorten van Izak, den zoon van Abraham: Abraham gewon Izak, en Izak was veertig jaren oud, als hij Rebekkka, de dochter van Bethuel, den Syrier, uit Paddan-Aram, de zuster van Laban den Syrier, zich ter vrouw nam".

Al wat wij, bij de beschouwing der voorafgaande hoofdstukken, met elkander behandeld hebben, wordt dus als bekend verondersteld. En trouwens, wij weten reeds genoeg van Bethuels gezin en Eliëzers tocht, om voor Izak eene bruid te zoeken, om niet andermaal daarover uitvoerig te zijn. De geschiedenis wordt vastgeknoopt aan hetgeen ons aan het einde van het voorgaande hoofdst. was verhaald, om hier te worden voortgezet. Al hetgeen ons middelerwijl werd medegedeeld strekte slechts, om te meer te doen uitkomen, dat voortaan, na Izaks optreding als opvolger Abrahams, Izak zelf de hoofdpersoon der geschiedenis is, maar alleen als tusschenschakel tusschen zijn vader Abraham en zijn zoon Israel. Zijn leven des gebeds, zijn gezin en zijn kroost worden ons nu in groote trekken geschilderd; om onze aandacht aanstonds te bepalen bij die tweelingen, waarvan Paulus de Apostel zegt: „want als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve, niet uit de werken, maar uit den Roepende, zoo werd tot haar gezegd: de meerdere zal den mindere dienen". (Rom. 9 : 11, 12.)

Opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve, dat opschrift kunt gij boven elk, maar vooral ook boven dit deel der heilige schrift zetten, (vs. 14—34); terwijl daarin duidelijk wordt, hoe de verkiezing van den enkelen geloovige in verband staat met en ondergeschikt blijft aan den eeuwigen Raad Gods, ter volbrenging van Zijn verbond der genade. De verwerkelijking der uitverkiezende genade Gods in den tijd en in de uitverkoren geslachtslijn is de inhoud van Izaks gebed en uitkomst, is de grond van Rebekka's ondervinding en verwachting; is de verklaring van het opmerkelijk verschil der beide broeders, vindt hare bevestiging en rechtvaardiging reeds in beider jeugd. Wat de Apostel in zoo duidelijke woorden zoo helder uitspreekt, wordt hierin met feiten en daden Gods op de gewijde bladen der heilige geschiedenis neergeschreven, Gods eeuwige en vrije verkiezing is èn van de heilsgeschiedenis èn van het geloof en leven der bijbelheiligen de wel verborgen, maar niettemin werkzame achtergrond. Dat moet blijken uit Izaks gebedsverhooring (vs. 21), uit het raadselachtig woord Gods tot Rebekka (vs. 22—23), uit de geboorte zelve der twee kinderen (vs. 24—26), ten laatste uit de vroegtijdige openbaring van beider karakter (vs. 27—34).

Wel langs den natuurlijken weg van de gewone ontwikkeling des levens, maar niet uit kracht van dat natuurlijke leven op zich zelve, moest de uitverkoren lijn der genade voortgeplant worden. De geestelijke kracht van het verbond Gods moest werkzaam optreden, waar de natuurmacht machteloos bleek, en zoo moesten de eindelijke uitkomsten de kennelijke blijken met zich dragen van het gewrocht Gods te zijn. Dat was onwedersprekelijk gebleken uit de bovennatuurlijke

kracht ter voortbrenging aan een ouden tronk als Abraham was, en aan een verstorven lichaam als dat van Sara gegeven; dat bleek ook uit de veeljarige onvruchtbaarheid van Izaks huwelijk. Eene lange reeks jaren waren Izak en Rebekka reeds gehuwd, en nog konden zij de spoedige vervulling van beider lang gekoesterden wensch niet verwachten. Wel had Izak zijn toevlucht genomen tot het gebed, maar dat ook moest hij leeren: de uitkomst komt maar niet om het, wel op het gebed. Om dat intezien moest hij zoolang, moeten wij ook menigmalen zoo langen tijd op de verhooring onzer gebeden wachten.

„En Izak bad den Heere zeer, in de tegenwoordigheid van zijne huisvrouw, want zij was onvruchtbaar; en de Heere liet Zich van hem verbidden, zoodat Rebekka, zijne huisvrouw zwanger werd". — Eene enkele opmerking ter verklaring en opheldering der gebezigde woorden is hier niet overbodig, zoowel wat den aard als de beweegreden en de uitkomst des gebeds aangaat. Om den aard des gebeds aanteduiden wordt hier een woord gebezigd, dat elders in de schrift (Ex. 8:8, 28, 29; 9 : 28; 10 : 17; Richt. 13 : 8) door „vurig bidden" wordt weergegeven. Zoo bad Mozes en ook later Manoach vuriglijk tot den Heer. Wij zouden zeggen, naar de oorspronkelijke kracht van het gebezigde woord, (atar) dat het gebed als een welriekende wierookwalm dagelijks tot God werd opgezonden. Maar gewis ligt, naar den zin van de schriftuurplaatsen, waar dit zelfde woord voor bidden voorkomt, de beteekenis van het bidden-voor-een-ander daarin opgesloten. Wat Izak deed, gelijk later Mozes en Manoach, was meer voorbiddinge dan smeeking voor zich zelven. Dat, dunkt ons, komt nog duidelijker uit bij Job 22 : 27 en 33 : 26, waar een Gezant, een Uitlegger, Een uit duizend gezegd wordt voor den ellendige te zullen bidden (atar).

In dat gevoelen worden wij bevestigd, als wij op de bijgevoegde woorden letten „in de tegenwoordigheid zijner huisvrouw". Izak bad in de tegenwoordigheid zijner vrouw, omdat het was om wille en ten behoeve van haar. Dat willen onze statenvertalers doen uitkomen, als zij het zeldzaam voorkomende hebreeuwsche woord aldus vertalen en in de kantteekeningen er bijvoegen, dat Izak bad voor haar, „haar hebbende voor de gedachte." Voor zichzelven twijfelde de stille en kalme Izak geenszins aan de zekere vervulling van Gods beloften. Hij had van zijn vader geleerd te wachten. Maar wel was hij bekommerd van wege zijne meer driftige en haastige vrouw. Om harentwille smeekte hij om eene spoedige vervulling der beloftenissen Gods. Och, of gij mannen, die mogelijk somtijds vaster en sterker in het geloof staat, wat meer medelijden en toegefelijkheid mocht hebben voor uw zwakkere en bewegelijker wederhelft! Och, of ook gij meer voor en bij haar tot den Heer mocht roepen! Indien gij dit mogelijk minder noodig hebt, bedenkt, dat zij misschien nog zoo ver niet is, en dat gij van haar niet meer moogt vergen, dan de Heere zelf haar geleerd of gegeven heeft. 't Is niet altijd het reinst en innigst gebed, als wij het alleen om wille van ons zelven doen. Ook in het gebed heeft de zelfverloochenende liefde een heilig recht.

De rabbijnsche leer schrijft voor, te bidden voor anderen, opdat wij voor ons zelven verhooring vinden. Daar ligt waarheid in dat woord, en ook Izak ondervond dit. Een liefelijke uitkomst verblijdde hem. „De Heer liet zich van hem verbidden". Hoe hij dat wist? Uit de klaarblijkelijkheid der verhooring in de schenking van het afgesmeekte, „zoodat Rebekka, zijne huisvrouw, zwanger werd". Wat het woord „verbidden" eigenlijk zeggen wil is moeilijk aantegeven. 't Is in

het oorspronkelijke hetzelfde woord (atar) als hetgeen in den aanvang van dit vers door „bidden" is vertaald. Wij zouden zeggen: dat de Heer toeliet, dat de wierookwalmen des gebeds tot Hem opstegen en Hem omgaven. Met andere woorden: de Heer nam Izaks offer des gebeds aan. Aan eenige offerwerkzaamheid moet gedacht worden, omdat anders bijna nooit dit woord gebezigd wordt, dan in verband met eenig voorafgaand offer. (Zie Ezra 8 : 23, Jes. 19 : 22; vergelijk ook Zeph. 3 : 10).

Zoo was dan Rebekka's onvruchtbaarheid op het gebed geweken. God zelf had het tijdstip ter vervulling Zijner beloften verhaast; maar juist daardoor was, ook voor het oordeel der moeder, de geboorte van haar toekomstig kroost niet meer door de kracht der natuur alleen mogelijk geworden. Er had zich iets geestelijks gemengd in den gewonen loop der dingen; daardoor te meer moest zij op elk minder gewoon, haar zeker vreemd verschijnsel opmerkzaam zijn. Alles trof haar, alles bevreemdde haar. Als iemand die hoopte voor het eerst moeder te zullen worden, trok elk verschijnsel haar aandacht. „En de kinderen stieten zich samen in haar lichaam. Toen zeide zij: Is het zoo? waarom ben ik aldus?" Alles wijst op verrassing en verwarring. Zij weet zelve niet, wat haar deert, wat zij te verwachten heeft. „En zij ging om den Heere te vragen".

Dat was dan reeds de winst van Izaks gebed en van des Heeren verhooring, dat Rebekka er uit geleerd had, met al hare nooden en bezwaren tot den Heer de toevlucht te nemen en bij Hem, zoowel de oorzaken der twijfelingen als de oplossing der moeilijkheden, te onderzoeken. Moeilijk is het, waar Gods woord er van zwijgt, de wijze en den weg te willen ontdekken, waarop zij haar zucht naar kennis in dit opzicht zocht te bevredigen. Te zeggen dat zij of Abraham haren

schoonvader, of Izak haren echtgenoot, of zelfs een Sem, die naar de bijbelsche tijdrekening toen nog leefde, ging raadplegen, verraadt zeer weinig kennis van het vrouwelijk hart en van de kiesche schuchterheid eener vrouw, die hoop voedde, voor het eerst moeder te zullen worden. Zij zal niet een man het eerst deelgenoot maken van dergelijk geheim. Toch hebben joodsche verklaarders beproefd Rebekka's vragen van den Heer aldus te verklaren.

Er zijn in het leven der vrouw, vooral onder omstandigheden waarin Rebekka nu verkeerde, van die kleine geheimen, die zij zelfs voor haar eigen man zorgvuldig verbergt. Gelukkig indien zij geene andere te verbergen heeft. Er zijn in de vrouwelijke ziel dan vermoedens, wenschen en verwachtingen, die zij alleen den Heer in stilte kan zeggen. Dan heeft zij behoefte aan de afzondering der biddende eenzaamheid, waar zij den Heer gaat zoeken, om Hem alleen te raadplegen.

Zoo deed het ook gewis Rebekka, die met Izak aan een leven des gebeds gewoon was geworden. Ook leert het oorspronkelijk woord (darash) ons niet anders; het beteekent: „ernstig en nauwlettend raadplegen". Dat raadplegen met God, dat in de verlegenheid en onzekerheid des harten raad zoeken bij en met God, is een gewichtig deel van den wandel en gemeenzamen omgang met God, die jeugdige moeders in die belangwekkende omstandigheden des levens niet te veel kunnen oefenen. Hebt gij het gedaan, o hoopvolle moeder? Neen? Ga het dan nu nog doen; gij immers hebt ook nog van uwe kleine en grootere bezwaren.

Het noodige antwoord ter onderrichting zal niet uitblijven, evenmin als voor eene biddende Rebekka. „En de Heere zeide tot haar: twee volken zijn in uwen buik en twee natiën zullen zich uit uw ingewand vaneen scheiden; en het eene volk zal sterker zijn dan

het andere volk en de meerdere zal den mindere dienen". — Eerst wordt haar de oorzaak van het ongewoon verschijnsel verklaard: zij draagt een tweeling onder het hart. Daarna wordt haar de beteekenis van dat angstwekkend gevoel opgehelderd: reeds in moeders schoot spreekt zich het verschillend en vijandig karakter der beider kinderen uit, dat ook in het nageslacht zal worden voortgezet, „twee natiën zullen zich uit uw ingewand vaneen scheiden": Ezau en Jakob, Edom en Israel, Herodes en de Christus. Ten laatste wordt haar de toekomst onthuld, en deze onthulling is tevens eene belofte, die inhield, dat haar zonen zouden leven en tot natiën zich uitbreiden. Hoewel de natuurlijke kracht des eenen, des ouderen, grooter zal zijn dan die des anderen, des jongeren, zal toch de zedelijke en geestelijke meerderheid het erfdeel des minderen, des zwakkeren zijn; „de meerdere zal den mindere dienen". Zoo wordt reeds in deze voorspelling Gods aan Rebekka verkondigd, wat het latere woord des Apostels zoo duidelijk uitspreekt: „het zwakke der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het sterke zou beschamen; en het onedele der wereld en het verachte heeft God uitverkoren en hetgeen niet is, opdat Hij hetgeen iet is te niet zoude maken" (1 Cor. 1 : 27, 28). Zoo moest ook Rebekka leeren, dat geen vleesch zoude roemen voor God.

Nu kon zij kalm en rustig de toekomst en het angstig oogenblik van het moeder worden afwachten. Wat deze toekomst ook berge in den schoot, het licht dat opging over het geheim in haren schoot, stelt haar gerust. Zij heeft het bij God gezocht en Deze is het, die ook de toekomst in Zijne hand houdt, Hij, die steeds Zijn woord houdt; als de tijden zich vervullen, zal God ook Zijn woord vervullen. „Als nu hare dagen vervuld waren om te baren, ziet, zoo waren twee-

lingen in haren buik". — Zoo spoedig komt niet altijd de bevestiging en vervulling der belofte, maar ook niet altijd voor een Rebekka, die toch ook twintig jaren lang had moeten wachten. Dat ook moest uitkomen, daarom wordt er bijgevoegd: „en Izak was zestig jaren oud, als hij hen, de tweelingen, gewon". Maar hoe lang de vervulling ook uitblijve, het woord Gods zal op het einde steeds waarheid blijken. In zichzelve is het onbedriegelijk. Indien dit ons niet schijnt, is er voor ons een duidelijk teeken van gevaarlijk zelfbedrog. De gansche voorspelling Gods zoude vervulling vinden. Dat er een sterkere en een zwakkere bij dit tweetal kinderen was, bleek reeds bij de geboorte uit de uitwendige gesteldheid des lichaams. Want zie „de eerste kwam uit, ros, hij was geheel als een haren kleed; daarom noemde zij zijnen naam Ezau". Op ruwe kracht en woesten inborst scheen een dergelijke gesteldheid des lichaams te moeten heenwijzen. Het was of achter die ruwe huid de wilde natuur van het wouddier reeds school.

Gansch anders was het met den anderen, die na Ezau, schoon bijna gelijktijdig, in het leven trad. „En daarna kwam zijn broeder uit, wiens hand Ezaus verzenen hield; daarom noemde men zijnen naam Jacob of hielhouder, omdat hij in de ure der geboorte — van het tijdperk der zwangerschap kan immers geen sprake zijn — de hiel van den eerstgekomen broeder met zijn kleine handje, dat over het hoofd heen gebogen was, hield omvat. Dit werd evenzeer als een opmerkelijk verschijnsel beschouwd, gewichtig genoeg, om daaraan voor het pasgeboren kind den naam te ontleenen, en om eene heenwijzing op en een voorteeken voor zijn karakter en volgend leven aan te geven. Hij zoude iemand wezen, die van achteren met overleg en list aanviel. Daarop wijst ook de profeet Hosea als hij zegt (Hosea 12 : 4): „In moeders

buik hield hij zijnen broeder bij de verzenen." Met onoprechtheid begon Jakob om daarna, „in zijne kracht (vergelijk Richt. 6 : 14) zich vorstelijk met God te gedragen".

Wat uit de opmerkelijke bijzonderheden bij de geboorte de moeder, door Gods woord voorgelicht, met grond mocht vermoeden, werd reeds vroeg, bij de ontwikkeling van het karakter der beide kinderen, in het leven en de beroepskeuze openbaar. „Als nu deze jongeren groot werden, werd Ezau een man, verstandig op de jacht, een veldman; maar Jacob werd een oprecht man, wonende in tenten". — De een zoekt zijn vermaak daarbuiten in het wijde veld, terwijl de ander binnenshuis, „in de tenten wonende", zijne bezigheid zocht en uitspanning vond; de een had behoefte aan luidruchtigheid en druk gewoel, de ander bevond zich het best bij den stillen eenvoud van den burgerman; de een zocht in hetgeen ontspanning moest wezen de taak van zijn leven, de ander daarentegen maakte van zijnen arbeid en van zijn beroep den lust van het leven; de een zocht het dartel vermaak en de woeste scherts, de ander, ingetrokken en stil van aard, nam het leven ernstiger op, in alle oprechtheid en eenvoud het leven zelf opvattende van zijne ernstiger zijde. Is dit niet de beteekenis van het woord „oprecht", dat van Jacob in tegenstelling van Ezau wordt uitgesproken? Behalve van Jakob wordt deze karaktertrek ook nog aan Noach (Gen. 6 : 9) en aan Job (Job I : 1) toegekend.

Dit woord „oprecht" kenschetst niet zoozeer de innerlijke gesteldheid des harten, als wel de uiting van het karakter naar buiten; het wijst op eene zekere gelijkmatigheid en effenheid van doen, die alle opzichtigheid vermijdt, en het liefst stil en onopgemerkt haren weg gaat, zonder aandacht te trekken of te willen

wekken. Het wijst op een naar binnen gekeerd karakter, dat aan zich zelf genoeg heeft en onverschillig is voor de toejuiching of den gunst van het algemeen. 't Zijn gewoonlijk wel wat zelfzuchtige en berekenende naturen; zij hebben iets stijfs en ongemakkelijks, dat, in het oog der wereld, ongunstig afsteekt bij de luchtiger, vroolijker persoonlijkheden, die, los en zwierig, ingenomen met zich zelve en bij allen aangenaam, door het leven heen dartelen, alsof het leven geen smarten kende en alsof het niet hooge ernst was, aan welks einde de ernstige dood wacht.

Voor ernstiger karakters ligt er wel eenig gevaar in den omgang met die levendiger menschen. Daar ligt eene geheime macht der aantrekking in dien open en vrijen blik, in dat fier en kloek opgeheven hoofd, in die gansche koene en uittartende gestalte, dat, alles te samen, bij den eersten aanblik aangenaam aandoet. De stillere natuur gevoelt het: daar spreekt kracht en moed uit die veerkrachtige houding en losse bewegingen. Daar is wat wij missen. Zoude dit het kunnen zijn, waarom Izak Ezau lief had? Ook, maar bovenal „omdat het wildbraad, het bewijs van den moed zijns zoons, naar zijnen smaak was".

Rebekka evenwel, die beiden meer gadesloeg en, als vrouw, meer op had met mannelijken ernst, „had Jacob lief". Daar is toch iets wonderlijks, schier onverklaarbaars in dat gevoel van toegenegenheid en afkeer. Men weet er dikwijls geene reden voor te geven, en toch schuilen de oorzaken meest altijd in zekere zinnelijke gewaarwordingen, en behooren die onbewuste en onverklaarbare genegenheden tot het gebied des lageren levens. Dikwijls zal ons in een ander aantrekken wat wij in ons zelve missen, afstooten dat wat wij bij een ander van ons zelven vinden. Izak hield meer van Ezau, omdat het wildbraad zijn gehemelte

streelde; gij houdt meer van uw dochter, omdat zij schooner zingt, rijker haartressen heeft, glanziger oogen, edeler gestalte bezit.

Steeds is het iets zinnelijks, waardoor die blinde voorkeur bepaald wordt. Ook hier zal misschien deze natuurwet gelden: gelijke polen stooten af, ongelijke trekken aan. Indien gij menigeen vraagt naar den diepsten grond zijner toegenegenheid voor dezen of genen, weet hij het meestal niet. Hoe onteerend zoude het zijn, hoe beschamend voor het gevoel, indien ten laatste bleek, dat die grond gelegen was in de aantrekkingskracht van eenige lekkernij of van een oogenblik wuft vermaak of van een enkel uur van aangename afleiding en verstrooienden kout. Zoudt gij wellicht daarom, gij anders veel ernstiger zielen! die meer oppervlakkige karakters in uwe kringen zoo gaarne zien? Zoudt gij wellicht daarom, o Christenen! den moed missen, om met die dartele wereld te breken?

Toch hebben ook die laatdunkende en schijnbaar zorgelooze karakters hun smarten en teleurstellingen. De gonzende hommel, die aan den arbeid der ijverige bij zich liefst te goed doet en de geurende rozen laat zorgen, heeft ook zijn tijd van zorg en ellende. Maar daar kunnen de Ezaus-naturen niet tegen. Wat voor den man van ernst en karakter eene beuzeling en niet noemenswaardige kleinigheid is, wordt voor hen een berg van bezwaren en een leed, dat tot elken prijs uit den weg geruimd moet worden. Een voorval uit beider leven toonde dit duidelijk, terwijl het ons tevens vergunt een dieperen blik in het hart van beide tweelingbroeders te slaan. Hooren wij het bijbelsch verhaal van den verkoop van het in 't oosten heilig gehouden eerstgeboorte-recht voor een schotel linzen. Eerst vernemen wij de kenschetsende aanleiding (vs. 29—30), daarna de lichtvaardige onderhande-

ling (vs. 31—33) en ten laatste de zondige handeling zelve (vs. 34).

„En Jakob had een kooksel gekookt; en Ezau kwam uit het veld en was moede. En Ezau zeide tot Jakob: Laat mij toch slorpen van dat roode, dat roode daar, want ik ben moede: daarom heeft men zijnen naam genoemd Edom. Toen zeide Jakob: Verkoop mij op dezen dag uwe eerstgeboorte. En Ezau zeide: zie, ik ga sterven; en waartoe mij dan de eerstgeboorte? Toen zeide Jakob: Zweer mij op dezen dag! En hij zwoer hem; en hij verkocht aan Jakob zijne eerstgeboorte. En Jakob gaf aan Ezau brood en het linzenkooksel; en hij at en dronk en hij stond op en ging heen; alzoo verachtte Ezau de eerstgeboorte".

Hoe levendig is de teekening, hoe frisch en waar elke trek van het verhaal. 't Is alsof wij getuigen zijn van het tooneel in gindsche tente Jakobs. 't Is alsof wij den aartsvader nog in gebukte houding zien staan, om het dampend kooksel, pas van het vuur genomen, op den disch te zetten. De zware arbeid in het veld had hem hongerig gemaakt, de eenvoudige spijze, wat linzen en wat brood, was spoedig toebereid; alles stond uitlokkend gereed en het sobere maal was waarlijk geen weelde, na de vermoeienis van den dag.

Maar zie, daar treedt verhit en gejaagd zijn oudere broeder bij hem binnen en slaat begeerige blikken op de eenvoudige gerechten, waarnaar hij anders misschien niet omzag. Maar nu, als een voornaam heer was hij op de jacht, zijn gewoon tijdverdrijf, geweest, en hij was moede en hongerig. De oudere broeder wil in dit bijzonder geval zich wel verwaardigen, om de spijzen te nuttigen, die de stiller en eenvoudiger Jakob voor zich zelven had gereed gemaakt. Daar klinkt iets zeer voornaams en hoogs in die achtelooze woorden, die Jakob wel moesten zeer doen. „Laat mij

toch slorpen van dat roode, dat roode daar". De keuze der woorden, de aanwijzing der spijze, de herhaling van hetzelfde woord, alles duidt aan, dat Ezau wil doen uitkomen dat hij die spijze zelfs niet kent. Onder andere omstandigheden zoude zij hem te gering zijn; maar voor deze enkele maal wil hij er genoegen mede nemen.

Gevoelde Jakob iets van die voorname achteloosheid en zwierige minachting, die in Ezaus woorden zoo duidelijk doorstralen? Voorzeker is het eene krenking voor het kiesch gevoel, indien men op het nederig werk onzer handen met minachting nederziet en met minachting er van spreekt. Had Jakob bovendien daarvoor zoo hard gewerkt, om nu zijn sober middagmaal aan Ezau te moeten afstaan, die vroolijk en ledig het vermaak had nagejaagd en nu, niet maar een deel, maar het geheel voor zich als den ouderen broeder komt opeischen? 't Is hard, voor een ander te moeten werken, als die ander zelf sterk genoeg is, maar meer lust heeft in genot dan in arbeid. Dan is het wel een groot voorrecht de oudste te zijn! En schertsend, wellicht half tusschen boert en ernst in, zegt Jakob nu: „Verkoop mij heden uwe eerstgeboorte".

Wat bedoelde Jakob met dezen voorslag? Gewis waren er aan de eerstgeboorte, tegenover zekere verplichtingen, ook zekere rechten verbonden. Gewis had de oudste, bij afwezigheid des vaders van het gezin, de eereplaats, en nam hij bij diens dood zijne plaats en een dubbel erfdeel in. Maar dat alles kan Jakob niet bedoeld hebben; want dan had hij niet met Ezau, maar met zijn vader Izak te onderhandelen. Alleen het hoofd van het geslacht, gelijk later bij Jakob zelven bleek (Gen. 48 : 19), had het recht, om een ander zijner zonen of kleinzonen in de plaats van den oudste te stellen. Ons dunkt dat Jakob, door den ruwen

vorm van Ezaus verzoek, dat eigenlijk geen verzoek was, eenigszins geërgerd, door zijn voorstel Ezau op de onbillijkheid van diens vraag wilde opmerkzaam maken. 't Was misbruik maken van een verkregen voorrecht. Indien men, door de oudste te zijn, vrij mocht eten zonder te werken, dan wilde Jakob dit ook wel.... „Kom verkoop mij op dezen dag uwe eerstgeboorte."

Ezau gevoelt dit misschien wel, maar wil met een schertsend woord het verwijt afketsen. „Zie, ik ga sterven", indien gij mij niet spoedig van die spijze geeft, en wat heb ik dan aan de eerstgeboorte, waarover wij nu zullen onderhandelen? Ezau is moede en heeft honger en heeft bovendien weinig lust, om een ernstig vertoog eerst aan te hooren. Hij is een man, die in de groote wereld en voorname kringen te huis behoort, waar men de ernstigste zaken met eene geestigheid en eene woordspeling meent te kunnen afdoen.

Maar Jakob, die verbaasd is over zoo groote geringschatting van een bepaald voorrecht, bedroefd over zoo groote miskenning van eigen verantwoordelijkheid, gaat de zaak nu eerst recht ernstig opnemen. Zoo gaat het meer, dat men schertsend begint, om met den hoogsten ernst te eindigen. Toen zeide Jakob: „Zweer mij op dezen dag"! — Welnu, moet het ernst zijn, dan zij het ernst; aldus dacht wellicht Ezau met de voorname lichtzinnigheid van een groot heer; die soms zijn moed zal bewijzen door te toonen, hoe weinig hij gewichtige zaken telt; en hij zwoer hem en hij verkocht aan Jakob zijne eerstgeboorte. De zaak was ernst geworden en men had wederkeerig van eene zaak Godes en een recht des vaders eigenwillig koopmanschap gemaakt.

Aan beide zijden lag zonde en wel groote zonde, aan de zijde Jakobs zoowel als aan die van Ezau. Bij den oudsten broeder betreuren wij eene zekere

houding van laatdunkendheid, een zeker aangenomen vertoon van hoogheid, maar boven alles eene groote mate van lichtzinnigheid, die eigene wezenlijke voorrechten prijs geeft, omdat hij ze niet genoeg waardeert. Bij den jongere zijn er geene mindere fouten van karakter en gezindheid. Hij toont eene zekere prikkelbaarheid, een ras opgewekte gevoeligheid, die altijd kwaad doet. Veroordeelt hij in Ezau, dat deze misbruik maakt van zijn eerstgeboorterecht en daarop onbillijke eischen grondt, hij zelf maakt misbruik van des broeders verlegenheid en onkunde; en 't is altijd laag uit de zonden en onwetendheden van anderen winst te zoeken voor zich zelven, gelijk het niet minder onedel is, zijne berekeningen van voordeel te maken, door te rekenen op de slechte hartstochten van anderen. Dat mag bij handel en koopmanschap gebruikelijk zijn; het gebruik verheft het onrecht niet tot recht en maakt, wat laag en onedel is in zich zelf, niet door de gewoonte tot iets goeds. Wel werkt het gebruik, helaas! dit uit, dat het gevoel voor recht verstompt, dat men als schrander en wel overlegd gaat roemen wat men, naar den maatstaf van 't gewone recht, slecht en oneerlijk moest noemen. Kwade praktijken blijven kwaad, ook als een Jakob, ook als gij ze doet.

Van beide broeders was dus de handelwijze even slecht. Dat doet de Schrift ons duidelijk uitkomen, als zij kooper en verkooper als in eenen adem gispt, bij het vermelden der zondige handeling. „En Jakob gaf aan Ezau brood en het linzenkooksel; en hij at en dronk en stond op en ging heen: alzoo verachtte Ezau de eerstgeboorte". Jakob aanvaardde den eed en den koop, ziedaar zijne zonde. Langs den weg van onrecht en listig overleg, meende hij in eigen kracht te verwerven, wat Gods wijsheid hem had onthouden Hij deinst er niet voor terug, om partij te trekken van

Ezaus voorbarige drift, onheilige lichtzinnigheid en zinnelijke begeerte. En Ezau? hij deed, alsof er niets gebeurd was; zonder gewetenswroeging eigent hij zich toe, wat een ander toekomt en waarvoor een ander gesloofd heeft.

Neen, hij zal God niet gebeden en gedankt hebben voor spijs en drank, waarvoor hij niet gearbeid heeft. Gretig, als het gulzige dier, valt hij op brood en soep aan; hij at en dronk, stond op en ging heen, zonder een woord van dank aan God of van erkentelijkheid aan Jakob. Wel een treurig bewijs, dat hij op het laatste de zaak even ernstig had opgenomen, en nu eenigszins wrok en spijt gevoelde, tegen Jakob ja, maar over het eerstgeboorterecht, neen. Daarvoor had hij een linzenkooksel ingeruild. — En hoe menigmalen geeft ook gij uwe heiligste overtuigingen en de voorrechten eens Christens prijs voor kost en inwoning, voor gemak en gerief, voor een uur van genot, voor wat brood en wat daartoe behoort? En hoe menigmalen, vrome en stille Jakobs in ons midden! ruildet gij uw kooksel in voor het goud der Ezaus, die, argeloos, uwe vroomheid vertrouwden? Hoe dikwerf hebt gij u verrijkt door de lichtzinnig- of hartstochtlijkheid der wereld?

Hoe is het mogelijk bij een Jakob, zoo zegt ge. Zeg dat niet, want deze uitroep der verbazing toont weinig zelfkennis, weinig inzicht in de diepte van het menschlijk verderf en weinig recht begrip van den aard der bekeering. Vergeet niet dat Jakob nog Jakob was en geen Israel, nog onbekeerd, nog in zijn natuurlijken staat. Ik bid u, in welk opzicht is de onbekeerde Jakob iets anders dan de onbekeerde Ezau. Indien er eenig verschil tusschen beiden is, is het dit, dat Jakob later bekeerd werd en Ezau onbekeerd bleef en stierf; want hij vond geene plaats des berouws,

hoewel hij die met tranen zocht (Hebr. 12 : 16). En waarom dit? Was Jakob dan zooveel beter, zooveel edeler dan Ezau? Wij zagen reeds het tegendeel. Ezau is op zich zelven aangenamer persoonlijkheid dan Jakob. Vanwaar dan dit latere verschil tusschen beiden? En wederom moge de apostel Paulus u het antwoord geven: „opdat het voornemen Gods dat naar de verkiezing is vastbleve, niet uit de werken, opdat niemand roeme" (Rom. 9 : 10). De bekeering moge het bewijs zijn der eeuwige verkiezing, deze verkiezing zelve is grond der bekeering. Niet de bekeering werkt de verkiezing, die vrij is; maar omgekeerd werkt de verkiezing de bekeering, die daardoor bepaald wordt.

Toch is er in Jakob reeds vroeg een ander en beter geest dan in Ezau op te merken. Ook dit is het gevolg eener verkiezing van eeuwigheid, die zich ontwikkelt in den tijd en haar kracht openbaart ten allen tijde. Want de verkiezinge Gods is maar geen afgetrokken waarheid of dood begrip, maar eene eeuwige werkelijkheid en levende kracht. En waar kracht is, moet hare werking gezien worden. Zoo is het ook bij Jakob merkbaar in de richting zijner gedachten en verwachtingen naar God en naar het verbond heen. Want dat hij, met het oog ook daarop, naar het eerstgeboorterecht trachtte, gelooven wij zeker. Ook in de afdwalingen van het genie, zoo zegt men wel eens, herkent men het genie; en dit geldt evenzeer van de geloovigen. Om te kunnen zondigen als een Saulus, moet er de aanleg in hem zijn voor een Paulus. Aldus was het met Jakob. Wat was misschien het geval geweest?

Als wij het einde van het hoofdstuk in verband brengen met hetgeen ons daarin verhaald is van hetgeen na Abrahams dood geschied is, zal ons Jakobs zonde niet onschuldiger, maar misschien begrijpelijker

voorkomen. Wij gaan evenwel niet van de stelling uit, dat alles te weten als van zelve het vergeven van alles met zich medebrengt. Wanneer wij al de verborgen drijfveren der zonde kenden, zullen wij haar misschien nog onvergeeflijker moeten achten. Maar iets van een dergelijke drijfveer vermoeden wij bij Jakobs verlangen naar de eerstgeboorte. Reeds bij de toelichting van vs. 11 merkten wij op, dat er, toen God Izak na Abrahams dood zegende, iets bijzonders moet zijn geschied, waardoor de overdracht van den bondszegen van den vader op den zoon niet alleen voor Izak, maar ook voor anderen kenbaar werd.

Is het niet een alleszins geoorloofde gissing te veronderstellen, dat juist deze gebeurtenis op Jakobs jeugdig gemoed den diepsten indruk gemaakt heeft? De tweeling-broeders waren bij den dood huns grootvaders juist op eenen leeftijd, die voor dergelijke indrukken het meest vatbaar is. Zij waren toen op vijftienjarigen leeftijd. Kan toen bij Jakob de gedachte post gevat hebben, dat naar alle waarschijnlijkheid de bondszegen op den eerstgeborene moest overgaan; omdat deze toch ook op maatschappelijk en burgerlijk gebied de opvolger in des vaders waardigheid moest worden? Was het dit wat hij Ezau benijdde, wiens aanmatigende en hooghartige houding hem bovendien meer dan eens ergerde? Maakte hij dit misschien mede op uit de blijkbare voorkeur, die Izak Ezau schonk? Wij weten dit alles wel niet zoo nauwkeurig, maar mogen het met grond veronderstellen.

Dan was het Jakob om den Verbondszegen te doen, en niet om de tijdelijke voorrechten aan de eerstgeboorte verbonden. Immers al wat hij op het oogenblik bezat, al de vruchten van zijn vlijt, zijn eigen nooddruft — en dat zegt veel voor den vijftienjarigen, hongerigen knaap — had hij voor dit voorrecht veil.

Het moet toegestemd worden: Jakob zocht dan een geestelijk goed langs een aardschen weg. Dat verdient gewis afkeuring; maar toch blijkt hieruit, dat hij reeds op jeugdige jaren iets hoogers zocht, dan de aarde hem geven kon; en dat wijst bij hem op vroegen ernst en op de aanwezigheid van godsdienstige behoeften en verlangens, die zich anders, op zoo jeugdigen leeftijd, gewoonlijk nog niet laten gelden.

Wat wij bij Jakobs gemis aan ervaring eenigszins kunnen verontschuldigen, is, bij meer gevorderde jaren en rijper ondervinding, minder goed te verdedigen. Het goede te willen en met ernst te zoeken is goed en prijzenswaardig; maar het goede te zoeken langs een niet goeden weg en door minder goede middelen is hoogelijk aftekeuren. Toch geschiedt dit meer dan men wel denkt, en denkt de wereld over dergelijke afdwalingen gunstiger dan men wel mag. 't Is niet genoeg „het doel alleen te achten", men moet ook den prijs schatten, waarvoor men dit koopt en daarbij ook op de mogelijke uitkomst zien, of deze namelijk in overeenstemming is met Gods wil en raad. Vooral jeugdigen, ook op den weg des geloofs, mogen dit wel bedenken. In hun vurigen ijver en driftig verlangen, steken zij menigmalen roekeloos de hand uit naar het heilige, dat nog boven hun bereik is.

Er is vermetelheid in dit alles en geringschatting van het heilige. Dan ontstaat dat pogen, om geestelijke heilgoederen door stoffelijke en werktuigelijke verrichtingen te verwerven, om zich het heil te willen koopen door opoffering en onthouding van aardsche dingen. Evenmin als men gedachten bij de el kan koopen, evenmin als men waarheid bij gewicht of inhoudsmaat kan berekenen, evenmin kan men den maatstaf van aardschen koop en verkoop op het geestelijke toepassen.

Indien men dit steeds had begrepen, zoude men

nooit gewaagd hebben van een schat der kerk, van de verdienstelijkheid der goede werken, van het nut der aflaten. Indien men dit steeds had begrepen, zoude men tevens hebben ingezien, dat men den hemel niet voor aalmoezen en lichaamskastijdingen kan koopen.

Indien hij dit had geweten, zoude ook een Jakob reeds toen hebben ingezien, wat hij zoovele jaren later door het onderwijs Gods leerde: dat de bondszegen des Heeren eene loutere gave der vrije genade Gods is; zoude hij reeds nu gezegd hebben, zooals hij het sprak op zijn sterfbed, wat ook het woord onzer ziele en onzes levens moge zijn: „Op Uwe zaligheid wacht ik, o Heer!"

Psalm 130 : 3.

Ik blijf den Heer verwachten;
  Mijn ziel wacht ongestoord;
Ik hoop, in al mijn klachten,
  Op Zijn onfeilbaar woord.
Mijn ziel, vol angst en zorgen,
  Wacht sterker op den Heer,
Dan wachters op den morgen;
  Den morgen. Ach wanneer?

II.

IZAK, DE NAVOLGER ABRAHAMS, ALS VREEMDELING IN HET LAND DER BELOFTE.

Genesis XXVI : 1—34.

INHOUD: Zaligheid van den wandel met God; geloovigen nawandelen niet altijd wandelen met God; het kenmerk van het conservatisme en vormendienst, zeer gemakkelijk; oud of verouderd? De navolging Gods. Het onderwerp en zijn verdeeling: de vernieuwde beloften (vs. 1—11), de tijdelijke zegen (vs. 12—22), de staatkundige verhouding (vs. 23—34) van Izak, den navolger Abrahams.

De vernieuwde beloften, Izak geschonken (vs. 1—4). Genade Gods en zonde des menschen de twee springbronnen van des menschen ondervindingen in het geloofsleven; blijkbaar uit vernieuwde beproevingen (vs. 1), beloften (vs. 2—6), voorzorgsmaatregelen (vs. 7—11). De hongersnood hier vermeld een andere dan die bij Abraham; wezenlijk en ingebeeld gevaar; zucht tot navolging soms prijzenswaardig; sterk bij Izak ontwikkeld, verklaring van zijn gedrag; Izaks karakter; Beër-seba daarvoor mede een bewijs; in den bijbel geen overtollige herhaling; de geestelijke bouw der Schrift; Gods verbod antwoord op onze zondige wenschen en voornemens; God de leidsman der geloovigen; voorttrekken op het woord Gods. — Voor eigen behoeften eigen beloften; eischen en beloften; de zorg Gods vloeiende uit de trouw Zijns verbonds. Wat Izak meer dan Abraham van God verneemt. Waarheid in ieder woord Gods, de beteekenis van „daarom". De geloofsgehoorzaamheid naar wezen en voorwerp; de bijzondere verrichtingen: 1. het stellig gebod (mitzwah), 2. de bijzondere inzetting (chok),

de algemeene leering (thorah). Izak te Gerar; eene waarschuwing tegen onbehoorlijke zorg; onwaarheid gestraft; gevaar van geheime zonden om de openbare belijdenis te schaden; Abimelechs beschuldiging; Izaks beschaming; gezocht martelaarschap.

De tijdelijke zegen Izak verleend: gemoedelijk zelfbedrog; roeping in het vreemde land; langzaam verkregen rijkdom; oorzaak van nijd en haat; de verbeeldingskracht van de afgunst; begeerlijkheid moeder van doodslag; karakterteekening van den nijd; kracht van den nijd op den geloovige; strijd tegen den nijd in eigen hart; bron der kracht; middelen daartoe; het opgraven der putten Abrahams, bewijs van Izaks vromen zin; Izak daarin een voorbeeld voor ons, om de vroegere bronnen van welvaart en godsdienstzin weer optesporen en optegraven; zeer goed in overeenstemming met welbegrepen vooruitgang. Ernstig zoeken naar de oude paden doet nieuwe vinden. Izaks zoeken en vinden der bron, Esek; Sitna. Wat de vijand bedoelt; ook met den formulierenstrijd; macht der volharding de kracht van het lijdelijk geloof, duidelijk in Izak.

Izaks staatkundige verhoudingen: Izaks roeping tegenover den staat; Beër-seba. — De Heer kent het best tijd, wijze, doel en vruchten Zijner verschijningen. Het verbond grond en bron der zegeningen. Navolging Abrahams door Izak wederom; het altaar; nuttige wenk; gebruik der bestemde middelen noodig; gevaar bij achteloosheid des geloofs; vervolging door den vijand; een staatkundig bezoek doorzien; schrander doorzicht Izaks; macht der kleine beleefdheden om standvastige geloovigen voor den dienst van het ongeloof te winnen. — Openhartigheid beter beleid dan arglist, Abimelechs geleide, een vredesvoorstel; hoe ons daarbij te gedragen. — Het doel van den maaltijd. Seba; het ongeloof beschaamd; Ezaus huwelijk vrucht der navolging Izaks; beteekenis der navolging. Besluit.

Psalm 119 : 1, 2.

„Welgelukzalig zijn de oprechten van wandel". En dat is de wandel der oprechten, dat zij in het pad der geboden Gods wandelen, dat Gods woord een lamp voor hun voet en een licht op hun pad is. Naar een ander licht zien zij niet, door een ander schijnsel laten zij zich niet leiden. Gods getuigenis, dat eeuwig

zeker is en slechten wijsheid leert, wijst hun het smalle spoor, dat zij onafgebroken moeten volgen. Dan wandelen zij ook niet in dingen, die hun te hoog en te zwaar zijn (Ps. 131 : 1); dan wordt het hun gegeven te wandelen in de ruimte (Ps. 119 : 45), wanneer zij den Heer achterna wandelen (Hos. 11 : 10).

Menigmalen evenwel meent de zwakke geloovige, dat hij andere en uitnemender geloovigen moet nawandelen, starende op hun voorbeeld, lettende op hunne daden en acht gevende zelfs op hunne spreekwijze, gebaren en eigenaardige uitdrukkingen. Men vergeet daarbij dat datgene, wat voor een ander uit eigen geestelijke bevinding is voortgesproten, bij onze navolging, in ons matte nabootsing wordt, waarin niets zelfstandigs, niets oorspronkelijks meer is; terwijl al wat het geestelijk leven in waarheid kenmerkt, overal tintelt van oorspronkelijke kracht en getuigenis aflegt van onmiddellijke ondervinding. Het nawandelen der geloovigen of het wandelen met hen is nog niet altijd een wandelen met God en naar Gods woord.

Laat ons nooit trachten een ander, hoe uitnemend deze ook zij, iets na te doen. Men mag in het streven daarnaar een meester worden in kunstige vormen, en gekunsteldheid mag daarbij ons als een tweede natuur worden; men heeft ten laatste ook op niets anders te wijzen dan op ledige vormen, waaruit alle kern en levenskracht geweken is; op niets dan op dorre, zorgvuldig bewaarde doodsbeenderen, waarin geen pit of merg meer te onderkennen is.

Dat is het wat verouderende staten, zich zelve overlevende volken, ten ondergang neigende geslachten, uitstervende familiën en ook zekere groepen van personen en enkele geloovigen bijzonder onderscheidt van die frissche, jeugdige, pas uit de bron opborrelende levenskracht. Dan voert sleur den schepter, dan is de

gewoonte koning, dan schrijft de overlevering de wet voor, dan beslissen overoude gebruiken; dan plant men een koud en levenloos uitwendig en verstandelijk geloof voort, dat met den inhoud der geschiedenis zich tevreden stelt, terwijl het de warmte van het innig geloofsleven en den persoon van den Christus zelven zeer goed kan missen. Zoo wordt de richting van het bloot behoud gevormd, dat slechts behouden wil wat het ontving, zonder door eigen inspanning daaraan voort te arbeiden, om het verder te ontwikkelen.

Voor zoo iets is er ten allen tijde groot gevaar bij iederen mensch, ook bij iederen geloovige. Het is zoo gemakkelijk, kost weinig inspanning, eischt slechts wat handigheid door oefening verkregen; schijnt iets te zijn en ook iets te beloven, stopt de reten en scheuren dicht, pleistert de onoogelijkste plekken en heeft daarbij het voorrecht van de deftigheid des ouderdoms. Op het eerste gezicht zult gij het verouderde niet zoo gemakkelijk van het oude onderscheiden en een frisch en levendig tintje over het oude en vermolmde gespreid, doet ras aan frissche kracht ook van binnen denken. Dat is alzoo, als men de menschen nawandelt, en niet God en diens heilige waarheid.

„Gedenkt uwer voorgangeren, die u het Woord Gods gesproken hebben en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling", aldus spreekt de heilige Schrift (Hebr. 3 : 17). Het g e l o o f, als bron der werken, niet de w e r k e n, als vruchten des geloofs, hebt gij na te volgen; niet het u i t e r l ij k d o e n maar de i n n e r l ij k e k r a c h t. Daarom vermaant de apostel zijne volgelingen, navolgers Gods te zijn (Eph. 5 : 1); en, indien hij hen voorstelt hem-zelven natevolgen, (1 Cor. 4 : 16) wil hij dit slechts, met het oog op de navolginge Christi (1 Cor. 11 : 1). Ook Petrus gewaagt van het navolgen van het g o e d e (1 Petr. 3 : 13), maar

daarmede bedoelt hij de navolging van den Christus (1 Petr. 2 : 21), die wel gezegd heeft: volgt Mij na (Matth. 4 : 19), maar nergens heeft gesproken: „Volgt ook Mijne volgelingen na".

Zoodra gij er toe komt, om den blik van God en Christus ter navolging aftewenden en dien daartoe op Zijne volgelingen te slaan, komt gij er even ras toe, om menschen na te doen. Maar dan stelt gij ook in dit opzicht middelaars tusschen u en den eenigen Middelaar. In het navolgen Gods ligt geen gevaar; want Hem kunnen wij niet nadoen. In het navolgen van menschen ligt te grooter gevaar, omdat wij hun werken zoo spoedig kunnen nadoen. Navolging ontaardt zoo spoedig in nabootsing, en van dat euvel kon zelfs een Izak zich niet geheel vrijhouden, gelijk blijken zal uit de verklaring van hoofdst. 26, dat ons den Opvolger Abrahams kenschetst ook als den Navolger Abrahams. Gedreven door kinderlijken eerbied en vroom ontzach voor den grooten vader, stelde hij dezen zich in alles tot voorbeeld, ook waar dit niet zoo aanstonds noodig was. Wij zullen dit kunnen opmerken bij de vernieuwde beloften, hem geschonken (vs. 1—11), bij den tijdelijken zegen, die zijn deel werd (vs. 12—22); en in zijne staatkundige verhouding tegenover andere vorsten en overheden der wereld (vs. 23—34).

'tIs goed gezien van een der uitnemendste bijbelverklaarders van onzen tijd, wanneer hij de behandeling van Genesis 26 met deze woorden omstreeks besluit: „In dit zevental kleinere verhaaltjes uit het eerste veertigtal jaren van Izaks zelfstandig optreden, blijkt het oogmerk om te toonen, hoe Izak, hoewel minder groot in daden dan in lijden, evenwel uit alle beproevingen, door Gods hulp en kracht, zegevierend en steeds grooter optreedt. Zijn leven is een echo

van dat van Abraham. Al deszelfs wendingen ontspringen aan den eersten stoot, door Abraham daartoe gegeven. Maar de zoon is den grooten vader niet onwaard. In de veerkracht en buigzaamheid des duldens en verdragens is hij een held en vertoont hij eene eigenaardige grootte, die zich met onverdelgbare kracht in het volk Israels heeft voortgezet.

Gij moogt wel zeggen, dat het leven der geloovigen in de groote trekken steeds hetzelfde is; waarom dan ook het leven des eenen dikwerf zooveel heeft van het leven des anderen geloovigen. En geen wonder. Daar zijn toch maar twee hoofdbronnen, waaruit de wateren ontspringen, die in de bedding van het menschelijk leven in- en voortstroomen. De genade Gods is de eene, springader des levens en fontein van alle goeds; de ellende des menschen en de in diens val mede verzondigde natuur vormen de andere bron, die niets anders dan bittere wateren opgeeft. Uit beide ontvangt het kind Gods te drinken en 't is God zelf, „Wiens hand den beker houdt, vol van mengelingen, en Hij schenkt daaruit" (Ps. 75 : 9). Zoo zullen in het leven des geloovigen dag en nacht, morgen en avond, lief en leed, benauwdheid en verruiming zich, aan deze zijde van het graf, ook voortdurend afwisselen of, dikwijls, zelfs elkaar vergezellen, hoe wonderspreukig dit ook schijne. Enkel licht of enkel duisternis is het leven van het kind Gods op aarde nooit.

Ook Izak, Abrahams opvolger, moest dit ondervinden. In vele wegen werd ook hij geleid, die ook Abraham eens bewandelde en hij, de opvolger Abrahams, werd dus als van zelf ook diens navolger, zonder dat hij dit, wat hij later wel deed, opzettelijk behoefde te zoeken. Dit blijkt aanstonds als op vernieuwde beproevingen (vs. 1), vernieuwde beloften van de zijde Gods volgden (vs. 2—6) en Izak daarop antwoordde

door vernieuwe eigenwillige maatregelen van voorzorg (vs. 7—11). Indien de Heer niet beter voor den niet al te moedigen Izak gezorgd had, dan deze zelf dit vermocht, zoude hij, met al zijne maatregelen van voorzichtigheid, een treurig einde gevonden hebben. De Heer weet zoo goed wat Zijne kinderen noodig hebben; hij kent de mate van hun kracht en Hij legt hun geen zwaarderen last op, dan zij dragen kunnen.

„Er was honger in het land, behalve den eersten honger, die in de dagen van Abraham geweest was: daarom toog Izak tot Abimelech, den koning der Philistijnen, naar Gerar". Dat wij hier met eene geheel andere gebeurtenis te doen hebben, dan ons in Gen. 12 is verhaald, toen Abraham van den weg zijner roeping afweek, wil de Schrift duidelijk doen uitkomen, door de opzettelijke vermelding van eenen honger, behalve dien eersten ten tijde van Abrahams omzwerving. Ook is de bijvoeging van Izaks tocht naar het land der Philistijnen en die van het verbod Gods, tot hem gekomen, om niet naar Egypte te trekken, niet overtollig; want ook daardoor blijkt onwedersprekelijk, dat de gebeurtenis, die ons hier verhaald wordt, van eene vroegere, bijna gelijksoortige, geheel onderscheiden is.

Men zoude toch er lichtelijk toe komen, gelijk dan ook veel geschied is, en door de ongeloovige wetenschap met een schijn van recht wordt uitgestald, beide gebeurtenissen met zoo bijkans gelijk verloop geheel voor dezelfde te houden. Toch zoude men dan zeer dwalen en het eigenlijk karakter, benevens het hoofddoel, dezer geschiedenis geheel uit het oog verliezen. Wat Abraham deed om het wezenlijk gevaar te ontkomen, namelijk zijne vrouw voor zijne zuster te doen doorgaan; dat deed Izak bij ingebeeld gevaar, alleen uit voorzichtige zucht van navolging. Wij mogen daarom nog niet laag op Izak nederzien, maar moe-

ten veeleer dien vromen kinderzin bewonderen, die den reeds volwassen zoon er toe drong, om zijn vader in alles te willen nadoen. 't Zijn geen slechte karakters, die hun ouders aldus nog lang in de herinnering eeren en hulde bieden. Men vindt nog altijd de zoodanigen, die, angstvallig en kinderlijk eenvoudig bij al wat zij doen of laten, eerst zoeken te weten te komen, hoe hun vader in dergelijke omstandigheden zoude geoordeeld en gehandeld hebben.

Indien men beter had ingezien, dat die navolgingszucht van een Izak, uit kinderlijken eerbied voor een grooten vader geboren, geheel het leven van Izak en in 't bijzonder zijn optreden in dit hoofdstuk kenmerkt; nooit zoude men — wat voor wetenschaplijkheid in plaats van voor oppervlakkigheid moest doorgaan — er toe gekomen zijn, om dit verhaal met het vroegere in hoofdst. 12, van wege de groote overeenkomst tusschen beide, te vereenzelvigen. Zonder die zoo onwillekeurige als gezochte overeenkomsten, zoude Izak dit alles gewis niet doorleefd hebben. Izak zocht die overeenkomsten op. Dat juist doet de bijbel ons zoo treffend uitkomen, om zijn kindertrouw in het schoonste licht te stellen. „Hij groef die waterputten op, die zij ten tijde van Abraham zijnen vader gegraven hadden en hij noemde derzelver namen naar de namen, waarmede zijn vader die genoemd had" (vs. 18).

Daar hebt gij het geheele karakter van den aartsvader Izak. Het is zijn streven, om juist hetzelfde te doen, wat zijn vader gedaan heeft en datzelfde juist op dezelfde wijze te doen. Daarom noemde hij een zekeren pas gegraven put Beër-Seba (vs. 33), omdat zijn vader, bij eene gelijksoortige gelegenheid, dien naam insgelijks aan eene bron gegeven had. Gij moet van den bijbel leeren, karakters te kennen en die karakters menigmalen in eenen enkelen trek te teekenen.

En waar er in den bijbel iets voorkomt, dat u, geleerde man! overtollige herhaling toeschijnt, ga daar uw bijbel nog eens ernstig en nauwlettend overpeinzen; en gij zult verwonderd staan over de diepe menschenkennis en rijke verscheidenheid, die ook daar aanwezig is, waar gij eentoonige herhaling vermoeddet. Men moet meer oog hebben voor den innerlijken en geestelijken bouw der Heilige Schrift; maar daartoe juist moet men eerst opgebouwd worden in het geloof.

Zoo bleek ons wederom, dat er in den bijbel niets doelloos staat, al kunnen wij ook niet aanstonds het doel vatten. Wij weten nu, waarom ons zoo nadrukkelijk gezegd werd, dat de honger, die het land in Izaks dagen teisterde, een ander was, dan die Abraham naar Egypte had gedreven. Wij zijn er nu ook niet meer onkundig van, waarom ons bericht wordt, dat Izak niet insgelijks naar Egypte, maar naar het land der Philistijnen trok. Wij kunnen ons bij den kinderlijken eerbied van Izak zeer goed voorstellen, dat, bij het nijpen van den hongersnood, het ook zijne eerste gedachte was, gelijk zijn vader naar Egypte te gaan. Waarom hij dit dan evenwel niet deed? O, de Heer kende hem; hij was zijn vader niet gelijk in wilskracht en mannelijken moed. Daar in Egypte zoude hij mogelijk bezweken zijn. De Heer belette den voorgenomen tocht naar Egypte. Wij zeggen uitdrukkelijk „voorgenomen". Want naar den regel, dat wij uit de woorden Gods, uit Zijne verboden moeten opmaken wat eigenlijk de lust des harten was, kunnen wij veilig veronderstellen, dat een tocht naar Egypte in Izaks hart was geweest.

Want zie, „en de Heere verscheen hem en zeide: trek niet af naar Egypte; woon in het land, dat Ik u zeggen zal." Als de Heere in Zijne Heilige wet spreekt: „gij zult niet doodslaan," dan kiest Hij, die de harten

kent, dien vorm des verbods, omdat Hij weet, wat in 't verborgene onze wensch en begeerte is. En als Hij Izak het gaan naar Egypte verbiedt, dan doet Hij dit, omdat Hij de begeerte daarnaar en het opgevatte voornemen in Izaks hart heeft gelezen. Mogelijk wist Izak zelf dit nog niet; maar dan zoude Gods woord hem openbaren, wat er in zijn binnenste omging (Ps. 139 : 1—4.); gelijk de wet des Heeren de diepte van ons eigen hart ons moet opdekken.

Bij de heilzame waarschuwing voor Egypte, voegt de Heere eene beproevende aanwijzing van den weg, dien Izak heeft te volgen, en die ons eenigzins doet denken aan een gedeelte van den eisch Gods, die tot Abraham kwam, als hij zijn vaderland moest verlaten, voor een land, dat God hem nog wijzen zoude (Gen. 12 : 1); of wel als hij Izak moest offeren op een der bergen, dien God hem zeggen zou (Gen. 22 : 2). Wij moeten steeds den reisstaf durven opnemen, enkel op het woord Gods, en den weg durven bewandelen, dien de Heer ons laat trekken. Israël werd door de wolk- en vuurkolom voorafgegaan; de wijzen uit het Oosten hadden de ster van den Koning der Joden; Mozes vroeg om Gods aangezicht ten geleide; en de geloovige heeft den oversten Leidsman des geloofs, die ook bij een Izak gewis vooraan ging en den weg wees, dien hij in den geloove heeft te wandelen.

Het land, dat God hem wijzen zoude, moest hij zich ter woon kiezen, maar, gelijk zijn vader gedurende diens omzwervingen, daar als vreemdeling wonen. Noch Izak noch een enkel geloovige mag de pinnen der aardsche tent te diep en te vast inslaan. De tabernakel moet elk oogenblik kunnen afgebroken worden, en gij gereed staan, om de groote reize te aanvaarden. Zoo klonk de eisch of liever het reddend voorschrift des Heeren, en daarna volgt er van diens heilige lippen een zoo

milde stroom van beloften, als Abraham ooit vroeger ontvangen heeft. Trouwens het zijn dan ook dezelfde beloften, die vroeger aan Abraham gedaan zijn en waarover wij dan ook reeds overvloedig met elkaar gehandeld hebben (Gen. 22 : 15—19). Nu worden zij slechts herhaald; omdat toch een kind niet leven kan bij dat deel spijze, dat zijn ouders gevoed heeft. 't Is niet genoeg, dat uw vader voor u beloften ontvangen heeft; deze moeten ook uw eigendom worden; zij moeten tot uzelvèn komen, en een deel van uw eigen zielservaring uitmaken. Van het brood, dat uw vader voedde, kunt gij waarlijk niet leven; want ook uw leven heeft zijn eigene eischen. Maar, als de Heer met Zijne eischen weer op nieuw bij u aandringt, voegt Hij er ook steeds Zijne beloften bij. Hoor slechts: „Woon als vreemdeling in dat land en Ik zal met u zijn en zal u zegenen; want aan u en uw zaad zal Ik al deze landen geven, en zal den eed bevestigen, dien Ik Abraham, uwen vader gezworen heb. En Ik zal uw zaad vermenigvuldigen, als de sterren des hemels en zal aan uw zaad al deze landen geven, en in uw zaad zullen gezegend worden alle volken der aarde."

Toch verneemt Izak nog iets van den Heere, wat Abraham aldus nog niet had gehoord en waarin bijzonder de nadruk gelegd wordt op de trouw Gods, en waardoor mede de oorzaak aangegeven wordt van des Heeren waakzame zorg voor Izak. Wat deze thans in het tijdelijke van de leiding Gods ondervindt, vloeit uit het Verbond Gods met Abraham gemaakt. „God zal den eed bevestigen dien Hij Abraham gedaan heeft," ook in hetgeen Zijne voorkomende zorg voor Abrahams zoon nu doet en in 't vervolg zal doen. Want, uit hem zal Hij voortkomen, die, in waarheid bron van zegen, een zegen zal worden voor alle geslachten der aarde. Uit hem zal de Christus voortkomen, in wien

gezegend zullen worden alle geslachten der aarde. Maar bovendien verneemt Izak nog de goedkeuring Gods over Abrahams geloofswandel en nauwgezette gehoorzaamheid.

Daarin ligt ook juist de reden, waarom Izak verschoond blijft van de zwaardere beproeving, die toch zoowel een Abraham vroeger, als een Jakob later moesten doorstaan. Izak bleef het moeilijkste gespaard. Indien Izak wellicht in zichzelven naar de oorzaak daarvan mocht vorschen, beantwoordt de Heer reeds vooraf zijne bedenking. „Daarom," zoo vervolgt de Heer, „daarom dat Abraham Mijne stem gehoorzaam geweest is en heeft onderhouden Mijn bevel (Mijn wacht), Mijne geboden, Mijne inzettingen en Mijne wetten."

Geen ijdel woord is 't, als de Heere belooft, de kinderen te zullen weldoen, om wille van hunne vrome ouders. Dit „daarom" geeft niet de reden of oorzaak der belofte en zegeningen te kennen, noch beteekent het, dat Abraham daarom de belofte van God ontving, omdat hij God gehoorzaam was geweest. Dan zoude er toch nog maar sprake kunnen zijn van eene meer of min vervroegde vervulling der belofte, niet van het doen der belofte zelve. Het lijdt wel geene tegenspraak, dat de belofte, volgens het verhaal van Abrahams roeping, die roeping vergezelde en dus de gehoorzaamheid vooraf ging. Nu, zonder tegenspraak, wat aan iets vooraf gaat, kan daarvan onmogelijk het gevolg zijn, veel minder het loon daarvan heeten.

Neen, omdat Abraham aan God gehoorzaam geweest is, heeft God hem aanvankelijk de vervulling der belofte gegeven te zien en zijnen zoon Izak de zwaardere beproeving onthouden. Waarin de gehoorzaamheid Abrahams bestond? Juist in datgene, wat Izak nog leeren moest en waarvan hij op het punt stond om af te wijken. Het schriftwoord dat nog voor een oogenblik

onze aandacht vergt, teekent ons die gehoorzaamheid, in haar wezen en voorwerp, als onderwerping aan Gods Woord en het luisteren naar de Stemme Gods; leert ons haar richting kennen, als te bestaan in het onderhouden van het bevel Gods, of wel — zooals wij vertalen, omdat het hier gebezigde woord bijna overal elders in de Schrift aldus vertaald wordt — het houden van Mijne wacht (mischmèreth). Het woord dat hier door „bevel" is weergegeven, duidt of eene wachtplaats of een wachtdienst aan. Vraagt gij nu, waarin die dienst bestond, wat dus de bijzondere verrichtingen der gehoorzaamheid waren, dan blijft het antwoord niet achter. Zij zijn 1°. het opvolgen der stellige geboden Gods, (mitzwah), als bij het verlaten des vaderlands en het opofferen Izaks; 2°. het heilig houden der bijzondere inzettingen (chòk), die, gelijk de besnijdenis, ook voor volgende geslachten moesten gelden; 3°. het bewaren der algemeene leeringen (thorah) en onderwijzingen, die in offerdienst, belofte en profetie, tot Abraham kwamen en op den Christus heenwezen.

Heeft Izak voor zijn eigen hart en leven winst getrokken uit de onderrichting, leering en onderwijzing, die de Heere ook hem niet onthouden heeft en die hij nog overvloediger had dan zijn vader, omdat diens leven, voorbeeld en woorden achter hem lagen? Weldra zoude dit blijken, gedurende zijn verblijf te Gerar, want „alzoo, op het Woord Gods, woonde Izak te Gerar." Daar had ook Abraham eenigen tijd vertoefd (Gen. 20). Gij moet dan ook niet van Izaks bloode en verlegen natuur verwachten, dat hij zelf nieuwe wegen en hulpmiddelen zoude uitdenken. Hij hield zich voortdurend geheel aan hetgeen zijn vader in dit opzicht gedaan had. In dat Gerar had Abraham eene zeer onaangename ontmoeting gehad; en Izak

vreest onmiddellijk, dat hem hetzelfde bejegenen zal. „En als de mannen van die plaats hem vraagden van zijne huisvrouw, zeide hij: zij is mijne zuster; want hij vreesde te zeggen, mijne huisvrouw: opdat mij misschien (zeide hij), de mannen dezer plaats niet dooden om Rebekka; want zij was schoon van aangezicht.” Welk verschil hier tusschen den vader en den zoon. Abraham, zoo hebben wij het van hem zelven vernomen, had zijne gade Sara, bij het vertrek uit Ur, in het algemeen, en niet voor een bijzonder geval, den raad gegeven, om zich voor zijne zuster te laten doorgaan, ook, omdat zij zijne halfzuster was. Izak daarentegen, die met zijne nicht gehuwd was, grijpt de eerste de beste gelegenheid aan, om te zeggen, dat Rebekka zijne zuster was.

Lieve Vrienden! ’t is niet gezegd, dat de beproevingen, die over andere kinderen Gods, die gij kent, zijn gekomen, ook juist u moeten treffen; of dat de donkere diepten, waarin zij geleid werden, ook uw deel moeten worden. Daarom doet gij niet verstandig met u te wapenen en dikwerf zondige maatregelen te nemen, voor bezwaren en gevaren, die dikwijls slechts in uwe verbeelding bestaan, of uit uwe ingenomenheid met u zelven en het uwe voortvloeien. Zoo maakt gij onnoodig het leven u moeilijk en verkeert in eene bestendige ongerustheid, die gij u zelven schept.

Weldra lieten de gevolgen van Izaks onwaarheid zich zien. „En het geschiedde, als hij een langen tijd daar geweest was, dat Abimelech, de koning der Philistijnen, ten venster uitkeek en hij zag, dat, ziet, Izak was jokkende met Rebekka zijne huisvrouw.” O, indien Izak meer gelet had op de trouw en macht Gods, die zijn vader steeds gered heeft, meer dan op de zondige vreesachtigheid en onnoodige ongerustheid van dien vader zelven, hij zoude zich de pijnlijke beschaming

bespaard hebben, die nu volgde. „Toen riep Abimelech Izak en zeide; Voorwaar, zie, zij is uwe huisvrouw! Hoe hebt gij dan gezegd: zij is mijne zuster? En Izak zeide tot hem: Want ik zeide, dat ik niet misschien om harentwil sterve."

Hoe pijnlijk is het te zien, dat de geloovige aan de wereld zoo dikwijls rechtmatige reden van billijk verwijt geeft. En nooit is de wereld braver en vromer, dan wanneer zij tegen de zonden der geloovigen kan getuigen; nooit is zij gemoedelijker, dan wanneer zij een van het volk des Heeren op zonde betrapt en nu op de vreeslijke gevolgen dier zonde opmerkzaam kan maken. Dan wordt die wereld door de zonde der geloovigen in eigen oog veel reiner en beter, en heeft een pleitgrond te meer tegen de leerstellingen en ernst dier vrome menschen, die toch ook hun zonden hebben en in 't verborgene ook hun uitspanningen. Laat ons toezien, dat wij niet in 't verborgene iets doen, waarmede ons openbaar leven in strijd is; laat ons toezien, dat wij der wereld geene gelegenheid geven voor boetpredikatiën, die over onze zonde en afdwalingen kunnen handelen. Dikwijls zullen onze geheime zonden de oorzaak worden onzer openbare beschaming.

„En Abimelech zeide; wat is dit, dat gij ons gedaan hebt? Lichtelijk had een van dit volk bij uwe huisvrouw gelegen, zoodat gij eene schuld over ons gebracht zoudt hebben." En om nu nog te meer de strengheid van zijne zedelijke begrippen tegenover een zwakken en vreesachtigen Izak te toonen, „gebood hij het gansche volk, zeggende: zoo wie dezen man of zijne huisvrouw aanroert, zal voorzeker gedood worden!" — Zoo was Izak het denkbeeldig, zoo zeer gevreesde gevaar ontkomen; maar ook was hij beschaamd geworden, maar ook had hij zich door een kind der wereld laten overtreffen in najaging van het goede. Waar hij het er op

gezet had, om zijn vader na te volgen, als dit niet zoo bijzonder noodig was, brengt hij 't niet verder dan tot een, in 't oog der wereld, belachlijk nadoen. En zoo zal het ieder moeten gaan, die, geroepen tot navolging der voorvaderen in betooning des geloofs, waant dit het best te kunnen, door zich in hun toestanden en verleden intedenken, en die op eigen leven over te planten. Het gaat niet aan, om te spreken en te handelen in het heden, alsof men nog leefde in het verleden; evenmin als het aangaat, om de toestanden van het verleden eenvoudig over te brengen op het heden, of te handelen, alsof er geen tijdvak lag tusschen het eertijds en nu. De geschiedenis van Gods hulp en leiding staat tusschen beiden. 't Is te vergeefs, de groote daden en kloeke pogingen van groote mannen, waarvan wij gelezen en gehoord hebben, te willen nadoen in een tijd, die voor dergelijke betooningen ongeschikt is. Men zoekt dan een martelaarskroon en roem en vindt ten laatste slechts zonde en schande.

Toen Izak bleek de opvolger Abrahams te zijn, wat betreft zijne betrekking tot het rijk Gods en wat de beloften aangaat, die vernieuwd en versterkt tot hem kwamen, scheen het wel, dat hij nu ook meende, zijn opvolger te moeten zijn in de verzellende beproevingen. 't Is in het gemoedsleven der kinderen Gods geen vreemde zaak, dat men voor naderende beproevingen gaat duchten, omdat men zegeningen heeft ontvangen, en dat men daarover bij voorbaat reeds gaat zuchten. 't Is evenmin iets vreemds, dat men zelf naar tijdelijke beproevingen en donkere uren gaat verlangen, om daarin het bewijs voor de waar- en echtheid des levens te vinden. Dit kan zoover gaan, dat men zelfs die beproevingen gaat opzoeken, en dat is God verzoeken. Niet voor ieder heeft de Heer even groot

deel der smart weggelegd. Daar zijn geloovigen, wier leven kalm en rustig voorbij gaat, zonder dat zij zich daarom behoeven te verontrusten; die veeleer God voor Zijne genade moesten danken. 't Is immers zoo waar: „de zegen Gods, die maakt rijk en Hij voegt er geene smart bij." (Sp. 10 : 2). De zonde der menschen voegt bij den zegen Gods de zorg en de smart.

Een dergelijke, begenadigde persoonlijkheid scheen wel Izak te zijn, die niet slechts wat de geestelijke beloften, maar ook wat de tijdelijke zegeningen aangaat, in ieder opzicht de opvolger Abrahams bleek. Al wat hij en waar hij het ook ondernam, gelukte hem. „En Izak zaaide in datzelfde land en hij vond in datzelfde jaar honderd maten; want de Heere zegende hem." Enkele dingen moeten hier niet vergeten worden. Izak zaaide ook in het vreemde land. Ook in den tijd der vreemdelingschap moet de weg der middelen bewandeld worden, zullen wij op zegen Gods kunnen hopen. Te weten, dat men hier slechts vreemdeling is, heft de roeping tot arbeid niet op. Maar dat komt ook duidelijk uit: dat niet onze arbeid en inspanning, niet de vruchtbaarheid van den bodem, niet de gesteldheid van „dat jaar", konden bewerken, dat het land een honderdvoudigen oogst opbracht. Het was de zegen Gods, die, gelijk wij reeds vernamen, rijk maakt.

Aldus is het dan dat van Izak gezegd kon worden: „en die man werd groot, ja hij werd doorgaans grooter, totdat hij zeer groot geworden was. En hij had bezitting van schapen en bezitting van runderen, en groot gezin". Op de langzame toeneming, zoowel als op den degelijken aard van Izaks rijkdommen, wil de Schrift opmerkzaam maken. Die spoedig rijk willen worden vallen in vele verzoekingen, en hebben ook niet dat genot van de snel verkregen rijkdommen, die anderen

smaken, die het hunne met noesten vlijt en spaarzame zuinigheid langzaam mochten bijeenvergaderen. Wanneer de Heer aan een geloovige als Izak zooveel schatten en rijkdom schenkt, is dit wel een bewijs, dat rijkdom op zichzelven geene zonde, maar, wel besteed, een aangename gave en toevertrouwd talent Gods is. Toch heeft de rijkdom ten alle tijde zijne groote bezwaren en baart hij meer onrust en zorg dan genot. Waarlijk, goud en goed is des benijdens niet waardig, hoewel er schier niets zoozeer den nijd en de afgunst opwekt.

Dat ondervond ook de aartsvader Izak. Want hij werd zoo rijk, „zoodat hem de Philistijnen benijdden," den voorspoed misgunden. Uit dien nijd ontsprong voor Izak eene bron van onafzienbare moeilijkheden. „Want al de putten, die de knechten van zijnen vader in de dagen van zijnen vader Abraham gegraven hadden, die stopten de Philistijnen en vulden dezelve met aarde. Ook zeide Gerars vorst, Abimelech, tot Izak: „trek van ons, want gij zijt veel machtiger geworden dan wij." — Waaruit de nijd geboren wordt, wat hij in zijn schild voert en waartoe hij niet al in staat is, leert ons dit verhaal met treffende duidelijkheid. Het afgunstig gemoed make zich nooit diets, dat de bron van deszelfs haat gelegen is in eenigen afkeer van den persoon; veeleer in liefde naar zijne bezittingen. Niet om den persoon, maar om zijn goed is het de afgunst te doen; al meent men voor zichzelven, dat men eigenlijk den persoon niet mag. Ja, in zooverre hij ons in den weg staat, ter verwerving van hetgeen hij heeft. 't Is de onbevredigde hebzucht, die zich blind staart op hetgeen een ander bezit en dat vergroot, nog grooter maakt, totdat het ten laatste zeer groot is. Indien de rijken zoo rijk waren, als de afgunst van hen denkt, zoude de gansche wereld hun schatten niet kunnen

bergen. Daar zijn geen sterker kunstglazen ter vergrooting dan die in de werkplaats van den nijd worden vervaardigd; ook is er niemand, die meer zorg aan kunstmatige slijping besteedt. Geen verbeeldingskracht is stouter dan die door afgunst is gewekt en wordt gevoed.

Zoo plomp en eerlijk, als hier bij monde van Abimelech, spreekt de nijd zich niet altijd uit; toch is 't hem altijd te doen, om het benijde voorwerp uit de oogen, uit den weg te ruimen. Daarom ook is de begeerige nijd de vader van den doodslag, en liggen in den nijd alle wortels en kiemen der boosheid verborgen. Of Achab, die Naboth zijn akker benijdde, moest van verdriet wegkwijnen, òf Naboth zelf moest plaats maken voor den nijd. En indien de vreesachtige nijd dit laatste ook niet aanstonds durft, dan is bijstand te vinden bij den bloeddorst, den tweelingbroeder van den nijd. Gij vermoedt wellicht niet wat gevaarlijken en giftigen adder gij in uw boezem koestert, gij die aan den nijd toegeeft. En 't is vreeslijk optemerken, hoe de nijd zijn slachtoffer omklemd houdt en in zijne doodelijke omkronkelingen vermoordt.

De nijd stelt eigen voordeel achter bij het nadeel van den benijde en kiest het verdriet voor den andere boven het genot voor zichzelven; omdat het verdriet en de schade van het gehate voorwerp het genot en de weelde van den benijder zijn. De nijd is tot elke laagheid in staat, is een meester in het uitvinden van groote en kleine kwellingen en schrijnende plagerijen. De nijd is ten laatste gespeend aan het medelijden en, voor den benijder zelven eene verrotting der beenderen, zoekt hij met zijn giftigen adem anderen te dooden. Ziet het aan die Philistijnen, die eigen welvaart tegenstonden door Izaks putten te verstoppen. Waar de nijd niet bezig is met putten voor

anderen te graven, daar houdt hij zich onledig met de bronnen van genot en de levensstroomen der anderen met aarde te stoppen of aftedammen. Naar aarde en slijk grijpt de nijd, om die in de reine bronnen of op den onbesmetten naam te werpen.

Ook de geloovige, die zelf meestal het voorwerp is van den nijd, wordt mede menigmalen zijn gewillig werktuig; hoewel men liever slachtoffer dan kweeker van den nijd moest willen zijn. Hoor het Asaf klagen, hoe ook hij den voorspoed en vrede der goddeloozen benijdde (Ps. 73 : 3); hoe hij den armen wereldling, die behalve dit niets heeft, zelfs den armzaligen kruk misgunde, waarop deze voor dit aardsche leven steunt. Misgun toch den kreupele zijn stok niet, als gij weet dat de Heer zelf uw stok en uw staf is (Ps. 23 : 4). Voor u ook is er dan gevaar, om aan die laaghartigste en onedelste van alle onedele zonden toe te geven. Waakt en ziet toe, dat gij niet het werktuig wordt van dien boozen nijd; maar waakt niet minder, voor u zelven toeziende, als er gevaar is, dat gij zijn slachtoffer wordt. Dan is er dubbele wijsheid noodig, dan laat ons op Izaks voorbeeld letten.

Izak deed wat in zijne omstandigheden het verstandigst was, hij gaf toe en week. „Toen toog Izak van daar en hij legerde zich in het dal van Gerar en woonde aldaar.” Maar om zoo verstandig te kunnen handelen, moet men ootmoed in het hart en lust tot vrede in de ziel hebben. Want het streelt somtijds den menschelijken trots, benijders te vinden, en liever hoort men hun bitse woorden, die van afgunst getuigen, dan de gevoelvolle klachten, die het medelijden over ons aanheft. Menigeen zal den nijd tarten en tergen, en daardoor dezen boozen hartstocht nog boozer en gevaarlijker maken. Menigeen wordt er door geërgerd, als men hem benijdt, en meent dat men daardoor aan zijne

waarde en verdiensten te kort doet, en men gaat den nijd des medemenschen voeden, door nog meer weelde en rijkdom uittestallen en ten toon te spreiden. Is de nijd laag en onedel; dat behagen scheppen in de zielekwelling van een ander is dubbel slecht. Niets van dat alles vindt gij bij den zachtzinnigen en vromen Izak. Hij week voor de vijandschap uit en ging op zijde, en daarbij zal hij zich steeds het beste bevonden hebben. Gij kunt den nijd het best ontwapenen, wanneer gij hem niet schijnt optemerken, of wanneer gij het, door hem aangerichte, kwaad zooveel mogelijk, stil en zonder verwijt, zoekt te herstellen.

„Als nu Izak wedergekeerd was, groef hij die waterputten op, die zij ten tijde van Abraham zijnen vader gegraven, en die de Philistijnen na Abrahams dood toegestopt hadden; en hij noemde derzelver namen naar de namen, waarmede zijn vader die genoemd had." — Deze weinige woorden teekenen ons het geheele karakter en het leven van den man: goedmoedige toegevelijkheid en innige vereering zijns vaders. Angstvallig grijpt hij elke gelegenheid aan, die mederwerken kan, om de herinnering aan zijn hoog vereerden vader levendig te houden. De verklaarders, die in dit verhaal eene opzettelijke nabootsing van Abrahams geschiedenis meenden te moeten aanwijzen, misten wellicht de kostelijke gave, om een zoo vroom en innig karakter als dat van Izak te waardeeren. Dat stil gemoed vond daarin zijn hoogst genot, dat hij, ook nog na des vaders dood, het vaderlijk gezach bleef eeren. Gelooft ge niet, dat het met menigen zoon beter zoude staan, indien hij aldus den naam en de daden zijns vaders in eere hield, in stee van die, òf door levensgedrag, òf door staatkundige richting, òf door stout ongeloof, als 't ware te veroordeelen?

Och, of wij, zonen en dochteren der vrome en kloeke

voorvaderen, die goed en bloed voor de zaak des Heeren veil hadden en die een schat van geloofsmoed en geloofskennis in hunne belijdenissen hebben neergelegd; och of wij er ons meer op toelegden, de bronnen weer optegraven, die onze vaderen gegraven hebben! Och, of het ons streven mocht worden de bronnen weer optesporen, waaruit zij zoo heiligen moed, geestelijke kracht en ook tijdelijke welvaart geschept hebben! Neen, 't is ons niet te doen, om, uit zucht naar het oude, schatten van goud en zilver, kostbaar alleen om hun oudheid, van onder de verweerde puinhoopen optedelven; maar om, — gave God ons dit voorrecht, — de bron des geloofs en des levens terug te vinden, waaruit onze vrome vaderen geschept en gedronken hebben, en die de latere geslachten en de Philistijnen des ongeloofs hebben verstopt. De bron is er nog, en, indien er een Izaks vroomheid is, zal het zand en het puin nog weggeruimd kunnen worden, en zullen ook onze kindskinderen nog zich kunnen laven aan en baden in de volle en levende stroomen des waters, die opborrelen uit de reine bron van het levend en eeuwigblijvend Woord Gods.

Zeg mij niet, kind dezer eeuw! dat wij alleen vooruit moeten zien, zonder ooit den blik achterwaarts te richten; zeg mij niet, zoon van den vooruitgang! dat wij in onzen tijd van stoom en toegepaste bliksemvonken slechts voorwaarts moeten, zonder om te zien naar hetgeen achter ons ligt. Zullen wij dan de rijke schatten, die de geschiedenis ons biedt, ongebruikt laten liggen, omdat wij ze niet kennen? Weet gij dan niet, dat, vragende en zoekende naar de oude paden en bronnen, er juist nieuwe ontdekt worden? Ziet het aan Izak. „De knechten van Izak dan groeven in dat dal en zij vonden aldaar eenen put van levend water." Zoekende naar de oude, vonden zij de nieuwe bron.

Het was hetzelfde water, al werd het op eene andere plaats gevonden. Maar evenmin als de benijdende tegenstander aan Izak de oudere bronnen had gegund, evenmin wilde hij dezen in het bezit van de nieuwe laten. „En de herders van Gerar twistten met Izaks herders, zeggende: dit water hoort ons toe! Daarom noemde hij den naam van dien put Esek (twisting), omdat zij met hem gekeven hadden." Evenzoo ging het met een tweeden put. „Zij groeven eenen anderen put, en daar twistten zij ook over; daarom noemde hij deszelfs naam Sitna (gekijf)."

't Is den vijand niet te doen, om u deze of gene plaats ten gebruike te ontzeggen, of u eenig deel van het voor het leven noodzakelijke water te onthouden, maar om u alle toevoer van levend water af te snijden. Niet over den put of vorm, maar om het water of den inhoud liep de strijd; en omdat men den inhoud niet gunde, bestreed men het bezit van den put. Denk daar wel om, als men zegt, strijd te voeren tegen oude vormen en gebruiken, die men verouderd gelieft te noemen en die men daarom zegt te willen afschaffen. De strijd tegen de formulieren van eenigheid is steeds een strijd tegen den inhoud dier schriften. Waakt dat men met den vorm u den inhoud en het wezen niet ontneemt. Laat er, tegenover de onafgebroken aanvallen van den tegenstander, aan uwe zijde geen heftigheid of getwist, maar volharding zijn. Daarin spreekt de veer- en weerkracht des levens het beste zich uit.

Ook dat bleek in Izaks leven, dat het volharden in het goede de macht der boosheid ten leste breekt. „En hij brak op van daar en groef eenen anderen put en zij twistten over dien niet; daarom noemde hij deszelfs naam Rehobôth (ruimten) en zeide: want nu heeft ons de Heere ruimte gemaakt en wij zijn gewassen in dit land." Daar hebt gij nu de kracht van dat

lijdelijk geloof, dat ook onze Kerk leert en waarop men zoozeer smaalt. Steeds wijkende voor den fellen tegenstander, zoekt het zijn kracht in den strijd niet in eigen kracht; maar geeft het, arbeidende en in den gevonden weg voortwandelende, het over in de handen van Dien God, die rechtvaardiglijk oordeelen zal. Telkens voortgejaagd als een veldhoen over de bergen, steeds wederom opgeschrikt, zoekt het daarin den weg en de leiding des Heeren; totdat het eindelijk in de ruimte gesteld, daarvan niet zichzelf de eer geeft, maar den Heere alleen, die ook eenen Izak ruimte heeft gemaakt. Daar is geen werkzamer, stiller en vrediger geloof dan datgeen wat men, in eigen onkunde, menigmaal als lijdelijk geloof brandmerkt. Zich laten leiden en dringen, zelfs door tegenspoeden en donkerheden, zonder de hoop te laten varen, totdat God zelf in de ruime sporen leidt. Die dat kan moet een groote mate van zedelijken moed en geestelijke kracht bezitten. Die dat kon, zal aan het einde der baan geleerd hebben, genade alleen de eer te geven.

Na al hetgeen wij tot dusverre van Izak vernomen hebben, zouden wij moeten zeggen, dat het zijn taak als opvolger Abrahams bovenal was, het toevertrouwde pand ongeschonden te bewaren. Als drager der beloften Gods en als zoon des Verbonds is hem niet bovenal de roeping opgelegd, om nieuwe beloften te ontvangen of nieuwe wegen des heils voor het eerst te bewandelen. Hij had slechts de nagelaten herinneringen van een Abraham, den vriend Gods, trouw te bewaren en aan het nageslacht overteleveren. Daarom zagen wij hem dan ook als navolger Abrahams optreden, zoowel wat de vernieuwde beloften als wat de tijdelijke zegeningen aangaat. Wij zullen ditzelfde kunnen opmerken, nu hij, naar het vervolg van Hoofdst. 26, de

reeds bestaande staatkundige betrekkingen in het beloofde land opnieuw aanknoopt. Geheel in verband met die voortdurende afhankelijkheid van den vader der geloovigen is ook de naam, waarmede God zich aan Izak bekend maakt als den God Abrahams, gelijk dit korten tijd na Izaks vertrek van Gerar geschiedde.

„Daarna toog hij vandaar op naar Beër-seba." Wellicht had die onafgebroken twisting over de opgegraven of pas gevonden putten Izak doen besluiten, om naar dien put te gaan, over welks bezit geen oogenblik twijfel kon bestaan. De put van Beër-Seba kon daartoe dienen, omdat zijn naam heenwees op eene eedzwering tusschen Abimelech en Abraham, die een einde is van alle tegenspreking (Gen. XXI : 30, 31). Het langdurig strijden wordt men toch eindelijk moede, al weet men ook, dat het recht aan onze zijde is. Toch mag men niet wijken, voordat men door ingespannen arbeid getoond heeft, dat men noch uit lafhartigheid, noch uit gemakzucht zich aan den strijd onttrekt. Eerst toen er water gevonden was ging Izak naar Beër-Seba.

„En de Heere verscheen hem in denzelfden nacht en zeide: Ik ben de God van Abraham uwen vader; vrees niet, want Ik ben met u; en Ik zal u zegenen, en uw zaad vermenigvuldigen, om Abrahams Mijns knechts wil." — De Heere weet het best den juisten tijd, waarop de Zijnen Hem noodig hebben, en elke tijd is voor den Heer even geschikt; al openbaart Hij zich ook 't meest, wanneer de ziel in donkerheden wandelt, al verschijnt Hij meest „in den nacht," wanneer de ziel het meest behoefte gevoelt aan licht. Hij weet het ook 't best, met welken naam, of naar welke zijde van Zijn alzijdig leven, of naar Zijne rechtvaardigheid of naar Zijne ontferming, Hij zich heeft te openbaren, om door het beangst en verslagen gemoed.

verstaan en begrepen te worden. Daarom ook openbaart Hij zich aan Izak, den bewonderaar en vromen navolger zijns vaders, als „den God van zijn vader Abraham." Dan verzwijgt Hij ook niet het doel van Zijne verschijning in den nacht. 't Is om de vreeze wegtenemen, die gewis ook in Izaks hart, nu hij misschien weer nieuwe moeilijkheden te gemoet gaat, op dit oogenblik woonde. Daarom stelt de Heer hem aanstonds gerust met dit bemoedigend: „vrees niet, Ik ben met u," d. i. Ik ben uw hulp en uw steun in alle omstandigheden des levens.

Welke zegeningen daaruit voor Izak zullen voortvloeien, wordt hem tevens bekend gemaakt. 't Zijn geene nieuwe beloften, maar in de herhaling ligt de bevestiging van de oude. En indien Izak daarbij aan zichzelven en eigen verdienste twijfelt, dan stelt de Heer hem gerust, door hem te herinneren aan het verbond met Abraham gemaakt, als grond en bron van die zegeningen Gods. Er is menigmalen voor de geschokte ziel geen sterker grond van geruststelling, dan wanneer men haar duidelijk kan maken, dat het alles niet geschiedt, om eigen verdienste, maar om wille van een ander. Zoo spreekt de Heer tot Izak: „om Abrahams mijns knechts wil," en zoo spreekt Hij door Zijn woord en Geest tot de verbrijzelde en van eigen schuld maar al te wel overtuigde ziel, die schier op geene verlossing durft hopen, „om Mijns Zoons, om Christus wil." Dat is dan ook der ziele genoeg. Dat is alles.

Dan zegt zij met den zanger: „Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijne weldaden? Ik zal den Naam des Heeren aanroepen" (Ps. 116 : 12, 13). En zoo „bouwde Isak daar een altaar en riep den Naam des Heeren aan." Niet slechts eene plaats bestemmen en aanwijzen, die door eene heilige herinnering was gewijd;

niet maar een gedenksteen of hoop steenen daar tot altaar oprichten en heiligen, maar ook den naam des Heeren over dit alles aanroepen; dat had Abraham reeds vroeger (Gen. XII : 7, 8 enz.) gedaan, en in dat alles volgde zijn zoon hem na. Zoo leeren wij, dat het ons niet in de allereerste plaats om de gewijde plek, om de gave der dankbaarheid, om den beker der dankzegging te doen moet wezen, maar om het gedenken van den Naam des Heeren door en in dit alles. Dan wordt het ons daar goed en liefelijk, waar wij de nabijheid des Heeren aan ons hart gevoeld hebben, en wij zouden daar wel altijd willen blijven, met een Petrus op den berg der verschijning van 's Heeren heerlijkheid tabernakelen wenschende te bouwen.

Als het dan nog maar het voornemen is, een tabernakel, eene zwervende tent en geene vaste woning daar te bouwen. „En Izak sloeg aldaar zijne tent op en zijne knechten groeven daar een put." — Als de noodzakelijkheid het niet gebiedt, verwijder u dan niet al te ras van die plaatsen, waar de Heer zich op bijzondere wijze aan uw hart dierbaar gemaakt heeft. Zoowel als Izak den put noodig had ter tegemoetkoming aan de aardsche behoeften, die ook bij geestelijke toestanden zich nog laten gelden; evenzeer heeft ook de geestelijke mensch, als zinnelijk wezen, nog menigmalen behoefte aan de aardsche hulpmiddelen der heiligende herinnering en opbouwende voorstelling der waarheid, aan de aanschouwing der plaatsen en overpeinzing der gelegenheden, die de Heer bezigde', om ons bij Zijne waarheid te bepalen, Dit te willen ontkennen is geen bewijs van geestelijk leven, maar van kranke overgeestelijkheid, die uit de overspanning des gevoels of overschatting van eigen gaven ontspringt.

Niet in den kranken, maar in den gezonden toestand van ons geestelijk leven zullen wij kracht en

matiging genoeg hebben. om elken aanval van de buitenwereld, die op ons aanvalt, in de mogendheden des Heeren afteslaan. En juist wanneer wij 't het best hebben voor onze ziel, valt de zielevijand ons in dat onbewaakt oogenblik aan. Welzalig, die dan aanstonds zijn valsche vriendelijkheid en eigenlijke bedoelingen weet te onderscheiden. „En Abimelech trok tot Izak van Gerar, met Ahuzzat zijnen vriend en Pichol, zijnen krijgsoverste.

Als de vijand van het volk des Heeren deszelfs kinderen eerst heeft opgejaagd en verontrust, is hij daarmede niet tevreden, maar vervolgt hij ze zelfs in hun wijk- en schuilplaatsen. Is het niet de geschiedenis der Kerk, van de latere geloofshelden, gelijk hier van een Izak, eerst vervolgd en verjaagd en daarna, wanneer het blijkt, dat de Heer hen ook elders weet te zegenen, ook daar opgezocht te worden door den vijand, die komt om haar te verderven? Zoo deed het ook Abimelech, die met pracht en statigheid optreedt, om daardoor op Izak te meer indruk te maken. Daartoe nam hij zijn vriend en veldheer mede. 't Was dus een plechtig bezoek met staatkundige bedoelingen; hoewel het moest schijnen, dat Abimelech door dit geleide van den meest geëerden vrind en eersten krijgsoverste Izak te meer wilde eeren.

Izak doorzag aanstonds het doel van die komst „en zeide tot hen: Waarom zijt gij tot mij gekomen, daar gij mij haat en hebt mij van u weggezonden?" Hij begrijpt, dat er achter die buitengewone beleefdheid een heimelijke reden ligt, waarvoor men niet uitkomen wil en die men juist door de voorkomendheid van dit bezoek te beter wil verbergen. Als de vijanden of aanzienlijken zoo ongewoon of neerbuigend beleefd voor de minderen zijn, zoeken zij steeds iets voor zichzelven, terwijl zij anderen iets schijnen te brengen.

Zij willen u ontwapenen door minzaamheid, als zij denken het door geweld niet te kunnen. De ondervinding des levens en een oppervlakkige blik om ons heen kan ons genoegzaam leeren, wat gevaarlijk lokaas, zelfs voor kinderen Gods, een vereerend bezoek der voornamen is. Verlang er nooit naar. Zij zoeken niet u, maar uwe diensten; zij streelen niet u, maar uwe ijdelheid. De standvastigsten en stugsten heeft men door dat kleine middel zien buigzaam en toegefelijk en zwak worden. Wees op uw hoede, als zij, die hooger dan gij geplaatst zijn, u zoo onverwacht komen bezoeken, alleen om u eene beleefdheid te bewijzen. Weest dubbel op uwe hoede, als gij tot het volk Gods moogt behooren. De wereld doet niets voor niets, en 't ligt in den mensch, om geene beleefdheden aan minderen te verspillen, als het niet zeer noodig is. Ook overigens zeer standvastige geloovigen heeft men voor den dienst des ongeloofs zien winnen, alleen door de macht dier kleine beleefdheden.

Abimelech moet op de ruiterlijke vraag van Izak wel met een rond antwoord voor den dag komen. Er ligt soms ook in openhartigheid een zeker beleid, en de meest onoprechte staatkunde zoekt, ten einde raad, dikwijls ten laatste heul bij oprechtheid, als het beste middel, om bij argeloozen en eenvoudigen doel te bereiken. 't Mag geen bewijs zijn voor den hoogen dunk, dien men aldus van uwe schranderheid heeft, men brengt dan toch, en dat pleit voor uw karakter, hulde aan uwe eerlijkheid en buigt zich onwillig en onwillekeurig voor de macht der waarheid. — „En zij zeiden: wij hebben merkelijk gezien, dat de Heere met u is; daarom hebben wij gezegd: Laat toch een eed tusschen ons zijn, tusschen ons en tusschen u; en laat ons een verbond met u maken: zoo gij bij ons kwaad doet, gelijk als wij u niet aangeroerd hebben, en gelijk als wij

bij u alleenlijk goed gedaan hebben, en hebben u in vrede laten trekken! Gij zijt nu de gezegende des Heeren."

Gij herinnert u misschien, dat Izaks vader vroeger (Gen. XXI : 22—32) een dergelijk bezoek en schier even gelijken voorslag ontving van een zekeren Abimelech, misschien vader of verwant van dengene waarvan hier sprake is; want Abimelech is, gelijk Pharao, slechts een eeretitel. Toen liep de onderhandeling voor een deel mede over een waterput; overigens gold het de sluiting van een wederkeerig verbond of wederzijdsch verdrag, dat aan de langdurige oneenigheden een einde moest maken. Zoo is het ook nu, als aan Izak het sluiten van een verbond of verdrag door Abimelech werd voorgesteld. De woorden des besluits: „gij zijt nu de gezegende des Heeren" beteekenen in diens mond niets anders, dan dat hij den zoon als opvolger zijns vaders Abrahams erkent. De redenen, die hij als aanleiding van zijne komst aangeeft, wijzen aan, dat hem dit duidelijk geworden is door den kennelijken zegen, dien Izak in uitwendige welvaart en tijdelijken voorspoed genoot. Want de wereld beoordeelt alles naar het uiterlijke en met een stoffelijken maatstaf. De drangredenen, die hij aangeeft, om Izak voor het verbond te winnen, bewijzen overvloedig, dat de wereld waant, zich tegenover de geloovigen al zeer verdienstelijk gemaakt te hebben, indien zij hen onaangeroerd en ongedeerd liet gaan. Als zij hen van haar erf en van haar grond heeft verdreven, noemt Abimelech en noemt de wereld dat nog altijd „hun goed doen"; omdat zij hun namelijk geen kwaad gedaan heeft." En daarvoor eischt zij onzen dank. Het is nog altijd zoo, én op kerkelijk én op maatschappelijk gebied, ook in onzen tijd.

Toch is het goed bij een voorstel van vrede, indien de verzoening oprecht gemeend is, zich in het

verleden niet al te zeer te gaan verdiepen, noch de verlegenheid der tegenstanders als goede gelegenheid voor ons aan te grijpen, om hem het geleden onrecht eens recht goed te doen gevoelen. Dat ligt anders wel in den mensch, omdat alles wat onedel is in hem ligt. Want dat zoo iets onridderlijk en zeer onedel zoude zijn, zult gij wel niet willen ontkennen? U is immers nooit iets dergelijks overkomen? Als aan Izak op maatschappelijk gebied de hand der verzoening gereikt wordt, grijpt hij die vol vreugde met beide handen aan; zoodra hij overtuigd is, dat hier geen offer der overtuiging gevraagd wordt en geen strijd der beginsels in het spel is. „Toen maakte hij hun een maaltijd, en zij aten en dronken. En zij stonden des morgens vroeg op en zwoeren de een den ander. Daarna liet Izak hen gaan en zij togen van hem in vrede."

Dat de aangerichte maaltijd, Abimelech en den zijnen door Izak voorgezet, niet het eigenlijk verbondsmaal was, blijkt hieruit, dat zij eerst den volgenden dag den eed der trouw en des verbonds elkander zwoeren. Daar zijn menschen, die elke gelegenheid aangrijpen, om er eene soort feestelijkheid van te maken; anderen die niet zoozeer het feest zoeken, als wel de gelegenheid, om het gehemelte te streelen. Wij durven niet beweren, dat Izak van dit laatste euvel geheel vrij was. Dat zal ons bij de behandeling van het volgende hoofdstuk kunnen blijken. Toch doen wij het reeds hier opmerken, omdat ook de Schrift gewis niet te vergeefs van dien overvloedigen maaltijd (mischthè) melding maakt; maar veeleer, om ons reeds nu voorloopig de verklaring te geven van hetgeen ons bij een man als Izak onmogelijk zoude gedacht hebben, en toch later bleek zeer goed mogelijk te zijn. Hoe geheel anders behandelde Abraham deze zaak met den insgelijks tot hem gekomen Abimelech.

Alhoewel met minder waardigheid dan zijn vader, toch bereikte ook Izak het doel. Dezelfde dag, waarop de aanzienlijke gasten vertrokken waren, bracht Izak reeds daarvoor het meest overtuigende bewijs; en te gelijk komt hierbij uit, hoe Izak schier in alles slechts de navolger zijns vaders begeerde te zijn en daarin zijn hoogste eer zocht. „En het geschiedde ter zelfder dage, dat Izaks knechten kwamen en boodschapten hem van de zaak des puts, dien zij gegraven hadden, en zij zeiden hem: wij hebben water gevonden. En hij noemde denzelven Seba; daarom is de naam dier stad Beër-Séba tot op dezen dag."

Menigmalen zal men door de tot verzoening uitgestoken hand op den juisten tijd aantegrijpen veel kwaad en veel bitterheid voor eigen ziel voorkomen; maar zelden weet men het juiste oogenblik daartoe goed te besteden; omdat men te zeer geslingerd wordt tusschen de begeerte naar verzoening, die men evenwel niet wil laten blijken en tusschen het verlangen om eene gekrenktheid nog te toonen, die reeds lang geweken is. Het beste is, den vrede te zoeken en den vrede te bewaren en, indien deze voor een tijd verbroken was, dien bij de eerste gelegenheid die zich aanbiedt, te herstellen. Nu Abimelech in vrede van Izak was heengegaan, kon deze zich ook ongestoord verheugen in het bezit, en genot van den pas gevonden put. Nu kon Izak ook voor goed dien put den naam geven, dien Abraham hem reeds toegedacht en misschien geschonken had. Daarom wordt er ook nu in den tekst bijgezet, wat bij de naamgeving ten tijde Abrahams niet vermeld wordt: „daarom is de naam dier stad Beër-Séba, tot op dezen dag." Op deze kleine, maar kenmerkende bijvoeging, op dit gewichtig verschil hebben die scherpzinnige opmerkers niet gelet, die ook in die dubbele naamgeving van éen zelfden naam weer een

bewijs van ontrouw en onwaarheid tegen den bijbel meenden gevonden te hebben.

Daar zijn in het leven van die overeenkomsten, die in lateren tijd ons onwaarschijnlijk voorkomen, omdat wij de eigenlijke reden daarvan niet aanstonds bevroeden. Maar hier pleit er alles voor, nu wij Izak, naar Zijn uitwendig leven, als geheel in de navolging Abrahams zagen opgaan, om ook deze naamgeving bij Izak aan de diepe vereering der nagedachtenis zijns vaders toeteschrijven. Gelijk de vaders doen — en dit moge voor vele ouders een ernstige wenk zijn — gelijk de vaders doen, doen het ook menigmaal de zonen. Reeds de kinderen willen de gebaren en gebruiken der ouders nadoen. Meer dan men wel denkt blijft er van dit kinderlijk pogen nog in den mannelijken leeftijd. Ziet het aan Ezau, met wiens huwelijk dit hoofdstuk eindigt.

„Als nu Ezau veertig jaren oud was, nam hij tot eene vrouw Judith, de dochter van Beeri, den Hethiet en Basmath, de dochter van Elon, den Hethiet." Zoude het niet wezen mede om de navolgingszucht van Ezau te doen uitkomen, dat de bijbel ons hierbij bericht, dat ook Ezau op denzelfden leeftijd huwde, waarop Izak het had gedaan (Gen. 25 : 20)? Maar dan gewis, om tevens te doen uitkomen, hoe uitwendige navolging der grooten en goeden, zonder hun innerlijken geestes-adel, den mensch tot zondige nabootsing en overdrijving leidt. Van Ezau wordt ons hetzelfde bericht, wat ons, als een gruwzaam teeken der tijden van gewetenloosheid, van den goddeloozen Lamech was verhaald (Gen. 4 : 19). Na dezen Lamech is Ezau de eerste, van wien wederom veelwijverij wordt vermeld; alsof het moest uitkomen, dat Ezau, bij de uiterlijke navolging zijns vaders in tijdelijke dingen, toch naar den geest een zoon Lamechs, een kind Kains was en bleef. Wat den tijd des huwelijks betrof, in

het kleine en ondergeschikte volgde hij zijn vader na, maar overigens week zijne keuze zelve in ieder opzicht van des vaders voorbeeld af; zoodat ook de schoondochters „voor Izak en Rebekka eene bitterheid des geestes waren.” Als de ongeloovige den geloovige wil nadoen, zijn de vruchten van dat doen meest oorzaken van smart. Daarom is het zoo waar, dat de barmhartigheden der goddeloozen wreed zijn.

Zoo is het dan niet genoeg, mijne lieven, en laat ons daarmede deze bijbellezing mogen besluiten, in deze of gene ondergeschikte bijzonderheden de geloovigen angstvallig natevolgen. Zonder den Heiligen Geest, die de vrome voorgangers drong om het zoo en niet anders te doen, is ons navolgen niets dan nabootsing. ’t Is een ijdel en toch zoo strafbaar nadoen; dubbel strafbaar, omdat wij, door juist dezulken natedoen, die goed handelen, toonen, dat wij, wetende wat goed is, evenwel het niet doen, omdat wij hun vromen zin en eenvoudig geloof missen. Hoeden wij ons toch zeer, om onzen stand of staat niet al te zeer te zoeken in, of aftemeten naar eene schijnbare overeenkomst met de geloovigen in uiterlijke dingen, die dikwijls met het geestelijk leven kunnen samengaan, zonder daarom nog daarmede samentehangen of daaruit voorttevloeien.

Deze waarheid geldt zoowel enkele tijden als personen, zoowel sommige kringen als gansche geslachten, zoowel vrome verrichtingen als plechtige gebruiken: doop, avondmaal, huislijke godsdienstoefeningen en feestvieringen. Men wil dikwijls de hervorming zoeken in het terugkeeren tot oude gewoonten, in het in ’t leven terugroepen of angstig bewaren van oude vormen en geijkte overleveringen, in het opgraven van, niet alleen toegestopte, maar ook leeggeloopen putten. Wij moe-

ten uit de volle oorspronkelijke bron leeren scheppen. En deze bron is Christus, en de Geest der vernieuwing, die immer tot nieuw leven wederbaart, is de Heilige Geest. Het leven schept de vormen; de vormen hebben niet altijd het leven in zich. In den geest geschiedt de hervorming door den Geest, door den godsdienst en niet door de godsdienstvormen.

Daarom zegt de apostel zoo terecht (Rom. 12 : 1, 2): de heilige en Gode welbehagelijke offerhande is uwe redelijke godsdienst. En wordt deze wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd (gereformeerd) door de vernieuwing uws gemoeds.

Op het beginsel des levens komt het aan, niet op de velerlei uitingen daarvan. Deze zijn voor den tijd, het leven zelf voor de eeuwigheid.

PSALM 51 : 5.

Verberg uw oog van mijn bedreven kwaad,
Waardoor mijn ziel gevoelt de diepste wonden;
Delg, delg toch uit mijn schuld en al mijn zonden,
En spreek mij vrij van mijne gruweldaad.
Herschep mijn hart, en reinig Gij, o Heer!
Die vuile bron van al mijn wanbedrijven;
Hernieuw in mij een vasten geest, en leer
Mij aan uw dienst oprecht verbonden blijven.

III.

IZAK, DE TEGENHANGER ABRAHAMS, ALS MENSCH TEGENOVER DE BELOFTE.

Genesis XXVII : 1—XXVIII : 9.

INHOUD: Eene minder nauwkeurige berijming; geestelijke dingen met geestelijke te vergelijken; te menigvuldige overbrenging van stoffelijke op geestelijke zaken sticht verwarring; Gods woord tot voorbeeld; Groot onderscheid tusschen objectieve waarheid en subjectieve waardeering, als het Gods eigenschappen betreft. Der geloovigen spreekwijzen middelen ter ontdekking. Het overgebleven natuurlijke bij den nieuwen mensch. Het onderwerp en deszelfs verdeeling. De geloovige leidt op aarde een dubbel leven. Algemeen overzicht.

Geheime drangredenen: heimelijke raadslagen, nacht en donkerheid buiten en binnen; ouderdom; soms niet, soms te vroeg oud willen zijn; bij Izak geen vrees voor den dood; onkunde; blinde vooringenomenheid, gestreelde eigenliefde, valsche hoogmoed; liefde verkocht. De opdracht aan Ezau: het doel, het middel en de oorzaak. Welke zegen wordt bedoeld? Gewichtige opmerking aangaande het dubbel karakter van bondszegen, zoowel staatkundig als geestelijk, erfland en erfzaad. Wat onder eerstgeboorterecht te verstaan? wat is een „zegen?” — Streeling des gewetens door streeling van de tong; een treurig schouwspel; macht van het zinnelijke; onderscheiden zonden; splinter en balk; Rebekka's misslag; het kwade, middel ten goede, nooit eene goede verontschuldiging.

De booze raad Rebekka's. Listig overleg, de bedoeling begrepen, reden van ongerustheid medegedeeld. Rebekka's gebod, een gestolen zegen; geheime afspraken, verdeeldheid in 't gezin, dwaze voorliefde; toevlucht tot het gebed het beste

middel tot herstel, openheid; een verkeerd gebruik van het geheim, dat aan den verkeerde wordt medegedeeld; gevaar der geheimhoudendheid van echtelingen tegenover elkander. Rebekka's miskenning, Jakobs schroomvalligheid; koele berekening onmachtig tegenover vurige geestdrift; verkeerde bestrijding der zonde; elke bestrijding, die niet op het zondige in de zonde wijst, is schuldig. Voorzichtige schranderheid zonder meer, onmachtig tegenover besliste overtuiging. De spoedige onderwerping, de schrandere uitvoering Op drie zonden gerekend; op de zedelijke zwakken van anderen te speculeeren; de kracht der arglistigheid.

De booze daad Jakobs (vs. 18—29): de begroeting (vs. 18), de vragen (vs. 19—20), het onderzoek (vs. 21—23), de twijfel (vs. 24—27), de zegen (vs. 29); de zware gang, ijdele hoop, geen terugtred; handigheid verbeurt de vrucht der handigheid; de naam Gods op de zondige lippen met zonde in het hart! ontijdige godsdienst wekt achterdocht; zedelijke zonde lichamelijke pijn; »Jakobs stem bij Ezaus handen," eene oneerlijke stem bij valsche handen; volharding in het kwade, gebarentaal des gewetens; verblindheid; kinderachtige blijdschap bij oude menschen, niet kinderlijk; Izaks zegenbede geheel van tijdelijken aard, een vormelijke zegen.

Smartelijke teleurstelling en wraakgierige voornemens: jammerlijk gevolg van oneerlijke middelen; Ezau even bedriegelijk als Jakob; schilderachtig gebruik der Schriftwoorden; »maar even"; bewijs der goddelijke Voorzienigheid; Ezaus woeste hartstocht; aan het sterfbed van een wereldling; aan beide zijden zonde; het spelen met woorden; woordspelingen niet altijd waar, zelden waardig; eigenlijke bedoeling Ezaus; de strijd om de Souvereiniteitsrechten. Het ongedeelde land beeld der ongedeelde Souvereiniteit. Het weenen des mans; vrees voor afhankelijkheid. Geen zegen, maar eene profetie. Israel en Edom. Strijd tusschen beiden, in het paradijs begonnen in Christus voortgezet. — Wraakzucht. Haar machteloosheid. Vergeven en niet vergeten; Persoon en zaak; gerechtigheid Gods. Voorgewend verdriet van Rebekka. Israels huwelijkswetten. Verdriet in 't leven. De vlucht Jakobs; de zegen des vaders; de verbondsnaam; 's Heeren trouw; Gods doel bereikt; de uitkomst, Ezaus zelfbedrog, een grooter kwaad door een kleiner willen goed maken. Leven beter prediking dan leer, wandel en leven. Besluit.

PSALM 90 : 8, 9.

„Uw gunst sterkt meer dan d' uitgezochtste spijzen", zoo omschrijft de dichter van den berijmden negentigsten psalm voor een gedeelte de bede van den man Mozes: „Verzadig ons in den morgenstond met uwe goedertierenheid". Misschien heeft de dichter der berijming daarbij aan Daniel en zijne vrienden gedacht, die, gedurende tien dagen alleen met het gezaaide gevoed en met water gedrenkt, vetter waren van vleesch dan al de jongelingen, die de stukken van de spijs des konings aten" (Dan. 1 : 15). Gewis is het waarheid, dat Gods gunst meer sterkt dan de uitgezochtste spijzen; maar zij sterkt ook gansch anders, niet maar meer. De kracht, die van Gods gunst uitgaat, is eene hemelsche en geestelijke en verschilt van de aardsche en stoffelijke, niet maar in trap, maar ook in wezen. Dat wordt aan het avondmaal des Heeren gevoeld en dat bedoelt ook de Heer als Hij zegt: „want Mijn vleesch is waarlijk spijs en Mijn bloed is waarlijk drank" (Joh. 6 : 55).

Indien Gods woord zulks niet uitdrukkelijk aangeeft, mogen wij de overbrenging van stoffelijke op geestelijke zaken niet al te zeer vermenigvuldigen; maar moeten wij veeleer geestelijke dingen met geestelijke te samen voegen (1 Cor. 2 : 13); gelijk dezelfde Paulus, die dit aanraadt, elders, waar Gods woord hem daartoe aanleiding gaf, ook van geestelijke spijs en geestelijken drank gesproken heeft (1 Cor. 10 : 3, 4). Nooit zoude de man Mozes zelf de werking van Gods gunst met die van lekkernijen vergeleken hebben. Wel is er in de psalmen hier en daar een uitgesproken waardeering van Gods woord aantewijzen, naar den maatstaf van het zinnelijke gemeten en aan den smaak van 't gehemelte ontleend.

Zoo worden in Ps. 19 : 11 de rechten des Heeren „begeerlijker dan goud, ja dan veel fijn goud en zoeter dan honig en honigzeem" genoemd. Zoo roemt dezelfde dichter, in Ps. 119 : 103: „hoe zoet zijn Uwe redenen mijn gehemelte geweest, meer dan honig mijnen mond"! Maar gij begrijpt lichtelijk, dat het een zeer groot onderscheid maakt, of men iets aangaande God en Zijn woord uitspreekt, zooals dit is voor ons gevoel, of zooals het in zichzelve is, geheel op zichzelve beschouwd. Immers moet ook de geloovige „smaken en zien dat de Heere goed is" (Ps. 34 : 19). Maar ook als hij dit gesmaakt heeft, zal hij evenwel begrijpen, dat dit „goede" op zichzelve te groot is, om in een oogenblik en zelfs in een geheel menschenleven gekend te worden (Ps. 31 : 20). Gods goedheid duurt in eeuwigheid.

Vele geloovigen hebben behoefte, om op zeer zinnelijke wijze met zeer zinnelijke uitdrukkingen over hunne geestelijke ervaringen te spreken; anderen wederom, om deze onder het beeld van zinnelijke verkwikkingen, die het gehemelte streelen, voor te stellen. Als zoodanige lieden dan bij elkander komen, om over het goede zich te onderhouden, ontbreekt het bij hen gewoonlijk ook niet aan de goede dingen dezer aarde, die zij zich wel laten smaken. 't Is alsof zij na eene kleine versnapering of aan een welvoorzienen disch met meer opgewektheid kunnen spreken. Bij deze allen is er eene en dezelfde aanleg, die slechts op tweëerlei wijze zich uit; bij de een in woorden en uitdrukkingen, bij den ander in daden, die beide evenwel aan dezelfde zinnelijke behoefte te gemoet moeten komen. Menigeen die op lekkernijen en smakelijke beten belust is, tracht het gemis daarvan te vergoeden, door er met smaak over te spreken. Aldus spreekt ook hij, die aan den prikkel van den zinnelijken lust noch zou kunnen noch zou willen gehoor geven, op zinnelijke wijze over het

geestelijke, terwijl hij den zinnelijken dienst reeds lang is ontvlucht en nog altijd daartegen strijdt.

Indien gij zelf deze behoefte nog in u gevoelt, kan juist deze eigenaardigheid u veel leeren, aangaande de natuur en het bijzonder karakter van den ouden mensch, dien gij, ook na uwe bekeering, ja tot aan uwen dood, in u nog omdraagt. Uit de beelden en spreekwijzen, die een mensch gebruikt, kunt gij gemakkelijk of zijn beroep of de neiging zijns harten opmaken; indien het ten minste in het spreken niet het gekunsteld spel der nabootsing van onze omgeving is, of wel de kinderachtige zucht, om voor het een of ander gehouden te worden, dat men niet is en evenwel gaarne wil schijnen. Indien gij veel zinnelijke uitdrukkingen ook in uwe geestelijke gesprekken bezigt, bewijst dit, dat de oude mensch in u naar wellust en vleeschelijk genot sterk nog heenneigt. Uw sprake maakt ook die geheime hoofdzonde, zorgvuldig in uw boezem verborgen, openbaar. Geeft dan acht op u zelven.

Want dat ook de geestelijke mensch nog met zeer veel zinnelijks te kampen heeft, dat leert ons het voorbeeld van Izak. Reeds leerden wij Izak als den opvolger zijns vaders kennen, wat zijne optreding als drager der belofte betreft (H. 25); ook beschouwden wij hem, in het land der vreemdelingschap voorttrekkende, als den eerbiedigen navolger (H. 26) Abrahams. Nu wordt hij naar zijne natuurlijke zijde des levens, die van het geestelijke afgekeerd is, ons geteekend, en dan juist komt zijn eigenaardig karakter krachtig uit, en blijkt hij als mensch in ieder opzicht de tegenhanger van zijn vader te zijn. Let wel op, dat de eigenaardige karaktertrekken van het dikwijls zeer onderscheiden, persoonlijk leven bij de geloovigen, in de zondige natuur zelve den oorsprong vinden. Daarom mogen zij ook nooit aan den Heiligen Geest, die de

bron en Werker van het geestelijk leven in ons is, toegeschreven worden. Uit hun oude natuur moet gij de zonden der geloovigen verklaren.

Wil toch nooit vergeten, dat de geloovige, zoolang hij op aarde is, eigenlijk een dubbel leven leidt: naar de eene zijde, die des nieuwen menschen, geestelijk; naar de andere zijde, die des ouden menschen, zinnelijk. Gij gelooft toch niet, dat de mensch hier op aarde, zoolang hij nog in het lichaam dezes doods omwandelt, reeds de volmaaktheid bereikt, die eerst boven, in de ongestoorde gemeenschap met zijn hoofd Christus, zijn deel worden zal. Wel moet de oude mensch met iederen dag verder, meer sterven; maar dat hij toch nog sterven moet, dat reeds bewijst, dat hij nog niet dood is, dat hij nog altijd leeft. Dat doodelijk leven van den ouden mensch wordt sterker en machtiger, naarmate de geestelijke invloeden van den nieuwen mensch zwakker op hem inwerken. Dan volgt die oude mensch zijn eigene natuurlijke ontwikkeling; terwijl bij den wedergeborene niettemin waar blijft, dat wat uit God geboren is niet meer zondigt (1 Joh. 3 : 9).

Gelijk er in het lagere leven der natuur eene onwillekeurige en onbewuste levenswerkzaamheid van spierbeweging en zenuwtrilling is, die onafhankelijk van het hoogere geestesleven werkt en zich ontwikkelt; aldus is het ook bij het nieuwe en hoogere leven en bij den wedergeboren mensch. Ook zijn er lusten en begeerten, gevoelens van afkeer en walging, die eigenlijk niets met het hart en het zedelijk gevoel te maken hebben. Dat alles moeten wij wel in het oog houden, indien wij de afdwalingen van sommige geloovige kinderen Gods, ook die van een Izak, zullen verstaan. Nooit mogen wij de afwijkingen trachten te verbergen of te vergoelijken; veel minder nog aangaande onze eigene zwakheden en gebreken toegeeflijk worden.

Maar reeds te lang hebben wij u bezig gehouden met datgene, wat wij u eerst op het einde dezer bijbellezing wilden voorhouden, maar welks vervroegde herinnering kan strekken, om ons van den aanvang af te beter inzicht in het geheele verhaal te geven. Gij weet reeds dat de hoofdinhoud is: *Izak, de tegenhanger Abrahams, als mensch tegenover de belofte.* Als de goede en lijdzame man een enkele maal anderen wil leiden, wordt hij geheel door anderen geleid en misleid. Ten laatste blijkt dan, dat alles en allen eigenlijk alleen de leiding van Gods Raad moeten volgen.

Nadat, in het kort bestek van het eerste vijftal verzen, in de *geheime drangredenen* (vs. 1—5) de ware aanleiding van al hetgeen volgen zal, ons is bekend gemaakt, vernemen wij eerst *Rebekka's boozen raad* (vs. 6—17), daarna *Jakobs slechte daad* (vs. 18—29). Hierop volgt *Ezaus teleurstelling* (vs. 30—40) en *wraakzuchtige voornemens* (vs. 41—46); terwijl *Jakobs vlucht naar Haran* (28 : 1—9) ten laatste de uitkomst moet zijn, die God met dit alles had bedoeld.

Het gedeelte der Schrift, dat ter behandeling nu voor ons opgeslagen ligt, opent ons een bont en levendig tooneel vol van afwisseling en verrassende wendingen. 't Zijn geheime beraadslagingen, die aan booze plannen vooraf gaan en die, min of meer gretig aangegrepen, voor allen die er deel aan nemen teleurstelling bereiden. Alle leden van het gezin zijn bezig met de een voor den ander een kuil te graven, en allen vallen zelven in den kuil, dien zij voor de anderen gegraven hebben. Met meesterlijk beleid voert de Schrift, in eene inleiding van een vijftal verzen, de hoofdaanleggers van het wederkeerig verraad onmiddellijk op, en teekent ons in enkele korte trekken, gelijk wij dit van

onzen eenigen bijbel gewoon zijn geworden, de heimelijke raadslagen, de zondige voorstellen en schuldige medeplichtigheid, die, door dit geheele hoofdstuk heen, geloovigen en ongeloovigen voor een korten tijd nader bijeenbrengen en doen samenspannen. Ook wat op den achtergrond van dit alles ligt, de verduistering des verstands en de macht der zinnelijke begeerlijkheid, komt krachtig uit in Izaks blindheid en zucht naar smakelijke spijzen. In Rebekka's, schijnbaar toevallige en door niemand vermoede, tegenwoordigheid bij de geheime beraadslagingen wordt als 't ware Gods alziend oog afgebeeld, dat waakt en toeziet, waar men ook heimelijk en in 't duister tegen Zijnen raad beraadslaagt. Van Jakob wordt in de inleiding niet gesproken, omdat hij in deze geheele geschiedenis niet eigenlijk handelend optreedt, maar, in tegendeel, juist door zijne gedwongen handeling tot zelfstandige optreding en handeling voor 't vervolg wordt gedwongen.

Eerst wordt ons de omstandigheid herinnerd, waardoor eene afdwaling mogelijk werd, die wij van een Izak schier niet veronderstellen kunnen. „En het geschiedde, als Izak oud geworden was en zijne oogen donker geworden waren, dat hij niet zien kon". Gods Woord heeft zoo van die eigenaardige opmerkingen, die, schijnbaar doelloos daarheen geworpen, meest evenwel van groote beteekenis zijn. Zoo gaat het hier met die alles voorafgaande bijzondere vermelding van Izaks ouderdom en blindheid. Ja, daardoor wordt het zeker begrijpelijker, hoe een Izak, door zijne blindheid verhinderd, om Ezaus snood leven te zien, hem kon voortrekken boven Jakob, hem als den uitverkoren eerstgeborene kon beschouwen. Maar deze opmerking spreekt misschien toch ook van een blinde voorliefde en gewis van eene zekere donkerheid over de ziel.

Izak had misschien vergeten, wat Rebekka hem vroeger van de openbaring Gods, aan haar gedaan, had verhaald; want hij was reeds zoo oud. Izak was toen omstreeks op den leeftijd, dien Abraham had bij Sara's dood, toen hij voor de voortplanting en bewaring der belofte wilde waken, door voor Izak eene gade te doen zoeken. Abraham, de man van veel veerkracht, de man van de daad, stond toen nog als in jeugdige kracht; terwijl Izak daarentegen op denzelfden leeftijd reeds blind en zwak van ouderdom was, en zich bovendien, gelijk hij zelf zeide, reeds zeer oud begon te gevoelen. „En hij zeide: Zie nu, ik ben oud geworden, ik weet den dag mijns doods niet". Het schijnt wel, dat Izak, die voor zoo iets met zijn stil karakter toch reeds zeer vroeg veel aanleg toonde, zich, oud geworden, steeds meer in de eenzaamheid van zijn binnenkamer had teruggetrokken, om aldus langzamerhand zich voor zijnen dood voortebereiden.

O, 't is goed, als oude menschen willen weten, dat zij oud worden. De meesten willen het niet, omdat zij voor het einde des ouderdoms, voor den dood vreezen. Zij doen zich zoo gaarne jonger voor dan zij zijn en hooren het zoo gaarne, dat men hun minder jaren geeft dan zij hebben. Dan schijnen zij ten minste nog wat verder van den dood verwijderd en kunnen zij nog wat langer genieten. Zelfzuchtige en bedriegelijke menschen maken van die zwakheid van oude menschen veel gebruik, om te beter hun gunst te winnen. 't Ware beter hen, die zoo nabij het graf staan, op die nabijheid opmerkzaam te maken, opdat ook zij met meer ernst het woord Izaks leeren bedenken: „ik weet het uur mijns doods niet"; opdat ook zij bijtijds hun huis bestellen en de noodige schikkingen maken en zich voorbereiden voor die eeuwigheid, die nabij is. Wellicht hebben zij nog vrienden of magen, wien zij

iets te zeggen, met wie zij zich te verzoenen, wien zij iets te vergeven of van wie zij zelve vergeving noodig hebben. Haast u, mijn oude vrienden! morgen kan het te laat zijn.

Izak heeft zich aan de gedachte des doods gewend gemaakt, al kwam deze dood ook drie-en-veertig jaren later. Hij behoefde ook niet den dood te vreezen, want hij had den God des levens. Hij had de belofte voor de eeuwigheid. Voor deze had hij niet te zorgen; dat had God gedaan. Met den tijd wil en moet hij evenwel afrekenen, voor dat hij de eeuwigheid ingaat. „Toen riep hij Ezau, zijn grootsten zoon, en zeide tot hem: mijn zoon!" — Had hij dan geen anderen zoon nog, dat hij Ezau bovenal „m ij n zoon" noemt. Ja, maar zijn hart hing meer aan den eerstgeborene, en ook wist hij zeer zeker nog niet, dat deze oudste zijn eerstgeboorterecht voor een schotel met spijs lichtzinnig verkocht had.

Men gelooft zoo gaarne en zoo lang mogelijk, dikwijls te gaarne en te lang, het goede van zijne kinderen. Bovendien was Ezau, dat blijkt uit alles, steeds vriendelijk en voorkomend voor den ouden, zwakken vader. Dat blijkt ook nu wederom, nu hij aanstonds op het eerste opontbod zijns vaders is gekomen, en aanstonds, met een bereidwillig: „zie hier ben ik", gereed staat. — Dat hebben voorkomende en opgeruimde kinderen menigmalen boven stille en teruggetrokkene voor, dat zij eer de liefde en genegenheid der ouders en ook van anderen winnen. 't Is niet goed en niet verstandig van de ouders, wij stemmen dit toe, zich aldus te laten winnen, 't is gestreelde eigenliefde bij hen. Maar is het dan goed van kinderen, om niet te pogen hun ouders te winnen, door hun gewone koelheid en ingekeerdheid voor een oogenblik, ten minste in de tegenwoordigheid dier ouders, afteleggen?

Maar gij wilt geen gemaakte hartelijkheid. Een gemaakte onhartelijkheid dan wel? Want dikwijls is die uitwendige en aangenomen houding in strijd met uw eigen gevoel des harten en, gij weet dit wel, eigenlijk een gevolg van uwe verlegenheid en van uwe hoogmoedige vrees, namelijk, dat men kon meenen, dat gij u en uwe liefde wilt opdringen.

Er is nog iets, waarom Izak meer van Ezau hield. Ja ook, om dat verschil van aard en aanleg, waarover wij reeds vroeger spraken; maar ook omdat Ezau hem in die vele kleine geriefelijkheden van het leven van dienst kon zijn. Ja, ook de ouders verkoopen wel eens hunne liefde voor een schotel linzen, in overdrachtelijken zin genomen. Dat was bij Izak ook nu weer het geval. Hoor zijn opdracht aan Ezau: „Nu dan, neem toch uw gereedschap, uwen pijlkoker en uw boog en ga uit in het veld en jaag mij een wildbraad! En maak mij smakelijke spijzen, zooals ik die gaarne heb, en breng ze mij, dat ik ete, opdat mijne ziel u zegene, eer ik sterve". — Met deze woorden ontdekt Izak, wat doel hij eigenlijk beoogde, wat middel hij daartoe geschikt achtte, terwijl ook de oorzaak daarvan door dit alles heenschemert.

De zegen, dien Izak bedoelde en dien hij Ezau wilde geven, had hoogst waarschijnlijk betrekking op de schikkingen van zijn huis en geslacht, niet allereerst op den geestelijken Verbondszegen, dien alleen de Heer kon wegschenken. Dat blijkt ook duidelijk uit den zegen, zooals die later door Izak over Jakobs hoofd werd uitgesproken, terwijl hij toch waande, zijn geliefden Ezau te zegenen. Daarin is met geen enkel woord sprake van den eigenlijken Verbondszegen, door God aan Abraham geschonken, en later op Izak, diens zoon en den drager der belofte, overgegaan. Wij zouden zeggen: ook in deze zaak wil Izak het voorbeeld vol-

gen zijns vaders, die nog bij zijn leven het opperbestuur in huis en stam op zijnen zoon had overgedragen. Wellicht geschiedde deze overdracht juist door en bij den aartsvaderlijken zegen.

Naar ons inzien heeft men in deze geheele geschiedenis een zeer gewichtig iets, dat tot juist verstand dezer gansche geschiedenis zoo recht noodig is, tot dusver geheel over het hoofd gezien. 't Is dit: men heeft niet genoeg bedacht, dat de verbondszegen Abrahams twee zijden heeft: de eene van meer algemeen of staatkundig belang, en de andere van meer bijzonderen of geestelijken aard. Aan Abraham werden twee beloften gedaan, in éene enkele tesamen gevlochten. Hem was een geestelijk zaad als erfgenaam beloofd, en daarenboven voor zijne nazaten een erfland toegezegd. Nu kon er bij het eerstgeboorterecht, naar den geest der heilige Schrift, alleen sprake zijn van eenig recht op aardsche bezittingen, nooit van geestelijke voorrechten, die nooit en nergens van eene afstamming uit vleesch en bloed, nooit van erfrecht afhankelijk gemaakt worden.

Gij zult zelf wel reeds opgemerkt hebben, dat niet op den oudsten zoon Jakobs, maar op den vierden de eigenlijke verbondszegen overging. Israels eerste koning Saul is uit Benjamin, den jongsten stam; Juda's eerste koning David was Isaï's jongste zoon, en Salomo ook wordt, met voorbijgang der oudere zonen, tot koning aangewezen. Waar er in Gods woord sprake is van het eerstgeboorterecht; dat trouwens eerst bij Israels uittocht uit Egypte voor Israel geheiligd (Ex. 13 : 2), maar dan ook aanstonds door het geestelijk eerstgeboorterecht van het priesterschap (Deut. 10 : 18) vervangen werd; daar geldt dit allereerst en schier alleen op het gebied van tijdelijke dingen en maatschappelijke voorrechten. De priesterlijke stam Levi mocht

zelfs geen erfdeel in het land hebben (Deut. 18). 't Zou, tot recht verstand van dit geheele hoofdstuk, een belangrijke stap vooruit zijn, indien wij voortaan niet meer vergeten, dat èn Izak zelfs, èn Jakob èn Ezau bij den veel besproken zegen niet anders bedoelen dan: het recht op het erfland Kanaän.

Ook een geschenk, dat de eene mensch den anderen doet, wordt in den bijbel wel een zegen genoemd. Zoo ten minste noemt Jakob zijn geschenk aan Ezau (Gen. 33 : 11); in dien zin vraagt Kalebs dochter van haren vader een zegen (Jos. 15 : 19); zoo krijgt Abigail van David een zegen (1 Sam. 25 : 27); zoo wil ook Naäman aan Elisa den profeet een zegen geven (2 Kon. 5 : 15). Wanneer dus de mensch den mensch zegent, kan dit in den afstand van eenig aardsch goed en eenig land bestaan; en ons dunkt, dat de zegen Izaks niets anders dan den afstand van het aardsche erfdeel van het erfland bedoelt, waarnaar Ezau, de werkelijke eerstgeborene, streeft, zoowel als Jakob door den vroegeren koop daarop recht meende te hebben. Nu wordt duidelijk, waarom Izak in zijn zegen alleen van stoffelijke welvaart en uiterlijke volksgrootheid gewaagt; nu begrijpen wij tevens, hoe Ezau nog om een zegen kan vragen. Immers had vader Izak niet al zijn goed weggeschonken.

Izak achtte misschien Ezau als den sterkeren en, naar het scheen, veel krachtiger man het meest geschikt, om met het land zelf het bestuur daarover te aanvaarden. Wel zeide hem zijn geweten waarschijnlijk, dat de voorkeur, aan Ezau geschonken, niet altijd even billijk en rechtvaardig was; maar dan zocht hij dat geweten te bevredigen, gelijk ook wij soms doen, door zich diets te maken, dat toch ook Ezau hem meer liefde betoonde. Daarvan wil hij zich op nieuw overtuigen; en hier ontdekt gij de verborgen oorzaak

van Izaks opdracht aan Ezau. Hij wil het geweten, dat tegen hem getuigt, tot zwijgen brengen en tevens, door streeling van zijn verfijnden smaak, in de rechte stemming der ziel komen.

't Is een treurig schouwspel, een teeder kind Gods nog zoozeer onder de macht van zinnelijken lust en vleeschelijke begeerte te zien, dat hij zoo iets noodig heeft. Val hem niet hard, gij die op dat lager genot van het verlekkerd gehemelte met minachting nederziet, gij die het niet begrijpt, hoe een ernstig man nog genoegen kan vinden in die keurige beten en fijne schotels en uitgezochte spijzen. Gij zijt daaraan mogelijk gestorven. Ook aan al het andere, dat door kleur of toon de zinnen streelt en de zenuwen prikkelt? ook aan de geurige walmen van dat kruid, die gij met zooveel genot inademt? Menigeen is slechts gestorven aan het eene genot, omdat hij geheel leeft voor een ander genot, dat niet minder zinnelijk is. Toch blijft het treurig, dat ook menig Christen nog zoozeer voorstander is van een overvloedigen disch en van overdadige lekkernijen.

Dacht Rebekka dit misschien ook, als zij daar, achter dat gordijn in voorovergebogen houding en met gespitste ooren stond, scherp toeluisterende naar de opdracht, door Izak aan Ezau gegeven? Indien zij het deed, was zij wel dwaas; want zij zelve maakte, op dat eigen oogenblik zich aan geene mindere en gewis niet edeler zonde schuldig, aan die van onbescheiden nieuwsgierigheid, die geheimen en gesprekken zoekt op te vangen, die niet voor ons oor bestemd zijn. Maar ach, zij dacht ook niet aan Izaks zonde, meer voorzeker aan zijne blindheid, waardoor hij haar lieveling Jakob achterstelde bij zijn ouderen broeder. Dat deed haar zeer, haar, die, als zij van beiden zwanger was, zoo kennelijke beloften van den Heer ont-

vangen had en deze beloften niet had vergeten. Daarom zal zij den raadslag trachten te verijdelen, bovenal toen zij merkte, dat Ezau het voorstel zijns vaders maar al te gretig aannam. „Rebekka nu hoorde toe, als Izak tot zijnen zoon Ezau sprak; en Ezau ging in het veld, om een wildbraad te jagen, dat hij het inbracht".

Ook de zonden der menschenkinderen worden, onder de leiding der voorzienigheid Gods, middelen in Zijne hand, om Zijn Raad te helpen volbrengen. Zoo moest het ook de, op zich zelve zondige, nieuwsgierigheid van Rebekka. Nooit kon zij evenwel hare zonde verontschuldigen met een beroep op Gods wil, die aldus Izaks zondig voornemen en Ezau's inwilliging kwam verijdelen. Alsof den Heer niet buitendien de geheele natuur en duizend andere middelen ten dienste stonden. Zullen wij dan het kwade doen, opdat het goede daaruit voortkome? Dat zij verre. Daaraan dacht Rebekka op dat oogenblik misschien geenszins. Zij heeft geen geduld om te wachten, tot God tusschenbeide treedt. Haar moederlijke naijver gunt haar geen rust, en tegenover den heimelijken raadslag stelt zij haar eigen listig overleg.

Eerst maakt zij Jakob deelgenoot van haar geheim, om hem als bondgenoot te winnen voor haar plan. Wees voorzichtig, als de menschen u hun geheimen of die van anderen mededeelen. Dan zoekt men of uw verachting of uw medelijden op te wekken, om aldus u, reeds half overwonnen door het geschonken vertrouwen, voor het bondgenootschap tot het kwade geheel te winnen. — „Toen sprak Rebekka tot Jakob haren zoon, zeggende: zie ik heb uwen vader tot Ezau, uwen broeder, hooren spreken, zeggende: Breng mij een wildbraad en maak mij smakelijke spijzen toe, dat ik ete en ik zal u zegenen voor het aangezicht

des Heeren voor mijnen dood". Heeft Rebekka niet goed geluisterd, als zij Izaks woorden nieuwsgierig opving of voegt zij iets uit hare verbeelding aan Izaks woorden toe? Want Izak heeft niet gewaagd van „een zegen voor Gods aangezicht", d. i. van een zegen, tot wiens bevestiging hij God openlijk tot getuige riep en die plechtig in het openbaar geschieden zoude. Rebekka begreep zeer juist, dat dit, al was het door hem niet uitgesproken, evenwel Izaks bedoeling was.

Nadat zij aldus de groote reden van haar ongerustheid Jakob heeft medegedeeld en aldus getracht, om zoowel zijne verontwaardiging als zijn eergevoel en zijn naijver op te wekken, komt ook zij met een voorstel, of neen, met een gebod. Want zij kende haren zoon genoeg, om te weten, dat een voorstel, gelijk zij hem wilde doen, door hem zou verworpen worden, indien zij de volvoering hem niet gebiedend oplegde. — „Nu dan, mijn zoon! hoor mijne stem in hetgeen ik u gebiede. Ga nu heen tot de kudde en haal mij van daar twee goede geitenbokjes; en ik zal die voor uwen vader maken tot smakelijke spijzen, gelijk als hij gaarne heeft. En gij zult ze tot uwen vader brengen en hij zal eten, opdat hij u zegene voor zijnen dood". — Het zoude een gestolen zegen zijn, een zegen in den weg der zonde opgeraapt; maar daaraan denkt het ontstoken gemoed niet, dat, door naijver geprikkeld, den zegen meer zoekt, omdat men dien een ander misgunt, dan wel, omdat men dien voor zich zelven zoozeer behoeft of wenschelijk acht.

Daar is geen smartelijker aanblik dan leden van hetzelfde gezin, die, door liefde verbonden, te samen elkanders heil moesten zoeken, in groepen verdeeld te zien, die met elkander tegen elkander samenspannen en hunne geheime afspraken maken. Zulke gezinnen zijn er zeer velen, waarin vader of moeder, door dwaze

en zondige voorliefde daartoe geleid, het belang van dezen of genen zoon of dochter boven dat van de andere kinderen voorstaan, alsof niet allen gelijk recht op beider liefde en zorgen hadden. Hoe menigmalen moeten de andere kinderen lijden of zich iets ontzegd zien, omdat de ijdele trots der moeder en de pronkzucht der schoone dochter zooveel uitgaven noodig maakten! Hoe menigmalen ook wordt onredelijke voorliefde bij een der ouders opgewekt voor dit kind, omdat men meent, dat de wederhelft juist dat andere kind voortrekt! De Heere beware elk gezin voor die rampzalige voorkeur voor dezen of genen; want deze is eene onzalige bron van veel ellende, en eene oorzaak tot allerlei gemor en samenspanning van de andere leden des gezins, onder elkander en tegen elkander.

Hoorde ik u daar niet vragen, wat Rebekka dan had moeten doen, als zij de belangen van het een en wel van haar liefste kind bedreigd zag ten behoeve van het ander, dat vader beter voor zich wist intenemen, omdat deze blind was en hij-zelf eenigszins aangenamer van vormen? Zij had moeten doen, wat ieder ander in dergelijk geval zou betamen. Niet list tegen list te stellen, maar het in den gebede aan den Heer over te geven; dan heengaan tot den vader, om kalm en waardig hem zijn ongelijk onder het oog te brengen, en dan den Heere de uitkomst overlaten. Maar gewoonlijk vertrouwen wij ons eigen overleg meer dan de goede en trouwe zorg des Heeren. Rebekka deed niet goed, met eerst een geheim af te luisteren, daarna dit afgeluisterde voor Izak zelven geheim te houden, het aan Jakob mede te deelen, en straks dat, op minder edele wijze verkregen, geheim als wapen te gebruiken tegen Izak zelven. Een geheim afluisteren is reeds laaghartig, maar van het geheim in eigen belang gebruik te maken is dubbel slecht.

Wanneer echtelingen, achter elkander om en tegen elkander in, de kinderen in het geheim nemen en met dezen samendoen, graven zij, voor zichzelven mede, den grond van het ouderlijk gezach weg. Dat moest ook Rebekka ondervinden; want zij, die gewis op dadelijke instemming gerekend had, ontmoette bij Jakob eerst eene schroomvallige weigering, die evenwel noch beslist noch gegrond genoeg was, om doel te kunnen treffen. „Toen zeide Jakob tot Rebekka, zijne moeder: zie mijn broeder Ezau is een harig man, en ik ben een glad man. Misschien zal mij mijn vader betasten en ik zal in zijne oogen zijn als een bedrieger: zoo zoude ik eenen vloek over mij halen en niet een zegen". — In dit antwoord Jakobs komt de koele omzichtigheid en schrandere berekening van den man geheel uit. Maar als deze twee eigenschappen straks de zonde en eene misdadige geestdrift, die bovendien nog in vermeende verongelijking steun vinden, moeten stuiten, dan zullen zij daartoe onmachtig blijken.

Elke bestrijding van zondige voorstellen, die niet uitgaat van het zondige dat daarin gelegen is, moet falen, omdat zij in beginsel met het bestreden voorstel de zelfzucht gemeen heeft. Jakob tracht het ondoordachte, ondoelmatige en gevaarlijke van Rebekka's voorslag aantetoonen, terwijl het zijn taak ware geweest, het zondige dat daarin lag aantewijzen. Ja 't was, naar 't scheen, ondoordacht, er niet op te letten, „dat Ezau een harig man en Jakob een glad man was"; het was ondoelmatig, bij de mogelijkheid, dat Izak zich van de waarheid door betasting zoude willen overtuigen; 't was gevaarlijk, wanneer men op de mogelijke gevolgen zag, daar dan vloek in plaats van zegen de uitkomst zoude wezen.

Mijne vrienden! indien gij tegen eenig voorstel of voorschrift, schoon het in zichzelve door en door zon-

dig is, niets anders hebt, dan dat gij er de kwade gevolgen van vreest, en gij het niet schrander genoeg acht, houdt dan liever uwe bestrijding terug. 't Is treurig genoeg, dat gij er het zondige zelf niet van inziet; want dit bewijst, dat uw hart en oordeel slechts op het nuttige, niet op het goede gericht is. Niet om de mogelijke gevolgen, maar om de innerlijke boosheid is iets goed of kwaad. Niet omdat de mijn verkeerd is aangelegd of omdat zij verkeerd dreigt te springen, maar omdat dit met booze bedoelingen en uit een slecht beginsel is geschied, moet gij er tegen op komen. Het heilige lijdt er schade bij, indien gij de zaak alleen van de zijde des voor- of nadeels beschouwt, en de tegenstander behaalt eene gemakkelijke overwinning op u en uwe zelfzucht, niet op de zaak zelve, die er evenwel onder lijdt.

De bezwaren der voorzichtige schranderheid, die geen dieperen grond heeft, zijn spoedig uit den weg geruimd. Het wordt dan immers, gelijk in zoo menige kerkelijke of staatkundige redetwist, een wedstrijd van scherpzinnigheid en gevatheid, niet van geestesadel en zucht naar het ware goede. Rebekka is in vindingrijkheid uitnemend tegen Jakob opgewassen en overtreft hem verreweg in beslistheid en rasheid van besluit. Zij moet dan ook wel de zege wegdragen, ten koste van de heiligheid van het beginsel zelf. „En zijne moeder zeide tot hem: uw vloek zij op mij, mijn zoon! Hoor alleen naar mijne stem, en ga, haal ze mij". Tegenover de schroomvallige weigering Jakobs stelt Rebekka haar beslistheid overtuiging. Zij neemt de verantwoordelijkheid der kwade gevolgen op zich; want, zoo zegt zij „uw vloek zij op mij". Zij eischt het kinderlijk vertrouwen, bij haar beroep op meerder inzicht en beproefde schranderheid, „hoor alleen naar mijne stem". Zij poogt de stem des gewetens

bij Jakob tot zwijgen te brengen, door haar voorliefde voor Jakob uittespreken, als zij hem met nadruk met „mijn zoon" aanspreekt. Ten laatste wijst zij op den plicht der gehoorzaamheid, die hem van alle zedelijke verantwoordelijkheid moet ontslaan, als zij het vroeger gebod kortaf herhaalt: „ga heen, haal ze mij". — Wij gelooven wel, dat Rebekka; die wist wat God haar aangaande haar zonen beloofd had en die zeer goed zag, hoe beider gedrag en wandel reeds die belofte Gods kwam bevestigen; zich voor zich zelve overtuigd hield, dat zij goed en heilig in haar recht stond. Daarom was zij ook zoo sterk tegenover haar aarzelenden zoon, die niet voor het heilige, maar voor het doelmatige den strijd had aangebonden. Zij had in deze zaak wat Jakob miste: overtuiging van haar recht en daarom vertrouwen op haar zaak en aldus geestdrift in haar doen. Zonder deze drie vermoogt gij niets ter overtuiging.

Op de besliste overtuiging Rebekka's volgt van de zijde Jakobs spoedige onderwerping aan, en van de zijde der moeder schrandere uitvoering van den boozen raadslag. „Toen ging hij en hij haalde ze en bracht ze zijne moeder; en zijne moeder maakte smakelijke spijzen, gelijk als zijn vader gaarne had. Daarna nam Rebekka de kostelijke kleederen van Ezau, haren grootsten zoon, die zij bij zich in huis had en zij trok ze Jakob, haren kleinsten zoon, aan en de vellen van de geitenbokjes trok zij over zijne handen en over de gladdigheid van zijnen hals. En zij gaf de smakelijke spijzen en het brood, welke zij toegemaakt had in de hand van Jakob, haren zoon".

Hoe spoedig is de tegenwerping, aan ondergeschikte omstandigheden ontleend, bij een Jakob bezweken, om plaats te maken voor willige en bereidvaardige volgzaamheid. Had hij zich maar alleen aan het zondige

en onheilige in Rebekka's voorstel gehouden, om dat haar aan het geweten te leggen, hoe veel anders zoude misschien dan de uitslag van zijn pogen geweest zijn! Als Rebekka al Jakobs bedenkingen uit den weg had geruimd, vindt zij bij hem ook eene volledige gehoorzaamheid. Hij is aanstonds besloten, want „hij ging"; hij volgt het bevel op, „hij haalde ze"; hij doet het met groote stiptheid, „hij bracht ze zijne moeder."

Middelerwijl had deze moeder zich gereed gehouden, om haar schrander uitgedacht plan volledig uittevoeren. Op drie dingen rekende zij, waarop zij eigenlijk haar geheelen aanslag tegen haren man had gegrond. Zij ging te rade met den zinnelijken lust, het zedelijk zwak van haar echtgenoot; zij bouwde op zijne blindheid, zijn lichamelijk gebrek; zij verwachtte het welslagen van hare zondige poging, mede van het zelfzuchtig karakter van haar zoon. Listige menschen pogen steeds van de zonden en zwakken bij anderen gebruik te maken, om hun eigen zin en zonde doortedrijven.

Daarom moeten wij nauwlettend toezien, als de vorst der duisternis of zijne dienstknechten onder de menschenkinderen onze zedelijke gebreken beginnen te vleien of te koesteren. Wanneer zij, die in onze omgeving zijn en gelegenheid hadden, om onze gebreken te leeren kennen, aan dezen gaan toegeven, dan is er groot gevaar, dat zij van onze slechtere eigenschappen willen gebruik maken, om onze betere op een dwaalweg te brengen. Listig overleg zou dien overschranderen koppen nooit veel baten, indien zij niet meestal met onopmerkzame en droomerige harten te doen hadden. De boosheid en arglist zijn daarom mede zoo sterk, omdat van de argeloosheid en van den eenvoud de waakzaamheid en voorzichtigheid zoo zwak zijn.

In ieder onderdeel zoowel als in het geheel ontwerp van haar bedrijf, ontwikkelt Rebekka eene buitenge-

wone mate van beleid en menschenkennis. Daar is bij haar bovendien eene voortvarendheid en doortastende wilskracht, die eene betere zaak waardig zijn. Hoe behendig weet zij partij te trekken van de zwakheden van anderen! Hoe weet zij de booze hartstochten van een Jakob, zijn naijver en zelfzucht opteroepen en tot geschikte bondgenooten voor haar doel te maken! Wat fijn berekenend overleg ook, om, als Izaks oogen den dienst hem weigeren, bij hem op den tastzin en het zintuig van den reuk te rekenen, en daartoe om Jakobs polsen en hals de fijne angora-vacht, die ook de Romeinen ter vervanging van het haar gebruikten, te wikkelen, en om de schouderen de kostelijke kleederen Ezau's, die van de geurige kruidenlucht doortrokken waren! Zij zal slagen, indien Jakob zich nu maar goed houdt!

Indien de zoon zich maar even goed houdt als de moeder dit deed! Hij zal het, maar niet dan ten koste van menig bang oogenblik en van pijnlijken strijd. Niet dan ten koste van 't eigen geweten, dat luide getuigt, volbrengt hij de booze daad. Indien het waarheid is, dat bovenal de eerste stap op den weg des onrechts den meesten strijd en de felste spanning eischt; niet minder waar is 't, dat elke stap verder op het pad der ongerechtigheid den terugkeer zwaarder en de schuld grooter maakt, zoolang het ten minste nog niet gelukt is, het geweten ganschelijk het zwijgen opteleggen. Hoever, onder sommige omstandigheden en door den angst voor een ontijdigen terugtred voortgedreven, zelfs een anders edel mensch het in die onzalige kunst brengen kan, kunnen wij nu bij de volbrenging van Jakobs daad zien. Letten wij daartoe eerst op de wederzijdsche begroeting (vs. 18), daarna op de bevreemdende vragen (vs. 19—20), straks op het pijnlijk onderzoek (vs. 20—23), hierna op den voortdurenden

twijfel (vs 24—27[a]) en ten laatste op den verkregen zegen (vs. 27[b]—29).

De gang van Rebekka's vertrek naar dat van den ouden, grijzen vader, zal dien zoon, die gereed staat zijn vader te bedriegen, bang en zwaar genoeg gevallen zijn. Hoe menigmalen stond hij misschien stil, om nog terugtekeeren? Wat bange strijd werd er misschien in zijne geslingerde ziel gestreden? Wij weten het niet, maar God, wiens alziend oog ook op dien zondigen gang hem gadesloeg, heeft het voorzeker geweten. Wij weten slechts, wat het bijbelverhaal ons bericht, dat Rebekka maar al te wel bij haren zoon geslaagd was, om den vader het slachtoffer van beider list te maken. — „En hij kwam tot zijnen vader en zeide: mijn vader!" Was er iets vreemds, iets bijzonders, iets bevends misschien in Jakobs stem, dat Izak niet aanstonds die stem herkende, dat hij zijn eigen zoon voor een vreemde hield! Want „hij (Izak) zeide: wie zijt gij, mijn zoon?" Op de begroeting van vader, ook als eerenaam geschonken, antwoordt de oosterling met den naam van zoon. In dien zin hebben wij dit woord hier op Izaks lippen te verstaan.

Zal Jakob nu terugtreden? Misschien heeft hij zich er nog mede gevleid, dat zijn vader hem niets vragen zoude, en dat hij dus tot geene dadelijke leugen zijne toevlucht zou behoeven te nemen. Indien hij, gelijk wij dit ook menigmalen doen, iets dergelijks had gehoopt, heeft hij nu dan het anders kunnen vernemen. Zal hij nog terugtreden, om niet ook met het woord een leugenaar te gaan worden, gelijk hij op weg was, om door de daad een bedrieger te zijn? „En Jakob zeide tot zijnen vader" — wat? dat het hem berouwde en dat hij daarom den geheelen aanslag zal ontdekken? — „En Jakob zeide tot zijnen vader: ik ben Ezau, uw eerstgeborene; ik heb gedaan, gelijk als gij tot

mij gesproken hadt; sta toch op, zit, en eet van mijn wildbraad, opdat uwe ziel mij zegene". Het is gezegd, de leugen is gesproken. Al wilde hij het nu nog terugnemen, hij kan het niet meer. Hij moet daarbij wel gedacht hebben, dat de vroegere koop van het eerstgeboorterecht door dat zelfde woord te niete was gedaan; want hij zelf erkent, in de tegenwoordigheid zijns vaders, Ezau als den eerstgeborene. Zoo verspeelt men, door de zucht om nog meer te winnen, dikwijls nog dat, wat men vroeger met moeite had gewonnen, en de latere handigheden maken 't weer noodig, dat wij de vruchten van vroegere laten glippen.

Was er eene hapering in Jakobs stem? Wij gelooven het niet, want de woorden die hij spreekt, zijn wel overdacht en juist gekozen. Maar de Heer wil hem nog steeds waarschuwen en legt daartoe in Izak dien achterdocht, die toch buitendien oude en blinde menschen zoozeer eigen is. „Toen zeide Izak tot zijnen zoon: Hoe is dit, dat gij het zoo haast gevonden hebt, mijn zoon? En hij zeide: omdat de Heere uw God dat heeft doen ontmoeten voor mijn aangezicht". Zoo snel als de vraag is gedaan, is het handig antwoord ook gereed. Er schemert in Izaks woorden een groote mate van wantrouwen door; of mogelijk waren zij ook maar als een pijl, die in allen eenvoud, doelloos afgeschoten, evenwel Jakobs geweten bereiken moet. Hij denkt evenwel, dat zijn vader hem mistrouwt, gelijk ons hart steeds anderen beoordeelen zal, naardat het zelf gesteld is. Misschien om Ezau's taal natebootsen, misschien ook omdat hij op dit oogenblik God niet zijn God durft noemen, zegt hij tot Izak: „Uw God heeft het mij doen ontmoeten". 't Is vreeslijk genoeg, dat er menschen gevonden worden, die, terwijl zij met een zondig ontwerp bezig zijn, nog den naam des Heiligen op de lippen durven nemen.

Nu Izak eene dergelijke uitdrukking hoort, die hij van Ezau nooit gewoon was en den naam Gods van die lippen verneemt, nu wordt zijn achterdocht nog meer gewekt, nu wil hij een onderzoek, dat Jakob gewis pijnlijk moet wezen. Niet dat hij den uitslag daarvan vreesde; daarvoor had zijn moeder te goed gezorgd; maar dat tasten en zoeken van die bevende vingeren moet hem zeer gedaan hebben. „En Izak zeide tot Jakob: Nader toch, dat ik u betaste, mijn zoon! of gij mijn zoon Ezau zelf zijt, of niet. Toen kwam Jakob bij, tot zijnen vader Izak, die hem betastte". — Daar is iets ontzettend pijnlijks, iets dat het gevoel stuit in dat tooneel. Daar zit de stokoude, blinde Izak in voorovergebogen houding; elk zijner gelaatstrekken teekent den twijfel van den achterdocht, als hij de bevende vingeren, tastende langs hals en handen van den man laat glijden, die over hem heen gebogen staat met pijnlijk verwrongen aangezicht. Hoe moet het dezen door de ziel gegaan zijn, als de oude vader eindelijk, nog van zijn twijfel niet los, in kinderlijken eenvoud uitroept: „de stem is Jakob's stem, maar de handen zijn Ezau's handen". Dat woord teekent.

Dat woord is in den mond des volks blijven leven, om zoodanige geloovigen en geheele groepen derzulken te teekenen, die het woord en den naam Gods op de lippen en de werken der boosheid in hunne handen hebben. Het doet denken aan dat ander verwijt: „dat volk nadert mij met de lippen, maar hun hart is verre van mij". En evenwel is het bij een Jakob gelukkig, dat hij, bij de uiterlijke vormen en nagebootste handen van een Ezau, niet ook onmiddellijk zijne losse en ruwe taal kan overnemen. Want gelijk het op een ander gebied geldt, „dat de taal gansch een volk is", zoo is het evenzeer waar op geestelijk gebied, dat de

sprake openbaar maakt, wat er in 't diepst der ziel blijft leven, ook bij onreine handen.

De hand is in de Schrift bijna altijd het zinnebeeld voor de daden. Strijd tusschen mond en handen, tusschen taal en handeling, wijst altijd op eene zekere dubbelhartigheid. Zoo luidt het: „naakt tot God en Hij zal tot u naken. Reinigt de handen, gij zondaars! en zuivert de harten gij, dubbelhartigen! „Gij moet dezulken nu niet met de Judassen en Kajaphassen gaan verwarren, die opzettelijk vrome taal bezigen, om hun onvrome bedoelingen te verbergen. Bij Jakob is er de hand Ezau's; maar de taal Jakobs, onwillekeurig gesproken, bewijst, dat nog iets anders dan een Ezau's natuur in hem werkt en uit hem spreekt. Daarom mogen wij nog voor hem hopen.

Aan de stem herkende Izak zijn zoon, niet aan zijne handen, „maar hij kende hem niet, omdat zijne handen harig waren, gelijk zijns broeders Ezau's handen". De kinderen Gods zoeken soms „de gelijkvormigheid aan de gedaante der wereld", om wille van allerlei, minder edele, redenen; gewoonlijk uit ijdelheid en om den hun begeerlijken lof van wereldlingen te verwerven. En wat zal lof en eere baten, op oneerlijke wijze en langs den weg der huichlarij verkregen? Gewis niet meer dan de zegen Izaks, die in dit oogenblik Jakobs schandelijk loon is voor het bedrog, tegenover zijn eigen vader, tegenover zijn broeder, maar het meest tegenover zichzelven gepleegd. Ja, wij lezen het, Rebekka's aanslag was gelukt; Jakob mag zich verheugen, „en hij (Izak) zegende hem". Maar zonder dat deze, in eigen hart, van de rechtmatigheid van dien zegen nog overtuigd is. 't Is alsof Izak niet kan voortgaan, of hij eensklaps ophoudt met den zegen, omdat de oude twijfel is teruggekeerd.

Nog eenmaal komt hij er op terug. „En hij zeide:

zijt gij mijn zoon Ezau zelf? En hij zeide: ik ben het." Zoo volhardt Jakob dan bij zijn slecht voornemen, ook nadat de eerste zegenende begroeting van Izaks lippen was gekomen. Het kost ontzettende inspanning van het pad der zonde terugtetreden, indien men dit eenmaal is ingetreden. De zonde zelve omgeeft ons met zoo sterke banden der valsche schaamte en verkeerde overleggingen, dat wij als van zelve steeds verder gaan in het kwade; zoodat zelfs de leugen ons geen strijd meer kost en het ons ten leste eene zekere gemakkelijkheid in het zondigen geeft. Als Izak „zeide: stel het nabij mij, dat ik van het wildbraad mijns zoons ete, opdat mijne ziel u zegene", aarzelt Jakob geen enkel oogenblik, — „en hij stelde het nabij hem, en hij at, hij bracht hem ook wijn en hij dronk." Dat moest er nog bij komen, bij het bedriegelijk woord de bedwelmende wijn! Dat hebt ook gij menigmalen gedaan, als gij in uw belang de waakzaamheid van den naaste wildet verschalken en in uw voordeel aanwenden. Voordat gij Jakob oordeelt, doe het uzelven!

Uit alles blijkt, dat bij Jakob het geweten nog spreekt. Hij moet gedurende dit geheele tooneel ontzettend geleden hebben. Zie slechts, als hij het geurig gebraad naderbij brengt, blijft hij zelf op een afstand. „En zijn vader Izak zeide tot hem: kom toch bij en kus mij, mijn zoon!" De oude bedrogen vader worstelt nog altijd tegen zijn telkens weer opkomend wantrouwen, dat als een benauwende droom op zijne ziel rust. „En hij (Jakob) kwam bij en hij kuste hem; toen rook hij den reuk zijner kleederen en zegende hem." Door allerlei uitwendige dingen werd een zegen uitgelokt, die dan nog wel van geestelijken aard moest zijn en toch eigenlijk voor den anderen broeder bestemd was.

Wat toch menigeen, ook onder de geloovigen, nog lang verblind kan zijn door den waan, dat het op

de uiterlijke verrichting, doode vormen en plechtige woorden slechts aankomt! Zoo gaat het met doop en avondmaal en ook met het gemeentelijk gebed en de voorbidding des voorgangers nog bij menig Christen. Daar zijn zoovelen, die, gelijk een Jakob, nog steeds vergeten, dat het de geest is die levend maakt, terwijl het de letter is die doodt. Hoe zal er bovendien ooit zegen kunnen zijn, indien niet eerst de beschaming gevoeld en de zonde beleden is? Wat zal dan die zegen brengen, die nu plechtig door Izak werd uitgesproken?

„En hij zeide: zie de reuk mijns zoons is als de reuk des velds, hetwelk de Heere gezegend heeft. Zoo geve u dan God van den dauw des hemels en de vettigheid der aarde en menigte van tarwe en most. Volken zullen u dienen en natiën zullen zich voor u nederbuigen; wees heer over uwe broederen en de zonen uwer moeder zullen zich voor u nederbuigen! Vervloekt moet hij zijn, die u vervloekt; en wie u zegent, zij gezegend!"

Hebt gij wellicht een meer geestelijken en plechtiger zegen verwacht? Hebt gij dan niet gehoord, wat Izak zelf als de aanleiding en den grondtoon van zijne zegenspreuk noemde? De reuk des velds, met bloemenpracht en overvloed van most en koren rijk gezegend. Hebt ge niet opgemerkt, hoe hij zelf met dit lagere, met dit aanknoopingspunt zijn zegen in verband brengt, door dit beteekenisvol „dan"? „Zoo geve u dan God van den dauw des hemels? Hebt gij het niet bespeurd, hoe de geheele zegen als een weerklank is van hetgeen God aan Rebekka (Gen. 25 : 23) had voorspeld en aan Abraham had beloofd (Gen. 12 : 3)?

Daar is niets oorspronkelijks of heiligs in die woorden. Hoe kondt gij dit ook verwachten bij dergelijke gelegenheid, in zoodanige stemming en op zoodanige

gronden? In een gestolen of opgeschroefden zegen zit noch leven, noch merg, noch kracht. Van een dergelijken zegen blijft er niets dan het galmend en statig woord. Tot de hoogte van den Messiaanschen zegen verheft Izak zich bij die lekkere beten en bij dien weelderigen disch gewisselijk niet. Dat werd ook niet verwacht en evenmin bedoeld. Een bloot vormelijke zegenspreuk kan geen bron van heil zijn, maar is veeleer oorzaak van veel smart en rouw. Weldra bleek dit.

Een pogen van den geloovige, om een rechtmatig en goed doel langs oneerlijken weg te bereiken, brengt geene genezing aan, maar werkt, ook bij den tegenstander, verbittering en maakt de breuke, die reeds bestond, schier ongeneeslijk. Ook daarom moet de geloovige de gemakkelijke paden der oneerlijke middelen verlaten, omdat anders de schuld en het oordeel van den tegenstander door zijn toedoen mede verzwaard worden; omdat, door oneerlijke handigheid te mengen in de verwerving of handhaving van een op zichzelf goede zaak, de zaak der waarheid zelve schade lijdt, en de vijand aanleiding krijgt, om in de belijders de belijdenis zelve te smalen. Overvloedig vond Ezau weldra, door Jakobs handelwijze, de gelegenheid, om dit en Izak en Jakob te doen gevoelen. Hij spreekt dit uit in zijne smartelijke teleurstelling en meent daarin een rechtsgrond te vinden voor zijne wraakgierige voornemens.

„En het geschiedde, als Izak voleindigd had Jakob te zegenen, zoo geschiedde het, toen Jakob maar even van het aangezicht van zijnen vader Izak uitgegaan was, dat Ezau, zijn broeder van zijne jacht kwam. Hij nu ook maakte smakelijke spijzen toe, en bracht die tot zijnen vader en hij zeide tot zijnen vader: Mijn vader sta op en ete van het wildbraad zijns zoons,

opdat uwe ziel mij zegene". Met ontzetting had Izak toegeluisterd naar de woorden, die zijn donker wantrouwen van straks kwamen rechtvaardigen en hem het schrikkelijk bedrog van zijn eigen kind ontdekten. Hij gelooft voor een oogenblik nog aan eene vergissing, „en Izak, zijn vader zeide tot hem: Wie zijt gij"? — Maar als het antwoord Ezau's luidde: „ik ben uw zoon, uw eerstgeborene, Ezau, toen verschrikte Izak met zeer groote verschrikking, gansch zeer en zeide: wie is hij dan, die het wildbraad gejaagd en tot mij gebracht heeft? En ik heb van alles gegeten, eer gij kwaamt en heb hem gezegend".

Waardoor verschrikte Izak dan zoozeer? Door de ontdekking van Jakobs bedrog, dat hij van zijn eigen vleesch en bloed nooit had kunnen gelooven, of wel door de ontdekking van eigen tot dusver volgehouden en zorgvuldig verborgen zelfbedrog? Schrikte hij misschien terug voor de jammerlijke gevolgen, die dit alles noodzakelijk na zich moest slepen? Kwam het hem nu mogelijk voor den geest, nu Ezau zooveel nadruk er op legt, dat hij de eerstgeborene is, dat deze toch even oneerlijk is, daar hij toch vroeger zijn eerstgeboorterecht verkocht heeft, en nu evenwel zijne aanspraak daarop laat gelden? Ezau is dan waarlijk niet beter dan Jakob en ook hij gaat, schoon minder behendig, met bedrog om. Gaat er misschien nu voor Izaks blinde oogen het licht op, dat hij noodig heeft en begint hij intezien, dat, hoe ook de menschen beraadslagen en zorgvuldig wikken, het God toch is, wiens raad zal bestaan en die ten laatste beschikt?

Dat laatste is zeer wel mogelijk. Want in al die schijnbare toevalligheden; die de Heilige Schrift door die kleine woordekens: „maar even", „en het geschiedde als Izak voleindigd had", schilderachtig doet uitkomen; in al die schijnbare toevalligheden is zeer duidelijk de

vinger Gods optemerken. Dat ziet Izak nu ook duidelijk in, maar nu ook; zij hij de lijdzame en stille man, die zich zoo gemakkelijk door vader, vrouw en kind laat leiden, ja zelfs laat misleiden; nu ook is hij eensklaps de standvastige man met het rasse en onherroepelijk besluit en laat hij door niets zich meer van zijne overtuiging terugbrengen. Is Gods leiding in alles merkbaar en heeft Ezau, door het eerstgeboorterecht te verkoopen, den zegen der eerstgeboorte verbeurd; welnu, dan blijke dit ook alzoo, en Izak spreekt het met vastheid uit: „ook zal hij gezegend wezen"; en bevestigt aldus den zegen, over Jakob uitgesproken. Nu is Izak geheel man.

Bij dat besluit zijns vaders, na dat verhaal der listen en bedriegerijen, die, naar hij meende, hem om den zegen gebracht hadden, waarop hij alleen aanspraak dacht te hebben, openbaart zich al het woeste en hartstochtelijke van Ezau's karakter. „Als Ezau de woorden zijn vaders hoorde, zoo schreeuwde hij met een grooten en bitteren schreeuw, gansch zeer; en hij zeide tot zijnen vader: zegen nu ook mij, mijn vader!" In den sterken aandrang, in de opeenhooping der woorden, in het afgebrokene der uitroepen, in alles spreekt zich de felle smart en diepe teleurstelling van dien Ezau uit, die zoo gemakkelijk, op een wereldschen weg en onder het vermaak, een blijvenden zegen, als bij verrassing, had gehoopt te verwerven, en nu dien zegen zich zag ontgaan. Is het niet, alsof wij aan het sterfbed van een wereldling staan, die, onafgebroken de vermaken najagende, ook enkele oogenblikken aan den godsdienst heeft gewijd, en inderdaad meende, aldus, zonder veel moeite, zonder eenigen strijd, den zegen der zaligheid te zullen verwerven; en nu, bij den blik op den dood en de eeuwigheid, bij de wetenschap van Gods onveranderlijke rechtvaardig-

heid, zich eensklaps dien zegen en dat heil voor altijd ziet ontroofd?

Beschamend voor een Jakob, maar ontmoedigend voor een Ezau, die nog altijd smeekt, klinkt Izaks antwoord. „En hij zeide: uw broeder is gekomen met bedrog en heeft uwen zegen weggenomen.” Gevoelt Ezau dit wel, dat het bedrog over en weer is en dat aan beide zijden, zoowel aan die des geloofs als aan die der onverschilligheid, is gezondigd? Jakob ook meende voor zichzelven, dat hij op den vaderlijken zegen en het daarmede op hem overgedragen aartsvaderlijk gezach aanspraak had, door den onrechtmatigen koop van het recht der eerstgeboorte.

Misschien gaf juist deze overlegging hem de vrijmoedigheid tot het opvolgen van Rebekka's raad. Ezau grondde zijn recht op de nietigheid van een koop, die elken zedelijken grondslag miste, hoewel die toch voor zijn zedelijk gevoel verbindend moest blijven. Hij had eenmaal van zijn eerstgeboorterecht afstand gedaan, en mocht nu zich daarop niet meer beroepen. Hij heeft geen recht, Jakob alleen van bedrog te beschuldigen, „toen hij zeide: Is het niet, omdat men zijnen naam noemt Jakob, dat hij mij nu twee reizen heeft bedrogen? Mijne eerstgeboorte heeft hij genomen, en zie, nu heeft hij mijnen zegen genomen!” Omdat hij van het eerste afstand had gedaan, had hij geen recht meer op het tweede; woordspelingen mogen soms waar zijn, zij zijn het niet altijd; en bijna nooit zijn zij waardig, indien zij moeten krenken, niet doen glimlachen.

„Voorts zeide hij, hebt gij dan geenen zegen voor mij uitbehouden”? Wat bedoelt Ezau met deze vraag? Is het, gelijk men beweerd heeft, dat hij de geestelijke zijde der gansche handeling niet begrijpt en de leiding Gods in dit alles niet wist optemerken? Wij gelooven niet, dat Ezau in deze geheele zaak om God of

godlijke dingen eenigszins gedacht heeft, maar wel om het erfland en zijn erfdeel. Verder dan het tijdelijke en deze zijde van het graf strekt zijn blik niet. Dat deed de schrift, met meesterlijke kunst, reeds in het verhaal van den verkoop van het eerstgeboorterecht, zoo recht duidelijk uitkomen, om ons aldus Ezau's wereldsch karakter van meet af te leeren kennen.

Ezau bedoelt met zijne vraag: of zijn vader dan het geheele erfland reeds heeft weggeschonken en niet ook eenig deel daarvan voor hem „uitbehouden", dat is als afgezonderd deel van het geheel afgenomen heeft. Want dat is de beteekenis van het grondwoord (atzal) in 't oorspronkelijke. Indien Ezau niet de heerschappij over het geheele erfland kan verkrijgen, wil hij zich met een deel daarvan tevreden stellen; indien hij maar eigen heer en meester, niet vasal of leenman behoefde te zijn.

Daarop slaat dan ook Izaks antwoord, dat ons nu duidelijk zal zijn geworden. „Toen antwoordde Izak, en zeide tot Ezau: zie, ik heb hem tot een heer (door hem het erfland te schenken) over u gezet, en al zijne broeders (verwanten) heb ik hem tot knechten gegeven, en ik heb hem met koorn en most ondersteund. Wat zal ik u nu doen, mijn zoon?" — Dat hier de vrije rechten van den Souverein, door Izak aan Jakob in den zegen gechonken, bedoeld worden, zal wel niet meer betwijfeld worden. Dat zegt die uitdrukking: „ik heb hem tot een heer over u gezet." Evenmin zal het weersproken worden, dat „de ondersteuning door koorn en most" ziet op de wegschenking aan Jakob van het land met zijne akkervelden en wijnbergen. De souvereine rechten eens heerschers, eenmaal weggeschonken, kunnen niet meer gedeeld worden. Dat wil Izak zijn armen zoon Ezau doen gevoelen. Het erfland, dat des Heeren genade aan Abraham in

zijn geheel en volle uitgestrektheid heeft toegezegd, mag niet willekeurig en eigenmachtig verdeeld en gescheurd worden. De geheelheid en eenheid des lands moet het beeld zijn van de geheelheid en eenheid des volks. Dat werd later steeds gevoeld (Josua 22).

Dat begrijpt Ezau wel het minst. Zijn fiere en vrije geest kan de gedachte aan afhankelijkheid en onderdanigheid niet dragen. Hij die slechts zijne eigene hartstochten tot dusverre als meesters gehoorzaamde, hij kan en wil geene anderen erkennen. Daarom wordt het hem bij Izaks besliste uitspraak zoo nameloos wee om het hart, dat hij, de sterke en forsche man, hij, de kloeke en wilde jager, uitberst in tranen, en, in den spijt over de grievende terugstelling, luid en heftig, als het dwingend en onstuimig kind, gaat weenen. Snikkend vraagt hij nog eenmaal: „hebt gij maar dezen eenen zegen, mijn vader? zegen mij —, ook mij; — mijn vader! En Ezau hief zijne stem op en weende".

't Is hartbrekend een sterken man te zien weenen als een kind. Daar zijn mannen, die gaan weenen, opdat zij anderen doen weenen; daar zijn mannen, die gaan weenen, omdat dit hun laatste wapen is en tegenover andere mannen dikwerf het beste middel om te overwinnen. Daarom deed Ezau het gewis niet. Maar de smart over het onherstelbaar verlies, de gedachte aan eigen schuld daarbij werd hem te machtig. De oude vader had diep medelijden. Indien het Ezau dan toch om een zegen, een vormelijken zegen te doen is, zal hij dien uitspreken. Hij laat Ezau het vrije, onafhankelijke leven der zwervende stammen, die vrij en frank in hunne bergen rondzwerven, dikwerf alleen met den hemel tot hun dak, het woud tot hun tent en den bedauwden grond tot hun bed. „Toen antwoordde Izak en zeide tot hem: zie, de vettigheden der aarde zullen uwe woningen zijn en van den dauw

des hemels van boven af". — Hij voorspelt Ezau een vruchteloozen kamp om de onafhankelijkheid, want zegt hij: „en op uw zwaard zult gij leven en zult uwen broeder dienen"; maar toch ook een tijdelijk welslagen: „als gij heerschen zult, dan zult gij zijn juk van uwen hals afrukken".

Ziedaar de voorspelling Izaks aan Ezau! De voorspelling zeggen wij, omdat in het oorspronkelijk van zegen met geen woord zelfs gerept wordt. De voorspelling aan Ezau bevestigt den zegen, reeds aan Jakob geschonken, door de aanwijzing der toekomstige staatkundige verhouding tusschen Israel en Edom, in Izaks voorzegging reeds duidelijk aangegeven. — Hoe werd deze in den loop der eeuwen vervuld! Hoe heeft de geschiedenis het zegel der waarheid op deze voorspelling Izaks gezet en aldus geopenbaard, dat ook deze een profeet was.

Machtig en onafhankelijk stond Edom langen tijd als koningrijk tegenover het Israel Gods (Gen. 36, Num. 20 : 14); later werd het door Saul overwonnen (1 Sam. 14 : 47), door David geheel onderworpen (2 Sam. 8 : 1). Telkens evenwel zocht Edom zich weder door het zwaard vrij te kampen tegenover Salomo (1 Kon. 11 : 14), hetwelk onder Joram (2 Kon. 8 : 22) gelukte. Amazia evenwel (2 Kon. 14 : 7) onderwierp de Edomieten andermaal en ook onder Uzzia en Jotham (2 Kon. 14 : 22) waren zij Israel onderdanig. Evenwel gaven zij den kamp om eigen vrijheid en volksbestaan niet op, en onder en tegenover Achaz (2 Kon. 16 : 6) bevochten zij de vrijheid, die hun evenwel later onder Johannes Hyrkanus voor altijd werd ontnomen. Maar nu ook bezetteden de Idumaeërs, in Antipater en de Herodessen, Davids troon; totdat de Vorst uit Silo, Davids zoon en Heer, Jezus Christus, dien troon voor eeuwig beklom.

Met wisselende kansen, maar ook met vooraf be-

paalde uitkomst, duurde de tweekamp voort tusschen Israel en Edom, tusschen Jakob en Ezau, reeds onder moeders hart begonnen. 't Is de voortzetting van de vijandschap, gezet tusschen het zaad der vrouw en het zaad der slang, in het paradijs reeds aangevangen, door Kaïn en Abel voor het eerst in de geschiedenis der menschheid opgetreden, en het duidelijkst uitgesproken, als Herodes de Idumeër, de zoon van Ezau, het kindeken Jezus, het beloofde zaad Abrahams, zocht te dooden. Dien doodelijken en eeuwigen haat spreekt reeds Ezau open en onomwonden uit, als hij, door de teleurgestelde hoop in het hart gewond, op bloedige wraakneming peinst en van zijn haat geen geheim meer maakt. „En Ezau haatte Jakob om dien zegen, waarmede zijn vader hem gezegend had, en Ezau zeide in zijn hart: de dagen van den rouw mijns vaders naderen en ik zal mijnen broeder dooden." Wat Ezau tegen Jakob niet vermocht, dat heeft Herodus later, maar even vruchteloos, tegenover Jezus gepoogd. Ezau moet niet maar alleen luide gedacht hebben, maar ook zijne wraakgierige voornemens anderen medegedeeld hebben, daar toch Rebekka deze woorden „vernam", door anderen dus haar geboodschapt.

Wat vreeslijke macht des verderfs toch die wraakzucht is! Niet alleen doet zij den mensch naar het bloed van den naaste dorsten, maar als een Kain het bloed van den eigen broeder vergieten; ja zelfs, om het gruwelstuk te kunnen volvoeren, gelijk een Ezau naar den dood des vaders verlangen. Wat anders voor het welgeaard gemoed eens kinds eene oorzaak van kommer en zorg moest wezen, wordt door Ezau met verlangen te gemoet gezien: „de naderende tijd van den rouw over den dood zijns vaders". Is dit, omdat Ezau geen kinderlijke liefde of eerbiedig ontzach voor zijn vader gevoelde? Uit het geheel verhaal blijkt het

tegendeel. Maar dat vergeten van elken plicht, dat wegsterven van elk beter gevoel zult gij altijd daar kunnen opmerken, waar de een of ander zondige hartstocht, hetzij geldgierigheid of wraakgierigheid, het hart heeft overmeesterd en onder bedwang houdt. Daarom wordt toornig en zondigt niet; de toorn des mans werkt Gods gerechtigheid niet.

Maar de Heer zorgt wel, dat zij, die dreiging en moord blazen tegen het wormken Jakobs, in hunne machtelooze woede het volk des Heeren niet te na komen. Zonder den wil des Vaders, die in de hemelen is, zal geen haar van ons hoofd gekrenkt worden. De Heer voorkomt den raadslag der goddeloozen en vernietigt van te voren hunne raadslagen, door, in den weg der middelen, tegenover de schrandere Achitofels de even schrandere Husais te stellen (2 Sam. 17 : 14). „Rebekka zond heen en ontbood Jakob, haren kleinsten zoon, en zeide tot hem: Zie, uw broeder Ezau troost zich over u, dat hij u dooden zal. Nu dan, mijn zoon! hoor naar mijne stem en maak u op, vlied gij naar Haran, tot Laban, mijnen broeder. En blijf bij hem eenige dagen, totdat de hittige gramschap uws broeders keere"; totdat de toorn uws broeders van u afkeere en hij vergeten hebbe, hetgeen gij hem gedaan hebt.

Hoezeer toonde Rebekka met deze woorden, dat zij hare menschen kende, maar ook, dat zij het heilig recht van haren God nog niet genoeg had overdacht! Zij kende hare kinderen door en door. Zij kende het opvliegend, snel opbruischend karakter van haren zoon Ezau zeer goed, en begreep, dat er in dat gemoed wel snelle indrukken en heftige driften konden werken; maar dat, bij de bewegelijkheid en lichtzinnigheid van dat hart, er geen plaats was voor diepe en langduriger indrukken en gezindheden. Zij begreep, dat, als Ezau uitgeraasd had, hij, onder den wisselenden stroom van

vermaken en afleidingen, zijn wrok spoedig vergeten zou hebben. Dat pleit eenigszins voor dezen en ook voor andere niet haatdragende wereldlingen; hoewel wij daarbij niet vergeten mogen, dat een minder haatdragend karakter nog niet altijd het bewijs is van grooteren rijkdom aan liefde, soms wel van grooter armoede aan ernst, diepte en degelijkheid. Dat is dàn waar, als men wel vergeet, maar niet vergeeft; of wel den persoon schijnt te hebben vergeven, omdat men eigenlijk de zaak heeft vergeten.

Dat juist verwacht Rebekka met haar schrander inzicht van den ongestadigen en wispelturigen Ezau. Maar God vergeet noch de kwade zaak, noch den schuldigen persoon, tenzij Hij eerst heeft vergeven; en daartoe moet eerst Zijne heilige gerechtigheid, ook in haar strafeischende en wrake-invorderende natuur, vervulling hebben gevonden. Daarmede rekent Rebekka niet, als zij waant, dat alleen Ezau's toorn Jakob verre van de ouderlijke woning en het beloofde erfland houdt. Zij zal Jakob niet weer zien, zij, die de aanleiding voor zijne zonde geworden is. Daarin openbaart zich, gelijk nog menigmalen later in Jakobs leven, de heilige rechtvaardigheid Gods, die de zonde der Zijnen aan deze zijde van het graf met de roede bezoekt, opdat zij, aan de overzijde, door de verlossing, die in Jezus Christus is, behouden, Zijne barmhartigheid en genade ten volle mogen genieten.

Rebekka zal in hare verwachting gewis teleurgesteld worden, die zij aldus uitspreekt: „dan zal ik zenden en u van daar nemen: waarom zoude ik ook van u beiden beroofd worden op eenen dag?" — Zij moge hare zoogmoeder Debora zenden; ook deze zal niet weder tot haar terugkeeren, en zij zelve zal haren zoon op aarde niet weder levend terugzien. Neen, God is geen onverschillig toeschouwer bij de zonden Zijns volks;

en weet dit wel, o geloovige kinderen des Heeren! dat ontvangen genade geen vrijbrief geeft voor het vrij plegen van zonde. De roomsche kerk verkoope hare aflaatbrieven, voor het heilig recht Gods bestaan dezen niet. Gij zult uwe zonde kennen, als zij u zal vinden, in de daarop volgende straf.

Om nu Jakob op veilige en minder achterdocht wekkende wijze van huis te verwijderen, „zeide Rebekka tot Izak: ik heb verdriet aan mijn leven van wege de dochteren Heths! Indien Jakob eene vrouw neemt van de dochteren Heths, gelijk deze zijn, van de dochteren dezes lands, waartoe zal mij het leven zijn?" — Deze klacht van Rebekka verklaart ons eenigzins haar geheel bedrijf, hoewel dit daardoor niet verontschuldigd wordt. Daarin blijkt iets van haar helder inzicht in den eisch, dien het Verbond Gods met Abraham diens nakomelingen oplegt; maar niet minder blijkt, hoe zij zelve nog den noodigen ernst des levens miste.

Zij had met smart het onheilig huwelijk van haren zoon met de inlandsche dochteren gezien, dit misschien niet kunnen weren; maar toch daaruit begrepen, hoe waar de voorspelling Gods was, die, eenmaal tot haar gekomen, ook door deze echtverbintenis Ezau's werd bevestigd. Evenmin als er een zondige gemeenschap kan zijn tusschen God en de wereld, tusschen Christus en den Belial, evenmin mag het uitverkoren volk, dat een afgezonderde stelling en erve heeft, zich met de kinderen — hoort het, gij Christenen! die het huwelijk met rijke wereldlingen voor uwe zonen en dochteren zoekt — der wereld vermengen. Dat is een heilige eisch voor het nageslacht van dien Abraham, die door God uit het land zijner vaderen was afgezonderd, en die door het huwelijk zijns zoons duidelijk had getoond, hoe zeer hij dien eisch had begrepen en opgevolgd.

De latere huwelijkswetten Israels, de zuivering door Ezra later geschied, toonden wel, hoe juist Rebekka had gezien, als zij haar zielsverdriet uitspreekt over Ezau's huwelijk met de dochteren des lands; en haar wensch openbaart, dat iets dergelijks bij haren zoon Jakob voorkomen worde. Met dit alles is Rekekka in haar recht; maar de reden, die zij aangeeft om haren wil bij haren echtgenoot doortedrijven, mist alle waardigheid, en wijst op een heftig karakter, dat geen enkel middel, zelfs van vreesaanjaging en geveinsd gevoel, ontziet, om het eenmaal opgevatte doel te bereiken. „Zij heeft een walg in haar leven" zooals zij in opgewondenheid en drift met menige andere vrouw zegt; zij weet niet waartoe haar het leven zal dienen, indien zij dit verdriet dagelijks voor oogen moet hebben.

Is zij hierin niet als gij, die zoo ras uw verlangen naar den dood uitspreekt, terwijl er in uw hart terecht nog eene innerlijke vrees voor den dood en de eeuwigheid is? Rebekka spreekt den zondigen wensch uit, niet om daardoor, als door eene belijdenis, rust en lafenis te verkrijgen voor haar gemoed, maar om aldus haren man tot toegeven te dwingen. — Waartoe het leven van zorg en verdriet kan strekken? Opdat men het den Heere in handen geve, en aldus in stilheid zich leere voorbereiden voor den dood. Meest altijd is het uitspreken van dergelijk verlangen naar den dood, in haast en drift geschied, eene besliste onwaarheid, die men zelf niet meent; maar ook, indien zij waarheid was, komt nog de vraag: of gij naar den dood verlangt, als e i n d e van den l a s t des aardschen levens, of als b e g i n van den l u s t des hemelschen heils.

Rebekka bereikt haar doel, met Izak voor haar plan te winnen en hem haar juist inzicht in deze geheel te doen deelen, en aldus wordt dan ook, onder de leidende hand Gods en de samenwerking der menschelijke mid-

delen, het doel des Heeren bereikt in de vlucht naar Haran, dat is: in de afzondering Jakobs uit het huis des vaders en de omgeving Ezau's. Dat is dan de uitkomst, die God van dit alles heeft gewild en waartoe alles en allen, ook de menschelijke vonden en zonden, moesten medewerken. God doet nooit tweemaal hetzelfde juist op dezelfde wijze. Om den stilleren Izak aftezonderen van den krachtiger Ismael, werd deze weggezonden; om nu den krachtiger Jakob aftezonderen van den onheiligen Ezau, wordt niet deze laatste, maar Jakob zelf uit des vaders huis weggezonden; opdat hij aldus reeds vroeg het leven der vreemdelingschappen en der omzwervingen hier op aarde leere kennen. Het was de wil Gods.

Izak zag dit aanstonds in, met dien juisten geestelijken takt, die den kinderen Gods geschonken en daarom eigen is, om op het beslissende oogenblik, al zag men het vroeger ook zelf niet zoo helder in, te onderscheiden, wat voor het koninkrijk Gods noodig is. Met kracht en klem, en nù wel voortvarend, gaat hij op Rebekka's voorstel in en voort. „En Izak riep Jakob en zegende hem; en gebood hem en zeide tot hem: Neem geene vrouw van de dochteren van Kanaän. Maak u op, ga naar Paddan-Aram, ten huize van Bethuel, den vader uwer moeder, en neem u van daar eene vrouw, van de dochteren van Laban, uwer moeders broeder." Laat ons allereerst opmerken, hoe Izak ook in deze zaak, wat de hoofdgedachte aangaat, wel wederom de navolger Abrahams is, maar ook in de uitvoering juist diens tegenhanger.

Ook hij wil voor zijn zoon eene vrouw uit het aartsvaderlijk geslacht; maar hij zendt zijnen zoon zelven daarheen, terwijl Abraham zijnen Izak te huis hield en zijnen knecht Eliëzer uitzond. Laat ons hierbij ten tweede opmerken, dat Izak, ingaande in

Rebekka's raad en Jakob gebiedende naar het huis van den vader „zijner moeder" te gaan, toont, dat hij voor zichzelven eigen onrecht heeft ingezien, en Rebekka's beter inzicht, in de omstandigheid van den vaderlijken zegen, heeft gehuldigd. Het pleit voor eene vrouw, dus ook voor Rebekka, indien haar man door haren omgang en hare gesprekken geleerd heeft, haar familie te achten en te vertrouwen. Dat moest iedere huisvrouw begrijpen, dat zij niet alleen in het echtelijk leven en het huisbestuur haar eigen naam en eer heeft optehouden; maar ook die van het gezin, waarin zij geboren en opgevoed is, maar ook den naam der moeder, die haar grootgebracht en gevormd heeft.

Ten derde blijkt uit Izaks behoefte, om Jakob bij het afscheid nog eenmaal te zegenen, dat hij met den vroeger gegeven zegen geene geestelijke bedoelingen had. —De eigenlijke geestelijke bondszegen, waardoor Jakob door Izak erkend wordt als zijn opvolger in het dragen en bewaren van de bondsbelofte, de zegen Abrahams wordt Jakob eerst nu door zijn vader geschonken. Den ouden blinden Izak waren de oogen opengegaan en hij had leeren inzien, dat geen menschelijke voorkeur, geen vaderlijke voorliefde; maar dat de Wil en Raad Gods alleen den gang en voortgang van den goddelijken zegen, uitvloeisel van het voornemen der vrije verkiezinge Gods, bepaalt en bestiert. Daarom voegt Izak ook aan het voorschrift en aan de opdracht, Jakob medegegeven, den heiligen bondszegen in de plechtigste bewoordingen toe, nu hij van zijn zoon scheidt en hij hem het laatst vaarwel toe roept. Hoor slechts wat andere toon er nu van zijne lippen ruischt: „En God almachtig zegene u en make u vruchtbaar en vermenigvuldige u, dat gij tot eenen hoop volken wordt. En Hij geve u den zegen Abrahams, aan u en uw zaad met u, opdat gij erfelijk bezit

het land uwer vreemdelingschappen, hetwelk God aan Abraham gegeven heeft".

God alleen kan zegenen; de bonds-God moet dit doen; Zijne trouw waarborgt het; dit zijn de drie gedachten, die Izak bovenal in zijne woorden uitspreekt. Daarom spreekt hij zijne bede uit; daartoe herdenkt hij den Verbondsnaam; en daartoe ook noemt hij Abraham, met wien God het verbond gesloten heeft. God alleen kan zegenen; dat gevoelt Izak nu, die kort te voren gezegd had: „opdat mijne ziel u zegene". Daarop komt hij thans terug. Hij spreekt door de daad uit wat een Bileam later getuigde in zijne woorden: „Wat zal ik vloeken, dien God niet vloekt? Zie ik heb ontvangen te zegenen; dewijl Hij zegent" (Num. 23 : 8, 20). De zegen eens menschen over anderen kan en mag in waarheid niets anders zijn dan een ootmoedig en vertrouwend gebed tot God om zegen. Daarom zegt Izak nu: „God almachtige zegene u".

Dien naam noemt hij, omdat deze de bondsnaam is, waarmede God zich aan de aartsvaderen heeft te kennen gegeven (Gen. 17 : 1; Ex. 6 : 2); gelijk de Heere aan Abraham getuigde en aan Mozes zeide: „Ik ben aan Abraham, Izak en Jakob verschenen als God de Almachtige". Om den zegen van dien Verbonds-God, die op het beloofde zaad Abrahams doelt, en om de voortplanting van dien zegen is het Izak voor zijn zoon Jakob bovenal te doen. Hij verwacht in den geschonken en te schenken zegen, de vervulling van 's Heeren trouw. Daarom herinnert hij twee zaken: den zegen bijzonderlijk aan Abraham en diens zaad beloofd en, daarenboven, wat aan Rebekka behalve dien is toegezegd. Des Heeren trouw is hem de waarborg der vervulling.

„Alzoo zond Izak Jakob weg, dat hij toog naar Paddan-Aram, tot Laban, den zoon van Bethuel, den

Syriër, den broeder van Rebekka, Jakob's en Ezau's moeder". Wederom treft ons hier de uitvoerigheid der omschrijving, die somtijds in Gods heilig woord gebezigd wordt, tegenover eene opmerkelijke kortheid op andere plaatsen en bij andere gelegenheden. Is het hier niet tevens er om te doen, om aantetoonen, dat, al is ook de door God bedoelde uitkomst, de wegzending van Jakob verkregen, de uitvoering evenwel aan de zijde Izaks niet geheel van onvoorzichtigheid is vrijtepleiten? Laban immers is de Syriër, de toekomstige vijand Israels! Begrijpelijk wordt deze onvoorzichtigheid door de nauwe verwantschap tusschen Laban en Jakob, die daarom juist zoo uitvoerig wordt geteekend.

De aanvankelijk verkregen uitkomst, naar Ezau meende een gevolg van zijn uitgesproken wraakgierige voornemens, had diens toorn gestild en hem het besluit doen opvatten, om zijn levensverhoudingen zoo te wijzigen, dat hij ook den zegen zijns vaders zich kon waardig maken. Ook in dit opzicht had Rebekka goed gezien. „Als nu Ezau zag, dat Izak Jakob gezegend en hem naar Paddan-Aram weggezonden had, om zich van daar eene vrouw te nemen; en als hij hem zegende, dat hij hem geboden had, zeggende: neem geene vrouw van de dochteren van Kanaän; en dat Jakob zijnen vader en zijne moeder gehoorzaam geweest was en naar Paddan-Aram getrokken was, en dat Ezau zag, dat de dochteren van Kanaän kwaad waren in de oogen van Izak, zijnen vader: zoo ging Ezau tot Ismael en nam zich tot eene vrouw boven zijne vrouwen, Mahalath, de dochter van Ismael, den zoon van Abraham, de zuster van Nebâjôth".

Ezau behoort geheel tot die menschen, die wanen, dat daden en handelingen op zichzelve, en deze van de beginselen en drijfveeren des doens losgemaakt, kunnen volstaan. Alsof niet veel meer de roerselen en

drangredenen onzer daden over het min of meer deugdzame daarvan moeten beslissen. Dat is een kenmerk van oppervlakkige menschen, die zoo spoedig gelooven wat zij wenschen en meenen het steile pad naar den hemel op zacht en buigzaam schoeisel te kunnen bewandelen. Zoo meende Ezau misschien ook, dat Jakobs tijdelijke verwijdering van den erfgrond als bewijs kon gelden voor de intrekking van den zegen, door Izak aan Jakob geschonken; en zoo waande hij misschien evenzeer, dat een uiterlijk veranderde levenswijze volkomen gelijk stond aan innerlijk veranderd levensbeginsel.

Zijne drangredenen, zijn zelfzucht, zijne aanleiding tot het goede ontspruiten uit het leed van anderen; en zijne betrachting van het goede is eigenlijk de vermeerdering van het kwade. Hij neemt nog eene vrouw bij het tweetal dat hij reeds had; daarin gelijk aan die menschen, die het kwade meenen te mogen aanhouden, als zij maar iets goeds daarbij aannemen. Zij wanen een grooter kwaad te kunnen goedmaken, door het daaraan toevoegen van een kleiner. In plaats van zijne twee vrouwen wegtezenden en zich niet met den verworpen zoon des huizes te vermaagschappen, laat hij het een en doet hij het ander, en meent dan nog iets goeds daarmede verricht te hebben. Zoo gaat het, als men slechts handelingen wil navolgen en geene beginselen aannemen. Zoo gaat het, als men op zoo gemakkelijke wijze, zonder eigen zelfzucht te veel pijn te doen, meent goed te kunnen zijn. Zoo gaat het, als men, bij het zoeken van het vermeende goede, een nevendoel, een tijdelijk belang voor zichzelven op het oog heeft.

Evenwel blijkt uit Ezau's handelwijze, dat leven beter prediking is dan leer. Jakobs voorbeeld van onderworpen gehoorzaamheid prikkelt den lichtzinnigen broeder

tot navolging. Hoezeer moesten wij Christenen dan ook niet voor de wereldlingen voorgangers en voorbeelden in het goede willen zijn! Och, dat de vijandige en spottende wereld nooit op ons smalen kon: dat wij, die Israels moesten wezen, toch nog Jakobs zijn, die langs bedriegelijke wegen en door listige aanslagen ons doel, hoe goed dit ook schijne, zoeken te bereiken.

De Ezaus moeten onze gehoorzaamheid zien en leeren hoogachten. Wie weet of deze en gene uit hen niet tot navolging wordt gespoord. Maar weet het wel, wanneer men niet het beginsel des geloofs met den vromen wandel mede aanvaardt, dan mag men navolgers schijnen; in de uitvoering zelve, zullen wij blijken, in alles de tegenhangers onzer vrome vaderen te zijn.

En daarop hebben ook kinderen Gods nauwlettend acht te geven. Ook voor de Izaks is er gevaar. Een wandelen naar den Geest, zonder een leven door den Geest, leidt tot nabootsing in plaats van tot navolging; een leven door den Geest, zonder den overeenstemmenden wandel naar den Geest, brengt in menig opzicht tot tegenstelling met, in plaats van tot navolging der groote geloofshelden.

Laat ons in de sporen van onzen vader Abraham gaan, wandelende in het geloof en ons vasthoudende aan God, die den weg heeft afgebakend, die in Zijn woord het pad ons wijst, en die met Zijn licht het pad bestraalt, dat henenleidt naar het Kanaän, dat boven is.

Ps. 73 : 12.

JAKOB BUITEN KANAÄN.

GENESIS XXVIII : 10—XXXI.

Hoe Jakob tot Israel werd, en hoe deze, door God daartoe gevormd, tegen den ouden Jakob bleef strijden, leert ons dat groote deel van Genesis, dat met Hoofdst. 28 : 10 begint en tot aan het einde voortgaat.

In vijf hoofddeelen kunt gij dat eene groote deel onderscheiden. Het eerste der vijf (H. 28 : 10—31 : 55) teekent ons Jakob buiten Kanaän; het tweede (H. 32—36) Jakob op den terugweg naar Kanaän; het derde (H. 37—38) Israel in Kanaän; het vierde 39—45) Jakob's zoon in Egypte, dat toeleiding is tot het vijfde (H. 46—50) Israel in Egypte.

Jakob-Israel, de worstelende geloovige is de kenschetsende naam en het onderscheidend opschrift van dit Schriftdeel.

Het eerste hoofddeel (H. 28 : 10—31 : 55) leert ons hoe, om dit te kunnen worden, de vader des bondsvolks tot de wereld de toevlucht neemt (H. 28 : 10—29 : 35), daar onder de macht der wereld komt (H. 30) en ten laatste, door God daartoe opgewekt, zich van die macht der wereld losworstelt (H. 21).

Zoo beschouwen wij Jakob's tocht naar, zijn verblijf bij en zijn vlucht van Laban. En onder dit alles is en blijft Jakob-Israel de vooraf beeldende type van het uit hem gesproten bondsvolk en van den enkelen geloovige.

IV.

DE VADER DES BONDSVOLKS BIJ DE WERELD TOEVLUCHT ZOEKENDE.

Genesis XXVIII : 10–XXIX : 35.

INHOUD: Onvergetelijke nachten; des nachts ook het licht; zwervelingen buiten 's vaders huis. Het onderwerp en zijn verdeeling: Een onvergetelijke nacht (Gen. 28 : 10—22), een verrassende ontmoeting (H. 29 : 1—14), een bedriegelijke handelwijs (vs. 15—25), de welverdiende teleurstelling (vs. 26—35). De algemeene gezichtspunten, waaruit Jakobs geschiedenis moet beschouwd worden. De heilige bondsgedachten Gods ook in Jakobs geschiedenis geopenbaard. Vervulling van den Raad Gods, bepaling der geschiedenis. Parallel tusschen Abraham, Izak en Jakob; overeenkomst en verschil. De verdeeling van Jakobs leven in vijf hoofddeelen, even zoovele trappen der ontwikkeling van de bondsbelofte. De schriftmatige aanwijzing van de gewichtigste keerpunten in Jakobs leven. Het eerste tijdvak in deszelfs verloop.

De onvergetelijke nacht (Gen. 28 : 10—22), zijn algemeen karakter. — Het droomgezicht (vs. 10—12), de belofte Gods (vs. 13—15), de zielsontroering Jakobs (vs. 16—19), zijn gelofte des levens (vs. 20—22). Des menschen teleurstellingen, middelen ter ontdekking. Een sober nachtleger; mannelijke moed en vertrouwen des geloofs een goed hoofdkussen; rustige slaap; de droom; onderscheiding der droomen in natuurlijke, duivelsche en goddelijke; de droom in verband tot onzen werkkring; Jakobs droom bij Beth-el; het gezicht en het woord; strekking van den droom; de levensrichting aangewezen; de weg der gemeenschap tusschen hemel en aarde; de Christus

de vervulling van Jakobs droom. God-zelf spreekt; Zijne belofte = openbaringen van Zijn Persoon, Zijn Verbond en Zijne Zegeningen. Abraham de Vader Jakobs. De rijke inhoud der belofte voor het geheele leven des geloovigen. De openbaring Gods verbindt door het heden de toekomst aan het verleden en wijst aldus op de eeuwigheid heen; schenkt licht ook voor ons hart, geeft antwoord op de vragen onzer ziel. De ontwaking, kinderlijke vreeze = diepe ontroering; onze poorten des hemels; Bethels wijding; de gezalfde gedenksteen; vanwaar de olie der zalving. De belofte Jakobs het eerste voorbeeld van vrijwilligen afstand van den eigendom aan God; de tienden; eenvoud; vrome verwachting.

De verrassende ontmoeting (Gen. 29 : 1—14): de aankomst in den vreemde (1—1), de ontmoeting met Rachel (vs. 9—13), de begroeting door Laban (vs. 13—14). Het „opheffen der voeten" bij lichtheid des harten; ongedacht in Paddan-Aram; de put, de herders en de steen; een vriendelijk bescheid op eene vriendelijke vraag; Haran; Rachel komende; de herders op hun plicht gewezen; verontschuldigingen die gelden en die niet gelden; wat wilskracht kan; Jakobs liefde voor zijn moeder; verlegen toeschouwers van een kloeke daad; kracht en zwakheid bij een man als Jakob. Rachel een vlugge boodschapster; haast bij allen; goede maatregel bij reisplannen; de macht van het eenvoudig verhaal. Eene maand te logeeren! Werkzaamheid gezocht en gevonden.

De bedriegelijke handelwijze; haar bestanddeelen; vermomde zelfzucht; liefde een gevaarlijk lokaas, maakt den arbeid licht; Gods liefdedienst zonder teleurstelling; Jakob in deze geene type van Christus; 't is om de bruid, niet om de toebereidselen te doen; een bedriegelijk feest; Lea vóór Rachel; Laban treffend beeld van den schijnheiligen zelfzuchtige; leering voor Jakob hieruit te putten; ook Rachel gewonnen; huwelijksplannen; wreedheid van ouders; arme dochters, arme vrouwen! Gods vertroostingen; de blijde moeder troost de bedroefde vrouw; de zegen in de lijdensschool ook voor Lea; de gelukkige moeder. Een zoon! = (Ruben); Verhoord! = Simeon. — De hoop der liefhebbende vrouw. Eene gave = Levi. De hoop vervuld. Een rustpunt. — Het toevlucht nemen bij de wereld: de gelegenheid en de gevolgen; leering, waarschuwing; bestuur; besluit.

PSALM 42 : 5.

Ook gij hebt in uw eigen leven de onvergetelijke nachten gekend, waaraan ook een Elihu terugdenkt, als hij vraagt: „Waar is God mijn Maker, die de psalmen geeft in den nacht?" (Job 35 : 10). Te ras worden zij evenwel vergeten, die bijzondere nachtelijke uren, waarin de Heere onze God ons op ons eenzaam leger wilde onderwijzen en uitkomst geven. Ook Elihu klaagt daarover en ook voor u zal er te dien opzichte zekerlijk reden van klachte zijn. Immers niet maar alleen in Philippi's kerker (Hand. 16 : 25), maar overal waar het den kinderen Gods bang wordt om het hart, als het rondom hen en in hen nacht dreigt te worden, rijzen de psalmen in den nacht, die de Heere hun gaf en geeft.

Ja, dat weet de zanger, wiens ziel schreeuwt naar God, gelijk het hert schreeuwt naar de waterstroomen: 't is dezelfde God, „die des daags Zijne goedertierenheden zal gebieden, maar wiens liederen ook *des nachts* bij den dichter zullen zijn, als zij geuit worden in het gebed tot den God des levens" (Ps. 42 : 9). Immers kent hij dien Heere, „die zijn hart heeft geproefd en *des nachts* bezocht" (Ps. 17 : 3). Daarom „zal hij den Heere loven, die hem raad heeft gegeven; zelfs *bij nacht* onderwijzen hem zijne nieren" (Ps. 16 : 7).

Des nachts. Hoevele donkere en bange nachten er ook in uw leven geteld kunnen worden, indien gij een kind Gods in waarheid zijt, zult gij ook van die nachten gekend hebben, waarin u het licht opging en de Heere met Zijne vertroostingen uwe droeve ziel naderde. Zoo was het met Abraham en zoo was het ook met diens kleinzoon Jakob, als deze, op zijne beurt zwerveling buiten zijns vaders huis, den verren tocht aanvaardde naar dat land, dat zijn grootvader

op Gods bevel had moeten verlaten. Hij, de erfgenaam der verbondsbeloften, wien eenmaal het beloofde land zal toebehooren, hij moet, voor een tijd en wijle, gelijk later mede zijn nageslacht, buiten den bestemden erfgrond rondzwerven.

De aanvang van dien merkwaardigen zwerftocht des bondgenoots naar den aartsvijand van het bondsvolk wordt ons op het einde van hoofdst. 28 en in het volgende hoofdst. 29 verhaald. Ver van huis en vaderland, gelijk wij, moest ook Jakob, in den vreemde, onder vijanden als 't ware, naar datzelfde vaderland verlangend leeren uitzien en middelerwijl een beter en eeuwig vaderland leeren zoeken. Met een onvergetelijken nacht (28 : 10—22) begint het verhaal, daarop volgt eene verrassende ontmoeting (29 : 1—14); daarna werd Jakob het slachtoffer van een bedriegelijke handelwijze (vs. 15—25); wat evenwel, gelijk uit het vervolg blijkt, voor Jakob eene welverdiende teleurstelling (vs. 26—35) moest wezen.

Eer wij nu evenwel de bijzonderheden van Jakobs levensgeschiedenis aan de hand van Gods woord gaan ontvouwen, moeten wij u al aanstonds de algemeene gezichtspunten aangeven, waaruit deze gansche geschiedenis naar ons oordeel beschouwd moet worden. Wij meenen niet te falen, wanneer wij die gelegen achten in de openbaring van Gods deugden, die in Jakobs leven bijzonderlijk uitkomen. 't Is Gods heilige Gerechtigheid benevens Zijn sparende Genade, Gods eeuwige Bondstrouw mitsgaders Zijn onnaspeurlijke Wijsheid, die ons hier luide gepredikt worden. Gods strafeischende Gerechtigheid drijft den man, die op ondoordachte wijze en langs minder waardigen weg zich het tijdelijk erfdeel had willen verzekeren, buiten dien begeerden bodem en ver van zijne moeder,

die met hem schuldig was aan het bedrog zijns ouden vaders. Diezelfde gerechtigheid Gods wreekt door Labans bedrog, die de oudste dochter in plaats der jongste aan Jakob ten huwelijk gaf, het oneerlijke gedrag van den zoon, die voor den oudste wilde doorgaan, terwijl hij de jongste was. Ook als Ruben, zijn eerstgeborene, de eereplaats aan Juda moet afstaan, zal Jakob, nog op zijn sterfbed, gewis aan de zonden zijner jeugd gedacht hebben.

Ja, de Heere is rechtvaardig. Hij wreekt de zonden ook der Zijnen, en zal hen in deze niet onschuldig houden; maar Hij onttrekt hun daarom Zijn gunst en goedertierenheid niet. Aan deze zijde van het graf wordt het kwaad der kinderen Gods gewroken, opdat zij in de eeuwigheid vrij zouden uitgaan. Dat bewees Hij ook aan Jakob, wien Hij beschermde, geleidde, bewaakte als Zijn oogappel en ten leste tot een Israel vormde; aan wien Hij bovendien trouwe hield en de belofte, aan Abraham gezworen, vervulde. Daartoe leidde de Heere, in Zijne onnaspeurlijke wijsheid, de wegen zoo, dat Jakob en zijn nakroost „vreemdelingen moesten worden in een land dat niet het hunne was, dat zij zouden dienen en waar zij zouden verdrukt worden". Dat had de Heere aan Abraham voorzegd (Gen. 15 : 13), als Hij dezen de verklaring van dat raadselachtige gezicht gaf. Vervulling van den Raad Gods, aan Abraham geopenbaard en in Jakob aanvankelijk vervuld, is de hoofdgedachte van Jakobs geschiedenis, die tot het einde van Genesis wordt voortgezet. Zij behoort geheel tot de bondsgeschiedenis en heeft haar eigene plaats en bijzondere beteekenis in de ordening en schikking der bondsgedachten Gods. 't Zijn deze laatsten alleen, die in heur ontplooiing den gang, het verloop en de opvolging der gebeurtenissen bepalen.

Even als Abraham en Izak is ook Jakob geroepen, om op aarde de drager der beloften en de vertegenwoordiger der bondsgenade Gods te zijn. Abraham is evenwel meer de vader der geloovigen, in wien de roeping en de kracht des Verbonds zelve meer moet uitkomen. Hij moet eigen vaderland verlaten, om naar het beloofde land heentetrekken. In hem wordt de genade der krachtdadige roeping verheerlijkt. Izak, in het land der belofte geboren, smaakt reeds daar de eerste ruste en verkwikking. Hij moet in dat genot, voorbeeldend ons leeren: wat liefelijke genieting de verbondsbelofte schenken zal. Jakob daarentegen is als de voorbeeldende zoon des verbonds, die, van zijn erfdeel bewust en welverzekerd, buiten die erve zelve moet omzwerven; die aldus predikt, dat de zekerheid des heils niet gelegen is in de vastigheid van het bezit, maar in de vastigheid der verbondsbelofte.

Het leven van uiterlijke onrust en omzwerving, dat volgt op de roeping, wordt in Jakobs leven afgebeeld. Jakob is dan ook meer de type van den Christus, die, verzekerd van zijn deel en heil in den hemel, dezen hemel verlaat en op het Egypte der aarde komt wonen. Maar Jakob is tevens de voorafschaduwing dier vreemdelingschap op aarde, die, nog buiten de triumfeerende kerke staande en strijdende, evenwel weet, dat hij eenmaal daartoe zal behooren, al trekt hij ook op en voort naar Aram en straks naar Egypte. Al de kinderen, die hem geschonken worden en die de stamvaders van het bondsvolk moeten zijn, zijn buiten Kanaän geboren. Dit is wel opmerkelijk tegenover Ezau's kinderen, die in Edom geboren werden. Niet door erfrecht, maar door genade, uit Gods hand, zullen de ware erfgenamen het erfland eens verkrijgen. Dat zal het moeten leeren.

Wij zullen dus Jakobs leven, als dat van den bondgenoot Gods, die van zijn erfdeel welverzekerd, evenwel daar buiten omzwerft, het gevoegelijkst in vijf groote hoofddeelen kunnen verdeelen, die even zoovele trappen der ontwikkeling van de bondsbelofte Gods bij Jakob aanwijzen. Het eerste deel beschrijft ons Jakob buiten Kanaän (28:10—31:55), het tweede Jakob op weg naar Kanaän (H. 32—36), het derde Jakob in Kanaän (H. 37—38), het vierde Jakobs zoon in Egypte (H. 39—45) en het laatste eindelijk Jakob zelven in Egypte (H. 46—50). Aldus zien wij achtereenvolgens de vervulling der bondsbelofte (Gen. 15 : 13) mogelijk gemaakt, langzamerhand voorbereid, schijnbaar teruggehouden, door des menschen zonde nader gebracht en door het Albestuur Gods eindelijk aanvankelijk vervuld.

Het eerste hoofddeel, waarmede wij nu ons allereerst bezig te houden hebben, bestaat uit drie onderdeelen: den tocht uit Kanaän naar Laban (H. 28 : 10—29 : 35), Jakobs verblijf bij Laban (H. 30 : 1—43) en eindelijk Jakobs vlucht van Laban (31 : 1—55). Daarmede wordt het onzekere en onbesliste tijkperk uit Jakobs leven afgesloten, om overtegaan in dat van Israel. Laat ons nog in het voorbijgaan hier opmerken, dat elk gewichtig keerpunt in Jakobs leven steeds door eenige wending in zijne vele zwerftochten wordt aangeduid en als aangekondigd.

Maar het wordt tijd, dat wij Jakobs geschiedenis zelve laten spreken, en dit te meer, omdat haar begin aanstonds in de eerste nachtelijke ontmoeting al datgene komt bevestigen, wat wij van algemeene gedachten en leidende karaktertrekken daarin reeds van te voren meenden te mogen opmerken. Dit geschiedt zoowel in

het droomgezicht, dat Jakob had (vs. 10—12), als in de belofte Gods, die daarin tot hem kwam (vs. 13—15); zoowel in Jakobs diepe zielsontroering die er op volgde (vs. 16—19), als in zijne ernstige gelofte voor het leven (vs. 20—21), die er het gevolg van was.

Jakobs bedrog had hem niet veel winst opgeleverd. Het ging hem gelijk het den meesten gaat, die langs oneerlijke wegen hun doel meenen te kunnen bereiken. Zij hopen op voordeel en oogsten slechts verdriet en teleurstelling. Maar ook dit moet medewerken, om des Heeren heilig doel te bereiken. Ezau's wraakgierige voornemens, Rebekka's moederlijke vrees, Izaks vaderlijke zorg, alles moest medewerken, om Jakob, ver van huis, in de oefenschool Gods te brengen. „Jakob dan ging uit van Beër-Seba en ging naar Haran. En hij geraakte op eene plaats, waar hij vernachtte, want de zon was ondergegaan; en hij nam van de steenen dier plaats en maakte daarvan zijne hoofdpeluw en leide zich te slapen te dierzelver plaatse".

Uit dit alles blijkt overtuigend, dat Jakob een man van niet gewonen moed en bijzondere geestkracht was, die geene vrees of vervaardheid kende en evenmin voor ontberingen terugdeinsde. Groote karakters laten zich niet door de kleine bezwaren van hun doel afschrikken, en groote mannen weten de kleinere en grootere moeiten des levens op den rechten prijs te stellen. Als het vertrouwen op God het harte sterkt, zal men ook in eenzame plaatsen zich kalm en rustig te slapen leggen. Een boos geweten en de overtuiging van schuld houdt den slaap verre, niet een hard en ongemakkelijk leger. 't Zijn niet altijd de zachte donzen bedden, waarop men het verkwikkelijkst rust. Een rustig hart werkt een rustigen slaap.

Jakob legt zich onder den blooten hemel, op den harden grond, met een steen onder zijn hoofd, mis-

schien met den ineengerolden mantel daarover, rustig te slapen. Met God vreest hij geen gevaar. Hij is in des Heeren weg en hand. De opeenvolging en verbinding der gekozen woorden in het oorspronkelijke doen ons aan een onmiddellijk en kalm inslapen denken, aan dat rusten in geloofsvertrouwen, dat de psalmist zoo roerend schoon beschrijft, als hij, des morgens in vrede ontwakende, aan den nacht terugdenkt en zegt: „ik lag neder en sliep" (Ps. 3 : 6). Ook te midden van het grootste gevaar legt hij zich rustig te slapen. Het vertrouwen op zijn God klinkt in zijn avondlied: „ik zal in vrede mij nederleggen en aanstonds gaan slapen; want Gij, o Heere, zult mij doen veilig wonen (Ps. 4 : 9)." Zoo was het nu ook met Jakob, die in het open veld zich rustig te slapen legde.

En zie, als hij daar nederlag, „hij droomde; en ziet eene ladder was gesteld op de aarde, welker opperste aan den hemel raakte; en ziet de engelen Gods klommen daarbij op en neder". Voor het eerst treedt hier het droomgezicht als vorm der goddelijke openbaring op, dat wel te onderscheiden is van het nachtgezicht Abrahams, waarbij volstrekt van geen droom sprake is, maar wel van een diepen en ontijdigen profetischen slaap, van een schrik en groote duisternis, die op hem gevallen was (Gen. 15 : 12). Bij Jakob is het daarentegen de gewone tijd des slapens, is 't het droomgezicht, dat zich in den nacht aansluit aan de overdenkingen des daags en eene goddelijke richting geeft aan de geheime en den mensch zelven dikwijls nog verborgen gedachten des harten. In den droom wordt juist de geheime en diepste overlegging der ziel openbaar. De gewijde droom is de menschelijke gedachte, bestraald en geleid door het licht der goddelijke waarheid, die op het onbewuste hart in de stille ure des rustens nederdaalt en blijft rusten.

Men moet evenwel onderscheiden. Onze ouden maakten een onderscheid tusschen natuurlijke, duivelsche en goddelijke droomen. De eerste zijn de bloot natuurlijke gevoelsindrukken van de werkzame verbeelding, die, door niets gestoord, in den droom zich ontwikkelen en uitspreken. Indien er bij deze indrukken stoornis voorkomt, onstaat deze slechts door de botsing en kruising van verschillende gevoelsaandoeningen. Bij de satanische droomen moet er gedacht worden aan booze invloeden van den duivel en zijne engelen, die zich mengen met de natuurlijke overleggingen en dezen in eene andere richting leiden, dan het hart bedoelde, of die wel gansch vreemdsoortige dingen aan de verbeelding voorstellen. Bij de goddelijke droomen, gelijk bij die van Jakob, Jozef, Pharao en anderen, is het de Geest Gods, die aan den droom voorstelling, inhoud, gang en richting geeft.

Maar ook de goddelijke droom gaat nooit buiten het gebied van het zieleleven om, en steeds is hij, maar slechts voor een deel, zielkundig mede verklaarbaar door den eigenaardigen kring, waarin het hart zich heeft te bewegen. — Een fiere Jozef droomt van toekomstige grootheid; een zorgende koning Pharao droomt van hetgeen de toekomst zijns lands betreft; een vader gelijk Jozef, van hetgeen voor zijn kind Jezus noodig is. Ieder blijft ook in den droom op datzelfde gebied zich bewegen, waardoor, gelijk wij ons lichtelijk voorstellen kunnen, des daags het hart vervuld was. — Maar dan leert ook Jakobs droom bij Bethel wat er in zijn hart moet omgegaan zijn, voordat hij zich te slapen legde en toen de slaap hem op zijn hard leger kwam verkwikken. Jakobs droom nader vernemende, leeren wij meteen een dieperen blik slaan in zijn hart. — Ook uwe droomen kunnen, juist opgevat en in verband met het leven gebracht, u veel leeren

aangaande de zedelijke gesteldheid en meestal diepe verdorvenheid van uw eigen hart.

In Jakobs droom moet het *gezicht* en het *woord* onderscheiden worden. Het gezicht bereidt hem langzamerhand op het woord voor en heft hem als het ware daartoe op; het woord zelf voert hem buiten eigene gedachten en leidt hem in den verborgen Raad Gods in, die nu hem wordt geopenbaard. Wat het eindelijke doel van zijn zwerftocht moet wezen wordt door de richting der ladder, die naar boven wijst, duidelijk gemaakt. 't Is dit: naar den hemel, naar het Kanaän, dat boven is, gaat de moeilijke tocht des levens. Van de aarde naar den hemel richt zich het hart, maar ook het heimwee der ziel, maar ook het einddoel, dat de Schepper des menschen dezen heeft gesteld. Immers keert de ziele terug naar Hem, die ze gegeven heeft; zoo getuigt het de Prediker, zoo gevoelt het ook de aartsvader en aldus predikt het ook het goddelijk droombeeld. Daar is een weg van de aarde naar den hemel, hoezeer de zonde ook Edens hof heeft afgesloten en scheiding gemaakt tusschen God en den mensch, tusschen den hemel en de aarde.

Op dien goddelijken weg der gemeenschap wijst zeer duidelijk de opgerichte ladder, die wel zeker van den hemel is nedergedaald, maar, — en laat ons dit niet vergeten, — in haar tegenwoordigen toestand *van de aarde zich richt naar den hemel.* Dat te weten is toch voor het angstig en onrustig menschenhart het grootste, namelijk: dat de richting van het heilzoekend en geloovig hart gewisselijk naar den hemel strekt. In het oorspronkelijke wordt er dan ook eigenlijk niet gesproken van een staan der ladder op de aarde of een *bereiken* van den hemel; daar eenvoudig alleen de *richting* aangegeven wordt „*naar*

aarde en hemel heen". De leidende gedachte is, dat, wanneer de blik zich hopende van de aarde naar den hemel heenricht, het God zelf is, die dezen tot zich trok. 't Zijn niet alleen Zijne engelen die „opklimmende en nederdalende", eerst van de aarde naar boven en straks daarna weder van den hemel naar beneden zich bewegen; maar 't is ook God zelf „die op de spits der ladder stond"

Bij Nathanael zegt de Zoon Gods, hoe Hij-zelf in waarheid die ladder Gods, de band en weg der gemeenschap tusschen hemel en aarde is; wanneer Hij spreekt: „Voorwaar, voorwaar zeg ik ulieden: van nu aan zult gij den hemel zien geopend en de engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen" (Joh. 1 : 52). Jezus Christus, de Zoon Gods en des menschen, de spruite Gods en de vrucht der aarde (Jes. 4 : 2), is het, die door Jakob zinnebeeldig en voorafgeschaduwd wordt aanschouwd; opdat hij het wete, welken weg hij moet bewandelen, om eenmaal de stad te bereiken, die fundamenten heeft. Neen, die opklimmende en nederdalende boden Gods zijn niet maar „de gebeden der geloovigen"; maar „de gedienstige geesten uitgezonden ter wille dergenen, die de zaligheid beërven zullen" (Hebr. 1 : 14).

En het woord, dat de Heere nu gaat spreken, is te groot en te heilig, om het zelfs aan deze gedienstige geesten toetevertrouwen. Hij, de Heer, die op dezelve ladder stond, sprak zelf het woord der eeuwige belofte. „Ik ben de Heere, de God van uwen vader Abraham, en de God van Izak: dit land, waarop gij ligt te slapen, zal ik aan u geven en aan uw zaad. En uw zaad zal wezen als het stof der aarde en gij zult uitbreken (in menigte) westwaarts en oostwaarts, en noordwaarts en zuidwaarts, en in u, en in uw zaad zullen alle geslachten des aardbodems gezegend worden. En zie,

Ik ben met u en Ik zal u behoeden overal, waarheen gij trekken zult en Ik zal u wederbrengen in dat land, want Ik zal u niet verlaten, totdat Ik zal gedaan hebben, hetgeen Ik tot u gesproken heb."

Allereerst geschiedt de openbaring aangaande God zelven, daarna aangaande het door Hem gemaakte verbond, straks volgen de zegeningen van het persoonlijk leven des geloovigen. God zelf is de eeuwige bron des heils, uit Hem ontspringt de fontein des levens in het Verbond der Genade; maar uit Hem vloeien ook de vele kleinere stroomen en zijtakken der zegening, die de grazige weiden en vroolijke beemden van het leven des geloofs doorsnijden en besproeien. — In de openbaring van Zich zelven verkondigt de Heere het, hoe Zijne tegenwoordige verschijning in onlosmakelijk verband staat met, ja, als de onafgebroken voortzetting is van de vroegere aan Abraham en Izak geschied. Daarom noemt Hij zich ook andermaal „de God van Abraham en Izak".

Dat hij hier evenwel Abraham, en niet Izak, Jakobs vader noemt, dit geschiedt, omdat hier de geestelijke verwantschap bovenal wordt bedoeld. In natuurlijken zin is Izak, maar in geestelijk opzicht Abraham Jakobs vader, met wien deze in onmiddellijk verband staat. Met dezen Abraham heeft God het verbond gemaakt, en 't is krachtens dit verbond immers, dat aan Jakob het land zal worden gegeven, waarop hij nu nederligt, en dat uit hem de duizenden en tienduizenden zullen voortkomen, die de zaden van licht en waarheid naar alle einden der aarde zullen heendragen; maar uit wie voornamelijk Hij zal geboren worden, in wien alle geslachten des aardrijks zullen gezegend worden. Deze belofte, eerst aan Abraham geschonken, daarna bij Izak herhaald, wordt nu in Jakob voortgezet.

Uit dien Verbondszegen, die ook in en door Jakob moet bereikt worden, ontspruiten al die anderen, die eigenlijk meer het persoonlijk leven betreffen. De Heere verzekert den zwerveling uit 's vaders huis Zijne gunstige nabijheid en genadige bescherming voor zijn persoon, op zijn tochten in den vreemde, bij zijn terugkeer in het vaderland, die hem nu reeds toegezegd wordt. Eerst belooft Hij Jakob, dat Hij-zelf met hem zal zijn; het aangezicht Gods, de persoon des Heeren zelf zoude met Jakobs persoonlijkheid zijn. Daarvan is bescherming het dadelijk gevolg, gelijk het luidt: „Ik zal u behoeden". Waar die bescherming door de gevoelige nabijheid Gods aan den persoon zelven verbonden is, kan geen verschil van landaard of landstreek onderscheid daarin maken. „Overal zoude God met hem zijn".

Maar ook waar die bescherming het uitvloeisel van Gods macht en genade, en niet van des menschen stand of zedelijke gesteldheid is, daar zal die hulp en bijstand tot den einde toe den geloovige bijblijven. Geen ruimten van plaats of tijd kunnen zich dringen tusschen Gods raad en de ziel, of scheiding maken tusschen deze en haar God. Zij zal volharden tot den einde toe, omdat God haar niet zal verlaten, totdat Hij alles zal gedaan hebben wat Hij gesproken heeft. Daarop komt het aan en daarin ligt de Volharding der heiligen. Geen enkel woord, geen titel of jota van Gods beloften zal ooit ter aarde vallen; maar daarom ook zal later geene klauw in Egypte achterblijven, en zal ook Jakob op zijne stervenssponde kunnen betuigen: „op Uwe zaligheid wacht ik, o Heer"!

Die openbaring Gods strekt zich over het geheele leven Jakobs in den wijdsten omvang en de verste strekking uit; zij leert hem den heiligen achtergrond van dat leven in Gods eeuwigen raad erkennen; zij toont

hem de richting van dat leven aan, als naar de eeuwigheid zich uitstrekkende; zij zegt hem, welk het heerlijk einde van dit leven in de verre toekomst zal zijn. Deze openbaring Gods is een verrassend en volledig antwoord op de onuitgesproken wenschen en diepste behoeften zijn levens, die hem tot zelfs in den nachtelijken droom achtervolgen en bezig houden, en ons een blik leeren slaan in de diepte van dat anders gesloten karakter. Ook in zijne ziel leeft krachtig de hoop, om eenmaal naar den erfgrond der vaderen terugtekeeren; ook hij wenschte het groot geheim des levens en der belofte te peilen en te ontraadselen. Gods openbaring leert het hem en tevens hem en ons, wat er op den bodem zijner ziel omging. Zoo ook zien wij bij het licht Gods menigmalen het schemerend licht in onze ziel, dat, zonder dat hoogere licht, ons slechts schaduw en donkerheid toeschijnt en niets is dan onbegrepen en dikwijls kwellend heimwee.

Hoezeer in de openbaring des Heeren meestal een antwoord wordt gegeven op de onbegrepen vragen der ziel, toch ontroert die ziel, als zij voor het eerst het antwoord verneemt. 't Is ook haar, alsof zij met een Jakob plotseling uit den slaap verschrikt opwaakt. „Toen nu Jakob van zijnen slaap ontwaakte, zeide hij: gewisselijk is de Heere aan deze plaats en ik heb het niet geweten!" — O, de Heer kan nabij wezen, terwijl wij het weinig vermoeden; maar indien Hij nabij was of is, zal dit weldra blijken aan de verhelderde kennis en het toenemend ontzach. Ook Jakob „vreesde en zeide: dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels!"

Gij begrijpt wel, dat hier geene sprake kan zijn van die angstige vreeze, die het hart doet sidderen en ons van schrik doet wegvlieden; maar van die eerbiedige vreeze, die tot aanbiddende bewondering stemt

en drangreden wordt tot kinderlijke en plechtige vereeringe Gods; die in de vormen en gebruiken van het godsdienstig leven uitdrukking tracht te geven aan de behoefte van het godvruchtig gemoed. Overal waar de Heer zich op bijzonder kennelijke wijze aan de ziel openbaart, is het alsof onmiddellijk de plaats zelve geheiligd is. Daar verrijzen voor den geest de Beth-els en Pniëls, die door gebedsverhooring of bijzondere bevindingen des geestelijken levens onvergetelijk werden.

Immers gij ook gaat nooit nog de plek voorbij, waar God de Heere zich voor het eerst aan uwe ziele ontdekt heeft, of waar Hij u iets bijzonders van Zijne genade verleend heeft, zonder dat uw hart er nog altijd iets van gevoelt. Ja, daar zijn het als woningen des Heeren, als poorten des Hemels, waar wij nog altijd zoo gaarne weder vertoeven en waar wij ons inbeelden, inniger en kinderlijker te kunnen bidden, dan ergens elders; omdat nergens elders de macht der herinnering op dat gebied ons hart zoo week en zoo warm maakt.

Ook Jakob gevoelt behoefte om de plaats, door des Heeren verschijning gewijd, nu ook dien Heere te wijden. Die plaats behoort God. „Toen stond Jakob des morgens vroeg op en hij nam dien steen, dien hij tot zijne hoofdpeluw gelegd had en zette hem tot een opgericht teeken, en goot olie daar boven op." Heeft hij wellicht, naar de wijze van het vroege oosten, zijne grootste have in kostbare olie belegd en giet hij nu een groot deel van zijn schat op den gedenksteen uit, om aldus den Heer zijne dankbaarheid te betoonen, door Hem het kostbaarste te schenken wat hij had? Ten minste het oorspronkelijke woord wijst op een rijkelijk plengen als ten offer (nazzak). Dat dunkt ons het waarschijnlijkst, ook omdat uit het slot van het hoofdstuk schijnt te blijken, dat hij, na deze daad

der liefde, geheel zonder tijdelijke middelen achterbleef (vs. 20). Misschien ook ving hij de olie op, die daar gints overvloedig uit de rijpe olijven afdroop. Hoe dit ook zij, dit is zeker, dat hij ook voor de toekomst die plaats tot een gewijd oord en huis Gods wil afgezonderd hebben. En dit is even zeker, dat, als het hart slechts tot wijding gestemd is, de olie der zalving ook wel ergens gevonden zal worden. Daartoe immers „noemde hij den naam dier plaats Bethel (huis Gods); daar toch de naam dier stad te voren was Luz." Ook uit de plechtige belofte, te dezer gelegenheid uitgesproken, blijkt dit duidelijk.

Het wil ons toeschijnen, naar hetgeen wij daar gezegd hebben en ook uit de gelofte, die Jakob aanstonds deed, dat ons hier, uit Jakobs mond, wellicht de eerste gelofte van vrijwillige toewijding des eigendoms aan God tegentreedt. Ook hier bezigt de oorspronkelijke tekst eene eigenaardige uitdrukking (nadar-neder), die later in de mozaïsche wetgeving, bij het doen van vrijwillige geloften, menigmaal terugkeert. Wat Abraham bij eene bijzondere gelegenheid voor eene enkele maal deed, dat maakte Jakob tot gewonen regel des levens: God van alles de tienden te geven. Aldus sprak hij: „Wanneer God met mij geweest zal zijn (ter hulpe en bescherming) en mij behoed zal hebben op dezen weg (dien ik nu moet trekken), dien ik reize en mij gegeven zal hebben brood om te eten en kleederen om aan te trekken, en ik ten huize mijns vaders in vrede zal wedergekeerd zijn, zoo zal de Heere mij tot een God zijn. En deze steen, dien ik tot een opgericht teeken gezet heb, zal een huis Gods wezen, en van alles wat Gij mij geven zult, zal ik U voorzeker de tienden geven!"

Deze woorden teekenen den ganschen man, naar zijn eenvoudigen zin, tevreden natuur, geloovig gemoed,

kinderlijk vertrouwen en oprecht verlangen om den Heere zijnen God dankbaarheid te bewijzen en Hem het leven te wijden.

De eischen des levens zijn bij dezen eenvoudigen man nog niet te hoog gespannen. Naar uitgezochte weelde tracht hij niet; door 's vaders voorbeeld en des broeders omgang is hij niet verwend geworden. Brood om te eten en kleeding om te dekken is hem genoeg. Hij verstaat beter dan menigeen onzer, wat wij onder het „dagelijksch brood" waarom wij bidden, te verstaan hebben.

Zijne verwachting is waarlijk wel van den God Jakobs. Van Hem alleen verwacht hij een heilrijk lot en bescherming op den verren tocht. Zijn vertrouwen op Diens hulp en macht doet hem zekerlijk hopen, dat hij de ouderlijke woning eenmaal zal weerzien. Zijn hart blijft aan het vaderland gehecht; maar zoo hij, door God geleid, het ooit weder betreedt, dan zal hij den bodem Gode wijden, en op de plaats, die gintsche steen der herinnering reeds nu aanwijst, den Heere een huis stichten. De openbare godsdienst in het huis Gods en de openbare erkenning van den naam des Heeren in de afzondering der tienden zullen het dan allen kunnen toonen, hoe Jakob den God Abrahams als zijnen God heeft erkend en gehuldigd.

De aartsvader heeft de bedoelingen Gods, in den droom tot hem gebracht, volkomen begrepen, en moedig en vol vertrouwen kan hij nu de reis voortzetten. Hij is meer dan lichamelijk uitgerust, hij is geestelijk verkwikt en versterkt. Gods nabijheid aan de ziel ondervonden, Gods woord door het hart opgevangen, Gods beloften eenmaal vernomen, geven moed en kracht tot al wat goed is, en zijn ook op de reis, ook op die naar de eeuwigheid, de trouwste en veiligste reisge-

zellen. Zij blijven ons steeds nabij en verlaten ons nimmermeer. Wat moeilijkheden zich ook in 't vervolg voor Jakob mogen opdoen, het einde zal vrede zijn.

Laat ons hem slechts volgen op zijne reis naar Aram en zijn oom Laban, en wij zullen andermaal, reeds bij de eerste verrassende begroeting der bloedverwanten, getuigen kunnen zijn van een dier liefelijke en landelijke tafereelen, zooals de bijbel alleen ons deze weet te schetsen, zoo frisch en waar, alsof zij pas uit de handen des meesters kwamen. Eerst wordt ons de aankomst in het vreemde land (29 : 1—8), daarna de ontmoeting met de toekomstige gade (vs 9—12) en ten laatste de begroeting door den aanverwant, zoo getrouw en levendig mogelijk verhaald.

„Toen hief Jakob zijn voeten op en ging naar het land der kinderen van het Oosten". Is wellicht aanstonds die bijzondere uitdrukking voor gaan gebezigd, om ons op de herwonnen geestkracht en pas verkregen moed van Jakob te wijzen. Er is iets schilderachtigs in dat weergeven der bewegingen van den reiziger, die zijne voeten ophief om te gaan. Er is geen spoor van vermoeidheid of gedruktheid des geestes overgebleven. Snel en vaardig, moedig en krachtig aanvaardt hij de reis, die hem naar het land van het Oosten, dat aan de oostelijke zijde Kanaäns gelegen was, binnen korten tijd zal brengen. Weldra is hij er; eer hij zelf er nog om dacht of wel dit vermoedde. „En hij zag toe, en ziet daar was een put in het veld; en ziet er waren drie kudden schapen nevens dien nederliggende", aan even zoovele verschillende eigenaren en herders toebehoorende. „Want uit dien put drenkten zij de kudden; en er was een groote steen op den mond van dien put". Want aldus beveiligde men de zeldzame putten in dat land voor bezoedeling of mogelijke verstoppingen, die of door vijan-

delijke aanvallen (Gen. 26 : 15) of door zandverstuiving der woestijn zoo licht konden plaats vinden.

Die deksteen der putten was gewoonlijk te groot en te zwaar, om door een enkel man, tenzij dan met de grootste krachtsinspanning, afgewenteld te worden. „Derwaarts werden al de kudden verzameld en zij wentelden (gesamenlijk) den steen van den mond des puts en drenkten de schapen en legden (daarna) den steen weder op den mond van dien put, op zijne plaats." Het scheen wel, dat dit juist geschied was, toen Jakob daar aankwam; want de schapen graasden rondom en de herders lagen hier en daar te rusten. Dezen indruk maakte het ten minste op den vreemden reiziger, die daar pas was aangekomen en eigenlijk nog niet recht wist, waar hij was. Een vriendelijk gesprek, met de inwoners des lands aangeknoopt, zal het hem leeren.

„Toen zeide Jakob tot hen: mijne broeders! vanwaar zijt gij?" Eene vriendelijke vraag vindt een vriendelijk bescheid; dat weet Jakob en daarom spreekt hij die vreemdelingen ook aanstonds als „broeders" aan. En het antwoord bleef niet terug. „En zij zeiden: wij zijn van Haran." Wat moet er bij dit bericht in Jakobs ziel omgegaan zijn? In dat Haran lag zijn oudoom begraven; tot zoover was Therah met zijn grootvader Abraham medegegaan en vandaar begon eigenlijk diens beslissende tocht naar Kanaän. Voorzeker is hij terecht. Zijn God heeft hem veilig geleid.

Hij bedwingt evenwel nu zijne aandoeningen, om zich niet aanstonds te verraden en om nog meer te weten te komen, waarvan hij de kennis noodig heeft. „En hij zeide tot hen: kent gij Laban, den zoon van Nahor?" Kort en juist als de vraag, is ook het antwoord. „En zij zeiden: wij kennen hem." Eene zekere voorzichtigheid bij eene eerste ontmoeting met vreemden is gewis ieder aanteraden. Laat ons nooit met

meer woorden antwoorden dan er noodig zijn. Wij weten toch niet aanstonds vooraf, of onbescheidenheid dan wel belangstelling tot het doen der vragen drijft.

Gaarne wil Jakob evenwel iets meer van zijne naaste verwanten weten, zonder evenwel zichzelven te veel bloot te geven. Daarom gaat hij met vragen voort. „Voorts zeide hij tot hen: is het wel met hem? En zij zeiden: het is wel." — Maar ook de herders kennen den vreemdeling niet en zij begrijpen dat ook hun de noodige voorzichtigheid betaamt. Daarom verwijzen zij den vrager naar de belanghebbende zelve, die daar in den persoon van Labans dochter juist met de schapen aankwam. Bescheiden, maar toch zeer voorzichtig zeggen ze nu, om alle gelegenheid voor verdere vragen aangaande zaken, die hen niet aangaan, dadelijk af te snijden, „en zie, Rachel, zijne dochter, komt met de schapen." — Wees ook gij zoo wijs, als men het u moeilijk maakt met vragen naar anderen of afwezigen, dezulken tot de belanghebbenden zelve te verwijzen. Zoo doende zult gij veel moeite voor uzelven en veel leed en oneenigheid voor anderen kunnen voorkomen.

De herders moeten evenwel niet meenen, dat Jakob slechts vragen doet, om eenig gesprek daardoor aan te knoopen; of wel om aldus den ledigen tijd werkeloos door te brengen; of om hen te doen vergeten, dat zij den tijd, die een ander toebehoort, aldus misbruiken. Daarom wijst hij hen op den tijd van den dag, nog weinig geschikt, om nu reeds uitterusten. „En hij zeide, ziet, het is nog hoog dag, het is geen tijd, dat het vee verzameld worde; drenkt de schapen en gaat heen, weidt dezelve." Uit alles blijkt, dat Jakob een man van het vak is, gewoon met dit werk omtegaan en niet gewoon om zijnen tijd te verbeuzelen. Daar is bovendien zeker iets in den toon zijner stem en in zijne geheele houding, die op zekere meerderheid wijst.

Anders toch zouden de herders hem niet zoo dadelijk en niet op zoo bescheiden wijze geantwoord hebben. „Toen zeiden zij, wij kunnen niet, totdat al de kudden samen zullen verzameld zijn, en dat men den steen van den mond des puts afwentele, opdat wij de schapen drenken".

Twee dingen leert ons dit voorval met de herders. Ten eerste, dat wij niet aanstonds een afkeurend oordeel vellen over eenige schijnbaar afkeurenswaardige handeling, waarvan ons de reden nog niet gebleken is. Dit nalatende, zal menige voorbarige vraag bij u achterwege blijven. Ten tweede, dat er geen enkel verzuim in onze maatschappelijke betrekking gepleegd worde, waarvoor wij, ter verantwoording geroepen, geen afdoende reden kunnen geven. Maar niet slechts afdoend, ook geldig moet deze zijn. Kunt ook gij altijd eene geldige reden voor uw tijdverzuim aangeven? Waar er geene geldige is, grijpt gij toch maar al te spoedig naar de schoonschijnende verontschuldiging; omdat wij wel zondigen, maar niet op onze zonde gewezen, niet daarvan overtuigd willen worden. Straks zal Jakob hun door de daad toonen, dat wat menigmalen eene billijke verontschuldiging schijnt, dit toch, voor meer wilskracht en ijver, slechts meer of minder traagheid blijkt. Nu heeft hij daartoe niet den tijd. Want zie, reeds is zijne nicht Rachel nabij. „Als hij nog met hen sprak, zoo kwam Rachel met de schapen, die haren vader toebehoorden, want zij was eene herderin". Nu zult gij zien, wat wilskracht en toegenegenheid vermogen, bovenal als deze gepaard gaan met de begeerte, om aanstonds een goeden dunk aangaande zich zelven bij anderen te verwekken. Wat al deze, voor loon dienende, herders te samen niet konden, dat doet Jakob alleen.

„En het geschiedde, als Jakob Rachel zag, de dochter

van Laban, zijner moeders broeder en de schapen van Laban, zijner moeders broeder, dat Jakob toetrad en wentelde den steen van den mond des puts en drenkte de schapen van Laban, zijner moeders broeder". Wat hier zoo uitnemend schoon uitkomt is dat moederminnend hart van Jakob, dat nog zoo geheel aan zijne moeder Rebekka gehecht is. Dat wil de bijbel doen uitkomen, als hij de uitdrukking: „zijner moeders broeder" tot driemalen toe herhaalt. Als hij Rachel ziet, denkt hij aan zijn moeder. Herkende hij misschien den familietrek der gelijkenis, en riep het gelaat der jeugdige nicht de herinnering aan zijne oudere moeder in hem op? 't Is altijd iets liefelijks, bij volwassen zoons nog die teedere liefde voor hunne moeders aantetreffen, en 't is iets opmerkelijks, hoe menigmalen dat geschiedt. De liefdevolle herinnering eens zoons aan zijne moeder, nog op diens gevorderden leeftijd, is een eerekroon voor die moeder en een bewijs in het heden voor haar liefdevol hart in 't verleden.

Verbaasd en verrast gewis had Rachel gestaan en toegezien naar het vreemde schouwspel, waarvan zij niets begreep, terwijl ook de herders glimlachend, en misschien wel wat beschaamd, medetoeschouwers waren. Daar wendt Jakob na volbrachte taak zich tot zijn nicht. Hij had het gevoeld, dat zijne aandoening hem zou gaan overmeesteren. Daarom had hij in drukken arbeid afleiding gezocht, ook om door de daad, eer dan door woorden en gevoelsbetuigingen, zijne toegenegenheid en blijdschap te toonen. Maar nu omhelsde hij Rachel en het blijkt wel, dat die man met dat stroeve karakter en dat schrander overleg toch ook een hart en wel een zeer aandoenlijk hart heeft. De sterke man, die zoo straks nog zoo merkwaardige proeve van forsche kracht gegeven heeft, smelt nu weg in tranen en weent met luider stemme. „En

Jakob kuste Rachel en hij hief zijne stem op en weende"; terwijl hij haar middelerwijl te kennen gaf wie hij was, haar neef, de zoon van Rebekka, haars vaders zuster.

IJlings, als eene pijl van de boog, vliegt de jonge dochter heen, om het goede nieuws haren vader te zeggen, „en als Laban die tijding (van de aankomst van Jakob) hoorde, zoo liep ook hij, haastig, hem te gemoet, wierp zich hem om den hals, kuste hem en bracht hem in zijn huis". Daar kon Jakob later hem alles verhalen, wat aanleiding tot die reis had gegeven, wat hem op dien tocht ontmoet was, wat hij bij de eerste aankomst had gevoeld, hoe het hem bij de eerste ontmoeting te moede was, en hoe weldadig de vriendelijke begroeting van den ouderen aanverwant zijne ziel had aangedaan.

't Is zoo goed, als men op de reis zich voorneemt, om al de dingen, die wij op onzen tocht naar het vreemde land mochten doen of ondervinden, later ook te verhalen. Dat zoude van veel kwaads terughouden. Hoe menigeen moet niet bij het verhalen van zijne reisontmoetingen plotseling blozend afbreken. Het pleit voor Jakob, dat hij in het huis van den ouden oom, in tegenwoordigheid ook zijner vrouwelijke verwanten, „Laban al deze dingen vertelde". Och, of gij het ook mocht kunnen, in het huis uws vaders of uwer verwanten, pas uit den vreemde teruggekeerd! het kunnen, ook in tegenwoordigheid uwer moeder, zuster of gade. Het eenvoudig verhaal onzer ondervindingen opent het hart der weldenkenden en wint zelfs hen door de macht der waarheid, die anders zich niet zoo spoedig gewonnen geven.

Als Laban van zijn neef Jakob alles had vernomen, „zeide hij tot hem: voorwaar gij zijt mijn gebeente en mijn vleesch! En hij bleef bij hem eene

volle maand". In die goede eenvoudige tijden scheen het wel gansch iets bijzonders te zijn, indien men „eene geheele maand", zelfs bij zijne bloedverwanten, de gast van een ander was. Te recht. Waarom zoude men ook de eigen woning voor een tijd verlaten, om op een leeftijd, waarop de rust nog niet mag gezocht worden, voor korteren of langeren tijd, als te gaan uitrusten in ledigheid, waar er toch nog genoeg werk ons wacht. Laat ons veeleer met die ontspanning der gemakzucht wachten, totdat geene andere inspanning ons meer wacht. Want ontspanning te zoeken, zonder de moeite te kennen, die, haar voorafgaande, ze begeerlijk en noodig maakt, kost ten laatste afmattende inspanning.

Neen, Jakob bleef niet werkeloos, al hadden de omstandigheden hem gedwongen zich voor een tijd aan zijn gewonen werkkring te onttrekken, zijn werkzame aard zocht aanstonds nieuwe bezigheden. Dat merkte Laban, en zijn winzuchtig hart zocht aanstonds daaruit voordeel te halen. Daar zijn menschen; misschien behoort ook gij daartoe; daar zijn menschen, die de onedele kunst verstaan, om van alles en van ieder in eigen belang partij te trekken, en voor wie het een waar genot is, van anderen gebruik te maken, terwijl zij zichzelven gemak bereiden; die niet rusten, voordat zij van ieder, die tot hun omgeving behoort of met hen slechts in aanraking kwam, al ware het slechts eene kleinigheid, maar toch iets van voordeel afgehaald hebben. Daartoe weten zij in hun schranderheid zich zoowel van de zwakken als van de deugden hunner evenmenschen te bedienen. 't Zijn gewoonlijk winzieke, oneerlijke naturen. Zoo was het ook met Laban, gelijk ons blijken zal uit zijne bedriegelijke handelwijze tegenover Jakob.

Vriendelijke woorden, slechte voornemens, halve verontschuldiging, zietdaar meestal de bestanddeelen der bedriegelijke handeling. Het arglistig gemoed weet het best de zwakste punten bij den evenmensch optespeuren, om daarop den aanval te richten en daardoor de tegenpartij in den valstrik te lokken. Laban had bij Jakob een zekere hooghartigheid en werkzame natuur bij veel liefde voor zijne nicht Rachel opgemerkt. Daarop heeft hij zijne berekening aangelegd. Met een schijn van edele belangeloosheid spreekt hij tot Jakob: „Omdat gij mijn broeder zijt, zoudt gij mij derhalve om niet dienen? Verklaar mij, wat zal uw loon zijn?" Bij al den schijn van welwillendheid en onbaatzuchtigheid is het dat soort menschen er toch altijd om te doen, om op het goedkoopst zich van anderer hulp te bedienen. Zoo ging het Laban ook met zijn vermomde zelfzucht. Hij dacht bij dit voorstel aan zijne beide dochters. „En Laban had twee dochters; de naam der grootste (oudste) was Lea en de naam der kleinste (jongste) was Rachel. Doch Lea had teedere (zwakke) oogen; maar Rachel was schoon van gedaante en schoon van aangezicht".

Gretig grijpt Jakob de gelegenheid aan, om zijn verblijf bij Laban op voegzame wijze te verlengen; „want Jakob had Rachel lief". Dat konde men reeds bij de eerste ontmoeting vermoeden. Zijn besluit is spoedig genomen. Labans voorstel schijnt hem billijk en goed. Daarom zeide hij, ras besloten, ik zal u zeven jaren dienen, om Rachel uwe kleinste dochter. Laban had dit vermoed en onmiddellijk luidt zijn antwoord: „het is beter, dat ik haar aan u geve, dan dat ik haar aan een anderen man geve; blijf bij mij". Hij speelt zijn rol van edelen vader en grootmoedigen gastheer behendig af, en Jakob wordt door zooveel vertoon van vrijgevigheid te spoediger gevangen. „Alzoo diende

Jakob om Rachel zeven jaren; en die waren in zijne oogen als eenige dagen, omdat hij haar lief had."

Ook hier blijkt wederom de waarheid der spreuk: gewillige arbeid valt niet zwaar. Het werken is licht, waarvan liefde de prikkel en drangreden is. Zoolang als derhalve uw werk u nog zoo bijzonder zwaar valt, bewijst dit bij u gemis aan liefde en ware belangstelling of voor het werk dat, of voor den persoon, ten wiens wille gij het verricht. Hoe snel vliegt de tijd heen, wanneer de liefde hem vleugelen geeft; niet de tijd die besteed wordt aan het wachten op, maar aan het werken voor het beminde voorwerp. Maar hoe kort moet dan ook zelfs de eeuwigheid ons schijnen, waar, naar het woord van den Ziener op Patmos, de gezaligden den Heere, dien zij lief hebben, omdat Hij hen eerst heeft liefgehad, dag en nacht in Zijnen tempel dienen (Openb. 7 : 15).

Dáar komt geen einde aan den tijd van dezen liefdedienst en gewis wacht daar geene teleurstelling, gelijk Jakob die ondervond. Hem werd de rechte bruid onthouden, terwijl de bruidskerk haren Bruidegom gewis zal ontvangen. Wel heeft men Jakob in het dienen om zijne bruid als de voorafbeeldinge van den Christus willen beschouwen; maar als wij op den bedriegelijken wil letten, waardoor hem Lea in plaats van Rachel werd toegevoerd, zal dit minder goed kunnen. Ook kunnen geene feestelijke aanstalten, geen vroolijke schijn ooit het gemis der bruid vergoeden; evenmin als het luidklinkende woord, de schoone vorm of boeiende rede bij de prediking de plaats van het ware leven en den waarachtigen Christus voor de gemeente ooit kunnen innemen. 't Is noch der gemeente, noch een Jakob ooit te doen om de toebereidselen, maar om de zaak zelve, waarop deze heenwijzen. Toch doen vele predikers bij Evangelieverkondiging en bediening der Sacramenten,

gelijk Laban handelde op den rechtmatigen eisch van zijnen bloedverwant. Het feest gaf hij, maar de bruid hield hij terug; of liever nog, hij gaf een andere bruid dan de bruidegom recht had te verwachten en door hem was beloofd.

„Toen zeide Jakob tot Laban: geef mijne huisvrouw, want mijne dagen zijn vervuld, dat ik tot haar inga. Zoo verzamelde Laban al de mannen dier plaats, en maakte eenen maaltijd. En het geschiedde des avonds dat hij zijne dochter Lea nam en bracht haar tot hem en hij ging tot haar in. En Laban gaf haar Zilpa, zijne dienstmaagd, aan Lea, zijne dochter, tot eene dienstmaagd. En het geschiedde des morgens, en ziet, het was Lea. Daarom zeide hij tot Laban: wat is dit, dat gij mij gedaan hebt; heb ik niet bij u gediend om Rachel? Waarom hebt gij mij dan bedrogen? En Laban zeide: men doet alzoo niet te dezer onzer plaatse, dat men de kleinste uitgeve vóór de eerstgeborene. Vervul de week van deze; dan zullen wij u ook die geven, voor den dienst, dien gij nog andere zeven jaren bij mij dienen zult".

In dit geheele verhaal komt uitstekend het huichelachtig karakter van den man naar de wereld uit, die voor elke zonde eene schoonschijnende reden van verontschuldiging bij de hand heeft, die zelfs voor zijne oneerlijkheden nog de hulde der zedelijke goedkeuring eischt, die er steeds op uit is voor zijne kinderen goede huwelijken uit te zoeken en te bewerken, en die onder dit alles bovenal, terwijl hij den mond van zedespreuken vol heeft, eigen belang dient. 't Is het beeld van den man, die zich aan de plaatselijke gebruiken en aan de gewoonten van het oogenblik als aan de heiligste wetten en heilzaamste verordeningen onderwerpt, niet om dezen te dienen, maar om door dezen zich zelven te dienen.

Laban is de man, die, behendig en gevat, zelfs uit de teleurstelling en misrekening zijner vrienden nog munt weet te slaan voor zich zelven, die een glimp van gemoedelijkheid en eerlijkheid weet te leggen over hetgeen ieder eerlijk gemoed door en door slecht zoude noemen. Zij leeren die verachtelijke kunst, terwijl zij gewoon zijn hun geweten te paaien en, zich zelven bedriegende, meenen zij, dat God en anderen evenzeer te kunnen. Weltevreden met de winst van het oogenblik, roemen zij heimelijk, in gedachte, eigen schranderheid, en zien niet in, dat zij aldus zich-zelven te schrander en de oorzaak van later leed en voortdurend bedrog worden.

Veel kon Jakob evenwel uit Labans slim overleg, waarvan hij het slachtoffer was geworden, voor eigen hart en leven leeren. Hij had met een heilig en rechtvaardig God te doen, die den schuldige niet onschuldig houdt en het kwaad niet ongewroken laat. Met de maat waarmede gij anderen meet, wordt, vroeg of laat, ook uw deel u toegemeten en als gij ook niet in den kuil zijt gevallen, dien gij voor een ander hebt gegraven, zult gij het evenwel in een gelijksoortigen, dien een ander voor u graaft. Jakob, de jongste zoon, wilde in den levens-avond zijns vaders, als diens oogen zwak en schemerig waren, bij dezen voor den oudsten zoon doorgaan en alzoo den onverdienden zegen rooven; in den avond werd hem de oudste voor de jongste dochter in het bruidsvertrek gebracht en de welverdiende zegen hem onthouden. De zoon, die den vader bedroog, wordt op zijn beurt door den vader zijner bruid bedrogen. God is rechtvaardig en Hij heeft het gezegd: gij zult uwe zonde kennen, als zij u zal vinden.

Dacht Jakob misschien aan dit alles, als hij zoo spoedig tot Labans voorstel toetrad? „En Jakob deed

alzoo; en hij vervulde de week van deze;" d. i. Jakob nam den voorslag aan. „Toen gaf hij hem Rachel, zijne dochter hem tot eene vrouw. En Laban gaf aan zijne dochter Rachel zijne dienstmaagd Bilha, haar tot eene dienstmaagd. En hij ging ook in tot Rachel en had ook Rachel liever dan Lea, en hij diende bij hem nog andere zeven jaren". — Hoe treurig is niet steeds de geschiedenis dier gedwongen huwelijken, die meer uit tijdelijk belang dan uit ware overeenstemming des harten zijn geboren. Jakob kon maar eens zijn hart wegschenken; dat had hij aan Rachel gedaan; hoe kon hij dan Lea even teeder als haar beminnen?

Ach, ouders! gij weet het niet, hoe uwe weloverlegde huwelijksplannen voor uwe kinderen zelve, wier geluk gij toch bedoeldet, eene onuitputtelijke bron van jammer en huiselijk leed doen ontspringen. Terwijl gij anderen tot slachtoffers uwer sluwe berekening meent te maken, doet gij dit het meest uw eigen vleesch en bloed. Arme dochters! die als verkocht wordt en, gelijk een Lea, feestelijk getooid ter feestzaal, ten echtaltaar gaat, om straks — een leven lang te schreien over de eerzucht en onbarmhartigheid van uwe ouders. 't Is niet alleen eene Lea, die reeds vóór het huwelijk de rood gekleurde oogen heeft! Wier oogen, ook na den huwelijksdag, niet van tranen droog zijn.

Maar als menschen zoo wreed kunnen zijn, de Heere weet de miskenden en verlatenen, wier liefhebbend hart diep gewond werd en smartelijk bloedt, medelijden te bewijzen en te troosten onder het leed. Arme vrouwen! als uw man niet lief voor u is, de Heer wil het wel zijn. Houdt u slechts geloovig aan Hem. Werpt al uw bekommernissen, gij Lea's en Hanna's, op den Heere; Hij zorgt ook voor u. Voor elke smart kent de Heer een balsem, voor elk verdriet weet Hij een troost, en voor elk lijdzaam gedragen gemis schenkt

Hij eene vergoeding. Dat ondervond ook Lea. „Toen nu de Heere zag, dat Lea gehaat was, opende Hij hare baarmoeder, maar Rachel was onvruchtbaar”.

Moeder! als gij met uw kind, uw eigen kind op uw schoot en starende in de oogen van uw kind, o zooveel ander leed daarvoor vergeten kunt, vergeet dan niet, dat juist God uw smart heeft gezien en dat Hij daarom in uw kind u eene afleiding en vertroosting wilde geven. Wijd dan dat kind den Heere. Hij gaf het u, wijd het Hem. Dat deden eene Hanna en eene Lea. Dat heiligt het moederlijk gevoel en troost de verlaten vrouw bij de afwezigheid van den altijd zoo koelen, zoo terughoudenden man. „En Lea werd bevrucht en baarde eenen zoon en zij noemde zijnen naam Ruben (Reü-ben = zie, een zoon); want zij zeide: omdat de Heere mijne verdrukking heeft aangezien, daarom zal mijn man mij nu liefhebben”.

Ach, hoe menigmaal hoopt eene droeve gade, dat de aanblik van haar lief kind den zoozeer beminden, maar al te uithuizigen man tot haar zal terugvoeren en meer aan haar en aan huis zal binden! Ach, hoe menigmaal hoopt zij te vergeefs, zoolang, zoolang, totdat de blos van hare wangen wijkt en zij er bleek onder wordt, totdat zij gaat lijden en kwijnen en sterven, sterven soms met haar kind! — Verwacht waarlijk ook niet, dat uw kind het hart van uw man veranderen kan. Dat vermag alleen de Heer, die uwe verdrukking heeft aangezien. Waarom bidt gij niet meer tot Hem? Verwacht ook niet, o vader of moeder! dat gij het hart van uw kind veranderen kunt. Dat vermag alleen de Heer, die uwe verdrukking ook nu aanziet. Waarom bidt gij niet meer tot Hem?

Het lijden werd voor Lea, wat het voor menigeen geworden is, eene oefenschool der godsvrucht en eene ladder der zaligheid. Hoezeer haar man zijne andere

wederhelft ook voortrok, zij zelve bleef hem liefhebben. Maar al te wreed wreekte haar man aan haar de zonde van haren vader, alsof zij zelve daaraan mede schuldig was; maar door zachtheid en toegefelijkheid zoekt zij Jakobs hart te winnen en aan zich te verbinden. Telkens op nieuw mocht zij dan ook een kind op haren schoot wiegen en bij de geboorte van elk kind, zag zij daarin de verhooring van haar gebed en een teeken van Gods ontferming en trouw. Hij hield de hoop in haar gaande en levendig.

Als zij nu haren tweeden zoon baarde, zeide zij: „dewijl de Heere gehoord heeft, dat ik gehaat was, zoo heeft Hij mij ook dezen gegeven en zij noemde zijnen naam Simeon (verhooring)". Mag het waar zijn dat de teleurgestelde hoop het harte krenkt, de liefhebbende vrouw blijft evenwel hopen. Als zij haar derden zoon ter wereld brengt, sprak zij: „nu zal zich ditmaal mijn man bij mij voegen, dewijl ik hem drie zonen gebaard heb; daarom noemde hij (vroeger luidde het: „noemde zij") zijnen naam Levi". Gave, of, gelijk anderen willen, geleide beteekent deze naam, wat de latere N. Testamentische apostelnaam Mattheus evenzoo aanduidt. Daarom ook heeft de Heer misschien den naam van den tollenaar Levi in dien van Mattheus verwisseld, om nog meer te doen uitkomen, hoe juist het nieuwe zoonschap in waarheid en in dubbelen zin een gave Gods mag heeten.

Daar is iets opmerkelijks in de naamgeving van dien derden zoon, waaruit naderhand de priesterlijke stam van het bondsvolk opgroeide, dat wij niet over het hoofd moeten zien. Het schijnt wel, dat er iets in de houding van haren man in die dagen was, waardoor Lea op de gedachte kwam, om dergelijken wensch uittespreken. Immers, zij was niet tevreden met de volbrenging van de uitwendige en zinnelijke plichten

des huwelijks; zij stelde een inniger vereeniging en geestelijke tesamenvoeging van man en vrouw op hoogeren prijs. Nu hoopt zij dat haar man zich meer in dien zin bij haar voegen zal; en werkelijk nu voor het eerst, nu alleen wordt 't ons vermeld dat hij, d. i. dat Jakob zelf zijn derden zoon den naam Levi gaf; terwijl anders de naamgeving steeds aan de moeder werd toegeschreven.

Was de wensch van Lea verkregen? In den eersten tijd gewis wel, maar later weer minder. Dat blijkt uit den naam, dien zij haar vierden zoon gaf. „Zij zeide: ditmaal zal ik den Heer loven; daarom noemde zij zijnen naam Juda," d. i. hij zal loven. Vermoedde zij eenigszins, dat nu hij geboren was, uit wien de Christus, de Leeuw uit Juda's stam zoude geboren worden? Stemde dit wellicht hare ziel tot hoogere weelde? Of was het misschien, nu zij dezen Juda had, dat zij had leeren inzien, dat men het alleen van God en van den Zoon Juda's moest verwachten? Kon zij nu misschien beter onder haar verdriet berusten, omdat zij gelooven kon, dat de Silo, de rustaanbrenger uit dezen Juda eenmaal zoude voortkomen, die ook haar vermoeide ziel rust en vrede zoude brengen? Ten minste er kwam een keer-, een rustpunt in haar leven. „En zij hield op van baren".

't Is alsof de Heere zelf wilde aanwijzen, dat met de geboorte van Juda het groote doel van Jakobs vlucht, reis en huwelijk was bereikt. De lijn der genade en der voortplanting van het zaad der belofte was op nieuw bevestigd, nu Juda was ter wereld gekomen; wel in het vreemde land, wel uit de gehate moeder, maar toch bij zijne geboorte reeds de aanleiding en het voorspel tot den lof en de eere Gods.

Laat ons nu nog, ten besluite, ons afvragen, wat

dit deel der bijbelsche geschiedenis ons van leering, waarschuwing, leiding en bestuur heeft aangebracht. Want de geschiedenis dier voorbeeldende geloofshelden is toch gewis tot onze leering geboekt, en aldus ook dit belangrijk deel van Jakobs leven, dat ons hem op dat tijdstip leert kennen, waarop hij tot de wereld de toevlucht neemt en voor een oogenblik van deze heil verwacht. Indien dit met ons ook wel eens geschiedt en wij het gevaarlijke daarvan hebben ingezien, vragen wij dan tot onze waarschuwing, wat aanleiding gaf, wat de gelegenheid opende en wat de onmiddellijke gevolgen waren van dat opzoeken van de wereld.

Zonde aan onze zijde zal ten allen tijde, meer nog dan de bekoring eener verleidelijke wereld, de aanleiding worden, om bij die wereld afleiding onder en afwending van het kwaad, dat gevolg van onze eigene zonden is, te zoeken. Indien Jakob niet door eigen onvoorzichtigheid, door misplaatste eerzucht en hebzucht, Ezau's toorn had opgewekt, zoude hij gewis in 's vaders huis hebben kunnen blijven. En wat drijft u menigmalen uit de stille, Christelijke woning? Is het niet de zonde, die in u woont en u tot het kwade spoort?

Dit is te gevaarlijker, omdat, talrijk als de aanleidingen, ook de gelegenheden menigvuldig zijn, om met de wereld in aanraking te komen. Ziet het bij Jakob. Daar zijn verwanten en betrekkingen, die tot de wereld behooren, die ons noodigen en met opene armen ontvangen. 't Is zoo natuurlijk, hen nu en dan te willen zien; maar juist de naaste betrekkingen zijn menigmalen ook de naaste brug en de naaste weg, die naar de wereld heenleidt. Dan blijven de kwade gevolgen ook niet uit. Waakt en bidt en wacht u zeer van de aangeboden en hartelijk uitgestoken hand der

wereld onmiddellijk aantegrijpen. Want onmiddellijk volgen ook de bittere vruchten.

Allerlei betrekkingen worden aangeknoopt, allerlei banden gelegd, genegenheden voor het geheele leven ontstaan, die voor het vervolg eene voortdurende bron van kwelling worden. Haat ook den rok, waarvan het vleesch besmet is. Indien een zekere angst u drijft, de onrust u voortjaagt, o, verwacht dan geen heil van, zoek dan geen troost bij de wereld, die, glimlachend over uwe smart, van uw leed in eigen voordeel partij trekt. Zoekt het bij den Heer alleen.

Welgelukzalig is hij, die den God Jakobs tot zijne hulp heeft, wiens verwachting op den Heere, zijnen God, is. Waarom zoekt zoo menig Jakob, onder ons, het dan nog overal elders dan bij dien Heer? Niet alleen van Israel, maar ook van Jakob, die nog geen Israel is, wil Hij de God en Helper zijn. Vlucht dan tot Hem, terwijl gij nog Jakobs zijt en de Heer zal u tot Israels maken.

PSALM 146 : 3.

Zalig hij, die in dit leven,
Jakobs God ter hulpe heeft!
Hij die, door den nood gedreven,
Zich tot Hem om troost begeeft;
Die zijn hoop in 't hach'lijkst lot
Vestigt op den Heer, zijn' God!

V.

DE VADER DES BONDSVOLKS, IN LABANS HUIS, ONDER DE MACHT DER WERELD.

Genesis XXX : 1—43.

INHOUD: De woningen Gods, invloed der woning op ons hart; een voertuig der wereld. Het onderwerp en deszelfs indeeling. Tweeërlei zonde uit eene en dezelfde bron ontsprongen; Rachel en Jakob beide voorbeelden van de macht der zich zelve zoekende en verheffende eigenliefde.

De verwarring van eigen belang met de zaak des Heeren: de stemming, die zij werkt, de middelen die zij bezigt, de verblinding die er op volgt, de opheffing door den Heer. Een bijbelsch karakterbeeld. Het spel met vrome woorden en vrome gedachten; de nijd, de afgunst; de onredelijke wensch naar den dood geuit als dreiging; oorzaak der bitterheid, het huislijk genot vergald. Iets goeds niet goed uitgedrukt; Izak en Jakob; de echtgenoot onschuldig en toch schuldig; Sara en Rachel; beider voorstel naar overeenkomst en verschil. — Toorn, onmachtig tegenover zonde, werkt zondige toegefelijkheid; Jakob, Rachel en Bilha drie slachtoffers tegelijk. — Dan; Gelukkige uitkomst is slechte maatstaf ter beoordeeling, niet altijd zegening Gods; hoe dit te onderkennen. Naphthali; Elke wedijver nog geene worstelinge Gods". Rachels verkeerd inzicht in deze; in schande wordt eere gezocht; ontzettende verblinding. Gevaar van het welslagen; het huldigen der onverwacht goede uitkomst. Lea en Zilpa. De poorten der huislijke zonden opengezet. Gad; Aser. Vergelijking van Lea en Rachel; de meest beminde bij menschen niet altijd de beminnelijkste in het oog Gods. In den kamp der vrouwelijke deugden en vrouwelijke zwakheden om het hart des mans zullen de

eerste ten laatste zegevieren. Lea's zachtmoedig en inschikkelijk karakter. »Dudaïm" Waarom voor Rachel aanleiding tot zonde; haar bijgeloof, prikkelbaarheid, gemis aan zelfbedwang. Jakobs zonde tegen Ezau wreekt zich reeds door Lea. Lea's vrome zin. Issachar; loon der genade, verwachting van God niet beschaamd; dubbel ontvangen; Zebulon en Ps. 127; kinderen een erfdeel des Heeren. Als God aan ons dacht, denken wij om Hem; Rachel leert bidden; verkrijgt zegen; Jozef. Rachels en Lea's verschillende houding bij zegen.

Zelfvertrouwen en steunen op eigen kracht Jakobs zonde. De trouw van Gods woord. Jakobs dwaling aangaande Jozef; onze dwaling aangaande onze kinderen; ingenomenheid met eigen inzicht meestal bron en oorzaak van onze misvattingen. De invloed van Jozefs geboorte op Jakobs voornemens; hoe verijdeld. Als de wereld vroom spreekt, wees op uw hoede! Labans vrome woorden, getuigen tegen hem zelven en voor Jakob. Jakobs getuigenis aangaande zich zelven. Onbewuste en ongewilde zelfveroordeeling. Verkeerde ijver; de zorg voor eigen huis; het huis; verkeerde middelen; te groot zelfvertrouwen; de deeling, het onzekere voor het zekere; kansspel en kansberekering; de natuurkunde in haar nut en nadeel. Jakob en het Darwinisme. Jakobs kwade praktijken, toenemende rijkdom, geluk. — Besluit.

PSALM 84 : 1, 5.

Laat ons het uur der ruste in het huis Gods toch op den rechten prijs stellen. 't Moge meestal niet lang duren, dat wij toeven in het huis des Heeren; wanneer wij in de rechte stemming en tot het rechte doeleinde daar nederzitten, zullen wij menigmalen uit de woningen Gods iets kunnen medebrengen, waardoor ons hart een tempel des Heeren, en straks onze eigene woning een huis Gods wordt. En hoe liefelijk zijn ons niet de woningen des Heeren! Wij begrijpen het, dat de ziel des gewijden zangers bezwijkt van verlangen naar de voorhoven van den levenden God, dat hij als de muschjens benijdt, die nestelen bij Zijn altaren. De woning is toch de plaats, waar wij korter of langer onder den invloed van zekere bepaalde omgeving zijn.

Groot kan de invloed des huizes, der dagelijksche omgeving van den engeren levenskring voor hart en gemoed des menschen zijn. Daarom is het ook zoo goede keuze, wanneer de dichter, — och, ook gij? — liever aan den dorpel in het huis zijns Gods wenscht te wezen, dan lang te wonen in de tenten der goddeloosheid (Ps. 84 : 11). Het verblijf in eene wereldsche omgeving is juist daarom te gevaarlijker, omdat haar invloed schier niet gemerkt wordt en daardoor te zekerder voortgaat. Men wordt er aan gewoon en worstelt er zelfs niet meer tegen, omdat men er niets meer van gevoelt. Gods genade moet met kracht tusschenbeide treden, wanneer de dagelijksche gewoonte het zedelijk gevoel zoozeer heeft verstompt, dat men ook dezen vorm der zonde naar haren zondigen aard niet meer onderscheidt.

Dan is men op weg om der wereld ganschelijk gelijkvormig te worden en geheel wederom op te gaan in die wereld, die men vroeger met angst en ontzetting ontvluchtte. Zoo worden de Demassen gevormd. Zelfs de beste karakters kunnen zich meestal aan den verderfelijken invloed van het dagelijksch voorbeeld, aan de verlammende macht van de doodende gewoonte niet geheel onttrekken. Jakob, de aartsvader, die, verzekerd van zijn erfdeel, buiten de eigenlijke erve onder de wereld gaat rondzwerven, is daarvan een ernstig waarschuwend voorbeeld.

De vader des bondsvolks in Labans huis onder de macht der wereld gekomen, is de inhoud van hoofdst. 30, dat wij nu met elkander wenschen te behandelen. Wij zien in Jakobs huis en gezin de zonden der wereld, den geest der wereld, de praktijken der wereld en eindelijk den tijdelijken voorspoed der wereld; zoodat het huis van den vader des bondsvolks in waarheid scheen ganschelijk verwereldlijkt en geheel van God vervreemd te zullen worden.

Indien gij naar het kenmerk van dien gevaarlijken toestand vraagt, dan wordt u met dit hoofdstuk geantwoord: menschlijke belangen treden op den voorgrond en eigen zaak wordt met de zaak des Heeren vermengd en verward; terwijl menschlijke kracht en menschlijke hulp de plaats der goddelijke macht en van het oprecht gebed gaan innemen. Dat bemerkt gij zoowel uit Rachels handelwijze, als uit Jakobs pogingen om eigen doel te bereiken. Het zondig streven van beide echtelingen wordt ons hier geteekend, van Rachel in de eerste helft (vs. 1—24), van Jakob in de tweede helft (vs. 24—43). Bij Rachel is het de verwarring van eigen zaak en belang met die des Heeren, bij Jakob de verwerving van eigen macht en recht buiten de hulp des Heeren om. 't Zijn twee vormen derzelfde zonde, twee uitingen van hetzelfde zondig beginsel, der zelfzucht, der zelfhulp, of hoe gij anders dat streven van het eigen ik en van zijn trots moogt willen noemen.

De vermenging of verwarring van eigen zaak en belang met die des Heeren, die zoo menigvuldig voorkomt als zij zelden wordt ingezien, is duidelijk in Rachel tentoongesteld. Letten wij slechts op de stemming die zij werkt, op de middelen die zij bezigt, op de verblinding, waarvan zij oorzaak wordt en, ten laatste, op hare wegneming door den Heer. Hier hebt gij wederom een dier keurige verhalen uit den bijbel, waarin dikwijls met een enkelen trek een geheel levensbeeld wordt gegeven, en een enkel woord genoeg is, om een geheel karakter te ontraadselen. Ook in dit verhaal zullen wij ruimschoots gelegenheid vinden, om den juisten blik, de diepe menschenkennis van dien bijbel te bewonderen, die ook daardoor blijkt het werk des Heiligen Geestes te zijn. Hoe

fijn en juist zijn overal de tinten en toetsen aangebracht, hoe verraadt alles de meesterhand, als zoo eenvoudig tafereel met zooveel soberheid en toch zoo waar werd neergeschreven.

Nijd, toorn, onstuimig ongeduld, onbillijk oordeel en driftige ijverzucht woelen om strijd in de harten, waar die rampzalige dooreenmenging van onze eigene zaken met die des Heeren heerschappij voert. Men is niet meer in staat het een van het ander te onderscheiden; meent voor de eer des Heeren te ijveren, terwijl Zijne vreeze in het hart eigenlijk niet woont. Daar vindt gij juist het lichtvaardig gebruik van den naam des Heeren en het lichtzinnig, gedachteloos spelen met vrome woorden en zalvende uitdrukkingen; terwijl het hart met dit alles niets te doen heeft en onder allerlei vroom schijnende woorden en vormen koud en ledig blijft. Daar bedriegt men het meest zich zelven en, wanende voor het goede te ijveren, pleegt men juist het kwade. Dat alles komt in dit verhaal zoo duidelijk uit.

Aldus ging het ten minste met Rachel. „Als nu Rachel zag dat zij Jakob niet baarde, zoo benijdde Rachel hare zuster". Niet eigen gemis van kinderen op zich zelve betreurde zij, maar Lea's bezit van dien grootsten schat in het oog eener oostersche vrouw. Zoo gaat het meestal: iets te missen wat anderen bezitten valt ons meestal pijnlijk, niet omdat wij het niet hebben, maar omdat anderen, wien wij het minder gunnen, het wel hebben. Iets schijnt ons menigmalen begeerlijk toe, niet omdat wij dit zoozeer behoeven, maar omdat anderen het hebben en wij het missen. Daarom alleen wenscht gij dit kostbaar kleed voor u zelve of uwe dochter, omdat uwe vriendin het heeft of, wat helaas! nog meer voorkomt, omdat gij in niets minder wilt zijn dan

uwe eigene zusters of broeders. Aldus wenschte Rachel zich kinderen, omdat zij die bij Lea zag.

Dan juist wordt het verlangen naar iets onstuimig, wanneer het niet uit behoefte, maar uit wangunst werd geboren. Zoo ook „zeide Rachel tot Jakob: geef mij kinderen! of indien niet, zoo ben ik dood." Nijd maakt blind en, eenmaal onder zijn invloed eischt men ten laatste het onmogelijke en streeft naar het onbereikbare, en kwelt niet alleen zich zelven, maar vooral die naaste vrienden en betrekkingen, bij wie men gewoon was', eigen zin het meest doortedrijven. Indien men daaraan te zeer toegeeft wordt dit eene gewoonte, wier dagelijks wederkeerende moeilijkheden men zich zelven heeft te wijten. Overdrijving in de voorstelling van het verdriet, ter opdrijving van het opgewekt gevoel, is een der gewone hulpmiddelen, die de eigenzinnigheid te baat neemt, om in het onredelijke te beter te slagen.

Dergelijke karakters dreigen het meest, dikwijls met den blos der gezondheid op de kaken, met de mogelijke nabijheid des doods, omdat zij weten dat anderen daaraan met angst denken. Zij doen dit niet, om zich voor te bereiden voor de eeuwigheid, maar om te eerder te verkrijgen, wat zij wenschen in den tijd. Indien zij daarmede dreigen, is het niet altijd een opzettelijke leugen, maar ook omdat de nijd een doodelijke smart in de ziel werpt; ook omdat voor het verwende kind en de verwende vrouw alles dragelijker schijnt dan het opgeven van één enkelen wensch. Hoe zullen de zoodanigen eenmaal den dood moeten verbeiden en verbidden, dien zij zoo menigmalen hebben ingeroepen en voor wien zij zoo zelden in waarheid bereid zijn? De onredelijke wensch naar den dood, die als dreiging wordt geuit, moet een beschuldiging voor den hoorder zijn, maar is het veel-

eer voor hem, die aldus roekeloos speelt met ernstige woorden en zaken.

Is het wonder, dat Jakob bij dat heftig woord Rachels in rechtmatigen toorn ontstak? Daar kan toch niets onaangenamers voor den man zijn, dan wanneer de geliefde vrouw juist dàt hem vraagt, wat hij zelf gaarne zoude willen, maar dat hij haar bij geene mogelijkheid kan of mag geven; wannêer zij van het bezit dier begeerde zaak bovendien als een voorwaarde van de verlenging haars levens maakt. Wanneer zij in haar onbillijken toorn aan den man wijt en verwijt, wat alleen door de macht der omstandigheden, of liever door den wil Gods geschiedt. Dat roekeloos uitspreken van onmogelijk te vervullen wenschen, dat kinderachtig dwingen om iets wat eigenlijk zelfs niet kan geweigerd worden, omdat men geen macht heeft het te geven; dat juist vergalt in menig huis en gezin de vreugde des levens en verwijdert meer dan iets de liefhebbende harten van elkander. „Toen ontstak Jakobs toorn tegen Rachel en hij zeide: ben ik dan in plaats van God, die de vrucht des buiks van u geweerd heeft?"

Wat Jakob daar zeide is op zich zelf waar en goed, maar de vorm, waarin hij het gezegde kleedde, en de bitse toon, waarop hij spreekt, is niet goed. Zoo kan men iets goeds minder goed zeggen en belet daardoor den goeden indruk, dien het goede woord anders misschien zoude gemaakt hebben. 't Was waar. 't Is de Heer, die vruchtbaarheid en onvruchtbaarheid geeft. Dat was genoegzaam in Abrahams geschiedenis gebleken, bleek ook later menigmalen in het leven der bijbelheiligen. Maar als Rebekka, Jakobs moeder, met een dergelijke klacht als nu Rachel uitte, eens tot Izak kwam, twistte deze niet en voer ook niet heftig uit, maar „bad den Heere zeer in de tegenwoordigheid van zijne huisvrouw".

Toorn tegenover toorn te plaatsen is dezen voeden, is drooge rijzen werpen in het hoog opvlammend vuur. Neen, Jakob kon niet maken, dat Rachel even als Lea een kind op haren schoot wiegde; maar had hij daarom ooit met en voor haar gebeden? Had hij ooit aldus getoond, dat hare smart door hem was opgemerkt en ook hem aanging, dat haar lijden ook door hem werd gedeeld? O, zoo uw gade merkt, dat gij haar leed met haar draagt, zoo zij dat merkt in uw gebed, zal zij u nog hard vallen? Dat zij het vurig begeerde mist doet haar niet zoo zeer treuren, als wel dit, dat gij, o man! niets van haar gemis schijnt te gevoelen of toont dit op te merken. Zij treurt over uwe onverschilligheid, die zij meent optemerken uit uwe kalmte bij hare smart.

Indien Jakob Rachel meer op het onbillijke en onredelijke in hare klacht had gewezen en niet, door zich boos te maken, haar bezwaar als 't ware gebillijkt, dan zou zij misschien niet tot dat voorstel gekomen zijn, dat meer aan Sara's dwaling dan aan Rebekka's ongeduld deed denken. En zij zeide: „daar is mijne dienstmaagd Bilha, ga tot haar in, dat zij op mijne knieën bare en ik uit haar gebouwd worde". Wij hebben hier bijna eene herhaling van hetgeen wij bij Sara vernomen hebben, hoewel Rachels voorstel minder te verontschuldigen is en ook uit veel onzuiverder bron voortkomt. Toen Sara toch aan Abraham haren zondigen voorslag deed, was deze, hoewel in het bezit der rijkste beloften daaromtrent, evenwel nog geheel kinderloos; terwijl Jakob wel niet van Rachel, maar toch uit zijne wettige vrouw Lea kinderen had. Zoo kon het dan Rachel niet gelijk eene Sara om de vervulling der bondsbeloften Gods te doen zijn. Het geheele voorstel was onrein en zondig als de bron,

waaruit het voortvloeide, door Gods woord als nijd gekenmerkt.

Een toornig gemoed heeft geen kracht, om der zondige verlokking weerstand te bieden. Wat Jakob in kalme en effen gemoedsstemming gewis niet zoude toegelaten hebben, dat staat hij in opgewekte drift toe. Dikwijls wordt in toorn een te scherp woord gezegd, waarvan wij dan de scherpte door de daarop volgende toegeeflijkheid weer willen temperen. Laat ons daarmede voorzichtig zijn. Worde er in toorn niets gezegd of gedaan; maar worde ook in de eerste drift niets toegegeven, om datgene, wat wij in toorn zoo pas deden, òf weer goed te maken òf te doen vergeten. Want dan is er dubbel gevaar: eerst te zondigen in onzen toorn door te groote hardheid, daarna te zondigen, om die hardheid te doen vergeten door te groote zachtheid. Jakob willigde Rachels begeerte maar al te spoedig in. „Zoo gaf zij hem hare dienstmaagd Bilha tot eene vrouw", en Jakob aanvaardde haar als zoodanig. Drie slachtoffers tegelijk maakte de zonde op één oogenblik: Rachel die, door nijd gespoord, de heiligste rechten prijs geeft en, om haar wraakzucht te koelen, haar liefde met eigen hand gaat dooden; Jakob die door toorn overmeesterd, niet de zonde zelve bestraft, maar haar oogenblikkelijke gevolgen zoekt aftewenden, door aan het zondige verlangen toetegeven; Bilha, die gedwongen wordt, de echtkoets te beklimmen der vrouwe, wier slavin zij moest en wilde zijn. Man, vrouw en dienstmaagd te samen zijn de slachtoffers van een en denzelfden misslag: de gevolgen der zonde door zonde te willen voorkomen.

Indien gij nu vraagt, hoe het mogelijk is, dat drie menschen in zoo korten tijd met schijnbaar gerust geweten tot zonde komen; zulks kon alleen geschieden, doordien men, eigen zaak met die des Heeren ver-

warrende, meende aldus in den weg des Heeren te zijn en de komst van het zaad der belofte te kunnen bespoedigen. Waakt dan en ziet toe, dat gij er niet evenzeer toe komt, om uwe zaak voor die des Heeren te houden, en, terwijl gij waant voor den Heer te ijveren, slechts u zelven dient en eigen belang en zondigenden hoogmoed of wraakzucht bevredigt.

Dat Rachel waande in den weg des Heeren te zijn, bleek wel uit hetgeen er nu volgde. En Bilha werd zwanger en baarde Jakob eenen zoon. Toen zeide Rachel: „God heeft mij gericht en ook mijne stem verhoord en heeft mij eenen zoon gegeven; daarom noemde zij zijnen naam Dan. En Bilha, Rachels dienstmaagd, werd wederom bevrucht en baarde Jakob den tweeden zoon. Toen zeide Rachel: „ik heb worstelingen Gods met mijne zuster geworsteld, ook heb ik de overhand gehad, en zij noemde zijnen naam Naphthali." — Naar de goede uitkomsten beoordeelde Rachel, gelijk zoo menigeen onzer, de waarde der beginselen, die haar tot de zondige daad geleid hadden. Zie, de Heer heeft haar wensch vervuld, haar tegenover haren man en tegenover Lea in het gelijk gesteld. Dat bedoelt zij, als zij zegt: „God heeft mij gericht." Daarom noemde zij ook, tot herinnering, haren eersten zoon Dan, d. i. richten. Maar God geeft wel eens gaven, die uit Zijnen toorn, niet uit Zijnen gunst voortvloeien. Dit dienden wij bij al de gaven Gods wel in het oog te houden, of zij in waarheid zegeningen zijn, d. i. gaven van Gods gunst. Dat kunt gij ook aan de stemming des harten merken, die zij bij u uitwerken, of zij u verootmoedigen en beschamen, of wel daarentegen verheffen en trotsch maken. Als wij met de gaven Gods gaan pralen, om anderen daarmede te krenken, blijkt daaruit reeds, dat zij geene zegeningen waren, of dat zij reeds lang opgehouden hebben dit te

zijn. Toetst daaraan al datgene, wat gij uit de hand des Heeren hebt ontvangen, en vraagt u af, of het was in Zijn gunst of in Zijn ongunst.

Ten onrechte noemt Rachel haar wedstrijd met hare mededingster in de liefde haars mans „worstelingen Gods.” Worstelingen om Gods wil geleden, door God zelf gewrocht, die Gods eer bedoelen en in den weg Gods worden gestreden, kunnen alleen op dien schoonen naam van „worstelingen Gods” aanspraak maken. Zoo was het later met Jakob, als hij tot een Israel werd. De ware worstelaar zal nooit ofte nimmer van zichzelven zeggen, dat hij zelf heeft overmocht, gelijk Rachel roemde. In zijne nederlaag openbaart zich de overwinning Gods en in de overwinning des Almachtigen ligt de overwinning van Zijne verbondelingen opgesloten.

Ook gewaagt Rachel geenszins van innerlijke worstelingen der ziel en van den bangen kamp in eigen hart tegen den duivel, de wereld en eigen hart gestreden; maar zij zegt dat zij „met hare zuster” geworsteld heeft. De worstelingen Gods geschieden, in de mogendheden des Heeren, tegen eigen vleesch en bloed, tegen de geestelijke boosheden in de lucht; maar bestaan gewis niet in een onedelen wedstrijd en onheiligen wedijver van het afgunstig gemoed, dat een ander den ontvangen zegen Gods benijdt en zoekt te ontworstelen.

Blijkbaar is het dan, dat er een groote macht der geestelijke verblinding van die verwarring der eigen zaak met die des Heeren uitgaat. Aan God wordt toegeschreven, wat louter menschenwerk en nog wel zondig menschenwerk is. God dankt zij voor datgene, waarover zij, bij beter inzien, belijdenis van zonde had moeten doen, waarover zij zich met verbroken hart en verslagen geest had moeten bedroeven. Zoo gaat het evenzeer met uwe vleeschelijke werken, uwe aal-

moezen en liefdebetooningen, indien zij niet uit het beginsel der zelfverloochening voortkomen. Gij verhoovaardigt u op dingen, die uwe schande moesten zijn.

Gij hebt uwe gaven groot, gelijk de fariseeën hunne zoomen breed, gemaakt, opdat uw broeder deze zien en zich daaraan ergeren zoude. Veel goeds wordt gedaan, nog niet zoozeer om zelf te schitteren, maar om anderen, door hen te overtreffen, te vernederen en te ergeren. Gij hebt veel ijver betoond in het werk; maar alleen omdat uw broeder het vóór u ook had gedaan, of wel opdat gij zoudt blijken meer gedaan te hebben, meer te kunnen dan hij. Evenwel spreekt gij van worstelingen Gods en van den zegen Gods op uw pogen; omdat gij u zelven verblindt en zoowel het onheilig beginsel als het onheilig doel van uw doen voorbijziet, in uw heete drift om een ander voorbij te streven. Gij streeft aldus uw eigen God en uw eigen zieleheil voorbij, blind voor het goede in anderen, blind voor den zuiveren wil Gods, maar nog blinder voor de zonde in uw eigen hart.

In het welslagen ook van het kwade licht altijd een groote macht der verleiding. Men vraagt niet meer naar de beginselen, maar ziet alleen op de uitkomst en meet daarnaar de goedkeuring Gods op het pogen af. Dit is wel een zeer bedriegelijke maatstaf der deugd. Het kwade voorbeeld wordt evenwel zoo spoedig door ons gevolgd, omdat wij zelve zooveel kwaad in ons hart hebben. Daardoor was het dat, „toen nu Lea zag, dat zij ophield van baren, nam zij ook hare dienstmaagd Zilpa en gaf die aan Jakob tot eene vrouw. „'t Valt moeilijk als men eens den voet op de glibberige baan der zonde gezet heeft, dien bij tijds terugtetrekken. Indien men evenwel begonnen is met zonde door zonde te willen uitwisschen, dan heeft men zich ook alle macht van tegenweer ontnomen

tegenover ieder, die door diezelfde zonde ons tot meerdere zonde wil verleiden.

Zoo ging het Jakob; hij kon aan Lea niet weigeren wat hij aan Rachel had toegegeven, opdat het twistvuur van den naijver tusschen beiden niet te meer opvlamme. Indien zondige voorkeur u eenmaal verleidt aan een uwer huisgenooten iets toetestaan, wat uw geweten u verbood, maar wat gij meendet te mogen en te moeten doen, om huiselijke oneenigheid te voorkomen; dan hebt gij aldus een wijde deur voor allerlei ongerechtigheid geopend, waardoor ieder ander huisgenoot op zijne beurt zal trachten heentesluipen. Bewaar de deuren van uw eigen hart en van uwen mond, opdat gij de deuren der zonde voor uw huisgezin niet wijd openzet. Als ze eenmaal geopend zijn, kost het ontzettend veel inspanning ze weer te sluiten, omdat altijd of de een of de ander in de opening staat. Wilt nooit huislijken twist voorkomen door de huislijke zonde ter hulpe interoepen; gij zult daardoor de twisting veeleer inhalen, en bovendien de zonde waarlijk niet buitensluiten of doen afnemen.

„Ook Zilpa, Lea's dienstmaagd, baarde Jakob eenen zoon". Bij de naamgeving van dezen zoon kwam het onderscheiden karakter der vrouwen Jakobs, zooals het op dat tijdstip was, zeer goed uit. Bij de geboorte van elk kind, had Rachel gejubeld en den naam des Heeren, zonder dien evenwel te roemen, daarbij genoemd. Dat deed Lea niet. „Toen zeide Lea: er komt een hoop" eene menigte of dichte stoet. Wij zouden zeggen: „er komt eene heele troep of bende", en zij noemde zijnen naam Gad of hoop. En als Zilpa aan een tweeden zoon het leven schonk „zeide Lea: tot mijn geluk! Want de dochters zullen mij gelukkig achten en zij noemde zijnen naam Aser" (geluk).

't Is een goed teeken, en dat voor Lea pleit, dat

zij inziet, dat een gelukkige uitkomst nog niet altijd recht geeft, om den naam des Heeren daarbij te noemen; als namelijk die gelukkige uitkomst in een weg van vleeschlijken lust en zondige begeerte verkregen is. Lea is in menig opzicht teerder, inniger en godvruchtiger dan hare benijdster Rachel. Was dit voor haar wellicht de vrucht geweest van haar minder lichamelijk schoon? Was zij daardoor misschien minder in de gelegenheid geweest, om vertroeteld of verwend te worden door haren vader of door haren echtgenoot, die beiden blijkbaar aan de jongste dochter de voorkeur gaven.

En toch was Lea veel zachtmoediger, had meer ernst, vatte de zaken dieper op, en vertoont niets van die oppervlakkigheid van een Rachel, die later nog meer uitkomt. 't Is alsof alles ons zegt, dat Lea eigenlijk de door den Heer bedoelde en bestemde vrouw voor Jakob was. Uit haar is dan ook Juda, de uitverkoren stam, geboren. Zoo blijkt dus hieruit wederom: èn dat de zonden der menschen, hier Labans, moeten medewerken, om den raad Gods te volbrengen; èn dat de geloovigen zelve dikwijls hunne genegenheden plaatsen op dezulken, die naar den wil des Heeren hunne gade niet moesten zijn. Blijkt mede, dat uitwendige schoonheid meestal niet opweegt tegen innerlijke degelijkheid; evenmin als hartstocht op den duur den kamp kan uithouden tegen echt vrouwelijke liefde, die, stil en zachtmoedig, lijdzaam en geduldig, den tijd des Heeren en de wederliefde van den man haars harten afwacht. Elke gelegenheid wordt dan aangegrepen, om te toonen, dat geene achteruitzetting en geene verwaarloozing de echte liefde uit het hart der vrouw kunnen bannen. Dat beweees ook Lea wederom bij de eerstvolgende gelegenheid, die ons opzettelijk vrij uitvoerig wordt verhaald.

Als Ruben, toen een vijf- of zesjarige knaap, in de dagen van den tarwe-oogst; om den tijd namelijk, dat de liefdebloemen, waarvan in 't vervolg sprake is, de appelvormige kleine vrucht heeft gezet; als Ruben in het veld ging, vond hij daar Dudaïm, eene welriekende bloem, waaraan men naar het schijnt eene bijzondere kracht toeschreef. Huppelend bracht de verheugde knaap die aan zijne moeder Lea, terwijl Rachel daar juist tegenwoordig was en het mede aanzag. Wat zal haar afgunstig hart geleden hebben bij dat anders zoo liefelijk schouwspel van een gelukkige moeder, die verheugd het kleine geschenk van den blozenden knaap aanneemt en hem daarvoor met een kus beloont. Het gezicht dier bloemen, van de alruin, waaraan men zekere verborgene kracht toekende, riep in Rachel de sluimerende wenschen op, die slechts de minste aanleiding noodig hadden, om weer optewaken.

„Toen zeide Rachel tot Lea: geef mij toch van uws zoons dudaïm. Verwachtte zij misschien van de geheime werking dier bloemen wat de Heer haar tot haar smart zoolang onthouden had? 't Kon zijn; want ook nog in latere eeuwen dacht men zoo iets; en Rachel, in haar hart nog eene afgodendienares (Gen. 31 : 34), was er zeker bijgeloovig genoeg voor. Lea ten minste vermoedde wel zoo iets. Dacht zij ook om iets dergelijks? Uit haar woorden zoudt ge het wel opmaken. „En zij zeide tot haar: is het weinig, dat gij mijnen man genomen hebt, dat gij ook mijns zoons dudaïm nemen zult?" Is het niet genoeg, dit bedoelt Lea, dat gij mij de liefde mijns mans hebt ontstolen, dat gij ook het kinderlijk liefdeteeken mijns zoons begeert, en dit om de liefde mijns mans nog meer te winnen? Want Lea begreep, dat de vraag van Rachel ontsproot uit hare vurige begeerte naar eigen kroost, en om, door dat kroost, Jakob nog meer aan zich te

verbinden en hare mededingster nog dieper te vernederen.

Dat laatste was evenwel op dit oogenblik zoo niet. Daarom, zeide Rachel, om u het bewijs te geven, dat het mij niet te doen is, om u het hart des mans geheel te ontstelen, daarom zal hij dezen nacht voor uws zoons dudaïm bij u zijn. Voor een handvol bloemen staat dus Rachel haren echtgenoot, zij het ook voor korten tijd, aan hare mededingster af. Zoo sterk kan soms de macht van een oogenblikkelijk zondig verlangen wezen, dat men voor deszelfs inwilliging ook het kostbaarste niet te kostbaar acht en alle andere wenschen weet opteofferen, om maar dien eenen wensch van het oogenblik vervuld te zien.

Gretig greep Lea deze gelegenheid aan. Als nu Jakob des avonds uit het veld kwam, ging Lea uit hem te gemoet en zeide: „gij zult tot mij inkomen; want ik heb u om loon zekerlijk gehuurd voor mijns zoons dudaïm." Onmiddellijk willigde Jakob den eisch in, omdat hij, door de keuze van Lea's woorden daaraan herinnerd, het misschien bedacht, hoe zijn gansche huwelijk op een verdrag van koop en verkoop berustte en dat hij, die voor een schotel linzenmoes het recht der eerstgeboorte meende te kunnen koopen, geen recht had, om zich te beklagen, wanneer men zijne tegenwoordigheid verkocht voor een bundelken geurige bloemen. Ook bij hem werd reeds waar, dat hij zijne zonde zoude kennen, als zij hem zoude vinden. En de zonde, uwe zonde, vindt den zondaar altijd. Daarvoor waakt het heilig recht Gods.

Maar niet op de geheime kracht dier bloemen vertrouwde de vrome ziel Lea's ter vervulling van haar verborgen wenschen. Daar werd ook dien nacht door Lea veel tot God gebeden; want — wij lezen dit uitdrukkelijk — „God verhoorde Lea en zij werd bevrucht

en baarde Jakob den vijfden zoon". Nu kon zij bij het aanschouwen van haar kind ook weer denken aan God, nu zij mag vertrouwen, dat dit kind een antwoord Gods op haar gebed is. Daarom sprak zij nu, zoo geheel anders dan bij de geboorte der kinderen Zilpa's, „God heeft mij een zoon gegeven, nadat ik mijne dienstmaagd aan mijnen man gegeven heb; en zij noemde zijnen naam Issachar" (er is loon). — Wat bedoelde zij daarmede? Loon Gods haar verstrekt voor hare zelfverloochening, dat zij hare dienstmaagd aan haren man had afgestaan? Dat kan niet zijn; dat staat ook niet in het oorspronkelijke, dat Lea doet zeggen: dat God haar loon gegeven heeft, niet omdat, maar nadat zij hare dienstmaagd had gegeven.

Wat bedoelt Lea eigenlijk? Zij heeft het oog op het loon der genade, dat God op het vertrouwen des geloofs wil schenken, om dit daardoor te bekrachtigen en te verzegelen. Terwijl Rachel de bloemen wilde, om door heur kracht te verkrijgen wat zij nog steeds met smart miste, verwachtte Lea daarentegen de vervulling van hare wenschen van geene zondige en gebrekkige middelen, maar van den Heere alleen. En deze God heeft haar niet beschaamd. Zie, haar vijfde zoon is een blijvend bewijs, dat God het gebed hoort, en dat er bij Hem loon is naar en nà het werk (des geloofs). Van dat zelfde loon der genade spreekt de profeet, als hij zegt „Want daar is loon voor uwen arbeid, spreekt de Heere" (Jer. 31: 16). Dit is ook het loon dat de psalmist en de spreukendichter bedoelen (Ps. 19: 11; Spr. 11: 18), en dat de onderwijzer op het oog heeft, als hij zegt: „deze belooning (onzer goede werken) geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade" (Heid. Catech. vr. 63).

En van dit loon geldt het andere woord des profeten, waarmede hij de bedroefden troost en dat, op

het verleden der straf ziende, veelmeer de toekomst der genade beoogt: „dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft" (Jes. 40: 2). Ook Lea ontvangt een dubbelen zegen en als zij nu haren zesden zoon ter wereld bracht, zeide zij: „God heeft mij, mij (zij herhaalt het woord, omdat zij het schier niet begrijpen kan, hoe haar, onwaardige zondares, zoo groote genade geschonken kan worden) mij heeft Hij begiftigd met eene goede gift". Zij weet en erkent het: „want de kinderen zijn een erfdeel des Heeren, de vrucht des buiks is eene belooning" (Ps. 127 : 3).

Dacht de psalmist misschien terug aan Jakob en diens gade en haar geluk, uitgedrukt in den naam Aser, maar veelmeer in dien van Issachar en Zebulon (uitgereikt deel), zooals Lea dezen haren laatsten zoon noemde? De kinderen zijn de band des huwelijks, als die man en vrouw menigmalen tot elkander brengen. Dat hoopte Lea ten minste en gelijk zij het uitgesproken had bij Levi, den derde van het eerste drietal zonen, zoo zeide zij het nu ook bij Zebulon, den derde van het tweede drietal, welke hoop of liever wensch daaromtrent haar hart vervulde. „Ditmaal zal mijn man mij bijwonen, (meer met mij omgaan), want ik heb hem zes zonen gebaard." Daarna baarde zij eene dochter die zij Dina (richten) noemde; en zoo bleek het wel duidelijk, dat vruchtbaarheid en zegen niet van menschengunst, van onheilige middelen, niet van de begeerte van vleesch en bloed, maar van den wil en zegen Gods afhankelijk is en blijft.

Dat ondervond later ook Rachel en aldus moest ook bij haar de macht der verblinding gebroken worden. Wellicht had Lea's voorbeeld weldadig op haar gewerkt en had ook zij de toevlucht tot het gebed genomen. Ten minste „God dacht ook aan Rachel" en als God aan ons dacht in Zijne genade, zullen wij aan Hem

moeten denken in ons gebed. 't Wordt dan ook duidelijk gezegd: „en God verhoorde haar en opende haar baarmoeder en zij werd bevrucht en baarde eenen zoon en zij zeide: God heeft mijne smaadheid weggenomen, en zij noemde zijnen naam Jozef (toevoegen of opheffen), zeggende: de Heere voege mij eenen anderen zoon daartoe." — Hoe komt ook hier het verschil in geestelijk opzicht tusschen beide zusters kennelijk uit! Lea achtte zich den zegen onwaardig; Rachel acht dezen niet vroeg genoeg gekomen en ook is zij er niet door voldaan. Zij is noch recht dankbaar, noch recht voldaan. Zij heeft zich zelve al te lief en dacht te veel om zich zelve, te weinig om anderen.

Daarin ligt het geheele geheim: wanneer men steeds om zich zelven denkt, kan niets ons ten volle bevredigen; want het eigen ik is een grondelooze put, een doorboorde buidel. Als men het geluk zoekt en wil voor een ander, komt met dat geluk voor den anderen tevens de bevrediging voor ons zelve. Om eigen smaad alleen dacht Rachel, terwijl Lea steeds dacht om Jakobs liefde. Evenwel had Rachel gewis geleerd, welke macht der verblinding hare ziel zoolang had bevangen gehouden, als zij achtereenvolgens van haren man, van eene dienstmaagd, van geheimzinnige krachten verwacht had, wat alleen de Heer haar schenken kon. Gewis zal zij nu ook hebben leeren inzien, dat dit alles daaruit was voortgevloeid, dat zij hare eigene zaak met die des Heeren had verward; terwijl God zelf machtig genoeg was, om voor Zijne zaak te waken en daarvoor optekomen. Zoo moest ook Jakob nog leeren, dat het niet de menschelijke kracht, maar de goddelijke genade is, die den zegen werkt.

In ontwikkelde zelfzucht, in vertrouwen op eigen kracht, in verwachting van de middelen, gaf Jakob

zijner gade Rachel niets toe. Dat hij toch te dier tijde een man was, die nog geheel op zich zelven vertrouwde en alles van eigen kracht verwachtte, wordt ons duidelijk door het welgelijkend beeld, dat de Heilige Schrift in de tweede helft van dit hoofdstuk van hem geeft. Immers, hij huldigt alleen eigen keus, hij werkt alleen voor eigen huis, hij vertrouwt alleen op eigen inzicht en denkt alleen om eigen schat. Zietdaar het viertal karaktertrekken, die den zelfzuchtigen mensch kenmerken en hier zoo krachtig in Jakob spreken. — Dat is ook wel eene der vele uitnemendheden van Gods woord en een onweersprekelijk bewijs van deszelfs geloofwaardigheid, dat de geschiedkundige trouw nooit door partijdigheid of voorliefde daarin verminkt of vervalscht wordt. Al is Jakob een der lievelingshelden des Bijbels, toch worden ook zijne gebreken niet verzwegen, evenmin als die van Noach en Abraham, of later die van een Mozes, Johannes of Petrus. Gods woord is overal en altijd even waar en trouw, en tegenover u daarom steeds even getrouw.

Dat Jakob geheel de man er naar is, om bij eigen keuze te blijven en niet spoedig aan de uitnemendheid daarvan te twijfelen, blijkt wel uit hetgeen hij voorstelde, nadat de Heer aan Rachel mede eenen zoon geschonken had. „En het geschiedde, als Rachel Jozef gebaard had, dat Jakob tot Laban zeide: laat mij vertrekken, dat ik ga tot mijne plaats en naar mijn land." Deze woorden geven ons tamelijk juist den tijd van Jozefs geboorte aan, tegen het einde van het tweede zevental jaren dienens, waartoe zich Jakob tegenover Laban verbonden had. Want gewis kon Jakob, bij de wetenschap, die hij van Labans schraapziek karakter had, van vertrekken zelfs niet reppen, indien de bepaalde diensttijd nog niet verstreken was. Maar waartoe toch wordt Jakobs voorgenomen ver-

trek, dat toch verijdeld werd, in zoo nauw verband gebracht met de geboorte van Jozef uit Jakobs meestbeminde vrouw?"

Gewis waande Jakob, dat de zoon der belofte uit die vrouw geboren moest worden, wie hij het eerst en het meest zijn hart en liefde geschonken had. Indien dit immers eens niet zoo was, zou dit bewijzen, dat hij in zijne keuze gefaald had en dat deze niet naar den wil Gods was geweest. Dat kon Jakob geen enkel oogenblik gelooven, hoewel hem Juda reeds lang geboren was. Zoo lang kan de geestelijke werkzaamheid omtrent onze kinderen werkeloos sluimeren, en kunnen wij ons bedriegen in het beoordeelen van de bedoelingen des Heeren, zelfs met onze naaste omgeving.

Menigmalen zullen wij onze voorliefde voor een afschijnsel van Gods eigen voorliefde houden, en de ingenomenheid met ons eigen inzicht en oordeel wordt dan menigmaal een bron van allerlei misvatting en misplaatste voorliefde voor deze of gene onzer kinderen. Zoo bedroog Isaï zich later immers ook in zijne kinderen, waarvan de jongste, namelijk David, door God zelven was uitverkoren, terwijl naar Isaï's meening de oudste dit was. Als wij onze keuze op iemand of iets gevestigd hebben, hebben wij in die keus ons inzicht en oordeel uitgesproken. Vasthouden aan die keuze is dus ons eigen oordeel en inzicht huldigen; loslaten der keuze, is dit inzicht, of, wat hetzelde is, ons zelve wantrouwen. Daartoe komt de mensch niet spoedig en nooit uit zich zelven. Dat, gelijk al wat werkelijk goed is, kan de genade Gods alleen hem leeren.

Nu begrijpen wij, waarom Jakob na Jozefs geboorte wilde vertrekken, om naar zijne plaats en zijn land te gaan. Hij waant dat God zijne keuze bevestigd heeft, doordien God Rachel nu ook kinderen heeft geschonken. Haar vroegere onvruchtbaarheid deed hem

misschien te voren wel eens aan de juistheid zijner keuze twijfelen. Nu niet meer. Daarom zegt hij: „geef mij mijne vrouwen en mijne kinderen, om welke ik u gediend heb, dat ik vertrek: want gij weet mijnen dienst, dien ik u gediend heb." — De eenige aanwijzing en drangreden tot zijn vertrek vindt Jakob in het verstreken zijn van den eigenwillig bestelden tijd, wiens grootte hij zelf bepaald heeft en die in verband staat met zijne gedane keus. Geen enkel woord Gods heeft hij, dat hem tot heengaan kan dringen. De tijd was om, ziedaar alles; en hartelijkheid of liefde bestond er tusschen schoonvader en zoon gewis niet? Maar mocht dit voor een man als Jakob genoeg zijn. Een kind Gods behoeft iets meer dan het verloop van tijd, om tot eenig besluit te komen; hij heeft een wenk Gods noodig, in het belang des tijds en der eeuwigheid.

Maar Jakob was te zeer verstrikt in de belangen van eigen huis en gezin, waarvoor hij meende te moeten werken, en waarin hij bleek als 't ware geheel opgegaan te zijn, zooals het vervolg des verhaals duidelijk leert. Laban toonde weinig genegenheid, om den kundigen en ijverigen man aanstonds te laten gaan. Hij dringt bij Jakob aan om te blijven, en dat in eene taal, waarvan hij den meesten invloed op Jakob verwachten mocht. Hij spreekt van den Heere en van zegen, bezigt woorden en uitdrukkingen, die geheel in overeenstemming waren met hetgeen hij van Jakob verwachtte, maar die, onder de vrome woorden door, ook verraden, dat het bij Laban slechts een zich schikken is naar de taal der geloovigen.

Zijn sprake maakt ook hem openbaar, want als hij zegt zegen te hebben „waargenomen" (nichas), bezigt hij een woord, dat duidelijk aantoont, hoe hij met heidensche waarzeggerijen en goochelkunst omging, en aldus geleerd had optemerken. Toch pleit het voor

Jakobs leven en wandel, dat zijne huisgenooten, die hem nauwlettend gadesloegen, in dien toon met hem spraken. Uit den toon en uit de taal, die men tegenover u bezigt, kunt gij veilig opmaken, hoe men over u denkt. Als uwe huisgenooten godsdienstig met u gaan spreken, omdat zij iets van u begeeren, dan moge dat voor hunne oprechtheid niet pleiten; voor uwen getrouwen wandel doet het dit wel. Maar in omgekeerd geval is ook het tegendeel evenzeer waar.

Toen zeide Laban tot hem: „zoo ik nu genade, d. i. gunst in uwe oogen gevonden heb, (blijf dan); ik heb toch waargenomen, dat de Heere mij om uwentwil gezegend heeft." Eén oogenblik wacht hij wat Jakob daarop zeggen zal, maar deze, even voorzichtig en karig met woorden als de ander mild is met behendige lofspraak, bleef zwijgen. Daarop zeide hij dan, zich zelven hervattende: „noem mij uitdrukkelijk uwen loon, dien ik geven zal." Wellicht had hij verwacht, dat Jakob wederom, als vroeger, om niet bij hem zoude dienen. Daarom had hij een oogenblik met spreken opgehouden. Uit Jakobs voorzichtig zwijgen begreep hij het tegendeel. Daarom vraagt hij naar den eisch en komt zelf met geene aanbieding.

Tot spreken geroepen, zwijgt Jakob niet langer. Hij beroept zich op zijn jarenlangen trouwen en ijverigen dienst. „Toen zeide hij tot hem: gij weet hoe ik u gediend heb en hoe uw vee bij mij geweest is." Later ook herinnert hij Laban, bij eene andere gelegenheid, aan ditzelfde, en hoe hij dit bedoelt beschrijft hij dan zelf (Gen. 31: 38—40). Hij neemt Labans tegenwoordige welvaart tot onwederlegbaar bewijs voor zijn trouwen dienst: „het weinige, dat gij voor mij, d. i. vóór mijne komst gehad hebt, dat is tot eene menigte uitgebroken. „Hij erkent des Heeren zegen in dat alles en ontkent niet, dat Laban om zijnentwil is gezegend

„En de Heere heeft u gezegend bij mijnen voet," d. i. doordien Hij den zegen mij als op den voet liet volgen (vergel. Jes. 41: 2; Hab. 3: 5; Job 18: 11). Maar nog meer doet hij uitkomen, dat dit alles het niet is wat hij beoogde; want, zoo vraagt hij: „nu dan, wanneer zal ik ook werken voor mijn huis?" Hij wil iets werken en winnen voor eigen huis.

De zorg voor eigen huis en gezin zal niemand euvel geduid mogen worden. Integendeel. Was het wellicht dat Jakob wilde, wat de wijze spreukendichter raadt: „Beschik uw werk daarbuiten en bereid het voor u op den akker en bouw daarna uw huis" (Spreuk. 24: 27). Maar er is ook een zeker woord der waarschuwing, dat even waar als dat der raadgeving is. „Zoo de Heere het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan" (Ps. 127: 1). Te willen bouwen zonder den Heer is niets dan steenen aanbrengen en los op elkander stapelen, is het dak ophangen in en aan de ijle lucht. Zij het waar wat de Apostel zegt: „zoo iemand de zijnen en voornamelijk zijne huisgenooten niet verzorgt, die heeft het geloof verloochend en is erger dan een ongeloovige" (1 Tim. 5: 8); wanneer die zorg evenwel het geheele hart gaat innemen en ons boven alles gaat; wanneer de verzorging van eigen gezin en huis het middelpunt van al ons denken en het doel van ons gansche streven wordt, waaraan al het andere ondergeschikt is gemaakt; dan is er ook dit woord des Heeren: „Zoo wie zijn leven zal zoeken te behouden, die zal het verliezen" (Luk. 17: 33). En dit is gewis niet minder waar.

Niet in den weg, dien Jakob tegenover Laban op het oog heeft, moet het huis gebouwd worden; maar zooals eene Siphra en Pua, de godvreezende vroedvrouwen, wie de Heere „hare huizen bouwde (Ex. 1 : 21). „Hij, die zal doen, gelijk als in des Heeren hart en

ziel is, dezen zal Hij een bestendig huis bouwen" (1 Sam. 2: 35). Wanneer de Heer ons huis gaat bouwen, dan eerst gaat het goed, en dan wijst Hij zelf ons den juisten, den rechten weg en de goede middelen aan. Dan leert Hij ons door den Heiligen Geest begrijpen, hoe wij met ons gansche hart „op den Heer alleen hebben te vertrouwen en niet op ons verstand te steunen (Spr. 3 : 5), ook als wij gaarne een eigen huis en een goed huis wenschen te bezitten, Dan leert de Heer ons, hoe het werken voor een eigen huis hier op aarde tevens kan zijn een werken aan ons eeuwig huis in den hemel. Maar hoe menigeen is er niet, die zoo vervuld is van de gedachte aan het werk voor of aan het tijdelijk huis hier, dat hij ganschelijk vergeet de eeuwige woning daarboven. Zoo kan het zelfs geloovigen in sommige oogenblikken zijn, zoo ging het ten minste Jakob tegenover Laban. Hooren wij zijn voorstel op Labans voorzichtige en terughoudende vraag: „wat zal ik u geven?"

Geen bepaald en duidelijk omschreven vast loon, welks grootte of waarde aanstonds bepaald kan worden, geeft Jakob Laban aan. „Gij zult mij niet met al geven, indien gij mij deze zaak doen zult, zal ik wederom uwe kudde weiden en bewaren. Ik zal heden door uwe kudde gaan, daarvan afzonderende al het gespikkelde en geplekte vee, en al het bruine vee onder de lammeren en het geplekte en gespikkelde onder de geiten; en zulks zal mijn loon zijn." Jakob weigert dus eene vaste som, en wil daarentegen eene veranderlijke toelage, wier grootte van eigen inspanning en schrander overleg afhankelijk zal zijn. Ook begeert hij niet het beste, maar alleen datgene, wat anders toch van de kudde werd afgezonderd en voor lagen prijs van de hand gedaan.

Jakob rekende daarbij geheel en al op de groote kans

van eigene scherpzinnigheid, die Laban geheel buiten berekening liet. Waarom deze ook het voorstel gretig aannam, vooral toen Jakob zich daarenboven op Labans recht van voortdurend onderzoek en nauwlettend toezicht beriep. „Want hij zeide: zoo zal mijne gerechtigheid op den dag van morgen met mij betuigen, als gij komen zult over mijnen loon, voor uw aangezicht: al wat niet gespikkeld en geplekt is onder de geiten en bruin onder de lammeren, dat zij bij mij gestolen. Toen zeide Laban: zie, och ja, het zij naar uw woord, en tenzelfden dage zonderde hij af de gesprenkelde en geplekte bokken en al de gespikkelde en geplekte geiten, alwaar wit aan was en al het bruine onder de lammeren."

Na aldus zijn vee overeenkomstig Jakobs voorstel gescheiden te hebben, stelde hij hetgeen voor hem zelven bestemd was „in de hand", d. i. onder het toezicht zijner eigene zonen. Tot meerdere verzekering en beter waarborg dan het woord Jakobs Laban gaf, werd er bovendien eene behoorlijke tusschenruimte tusschen beider vee gelaten. Een afstand van drie dagen reizens scheidde de effen en gelijke kudden van Laban, die aan Jakobs hoede werden toevertrouwd, van het gevlekte en gespikkelde vee Jakobs, dat, hem wel als loon was toegewezen, maar, ter nauwlettende vergelijking, aan Labans zonen werd ter hand gesteld.

Daar blijft, ook bij de verklaring, die wij in den laatsten volzin van de moeielijkheid trachten te geven, nog veel moeielijks en onopgelost over in de voorstelling van de onderhandeling tusschen Laban en Jakob. Dat alleen kunnen wij veilig opmaken, dat beiden een kamp van slim overleg en voordeelige kansberekening hadden aangebonden, en dat beiden meenden, de een den ander in slimheid te overtreffen. Daarom leden ook beiden schade, de een in zijn zaken en de ander aan zijne ziel. Beiden behoorden tot die menschen, die lie-

ver een onzekere kans dan een zekere winst naliepen. Omdat zij wellicht de prikkeling van den hartstocht behoefden, om aan het eentoonige der dagelijksche bezigheid en het gelijkvormige van het voortdurend zaken doen te ontkomen? Het kan op den duur niet goed gaan, indien kansberekening de plaats van degelijken handel gaat innemen. De inmenging van het kansspel bij de overigens kalme zaken, brengt de macht van den hartstocht en der verbeelding over op een gebied, waar slechts de warmte van den ijver bij de koelheid der berekening de noodige matiging kan schenken en op den duur kan doen slagen.

Bij alle kansspel, ook die die der beurs of loterijen, maakt men zich soms diets, dat men met de Voorzienigheid en de bijzondere leidingen Gods rekening gaat houden; terwijl men eigenlijk niets anders dan eigen belang en gewin op het oog heeft. Men wil den Heere God eene kans bieden, om ons uit de verlegenheid te redden en, meent als betamelijken weg der middelen, elke gelegenheid te mogen aangrijpen, die de zonde van het openbare leven in dit opzicht aanbiedt. In den grond rekent men bij dit alles met zich zelven, met eigen goed geluk of zorgvuldige berekening. Elk kansspel of jagen naar vermoedelijke winst langs onzekere kans is onzedelijk en zondig, omdat het in het wezen der zaak is: langs den ongewonen weg der kansberekening den vrijmachtigen God een zegen te willen afdwingen, welken Deze langs den gewonen weg der middelen duidelijk toont ons niet te willen geven. Niet om den wil des Heeren te kennen is het ons daarbij te doen, maar om ons, ook langs ongeoorloofden weg te verrijken, ook door het aanwenden van onzedelijke middelen. Zoo waar is het, dat zij, die spoedig rijk willen worden, in vele verzoekingen vallen. Zoo ging het ook Jakob.

Weldra was hij druk in de weer, om de goede kansen op geluk te vermenigvuldigen en den Heer eenigszins te hulp te komen voor de mogelijkheid van het welslagen. 't Is eene treurige bladzijde, die ons hier in Gods woord, uit Jakobs bijzonder leven wordt opgeslagen, en ons den man leert kennen, zooals hij, door winzucht medegesleept, in eigen kracht woelt en voor eigen recht met onrecht werkt. Hoe hij het eigenlijk wist te bewerken, dat langs natuurlijken weg, door medehulp van kunst en overleg, het verdrag met Laban, schijnbaar in zijn nadeel gesloten, toch in zijn voordeel afliep, dat was en blijft grootendeels zijn geheim.

Drieërlei hulpmiddel wendt hij aan: door het plaatsen van bonte stokken in de drinkbakken van het vee, zocht hij op de kleur der te werpen lammeren invloed uit te oefenen. De aldus verkregen vlekkige en bonte schapen hield hij trouw bijeen en liet hij in het gezicht der effen blanke schapen, terwijl hij wel zorgde dat deze uit het gezicht der bonte bleven. Ten derde paste hij die kunstgreep vooral bij de voorjaarslammeren toe, die gewoonlijk het krachtigste zijn, die dan voor hem waren, terwijl de najaarslammeren aan Laban kwamen.

Doch reeds genoeg hiervan. Maar al te vaak wordt het plegen van zonde uitgelokt, juist door de uitvoerige en getrouwe beschrijving der goed geslaagde handigheden van andere zondaren, die ons zelve den weg der zonde gemakkelijker maken. Of men dat in het gewone leven en bij onze vele schrijveren, of men dat bij de verhalen in gezin en school wat meer bedacht! Het verhaal van een welgeslaagd en stout vergrijp lokt menig kinderhart tot navolging van hetzelfde kwaad, doet menig koenen knaap naar hetzelfde streven, in de hoop van even gelukkig te slagen en even veel roem te winnen. Ook dit is een groot gevaar van menig kinderboek, dat men der jeugd gedachteloos in handen geeft, en dat op

de ras ontvlamde verbeelding van het kind een verderfelijken invloed uitoefent.

Als trouw en ervaren herder had Jakob de geaardheid der dieren, aan zijne hoede toevertrouwd, nauwlettend gadegeslagen, ja als bespied. De natuur in hare geheime gangen weetgierig nategaan, haar meest verborgen geheimen haar aftezien is eene goede en weldadige oefening des geestes; maar dit te doen, om met de verkregen kennis op minder ervarenen eenig voordeel te behalen, is minder goed en ver van edel. Natuurkunde kan mede opleiden, om den God ook der natuur te leeren bewonderen. Alle gave Gods is goed, met dankzegging genomen en gebruikt; maar alle gave Gods wordt een middel in de hand des duivels, indien wij ze slechts ten behoeve van het eigen ik en ten nadeele van anderen aanwenden. Dat geldt ook van de in onze dagen zoo bewonderde en zoo overmoedige natuurkennis. Ook zij kan eene macht des verderfs op maatschappelijk of zedelijk gebied worden.

Men kan ook de dierkunde en natuurwetenschap misbruiken, tot groote schade van anderen en van zich zelven. Dat doet men in onzen tijd en dat deed Jakob tegenover zijnen oom Laban. Door de afwijkingen en zeldzame spelingen in het dierlijke leven te maken tot grondslag van wetenschap en stelsel, door de in het gewone gebied des lageren levens zeldzaam voorkomende uitzonderingen kunstmatig te vermenigvuldigen, gaat men die verheffen tot vaste wetten, om daaraan geheele reeksen van waarschijnlijkheden, van gevolgen en oorzaken vast te knoopen. Is het al niet altijd onwettig, het blijft altijd oneerlijk. Het is de laagste vorm van de worsteling om het leven en de noodige voorwaarde des levens. Het mag rijk maken in invloed, in macht der overreding; het mag het wapenhuis van aanval en verdediging vullen met allerlei wapentuig, dat elders

onbekend is; het mag door verrassing menigmalen de zege voor een tijd verleenen; het zedelijk bewustzijn moet, uit den aard der zaak zelve, ook om de middelen die gebezigd worden, niet minder om de zedelijke gevolgen die er noodwendig uit voortvloeien, een dergelijken strijd veroordeelen.

Men mag niemand en niets, ook niet der natuur, geweld aandoen of op haar vreemde wegen brengen. Ook op de driften en kwade eigenschappen van het dier mag niet gerekend worden. Geen bastaardij brengt zuiveren adel aan. De uitkomst zij schitterend, zegen is er niet; de goedkeuring Gods blijft uit; persoonlijke invloed wint veel, maar de wetenschap zelve lijdt schade, en wel de meeste schade juist daardoor, dat men het tegendeel gelooft. Bekooring en dwaling der zinnen neemt de plaats van de strenge tucht der ernstige inspanning in, die zoo noodig is en blijft voor de zonen eener wetenschap, die door bevooroordeelde onderzoekingen evenmin als door vernuftige en speelzieke gissingen wordt gebaat. Ten laatste blijkt alles het werk der beschouwende en beeldende wijsbegeerte geweest te zijn, die het pad en het gehalte der proefnemingen door het vooraf gestelde doel reeds had laten beheerschen.

Zonderlinge spelingen in het natuurleven en de wijze der voortplanting bij het vee zocht Jakob in zijn eigen belang en tot zijne verrijking voortdurend en geregeld aantewenden. Hij maakte er een stelsel van, winst doende met de onkunde van een Laban, die van Jakobs voorstel een gansch andere uitkomst had verwacht. Hoor wat de Bijbel er ons van verhaalt: „Toen nam zich Jakob roeden van groen (jong) populierhout en van hazelaar," alle weeke houtsoorten en zeer geschikt voor het doel, waartoe Jakob ze bestemd had. „En hij schilde daarin witte strepen, ontblootende het wit,

hetwelk aan die roeden was. En hij leide deze roeden, die hij geschild had, in de goten en in de drinkbakken van het water, waar de kudde kwam drinken, tegenover de kudde, en zij werden verhit, als zij kwamen om te drinken. Als dan de kudde verhit werd bij de roeden, zoo wierp de kudde gesprenkelde, geplekte en gespikkelde lammeren. Toen scheidde Jakob de lammeren en hij wendde het gezicht der kudde op het gesprenkelde en al het bruine onder Labans kudde en hij stelde zijne kudde alleen en hij zette ze niet bij de kudde van Laban. En het geschiedde, telkens als de kudde der vroegelingen verhit werd, zoo stelde hij de roeden, die hij evenwel niet bij de spadelingen stelde, zoodat de spadelingen Laban en de vroegelingen Jakob toekwamen."

Hoe hebben wij nu over deze handelwijze Jakobs te oordeelen? Dat hij hierin geheel buiten zijn God handelde mogen wij niet aannemen, omdat wij ten laatste hemzelven hooren beweren (Gen. 31 : 12), dat God zelf in den droom zijne aandacht bij de gesprenkelde, geplekte en gespikkelde lammeren" had bepaald, en omdat hij zelf ook later zijn verkregen rijkdom aan Gods zorg en trouwe hoede toeschreef. Evenwel mogen wij Jakobs handelwijze niet in alles goedkeuren. Wij zouden zeggen het b e g i n s e l der wijsheid was van den Heer, maar de u i t v o e r i n g en toepassing van Jakob zelven. God had hem op het meest verachte onder Labans vee gewezen, om hem te openbaren, dat God niet het groote en sterke noodig had, om Jakob rijk te maken. Neen, ook hier gold het, dat het voor God niets is, met veel of met weinig raad te schaffen (2 Kron. 14). Ook hier gold het woord: „het zwakke der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het sterke zoude beschamen" (1 Kor. 1: 27).

Daarin wil de Heere, onze God juist Zijn almacht en kracht der genade verheerlijken, dat Hij uit het nietigste het machtigste doet voortkomen, en met de geringste middelen de grootste uitkomsten bereikt. Zoo vormde Hij uit het stof der aarde den mensch, naar Zijn evenbeeld geschapen. Jakob had het op God bovenal moeten laten aankomen. Naar de aanwijzing en raadgeving Gods toog hij aan het werk, alsof van die aanwijzing en niet van God zelven de uitkomst afhankelijk was. Evenals ook wij het van de middelen en eigen kracht verwachten, wat alleen het werk van den Souvereinen God is.

Dan wordt het doel Gods wel in de uitkomst bereikt, maar wij missen er het genot van en zien er den zegen des Heeren niet in. Misschien wil Gods woord ons dit doen gevoelen, als het op de vermelding van Jakobs schrandere werkzaamheid deze woorden laat volgen: „en die man brak gansch zeer uit in menigte en hij had vele kudden en dienstmaagden en dienstknechten en kemelen en ezelen." Hoe geheel anders klonk het vroeger, toen eene dergelijke vermelding Izak gold (Gen. 26:13), en onmiddellijk aan den z e g e n Gods werd vastgeknoopt.

Hier bij Jakob is er geen sprake van zegen, hoewel die veiliglijk bij Jakobs voorspoed verondersteld mag worden. Vanwaar dit verschijnsel? Omdat Jakob zelf, onder het druk bedenken en moeizaam streven, geen oog en hart over had, om op de stille werkzaamheid en den schier onmerkbaren voortgang van den goddelijken zegen te letten. 't Was alles bij hem eigen werk, eigen wijsheid, eigen wilskracht.

Dan kan er eene toeneming der welvaart zijn, men mag steeds grooter worden en naar alle zijden heen uitbreken in macht, aanzien en eer; het rechte genot van dit alles, dat ontspringt uit de erkenning en waar-

deering van Gods genade, blijft ontbreken. Zoo zal het ook u gaan, indien gij op de middelen te angstig ziet en het van uwe inspanning alleen, bovenal verwacht, zoowel in het tijdelijke als in het geestelijke.

Ach, ook wij rekenen nog maar al te veel met de lagere hartstochten en onedele begeerten, om daardoor ons doel te bereiken. Ach, ook in onze dagen zien wij ook de geloovigen hun toevlucht nemen tot de hulp- en kunstmiddelen der wereld; zien wij ook de kundige geloovigen nog te zeer boeleeren met de wetenschap van den dag en de wijsheid van de wereld; alsof natuurkunde en waanwijze proefneming alles vermochten te verklaren en de geheimen van het kinderhart konden ontsluiten.

Ook onder ons is er nog te zeer een woelen in eigen kracht, een wandelen langs eigene pas uitgedachte wegen, een te zeer onderscheiden in vroegelingen en spadelingen; alsof de kracht en levensvolheid afhankelijk was van den tijd en niet van den eeuwigen God, den Heer ook der tijden.

Ook wij moeten nog leeren, wat ook Jakob moest vernemen, dat niet in ons werk en onze gedachten, maar in Gods Werk en Raad de kracht en sterkte des geloofs en de overwinning over de vijandige Labans eener geheele wereld is gelegen.

Zijne genade is genoeg en Zijne genade verheerlijkt zich juist in het dwaze, het kleine, het zwakke. Door het arme en ellendige maakt Hij de ellendigen en nooddruftigen rijk — in Christus.

Psalm 118 : 7.

VII.

DE VADER DES BONDSVOLKS, LABAN ONTVLUCHTENDE, OM ZICH AAN DE MACHT DER WERELD TE ONTWORSTELEN.

Gen. XXX : 1—55.

INHOUD: Ontkoming, door den dood aan den dood; gezangen der bevrijding na dit leven en in dit leven; beproeving noodig om te leeren zingen. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de heimelijke vlucht des geloovigen (vs. 1—21), de spoedige achtervolging door den vijand (vs. 22—42), de volledige scheiding van beiden (vs. 43—55).

De heimelijke vlucht van den geloovige: de naaste aanleidingen (vs. 1—3), de ernstige voorbereidselen (vs. 4—16), de bedekte uitvoering (vs. 17—21). — Oorzaak en aanleiding, beider verschil en samenhang. Oorzaak ligt in den Schepper, aanleiding in het schepsel. Een drietal beweegredenen. De naspraak der zonen Labans. De macht van het Woord Gods; machteloos verdriet; „gisteren en eergisteren". Labans houding; ingehouden loon der dienstbaren verrijkt niet. Geen wenken en aanwijzingen, maar het Woord Gods richtsnoer des handelens voor Jakob en voor ons. Het bevel des Heeren. Wat eigenlijk onze keuze bepalen moet. Het doel onzer ondervindingen; teekenen en wenken voorboden van het komend woord Gods. — De ernstige voorbereidselen: onredelijke voorkeur; het onderhoud; het eigenaardige in Jakobs grieven. Het onderscheid tusschen de handelwijze Labans en die des Heeren, in het tegenwoordige, het verleden en de toekomst. Van de onbillijkheid der menschen de toevlucht genomen tot de trouw Gods! Hoe God werkt door het zegenen der middelen. Ook de keuze der

doeltreffende middelen is van God; de droom ter leering; God een opmerkzaam getuige, ook als wij dit niet vermoeden. Een eigen God; de God Beth-els; de God onzer vaderen ook onze God? Gierige ouders vormen geene liefhebbende kinderen; Lea's en Rachels oordeel over Laban haar vader, billijk en evenwel afkeurenswaardig. Te groote voorzichtigheid wekt kwaad vermoeden en onnoodige geheimzinnigheid baart achterdocht. De woordenkeus en spraakwendingen in dit verhaal. Jakobs zorg voor het zijne. De wijze van uitvoering kan eene goede zaak bederven. Beginsel en uitvoering. »Zich ontstelen"; »vlieden". Openbaarheid roeping van den geloovige, zijn wandel in het licht. Schuilhoeken en geheimzinnigheid te vermijden. Rachel steelt de Terafiem haars vaders; bijgeloof en ongeloof, ook bij Jakob. »Aan het hart ontstelen". Ontijdige verlegenheid en linksche houding bewijzen van gemis aan zedelijken moed.

De spoedige achtervolging: nadere verdeeling. Jakob type van Israel. De dreigende vervolging (vs. 22—25) de pijnlijke ontmoeting (vs. 26—35), de waardige verontschuldiging (vs. 36—42), de volledige scheiding (vs. 43—55). »Ten derden dage". Op het punt van = »dabak"; het juiste oogenblik; de droomverschijning aan de heidenen; het gevaar eerst op het laatst afgewend. Wanneer? Waartoe? Jakob gerust, maar niet veilig.

De pijnlijke ontmoeting: beschuldiging Labans, verontschuldiging Jakobs, het onderzoek in Rachels tent, de verontwaardiging van den onschuldige. Wat waren de terafiem? Waar verborgen? Rachel en Laban waarschuwende voorbeelden. Welke leering beiden ons geven. Eigenlijk doel van het strafrechterlijk onderzoek. — Gevolgen van den toorn; »wajichar", »wajareb". Jakobs pleitrede; aandoenlijk getuigenis der trouw, nog grooter bewijs der goddelijke trouw; eenvoudige belijdenis des geloofs. De stroom van toornige woorden gestuit door de gedachte aan God.

Uitwerkselen der valsche schaamte bij Laban en bij ons. De volledige scheiding der verwanten; van de zijde des geloofs gretig aangegrepen (vs. 45—50), door plechtige eedzwering bevestigd (vs. 51—55). Een afgedankte rol uit verlegenheid weer opgenomen; goedkoope edelmoedigheid; de uitgestoken hand der verzoening niet door velerlei vragen afhouden. Grijp eerst de hand der verzoening en doe daarna de vragen! De steenen opgericht tot een feestdisch en tot een getuigenis.

Laban en Jakob; Jegar-Sahadutha en Gal-ed. Mizpa. Moeilijke strijd van Jakob; hoe ontweken?

Jakob de voorbeeldinge Israels; Jakob en de erfvijanden Israels. Het gevaar van de vriendschap der erfvijanden. Een woord van leering, waarschuwing, bemoediging, vertroosting. Besluit.

PSALM 124 : 1, 4.

„Ontkomen! eindelijk vrij!" Dat zal gewis eenmaal de juichtoon zijn der verloste ziel, die, in de ure des doods van het lichaam dezes doods losgemaakt, vrij mag opzweven naar haar God en haar Christus. Dan zal zij op hoogen toon den psalm der verlossing aanheffen, op nog gansch andere wijze dan toen de Heer haar ook reeds vroeger omringde met „vrolijke gezangen der bevrijding" (Ps. 32: 7). Van hetgeen dat eenmaal in heerlijkheid zal wezen, geeft de Heer den Zijnen reeds hier nu en dan een kleinen voorsmaak, als hij ze uit banden en duisternis uitleidt en, na bangheid en vreeze, in de ruimte stelt.

Een dergelijk oogenblik van verademing en verrassende verruiming doorleefde gewis de zanger, als hij dat lied dichtte, waarvan wij den aanhef en het slot zoo even te samen zongen. Ook deze psalm behoort tot de liederen hammaäloth, of tot die optochtspsalmen, waarvan de kinderen Israëls de wegen deden weergalmen, als zij op de groote feesten naar Jerusalem en den heiligen tempel optrokken. Dan loofden zij den Heere, die hen niet aan hunne vijanden en belagers had overgegeven tot een roof, die hun ziele ontkoming geschonken en de strik des vogelvangers gebroken had. Daarom juichten zij ook, de almacht Gods in hunne redding erkennende: „Onze hulp is in den naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft" (Ps. 124: 8).

Zoo hebt ook gij wel eens gejuicht, als het dreigend gevaar was geweken, als een bedrieglijke verbindtenis was losgemaakt, een harde dienst opgezegd, een drukkende omgeving verlaten of een bange verzoeking verrassend afgewend. Om daarvan verlost te kunnen worden en in die verlossing de trouw van God te leeren kennen, om het lied der bevrijding te kunnen zingen, moest gij eerst den harden druk der dienstbaarheid of der zonde of des vleesches of der tijdelijke omstandigheden hebben gevoeld, in uw eigen vleesch en in uw eigene ziel. Dat moet elk geloovige en dat moest ook de vader van het bondsvolk, die, in het huis Labans vertoevende, daar onder de macht der wereld was gekomen, maar straks ook, bijna omgekomen onder het leed, aan de greep der wereld zich mocht ontworstelen, het huis der verzoeking ontvluchtende.

Dat wordt ons in het hoofdstuk, dat wij nu hebben te behandelen, uitvoerig verhaald. Gij zoudt deszelfs inhoud aldus kunnen aangeven: de Vader des bondsvolks, Laban ontvluchtende, om zich aan de macht der wereld te ontworstelen. Het geheele verhaal der welgeslaagde vlucht uit Labans huis, na een twintigjarig verblijf in de woning des Syriërs, door Jakob ondernomen, biedt in het geregeld verloop een drietal rustpunten voor de ordelijke overpeinzing, als even zoovele beslissende keerpunten in de gewaagde, maar door God zelven uitgelokte en bestierde, onderneming. Eerst vernemen wij de heimelijke vlucht van den geloovige (vs. 1—21), daarna de spoedige achtervolging door den vijand (vs. 22—42), en ten laatste de volledige scheiding van beiden (vs. 43—55). Aldus wordt ons ook in Jakobs voorbeeld reeds geleerd, hoe het ontwaakte geweten en de opgeschrikte ziel menigmalen de ver-

leidende omgeving en de invloeden des vijands zoeken te ontvluchten, maar ook hoe deze zijne prooi dan nog niet loslaat, steeds achtervolgt; totdat de Heer zelf hem met macht tegenkomt en tot geveinsde onderwerping dwingt.

Wij hebben ons dus allereerst met de heimelijke vlucht van den geloovige bezig te houden en dit wordt ons gemakkelijk gemaakt, daar de Schrift ons duidelijk de naaste aanleidingen (vs. 1—3), de ernstige voorbereidselen (vs. 4—16) en de bedekte uitvoering (vs. 17—21) te aanschouwen geeft. Men moet wel weten, dat, wanneer wij van aanleidingen spreken, wij daarmede gansch iets anders bedoelen dan oorzaken. Deze laatste zijn de grond en bron van eenig ding of van eenig verschijnsel in de wereld en op elk gebied des levens; de eerste zijn meer als de drangredenen en prikkels, die de innerlijke reeds lang werkzame oorzaak nopen naar buiten te treden en zich te openbaren. De aanleidingen zijn als 't ware de laatste droppelen, die den boordevollen beker doen overloopen. Eigenlijk liggen de eerste oorzaken steeds in God den Schepper; de aanleidingen en tweede oorzaken in de wereld, het schepsel; dat evenwel ook daarbij geheel onder het albestuur Gods staat.

Zoo was het ook met al datgene, wat, volgens het woord Gods, den aartsvader Jakob ten laatste drong en noopte, om een einde te maken aan de verkeerde en zondige verhouding, waarin hij nu reeds twintig jaren tot Laban en diens gezin stond. De naspraak der zonen Labans, de houding van Laban zelven, maar bovenal het duidelijk bevel Gods; ziedaar het drietal beweegredenen, die bij Jakob de schaal der langdurige overwegingen en velerlei over-

leggingen eindelijk tot een vast besluit en besliste keuze deden overhellen. Onder den invloed van dit alles werd tot eene vlucht en scheiding besloten, wier noodzakelijkheid wel reeds lang erkend, maar wier tijdigheid nog niet ingezien was. Trouwens eerst het woord Gods, duidelijk verstaan en begrepen, is bij machte onze weifelingen en onzekerheden wegtenemen, om die door een kloek besluit en koene daad te vervangen. Zonder dit woord Gods, dat bevelend tot ons komt, is al het andere machteloos, hoe sterk overigens de aandrang op ons gemoed ook moge zijn.

Wel hoorde Jakob „de woorden der zonen van Laban, zeggende: Jakob heeft genomen alles wat onzes vaders was, en van hetgeen onzes vaders was, heeft hij al deze heerlijkheid gemaakt." Gewis deden hem de nijd en afgunst zeer, die zoo blijkbaar uit deze woorden spraken; wel griefden hem de miskenning en het onbillijk oordeel, zoo onverholen betuigd, als men hem van oneerlijke praktijken, ja zelfs van heimelijken diefstal betichtte; wel viel hem pijnlijk, dat er in de schatting van hetgeen hem ten deel was gevallen en van hetgeen aan Laban was gebleven, zoo groote overdrijving was optemerken, die alleen aan afkeer en tegenzin was te wijten; maar dit alles zoude hem niet bewogen hebben de woning Labans te verlaten.

Evenmin zoude dit Labans onvriendelijke houding op zich zelve uitgewerkt hebben. „Jakob zag ook het aangezicht van Laban aan en ziet het was jegens hem niet als gisteren en eergisteren." Deze laatste uitdrukking is eene in de heilige Schrift zeer gewone, om een zeker verloop van dagelijkschen omgang en voortdurend verkeer in haar laatste tijdperk aan te geven. Vooral in den laatsten tijd scheen Laban, die zich ten behoeve van eigen belang lang had ingehouden, zijne norsche stemming tegenover Jakob weer bot te

vieren, in onvriendelijke bejegening en stugge houding. Zoo gaat het als men, door hebzucht gedreven, met het loon der dienenden zich zoekt te verrijken. Er rust geen zegen op het ingehouden loon, en dat zelve maakt onzen schat niet, maar wel ons verdriet en onzen wrevel steeds grooter. Eindelijk moet het uitbreken en dan verbittert men zoowel zijn eigen leven als dat dergenen, die in onze omgeving verkeeren. Er was dus genoeg in Jakobs ondervindingen, om hem een verhaast vertrek aanteraden.

Toch kwam hij daartoe niet, voordat God zelf hem daartoe opriep. En de Heere zeide tot Jakob: „keer weder tot het land uwer vaderen en tot uwe maagschap, en Ik zal met u zijn". Wanneer na al die smartelijke ervaringen, en, zooals wij lichtelijk zouden zeggen, zoo duidelijke aanwijzingen en wenken, evenwel nog een opzettelijk woord Gods tot Jakob moet komen, om hem tot gaan te bewegen; dan hebben wij daarin eene duidelijke aanwijzing Gods, dat wij niet onze aanwijzingen en ondervindingen, maar alleen het woord Gods tot richtsnoer en maatstaf van ons leven, tot beweegreden van onze daden mogen nemen. Dat men daarop toch meer acht mocht geven, men zoude minder voorbarig handelen en minder teleurstelling zich bereiden. Het woord Gods maakt alles zoo klaar, en schenkt het rechte licht, waarin wij ons doen en laten te beschouwen hebben.

De Heer spreekt tot Jakob niets van zijne ondervonden mishandeling, maar wijst hem alleen op zijne roeping, om naar het beloofde erfland weer te keeren. Alsof de Heer ons daarmede leeren wil, dat nooit wraakoefening over geleden onrecht, nooit eigenwillige afwenteling van het ondragelijk leed ons in onze voornemens bepalen mag; maar dat deze bepaling steeds van ons eigenlijk levensdoel en van onze hoogere roeping

afhankelijk moet blijven. Niet het bijkomstige maar het eeuwige, niet het menschelijke maar het goddelijke, niet de bevinding maar de openbaring moet onze keuze bepalen. Alleen in dit geval kunnen wij op den zegen en den bijstand Gods rekenen, die Jakob in de beloofde nabijheid Gods wordt toegezegd.

Maar nu is Jakob ook aanstonds beslist. Daartoe moeten de velerlei ervaringen des harten, de opgezamelde wenken meestal strekken, om oor en hart opmerkzaam te maken op, ontvankelijk te maken voor het woord Gods; om het den weg te bereiden, als voor het woord van dien God, die door de vlakke velden rijdt. Maar aldus is dan ook het gelijktijdig samenvallen van vele teekenen en wenken een duidelijk bewijs, dat eenig woord Gods in aantocht is, hetwelk steeds komt om den mensch tot daden opteroepen en eene beslissing uittelokken. Zoo bij den aartsvader. „Toen zond Jakob heen en riep Rachel en Lea op het veld tot zijne kudde.” ’t Was nu zoover gekomen, dat men gesamenlijk moest beraadslagen en dat in den familieraad moest overlegd worden, wat in de gegeven omstandigheden het raadzaamst was. Zoo was men reeds tot de toebereidselen genaderd, die het duidelijk lieten aanzien, dat Jakob ernstig tot de vlucht besloten was.

Ook zijne naaste betrekkingen, zijne vrouwen, Lea en Rachel beiden moeten dit weten. Jakob mag dan in zijn hart Rachel de voorkeur gegeven hebben, naar buiten laat hij daarvan niets blijken. Want een onredelijke voorkeur is reeds op zichzelve zondig; maar als zij zich bovendien naar buiten openbaart, wordt zij dubbel zondig en dubbel krenkend. „Toen zond Jakob heen en riep Rachel en Lea op het veld tot zijne kudde.” Daar waren zij vrijer en kon hij haar alles zeggen, zoowel den tegenwoordigen toe-

stand bloot leggen (vs. 5), als datgene wat in het verleden daartoe geleid had (vs. 6—12), en voor het toekomstige daarvan het gevolg moest worden (vs. 13). Iets is er wat ons bijzonder treft in de uiteenzetting der grieven, die Jakob tegen Laban heeft. Wij zouden niet vermoed hebben, dat de gedachte aan God en de ondervinding van diens hulp zoo zeer zijn hart vervuld hield, als ons duidelijk blijkt uit de voortdurende tegenstelling tusschen de houding, die Laban, en die, welke God zelf tegenover Jakob had aangenomen.

Wat onderscheid, nog zelfs op dit oogenblik! Voor niemand in dat gezin kon verborgen blijven wat Jakob ook bij Rachel en Lea bekend veronderstelt; „en hij zeide tot haar: ik zie het aangezicht uws vaders, dat het jegens mij niet is als gisteren en eergisteren"; — maar daartegenover staat, en hij gevoelt behoefte ook dit uittespreken: „doch de God mijn vaders is bij mij geweest." Door die uitdrukking „de God mijns vaders" stelt Jakob niet alleen eigen geloofsovertuiging tegenover die van Laban, die ook een God heeft, maar spreekt hij bovendien zijn voornemen uit om, in het voetspoor zijns vaders, dien God te dienen, die, als Laban norsch en onvriendelijk tegen hem was, door zegenende nabijheid kwam hem bemoedigen en vertroosten.

Ook had Jakob den toorn Labans niet verdiend. Hij beroept zich op het getuigenis zijner vrouwen zelve, die zijn verleden, omgang en verkeer in Labans huis even goed als hij zelf kennen. „Gijlieden weet", zoo spreekt hij op eenigszins deftigen toon, „gijlieden weet, dat ik met al mijne macht uwen vader gediend heb, maar uw vader heeft bedriegelijk met mij gehandeld en heeft mijnen loon tienmalen veranderd." Doch dan kwam ook des Heeren trouw en zorg tusschen beiden:

„doch God heeft hem niet toegelaten aan mij kwaad te doen." Zoo waar is het woord des zàngers, dat in het leven van alle geloovigen, en ook in dat van Jakob wordt bevestigd: „de Heere is bij mij, ik zal niet vreezen; wat zal mij een mensch doen (Ps. 118 : 6)?" Zoo waar is het woord van den Catechismus, dat ons aanmaant „in alles wat ons nog overkomen kan een goed toevoorzicht te hebben op onzen getrouwen God en Vader, aangezien alle Schepselen alzoo in Zijne hand zijn, dat ze tegen Zijnen wil zich noch roeren noch bewegen kunnen (vr. 28).

Jakob had overvloedig gelegenheid, dit in het verleden optemerken, gelijk hij dit dan ook aan zijne vrouwen zeide: „wanneer hij (Laban) aldus zeide: de gespikkelde zullen uw loon zijn, zoo lammerden al de kudden gespikkelde en wanneer hij (juist omgekeerd) alzoo zeide: de gesprenkelde zullen uw loon zijn, zoo lammerden al de kudden gesprenkelde". Dat was wel het werk Gods, maar zoo blijkt uit dit inzicht Jakobs dan ook wel, dat hij, gelijk we in het vorige hoofdstuk vernamen, met schrander overleg mag te werk gegaan zijn, maar dat hij daarvan alleen toch den goeden uitslag waarlijk niet verwachtte. Neen, God had dien gewrocht. „Alzoo heeft God uwen vader het vee ontrukt en aan mij gegeven;" door de middelen te zegenen die door Jakob werden aangewend.

Wat meer nog zegt, hij mag gelooven, dat van wege God zelven de wijsheid en het doorzicht tot hem gekomen zijn, die hij in al die tijden noodig had gehad, en dat, om hem te beschermen tegenover de listige aanslagen en voorgenomen kwade bejegening van een Laban. 't Was in een droom, dat Jakob den engel Gods zag en hoorde. 't Mag een droomgezicht geweest zijn, het behield evenwel voor Jakob de grootste beteekenis. „Het geschiedde ten tijde, als de kudde hittig

werd, dat ik mijne oogen ophief en ik zag in den droom, en ziet, de bokken, die de kudden beklommen, waren gesprenkeld, gespikkeld en hagelvlakkig. En als de engel Gods daarop Jakob bij name riep, was deze aanstonds gereed met zijn „zie, hier ben ik" en om de mededeeling des engels aan te hooren. En deze zeide: „hef toch uwe oogen op en zie!" en maakte aldus hem op een bijzonder feit opmerkzaam, maar gaf hem ook in de zorg en hoede Gods de reden daarvan aan. Deze wilde Jakob beschermen en het kwaad, door Laban tegen hem beraamd, van hem weren: „want Ik heb gezien alles wat Laban u doet." — Gij denkt daaraan weinig en gij gelooft het wellicht niet, maar gij ziet het ook wederom hier: God is de getuige van al uw daden en gedachten, en Hij is geen werkeloos toeschouwer van uwe booze voornemens. Daarom beeft, gij kwaaddoeners! en hoopt, gij allen die verdrukt wordt! want de Heere slaat der menschen wegen gade.

'tIs zalig voor het gemoed, als Hij zelf zich aldus aan de ziel openbaart; want het kan zijn, dat Hij reeds lang aanwezig was en uitkomst en redding bood, zonder dat wij er nog iets van vermoedden. Trouwens, als God het ons niet zegt, zien wij wel de gaven, niet den Gever, wel de hulpe, niet den Helper; en zonder dit laatste waardeeren wij noch de gaven noch de hulp. De Heer sprak tot Jakob in den droom: „Ik ben die God van Beth-el, alwaar gij het opgerichte teeken gezalfd hebt, waar gij mij eene gelofte beloofd hebt: nu maak u op, vertrek uit dit land en keer weder in het land uwer maagschap." — Nu weet Jakob, dat God-zelf met hem gesproken had, al was Hij in het droomgezicht hem als een engel Gods verschenen.

Maar meer nog weet hij, dat hij nu niet meer behoeft te spreken van „den God zijns vaders". Want die God was nu zijn eigen God geworden, die zich in zijn

eigen leven en zielservaringen aan hem had bekend gemaakt en in bijzondere betrekking tot hem stond als „de God van Beth-el.” Daarop juist komt het voor ons hart en ons geloof aan, dat wij een eigen God hebben en niet maar den God onzer vaderen; of liever daarop komt het aan, dat die God, die zich aan onze vaderen heeft geopenbaard, hun in de ervaringen huns levens Zijn trouw deed kennen, dat deze zelfde God ook voor ons geen vreemdeling is gebleven, maar Zijne liefde ook ons deed blijken. De God onzer vaderen moet ook onze God geworden zijn; dan gaat alles goed. Dat ondervond ook Jakob.

Verrassend was de instemming, die hij bij Lea en Rachel vond, al pleiten hare woorden ook niet voor de teedere liefde, die zij voor heur vader koesterden. Maar hoe kon het ook anders, bij zoo hebzuchtig en geldgierig karakter als Laban voortdurend openbaarde? O, een gierig en oneerlijk vader vervreemdt ten laatste zijn eigen vleesch en bloed van zich. Als eigenbelang, niet liefde de drijfveer van der ouderen handelingen is, wordt er ook geen wederliefde in het hart der kinderen gekweekt. Daarom spreken Rachel en Lea tot Jakob gelijk zij doen: „is er nog voor ons een deel of erfenis in het huis onzes vaders? Zijn wij niet vreemden van hem geacht? Want hij heeft ons verkocht” (namelijk uwen tijd en vlijt voor ons bezit ingeruild), en bovendien „hij heeft ook steeds ons geld verteerd,” u nog onthouden wat als uw loon weder ons ten goede moest komen. Daarom kunnen zij ook zeer goed in Jakobs besluit komen. „Want al de rijkdom, welke God onzen vader heeft ontrukt, die is onze, en onzer zonen; nu dan, doe alles wat God u gezegd heeft”.

Al hebben Labans dochters veel reden tot beklag, toch is de toon niet goed te keuren, waarop zij dit doen. Het onrecht der ouders geeft den kinderen nog

niet het recht, om de kwade bejegening, van de ouders ondervonden, met oneerbiedigheid van hunne zijde te beantwoorden. Maar ook Jakob handelt niet wijs met van de ondeugden des vaders te spreken in tegenwoordigheid der dochters, al waren deze ook zijne vrouwen, en al deed hij dit ook, om daarmede zijn doel te bereiken. Men mag en moet nooit in tegenwoordigheid der kinderen gewagen van de gebreken der ouders; want dit doende, wordt men of oorzaak van hun zonde tegen de ouders of wekt men hun onwil tegen ons zelve; en zoowel het een als het ander kan de bron van veel ellende worden, dat wij later zullen ondervinden, hoe goed het ook in den beginne ging.

Nadat aldus een algemeene overeenstemming verkregen is, zijn de voorbereidende maatregelen afgeloopen en bereidt Jakob zich tot de vlucht zelve voor. Hij wachtte het geschikte oogenblik van Labans afwezigheid at, als deze van huis was gegaan, om de schapen te scheren. Alles geschiedde even heimelijk en bedekt, alsof er een zeer groot kwaad zou plaats vinden. Door onze omzichtigheid en schuwe voorzorgen, waar die niet noodig zijn, door onze overtollige voorzichtigheden roepen wij zelve menigmalen den schijn des kwaads tegen ons op, waar deze bij openlijk optreden en moedig uitkomen zeer zeker zoude vermeden zijn. Alles is in Jakobs doen even heimelijk, en zoo wordt hij zelf de oorzaak van Labans latere achterdocht en onbillijke beschuldiging. Dat doet de bijbel duidelijk uitkomen, door de aaneenschakeling der verhalen en de keuze der eigenaardige woorden van dit verhaal.

Dit is een verschijnsel, dat overigens ook bij de profeten, vooral bij Jesaja en Amos veelvuldig voorkomt. Er is eene opeenstapeling van gelijkluidende klanken en woordspelingen, die de opvolgende woorden als rijmklanken doen klinken, zoo evenwel, dat, naar de

wijze van het oosten, de gelijkluidendheid der woorden meer uitkomt aan het einde, gelijk integendeel bij ons Hollanders meer aan het begin der woorden. Bij het „gespikkeld en gesprenkeld" trachtte ook onze trouwe Statenvertaling de gelijkluidendheid der woorden in het oorspronkelijke in eigen taaleigen eenigszins te doen uitkomen. 't Kan niet ontkend worden, dat er over de geheele voorstelling van hetgeen met Jakob bij Laban geschied is, een dichterlijk en kleurig waas van bijzondere taalvormen ligt uitgespreid, die iets levendigs en schilderachtigs aan de beschrijving mededeelen. Zoo gaat het ook met het eigenlijk verhaal van Jakobs vlucht uit Labans huis. Hoort slechts.

„Toen maakte zich Jakob op en laadde zijne zonen en zijne vrouwen op kemelen. En hij voerde al zijn vee en al zijn have, die hij verworven had, het vee, dat hij bezat, hetwelk hij in Paddan-Aram geworven had, om te komen tot Izak, zijnen vader, naar het land Kanaän". In deze weinige woorden worden ons de bemoeiingen Jakobs beschreven, om al zijne bezittingen in veiligheid buiten Labans bereik te kunnen stellen. Nauwlettend zag hij daarbij toe, dat niets wat het zijne niet was, werd medegenomen en ook het doel, dat hij daarbij had, om namelijk zijn grijzen vader Izak, die nog in leven was, en den erfgrond, zijn vaderland Kanaän weder te zien, wordt duidelijk aangegeven. Dat alles was goed en naar den regel van orde en goede tucht. Men moet niet alleen zorgen dat wij al het onze hebben, maar ook wel toezien, dat wij niet als het onze medenemen wat het onze niet is en dat aan een ander toebehoort.

Minder goed was de wijze, waarop Jakob dit alles heimelijk zocht te volbrengen, waarvan de jammerlijke gevolgen ook niet uitbleven; zooals uit Rachels

euveldaad en Labans billijken toorn overvloedig blijkt. Wat Jakob deed was opzichzelve goed en naar Gods woord, maar de wijze waarop het geschiedde, noemt de Schrift een „zich ontstelen aan het hart van Laban", dat eenigszins overeenkwam met het gluiperig „wegstelen der Terafiem" door Rachel. Zoo kan iets, wat overigens op zichzelve goed is, ganschelijk door de wijze van uitvoering zelve bedorven worden; en zoo dan ook is het voor ons niet genoeg, dat wij weten *wat* wij te doen hebben, wij moeten ook zorgvuldig bedenken, *hoe* wij het doen moeten. Anders zoude het wederom, wat wij ook vroeger bij Jakob opmerkten, kunnen worden: het beginsel uit God, maar de uitvoering van den mensch. Dan bederft gewis het laatste het eerste.

't Werd bij Jakob een „vlieden", en daardoor gaf hij aan de verdenking en de achterdocht Labans gereede aanleiding. De geloovige moet alles vermijden, wat naar heimelijkheid en achteromwegen zweemt. In het openbaar moet hij doen datgene, waarvan hij de overtuiging heeft verkregen, dat het eene roeping en een plicht is. Nooit mogen wij het woord van Paulus vergeten: „Want al dat *openbaar* maakt is licht" (Eph. 5 : 13). Daarom wilde deze Apostel niet heimelijk uit de gevangenis gaan, waar men hem in het *openbaar* gegeeseld had (Hand. 16 : 37). Daarom beriep de Heer zich er op, dat Hij „*in 't verborgen* niets gesproken had" (Joh. 18 : 20); daarom heeft Hij, wat aldus moest, „ook in het *openbaar* tentoongesteld" (Col. 2 : 15); maar daarom heeft diezelfde Heer ook gezegd: „daar is niets verborgen, dat niet zal openbaar worden" (Luk. 8 : 17). De geloovige moet steeds met open vizier optreden, zijn wandel is immers „*in het licht.*" Al wat hij doet moet een kloeken en ridderlijken geest ademen. Voor hetgeen God hem

geboden heeft te doen, heeft hij zich voor menschen niet te schamen en veel minder door vrees zich daarvan terug te laten houden. Indien een geloovige zijn dienst wenscht te verlaten, moet hij dien bijtijds open en rond opzeggen; indien hij daartoe den moed mist, is dit, omdat de reden zijner opzage voor het eigen gemoed niet in alles zuiver is.

Indien Jakob dit bedacht had, zoude zijn overhaast vertrek niet onder zoo verdacht licht gekomen zijn, zoude hij bij Rachel wellicht niet die zucht tot diefstal gewekt hebben, zoude hij de latere verwijten Labans vermeden, en niet tot een minder edele verontschuldiging zijn toevlucht genomen hebben. Dat alles doet de Schrift uitkomen, als zij aldus Jakobs vertrek vermeldt: „Laban nu was gegaan, om zijne schapen te scheren," waardoor bij de vele feestelijkheden een langduriger afwezigheid noodig werd. „Zoo stal Rachel de terafiem die haar vader had"; kleine afgodsbeelden, zoogenaamde huisgoden, die men menigmalen raadpleegde. Misschien, zoo denkt men wel eens, wilde Rachel door dien roof haar vader die raadpleging beletten, opdat hij Jakobs reisweg en verblijf niet te spoedig te weten zoude komen.

Ons dunkt eer, gelijk we reeds vroeger bij de dudaïm opmerkten, dat in Rachels hart nog veel van het oude bijgeloof was overgebleven. 't Was ongeloof. Maar dit was ook een gevolg van Jakobs bedrijf, „die — let op de gewis niet doellooze samenvoeging dier uitdrukkingen — zich a a n h e t h a r t van Laban d e n S y r i e r ontstal, overmits hij hem niet te kennen gaf dat hij v l o o d." Ja, 't was nu niet een manlijk en eervol heengaan, maar een verachtelijk v l i e d e n. Een bedriegelijk wegsluipen, want dit wordt door de uitdrukking „aan het hart ontstelen" aangeduid. Daarom wordt ditzelfde woord „vlieden" tot driemalen toe

herhaald en ook later nog (vs. 27), door Labans schampere toevoeging van „heimelijk," verklaard. „En hij vlood en al wat het zijne was en hij maakte zich op en voer over de rivier (den Euphraat), en hij zette zijn aangezicht naar het gebergte Gilead."

Ach, waarom is er zoo menigmaal de houding der verlegenheid, waar er geen reden voor verlegenheid noodig is? Waarom is er eene onmannelijke bloohartigheid, die iets kwaads doet vermoeden, waar men waarlijk iets goeds in den zin had? 't Wijst op een gebrek aan zedelijken moed, of wel op een gemis aan heldere overtuiging aangaande het belangelooze van onze voornemens. Wij weten dit zelve het best. Kan het ook zijn, dat Jakob op het laatste oogenblik, toen alles gereed was, tot dergelijke overijlde daad kwam, omdat nu eenmaal door Labans afwezigheid, de gelegenheid voor een stil vertrek zoo schoon was? Kan het zijn, dat hij tegen een pijnlijk afscheid en tegen mogelijke verwijten opzag of, wat waarschijnlijker is, dat, bij de nadering van het beslissend uur, hij met te meer bitterheid al het leed gevoelde, hem zoolang aangedaan en zoolang verkropt? Was Laban hem wellicht nu bij uitnemendheid „de Syrier", gelijk deze hier uitdrukkelijk genoemd wordt?

Is het wonder, dat een dergelijk achterdochtwekkend vertrek, dat in alles op een vlucht geleek, eene spoedige vervolging opriep. Wel dreigde deze, bij mogelijke achterhaling, groot gevaar, maar de tijdige tusschenkomst Gods maakte ze onschadelijk. En wat op een bloedige ontmoeting tusschen de verwanten scheen te moeten uitloopen, eindigde, door de genadige beschikking des Heeren, in eene vredige en volledige scheiding. In het geheele zijn van Jakob bij Laban en de wijze waarop hij rijk gewor-

den door en uit de bezittingen van zijn kweller en vervolger, van dezen werd gescheiden, daarin zien wij eene profetische voorafbeelding van hetgeen met Jakobs nakroost in Egypte eenmaal zoude geschieden. Eerst vestigen wij uwe aandacht op de dreigende vervolging Labans (vs. 22-25), daarna op de pijnlijke ontmoeting der verwanten (vs. 26—35), straks op de mannelijke verontschuldiging Jakobs (vs. 36—42), om dan in het slot van ons hoofdstuk (vs. 43—55) de volledige scheiding der verwanten ons te hooren beschrijven.

„Ten derden dage", op het tijdstip dat een boodschapper den afstand kon hebben doorloopen, die volgens 30 : 36, de kudden Labans van Jakobs vee scheidde, „werd aan Laban geboodschapt, dat Jakob gevloden was". IJlings neemt Laban de noodige maatregelen, om het gedane ongedaan te maken. „Toen nam hij zijne broeders met zich en jaagde hem achterna, eenen weg van zeven dagen, en hij kreeg hem (wij zouden zeggen „haalde hem in") op het gebergte Gilead". — Tot dusverre ging het met de vervolging alles zeer voorspoedig. Laban, niet gelijk Jakob door eene macht van vee en door de zorg voor kleine kinderen bezwaard, kon veel spoediger dan deze vooruitkomen. Hij reisde minstens tweemaal zoo snel; want de drie dagen, die Jakob op hem vooruit had, waren weldra ingehaald en op den zevenden dag reeds „kreeg" Laban Jakob in het gezicht. Want dat is de beteekenis van het oorspronkelijke woord „dabak", in tegenstelling van het volgende „achterhaalde" (nasag). Hij was op het punt om hem intehalen, nog enkele uren, nu was het nacht, dan was het morgen... en het doel van den tocht was bereikt en Jakobs vlucht te vergeefs beproefd.

Toen, let daar wel ter dege op, toen, gelijk het

meestal gaat, op het uiterste oogenblik, toen alles verloren scheen, maar er toch nog tijd genoeg was, om alle gevaar aftewenden, toen trad God tusschen beiden op het meest geschikte oogenblik. Zoo doet de Heer altijd. Hij laat het op het uiterste aankomen; maar dan toont Hij ook, dat Hij, zonder dat gij dit nog weet of vermoedt, voor u weet te zorgen, gelijk niemand anders. „Doch God kwam tot Laban den Syriër, in een droom des nachts, en Hij zeide tot hem: Wacht u, dat gij met Jakob spreekt, noch goed, noch kwaad". Hier hebben wij met eene dier droomverschijningen en Godsopenbaringen te doen, die ook aan de heidenen, als aan Abimelech, Laban, Pharao en Nebukadnezar ten deel vielen, maar die, ofschoon aan heidenen te beurt gevallen, ten allen tijde invloed moeten uitoefenen op de lotgevallen van het volk Gods. Om wille van dat volk, niet om wille van deszelfs vijanden, komen dan Gods openbaringen tot dezen.

Aldus voorkwam en verijdelde God den boozen raadslag Labans en was het gevaar afgewend, eer het nog nabij was gekomen. Zoo ondervangt de God der majesteit menigmalen den dreigenden bliksemflits in zijn vaart, eer hij uw huis of hoofd heeft bereikt; zoo laat Hij het zwaard des doods boven uw hoofd flikkeren, maar slaat het terug, juist als het doodend op u zoude neervallen; opdat gij zoudt leeren u te verheugen met bevinge; opdat gij, de grootte van het gevaar ziende en onderkennende, van de verrassende uitkomst der genade Gods alleen de eer zoudt geven. Laat Laban komen; het gevaar is geweken en het scherp geslepen zwaard is stomp gemaakt, gedoemd om in de schede terug te blijven.

„En Laban achterhaalde Jakob", terwijl deze rustig in zijne tent neerzat en voor geen gevaar meer beducht scheen. Want „Jakob nu had zijne tent geslagen

op dat gebergte", alsof hij daarboven veilig was, onbereikbaar voor den aanval zijns vijands. Maar „ook sloeg Laban met zijne broederen (de zijne) op het gebergte van Gilead". — Mijne lieven! acht u niet veilig voor de vervolging van den booze, uwen vijand, voor de achterhaling door de wereld, uwe vijandin, voordat gij tot God zelven en onder Zijne vleugelen de toevlucht hebt genomen. Geen groote tusschenruimte van plaats of tijd, geen eenzame en schijnbaar veilige hoogte of aardsche berg kan u vrijwaren voor de listige aanslagen van den vijand, die u juist zal vervolgen, als gij hem tracht te ontvluchten. Niet spoedig laat hij zijne prooi los. Alleen in Gods nabijheid en onder Diens schild zijt gij veilig.

Toch zal het ook dan blijken, dat men zelfs niet éénen dag, veel min vele jaren straffeloos met den vijand des volks kon verkeeren. Dat blijkt ook uit de pijnlijke ontmoeting der verwanten, die ons nu verhaald wordt. Bittere beschuldiging (vs. 26-30) aan de eene, zwakke verontschuldiging aan de andere zijde (vs. 31—32) is het, wat ons te gemoet komt; terwijl ten laatste, na beschamend onderzoek (vs. 33—35), rechtmatige verontwaardiging (36—42) de overhand behoudt.

Dat het kind Gods zoo menigmalen valschelijk beschuldigd wordt valt hard; maar harder is het, te moeten erkennen, dat hij zoo menigmalen reden voor beschuldiging geeft, en dat zelfs de bitterste verwijten en meest beschamende beschuldigingen meer dan verdiend zijn. Dat zal ook Jakob gevoeld hebben, als hij beschaamd de oogen moest neerslaan bij Labans snijdende woorden. „Toen zeide Laban tot Jakob: wat hebt gij gedaan, dat gij u aan mijn hart ontstolen hebt en mijne dochteren ontvoerd hebt, als gevangenen

met het zwaard? Waarom zijt gij heimelijk ontvloden en hebt u aan mij ontstolen? en hebt het mij niet aangezegd, dat ik u geleid had met vreugde en met gezangen, met trommel en met harp? Ook hebt gij mij niet toegelaten mijne zonen en mijne dochteren te kussen; nu, gij hebt dwaselijk gedaan, zoo doende".

Op al hetgeen Laban hier tegen Jakob van beschuldiging inbrengt kan deze niets antwoorden. Hij is in zijn hart overtuigd, dat de voorstelling der goede voornemens, die Laban hier van zich zelven geeft, niet waar is; dat Laban gewis hem aldus geen uitgeleide gedaan zoude hebben; maar die wetenschap baat hem niet; hij moet zwijgen. O, dat is ook een gevolg van de zonden en onvoorzichtigheden der geloovigen, dat de tegenstanders daardoor aanleiding krijgen, om zichzelve in het schoonste licht voortedoen en zich te tooien met goede en edele voornemens, die zij, gij zijt daarvan overtuigd, in de verste verte niet hadden, maar die gij evenwel, tot groote schade voor uwe partijgenooten, niet kunt ontkennen, omdat gij zelf de gelegenheid daartoe hebt afgesneden. Alleen het martelaarschap, dat in staat, kerk, school en maatschappij aanvaard en tot den einde toe lijdzaam en stil gedragen wordt, rukt de tegenpartij het masker der edele bedoelingen van het aangezicht, en stelt de tegenspraak der werkelijke meening met de aangenomen edele houding in het helderst licht.

Ja, 't was dwaselijk van Jakob gehandeld, Laban zooveel rechtmatige redenen van beklag te verschaffen. Daardoor stond Laban in dit oogenblik daar als de vertrapte en vermoorde onschuld zelve; daardoor was er gelegenheid geboden, om de rollen omtekeeren, en dat hij, die zelf eigenlijk alleen schuldig was, daar nu met recht kon spreken als beschuldiger. Tot zoo iets mede te werken is altijd dwaas, is een groote mis-

greep, die strijdt met de belangen van eigen zaak en die van zeer velen bovendien. Het is dubbel dwaas, omdat men op die wijze den goeden uitslag van alle vroegere pogingen, het belang der onzen en eigen heil in de waagschaal stelt; terwijl men de kracht der tegenpartij door eigen overijling tevens verhoogt.

Dat doet Jakob gevoelen als Laban zegt: „het ware in de macht mijner hand aan ulieden kwaad te doen". Jakob die de sterke, gewapende macht van zijn oom Laban met diens verwanten tegenover zich ziet, moet dit zwijgend toestemmen en weet misschien het groote zelfbedwang en de zeldzame matiging van Laban zich niet te verklaren; totdat deze zelf hem inlichting geeft, met deze woorden: „maar de God van ulieder vader heeft tot mij gisteren nacht gesproken, zeggende: „wacht u van met Jakob te spreken of goed, of kwaad". Hij gewaagt van den God van ulieder vader, omdat hij een anderen God in zijn hart huldigt; maar toch ook in de bitterheid zijner ziel, omdat die God van Jakobs vaderen, wien hij wel niet diende maar toch duchtte, hem in zijne wraakgierige voornemens tegenkwam.

Laat het u niet verwonderen, dat Laban zoo spoedig uit den rol van edelen vader valt, door het geheim der wraakgierige voornemens, waarmede hij was uitgetrokken, onvoorzichtig te verklappen. Dat laatste laat zich zielkundig zeer goed verklaren. Het genot van zijne tegenpartij te kunnen laten gevoelen, dat men hem in zijne macht heeft, leidt het wraakzuchtig hart wel meer tot onvoorzichtigheden. Het beroep op de macht der omstandigheden, of zooals Laban 't hier doet, op den God der vaderen, is dan slechts de uiting van den bitteren haat, die kwaad zou willen doen, maar het niet kan, en die, omdat hij het nu niet kan, toch wil toonen, dat hij het wil. Zoo is de grijnslach van den haat, zoo het machteloos laten blinken

der tanden van den mensch, die bloeddorstig is als het verscheurend dier.

De scherpste pijl, die het diepst moest wonden, was door Laban evenwel voor het laatst bewaard. Reeds had hij Jakob van listig overleg en van dwaasheid beschuldigd, nu deed hij het bovendien van onoprechtheid en oneerlijkheid. „En nu, zoo spreekt Laban, gij hebt immers willen vertrekken, omdat gij zoozeer begeerig waart naar uws vaders huis; waarom hebt gij mijne goden gestolen?". Laban bedoelt daarmede die afgodsbeeldjes, die Rachel heimelijk had weggenomen en waarvan Jakob niets wist. Deze waren de terafiem, die Laban zijne goden noemde. Wat zij eigenlijk waren of bedoelden is moeilijk aan te geven, hoewel het woord en de zaak zelve menigmalen in de H. Schrift genoemd worden (Gen. 34 : 35, Richt. 17 : 5 enz., 1 Sam. 15 : 23; 19 : 13, 16; 2 Kon. 23 : 25; Ezech. 21 : 21; Hos. 3 : 4; Zach. 10 : 2). Uit de vermelding der terafiem bij Ezechiël mogen wij opmaken, dat men ze als eene soort heidensche urim en thummim, tot waarzegging, ontdekking van geheimen en ontraadseling van verborgenheden gebruikte. In dat gevoelen aangaande de terafiem verkeerde misschien ook Rachel. Daarom stal zij ze wellicht, opdat haar vader ze niet over den voorgenomen tocht kon raadplegen.

Dat Jakob die evenwel, gelijk Laban dit wel moest meenen, kon medenemen, scheen hem; — en indien zijne meening juist was, dan met volkomen recht; — dubbel laaghartig toe, en in strijd met Jakobs beweren, dat hij naar zijn vaderland terug wilde, gewis om den God zijner vaderen te beter te kunnen dienen. En reeds in dien vroegen, voor-mosaïschen tijd was de beeldendienst in Abrahams huis en geslacht als vervloekt. Indien Jakob in weerwil van dit alles, zich

evenwel de terafiem had toegeëigend, was hij of een laaghartige huichelaar, die een geloof beleed, dat hij niet bezat, of een even laaghartige dief, die zich uit hebzucht zocht te verrijken met het goed van een ander.

Hooren wij thans op zoo zware beschuldiging de verdediging, die, al is zij van een kind Gods, toch zwak en onbevredigend moet genoemd worden. Jakob tracht eerst de reden van zijn heimelijke vlucht te verklaren, die gelegen was in de vrees, dat Laban hem en de zijnen niet zoude laten trekken; om daarna den diefstal, waarvan hij beschuldigd werd, ten sterkste te ontkennen en daartoe zelfs eene huiszoeking aan Laban voortestellen. „Toen antwoordde Jakob en zeide tot Laban: omdat ik vreesde; want ik zeide (in mij zelven), opdat gij niet misschien uwe dochters mij ontweldigdet." Dit wat de beschuldiging van geveinsdheid en onhartelijkheid aanging; maar wat nu de andere betichting betrof, zoo zeker was Jakob van haar onwaarheid, dat hij stoutweg tot Laban sprak: „Bij wien gij uwe goden vinden zult, laat hem niet leven! Onderken gij voor onze broederen (in hunne tegenwoordigheid), wat bij mij is en neem het tot u." Zoo zoude hij niet gesproken hebben, indien hij alles geweten had. „Want Jakob wist niet, dat Rachel dezelve gestolen had."

Weldra begon nu het vruchteloos en beschamend onderzoek, dat in geen enkel opzicht voor Laban pleit, al werpt het ook een zeer donkere schaduw op Rachels gedrag, die nog maar al te zeer eene dochter Labans bleek te zijn. Welke gedachten moet Laban zich toch van eenvoudige waarheid en mannelijke waardigheid gevormd hebben, indien hij na zoo opene tegenspraak van Jakob, toch nog overgaat tot eene huiszoeking, waarmede hij Jakob zocht te vernederen, maar die, hoe ook uitgevallen, slechts hemzelven ver-

nedering kon brengen. „Toen ging Laban in de tent van Jakob en in de tent van de beide dienstmaagden en hij vond niets.” Is het niet alsof de bijbel ons, door de geregelde opsomming van zijne vergeefsche pogingen, getuige wil laten worden van zijne herhaalde teleurstellingen. Hoe velen die ook zijn, hij geeft den moed niet op; want minder om de terafiem dan wel om Jakobs vernedering was het hem misschien te doen; en als hij uit de tent van Lea gegaan was, kwam hij in de tent van Rachel.

Hier vond hij wel zijne dochter, die even listig was als de vader, maar de terafiem zocht hij ook daar tevergeefs, hoewel zij toch in die tent waren. „Maar Rachel had de terafiem genomen en zij had die in een kemels zadeltuig gelegd, dat, wanneer de kameel als lastdier dienst deed, voor vrouwenzadel diende, maar anders als gewoon lig- of rusttuig werd gebruikt. „Zij zat nu daarop en ziet aan, dat haar vader de gansche tent doorzocht maar niets vond.” Eindelijk, zoo vreesde zij ieder oogenblik, zouden de rondtastende handen en spiedende blikken haars vaders ook haar veilige zit-, nu ook de bergplaats der terafiem vinden. Om het gevaar te ontwijken, wendde zij eene gewone vrouwelijke ongesteldheid voor, die, naar het voorschrift des bijbels, tot veel meer kiesche onthouding dwong dan onze beschaving daarbij nu vereischt. „Zij zeide tot haren vader: dat de toorn niet ontsteke in mijns heeren oogen, omdat ik voor uw aangezicht niet kan opstaan; want het gaat mij naar der vrouwen wijze. En hij (Laban) doorzocht, maar hij vond de terafiem niet.”

En vader en dochter kunnen ons hier tot waarschuwend voorbeeld en leering zijn. De dochter leere ons, hoe menigmalen krankte wordt voorgewend, om de zonde der gezonden te bedekken; maar ook hoe de zonde

steeds tot nieuwe zonde, de diefstal tot leugen leidt; zij leere ons, hoe het bewustzijn van eenig vergrijp tegen iemands eigendom tevens de hartelijkheid ook tegen den persoon zelven wegrooft. Hoe zoude Rachel anders haar eigen vader als „heere" aangesproken en bejegend hebben. Zoo opmerkelijk trouw is wederom de Schrift, dat zij ons dit, anders bevreemdend, verschijnsel mededeelt, zonder om de zielkundige oorzaak daarvan juist te denken.

En indien Laban niets vindt, dan zegt ons dit, dat wanneer men de bewijsstukken des kwaads slechts zoekt, niet om de waarheid te ontdekken en de leugen te ontmaskeren, maar om dezen of genen persoon te benadeelen of te vernederen, dat dan de hartstocht ons met te veel gejaagdheid voortdrijft, om niet juist die plaats voorbij te zien, die kalm overleg en bedaardheid van geest onmiddellijk zouden hebben bedacht en gevonden. Zij het regel en voorschrift: nooit de bewijzen des kwaads te willen bezitten of aan den dag te brengen, om zekere personen te treffen of te straffen, maar alleen om beginselen en waarheid te doen zegevieren. Niet om den leugenaar, maar om de leugen te beschamen, moet het ons steeds, ook bij het strafrechterlijk onderzoek te doen zijn. Anders worden wij zelven beschaamd gemaakt.

Kalm had Jakob de uitkomst van het onderzoek afgewacht. Maar als Laban nu met ledige handen en verlegen aangezicht uit Rachels tent te voorschijn trad, toen rees eene rechtmatige verontwaardiging in Jakobs ziel op en moest deze aan de lang verkropte grieven lucht geven. „Toen ontstak Jakob en twistte met Laban." Hij wijst Laban op het onedele van diens handelwijze (vs. 36, 37), op de toewijding van zich zelven (vs. 38-41) daartegenover, maar bovenal op de trouwe hulp van zijn God (vs. 42). Het werd

hem daarbij warm om het hart en gloed was er in zijn vermenigvuldigd woord. Want dit is de beteekenis van dit „ontsteken (wajichar) zijns toorns" en vermenigvuldigen (wajareb) zijner „twistende" woorden, die als een bruischende stroom in menigte uit zijne ziel opwelden. Want de toorn zal of de macht der lippen stuiten, of het heftig en twistend woord bovenmatig vermenigvuldigen. In beide is zonde.

„Wat is mijne overtreding, wat is mijne zonde, dat gij mij zoo bitterlijk hebt nagejaagd? Zoo barst Jakob los, als hij antwoordde en tot Laban sprak. „Als gij al mijn huisraad betast hebt, wat hebt gij gevonden van al het huisraad uws huizes? Leg het hier voor mijne broederen en uwe broederen en laat hen richten tusschen ons beiden." Jakob doet een beroep op het onpartijdig oordeel hunner verwanten, opdat de onedele handelwijze en lage verdachtmaking Labans nog beter in het licht trede. Daarmede wil hij evenwel tevens doen uitkomen, dat hij zeer wel wist, wat Laban met die beschuldiging eigenlijk in het schild had gevoerd: Jakob in het oog en in de tegenwoordigheid zijner betrekkingen op het diepst te vernederen.

Dat had hij aan Laban niet verdiend. Want de twintig jaren, die hij in het huis en den dienst zijns ooms had doorgebracht, waren jaren van onafgebroken toewijding geweest, vol van belangelooze opofferingen, onverpoosden dienstijver en nooit losgelaten ambtelijke trouw. Hoor het aandoenlijk tafereel van zijn lijden en strijden onder en tegen Labans geldgierigheid, schraapzucht en onbillijke eischen. 't Is tegenover menig dienstbare een beschamend getuigenis. — „Deze twintig jaren ben ik bij u geweest, uwe ooien en schapen hebben niet misdragen, en de rammen uwer kudde heb ik niet gegeten. Het verscheurde heb ik

tot u niet gebracht; ik heb het geboet; ge hebt het van mijne hand geëischt, het ware des daags gestolen of des nachts gestolen". — Herhaalt hij dit laatste woord, als terugslag op Labans beschuldiging van diefstal, die hem zoo diep had gegriefd? — „Ik ben geweest dat mij bij dag de hitte verteerde en bij nacht de vorst en dat mijn slaap van mijne oogen week", aldus gaat hij voort. „Ik ben nu twintig jaren in uw huis geweest; ik heb u veertien jaren gediend om uwe beide dochteren en zes jaren om uwe kudde, en — nu wordt de aangeklaagde op zijne beurt aanklager — gij hebt mijnen loon tienmalen veranderd".

Hoe het dan gekomen is, dat Jakob evenwel zich zoo groot vermogen kon verwerven? Daarin mag hij de trouw van zijn Bondsgod verheerlijken. Neen, Dezen zich reeds toe te eigenen waagt hij niet; daartoe heeft hij zoo pas nog te veel in eigen kracht geroemd. Maar toch toont zijn slotwoord, dat hij in al de ervaringen en bewaringen van zijn leven de machtige en trouwe hand van den God zijner vaderen heeft erkend. „Ten ware de God van mijnen vader, de God van Abraham en de vreeze van Izak bij mij geweest was, zekerlijk gij zoudt mij ledig weggezonden hebben! God heeft mijne ellende en den arbeid mijner handen aangezien en heeft u gisteren nacht bestraft".

Door zijn Beschermer den God Abrahams en den Eerbied zijns vaders te noemen, belijdt Jakob, dat hij op dit eigen oogenblik gevoelt, dat God tot dusverre voor hem zelven dit nog veel te weinig is geweest. Zijn schuld is daarin groot, te grooter, omdat toch de nabijheid Gods in voortdurende bewaring en tijdelijke zegeningen hem was gebleken. Hij heeft om God niet gedacht, en de Heer heeft hem en zijne moeite wel aangezien. Daardoor alleen is hij nu niet arm en verlaten. Dat weet Laban zelf ook; dat moge hem zeggen wat

nog in dezen nacht geschied is, als God hem in zijne wraakzuchtige plannen tegenkwam en hem bestrafte. Jakob heeft geene reden van zelfverheffing meer; maar nog veel minder dan hij heeft Laban die. Want, terwijl deze op de behoefte van zijn vaderlijk gevoel bralde, wist hij zeer goed, dat niet hij, maar God zelf, het voorgenomen kwaad van Jakobs hoofd en gezin heeft afgeweerd.

Niets stuit eerder en beter den wilden stroom der toornige woorden dan de gedachte aan God en diens ondervonden genade. O, als de ziele daarbij bepaald wordt, zinkt alle zelfverheffing in het niet, dan wordt men stil en klein. Zoo ging het ook Jakob, die zoolang hij eigen verdienste breed uitmeet, zeer uitvoerig is, maar zoodra hij aan Gods hulp denkt, eensklaps tot zichzelven en eigen ellende, eigen onwaardigheid en eigen onvermogen inkeert. Dan komt er een eerbiedig zwijgen; een gevoel van schaamte over ons zelven, wien het niet past ons zelven te beroemen, maakt zich van ons meester; een overweldigend besef grijpt ons aan, dat wij de bestraffing van anderen aan God moeten overlaten. Tegenover menschen mogen wij onschuldig zijn, wij zijn het niet tegenover God. Laat ons bij onbillijk oordeel en valsche beschuldiging ootmoedig zwijgen. Wij hebben die misschien niet verdiend aan de menschen die beschuldigen; maar ook niet aan God, die ons bleef zegenen, in weerwil van ons verzuim tegenover Hem?

Maakte het met warmte gesproken woord indruk op Labans gemoed? Zag deze het onbillijke zijner handelwijze in, en wenschte hij het gepleegde onrecht weer goed te maken? Wij durven dit niet verzekeren en zouden eer het tegendeel vermoeden uit de woorden, die hij nu laat volgen en waarmee hij eene wending aan

de zaak geeft en den rol van zorgenden en edelen vader weer opneemt. Tot eerlijke en onomwonden belijdenis van schuld komt het bij den mensch niet licht, evenmin als tot een ruiterlijk intrekken van de eenmaal uitgesproken beschuldiging. Dat verbiedt ons de valsche schaamte, die de hoogmoed ons leerde en daarna gaande houdt. Maar dit was ten minste de vrucht van deze samenspreking, dat bereikt werd wat God met de tijdelijke samenwoning van geloof en ongeloof had bedoeld: dat het tot eene volledige scheiding kwam, eene scheiding door den ongeloovige bedektelijk voorgesteld, (vs. 43, 44) door den geloovige gretig aangegrepen en door eedzwering plechtig bevestigd (vs. 51—55).

Dat begreep de schrandere Laban gewis wel, dat hij voor 't oogenblik tegenover Jakob machteloos was, en, mocht hij ook zelf in den God Jakobs niet gelooven, dat wist hij wel uit de overleveringen zijner vaderen en uit de herinneringen aan Eliëzer, die God was een machtig God, die niet met Zich liet spotten. Daarom bindt hij den toorn in en veinst vriendelijkheid. „Toen antwoordde Laban en zeide tot Jakob: deze dochters zijn mijne dochters en deze zonen zijn mijne zonen en deze kudde is mijne kudde, ja wat gij ziet, dat is mijn; en wat zoude ik aan deze dochteren heden doen? of aan hare zonen die zij gebaard hebben?"

Gij zoudt willen antwoorden, dat hij toch daarnaar niet gehandeld heeft, of liever, dat hij, door dit te beweren, nog altijd bij zijn vroegere beschuldiging bleef, alsof Jakob hem het zijne ontroofd had. Maar 't is beter dat gij in dergelijke omstandigheden niets vraagt of aanmerkt, maar eenvoudig de uitgestoken hand ter verzoening aanneemt. Daarna zult gij vragen en opmerken, anders komt het misschien nooit tot bijlegging van het geschil en dat wil Laban toch. „Nu dan,

zoo vervolgt hij, „kom, laat ons een verbond maken, ik en gij, dat het tot eene getuigenis zij tusschen mij en tusschen u.”

Jakob, die Labans bedoelingen zeer goed begreep, is aanstonds bereid en gereed. Hij aanvaardt het voorstel. „Toen nam Jakob een steen en hij verhoogde dien tot een opgericht teeken.” Waartoe dit dienen moest zal straks blijken; nu zij er van weerskanten een blijk, dat men verzoening oprechtelijk wil, en daartoe strekke nu de gemeenschaplijke arbeid. Daarom zeide Jakob tot zijne broederen, tot Laban en diens mede opgekomen verwanten: „vergadert steenen! en zij namen steenen en maakten eenen hoop; en zij aten aldaar op dien hoop.” Daartoe moest dit aanbrengen dan allereerst dienen, om met elkander aan één disch ten vredemaal te kunnen aanliggen. Aldus was Jakob in Labans bedoelingen ingegaan, evenals hij Labans voorstel der naamgeving beaamde en, maar op eigene wijze, aannam. Laban noemde hem (dien steenhoop, die voor het maal gediend had) Jegar-Sahadutha, maar Jakob noemde denzelven Gal-ed.” Vraagt gij naar de beteekenis dier woorden, Laban zegt het u onmiddellijk. „Toen zeide Laban: deze hoop zij heden een getuige tusschen mij en tusschen u! Daarom noemde men hem Gal-ed, of steenhoop der getuigenis; gelijk Jakob dien in het taaleigen van zijn geboorteland Kanaän noemde, terwijl Laban Syriës taal bezigde, om hetzelfde begrip met andere woorden uittedrukken.

Meer wilde hij tevens, ook voor de toekomst, bereiken. Gal-ed moge de beteekenisvolle naam zijn, die aan het tegenwoordige oogenblik en den gesloten vrede herinnert; tevens moet die steenhoop als een gedenkteeken der getuigenis en der wederzijdsche verplichtingen voor de toekomst blijven. Daarom noemde Laban den naam tevens „Mizpa; omdat hij zeide: dat de

Heere opzicht neme (jizef) tusschen mij en tusschen u, wanneer wij de een van den anderen zullen verborgen zijn". Laban doet een beroep op Gods alwetendheid, om Jakob afteschrikken, als deze van de afwezigheid der menschen een zondig gebruik zou willen mak en. Daarom zegt hij: „zoo gij mijne dochteren beleedigt en zoo gij vrouwen neemt boven mijne dochteren, niemand is bij ons, zie toe, God zal getuige zijn tusschen mij en tusschen u". Alsof hij daarmede dit wilde uitdrukken: al ziet geen menschelijk oog het, al kan geen aanverwant of nabestaande het aangedane onrecht wreken, God zal het zien en wreken. Ook wil Laban zich verbinden en ook Jakob verbonden weten, dat geen van beiden dezen grenssteen van beider gebied ter wraakoefening en met booze bedoelingen zoude voorbijtrekken. „Deze zelfde hoop zij getuige en dit opgericht teeken zij getuige, dat ik tot u voorbij dezen hoop niet komen zal en dat gij tot mij voorbij dezen hoop niet komen zult ten kwade! De God van Abraham en de God van Nahor, (Labans grootvader) de God huns vaders (Therah's) richte tusschen ons".

Wat zal Jakob? Bij allerlei goden is hij opgeroepen en bezworen om toch in Labans voorstel te treden. Maar kan hij den God Nahors en den God Therah's erkennen? Hij wil in alles eerlijkheid en oprechtheid en daarom „zwoer hij bij de Vreeze zijns vaders Izak", d. i., gelijk wij reeds vroeger bij vs. 42 zagen, bij dien God, wien Izak als den zijnen vereerde en vreesde. Daarop volgde, na de plechtige eedzwering, het eigenlijke bondsmaal. Toen slachtte Jakob eene slachting op dat gebergte en hij noodigde zijne broeders om brood te eten; en zij aten brood en vernachtten op dat gebergte. — Voor het laatst, willen zij nog eenmaal bijeen zijn, ongescheiden en ongedeeld, voor dat het oogenblik komen zal, dat zij in vrede maar toch voor goed zijn

uiteengegaan. Dat zoude den volgenden dag geschieden. „En Laban stond des morgens vroeg op en kuste zijne zonen en zijne dochteren en zegende hen; en Laban trok heen, en keerde weder tot zijne plaats.”

De Heere God had Jakob en de zijnen bewaard. Indien dit niet geschied ware, zoude Jakobs vlucht belet en hij zelf een treurig einde gevonden hebben. Nu liep alles ten goede af en tot bevestiging der doeleinden, waartoe Jakob met Laban en de zijnen mede in aanraking moest komen. Jakob de aartsvader moest de voorafbeeldinge zijn van het bondsvolk, dat uit zijne lendenen zoude voortkomen; maar aldus ook van het geestelijk Israel, dat op zijne beurt door het vleeschlijk Israel wordt voorafgebeeld. Reeds vroeg werd Jakob in aanraking gebracht met de twee volkeren, die Israels erfvijanden zijn gebleken en gebleven: de Egyptenaren en de Syriërs.

Nooit kwam Israel, in zijn voorvaderen of nakroost, onder de macht van Syrië of Egypte, dar tengevolge van eigen zonde; maar nooit ook werd het uit beider macht verlost, dan door de machtige tusschenkomst van een genadig Bonds-God. ’t Is gemakkelijk, om door de vijanden in vriendschap opgenomen te worden; maar het kost steeds moeite en strijd, om van hun vriendschap los te worden. Ten laatste blijkt deze eene macht ten verderve te zijn, en van de zijde des vijands slechts aangegaan, om het bondsvolk te verderven en machteloos te maken.

Daarom roepen wij, op deze geschiedenis terugziende, allen een woord van leering en ernstige waarschuwing, maar ook van bemoediging en vertroosting toe. — Wil nooit de gevolgen der vijandschap van een Ezau ontvluchten, door hulp te zoeken bij diens oom Laban. Dat deed Jacob en hij voer er voor zijn geestelijk

leven niet wel bij. Veiligheid voor de wereld is te duur gekocht, als zelfs het kleinste deel van ons zieleheil of van onze overtuiging daarvoor de prijs is.

Het eene oordeel dat wij vreezen te ontvluchten, en dit buiten den weg des Heeren, doet ons in een ander oordeel vallen, dat wij niet vreesden en dat daarom juist dubbel zwaar valt. Als Israel later Egypte zoekt, om Syrië te ontvluchten, spreekt de profeet Jeremia: „Zoo zal het geschieden, dat het zwaard, waarvoor gij vreest, u aldaar in Egypteland zal achterhalen" (Jer. 42 : 16).

Wacht u wel van hulp te zoeken bij en bescherming te vragen van dezulken, die naar uwe overtuiging den Heere noch kennen noch vreezen. Een zekere algemeene kennis van den God Abrahams, zonder de vreeze voor dien God, is geen genoegzame waarborg. Maar wacht u ook wel daarvoor, dat gij zelf den tegenstander geene rechtmatige aanleiding geeft, om u van onoprechtheid te verdenken, doordien uwe daden in strijd zijn met uwe woorden en uitgesproken voornemens.

Indien evenwel slechts de schijn tegen u is, terwijl gij in uw hart van eigen onschuld in deze zijt overtuigd, laat dan de zaak aan de zorg en hoede van uwen God over. Deze zal voor uwe eer zorgen tegenover uwe belagers; al zal Hij naderhand u zelven toonen, dat gij tegenover Hem toch niet geheel onschuldig waart. — Indien het u maar eerst ernst is geworden met de hoofdzaak: u losworstelen van den invloed en de overmacht des ongeloofs en des onrechts om u heen.

Het is geene lichte taak dit te volbrengen; — in eigen kracht vermoogt gij het zeker niet. Want zie, het is niet genoeg, den vijand heimelijk of openlijk verlaten te hebben, daarom verliet hij u nog niet. Maar moge ook de vijand, of een Laban of uw vleesch of uw

boezemzonde, u op den voet volgen en achtervolgen; mogen in menig opzicht dienaren des vijands ter uwer vervolging zich vereenigen; indien het u ernst is met uwe vlucht, laat dan den Heere zorgen voor uwe geheele ontkoming. Bij uwe poging om te ontkomen zult gij gewis niet omkomen.

Tot bewijs daarvan stond daar voor Jakob het door hem opgerichte teeken bij Gilead, voor u is er het beter teeken, het opgerichte kruis van Golgotha; om te bevestigen: dat God met hen is, die op het woord Gods Labans huis ontvluchten, om henen te gaan naar Kanaän, het beloofde land der toekomst, in eeuwigheid.

Psalm 107 : 15.

Hij doet den storm bedaren;
  De golven zwijgen stil:
Nu rijst de vreugd; de baren
  Zijn effen op Gods wil;
  Nu wijkt verslagenheid,
Na zooveel angstig slaven,
  Daar God hen veilig leidt,
In hun begeerde haven.

JAKOB TERUG NAAR KANAÄN.

GENESIS XXXII—XXXIV.

Wat den verloren zoon op zijn terugtocht naar 's vaders huis gewoonlijk bejegent, leert ons het tweede groote hoofddeel van Jakobs levensgeschiedenis (H. XXXII—XXXVI). 't Is niet genoeg, ook niet het zwaarst, den Syriër ontvlucht te zijn; de geloovige moet de nog moeilijker taak aanvaarden, om den erfgrond te bereiken. Jakob is daarbij het beeld van het tot God wederkeerend kind des verbonds.

Maakte het vorig hoofddeel (H. XXVIII : 10—XXXI) ons bekend met Jakobs verblijf buiten Kanaän, dit tweede (H. XXXII—XXXIV) leert ons hem kennen op zijn terugtocht naar het beloofde land. Hij, die pas aan des vijands macht is ontworsteld, ontmoet op den weg naar Kanaän dien Bondsgod, die nu met hem worstelt (H. XXXII). Op dien weg wordt hij door den vijandigen broeder vruchteloos bedreigd (H. XXXIII); door eigen vleesch en bloed ziet hij zich daarentegen het meest gekweld (H. XXXIV).

Niet de eigen poging ter ontkoming redt van den dood, maar de tusschenkomst van God, wiens openbaringen, ontmoetingen, reddende macht en onverbrekelijke trouw; tegenover menschelijke duisternissen, verlegenheid, vrees, onachtzaamheid, ook aan de zijde des geloovigen; op het schitterendst blijken.

VIII.

DE VADER DES BONDSVOLKS OP WEG NAAR KANAÄN ONTMOET DOOR EN WORSTELENDE MET ZIJN BONDSGOD.

Genesis XXXII : 1—32.

INHOUD: De goddelijkheid der wet blijkbaar uit haar macht; de bekeering van onze omgeving en van ons zelven, trappen in den voortgang der bekeering. Het onderwerp en deszelfs verdeeling. De ontmoeting der engelen Gods bij Mahanaïm en de worsteling Jakobs bij Pniël.

Terugblik. De engelenverschijning; aard, bedoeling, werking; bovennatuurlijk karakter; Mahanaïm = dubbel leger; het doel der engelverschijningen in 't algemeen, ontsluiting of afsluiting van eenig gewichtig tijdvak; bijbelsche voorbeelden. Gevolgen der engelverschijning = eene drievoudige behoefte aan zondebelijdenis, gebedsopwekking en geloofswerkzaamheid. Zaccheus en de eisch der wet; Jakobs belijdenis door de daad; zijne afgezonden begroeting. Een vijftal opmerkingen ter toelichting: broederlijk gevoel, oprechte belijdenis, poging ter verteedering, belangeloosheid, verzoeningsgezindheid. Geen bevredigend antwoord van de zijde Ezau's.

Gebrekkig inzicht in de openbaringen Gods, ook bij de geloovigen. Behoefte aan gebedsopwekking bij inzinking van verkregen moed. Het gebed Jakobs; drangredenen, grondslagen en pleitgronden des gebeds. De drangredenen zijn uitwendige oorzaken van en aanleidingen tot het gebed: het dreigend gevaar, eigen zwakheid en mogelijke gevolgen. Drangredenen niet genoegzaam tot vrijmoedigheid; pleitgronden des gebeds liggen in God. Welke zijn deze? Een drietal: het be-

vel, de weldaden en de beloften Gods. De vrucht van het gebed voor de ziel. De behoefte om werkzaam te zijn in 't geloof. 1°. doelt niet op eigen voordeel; 2°. gaat omzichtig te werk; 3°. ducht de inspanning niet. Het groote geschenk, de juiste indeeling, de treffende bedoeling. Alle maatregelen genomen.

Onrustige nachten; Jakob alleen overgebleven. De worsteling om het leven (vs. 24—32): de nacht der worsteling (vs. 24—25), de dageraad der hoop (vs. 26—30), de morgen des heils (vs. 31—32). Getrouw beeld der geestelijke worsteling. De eenzame worstelaar Jakob, de machtige bestrijder is God; Hosea's verklaring; de naam Israel, Pniël en het eeuwenlang volksgebruik de bewijzen daarvoor. — Het nachtelijk uur; aanwijzing zonder benaming; omschreven door woorden aan het licht ontleend; nachtelijke tijd zonder nacht; nacht in de ziel; nacht en morgen; het toppunt des leeds; nabijheid der hulp.

De dageraad der hoop: de aankomst van den dag, de beslissende nederlaag, de overwinning op den overwinnaar. Licht in duisternis; door den Heer zelven aangekondigd; wat het diepst wordt gevoeld; gevoel en verstand; de verwrongen heup, geëindigde strijd; Jakobs laatste redmiddel; Gods volle bereidwilligheid. Uw naam? Jakob; de goede boodschap; is zij waar? Wie bracht ze? Hoe God u Zijnen naam voor-spelt.

De morgen des heils; Pniël; Gods aangezicht; onbescheiden vragen afgeweerd. Pniëls naam, Pniëls zegen, Pniëls zonlicht. Zielkundige verklaring; de macht van het nieuwe leven; natuurgenot; zelfs „hinkende"; een psalm in den nacht; hinken en hinken. De worsteling Jakobs leerdicht of geschiedenis? De werkelijkheid van het feit bewezen door den naam, het gebruik en de herinnering: Pniël, Jabbok, Israel. — Heilige beteekenis van dit alles. Gebruik.

Psalm 19 : 4.

't Is wel een bewijs voor de goddelijkheid der wet, dat „zij de ziel bekeert" (Ps. 19 : 8). Want om dit te kunnen is er bovenmenschelijke, is er goddelijke kracht noodig. En ook de wet zelve is niet de werkster der bekeering, zij is slechts een middel daartoe in de

hand Gods. Daarom bidt de Profeet terecht: „Heere bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn" (Jer. 31 : 18). God zelf moet Zijne almachtige hand der genade naar ons uitstrekken, Zijnen Heiligen Geest over ons en in ons uitzenden, zal het bij u en bij mij tot die waarachtige bekeering komen, die is eene afsterving van den ouden en eene opstanding van den nieuwen mensch (Cat. vr. 82).

Wat de wet somtijds wel vermag, wanneer zij met kracht onze persoonlijkheid aangrijpt en indruk maakt op ons gemoed? Ons te bekeeren van onze omgeving, niet van ons zelve, van ons eigen ik. Gelijk het waar is, dat de waarachtige bekeering uit twee stukken bestaat, alzoo is het ook waar, dat reeds in het éerste stuk onderscheiden stappen en trappen zijn, waarvan wij hier slechts dezen noemen: de bekeering van onze omgeving, en de bekeering van ons zelve. De laatste volgt niet altijd op de eerste, die dan blijkt ijdel geweest te zijn; de laatste evenwel sluit altijd de eerste of als voorafgaande of als volgende in zich; zoodat zij eerst in waarheid bekeering mag heeten, en elke ware bekeering werkt door.

Wat wij verstaan door deze tweeërlei bekeering wordt u duidelijk door Jakobs voorbeeld. Gij zult niet willen ontkennen, dat hij met allen ernst zich had afgewend van Laban, van diens huis, belangen en omgeving; gelijk gij menigmalen, tot walgens toe verzadigd, u in oprechtheid afkeert van velen, met wie gij vroeger gaarne omgingt, van veel dat u voor dézen boeide en door duizende bekoorlijkheden van behoefte en genot u aantrok. Gij kunt met uwe vroegere vrienden, die de wereld zoo ruimschoots dienen, niet meer leven, in hun kring niet meer verkeeren. Gij mocht met dit alles breken. Maar zijt gij daardoor nu bekeerd, verlost van uzelven, dien gij, bij het verlaten der uitwendige wereld, overal nog met u medevoert?

Daarop komt het evenwel boven alles aan, u niet maar van den invloed der omgevende wereld, maar van de heerschappij van uw eigen ik los te worstelen. Dat zal Jakob nog moeten ondervinden, nu hij in zijn voornemen, om naar Kanaän terugtekeeren, schijnt te volharden en door de dreigende komst en schampere woorden van een Laban zich daarvan niet laat terughouden. Ook bij Jakob moet de bekeering nog voortwerken, om tot beslissing voor hem zelven door te breken.

Hoe dit geschiedt, verhaalt het 32ste hoofdstuk, dat wij nu gaan behandelen en dat tot inhoud heeft: de vader des bondsvolks, op weg naar Kanaän, ontmoet door en worstelende met zijn Bonds-God. Wat de worstelende en de wereld ontvluchtende ziel ter behoudenis nog noodig heeft wordt ons hier duidelijk. Uit Labans huis weggevloden, komt men door Mahanaïm naar Pniël. Wat hoofdst. 32 verhaalt, beschrijft Jacobs zielewerkzaamheden tusschen de twee tijdstippen in, die door de beide plaatsnamen aangeduid worden; d. i. gedurende het tijdperk dat er ligt tusschen onze bekeering van de wereld en van ons zelven. Uit twee deelen bestaat dit hoofdst., waarvan het eerste en grootere (vs. 1—20) ons in de ontmoeting der engelen Gods bij Mahanaïm de goedkeuring des Heeren verkondigt over Jakob's bekeering van zijne omgeving. Het tweede, kleinere gedeelte (vs. 21—32) beschrijft ons in de worsteling Jakobs bij Pniël de wijze der bekeering Jakobs van zich zelven. Laat ons beide wat nader beschouwen.

I.

Zoo was dan het twintigjarig samenzijn Labans en Jakobs geëindigd. De bloedverwanten waren voor goed uiteengegaan. Na kinderen en kleinkinderen nogmaals

voor 't laatst vaarwel omhelsd te hebben, was Laban van de bergen Gileads naar zijne eigene woning teruggekeerd. Wel zal Jakob na het vertrek zijns ooms een oogenblik in stil gepeins zich verloren hebben, om één oogenblik ten minste natedenken over de wonderbare uitkomsten, door Gods genadige hand hem beschikt. Maar daarna „toog ook hij zijns weegs", naar Kanaän heen, nu nog meer overtuigd, dat deze de weg des Heeren was, door 's Heeren woord hem aangewezen.

Maar nog iets geheel anders zoude hem daarvan de verzekering komen brengen: „de engelen Gods ontmoetten hem". Zietdaar een wonderbare, bovennatuurlijke ontmoeting. Als de engelen Gods in de geschiedenis optreden, kunnen wij ons op iets belangrijks voorbereiden. Wat wil deze buitengewone verschijning? Laat ons eerst haar aard en bedoeling op zich zelve, straks haar bijzondere werking op het gemoed van Jakob zelven trachten te leeren kennen.

Jakob, de ooggetuige, onderscheidde aanstonds het gansch eenige en bovenmenschelijke in deze zaak. „En Jakob zeide met dat hij hen zag: dit is een heirleger Gods! en hij noemde den naam derzelver plaats Mahanaïm". Jakob zelf vergiste zich geen oogenblik in den gansch onderscheiden aard van de menigte, die hij niet maar in een droomgezicht, maar op klaarlichten dag zag. 't Was geen luchtspiegeling, geen zinsbegoocheling; want niets in die gansche ontmoeting deed hem aan menschen denken. 't Was niet eene weerkaatsing in de lucht van zijne eigene omgeving en volgstoet. Neen 't was hier een dubbel leger: een dat hem zelven, en een ander dat God toebehoorde. Daarom noemde hij den naam dier plaats, tot herinnering aan deze gebeurtenis, Mahanaïm of dubbel-leger.

De optreding dier engelenschaar op dat tijdstip en bij

die gelegenheid, op die plaats en aan dezen Jakob zal ons ook minder verwonderen, wanneer wij de gewone redenen van gelijksoortige verschijningen wat meer van naderbij hebben beschouwd. De engelen Gods zijn geene ledige en onverschillige toeschouwers van het leven en den strijd dier menschenkinderen, wie de eeuwige God van eeuwigheid heeft uitverkoren en wier namen geschreven staan in het boek des levens voor Zijn heilig aangezicht. Bij alle gewichtige aanvangs- of keerpunten der menschelijke geschiedenis in haar geheel of der enkele geloovigen in het bijzonder treden zij op. Zoo juichten zij reeds bij de schepping der aarde (Job 38 : 7), zoo treden zij, door God gezonden, als wraakengelen bij den val des menschen op; zij zijn er bij Israels tocht uit Egypte, bij de volkvormende wetgeving; zij verschenen bij de geboorte van den Christus, bij zijne opstanding en hemelvaart.

Wanneer er dus een voor de menschelijke geschiedenis beslissend tijdvak werd ontsloten of ook wel afgesloten, komt de verschijning der hemelsche engelenscharen ons daarvan als de getuigenis brengen. En is het niet evenzoo wat betreft die eenzame worstelaars, die voor de eeuwigheid of voor een enkel oogenblik de geheele menschheid vertegenwoordigen? Steeds zijn er zij, die uitgezonden zijn om wille dergenen, die de zaligheid beërven zullen, en die zich in den hemel verheugen over eenen zondaar, die zich bekeert; zij zijn er steeds, wanneer er in het leven van den geloovigen strijder, wien een bijzondere roeping in het koninkrijk Gods is aangewezen, een beslissend aanvangs- of keerpunt is gekomen.

Zij zijn er in de woestijn der verzoeking, als de aanval des Satans door den Heer is afgeslagen (Matth. 4 : 11). Zij zijn er in Gethsémané bij den bangen kamp, (Luk. 22 : 43). Zij zijn er bij Josua, als deze den

strijd begint (Jos. 5 : 14), en eveneens bij Gideon (Richt. 6 : 12). Zij zijn er bij Jakob, in een droomgezicht als hij de ouderlijke woning verlaten heeft; in werkelijkheid als hij daarheen wederkeert en nu met moed den strijd tegen Laban had volgehouden.

Dit bedoelt deze engelenverschijning tevens, om aan te duiden, dat met Jakobs vlucht uit Labans huis en zijn terugtocht naar het land der beloofte een gewichtig keerpunt in Jakobs leven was gekomen. Zoodra hij (als met den verloren zoon) mocht spreken: „ik zal opstaan en naar mijn vader gaan" en dit doet ook, is er een nieuw tijdperk in het leven van den aartsvader ontsloten. Dat wordt door die engelenverschijning aangekondigd en aan Jakob zelven verzekerd. 't Moest hem een teeken van des Heeren goedkeuring zijn en een onderpand van diens geleide op zijnen weg. Gods aangezicht zoude met hem medetrekken.

Eene dergelijke verzekering, al wordt zij dan ook niet met even zoovele woorden uitgedrukt, had Jakob voor zijn hart noodig, gelijk na hem de man Mozes die behoefde, om met moed en vertrouwen zijnen weg voorttezetten. Groot was dan ook de invloed der engelenverschijning op het volgend levensgedrag van dezen Jakob; zooals genoegzaam zal blijken uit het drietal gevolgen, die de uitwerking dier ontmoeting bij Mahanaïm duidelijk aangeven en ook daaruit alleen verklaard kunnen worden. Eene drievoudige behoefte ontstaat er bij Jakob: ten eerste, de behoefte aan zondebelijdenis door goedmaking van het bedreven kwaad (vs. 2—5); ten tweede, de behoefte aan gebedsopwekking bij inzinking van verkregen moed (vs. 6—12); ten derde, de behoefte aan geloofswerkzaamheid na oefening van het gebed (vs. 13—21).

Als Zaccheus, door den Heer bij name geroepen, in

zijn huis aanzit, zeide hij dankbaar en verheugd: „indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vierdubbel weder" (Luk. 19 : 5). Dat was volgens den eisch der wet (Ex. 22 : 1), en, dien eisch opnemende, erkent Zaccheus haar heilig recht en zijne verplichting om dien te volbrengen. Ingewikkeld doet hij belijdenis van zonde, door zijn voornemen te openbaren, om het bedreven kwaad, het op onrechtmatige wijze zich toeëigenen van hetgeen een ander toebehoorde, wederom goed te maken. Datzelfde wil ook Jakob en in dien zin hebben wij ook de woorden en daden op te vatten, die de Heilige Schrift nu van hem gaat vermelden. Wat had hij toch vroeger met het koopen van Ezau's eerstgeboorterecht beoogd? De eerste en grootste der twee te zijn. Van deze eer wil hij nu gewillig afstand doen en belijden, dat hij naar recht der natuur de jongste en minste is. Hij wil de eerste zijn die toegeeft, Ezau als „Heer", dus als meerdere toespreekt en huldigt. Zoo belijdt hij het bedreven kwaad, door het ook tegenover menschen weer te willen goedmaken.

„En Jakob zond boden uit voor zijn aangezicht (hem voorafgaande) tot Ezau, zijnen broeder naar het land Seïr, de landstreek van Edom. En hij gebood hun, zeggende: zoo zult gij zeggen tot mijnen heer, tot Ezau: zoo zegt Jakob, uw knecht: ik heb als vreemdeling gewoond bij Laban, en heb er tot nu toe vertoefd. En ik heb ossen en ezelen, schapen en knechten en maagden; en ik heb gezonden om mijnen heer aan te zeggen, opdat ik genade vinde in uwe oogen". — Een vijftal opmerkingen mogen deze opdracht Jakobs toelichten. Eerst treft ons bijzonder het opgewekt broederlijk gevoel, dat bij Jakob weder levendig werd en dat het verhaal zelf krachtig doet uitkomen; daar het Jakob doet spreken van Ezau, zijnen broeder".

Anders hadden wij immers niet verwacht, dat zoo bekende zaak hier toegevoegd zou worden; maar die toevoeging blijkt nu niet te vergeefs geschied.

Het tweede is: de belijdenis van het bedreven kwaad bij de zucht om dit weer goed te maken. Immers noemt hij Ezau „mijnen heer" en zichzelven „uw knecht". Het derde is de poging ter verteedering van Ezau's hart, om dit vergevensgezind te stemmen, door de vermelding van eigen ondervonden vernedering. Ezau zelf oordeele, of het niet genoegzame straf voor het aangedaan vergrijp was, twintig jaren, „al dien tijd als vreemdeling te wonen".

Het vierde is het streven Jakobs om Ezau duidelijk te maken, dat geen dadelijk eigenbelang hem tot dien stap leidt, want hij „heeft ossen en schapen, knechten en maagden", alles in overvloed; maar veeleer, en dat is het laatste, de oprechte begeerte, om wederom in vriendschap aangenomen te worden en als broeders te samen te leven: „opdat ik genade vinde in uwe oogen". Hij is dus in waarheid tot verzoening gezind.

Wat de uitslag dier poging zoude zijn, kon Jakob uit het bericht zijner teruggekeerde boden niet wel opmaken. Want „de boden kwamen weder tot Jakob, zeggende: wij zijn gekomen tot uwen broeder, tot Ezau; en ook trekt hij u tegemoet, en vierhonderd mannen met hem." — Zie hier het eenig bescheid, dat eigenlijk niets zeide, en indien iets, dan van nog niet afgelegde verstoordheid des beleedigden broeders sprak. Want waartoe anders, in stee van een vriendelijke wedergroet, dat geleide van vierhonderd man, voorzeker allen welgewapend en gewend aan de stroop- en krijgstochten der bergbewoners in 't zuidoosten des lands?

Voor een enkel oogenblik ontzonk Jakob de moed en de vervaardheid sloeg hem om het hart. „Toen vreesde

Jakob zeer en hem was bange". IJlings meent hij de noodige maatregelen te moeten nemen, die voorzichtigheid en mogelijke tegenweer hem geboden; „en hij verdeelde het volk dat met hem was en de schapen en de runderen en de kemels, in twee heiren." Hij deed dit met goed overleg; „want hij zeide: indien Ezau op het eene heir komt, en slaat het, zoo zal het overgeblevene heir ontkomen."

Zoo weinig verstaat de mensch gewoonlijk alles, wat de gezichten Gods en de openbaring des Heeren ons leeren en brengen willen. Toen Jakob zijn bijhebbend gezelschap in twee heiren verdeelde, dacht hij toen niet om den naam der plaats, die hij zelf benoemd had, om blijvend te kunnen denken aan „het leger Gods," dat hem verschenen was? Gewis ook verschenen, om hem van de voortdurende zorg en hulpe Gods de verzekering te geven. Helaas! zoo spoedig zinkt de opgewektheid des geestes weer in, die wij danken aan gezichten en openbaringen, zonder het verklarend Woord Gods, dat zich in het geheugen vastprent. Maar welras zal het evenwel blijken, dat de eenmaal gaande gemaakte behoefte toch niet zoo spoedig geheel kan worden onderdrukt. Zij treedt weer op, maar slechts onder anderen vorm, en wel onder dien van behoefte aan gebedsopwekking bij inzinking van verkregen moed.

Zoo was het nu bij Jakob. Te vergeefs wederom, gelijk voor dezen, bij eigen schranderheid en welberaamd overleg hulpe gezocht. Had hij dan gedurende al dien tijd en vooral bij de laatste goddelijke ontmoeting niet iets anders geleerd? Was hij dan niet aan een nieuw tijdvak zijns levens gekomen, waarin hij het niet meer zou zoeken in eigen kracht, maar daarentegen verwachten van 'sHeeren macht? Tot het innig en aangrijpend gebed zal hij de toevlucht gaan nemen.

Hoor hem bidden: „o God mijns vaders Abrahams en God mijns vaders Izaks, o Heere! die tot mij gezegd hebt: keer weder tot uw land, en tot uwe maagschap, en Ik zal wel bij u doen! Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw, die Gij aan uwen knecht gedaan hebt: want ik ben met mijnen staf over deze Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden! Ruk mij toch uit mijns broeders hand, uit Ezau's hand; want ik vreeze hem, dat hij niet misschien kome, en mij sla, de moeder met de zonen! Gij hebt immers gezegd: Ik zal gewisselijk bij u weldoen, en Ik zal uw zaad stellen als het zand der zee, dat van wege de menigte niet geteld kan worden."

In dit gebed Jakobs kunt gij drieerlei onderscheiden: drangredenen, en grondslagen en pleitgronden des gebeds. Drangreden des gebeds is al wat van in of uitwendige benauwheid op ons aanvalt en het angstig geworden hart tot roepen en smeeken dringt. Elke drangreden is dan tevens aanleiding des gebeds. Hier zijn zij, in vs. 11 door Jakob genoemd, het gevaar dat van Ezaus zijde dreigde. Daarom bidt hij: „Ruk mij toch uit mijns broeders hand, uit Ezau's hand," die, ofschoon hij Jakobs hart van angst doet beven, hem nu toch een broeder blijft. Daarbij komt nu nog het besef van eigen zwakheid dat hij aldus uitspreekt: „want ik vreeze hem dat hij niet misschien kome". Jakob zelf kan geen tegenweer bieden en wat zullen dan de mogelijke gevolgen zijn, die reeds nu hem tot het gebed dringen? „Hij zal komen, mij slaan, de moeder met de zonen". Dat zijn dan de drie drangredenen, die Jakob in dit angstig oogenblik en ook u steeds tot het gebed aandrijven: gevaar van buiten, zwakheid van binnen, en vrees voor de toekomstige gevolgen.

Maar drangredenen, oorzaken en aanleidingen tot het gebed te hebben, zal ons nog niet met vrijmoedigheid

tot God doen naderen, zoolang wij Hem nog niet kennen. Ook is de kennisse van God steeds noodig, om de behoefte des gebeds in de ziel te wekken. Die tot God wil komen moet gelooven dat Hij is, zoo spreekt het bijbelwoord; en dat Jakob niet slechts aan dien God gelooft, maar ook Hem kent, bewijst de aanhef van zijn gebed (vs. 9a). Daarin spreekt hij God aan als „Heere en God zijns vaders en grootvaders"; d. i. als den zoodanigen God, die zich als hun Verbondsgod heeft geopenbaard en, in de leidingen met hen gehouden, Zich zelven aldus heeft bewezen. De grondslagen of algemeene voorwaarden des gebeds zijn hier dan mede een drietal. Zij zijn eene zekere kennis van Gods bestaan, de wetenschap dat God een verbond met den mensch heeft gemaakt, en ten derde de overtuiging dat hij ook tot den bidder zelven in zekere betrekking staat.

Als pleitgronden des gebeds, die bij de oprechte en biddend gemaakte ziel altijd in het voorwerp des gebeds, in God zelven en dus buiten den bidder, moeten liggen, noemt Jabob er mede drie zaken, die hij van God ontvangen heeft: het bevel, de weldaden en de belofte Gods. Immers vermeldt hij het ontvangen bevel des Heeren, zich in vs. 9 beroepende op het eigen woord God, die tot hem gezegd heeft: keer weder tot uw land en tot uwe maagschap (Gen. 31 : 3). Hij stelt dit eigen woord Gods den Heere voor, als de reden, waarom hij op dezen weg is. Daarbij herinnert hij zijnen God aan diens ontvangen weldaden, in ootmoed zijne vroegere armoede, eigene onwaardigheid en tegenwoordigen rijkdom vermeldende, als hij zegt: „Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw". Vroeger had hij alleen den reisstaf, als hij de Jordaan zoude overtrekken; en nu — twee heiren!

Maar ontvangen zegeningen mogen van ondervonden gunst en trouw des Heeren de teekenen zijn; zij waarborgen het genot en bezit daarvan nog niet voor de toekomst. Daarom had Mozes ook daaraan behoefte, dat Gods aangezicht met hem medetrok. Daarom ook pleit Jakob bovendien op de ontvangen beloften. Welzalig, niet alleen indien wij die mogen hebben, maar bovenal, indien de Heer ons daarmede werkzaam maakt. Dan wordt levendig in ons wat vroeger stil lag, ja zelfs dood scheen. Jakob had die beloften. De Heere zelf had hem de bondsbelofte der vaderen geschonken en daarop pleit hij nu, aldus sprekende: Gij hebt immers gezegd: Ik zal gewisselijk bij u weldoen.

Dat gebed zal Jakobs angst gebroken en hem de kalmte des geestes teruggeschonken hebben; want als wij soms maar kunnen bidden, dan is het alsof de helft van het dreigend leed reeds weggenomen is. Als men zijn hart maar eens recht goed in den gebede kan uitstorten, dan is het alsof men dadelijk verruiming gevoelt en men de omstandigheden en den geheelen toestand beter kan overzien. Dan neemt men kalmer en met meer hoop de noodige maatregelen, ter afwering van het gevreesde kwaad. Want meen niet, dat het vertrouwen op verkregen beloften, dat de zekerheid der gebedsverhooring den mensch ooit trager of werkeloos zoude maken. Integendeel. Dit alles scherpt het oordeel, spant de geestkracht, sterkt den moed en staalt den ijver. Dat ziet gij bij Jakob weer bevestigd.

Na het gebed, maar ook niet eer, tijgt hij aan 't werk; zooals ons van vs. 13 tot vs. 20 achtereenvolgens wordt verhaald. De opgewektheid des harten, in hem begonnen door het goddelijk gezicht, die eerst zich openbaarde in de behoefte om het door hem bedreven kwaad weer goed te maken en daarna voortgezet werd in de behoefte, om den ingezonken moed door het gebed

te verlevendigen, diezelfde opgewektheid bleef voortwerken in de behoefte, om werkzaam te zijn in den weg der middelen, na de oefening en werkzaamheid des gebeds. Dat zal blijken, wanneer men niet eigen voordeel in de allereerste plaats zoekt (vs. 17—20), de noodige omzichtigheid niet uit het oog verliest, (vs. 21—22), en daarbij de inspannende werkzaamheid voor zichzelven niet ducht (vs. 23—24a).

Neen, de aartsvader wilde niet daarom de ontkoming uit Ezau's hand, om al wat hij nu bezat veilig te kunnen bijeenhouden, om niets te moeten missen van den overvloed, door Gods zegen hem geschonken en door eigen noesten vlijt verworven. Als hij in dien zelfden nacht op die plaats des gebeds, met al de zijnen halt gehouden, „vernacht" had, „nam hij van hetgeen in zijne hand kwam, een geschenk voor Ezau zijnen broeder". O, 't was in de gulheid des harten; want hij „nam van hetgeen hem voor de hand kwam", om dat wegtegeven, en zocht niet — gelijk meestal geschiedt — het minste en slechtste uit, dat hij toch goed missen kon, of wäaraan hij eigenlijk minder had.

Ook deed hij het niet met de berekening der gierigheid. Integendeel; „tweehonderd geiten en twintig bokken, tweehonderd ooien en twintig rammen, dertig zoogende kemelinnen met hare veulens, veertig koeien en tien varren, twintig ezelinnen en tien jonge ezels" waren bestemd voor het geschenk. Dat de Schrift ons eene optelling der afzonderlijke deelen van het geschenk geeft, en de hooge waarde als het ware ons voorrekent, dit geschiedt, om te doen uitkomen, dat toen Jakob dit alles afzonderde, reeds de vorstelijke aard, die in hem woonde, daaruit spreekt. Er is iets koninklijks in die aartsvaderen, ook in hun mildheid.

Dat bracht hen evenwel niet tot roekeloosheid en onachtzaamheid; veeleer kenmerkt alles in hen, en

elders en bij deze gelegenheid, eene groote mate van omzichtig overleg. Deze blijkt ook hier uit de doelmatige voorzorg en juiste beschikkingen, die bij het verdeelen en aanvertrouwen der gift in de hand der knechten niet werden vergeten. De onderlinge verhouding van het getal der dieren naar hunne geslachten was juist zoo, als goede orde en doelmatige schikking konden doen verwachten. Wijders onthield overdreven zuinigheid niet het genoegzaam aantal van herders en dienstknechten, die het vee moesten geleiden en Ezau aanbieden. Alles was er op ingericht, niet om vertooning en indruk te maken, maar om dezelfde boodschap met herhaling tot Ezau te brengen; die daardoor steeds duidelijker moest inzien, dat Jakob gaarne de minste wilde zijn en oprechtelijk eene verzoening met zijnen broeder verlangde. Dit alles blijkt overtuigend uit de Schriftwoorden, die nu volgen.

„En hij gaf die in de hand zijner knechten, elke kudde bijzonder; en hij zeide tot zijne knechten: gaat gijlieden door, voor mijn aangezicht, en stelt ruimte tusschen kudde en tusschen kudde. En hij gebood den eerste, zeggende: wanneer u Ezau, mijn broeder, ontmoeten zal en u vragen, zeggende: Wiens zijt gij? En waarheen gaat gij? En wien zijn dezen voor uw aangezicht? Zoo zult gij zeggen: Dat is een geschenk van uwen knecht Jakob, gezonden tot mijnen heer, tot Ezau, en zie, hij zelf is ook achter ons! En hij gebood ook den tweede, ook den derde, ook allen, die de kudden nagingen, zeggende: naar ditzelfde woord zult gij spreken tot Ezau, als gij hem vinden zult. En gij zult ook zeggen: Zie, uw knecht Jakob is achter ons! Want hij zeide, ik zal zijn aangezicht verzoenen met dit geschenk, dat voor mijn aangezicht gaat en daarna zal ik zijn aangezicht zien; misschien zal hij mijn aangezicht aannemen".

Aldus waren de noodige maatregelen genomen, om, kon dit geschieden, eene geweldige botsing te voorkomen. „Alzoo ging dat geschenk heen voor zijn aangezicht," en toen zocht hij de plaats der ruste op; „doch hij zelf vernachtte dienzelfden nacht in het leger". Maar te vergeefs zocht hij de verkwikking van den slaap na de vermoeienissen van den dag. Zijn hart was er te angstig en te onrustig voor. Wel had hij gezocht den doodelijken schok te voorkomen; maar wat, indien dit hem eens niet gelukte? Moest hij ook niet zorgen, dat, wanneer deze evenwel kwam, diens kracht vooraf gebroken was? „En hij stond op in dien zelfden nacht en hij nam zijne twee vrouwen, Lea en Rachel, en zijne twee dienstmaagden, Bilha en Zilpa en zijne elf kinderen, (Benjamin was er nog niet en Dina werd, als dochter, niet medegerekend), en hij toog over het veer (eene drooge, doorwaadbare plaats der rivier) van de Jabbok. En hij nam dezelve en deed hen over die beek trekken en hij deed overtrekken hetgeen hij had". — Nu heeft hij alles gedaan wat zijne hand vond om te doen. „Doch Jakob bleef alleen over"; — misschien zal hij nu den slaap kunnen vinden.

Psalm 77 : 3.

II.

Er zijn tijden in ons leven, dat wij overal de rust en de ontspanning zoeken en die nergens vinden; dat wij in alles de oorzaak onzer onverklaarbare ongerustheid meenen gevonden te hebben en toch ten laatste inzien, dat dit, wat wij langen tijd daarvoor hielden, toch de eigenlijke reden niet was. Dan zijn de nachten menigmalen als de afdruksels van onze gemoedsstemming bij den dag; ofschoon wij dit minder opmerken onder den prikkel en de afleiding der drukke bezigheden

en velerlei bemoeiingen. In dergelijke nachten wenden wij ons onrustig om en om op ons leger, om den slaap te vinden, die ons steeds meer ontvliedt, hoe meer wij gevoelen, dat wij dien zoo noodig hebben. Dan is het, dat wij ons zelve niet verstaan, omdat wij de taal van dien God niet verstaan, die ons iets te zeggen heeft, ja, die, in die onrust zelve, reeds bezig is tot ons hart en geweten te spreken.

Zoo was het Jakob in dien nacht, toen hij alleen overbleef. Het was hem wonderlijk te moede. Zooveel was er in de laatste dagen met hem geschied; uit vele gevaren had de God zijner vaderen hem gered en welke bleven hem buitendien nog wachten! Wat zal er morgen van zijne vrouwen en kinderen worden, die daar, aan de overzijde, voor dezen nacht, wel in veiligheid zijn, maar morgen mogelijk van hun man en vader, van hun aardschen beschermer voor altijd beroofd! Hoe, indien dit eens zoo ware en Jakob door Ezau in dien nacht werd overvallen en gedood; waar zoude hij zelf dan morgen zijn?....

Maar... is dat reeds Ezau?... Reeds worstelt een man met hem! De worsteling om het leven is voor Jakob reeds begonnen. Dit wordt ons in de tweede helft (vs. 24—34) van het hoofdstuk verhaald. Wij onderscheiden in het verloop van dien geheimzinnigen kamp drie afdeelingen: eerst den nacht der worsteling, (vs. 24^b, 25) daarna den dageraad der hoop (vs. 26—30) en ten laatste den morgen des heils (vs. 31, 32). Wij vinden aldus in dezen nachtelijken strijd Gods met Jakob, de getrouwe afbeelding van des Heeren kamp met de menschlijke ziel, als deze in het worstelperk wordt geleid, om de oude Jakobs-natuur afteleggen en de nieuwe Israels-gestalte aantedoen; d. i. om het nieuwe leven, dat innerlijk reeds wrocht, ook naar buiten werkzaam te doen optreden.

Meestal is het een eenzame worstelaar, die den strijd heeft voltehouden tegen een machtigen bestrijder, en dat nog wel in de geheimzinnigheid eener nachtelijke worsteling. Was het niet aldus bij Jakob evenzoo? Hij was alleen overgebleven. Al de zijnen waren aan de overzijde; van niemand der geliefde verwanten of vrienden kon hij in die uren van spanning en angst hulp of raad verwachten. Indien hij al riep, men hoorde hem niet; of hij al om hulp kermde, men verstond hem niet, en wist dan ook niet, waar hij juist op dit oogenblik was en in welke omstandigheden hij verkeerde. Is hij daarin niet het treffend beeld van u, die, als voor u het beslissend oogenblik aanbrak, ook juist alleen en eenzaam waart, met geen mensch in uwe nabijheid, die u verstond of raden kon. Dat is geen toeval, maar wijze en voorbedachte leiding Gods. Ja zoo doet het de Heer, als Hij u iets bijzonders te zeggen heeft, neemt Hij u alleen of op de krankesponde of in het door den dood ledig en eenzaam gemaakte huis. Somtijds, als gij, ouder wordende, zoo geheel alleen overig zijt gebleven; terwijl bijna allen, die gij in uwe jeugd hebt gekend, zijn heengegaan.

Dan komt Hij tot u, gelijk Hij tot Jakob kwam, onbekend, zelfs niet vermoed, terwijl het hart juist Hem verre acht en ducht. Want dat het de Heere-zelf was, die in dien onvergetelijken nacht zoo geheimzinnig tot den eenzamen Jakob kwam, lijdt, naar het getuigenis van Gods woord, geen twijfel. Hoor hierover den profeet Hosea, die den aartsvader als voorbeeld Israels stelt (Hos. 12 : 4). Aldus spreekt hij van dezen en diens worsteling: „In moeders buik hield hij zijnen broeder bij de verzenen en in zijne kracht droeg hij zich vorstelijk met God. Ja hij droeg zich vorstelijk tegen den Engel en overmocht. Te Beth-el (Gen.

28 : 12; 31 : 13) vond hij Hem..., de Heere God der Heirscharen (Gen. 32 : 1) is zijn gedenknaam". Als gij de hier tusschen haakjens geplaatste schriftuurplaatsen met de uitdrukkingen van Hosea's uitspraak over Jakobs Bestrijder vergelijkt, zult gij bevinden, dat al de gedenkwaardigste tijdstippen van diens leven daarin als 't ware zijn aangeteekend en dat niemand anders dan de Heer zelf, vertegenwoordigd door den Verbondsengel (Ex. 32 : 34; Mal. 3 : 1), met Jakob den aartsvader heeft gestreden.

Datzelfde blijkt ook uit den eerbied en het diep ontzach, waarmede Jakob zijn Bestrijder begroet en aanspreekt, zoodra hij Hem heeft herkend; blijkt mede uit de naamgeving Israel of held, strijder Gods; blijkt niet minder uit den naam, dien Jakob aan het tooneel der worsteling schonk, Pniël of aangezicht Gods; blijkt wel het sterkst uit Jakobs eigen woorden die hij later sprak: ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht. Die zelfde waarheid wordt bevestigd door de onvergetelijke gevolgen van den kamp èn voor Jakob zelven, die kreupel bleef gedurende zijn geheele volgend leven, èn voor zijn nageslacht, dat zich, ter herinnering aan deze gebeurtenis, van het gebruik van een bepaald deel van het geslachte dier onthoudt, tot op dezen dag. Want nog is dit zoo.

Hoe zwaar moet de kamp Jakob dan zijn gevallen en hoe onweerstaanbaar het geweld van den aanval geweest! Hoe werd dit alles nog verhoogd door het tijdstip der nachtelijke worsteling! 't Was nacht rondom Jakob heen, naar de orde van de indeeling des tijds, maar 't was nacht ook in Jakobs ziel, door den angst en de onzekerheid waarin hij verkeerde. Daar was overeenkomst tusschen het nachtelijke tijdstip in de natuur buiten om hen heen en de sombere stemming der ziel binnen in hem. Ook hier hebt gij wederom een dier

schijnbaar toevallige samentreffingen van het leven in het rijk der natuur en dat der genade, die wij mede opmerken in de rij onzer Christelijke hoogtijden en de ontwikkeling van de getijden des jaars, in den gelijktijdigen loop van het kerkelijk en natuurlijk jaar.

Opmerkelijk is het evenwel, dat het tijdstip van den nacht duidelijk wordt aangegeven, zonder dat het woord zelf, dat den nacht ons noemt, in dit verhaal wordt uitgesproken. Met woorden aan den dag en het licht ontleend wordt het tijdvak van dien nacht omschreven „tot dat de dageraad opging," „de dageraad is opgegaan," „de zon rees op:" 't Is nacht en toch geen nacht. Hoe gansch anders dan in dien ontzettenden nacht, toen Judas den kring der jongeren verliet en den Meester ging verraden. Toen werd het uitdrukkelijk gezegd: „en het was nacht" (Joh. 13 : 30).

Let wel op: het tijdstip van den nacht maakt nog geen nacht, maar de omstandigheden zelve en de uitkomst zullen bewijzen of het, terwijl wij dit wanen, wel eigenlijk nacht was, of dat het nacht scheen. Het kan schemerig, zelfs donker zijn door gemis aan licht, maar 't kan ook duister zijn door heerschappij der duisternis. Zoo is het ook met den zedelijken of geestelijken toestand van ons leven. Ook in den nacht zijn er stralen des lichts, die een vriendelijk schijnsel afwerpen en de donkere schaduwen doen wijken; zijn er liederen des levens die, als het weemoedig gezang van het kleine vogelken, den nacht doen natrillen van het lied der liefde en der hoop. In den laten avond en in den vroegen morgen klinkt steeds het lied der gevederde zangers. 't Is waar; maar ook tegen het aanbreken van den morgen wordt nog de duisternis het zwaarst. Dan is dikwerf de worsteling van en in den nacht het zwaarst.

Toen de nachtelijke Bestrijder „zag, dat Hij hem niet overmocht, roerde hij het gewricht zijner heup

aan, zoodat het gewricht van Jakobs heup verwrongen werd, als hij met hem worstelde". Wat anders zegt deze gebeurtenis, afspiegeling van hetgeen met eene worstelende ziel geschiedt in haar oogenblikken van hevigste spanning, wat anders zegt zij ons, dan dat er een oogenblik nadert, dat de kamp op het heftigst is; zóó dat eene machtige hand ons aangrijpt, dat wij de kracht om te blijven staan ons voelen ontzinken en gewisselijk, bezwijkende, zouden nederstorten, indien niet met het uiterste van de pijn ook het laatste van den strijd was gekomen. Als het doodsgevaar, de jammerlijke nederlaag onvermijdelijk schijnt, ten minste genoeg om ons eigene machteloosheid en volkomen onmacht te doen inzien, dan ook gloort, bij het besef van ons treurig onvermogen, de eerste bevende straal van den klimmenden dageraad.

Reeds is de dageraad der hoop aangebroken en verkondigt zijn nadering in de aankomst van den dag, in de beslissende nederlaag en in de overwinning op den overwinnaar. — Jakob zoude wellicht in zijn doodelijken angst niet bemerkt hebben, dat gedurende zijne worsteling de dag reeds was gekomen. Daarom maakt zijn Bestrijder zelf hem daarop opmerkzaam. „En Hij zeide: laat mij gaan; want de dageraad is opgegaan". Zoo moet de Heer zelf ons soms aanwijzen, dat de dag der belofte en des heils reeds in onze ziel begon optegaan, juist in den tijd, die onze worsteling innam, terwijl wij nog wanen, dat het nacht is en dat wij midden in de duistenis zitten. De Heere Jezus moest zelf ook getuigen, dat in hem het licht was gekomen, opdat degenen, die in de duisternis zitten, het licht mogen zien. Ook in deze wordt aan de kinderen Gods als een zegen bereid, wat den ongeloovigen als een onheil wordt gedreigd (Joh. 9 : 39—41).

En steeds blijft het waar: „het volk dat in de duisternis zat, heeft een groot licht gezien (Jes. 9 : 1; Matth. 4 : 16).

Wat Jakob evenwel bij de bezwijking en inzinking zijner krachten, zeer goed gevoelde door de diepe en felle smart, is wel dit, dat hij eene besliste nederlaag had geleden. Juist door die pijn, die hem de verduisterende tranen in de oogen drong, merkte hij misschien niet den aangekondigden dag. Gij weet het immers wel, dat zelfs bij helder lichten dag, als de zon helder schijnt, ons soms eensklaps een nevel voor de oogen en duisternis om de ziel kan komen; hoeveel meer moet dan de onderscheiding van den dag ons moeilijk vallen, als het nog in ons is de worsteling tusschen den nacht der twijfeling en den morgen der hope. Het gevoel der smart houdt soms het inzicht der waarheid terug, maar leidt somtijds ook juist daarheen.

Ja, Jakob had de nederlaag geleden, want de heupspier, die bij elke worsteling het meest zich moet inspannen en van welke het meest gevergd wordt, was ontwricht. Jakob kon niet meer tegenworstelen en indien hij het kon, zou hij het misschien niet meer gewild hebben. Want, dat was hem nu gebleken, die overwinning had zijne tegenpartij niet de minste inspanning gekost. Hij had Jakobs heupgewricht slechts „aangeraakt" en aanstonds was het „verwrongen geworden." Zoo groot was de sterkte van den Strijder, die hem in den nacht had aangegrepen. Als wij eenmaal van 's Heeren macht overtuigd zijn geworden, strijden wij niet meer en toch wenschen wij dan wel allerminst de nederlaag. Ook dan is er en komt er steeds meer de hoop op overwinning op den overwinnaar.

Aldus Jakob. Als het hem aangezegd was, dat de dageraad was opgegaan, en de bede om te mogen gaan

van den worstelaar tot hem komt, begint het mede licht te worden in zijne ziel. Hij begint iets te vermoeden. Hij doet, wat ieder in dergelijk geval moest. Hij kan zich niet meer op houden, zelf kan hij zijne tegenpartij niet terughouden, hij kan hem ook niet laten gaan; de worsteling opgeven zoude in dit oogenblik een beslist ter aarde zinken zijn. Zijne heup is ontwricht, staan kan hij niet;... hij slaat de armen om zijn bestrijder heen en laat zich aan diens hals hangen, met de woorden: „ik zal u niet laten gaan, tenzij gij mij zegent". De overwonneling vraagt, bidt om een zegen van den overwinnaar en wil aldus, nog altijd worstelende, den zegepalm uit den strijd wegdragen.

O, God wil zich laten overwinnen, indien en zoodra de zondaar maar tot het inzicht is gekomen, dat hij door eigen kracht nooit de zege zal wegdragen. Maar dan moet de zondaar dit ook belijden, en gelijk de Heer zelf Jakob tot de worsteling opriep, zelf hem van zijn onmacht overtuigde, zelf hem het naderen des lichts verkondigde, zoo brengt diezelfde God hem nu ook tot belijdenis van zijn stand en zondige natuur. Daartoe strekt die beteekenisvolle vraag: „hoe is uw naam?" — Eerst moeten wij onzen eigenen naam, die ons naar recht en eisch der wet toekomt, kennen, maar ook kunnen en durven uitspreken. En Jakob noemde zijnen naam, die onmiddellijk aan Ezau's beschuldiging, aan list en worsteling in eigen kracht doet denken. „Jakob" heet hij; hij weet dit en spreekt het ook uit, en belijdt daarmede de hem inwonende Jakobsnatuur.

Daarop klonk het plechtig en beslissend van de lippen des Bestrijders, op den toon des gezachs en der majesteit: „Uw naam zal voortaan niet Jakob heeten, maar Israel; want gij hebt u vorstelijk gedragen met God en met de menschen en hebt overmocht". Zoo

wordt het Jakob dan van Gods zijde verzekerd, wat hij zoozeer noodig had te weten, namelijk: dat hij in den strijd, dien hij geheel zijn leven lang tegen de menschen in zijne omgeving, en den strijd dien hij te strijden had in zijn binnenste tegen eigen ik, of tegen God, die met hem worstelde in zijn hart, overwinnaar was gebleven. Indien God het hem niet had gezegd, hij zoude het niet hebben kunnen gelooven; want hij gevoelt zich zoo zwak en moede, en zie hij hinkt.

Daarom wil hij weten, Wie hij is, die zoo stout woord tot hem spreekt. Men vermoedt menigmalen iets, en wenscht dat het vermoeden waar mocht zijn, en durft evenwel het niet gelooven of met vrijmoedigheid aannemen, omdat de zaak zelve ons te groot toeschijnt. Zoo is het op dit oogenblik in Jakobs ziel „en hij vraagde en zeide: Geef toch Uwen naam te kennen". — De naam duidt het wezen aan. Zoo ook moest de naam Jakob, nu geschonken, hem zijn eigen nieuw bestaan ontdekken. Hij vermoedt nu reeds lang, dat hij met God te doen heeft; zijn hart hoopt en gelooft het, maar hij durft het niet uitspreken. Van God zelven wil hij het hooren. — Want, zie, als dat wat hij ondervonden en gehoord heeft, slechts menschenwerk of engelenwoord was, zoude hij ten laatste toch nog bedrogen uitkomen. Daarom wilde hij de eigenlijke Bron en den eenigen Werker des heils bij name hooren noemen.

Als het werk Gods aan de ziel gevoeld, als de kracht van Zijn Woord in het hart is doorgedrongen, is er geen ander en nader bewijs noodig voor den goddelijken oorsprong van den geestelijken strijd in ons binnenste. In machtsuitingen en zegeningen geeft de Heere zich te kennen, aldus spelt Hij Zijn naam u voor. Indien gij daaraan niet genoeg hebt, o Jakob! zal Gods uitgesproken naam u ook niet kunnen be-

vredigen. „Waarom is het, dat gij naar Mijnen naam vraagt", zoo zeide Jakobs Bestrijder, „en Hij zegende hem aldaar; — en was in den zegen geweken, den zegen als een lichtende streep der genade achterlatende, die den morgen des heils kwam verkondigen.

Toen begreep Jakob, dat het de Heere was geweest, die met hem geworsteld, die de heup hem aangeroerd, die hem overwonnen en die hem gezegend had. „Daarom noemde hij den naam dier plaats Pniël; want, zeide hij: ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijne ziel is gered geweest". Een dergelijke uitroep der dankbare verbazing wordt ook naderhand van Gideon (Richt. 6 : 22) en Manoach (Richt. 13 : 22) vernomen, door bijna gelijksoortige ervaring hun ontlokt. Immers was het de overtuiging des beschuldigenden gewetens, als weerklank op de uitspraak van Gods Woord: „Geen mensch zal God zien en leven" (Ex. 33 : 20).

Maar èn Jakob èn Manoach, die beiden naar den naam Gods vraagden, zouden gewis gestorven zijn, indien de Heere met hen gehandeld had naar de dwaasheid van hun hart. Dat blijkt waar uit hetgeen later met Mozes is geschied. Zooveel kan de mensch van het goddelijk openbaringslicht verdragen, als God zelf voor hem goed en noodig keurt; wat daar buiten en daar boven gaat zoude den broozen mensch dooden. Laat ons daarom leeren, tevreden te zijn met die mate en met dien trap van licht, die God ons wil schenken, zonder naar het meerdere te trachten. Het meerdere zoude voor ons te veel zijn, zoude ons schaden.

Deze waarschuwing geldt ook u, die te diep in het geheim van Gods eeuwigen raad en het besluit der eeuwige verkiezing wilt binnendringen, om daar uwen naam in Gods boek en aldus Gods naam in uwe ziel

te lezen. 't Moet voor den ootmoedigen en bescheiden geloovige steeds zijn: „Verheugt u met bevinge" (Ps. 2 : 12). Weet wel, dat wij waarlijk het recht niet hebben, de vragen die God ons doet, van onze zijde ook Hem te doen. De zalige bevinding van Gods nederbuigende goedheid, mag ons nooit doen vergeten, dat wij menschen en Hij God blijft; mag ons nooit het diep ontzach voor Zijne majesteit uit het oog doen verliezen. Dat wordt niet altijd bedacht door hen, die met te veel gemeenzaamheid van en tot God spreken,

Het gaat met Gods namen en deugden als met het weldadig zonlicht. Koesterend breidt het zich over de donkere aarde en over u zelven uit; maar als gij nu, aangetrokken door den glans der zon, met ongedekt aangezicht en ongewapend oog, in het volle zonlicht wilt staren, zult gij blind worden. Bedacht Jakob dit, als hij verder ging „en de zon hem oprees, als hij door Pniël gegaan was en hij hinkende was aan zijn heup"? Ja, de dag was aangebroken; het was dag om en in hem, dag in natuurlijken en geestelijken zin, en die dag was een kind van Gods genade. Dat verkondigt Pniëls naam in eene heilige herinnering, dat predikte Pniëls zegen door eene blijvende weldaad, dat getuigde Pniëls zonlicht met genade van boven.

Maar waartoe toch die opmerking in Gods Woord, dat „Jakob de zon rees als hij door Pniël ging"? Is het eenvoudig eene aanwijzing van den dag die gekomen was? Of moet het veeleer eene zielkundige verklaring geven, wat wij waarschijnlijk achten, van Jakobs gemoedsgesteldheid, nadat hij een Israel was geworden? Jakob, de herder, had gewis meer dan eens de zon zien opgaan; waarom trof dat majestueus schouwspel hem dan juist nu zoo bijzonder? — Leert, mijne lieven! hier de wonderbare macht opmerken van

het nieuwe leven der wedergeboorte, als deze in de bekeering zich naar buiten openbaart. Het geestelijk leven is in waarheid iets geheel nieuws, dat over alles een nieuw licht verspreidt.

Als Gods genade in de ziel licht, is het alsof de weerschijn van dat licht op alles om ons heen afstraalt, op elke bloem, elk blaadje, elk stofken der natuur, dat daar speelt en dartelt in het zonlicht. Om van de natuur en haar schoon te kunnen genieten, moet gij eerst in waarheid bekeerd zijn. De schoonheid van het rijk der natuur gaat in haar volle pracht eerst dan voor u open, als gij de eerste schrede in het rijk der genade mocht zetten, om met elke schrede verder in geur en kleur te winnen. Eerst een David kon zingen, gelijk dit in Ps. 8, 19, en 104 en 139 geschiedt. Duizendmalen en meer had Jakob de zon zien opgaan, maar nooit had de onbeschrijfelijke pracht der majesteit Gods, die zich daarin uitspreekt, hem zoozeer aangegrepen, als nu, nu de zon hem te Pniël rees. Om dit alles te doen uitkomen, wordt deze zielkundige opmerking in Gods Woord er bijgevoegd.

En geen lichamelijk lijden dooft den glans van het heilig genot, breekt de kracht der opwakende geestdrift. Jakob verlustigde zich in het heerlijk schouwspel der opgaande zon, beeld van hetgeen in hem geschied was, ook al was hij „hinkende aan zijn heup". Trouwens ook dit laatste was getrouwe afspiegeling van zijn nieuw bestaan: boven hem een rijzende zon der genade en hij zelf hinkende aan zijn heup. Zonder een of ander verborgen of openbaar lichaams- of zielelijden treedt de worstelaar des geloofs niet uit den kampstrijd. Ieder kind Gods weet dit bij ondervinding. In dat lijden openbaart zich de heiligheid van Gods recht, maar is ook het teeken van verworven genade gegeven.

Gelijk een zeker beroemd koning der oudheid, in een zegevierenden veldslag hinkende geworden, zeide: dat nu elke stap hem aan de behaalde overwinning deed denken, zoo kon het voortaan ook de prinselijke Israel. Met David nemen wij dan den „psalm om te gedenken" op en zeggen: „want ik ben tot hinken gereed en mijne smart is steeds voor mij" (Ps. 38 : 18). Dat hinken is gansch iets anders dan het „hinken op twee gedachten", waarvan Elia Israel beschuldigt (1 Kon. 18 : 21). 't Is het gevolg van de beet der slang, die nog altijd de verzenen zoekt (Gen. 3 : 15), en het bewijs bovendien, dat de oude mensch, door de macht der genade Gods wel is ten onder gebracht, maar nog altijd met ons wordt medegesleept. Maar Israel, zij het hinkende, streeft toch voorwaarts, in Pniëls zonlicht voorwaarts.

Indien gij nu vraagt of wij in het verhaal van de worsteling Jakobs eene verdichte geschiedenis hebben, die afbeeldt en aanschouwelijk voorstelt wat er in het binnenste der ziel eens menschen kan en moet omgaan, indien hij van Jakob tot Israel zal worden; of wel daarentegen of wij daarin eene werkelijke gebeurtenis beschreven vinden, die op het gebied des uitwendigen levens afbeeldt en verklaart wat op geestelijk gebied heeft plaats gevonden; dan antwoorden wij beslist toestemmend in den laatsten zin. Wij hebben hier met eene werkelijke gebeurtenis te doen, niet maar met de inkleeding van eene schoone gedachte. Het bewijs is overvloedig te geven in een eeuwenoud gebruik, dat zonder het feit van Jakobs worsteling geen verklaring vindt; in een naam, die de eeuwen verduurde; en in de sporen der geschiedkundige herinnering, die de onuitwischbare sporen op het blad der geschiedenis heeft achtergelaten.

Het slotvers van hoofdst. 32 vermeldt reeds dat overoud gebruik, dat nog onder de kinderen Israels van den tegenwoordigen tijd in eere wordt gehouden, „Daarom eten de kinderen Israels de verrukte zenuw niet, die op het gewricht der heup is, tot op dezen dag; omdat hij het gewricht van Jakobs heup aangeroerd had, aan de verrukte (of verwrongen) zenuw". Zoo schreef Gods Woord voor reeds meer dan 3000 jaren en zoo is het letterlijk nog altijd waar, ook tot op dezen dag, waarop gij dit leest. En hoe zult gij nu dat zonderling gebruik der zonen Israels, om het beste en saprijkste deel van het rund aan het geoorloofd vleeschgebruik te onttrekken, ooit kunnen verklaren, indien niet een of ander merkwaardig feit daarvan de geschiedkundige oorsprong is; en welk ander feit dan de worsteling Jakobs zoudt gij als zoodanig kunnen aanwijzen?

Op diezelfde gebeurtenis wijzen een drietal namen: die van den worstelaar Jakob, die sints dien tijd Israel of held, strijder Gods wordt genoemd; die van het tooneel des strijds, het veer Jabbok of de worstelplaats waar stof (abak) opstoof gedurende de worsteling; die van de eerste plaats, die na de worsteling werd bereikt, Pniël d. i. aangezicht of verschijning Gods. Op diezelfde gebeurtenis wijst het reeds aangehaalde woord van den profeet Hoséa (12 : 4, 5), wijst Elia's herinnering bij het bouwen van zijn altaar, als hij zeide: „Israel zal uw naam zijn" (1 Kon. 18 : 31); wijst wellicht ook wat de psalmist van den Heere getuigt, dat „Hij zich bij verkeerden een worstelaar betoont" (Ps. 18 : 27).

Wij hebben nu gezien, hoe de worsteling Jakobs bij Pniël in betrekking staat tot de verschijning der engelen Gods bij Mahanaïm; tevens hebben wij vernomen, dat deze geheimzinnige worsteling, eigenlijk de be-

keering Jakobs van zijn eigen ik, ons niet alleen meer aanschouwelijk voorstelt, maar in een werkelijk feit duidelijk maakt. Wat den heiligen achtergrond, het eigenlijk karakter en de treffende beteekenis dier merkwaardige gebeurtenis aangaat, zijn wij dus tamelijk wel ingelicht. Evenwel rest ons nog eene enkele opmerking.

Eerst voor u, o kind der wereld! indien soms deze bladen u in de hand mochten komen; voor u, o voorstander van deugd en zedelijk leven in hun algemeene opvatting en betrekkelijke waarde voor de eeuwigheid! voor u, o gij, die geleerd hebt te breken met eene zondige omgeving en ijdele wereldbeschouwing! — Er is iets meer noodig dan dit alles. Er is noodig, dat gij met uw eigen diep verdorven IK leert worstelen. Die geheimzinnige ure, waarin gij met kracht wordt aangegrepen, terneêrgeworpen, van eigen onmacht overtuigd; waarin gij voor het eerst met ootmoed en schaamte uw eigenlijken naam leert uitspreken, dat plechtig oogenblik is er voor u ook noodig. Er moet een dergelijk keerpunt komen, zal het bij u ook worden: uit het eertijds der zonde in het nù der genade; zal het van u ook kunnen heeten: „eertijds waart gij duisternis, nu zijt gij licht in den Heere; wandelt dan als kinderen des lichts" (Ef. 5 : 8).

Misschien werd het reeds licht, o gij kleine en bekommerde! gij angstige en verlegen ziele, die daar strijdt en worstelt en niet weet met wien, die daar kermt en klaagt, in het stof ter nedergeworpen; die daar reeds hinkende voorwaarts schrijdt, terwijl gij bevende vraagt: „Wachter! wat is er van den nacht? de morgen is gekomen, nog is het nacht?" (Jes. 21 : 11, 12) Neen, voor u niet meer nacht, evenmin als voor de worstelende kerk op aarde! Het mag nog geen volle

dag zijn; de morgen, die na den nacht is gekomen, voorspelt u den komenden dag. Och, mocht gij maar uwen naam leeren kennen en uitspreken; ook gij zoudt het licht zien, en dit begrijpen, dat te mogen worstelen in den nacht en tegen den nacht, reeds een beginsel der werken van dien God is, die de nacht deed dalen, opdat de morgen, ook die der eeuwigheid, daaruit eenmaal zoude oprijzen.

Maar de Zon der genade zal u niet vriendelijk rijzen, vóórdat gij in Pniël zijt. Ach, gij ligt reeds te lang in het worstelperk zelf neer. Hebt gij het niet gehoord: „de dageraad is opgegaan?" Gij vermeit u er in, dat gij, vermoeid en pijnlijk van de wonden, die u geslagen werden in het huis en in het perk uws liefhebbers, daar in het stof moogt liggen en kermen. Sta op! Laat Christus over u lichten!.... Maar het staan en het gaan kost u zooveel pijn; gij kunt niet gaan dan strompelende en bij elken tred zuchtende. Als de zon Jakob oprees te Pniël was hij hinkende, Maar hinkende g i n g hij ten minste, ging hij verder, in den kamp met God geleerd, om te kampen met zich zelven en met eigen loomheid, en straks met de wereld en eigen verwanten.

Dat hebt ook gij ondervonden, kinderen Gods! bekeerde zielen! met dien eersten beslissenden kamp is de strijd niet geëindigd. Maar daärin moogt gij roemen, dat gij gestaard hebt in de heiligheid van Gods recht, dat gij in Zijne heilige wet Hem mocht zien als „van aangezicht tot aangezicht en evenwel werd uwe ziel gered". Gij hebt uw oordeel des doods uit de wet vernomen, en evenwel werd uwe ziel gered. Waar genade zooveel vermocht, daar vermag genade ook alles.

In dat worstelperk der bekeering hebt gij geleerd te weenen en te smeeken, en om tot den Heere, dien uwe

ziele gevonden en erkend heeft, te zeggen: „Ik zal U niet laten gaan, tenzij Gij mij zegent."

En die zegen zal komen, is er reeds, omdat Hij niet ongezegend laat gaan hen, die Hij zelf tot zich deed komen; tot wie Hij alleen is gekomen, opdat zij in eeuwigheid niet meer van Hem zouden gaan.

En dit blijft het beeld van uw zijn en van uw leven hier: een rijzende zon over een hinkenden Christen. Eenmaal zal het zijn een wandelen in het volmaakte licht, een gaan van kracht tot kracht, bij den vollen glans van de Zonne der gerechtigheid.

PSALM 89 : 8.

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht;
Uw vrije gunst alleen wordt d' eere toegebracht;
Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d' eerkroon dragen
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen;
Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Israels God gegeven.

IX.

DE VADER DES BONDSVOLKS, OP WEG NAAR KANAAN, ONTMOET DOOR EN GESCHEIDEN VAN EZAU, ZIJN NATUURLIJKEN BROEDER.

Gen. XXXIII : 1—20.

INHOUD: De vreeze Gods sluit de menschenvrees buiten; de vreeze Gods leert de ware betrachting der vrees als eerbied en ontzach tegenover hooger geplaatsten; vreeze en eergeving. Het onderwerp en deszelfs verdeeling, juist tegenovergesteld aan het voorgaande. God ontmoet om te verbinden, menschen ontmoeten om te scheiden. De ontmoeting met en scheiding van Ezau.

Een beschamende ontmoeting (vs. 1—3), teedere begroeting (vs. 4—7), edele wedstrijd (vs. 8—11), noodige scheiding (vs. 12—16). — Het geheel beschouwd als een hoofdstuk uit de geschiedenis van Jakobs karaktervorming: kalm overleg (vs. 1—3), teeder gevoel (vs. 4—7), dankbare waardeering (vs 8—11), wijze zorgvuldigheid (vs. 12—16), vrome huislijkheid (vs. 17—20).

Eene beschamende ontmoeting (vs. 1—3). Bewaring; nauwkeurig woordgebruik der H. Schrift; geen vreeze; voorheen en thans bij vader Jakob; nu geen overmatige zorg voor het tijdelijke; vijandige bedoeling Ezau's. Kalm overleg, goede maatregelen, goede orde; niet om te schitteren, ook niet om afgunst optewekken; gelijkvormige en toch ongelijksoortige daden; oostersche begroeting; geen wegwerpen van zich-zelven; voorkomendheid en beleefdheid naar den bijbel is geene vernedering, maar verhooging van ons zelven; gevoel van eigen waarde is goed, mits er ook gevoel voor de waarde van anderen

zij. Jakobs eerstgeboorterecht; onwettige verwarring van natuurlijke en geestelijke voorrechten; der wereld een wereldling. Vermoedens nog geene bewijzen; onwetenschappelijkheid; de verbeelding eene straf.

De teedere begroeting (vs. 4—7). De bijbel het boek van het innig en rein gevoel. Tranen; het gevoel; de bijbel erkent het recht van het natuurlijk gevoel; ontwikkeling van verstand en hart beiden, ook van den wil; harmonische ontwikkeling door alzijdige bevrediging, de ware stichting; redeneerend gevoel is gekunstelde smart; waar gevoel is stil; bij wijkend gevoel de herinnering en het woord. Ontwaking uit het gevoel; eene vraag het eerst; getrouwe karakterteekening des bijbels. — Dankbare waardeering; Jakobs spraak maakte hem openbaar. Zijn gevoelens op dit oogenblik naar vs. 1: teederheid, ootmoed, dankbaarheid; tegenover zijne kinderen, zijnen broeder, zijnen God. De voorstelling der moeders en der kinderen; Jozef reeds voorop. Ontmoeting der broeders soms heilzaam. Verzoent u, vijandige broeders! Wie het eerst?

De edele wedijver (vs 8—11). Argelooze belangstelling, edele weigering, aandoenlijke aandrang, behaalde zege; eene vraag naar personen niet naar zaken; een edel aanbod; voor het eerst de broedernaam op Ezau's lippen; zijn weigering, niet uit hoogmoed; Jakobs aandrang der liefde; drangredenen, verborgen oorzaak, geringe beteekenis van het geschenk. De vreugde over den hervonden broeder; gewijzigde verhouding, gewijzigde drangredenen; juiste verklaring der kantteekenaren; de gunst Gods; het aangezicht Gods; zegen Gods genadebron van 't heil en van den tijdelijken welstand der geloovigen; het onze het onze te mogen noemen en als het goed des Heeren te mogen weggeven. — Ezau heeft VEEL, maar Jakob heeft ALLES. Christus is alles; veel en alles; het éene noodige. — Iets vriendelijk aandringen is nog geen opdringen; evenwel gevaar.

Noodige scheiding. Diensten bewijzen verplicht menigmalen tot het aannemen van diensten; gevaar van dergelijk wederkeerig dienstbetoon; geleiding en leiding; sla het geleide af waar ge de leiding ducht. Ezau's voorstel: uit liefde voorgesteld (vs. 12), vriendelijk afgewezen (vs. 13—14), met beslistheid geweigerd (vs. 15), door den voorsteller teruggenomen (vs. 16). — Het vee en de menschen „afdrijven"; de Herder Jezus voorafgebeeld door den herder Jakob; diens geloof en moed.

Scheiding gaat de rust vooraf; aanvankelijke rust op aarde, de voorbode van de rust in den hemel. De aanvankelijke rust Jakobs bij zijn verderen tocht (vs. 17), eerste aankomst (vs. 18), voorloopig verblijf (vs. 19) en dagelijksch leven (vs. 20) in Kanaan. Huis of tent? Baith of Ohel: Keschita een geldstuk. — De oude mensch leeft nog bij den bekeerde. Behoefte om uittedrukken wat wij gevoelen; godsdienst en eeredienst; het altaar. Een eigen weg; op eigen grond wordt dikwijls een eigen grond. De zedelijke gedachte van het geheele hoofdstuk ligt in vs. 11. Rijkdom der gedachte. De verbondsgedachte van dit hoofdstuk. Besluit.

Psalm 34 : 4, 5.

„De engel des Heeren legert zich rondom degenen, die Hem vreezen en rukt hen uit" (Ps. 34 : 8). Dat heeft de zanger van dit lied mogen ondervinden, als hij uit het land Abimelechs behouden was ontkomen (Ps. 34 : 1); dat heeft veel later Elisa's knaap tot zijne bemoediging te Dothan mogen aanschouwen (2 Kon. 6 : 17); datzelfde mocht reeds veel vroeger de vader van het bondsvolk ervaren, als hij, uit het huis der vreemdelingschap bij Laban wederkeerende naar Kanaän, het erfland der belofte, bij Mahanaïm de legerscharen Gods aanschouwde. Daar zag hij het voorspel van hetgeen later met Israël zou geschieden.

„Vreest dan den Heere, gij, Zijne heiligen!" (Ps. 34: 10). Wel mogen wij dit ter harte nemen. Waar de vreeze Gods oprechtelijk in het harte komt, behoeft men noch menschen noch iets anders te vreezen. Dan bovenal geldt dit woord des Heeren: „Vreest niet hem die alleen het lichaam kan dooden, maar vreest veeleer Hem, die beide, lichaam en ziel kan verderven in de hel" (Matth. 10:28). Maar daar is onderscheid tusschen vreezen en vreezen, twee uitdrukkingen, die in klank des woords juist hetzelfde, in zin en beteekenis geheel verscheiden zijn. Immers de vreeze Gods drijft de men-

schenvrees uit en de vrees voor menschen bant meestal de oefening der vreeze Gods.

Daar is een vreeze, die uit angst ontspringt; maar daar is ook eene vreeze, die, uit liefde geboren, aan kinderlijken eerbied doet denken. Deze is het, die er toe leidt, om, zonder te vreezen, eere te geven wien eere toekomt. Dan heet het: „vreest God, eert den Koning; wie God vreest zal zijne ouders eeren." Als de vreeze Gods het hart vervult, zal men eerbiedig en dienstvaardig tegenover zijne meerderen en zelfs tegenover zijne gelijken zijn, zonder daarom nog laaghartig of slaafsch te wezen. Dan geeft men de verschuldigde eere aan iedereen, zonder ooit tegenover iemand laag en kruipend te worden. Dan is er waardeering van het talent, van het aanzien, zonder dat men aan het gevoel van eigenwaarde behoeft te kort te doen; dan is er die betamelijke hoogachting over en weer, die een weldadige band des levens is.

Dat alles wordt ons duidelijk uit het gedrag en de houding van Jakob, die, als Israël, de vreeze Gods recht had geleerd en nu in het leven had te betrachten. Laat ons daartoe vernemen wat hoofdst. 33 van de ontmoeting der twee broeders Jakob en Ezau ons verhaalt. In weinige woorden kunnen wij den inhoud van dit hoofdstuk aangeven, dat, aan het voorgaande zich aansluitende, toch als 't ware daaraan juist tegenovergesteld is, èn naar inhoud èn naar strekking èn naar eindelijke uitkomst. Leerde het vorige ons den vader des bondsvolks op weg naar Kanaän kennen, als door God ontmoet en door de worsteling voor altijd met Hem verbonden; dit toont ons denzelfden vader des bondsvolks, op weg naar Kanaän, ontmoet door en gescheiden van Ezau, zijn natuurlijken broeder. Op zijn ontmoeting met God volgde verbinding, op die met Ezau scheiding.

Gij kunt dit verhaal op zich zelve beschouwen, en dan vindt ge daarin, als rustpunten voor een geregelden gang der overdenking, eene beschamende ontmoeting (vs. 1-3), eene teedere begroeting (vs. 4-7), een edelen wedstrijd (vs. 8—11), eene noodige scheiding (vs. 12—16), en ten laatste eene aanvankelijke rust (vs. 17—20). Gij kunt ook dit verhaal opnemen als een hoofdstuk uit de geschiedenis van Jakobs karaktervorming, nadat Gods genade hem tot een Israël had gemaakt, en dan ziet gij daarin kalm overleg (vs. 1-4), teeder gevoel (vs. 4-7), dankbare waardeering (vs. 8—11), wijze zorgvuldigheid (vs. 12—16), en ten laatste vrome huislijkheid (vs. 17—20).

Nog onder den indruk van al hetgeen in den laatsten nacht met hem was geschied, was Jakob tot de zijnen teruggekeerd. Alles was daar wel en behouden, en, indien misschien vreeze zijn hart had bestormd, was deze wel beschaamd uitgekomen, want terwijl de Man met Jakob worstelde, hadden Zijne engelen voor Jakobs verwanten de wacht gehouden. Was het ook al hinkende, toch had hij de zijnen weer bereikt en nu trok hij met hen voort, gewisselijk peinzende over de gewichtige gebeurtenis van den nacht. Want verbazing teekent dat plotseling opzien van den aartsvader, dat de heilige Schrift ons nauwkeurig en opzettelijk wedergeeft in die woorden: „En Jakob hief zijne oogen op en zag; en ziet". Zoo spoedig had hij wat nu volgde niet verwacht. „Ezau kwam en vierhonderd mannen met hem".

Naar al hetgeen wij van Jakobs onrust en spannenden angst bij het bericht van Ezau's nadering vernomen hebben, hadden wij nu ook meer gejaagdheid in hem verwacht, dan het bijbelverhaal ons hier met recht

doet vermoeden. Ons treft veel meer het kalm en rustig overleg, waarmede Jakob te werk gaat, om Ezau met de zijnen te ontmoeten. Bedaard neemt hij de noodige maatregelen en schikkingen, om zelfs allen schijn van beleedigende vrees te vermijden. In waarheid vreesde hij ook niet meer. Er was iets tusschen beide gekomen. Gij weet het wel. De Heer was hem ontmoet, had hem op zijn smeeken en weenen gezegend. Wat zoude hem dan een mensch doen?

Hoe gansch anders handelt hij nu, dan toen hij, nog zoo kort geleden, alles van eigen voorzichtigheid en moed verwachtte; toen hij „zeer vreesde en hem bange was en hij het volk dat bij hem was, en de schapen en de runderen en de kemelen in twee heiren verdeelde, zeggende: indien Ezau op het eene heir komt, en slaat het, zoo zal het overgeblevene heir ontkomen" (Gen. 32 : 7, 8). Bij het worstelen om het leven zijner ziel had hij geleerd, niet meer zoo boven alles te zorgen voor datgene, wat voor de onderhouding des lichaams noodig was. Hij zoekt niemand en niets van de zijnen of van het zijne aan Ezau's blik te onttrekken, al kwam deze ook met zijn vierhonderd man. Dat laatste zou deze toch wel niet gedaan hebben, indien hij, van meet af, met vreedzame bedoelingen Jakob was tegemoet getrokken. Dat doet de Schrift duidelijk uitkomen, door ook van Ezau's geleide hier melding te maken.

In drie hoopen, die elkander geregeld opvolgden en in geleidelijke opklimming aanduiden moesten wat en wie de voornaamste plaats in Jakobs liefde en waardschatting hadden, verdeelde Jakob nu de zijnen. „Toen verdeelde hij de kinderen onder Lea en onder Rachel en onder de twee dienstmaagden. En hij stelde de dienstmaagden vooraan en Lea en hare kinderen meer achterwaarts; maar Rachel en Jozef het achterste". In stee van uit vrees iemand der zijnen te verbergen,

stelt hij allen zoo, dat zij allen in een oogwenk door Ezau kunnen overzien worden en het dezen daarbij tevens blijkt, wie Jakob het liefst en waardst is. Geen leeftijd, geen aanzien, geen uiterlijk van lichaamsbouw, maar liefde beschikte en besliste over de regeling van orde en plaats in de lange rij der geliefden. Naarmate zij een grootere plaats innamen in Jakobs hart, stonden zij ook dichter bij hem — en zal het niet eenmaal evenzoo met ons zijn in de rijen der gezaligden in den hemel?

Zietdaar, in lange rijen opgesteld, al Jakobs schatten; zijn grootsten schat, het geloof, borg hij zorgvuldig in eigen hart weg. Neen, dat was geen pronklievende tentoonstelling en uitstalling van al den rijkdom dien hij bezat; gelijk wij menigmalen — juist tegenover verwanten — onze kinderen op de wandeling buiten, onze pronkgewaden en pronkkamers binnen's huis schikken en ordenen, opdat met éen oogopslag al het schoone en rijke de bewondering en naijverige afgunst wekke. 't Was de eenvoudige voorstelling van al die hem lief waren, aan den broeder dien hij lief had. Hoe waar is toch het woord der oudheid, dat twee die hetzelfde doen, daarom nog niet altijd hetzelfde doen. De uitwendige daad kan overeenkomen, maar het beginsel kan verschillen. Hoe gansch anders is het hier bij Jakob dan later bij Hiskia, die den gezanten van Berodach-Baladan zijn gansche schathuis toonde (2 Kon. 20 : 13). Bij dezen, die daarvoor dan ook door den profeet Jesaia, op last des Heeren, bestraft werd, is het de zucht om te schitteren; bij Jakob dankbare erkenning der zegeningen Gods en vertrouwen op diens bescherming.

Daarop „ging hij voorbij hun aangezicht heen", want allen moesten kunnen zien wat hij ging doen en waarover hij zich niet voor vrouw en kinderen be-

hoefde te schamen. Hij ging Ezau als den oudere en meerdere naar de wereld erkennen, „en hij boog zich zeven malen ter aarde, tot hij bij zijnen broeder kwam". Geheel naar de oostersche wijze der begroeting der meerderen door geringeren, wierp hij zich voorover ter aarde, om, na het hoofd in het stof gebogen te hebben, aanstonds wederom optestaan en deze eerbewijzing als betamelijke plichtpleging der hulde tot zeven malen toe te herhalen. Zoo huldigt Jakob den van nature ouderen broeder en erkent hij daarbij tevens zijn vroeger ongelijk. Zoo toont hij dan met de daad, dat hij gaarne de minste wil zijn, indien er slechts verzoening en broederlijke toegenegenheid gevonden mocht worden.

Men heeft gezegd, dat Jakob, zich zoo diep voor Ezau vernederende, als 't ware zijn eerstgeboorterecht wegwierp, dat toch ook door den Heer erkend was geworden. Daarop hebben wij vrij wat te antwoorden. Ten eersten wilden wij gevraagd hebben, of dan het inachtnemen der burgerlijke beleefdheid en 't opvolgen van het gewoon gebruik der gezette plichtplegingen voor den geloovige eene vernedering moet heeten? 't Schijnt wel, dat enkele geloovigen dit meenen, naar zij ten minste in hun leven dit toonen. Laat hen dan, tot hun beschaming en leering, op schier alle bijbelheiligen en ook op den Heere Jezus letten, die mede het vergrijp tegen de gestelde wetten der dienstwillige beleefdheid niet licht achtte (Luk. 7 : 45). Men moet bij al dergelijke zaken niet maar rekening houden met zichzelven, maar ook met anderen. Want indien wij nu ook al, tot roem van Gods genade, voor al zulke kleinigheden onverschillig zijn, daarom zijn anderen dit nog niet. En in het leven alleen te werk te gaan naar eigen onverschilligheid en niet te letten ook op de gevoeligheden van anderen, verraadt eene groote

mate van zelfzucht en hoogmoed. Gevoel van eigenwaarde is goed; men mag het niet laten varen; mits men ook anderen weet te waardeeren en niet, door zichzelven te hoog te schatten, anderen te laag stelt.

Maar bovendien gelooven wij, gelijk wij reeds vroeger uitvoerig trachtten aantetoonen, dat Jakob wel degelijk het onwettig verkregen eerstgeboorterecht, van natuurlijke zijde beschouwd, wilde van zich werpen. Ik heb ook nergens gelezen, dat de Heere Jakobs eerstgeboorterecht, in dien zin opgevat, heeft bevestigd. Wel verzekerde Hij Jakob van Zijne nabijheid en van Zijne hulp, zooals die voortvloeide uit den bondszegen. Maar dat men daarvoor het oudste en eerste kind moest zijn, staat nergens in de Schrift. Wel blijkt ons daaruit het tegendeel; want noch Seth, noch Abraham, noch Izak, noch Jakob, Juda of David waren de oudste zonen. Iets dergelijks te meenen was ook Jakobs dwaling vroeger geweest. Men komt er dan ook zoo licht toe, gelijk later mede bij Samuel bleek, natuurlijke en geestelijke voorrechten onderling te verwarren, of wel beider gelijktijdig samengaan als iets dat vanzelf spreekt te verwachten; hoewel Gods woord tot eene dergelijke meening nergens aanleiding geeft. De geloovige wil liever eer bewijzen dan ontvangen. Hij zoekt de begroeting op de straat evenmin als de vooraanzitting in de gestoelten der eere. Hij laat dit aan de wereld en aan de fariseën over. Maar evenmin oordeelt hij, indien hij ook voor zichzelven geen prijs meer stelt op die kleine en ijdele betooningen van eer, die de wereld zoo ijverig najaagt, dat hij nu ook voor zichzelven vrij is om die anderen te onthouden. Gelijk Paulus in sommige opzichten den heidenen een heiden werd, zoo wordt de geloovige somtijds, maar dit dan in een zin van zelfverloochening, der wereld een wereldling, indien het slechts is

in een geoorloofden weg en om de wereld daardoor voor Christus te winnen.

Wij kunnen niet zeggen, dat het zien van zooveel ootmoed en tegemoetkomende inschiklijkheid het hart van Ezau voor Jakob toen vermurwd heeft; omdat wij toch niet weten, of Ezau wel met bepaald vijandige bedoelingen was gekomen. Vermoeden mogen wij dit, maar wij weten het niet. Laat ons ons wel wachten, dat wij niet in het spoor dier geleerden treden, die op het gebied der waarheid van den bijbel aan elk opkomend vermoeden, aan elke waarschijnlijke gissing een recht van bewijsvoering toekennen, dat men slechts aan welbewezen feiten mag geven.

Had Ezau bovendien, met zijn driftig en opbruischend gestel, wel zoo wrokkende natuur? Had Jakob niet te veel van hem gevreesd en zich hem als te wraakgierig voorgesteld? Een schuldig hart, dat vijandschap koestert en tot vijandschap aanleiding gaf, vreest altijd en gist het ergste. Maar dan was deze ontmoeting gewis ook beschamend voor zijn gevoel, dat wel sterk door Ezau's begroeting moest worden aangegrepen. 't Is zoo vaak, dat wij iets kwaads van een ander duchten, waarom die ander zelfs niet denkt en dat alleen in onze verbeelding bestaat. Maar al te dikwerf komt de verbeelding onder den indruk van het kwaad geweten; en ditzelve maakt ons dan niet alleen angstig, maar ook onwillig; angstig voor ons zelve, onwillig tegen anderen. Zoo wordt de verbeelding zelve onze rechtvaardige straf.

Ezau wachtte niet af, dat Jakob zijn broeder tot hem was gekomen. Eer deze zoo ver was, was hij zelf opgesprongen, had de armen naar hem uitgebreid, met het verlangen om den broeder na twintigjarige afwezigheid aan het hart te mogen drukken. „Toen liep Ezau hem tegemoet, en nam hem in den arm, en

viel hem aan den hals, en kuste hem, en zij weenden." O, 't is alsof de bijbel, dat boek van het teederst en reinst gevoel, zich vermeit in de teekening van dat aandoenlijk tooneel. 't Is alsof wij de tweelingbroeders zien, na twintigjarige scheiding eindelijk weer met broederlijke tegenegenheid in elkanders armen rustende. Daar staan zij, terwijl zij met de armen elkaar omstrengeld houden, en tranen de tolken zijn van het diep en opgewekt gevoel. Men moet als de bijbel, het boek van het reinst en heiligst gevoel, kunnen medegevoelen, om dat tooneel aldus aantegrijpen en in het volle licht te stellen.

Tranen zijn de tolken der vreugde gelijk die der smart. Men kan van vreugde schreien, gelijk men soms bij overmatige droefheid kan lachen. Tranen op zich zelve beschouwd zijn niets dan de bewijzen van het op dit oogenblik onbeheerschte, maar zelf alleenheerschend gevoel. Ook dat heeft zijne rechten, indien het zuiver en menschlijk blijft, en niet maar grillig werktuig van den nukkigen hartstocht wordt.

Dat men toch nooit wille beweren, dat de gereformeerde waarheid de menschen koud en ongevoelig maakt. Dat kan niet zijn, zoolang zij onder den invloed staat van dien bijbel, die schier overal het heilig recht ook van het natuurlijk gevoel erkent en den gevoelsmensch evenmin aan den godsdienstigen als aan den verstandsmensch wil opgeofferd zien. Gods woord wil de ontwikkeling van den geheelen mensch, naar al zijne gaven, vermogens en krachten, en dus de ontwikkeling en regeling van het g e v o e l, evengoed als die van het v e r s t a n d en van den w i l. Daarom juist is de bijbel zoo eenig s t i c h t e l i j k boek. Want dat noemen wij de ware stichting, als verstand en hart beide bevredigd en opgebouwd worden, en als dan in die opbouwing de drangredenen en prikkelen voor de daden als wilsuitingen gegeven zijn.

Dit alles zal door het thans verzoende broederpaar wel niet bedacht zijn; want het gevoel houdt op zuiver te zijn, zoodra de mensch daar over gaat nadenken of liever zoodra hij zich als gevoelende bewust wordt. Dan wordt de openlijke smart gekunsteld en een blanketsel voor het vervallen hart. Daarom mag het geen ware smart meer heeten, die lust heeft in haar pijn en geen ware vreugde, die den glans en het genot der vreugde zoo juist weet te beschrijven. Het ware gevoel heeft geene woorden, slechts tranen en verzuchtingen. Daarom laat ook onze liefde voor den Christus zich niet in woorden brengen, evenmin als het diep gevoel van uwe zonde, o bekommerde ziel! die u wel tot stille tranen en bange verzuchtingen drijft, maar u het verruimend woord meestal weigert. Waar gevoel is stil, te innig om luidruchtig te kunnen of te willen zijn.

Als de heerschappij van het gevoel begint te wijken herneemt het woord zijn recht en de terugkeerende spraak is het beste bewijs voor het wederkeerend besef van zich-zelven. Hoelang het wel geduurd heeft, eer dit bij de broeders het geval was, weten wij niet; wel dat Ezau uit de roes der vreugde als uit een bedwelmenden slaap opwaakte. „Daarna hief hij zijne oogen op en zag die vrouwen en die kinderen en zeide: Wie zijn dezen bij u?" — Die vraag is geene inleiding tot of slechts opening van een gesprek, dat aan de angstwekkende stilte een einde moet maken. 't Is de natuurlijke en de werkelijkheid getrouw wedergevende schildering van Ezau's bevreemding, als hij weer tot zich zelven kwam en daar die opgetogen gezichten en betraande oogen om zich heen zag. Ezau begint reeds tegen de overmacht des gevoels te kampen, hoewel ook hij wel zal begrepen hebben, dat een dergelijke gevoelsuiting ook den krachtigsten man niet ten oneere strekt.

Bij Jakob trilt het eenmaal opgewekt gevoel nog in ieder zijner woorden door, als hij, als met tranen in de stem, antwoordt: „de kinderen, die God aan uwen knecht genadiglijk verleend heeft." Hoe spreekt in dat antwoord zich gelijkelijk uit èn de teederheid eens vaders voor zijne kinderen èn de erkenning van Gods voorzienig albestuur; zoowel de ootmoed van den mindere tegenover den broeder, wiens knecht hij zich noemt, als de bovenal dankbare waardeering Gods, wiens vrije gunst en „genadige" goedheid hij dankbaar erkent. Wellicht zette een wenk Jakobs aan dit antwoord nog kracht bij; want als hij aldus gesproken had, „traden de dienstmaagden toe, zij en hare kinderen en zij bogen zich", gelijk zij Jakob hadden zien doen. „En Lea trad ook toe met hare kinderen en zij bogen zich neder; en daarna trad Jozef toe en Rachel en zij bogen zich neder". Het schijnt wel, dat Jozef reeds den trots der ouderen begon uittemaken, hij, wiens geboorte Jakob dan ook het eerst op de gedachte van terugkeer naar het vaderland bracht. Wij vermoeden dit uit het verschijnsel, dat terwijl telkens de moeder voor de kinderen genoemd werd, bij Rachel met Jozef het tegenovergestelde plaats vond. Jozef wordt eerst genoemd en ging misschien Rachel vooruit.

Daar moet in die verrassende ontmoeting en wederzijdsche begroeting der verwanten voor Jakobs hart veel beschamends geweest zijn! Hoe had hij zich dat alles anders voorgesteld! Hoe was zijne vreeze beschaamd, hoe zijn achterdocht als onredelijk openbaar geworden! Zie, de voorstelling der verwanten was nu afgeloopen, en wat was er nu geschied van al hetgeen Jakob zoozeer had geducht? Hij had zijn God gewantrouwd en van zijn broeder het kwade gedacht. En het mag zijn, dat God Ezau weerhouden heeft, om zijnen

broeder kwaad te doen, dat God dien leeuw in een lam heeft omgezet; zooveel hartelijkheid en teederheid des gevoelens had Jakob bij den ruwen Ezau toch niet vermoed. — O, als broeders, die van elkander verwijderd leven, elkander eens ontmoeten mochten, hoe zoude alles mogelijk nog medevallen. Wie van u zal den eersten stap daartoe doen? Wie van beiden is de meest geloovige? Wie van u beiden zal het eerst sterven? Deze doe de eerste schrede der toenadering, waarop de Heer Zijn zegen moge geven.

Wie van u, o oneenige broeders! die het aandoenlijk verhaal dier verzoening van twee broeders hebt vernomen, wie van u, die toch u geloovigen noemt en evenwel in strijd met den eisch des geloofslevens, reeds veel te lang tegenover elkander mokt en wrokt, wie van u zal de eerste zijn? Och, mocht het bij u ook worden een heilige naijver, een edele wedstrijd, gelijk wij dien bij het verzoende broederpaar mogen opmerken; die beiden al het mogelijke doen, alleen door het oprecht gevoel daartoe gedrongen, om in den strijd der onbaatzuchtigheid en opofferende liefde de palm wegtedragen. De een wil geven en de ander niet ontvangen, wat toch op zich zelve een groot vermogen mocht heeten. In dit alles is bovendien niets gekunstelds, maar gaat alles even eenvoudig als natuurlijk. Wij zien dit in de argelooze belangstelling, in de edele weigering, in den aandoenlijken aandrang en eindelijk in de behaalde zege der beide broeders.

Met verbazing had Ezau den blik laten weiden over den grooten veeschat, de uitgebreide bezittingen en het groot getal kloeke zonen Jakobs, die hij daar voor zich had. Daarbij kwam hem in de gedachte, hoeveel meer van zijns broeders eigendom hem reeds op weg was ontmoet. Daarnaar vraagt hij nu; want dat dit

gansche heir voor hem bestemd zoude zijn, kan hij geen oogenblik gelooven. Dat zoude eene te groote, eene vorstelijke mildheid zijn. Daarom vraagt hij argeloos: „en wien hebt gij nu nog bij het groote heir, dat mij tegenkwam?" Zoo wenschte ik de woorden uit het oorspronkelijke in onze taal terug te geven. Eigenlijk vraagt Ezau meer nog naar de personen dan naar de goederen. Hij wil weten of Jakob wellicht nog meerdere zonen, dochters of dienstknechten heeft dan hij op dit oogenblik daar ter plaatse vereenigd ziet.

Daarom zal Jakobs onmiddellijk antwoord op zijne vraag hem hoogelijk verrast hebben. Dat alles, vee en herders, kemelen en geleiders, dat alles was voor Ezau bestemd, om genade te vinden in zijne oogen. „En hij zeide, om genade te vinden in de oogen mijns heeren." Bij zooveel gulheid, die meer dan iets sprak van Jakobs onbaatzuchtig verlangen om zich met zijn broeder te verzoenen, meer dan iets sprak van Jakobs beschuldigend geweten en van de oprechtheid zijner belijdenis tegenover Ezau, wordt diens hart eerst recht verteederd, wordt het er week onder, beschaamd en verlegen door zooveel betooning der liefde. Gulheid is het beste bewijs van oprecht gemeende vriendschap en liefde. Nu komt Ezau voor het eerst de broedernaam van de lippen, maar te gelijk een edele weigering van het aangeboden geschenk. „Maar Ezau zeide: ik heb veel, mijn broeder! het zij het uwe wat gij hebt"; of liever: houd voor u zelven wat u toekomt.

't Is bij Ezau niet de trots van den rijkdom, die zich zelven genoeg is en, van een ander niets behoevende, daarom hooghartig het ook niet wil, en die aldus hem doet spreken. Daartegen pleit dat hartelijke „mijn broeder!" Al moet het toegestemd, dat er in dit „ik heb veel" iets hoogs is gelegen, gelijk er mede iets

korts is in die toevoeging: „houd wat gij hebt."

Neen, niet uit hoogmoed, niet uit ingehouden evenwel nog aangehouden wrevel, wijst Ezau het vorstelijke geschenk af. 't Is veeleer de gedachte, dat hij zich niet verrijken mag met het goed, waarvoor zijn broeder zoo lang en zooveel had moeten werken. Ezau begrijpt, dat eigenlijk vrees Jakob bewogen had tot de afzondering van zoo groot deel zijner have; en van die vrees mag hij, nu zij geweken is en plaats heeft gemaakt voor een geheel ander gevoel, geen partij trekken.

Dat gevoelde Jakob en daarom stelt hij tegenover de edele weigering des broeders den aandoenlijken aandrang der liefde. Hij wijst daartoe op de gewijzigde drangreden van het geschenk, op den verborgen achtergrond daarvan en ten laatste op de geringe beteekenis in zijn oog, waarop dan ook de gereede inwilliging volgt. „Toen zeide Jakob: och neen! indien ik nu genade in uwe oogen gevonden heb, zoo neem mijn geschenk van mijne hand; daarom omdat ik uw aangezicht gezien heb, als had ik Gods aangezicht gezien en gij welgevallen aan mij genomen hebt. Neem toch mijnen zegen die u toegebragt is, dewijl het God mij genadiglijk verleend heeft, en dewijl ik alles heb; en hij hield aan, totdat hij het nam".

Al mag dan ook, wat Jakob niet geheel wil ontkennen, eene opwelling van zondige vrees eene der medewerkende oorzaken voor het aanbieden van zoo buitengewoon groot geschenk zijn geweest; nu, na de vriendelijke ontmoeting, bestaat die vrees niet meer, maar wel het nog grooter verlangen, om zijn dankbaarheid en blijdschap over zoo ongedachte en verrassende uitkomst in het gul geschenk te betoonen. O, met dubbel genot is het nu den teruggevonden broeder gegund. Het aannemen van het toegedachte zal

Jakob een bewijs zijn, dat er bij Ezau niets van den vroegeren wrok is overgebleven. Hij zal hem er mee verplichten. „Och neen," hij wil het niet terug en Ezau moet het van zijne hand annvaarden „indien hij ten minste in zijn gunst of broederlijke liefde wederom geheel is opgenomen."

De drangreden der aanbieding is geheel veranderd, bepaald gewijzigd. Vóor de ontmoeting heette zij vrees en achterdocht, na de heuchlijke samenkomst was zij dankbare liefde, broederlijke toegenegenheid; omdat Ezau's aangezicht vriendelijk stond en hem zoozeer met blijdschap en vertrouwen had vervuld, als had hij het aangezicht Gods gezien. Deze (herinnert hij zich op dit oogenblik misschien de worsteling van den vorigen nacht?) Deze, in plaats van in rechtmatigen toorn hem te verderven, was met vriendelijken zegen hem te gemoet gekomen.

Zeer juist geeft de kantteekenaar den eigenlijken zin van deze woorden Jakobs terug, door ze aldus te verklaren: „Alsof hij (Jakob) zeide: gelijk de gunst Gods den mensch zeer verkwikt, alzoo ben ik door deze uwe minnelijke en vreedzame ontmoeting zeer vermaakt; houdende dezelve voor een zeker teeken van Gods genade te mijwaarts, alsof God zelf mij zoo vriendelijk verschenen ware." Ja, in Ezau's vriendelijk aangezicht, dat hij zich zoo woest en gramstorig had voorgesteld, herkent Jakob het aangezichte Gods, dat met hem medetrekt. Daarom spreekt hij ook van „zegen," al geldt het zijn eigen geschenk. Het woord Beracha, dat hier met recht door zegen vertaald is, wordt in dien zin ook gebezigd Jos. 13 : 19; 1 Sam. 25 : 27; 30: 26; 2 Kon. 5 : 15; 2 Kon 9 : 5, 6. Dit geschiedt omdat het bestaat uit hetgeen door de milde zegening des Heeren hem was toegezonden en met heilwensch pleegt gegeven en met dankzegging ontvangen te worden.

Dat is de verborgen achtergrond van hetgeen hij Ezau aanbiedt, „dewijl God het hem genadiglijk — uit vrije gunst en verbeurde liefde — had verleend.” Al wat hij heeft dankt hij der goedertierenheden des Heeren alleen en iets, weinig of veel, daarvan wegschenkende, betracht hij het apostolisch woord om „wel te doen als uitdeelers der menigerlei genade Gods” (1 Petr. 4 : 10). Immers zal onze gave eene vrije gave der liefde zijn, zullen wij daarbij geheel los zijn van het verlies, dat wij, bij het derven van zooveel goeds en gouds, schijnbaar missen; dan moet de overtuiging in onze ziel leven, dat het niet slechts genade Gods is, dat wij iets het onze mogen noemen, maar nog grooter genade, dat wij het onze, als ware het des Heeren, gelijk het in werkelijkheid is, met blijdschap des harten kunnen wegschenken. Dat is dubbele genade: wat God ons gaf, datzelve ook het onze te mogen noemen, en dat onze ook als het goed des Heeren te kunnen weggeven.

Maar nog eene andere reden heeft Jakob, om Ezau overtehalen tot het aannemen van een geschenk, dat met zooveel vreugde wordt gegeven. Wat hij geeft is betrekkelijk gering, vergeleken bij hetgeen hij overhoudt en waarvan Ezau zelfs geen begrip heeft. Jakob is na de worsteling bij Pniël rijker dan de geheele wereld met al hare schatten te samen op éenen hoop gebracht. Hij bezit wat de wereld niemand geven kan, hij bezit alles, „dewijl ik alles heb.” Ja hij bezat God, hij bezat Christus en „Christus is alles” (Col. 3 : 11). Dat kan alleen een kind Gods zeggen. ’t Is een woord als van Paulus, die zegt: ik vermag alle dingen, door Jezus Christus die mij kracht geeft (Phil. 4 : 13). Hoe rijk maakt toch het geloof in Christus de erfgenamen Christi, die in en door Hem erfgenamen Godes zijn!

Vorstelijk is het woord Ezau’s, die een groot ge-

schenk afwijst met het woord: „ik heb veel;" maar koninklijk is het woord Jakobs, dat met vriendelijken, ootmoedigen aandrang daartegenover wordt gesteld: „ik heb alles". Aan het „vele" ontbreekt nog altijd iets; in „alles" ligt alle heil opgesloten, zoowel van tijdelijken als van geestelijken aard. Ja, Jakob kent thans den algenoegzamen God, die machtig is, om hem alle dingen te geven. Hij heeft het éene noodige en daarin bezit hij alles, wat gelukkig en tevreden, rijk en blijmoedig kan maken in leven en sterven. Hebt gij reeds alles? Veel is nog niet alles, evenmin als niet verre van het koninkrijk Gods reeds binnen is. Ontbreekt er nog niet iets aan uw geluk? Uw aanzien, uw invloed, uw kostbare verzameling, die zonder dat eene stuk niet volledig is? Gij moogt met Ezau veel hebben; hebt gij reeds met Jakob-Israel alles? O, indien gij denkt aan en u verheft op het vele onnoodige dat gij bezit, denk toch om dat éene wat u nog ontbreekt. Het moet bij ons niet veel zijn, maar alles. Wij hebben of alles of niets; neen! èn alles èn niets, niets in ons zelven en alles in God.

Jakob pleitte zoo ernstig en zoo vriendelijk, zoo innig en zoo gemoedelijk, er sprak zooveel goede trouw en vrome zin in dien liefelijken drang, dat Ezau ten laatste geen weerstand meer kon bieden. Hij aanvaardde het geschenk, dat eerst wel den indruk moest maken van uit vrees te zijn aangeboden, maar dat toch, bij wending der zake, ten laatste bleek uit liefde en uit dankbaarheid te zijn gedaan. De gereede inwilliging volgt eindelijk op den volhardenden aandrang, nu de overtuiging geboren is, dat er niet met eenig leedwezen, maar uit het volle, gulle hart met blijdschap gegeven werd. Dat vereert Ezau, dat hij, die het volstrekt niet behoefde en wiens fier karakter zich misschien tegen het aannemen van groote geschenken

verzette, waar hij kleinere niet zoude geweigerd hebben, dat hij evenwel door eene weigering zijn broeder niet bedroeven wil. „Jakob hield bij hem aan, zoodat hij het nam".

Onze diensten of gaven iemand optedringen is nooit goed; omdat bij het te sterk aandringen er maar al te ras de schijn van nevenbedoelingen kan doorschemeren. Toch kunnen er gevallen zijn, waarin het sterker aanhouden dan oorbaar schijnt kan noodig worden, zoowel om iets mede te deelen als om iets te ontvangen. Met het aanbieden en aandringen van geestelijke zegeningen en goede heilzame woorden kan men wel niet spoedig, maar somtijds toch ook te ver gaan. Het groote gevaar ligt hierin: dat men door te sterk aandringen zich ook te veel kan verplichten, en straks zelf meer moet toegeven dan oorspronkelijk in onze bedoelingen lag.

Jakob ontkwam evenwel dat gevaar, door bij tijds dit intezien en aftewenden. Men heeft wel toetezien, dat men door het aanbieden of geven van diensten niet wederkeerig verplicht wordt tot het aannemen van andere diensten, die ons te ver van ons doel zouden afleiden. Van de wereld diensten aantenemen brengt veel grooter gevaar aan dan die haar te bewijzen. Steeds moet de geloovige eigen zelfstandigheid en onafhankelijkheid tegenover eene vijandig gezinde wereld trachten te bewaren, en meer haar trachten te winnen door haar te dienen dan door van haar gediend te worden.

Wat door menig leeraar in dit opzicht vergeten wordt, werd door Jakob zeer juist ingezien. Hoe vriendelijk hij ook was en hoeveel liefde hij voor Ezau nu ook gevoelde, door hem zich laten geleiden mag hij niet; omdat geleiden maar al te spoedig overslaat in leiden; en leiding voor zich zelven mag

de geloovige slechts van zijn God en van zijn geestelijk levensbeginsel ontvangen en toelaten. Sla dan ook elk geleide af en vermijd elk gelijkelijk samengaan, waar gij van de leiding zelve gevaar voor uw zieleleven zoudt vreezen. In zulk medegaan ligt menigmaal reeds het beginsel der ellende van zondige meegaandheid.

Al wat of door leiden of door geleiden middel zou kunnen worden, om ons van ons eigenlijk levensdoel en van onze roeping naar Gods Woord afteleiden, dient afgesneden. Dat begreep Jakob, als hij het aangeboden geleide Ezau's afsloeg, waar het naar Gods wil toch eenmaal moest komen tot eene noodige scheiding. Ezau's voorstel zoudt gij mogen noemen: uit liefde voorgesteld (vs. 12), vriendelijk afgewezen (vs. 13—14), met beslistheid geweigerd, (vs. 15) en door den voorsteller zelven teruggenomen (vs. 16). Hooren wij daartoe allereerst Ezau's welmeenenden, op zichzelf beschouwd, schijnbaar onschadelijken voorslag: „en hij zeide, laat ons reizen en voorttrekken; en ik zal vóor u trekken".

Ingenomen met den broeder, wien hij geheel anders had teruggevonden dan hij zich hem had voorgesteld; beducht voor de groote gevaren, die op dergelijken tocht Jakob met de zijnen kon treffen, deed Ezau dezen het voorstel, om voortaan te samen naar Kanaän te reizen. Dit doet ons aan zeker tooneel uit Bunyan's Christens reize naar de eeuwigheid, doet ons aan menig geval uit ons eigen leven denken. Argeloos en uit voorzorg geschiedde het voorstel; toch school er een adder onder het gras, door Ezau zelven zeker wel het minst vermoed. Ezau's voorgaan zoude Jakob het spoor moeten wijzen en daardoor juist het goede spoor bijster maken. Christus roept allen toe: „die Mij volgt zal in de duisternis niet wandelen, maar het licht des levens hebben" (Joh. 8 : 12). Waar geloof in het hart

is, is Jezus ook de overste Leidsman des geloofs, de Voorganger die ingegaan is. Niemand anders mogen wij volgen.

Dat begrijpt Jakob en daarom wijst hij Ezau's aangeboden geleide af, maar hij doet dit vriendelijk en bescheiden, met duidelijke opgave der, ook aardsche, redenen, die er tegen pleiten. Als gij geen aanstoot behoeft te geven, vermijd het dan; ook bestaat de vastheid van beginsel en kracht van karakter niet in het ruw en rauw afwijzen van eenige voorkomendheden der wereld. Het verraadt vrij wat meer zelfbeheersching en beslistheid van geest, indien men dit eenvoudig en kalm kan doen. Daarom zeide Jakob ook: „mijn heer weet dat deze kinderen teeder zijn en dat ik zoogende schapen en koeien bij mij heb; indien men dezelve maar eenen dag afdrijft, d. i. te snel en te veel voortdrijft, zoo zal de geheele kudde sterven".

Een van beide zoude moeten gebeuren: of door te grooten haast zoude Jakob ten zeerste benadeeld, of door den tragen gang Ezau te zeer opgehouden worden. Daarom zal het beter zijn dat ieder zijn eigen weg en gang herneemt en houdt. „Mijnheer trekke toch voorbij voor het aangezicht van zijnen knecht". Hij wil Ezau gaarne den voorrang geven en den voortocht laten, die in dergelijke oorden, waar geen overvloed van voeder en water voor het vee is, niet weinig beteekent. Hij zelf wil achter blijven, „en ik zal mij op mijn gemak als leidsman voegen, naar den gang van het werk, hetwelk voor mijn aangezicht is en naar den gang dezer kinderen, totdat ik bij mijnen heer te Seïr kome".

Daar is uit dit antwoord Jakobs veel voor ons te leeren, ten eerste wel dit, dat als men met wereldsche redenen ter verontschuldiging bij de wereld volstaan kan, men niet altijd, of het te pas of te onpas is, er geestelijke redenen moet bij slepen, die de wereld

in haar onkunde toch niet begrijpt en waarom zij u van onwil en oneerlijkheid zoude beschuldigen. Indien uw verzwijgen der geestelijke redenen maar niet uit valsche schaamte of gemis aan den zedelijken moed der overtuiging voortspruit. Ten tweede ontvangen opvoeders, onderwijzers en leeraren hier een juisten wenk, hoe zij bij kinderen hunne taak der leiding hebben optevatten en uittevoeren. Er moet een kalm overleg zijn en geen driftig vooruit willen; men moet rekening houden, niet allereerst met ons zelve, maar met de gaven en krachten der kleinen, die aan onze zorg toevertrouwd zijn. Wij moeten niet altijd zelve den gang van het werk driftig willen regelen en dwingen, maar door den gang van het werk zelf soms ons laten leiden en regelen; bij dit alles moet ons steeds een juist afgebakend doel voor oogen staan.

Ten derde, is in dit alles Jakob de herdersvorst het beeld van dien getrouwen en goeden Herder, „die de zoogenden zachtkens zal leiden en de lammerkens in zijn schoot vergadert". Neen, de trouwe Herder drijft het schaap, dat verloren was en wedergevonden is, niet driftig en toornig af, maar legt het op Zijne schouder. 't Is dezelfde Heer die den wind verzacht voor het geschoren lam, die het verstuikte en gewonde niet maar op den weg laat liggen, om daar om te komen, maar dit verzorgt en leidt; zich als leidsman voegende naar den gang der kerk, der kudde die voor Zijn aangezicht is en naar den gang der kinderen Gods, waaronder nog zoovele kleinen en zwakken zijn, zoovelen, die slechts langzaam en strompelend vooruit kunnen komen. Laat ook ons, leeraren, de vele kleinen en bekommerden onder ons niet, door ons overdrijven, afdrijven of van de kudde of van het rechte spoor of van de kleine hope der zaligheid, waarvan eene bevende zwakke straal in hunne ziel afgleed.

Zoo was dan door Jakobs voorzichtigheid het gevaar voor een opgedrongen leiding, die straks in een drukkend gezach kon overslaan, voorshands afgewend. Maar, niet door éenen slag valt de boom, niet door èen enkel wapen van tegenweer is de vijand geheel afgeweerd (Ef. 6 : 16—11). Ezau moet het recht van Jakobs beweringen erkennen; maar hij wilde hem toch zoo gaarne bewijzen, dat hij het met de verzoening in oprechtheid meent, en dat hij op des broeders veiligheid zoo grooten prijs stelt. Daarom biedt hij wel niet de bescherming door eigen geleide aan, maar toch een deel van zijn gevolg wil hij Jakob laten, om diens tocht te dekken. „En Ezau zeide: laat mij toch van dit volk wat bij mij is u bijstellen.”

Hier komt de koninklijke moed en het heldenhart van den kleinzoon Abrahams geheel uit. „Waartoe dat”, zoo vraagt Jakob verbaasd. Wat hij gedaan heeft tot dusverre, Ezau moet dat weten, deed hij niet uit lafhartige vrees. Immers, hij was reeds vroeger geheel alleen achtergebleven; hij had in den nacht den kamp met den vreemden man aanvaard, zonder te vluchten; hij was vriendelijk, niet kruipend, zijn broeder tegemoet getreden. Niet om Ezau's gunst aftebedelen, was hij zoo mild geweest. Hij behoeft Ezau's hulp niet, want hij heeft zijn God. — Wat hem dan tot zooveel voorkomendheid bewogen had? Verneem het uit zijn mond: „laat mij genade vinden in mijns heeren oogen”. 't Is hem om de gunst en genegenheid, niet om den bijstand en de bescherming Ezau's te doen; en zoo wordt ook het laatste voorstel van den eenen broeder door den anderen b e s l i s t g e w e i g e r d.

Ezau moet er wel in berusten. Tegenover de volharding en den fieren geloofsmoed van het kind Gods is de vriendelijk dringende wereld op den duur niet bestand. „Alzoo keerde Ezau dien dag wederom zijns

weegs naar Seïr toe". Ja, daarheen ligt zijn weg. Dat doet de Schrift wederom met kennelijke bedoeling uitkomen. Er moge eene tijdelijke, kortstondige ontmoeting zijn der twee broeders; hunne wegen blijven uiteenloopen en de ontmoeting eindigt toch in eene scheiding. Zelfs een Lot werd van Abraham gescheiden, hoeveel meer dan een Ismael van Izak en een Ezau van Jakob. Op scheiding en afzondering van het uitverkoren bondsvolk is de geheele geschiedenis naar den raad Gods aangelegd. In den gang der ontwikkeling der wereldgebeurtenissen mogen de twee stroomen zich soms ontmoeten, straks gaan zij te verder uiteen; totdat het bij het einde zal zijn: eene volkomen scheiding van het volk Gods, dat ingaat in de ruste; terwijl Ezau gaat „naar Seïr toe".

Van die ruste is de aanvankelijke rust, die wij op aarde somtijds genieten en die ook Jakob voor een poos ten deel valt, als een voorsmaak en waarborgend voorteeken. Hij begon die rust te smaken op zijn verderen tocht (vs. 17), bij zijn eerste aankomst (vs. 18), bij zijn voorloopig verblijf (vs. 19) en in zijn dagelijksch leven (vs. 20). Er ligt over het slot van dit hoofdstuk een waas van vredigheid en kalmte uitgespreid, dat ons aan een stilte na den storm, als aan een oogenblik van verademing tusschen twee stortbuien in, doet denken. Alles ging zoo goed en slaagde zoo wel, en bewees daardoor, dat Gods geleide en 's Heeren bescherming voor ons ruim genoeg zijn, om veilig door het leven te gaan en eenmaal behouden aantekomen, daar waar wij zijn moeten.

„Maar Jakob reisde naar Sukkôth en bouwde een huis voor zich en maakte hutten voor zijn vee"; daarom, omdat hutten in het hebreeuwsch sukkôth luidt,

noemde hij den naam dier plaats Sukkôth; gelijk ook het groote feest Israels, wanneer de kinderen Jakobs in loofhutten wonen, denzelfden naam van Sukkôth of loofhuttenfeest draagt. Daar was nog eene andere plaats, waarvan ons in Ex. 12 : 37 wordt gesproken, die denzelfden naam droeg, aan schier geheel gelijke omstandigheden dien dankende. Immers wijst de naam op de aanwezigheid van hutten of overdekte ruimten, waaronder mensch of vee voor een tijd vertoeft. Dat voorrecht mocht Jakob nu smaken, dat hij na den haast en de overspanning der laatste dagen wat rust mocht nemen. Daarom bouwde hij voor zichzelven een tijdelijk verblijf of huis (bajith), dat volgens het volgende vers slechts uit eene tent (ohel) bestond, terwijl hij voor het vee overdekte ruimten (sukkah) inrichtte.

O, de Heer gunt den Zijnen wel eenige verademing op den weg; en gelijk Hij het volk Israels op den tocht door de woestijn nu en dan een rustig Elim verschafte, zoo deed Hij het ook den vader van het bondsvolk. Maar de rust moest wederom ook niet al te lang duren. Daar kan het volk des Heeren niet tegen aan deze zijde van het graf. Dan wordt Jesurun te vet (Deut. 32 : 15). De Heer bereidt ons nu en dan, vooral na hevige beroeringen en stormen, eene plaats der ruste; lang en ruim genoeg, om ons te mogen herstellen van de vermoeienissen en geleden smarten, maar toch ook weder kort genoeg, om niet al te reede aan het gemak gewend en daardoor verwend te worden, Dan moeten wij weer verder, en de Heer gaat mede.

Aan dat laatste danken wij dan de behouden aankomst; gelijk Jakob het gewisselijk deed, als hij aan de stad Sichem kwam. „En Jakob kwam behouden tot de stad Sichem, welke is in het land Kanaän, als hij kwam van Paddan-Aram; en hij legerde zich

in het gezicht der stad". Wel terecht hebben onze vertalers door het woord „behouden" teruggegeven, wat anderen, maar verkeerdelijk, door Salem hebben vertaald, alsof hier aan Salem of Jerusalem of wel Salem bij de Jordaan moest gedacht worden.

Of dat Sichem wel de plaats was, die de Heer zelf voor die korte rust had bestemd, zouden wij, met het oog op de gebeurtenissen en de waarschuwingen Gods die weldra volgden, niet durven beweren. Het was wellicht daar, vooraan in het noord-oostelijk deel van Kanaän, zoo dicht in de nabijheid der bergvolken en ruwe stammen, nog niet de goede plaats. Misschien had Jakob te zeer op het voorbeeld zijns grootvaders Abraham gelet, die insgelijks daar bij het eikenbosch Moré uitrustte. — Maar wat voor den eenen geloovige dienstig is, is het daarom nog niet voor allen.

Jakob evenwel koos daar zijn voorloopig verblijf. „Hij kocht een deel des velds, waarop hij zijne tent gespannen had, van de hand der zonen van Hemor, den vader van Sichem, (naar wien deze plaats wellicht later den naam ontving, hoewel zij, gelijk dit meer geschiedt, reeds hier en in de geschiedenis Abrahams aldus is genoemd), voor honderd stukken gelds". Hoe groot de waarde van dien grond nu eigenlijk was, is uit deze waardebepaling niet juist op-te-maken. Immers weet men niet recht, hoeveel de stukken gelds, die in het Hebreeuwsch „Kesita" heeten, bedroegen, en of zij dien naam ontleenden, of aan de innerlijke waarde, die gelijk stond aan die van een lam, of aan den vorm of beeldenaar, die uit een lam, zooals men Kesita wil vertalen, zou hebben bestaan.

De voorzichtige handelsgeest scheen nog niet geheel van Jakob geweken. Trouwens, eenmaal bekeerd, hebben wij nog niet aanstonds al onze vroegere karaktergebreken en kwade hebbelijkheden, hoewel er dagelijks

tegen gestreden moet worden, aan dat nieuwe levensbeginsel onderworpen, dat zelf langzamerhand die leert overwinnen. De oude mensch gluurt telkens door de reten van het nieuwe leven heen, en oude gewoonten en zonden breken telkens wederom door. Maar waarin Jakob dan met dezen koop had gefaald? Zeer zeker was hij afgeweken van het voorbeeld Abrahams en Izaks, die geen grond kochten in het land, dat God hun in de belofte geschonken had, om daar voor een tijd te wonen. Mogelijk is het ook, dat de omstandigheden sints dien eersten tijd zeer veranderd waren en dat de naburige en omliggende volksstammen reeds minder tot vriendschap en vredelievendheid geneigd waren.

Was het bij Jakob nog een overblijfsel der oude natuur, om liever in eigen kracht en door eigen inspanning iets aanstonds te verwerven, dan geduldig aftewachten, totdat de hand der genade het hem in den schoot liet vallen? Was het wederom hier, gelijk met den koop van het eerstgeboorterecht? Was hij misschien wederom te ongeduldig en te driftig, gelijk zoo menigeen onder ons, die door het wachten bedroefd wordt en in eigen krachten gaat werken en wroeten, om den Heer te helpen in het vervullen der beloften en het verkrijgen der geestelijke zegeningen? Was het misschien ook bij Jakob de zucht om het altaar des Heeren, dat hij daar en zoo spoedig mogelijk wenscht opterichten, op gekochten en dus op eigen grond te hebben? Dit alles kon zijn, want nu hij eenmaal eenige rust mag genieten, wil hij dit ook uit drukken in zijn dagelijksch en huislijk leven.

En hij richtte aldaar een altaar op, en noemde het: „God, de God Israels"; daarmede aanduidende, dat Hij, die Zijne almachtige kracht (él) in de wonderbare uitkomsten van Jakobs leven had geopenbaard, in waarheid ook zijn God was, de Bondsgod, dien hij

had te vereeren (elohiem) en die hem den nieuwen naam Israel tot een onderpand en waarborg des heils had gegeven. Door de oprichting van dat altaar onder dien naam, wilde hij, aanstonds bij de intrede in het beloofde land, de belijdenis uitspreken, dat hij als Israel zijn leven aan zijn God wenschte te wijden. En dit — o, let er wel op, want ook met ons gaat het menigmalen aldus — dit begon hij daarmede, dat hij als een echte Jakob in eigen weg en in eigen kracht gaat handelen.

Zoo is dikwijls de overgang van den godsdienst in den eerdienst. Er gaat daarbij veel reins en innigs verloren, gelijk het ook was bij den overgang van godsvrucht in godsdienst. Toch is die geleidelijke opklimming noodig: godsvrucht, godsdienst, eeredienst. Al schijnt het u eene afdaling te zijn, toch is er aldus in waarheid een geleidelijke voortgang en ontwikkelende openbaring van het innerlijk werkzaam godsdienstig leven, dat aldus naar buiten optreedt.

Naar eigen inzicht waande Jakob, dat hij den Heere slechts op eigen grond, voor eigen geld kon dienen; terwijl door Gods leidingen en Gods Woord hem later wel bleek (Gen. 35 : 1), dat dit toch de weg en de wil des Heeren niet was. — O mijne lieven! niet het uitgeven van veel geld ten behoeve van, niet het oprichten en wijden van altaren, kerken en liefdadigheidsgestichten aan den dienst des Heeren, maar het gaan in de wegen en het volgen van het gebod en het wandelen en handelen op het woord des Heeren, is bewijs van waar en oprecht geloof en teeken van welbegrepen geloofsgehoorzaamheid.

Evenwel is het iets liefelijks, dat Israel zijn eersten tijd en eerste plaats der ruste onmiddellijk aan den Heer der genade wenscht te wijden; maar dit juist, de waardeering der zegeningen Gods door het van

God overwonnen en geloovig gemaakt gemoed is de toon en inhoud van het geheele hoofdstuk. De zedelijke hoofdgedachte van het geheele hoofdstuk vindt gij in het 11de vers, dat ons de rechte waardeering der tijdelijke zegeningen leert kennen. Zij geeft God de eere, die het genadiglijk verleend heeft; kweekt den ootmoed, door Gods genade te erkennen en zichzelven gering te achten, ook tegenover menschen; schenkt tevredenheid, bij het besef van in God alles te bezitten; stemt tot weldadigheid, die veel en met dankbare blijdschap wil afstaan; leert van menschenhulp afzien, zelfs wanneer een Ezau die aanbiedt; en drijft bovendien tot arbeidzaamheid, zelfbeheersching en gehoorzaamheid aan God.

De gedachte des Verbonds, die, in verband tot den Raad Gods en het uitverkoren bondsvolk, in dit verhaal ligt opgesloten en bij de ontwikkeling der gebeurtenissen naar buiten treedt, is wel deze: dat het ten allen tijde juist de natuurlijke verwanten en broeders zijn, die den vrijgekochten en vrijgevochten Israel het eerst bedreigen, achterhalen, willen verzellen, om hem den weg òf aftesnijden òf aftebakenen. 't Is evenwel de Bonds-God Israels, die ook in die natuurlijke ontmoetingen Zijn Raad volbrengt, en door de ontmoetingen zelve de noodzakelijkheid der afzondering en scheiding te meer doet uitkomen.

Wat de waarheid des levens van en uit het Verbond betreft, voor zoover dit den enkelen geloovige aangaat, zien wij duidelijk, gelijk wij dit mede bij Abraham waarnamen, dat, indien ook de zon te Pniël over ons is opgerezen, daarmede niet alle moeilijkheden des levens en bezwaren van den strijd aanstonds geheel zijn weggenomen. Integendeel. Dan juist komen zij, verdubbeld in getal en kracht. Maar ook dat ver-

nemen wij tot onze bemoediging, dat, indien onze wegen den Heere behagen, Hij zelfs onze vijanden tot onze vrienden maakt, en dat, in weerwil van allen strijd en tegenstand, bij onze komst in Kanaän het toch het woord onzes danks mag zijn: God is de Bonds-God van Israel, ook van mij. „En deze God is onze God, ten dood toe zal Hij ons geleiden".

Neen, zoo getuigde het ook wederom dit verhaal: niet de eigen poging ter ontkoming redt van het verderf, maar de tusschenkomst van dien God, wiens openbaringen, ontmoetingen, reddende macht en onverbrekelijke trouw heerlijk uitblinken, te midden der duisternissen, verlegenheden, vrees en zwakheden aan de zijde der geloovigen. Niet de geloovige kan het, maar wel de Heer des geloofs.

Daarom schreef eens Israel, schrijven ook wij op het altaar des geloofs: El, elohé Israel, de Almachtige is de Bonds-God Israels.

Psalm 66 : 6.

Door 's Hoogsten arm 't geweld onttogen,
Zal ik, genoopt tot dankbaarheid,
Verschijnen voor Zijn heilig' oogen,
Met offers, aan Hem toegezeid.
Ik zal, nu ik mag ademhalen,
Na zooveel bangen tegenspoed,
Al mijn geloften U betalen,
U, die, in nood, mij hebt behoed.

X.

DE VADER DES BONDSVOLKS, REEDS IN KANAAN, DOOR EIGEN VLEESCH EN BLOED HET ZWAARST BEPROEFD.

Genesis XXXIV : 1—31.

Inhoud: Uit vleesch en bloed ontspringen voor de geloovigen de aanleidingen der ellende. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: Sichems euvele daad (vs. 1—5), Hemors voorstel (vs 6—12), het listig verdrag (vs. 13—18), de heillooze raad (vs. 19—24), de bloedige weerwraak (vs. 25—29), de rechtmatige vrees (vs. 30, 31).

De euvele daad (vs. 1—5). Eene onschuldige (?) uitspanning het begin; het beginsel Dina's niet onschuldig; een kind van vrome ouders heeft dubbel toetezien. Is uitspanning zondig? Ja en neen; Dina's ouderdom, onvoorzichtigheid, ontzettend gevolg; trouw en kieschheid des bijbels. Geen enkele verontschuldiging voor Sichem! Geen liefde maar hartstocht. Beider verschil. Liefde uit drift ontsprongen is zondig. Liefde en genot; liefde vertrouwt, hartstocht wantrouwt; Sichems argwaan. Jakobs bedachtzaamheid, diep gevoel en zelfbeheersching. Genadige beschikking Gods optemerken in de afwezigheid van Jakobs zonen bij Hemors voorstel. Ouderssmart over de zonden der kinderen. Angst en vrees. Verbeten woede bij schijnbare kalmte; te erger straks. Hemors voorstel, aanleiding, voorgewend staatsbelang; drievoudig voordeel; gevaar der maatschappelijke en handelsverdragen voor het kind Gods. De reinhouding van het geslacht, eisch en roeping; gevaar van verzwagering met ongeloovigen. De listigheid van Jakobs zonen; hun listig verdrag; hun voorstel; voor drie zaken het bewijs:

voor de oudheid der besnijdenis; voor het bewustzijn van haar beteekenis en voor het aanzien van Abrahams geslacht. — Goed in de oogen, maar niet in de ooren.

Sichems hartstocht; laaghartigheid; godsdienst bij hem geen doel maar middel; ten wille van het gewenschte huwelijk een ongewenschte godsdienst aangenomen en geveinsd. Sichems waarschijnlijke zedeleer; prinselijke opvatting; groote heeren; heillooze raad. Het algemeen belang voorgewend om private doeleinden te bereiken. Het spelen met volksbelangen; waarom het zoo menigmaal gelukt; jacht op voordeel; ook onze tijd; Sichems burgerij ons ten voorbeeld gesteld; hun besnijdenis, door een treurtooneel gevolgd; rechtvaardigheid Gods; heiligheid van het Sacrament; Gods wraak over de schending van het heilige; Sichem, Uza, Paulus.

De bloedige weerwraak; Simeon en Levi; de derde dag; HOSEA 6 : 12; de andere broeders; Rubens bezonnenheid; zonde van Jakobs kinderen; samenhang van zonde en straf; keten der zonde; vaders leed; Jakobs wijsheid als vader en opvoeder zijner kinderen; wel te begrijpen en natevolgen; zedelijk vergrijp en maatschappelijk nadeel. — Raadselachtige vrees evenwel verklaarbaar bij een Jakob en David en u; onverwachte schokken voor het geloofsleven. Genade of recht in de prediking tot onbekeerden. De wetprediking noodig tot verootmoediging. „Een beroerder en de beroering" (acar); de naam „in kwaden reuk". Domheid van den hartstocht; dwaze verontschuldiging; Levi voortgezet in Phineas, geestelijk kwaad door vleeschlijke wapenen te willen keeren. Diepe en hooge beteekenis dezer geschiedenis; haar doel voor Jakob; haar groot belang voor het vervolg blijkbaar in de gevolgen; haar aanwending tot ons gebruik. Eene harde hand Gods is soms noodig, om ons uit onze weeke traagheid optejagen. Besluit.

PSALM 34 : 9, 10.

„Vele zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen". Wie noemt het getal en de verscheidenheid der smarten en verdrietelijkheden, die den geloovige op zijne korte reis naar Kanaän als om strijd het leven bang en moeilijk maken. Wij weten reeds dat zij moeten dienen, om als tuchtmiddelen en leeringen in en uit de hand

des Heeren den geloovige te leeren, hoe de Heer door verootmoedigingen hem weet groot te maken, dat Hij slechts uit getrouwigheid verdrukt en door en onder de verdrukkingen dwalingen leert inzien, voor dwalingen bewaart en van dwalingen terugroept.

Toch kunnen de beproevingen, ook bij die wetenschap menigmalen er niet minder zwaar om vallen, omdat het bewustzijn des geloofs niet altijd even levendig is. Bovendien is het dan wel het moeilijkst als het verdriet ons door eigen vleesch en bloed — en hoe dikwerf komt zulks niet voor — wordt berokkend. 't Is alsof het kind Gods juist dat moet leeren, dat al wat niet uit den wille Gods, maar uit den wil des mans, uit vleesch en bloed geboren is, vroeg of laat bron van ellende zal worden.

Zouden de kinderen Gods daarom zoo herhaaldelijk in eigen kinderen, in eigen vleesch en bloed moeten lijden, om daardoor te leeren inzien, dat eigen vleesch en bloed moet sterven en daartoe gekruisigd worden? 't Is toch opmerkelijk, hoe vele lieve kinderen des Heeren niet alleen, maar ook hoe vele uitnemende bijbelheiligen juist van hunne kinderen het meest verdriet leden. Denkt slechts om Adam, Noach, Abraham, Aäron, Eli en Samuel; maar niet het minst om den aartsvader Jakob, die juist door zijne kinderen het geweldigst en pijnlijkst in het hart werd gegrepen.

Zoo moest hij in de geschiedenis ook van zijn huislijk en maatschappelijk leven leeren, wat elk geloovige dient te weten en waarvan men nooit genoeg overtuigd is: dat de strijd bovenal gaat tegen eigen vleesch en bloed en dat de smarten en ellenden op onzen weg heur oorsprong hebben in den onwil of in de prikkelbaarheid van juist dezen. Zoo geeft dan dit hoofdstuk ons den vader van het bondsvolk te aanschouwen, reeds in Kanaän, door eigen vleesch en bloed

het meest gekweld. Wij beschouwen daartoe eerst Sichems euveldaad tegen Dina, (vs. 1—5) daarna vernemen wij Hemors voorstel, (vs. 6—12) straks het listig verdrag (vs. 13—18) en den heilloozen raad, (vs. 19—24), daarop de bloedige weerwraak van Jakobs zonen (vs. 25—29) en ten laatste de rechtmatige vrees Jakobs (vs. 30, 31).

Het thans ter overpeinzing voor ons openliggende hoofdstuk begint, gelijk zoo menig donkere bladzijde uit onze eigene levensgeschiedenis, met de herinnering aan eene schijnbaar onschuldige uitspanning, die evenwel de verderfelijkste gevolgen na zich sleepte. Onbezonnen en onbedacht ging men uit, op niets kwaads zinnende en ook op niets kwaads doelende; maar naar eene plaats, waar het kwaad ons zeer licht kon ontmoeten en medeslepen. „En Dina, de dochter van Lea, die zij Jakob gebaard had, ging uit, om de dochteren van dat land te bezien," d. i. om daarmede kennis te maken.

Haar naam en afkomst worden uitdrukkelijk vooropgezet om ons aanstonds het niet geheel onschuldige van haar voorgenomen tocht goed te doen gevoelen. Kinderen van waardige en vrome ouders moeten toch op alles dubbel toezien en waken, dat zij een goeden naam niet in gevaar brengen. Wat had zij als dochter Lea's en Jakobs met de dochteren dezes lands uittestaan?... Maar in eene eenvoudige wandeling, in de frissche buitenlucht ter verademing en ontspanning gedaan, ligt toch waarlijk zooveel kwaads niet, zoo spreekt gij bij u zelven. En bovendien wie kan alles voorzien? Wie wil zelfs alles voorzien? Is het leven dan nog leven? — Eilieve dunkt u dan dat een leven van gestadigen en voorzichtigen ernst minder weldadig en vruchtbaar is, dan dat ijdel en dartelend, gedachteloos

bestaan, dat op den naam van leven nauwelijks aanspraak maken mag?

Alles hangt, in zake van uitspanning, ter juiste beoordeeling van plaats, tijd en gelegenheid af. Iets kan onder zekere omstandigheden geheel onschuldig zijn, dat evenwel onder geheel anderen niet geheel van schuld is vrijtepleiten. Dit geldt ook van Dina's voorgenomen wandeling. Het doel, dat zij daarmede beoogde, was niet goed. Mogelijk had zij zelve van dat doel zich geen rekenschap gegeven. Jong en luchthartig, ging het haar gelijk zoo menig jeugdig kind onder ons. Menigeen waant slechts voor een oogenblik verademing te gaan zoeken, terwijl men in den grond der zaak slechts gaat, om te zien en gezien te worden. Niet gelijk men zich zelven diets maakt en opdringt, om de schoonheid der natuur te bewonderen; maar, om, de natuur vergetende, zich zelven te doen bewonderen is het meestal te doen. Daarom zoekt men de drukke wandelplaatsen en vermijdt de eenzame wegen, waar men juist veel natuurschoon zou kunnen zien, maar waar niet zoo velen ons kunnen zien, en al de pracht onzer nieuwe kleeding bewonderen.

Gewis ging Dina, hetgeen het jonge meisje van t w a a l f of hoogstens z e s t i e n jaren — Sichem zelf noemt haar later nog een k i n d (jalda) — zeker minder paste, zonder verlof van of ruggespraak met de ouders. Deze zouden immers der jonge maagd niet toegestaan hebben, om, wat zoozeer tegen de gebruiken van het oosten strijdt, ongesluierd en onverzeld uittegaan. Weldra trok zij dan ook, hetzij door haar buitengewone schoonheid, hetzij dan door eenige andere reden, den blik en de aandacht van den zoon des landvorsten tot zich. „Sichem nu de zoon van Hemor den Heviet, den landvorst, zag haar, en hij nam ze en lag bij haar en verkrachtte ze."

Dat was het ontzettend gevolg voor de arme Dina, die uit ijdele en dus zondige nieuwgierigheid zich op banen had begeven, waar zij niet behoorde. Met weinige woorden, die in hun kortheid zoo wel het snel verloop van den hartstocht teekenen, als zij zich met afkeer van de daad zelve snel afwenden, wordt het treurig misdrijf vermeld. Misschien zou dit voor altijd door den sluier der kiesche vergetelheid bedekt zijn geworden, indien niet zoo ontzettende gebeurtenissen het gevolg van den misstap geweest waren. Overigens merkt gij ook hier weer de trouw des bijbels, die de schande van het uitverkoren bondsvolk in deszelfs oorsprongen niet verborgen, maar tot waarschuwing en leering heeft geboekt.

Niets, geen moederlijk verzuim of ouderlijke zorgeloosheid, niets verontschuldigt den wuften zin en zondige lichtvaardigheid van eene Dina, die roekeloos prijs geeft datgene, waarvoor eene schuchtere maagd of eerbare vrouw liever het leven moest willen verliezen. Niets verontschuldigt den onstuimigen hartstocht van den jeugdigen woesteling; geen laaghartige bedoeling om door misbruik van overmacht een grond voor gehoopt recht te verkrijgen, dat hem anders gewis zoude geweigerd worden; geen vurige liefde, die in naam van den hartstocht zich vergrijpt aan zijne geliefde en haar naam en eer te schande maakt.

Liefde, ware liefde moet kunnen wachten en hopen. Maar, helaas! maar al te dikwerf verwart men het verteerend vuur der ziedende driften en onheilige begeerten met de heldere vlam en den weldadigen gloed der reine liefde. Daarom zijn er zoo vele ongelukkige huwelijken. Daarom zijn er zoo vele teleurstellingen, omdat er zooveel zelfbedrog is. Was het misschien aldus met Dina's verleider, die meende haar lief te hebben en door de eerste teuge van het genot nog niet

verzadigd, daarom meende haar in zijn huis te mogen houden? Want, „zijne ziel kleefde aan Dina, Jakobs dochter, en hij had de jonge dochter lief en hij sprak naar het hart van de jonge dochter".

Uit het verboden genot ontsprong de zondige liefde en deze liefde gaf hem de zoete en speelsche woorden, waarmede hij oor en hart der onervaren dochter streelde en kluisterde. Neen, niet uit het genot moet de liefde opluiken, ofschoon deze tot gene mag heenleiden. Zonder de voorafgaande liefde is elk genot overspelig, zonder het genot blijft de liefde even krachtig; ja te reiner en sterker, naarmate zij het genot zelf minder behoeft tot bewijs en voedsel voor eigen bestaan. Dit is ook het verschil tusschen liefde en hartstocht, dat de eerste kalm en rustig vertrouwt, de tweede het wantrouwen en den naijver voedt en kweekt; de drift is steeds haastig, de liefde weet te wachten en zich aan het genot te spenen. Sichem waagt het niet de verleide Dina naar haren vader terug te zenden, hij wil haar als zijn gade behouden en zendt daarom zijn vader Hemor af, om zijn onwaardig doel te bereiken. „Sichem sprak ook tot zijnen vader Hemor, zeggende: neem mij deze dochter tot eene vrouw"; aldus eindigende met datgene waarmede hij had moeten beginnen.

Middelerwijl, hoe wordt ons niet gemeld, was de schande van Dina den ouden vader reeds ter oore gekomen. „Toen Jakob hoorde, dat hij zijne dochter Dina verontreinigd had, zoo waren zijne zonen met het vee in het veld; en Jakob zweeg totdat zij kwamen". Deze weinige woorden kenmerken geheel de bedachtzaamheid van den niet overijlden man; maar ook het diep gevoel van namelooze smart, dat over zijn vaderhart werd uitgegoten, bij het vernemen van de schande zijns huizes. Hij achtte het eene „verontreiniging". Zijne dochter was verontreinigd

door haren omgang met den heiden, hoe hoog deze ook geplaatst en hoezeer hij in aanzien verheven mocht zijn.

Toch had hij zelfbeheersching genoeg, om te midden eener vijandelijke bevolking niets van zijne verontwaardiging te laten merken, en stil te zwijgen, zelfs „toen Hemor tot hem uitging, om met hem te spreken". Te meer zweeg hij, omdat zijne zonen afwezig waren. — Het was eene genadige beschikking Gods, dat de kloeke en vurige jonge mannen bij het eerste bericht niet tegenwoordig waren. Wat uitbarsting van woede en wraakzucht zoude dezen driftigen mannen dan alle voorzichtigheid uit het oog hebben doen verliezen! Zoo goed en wijs bestiert de Heer de dingen en zoo hield Hij ook u soms hier of daar in Zijne wijsheid afwezig; en, terwijl gij daarover leedwezen gevoeldet, hadt gij veeleer den Heer en Zijne voorzienige zorg daarvoor moeten danken.

Neen, de kinderen zullen niet dragen de zonden der vaders, maar hoe menigmalen geschiedt het omgekeerde in het maatschappelijke leven, dat de ouders gebukt gaan onder de zonden der kinderen, wier onvoorzichtigheden zij te vergeefs zoeken weer goed te maken. Dat ondervonden èn Jakob èn Hemor; deze, die gewis met loomen tred en angstig hart den last zijns zoons, die hem was opgedragen, ging verrichten; gene die de ziel zich voelde verscheuren bij het bericht van de schande zijner dochter en bovendien nog opzag tegen de tehuiskomst der zonen. Als broeders, was aan dezen naar de wet van het oosten, nog meer dan aan den vader, de taak opgelegd, om den geleden hoon te wreken. Eindelijk komen zij.

„En de zonen van Jakob kwamen van het veld, als zij dit hoorden; en het smartte deze mannen, en zij ontstaken zeer, omdat hij dwaasheid in Israel gedaan

had, Jakobs dochter beslapende, hetwelk alzoo niet zoude gedaan worden". Ook zij hebben evenwel zelfbeheersching genoeg, om den bitteren hoon voor het oog te verkroppen en kalm te blijven naar buiten, terwijl het binnen in hen ziedde van toorn en wraakzucht. Bedaard hooren zij het voorstel Hemors aan, dat eervol schijnt, maar eigenlijk verraderlijk en onteerend is. Bij schijnbare kalmte naar buiten is het slechts verbeten woede, die, straks losbarstende, te vreeslijker zal treffen en straffen. Maar wat moest ook die arme vader Sichem, wiens hart gewis zelf onder dit alles zwaar en veel leed, anders doen dan hij deed?

De aanleiding tot zijn voorstel noemt hij niet uitdrukkelijk, maar laat hij doorschemeren, als hij tot Jakobs zonen zegt: „mijns zoons Sichems ziel is verliefd op ulieder dochter". Daarop grondt hij zijn verzoek: „geeft hem haar toch tot eene vrouw". Opdat nu dit verzoek ingewilligd kunne worden, komt hij met een algemeen voorstel, als uit staatkundig overleg geboren en door burgerlijke verhoudingen noodig geworden: „en verzwagert u met ons, geeft ons uwe dochteren en neemt voor u onze dochteren en woont met ons en het land zal voor uw aangezicht zijn: woont en handelt daarin, en stelt u tot bezitters daarin".

Het werd dus voorgesteld als een verdrag van staatkundigen aard, dat van weerszijden zoude gesloten worden en waarvan de voordeelen geheel aan de zijde van Dina's broeders kwamen. Immers drieërlei werd hun daarbij toegezegd en kwam hun ten goede: vrijheid van verkeer, verblijf en zelfs grondeigendom onder de oorspronkelijke inwoners en bezitters des lands. En wat de vader met beleid voorstelde, daarop kwam de zoon Sichem met vurigen hartstocht aandringen.

Hij heeft alles veil voor de geliefde zijner ziel, als hij haar bij zich behouden mag. „En Sichem zeide tot haren vader en tot hare broederen: Laat mij genade vinden in uwe oogen; en wat gij tot mij zeggen zult zal ik geven. Vergroot zeer over mij den bruidschat en het geschenk, en ik zal geven gelijk als gij tot mij zult zeggen; geeft mij slechts de jonge dochter tot eene vrouw".

Daar is voor het uitverkoren geslacht Abrahams veel gevaarlijks in dat wel overlegd, schijnbaar eervol voorstel. Immers al wat handelsbelang, eer- en hebzucht op dit oogénblik slechts verlangen konden, werd hun aldus ruimschoots aangeboden, en dat om eene, reeds aangebrachte, schande niet nog grooter te maken. Men zoude zoo zeggen: het belang van Jakob en zijne zonen bracht van zelve mede, dat zij met gretigheid in dat voorstel zouden ingaan. Toch zouden zij, indien zij het aannamen, van de lijn afgeweken zijn, door Abraham, Izak en Jakob zoo juist getrokken en zoo zorgvuldig recht gehouden; zij zouden zich met de dochteren des lands verzwagerd hebben, en aldus tot eenen misstap gekomen zijn, die, later door Israel bedreven, steeds ellende over het volk bracht.

Dat willen zij niet; zij willen het geslacht, waaraan de beloften Gods geschied zijn, rein houden. Maar dat zij dat willen, dat houden zij listiglijk verborgen, om hunne wraakzuchtige voornemens te beter te kunnen volvoeren. Die reinhouding van het geslacht is eisch en roeping ook voor iederen Christen; want door de verzwagering met ongeloovigen kan veel kwaads in eigen huis ingehaald worden. Dat kan gevoeld worden, zonder dat men dit durft uitspreken. Toch wordt ook dit laatste, het uitspreken der waarheid namelijk, door de heiligheid van het beginsel geëischt.

„Toen antwoordden Jakobs zonen aan Sichem en

Hemor, zijnen vader, bedriegelijk en spraken (overmits dat hij Dina, hunne zuster, verontreinigd had) en zij zeiden tot hem: Wij zullen deze zaak niet kunnen doen, dat wij onze zuster aan eenen man geven zouden, die de voorhuid heeft; want dat ware ons eene schande. Doch hierin zullen wij u te wille zijn, zoo gij wordt als wij, dat onder u besneden worde al wat mannelijk is; dan zullen wij u onze dochteren geven en uwe dochteren zullen wij ons nemen en wij zullen met u wonen en wij zullen tot éen volk zijn. Maar zoo gij naar ons niet zult hooren, om besneden te worden, zoo zullen wij onze dochter nemen en wegtrekken".

Drie dingen blijken onwedersprekelijk uit deze toespraak der zonen Jakobs. Ten eerste de oudheid der instelling van de besnijdenis voor Abrahams geslacht, ten tweede het bewustzijn van haar beteekenis en ten derde het aanzien van dit geslacht zelf. 't Was maar niet een oostersch gebruik of eenige gezondheids-maatregel ter voorkoming van eenig gevreesd kwaad. Dan zoude men dit gebruik toch ook bij de andere oostersche volken gevonden hebben, terwijl integendeel uit dit verhaal, in dit opzicht zonder bepaald doel en daarom tot grooter bewijskracht, duidelijk blijkt, dat de Hevieten en omliggende steden het Abrahamitisch gebruik der besnijdenis wel kenden, maar tot dusverre niet volgden.

De zonen Jakobs oordeelden te recht, dat God de besnijdenis had ingesteld, mede tot een teeken der afzondering en heilighouding van het nakroost Abrahams, als volk afgescheiden van de andere volkeren. Daarom zeggen zij, zich niet te mogen verzwageren met een volk, dat deze instelling Gods niet huldigde. Dat konden zij doen, omdat zij zich tevens van hun macht en aanzien bewust waren. Op den voet van gelijkheid konden zij onderhandelen en straks een verdrag aangaan

met den vorst des lands. Zoo trouw had de Heer Zijne beloften aan Abraham gedaan reeds aanvankelijk vervuld. Dat aanzien, waarin Abrahams geslacht stond en waarom elke nadere verbintenis met Jakob voor iederen stam eene begeerlijke zaak moest zijn, legde gewis ook eenig gewicht in de schaal en verklaart ons waarom de woorden van Jakobs zonen zoo spoedig gereeden ingang vonden.

„En hunne woorden waren goed in de oogen van Hemor," niet in de ooren maar in de oogen; omdat zij wellicht niet zoo aangenaam in de ooren zullen geklonken hebben als wel verstandig en voordeelig geoordeeld zijn. Daarom waren zij „goed in de oogen", d. i., naar het oordeel van Hemor en ook van zijn zoon Sichem, wien bovendien de verblindende macht van een jeugdigen hartstocht tot toestemming drong.

Deze was niet tevreden met eenvoudige instemming, maar aanstonds zocht hij aan de zaak gevolg te geven. „En de jongeling vertoogde (vertraagde) niet deze zaak te doen;" niet omdat hij van de heiligheid van Gods gebod overtuigd was of begeerde een te worden met het volk des Heeren, dat de beloften had, maar omdat „hij lust had in Jakobs dochter". Vleeschelijke begeerte en zinnelijk verlangen dreven hem uit tot het aangrijpen en opnemen van godsdienstige en geheiligde gebruiken, die op zich zelve hem koud en onverschillig lieten, misschien in andere omstandigheden zijn lachlust opgewekt zouden hebben.

Daarin ligt iets laags, indien men aldus den godsdienst als middel in stee van als doel gaat gebruiken, en, om eene beminde wederhelft te verwerven, eene overtuiging gaat veinzen of dan uitwendig aannemen, die men in zijn hart eigenlijk niet deelt of eert. Toch gebeurt dit, helaas! zeer veel; maar, hoe dikwerf ook herhaald, steeds blijft dit verachtelijk, en

is het een gevaarlijk bedrog tegenover de waarheid, tegenover zich zelven en bovenal tegenover haar, die men waant en beweert in oprechtheid lief te hebben. Oprechte liefde is nooit de moeder van onoprechte woorden en daden; en waar men de onoprechtheid te hulp roept om zijn doel te bereiken, daar laat men zich slechts door hartstocht, niet door zuivere liefde leiden. Trouw is in het huwelijk en in 't vervolg niet te verwachten, als men aldus vóor het huwelijk met ontrouw begon. Indien men, ter wille van het gewenschte huwelijk een zeer ongewenschten godsdienst aanneemt of veinst, mag men zijn wensch verkrijgen; maar dan is het langs den weg van oneerlijkheid en bedrog tegenover zich zelven, tegenover zijne vrouw en wat meer is, tegenover God. Verwacht gij daarvan het geluk?

Sichem nam waarschijnlijk de dingen niet zoo ernstig op. Hij was een groot heer en op zijne wijze een prins, en in menig opzicht leeren dezen anders oordeelen over de zedelijke eischen des levens; omdat zij in hunne jeugd reeds gewend en verwend worden door het bevredigd zien van schier al hunne wenschen. Zij kunnen zich de vervulling van eenigen wensch later schier niet meer denken, indien deze maar eenigszins mogelijk schijnt. Daarom, maar ook ter verklaring der toegefelijkheid en spoedige instemming van de Heviten, die welras volgde, voegt de bijbel deze woorden er bij: „en hij was geëerd boven al zijns vaders huis". Toch moest ook Sichems vader al zijn invloed aanwenden om zijne onderdanen en verwanten tot het gedane voorstel overtehalen, d. i. ze te brengen tot verzaking van den volksgodsdienst en het aannemen van een anderen godsdienstvorm.

Hoe konden zij dat gedaan krijgen? Hoor het vervolg van dit verhaal. „Zoo kwam Hemor en Sichem,

zijn zoon, tot hunner stads poort, (de gewone plaats der openbare samenkomst, ter behandeling der rechtszaken en staatsaangelegenheden) en zij spraken tot de mannen hunner stad, zeggende: deze mannen zijn vreedzaam met ons; daarom laat hen in dit land wonen, en daarin handelen, en het land (ziet het is wijd van begrip, ruim in omvang) voor hun aangezicht zijn; wij zullen ons hunne dochteren tot vrouwen nemen, en wij zullen onze dochteren aan hen geven. Doch hierin, op deze voorwaarde, zullen deze mannen ons te wille zijn, (dat verdrag met ons willen sluiten), dat zij met ons wonen om tot een volk te zijn; als al wat mannelijk is onder ons besneden wordt, gelijk als zij besneden zijn. Hun vee en hunne bezitting en al hun beesten zullen die niet onze zijn? Alleen laat ons hun te wille zijn, en zij zullen met ons wonen".

Onder het vooruitzicht van groot tijdelijk voordeel stellen de landvorsten hun stam de samensmelting voor met den hun vreemden volkstam Abrahams. Schijnbaar geschiedt dit ten nutte des volks en in het algemeen belang, dat, naar de rede Hemors te oordeelen, daardoor zeer gebaat zoude worden. Zoo gaat het, wanneer zinnelijkheid en hartstocht en niet zedelijkheid en volksbelang het roer van staat moeten sturen. Persoonlijke belangen en familie-aangelegenheden treden dan in de plaats van het algemeen belang, en voor de zedelijke beginselen van een gezond en rechtvaardig regeringsbeleid komen dan handigheid en zorgvuldig bedekte eigenbaat. De begeerte en zonde van den vorst is dan de drijfveer en de spil van het volksleven. Geen gevaarlijker beginsel van regeering dan vorstelijke willekeur; en nooit is die willekeur gevaarlijker, dan wanneer zij listig en schijnheilig op de volksstemming zich beroept, om eigen zin en zonde door te drijven en door de uitspraak des volks als 't ware te doen wettigen.

Helaas! de heillooze raad vindt maar al te gereede gehoor bij een volk, dat door de hoop op winst werd medegesleept. Ach, ook in onze dagen zien wij het maar al te zeer, hoe een beroep op de belangen van handel en nijverheid de stem des gewetens en van den nuchteren volksgeest maar al te dikwerf tot zwijgen brengt; hoe op het altaar van tijdelijke welvaart en maatschappelijken vooruitgang de beginselen van trouw en recht ten offer worden gebracht; hoe zelfs de geschiedenis der vaderen, ja, het Woord Gods moet wijken voor de toovermacht der leuzen van den dag, die den schijn aannemen van het volk te zullen baten, en toch slechts strekken, om enkele personen en partijen te dienen.

Och of gij, zonen van het oude, trouwe vaderland! waakzamer en bedachtzamer mocht worden bevonden, dan de bewoners dier stad, die misschien juist van deze jammerlijke gebeurtenis den naam ontvangen heeft. Och of gij u maar niet, door dergelijke voorspiegeling van maatschappelijke voorrechten door zulke leidslieden mocht laten medeslepen. Zij zoeken eigen voordeel, niet uw belang. — „Zij hoorden naar Hemor en naar Sichem zijnen zoon, allen, die ter zijner stads poort uitgingen en zij werden besneden, al wat mannelijk was, allen, die ter zijner stads poort uitgingen." En weldra volgde nu ook een vreeslijk bloedbad, door schandelijke weerwraak uitgelokt.

O, mijne lieven! merkt hier wel op: de Heere laat Zijne heilige sacramenten, de teekenen, zegelen en onderpanden Zijner genade en trouw niet straffeloos honen, noch de besnijdenis, noch den doop, noch het avondmaal. In het sacrament heeft Hij een tweevoudige kracht gelegd: ten l e v e n of ten d o o d e. Wat hier met de Sichemiten geschiedde, die het sacrament der besnijdenis tot een onheilig nevendoel misbruikten, geschiedde later ook met Uza (2 Sam. 6 : 7); ook deze

vond een gewelddadigen dood. Iets dergelijks geschiedde nog in deze laatste dagen, in deze hoofdstad des lands, met een geboren Christen, die zich liet besnijden. Daarom waarschuwt de apostel Paulus ook zoo ernstig tegen een onwaardig gebruik van 't avondmaal (1 Cor. 11 : 27).

De ontheiliging van het sacrament — en dat is elke aanvaarding of gebruik van het sacrament zonder het daarmee overeenstemmend geloof, — bleef niet ongestraft. Twee dagen wachtten de diepgegriefde zonen Jakobs af. Maar op den derden dag trokken zij ten aanval en wrevelen moord de weerlooze stad in. „En het geschiedde ten derden dage, toen zij in de smart waren, zoo namen de twee zonen van Jakob, Simeon en Levi, broeders van Dina (evenals zij kinderen van Lea) een iegelijk zijn zwaard, en kwamen stoutelijk, d. i. zonder eenig gevaar te vreezen te hebben, in de stad en doodden al wat mannelijk was. Zij sloegen ook Hemor en zijnen zoon Sichem dood, met de scherpte des zwaards; en zij namen Dina uit Sichems huis en gingen vandaar." Hun was het niet om den buit, slechts om herstel van eer te doen. Den geleden hoon wilden zij wreken, maar niet zich verrijken met het goed der verslagenen.

Zij konden veilig de stad, die weerloos was, binnentrekken. Zij hadden geen gevaar te vreezen; want het was de derde dag en wat deze beteekent bij wonden en krankten leert ons de profeet Hosea (Hos. 6 : 1, 2): „Als wij van Hem verscheurd zijn, zal Hij ons genezen en als wij van Hem geslagen zijn, zal Hij ons verbinden. Hij zal ons na twee dagen levendig maken; op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen." Dat wil zeggen: als onze smerte op het hevigst is, als de wondkoorts met den derden dag zich verheft, zal de Heer de Zijnen genezen en weder oprichten. De profeet Hosea spreekt hier in geestelijken zin van de

zielepijn en geestelijke beproeving der geloovigen; maar toch blijkt uit deze schriftuurplaats, hoezeer de derde dag bij verwondingen de gevaarlijkste was. Daardoor waren de broeders veilig, als zij Dina uit Sichems huis en stad wederom in veiligheid brachten.

„De (andere) zonen van Jakob kwamen middelerwijl over de verslagenen en plunderden de stad, omdat zij hunne zuster verontreinigd hadden. Hunne schapen en hunne runderen en hunne ezelen en hetgeen dat in de stad en hetgeen dat in het veld was, dat namen zij; en al hun vermogen en al hunne kleine kinderen, en hunne vrouwen voerden zij gevankelijk weg en plunderden dezelve, en al wat binnenshuis was." 't Schijnt wel, dat de oudste zoon Jakobs en Lea's, dat Ruben geheel aan het bezonnen gedrag des vaders zich aansloot, en zich van de gruweldaad zijner broeders van dezelfde moeder verre heeft gehouden. Ten minste dat mogen wij eenigszins uit Jakobs toespraak in Gen. 49 opmaken.

Hoe weinig betrachtten de kinderen Jakobs toen dat later woord der Schrift, dat voor alle tijden en eeuwen geldt: „wreekt u zelven niet, geliefden! de toorn des mans werkt Gods gerechtigheid niet." Hoe weinig wisten zij de smartelijke beleediging overtegeven in de handen van Dien, die rechtvaardiglijk oordeelen zal, en hoe weinig bedachten zij, dat de Heere de bloedstortingen zoekt en daaraan gedenkt! Lof en eer mochten zij waarlijk voor hun doen niet inoogsten; en het broederpaar, dat bovenal schuldig was, ging daarvoor later gebukt onder den vloek van een verontwaardigden vader, die nog op zijn sterfbed toonde, die daad zijner zonen niet vergeten te hebben. Wel is het hier als een aaneenschakeling van zonden, die, in onderlingen samenhang, elkander straffende opvolgden.

Wij zien hier eene lange keten van zonden, waar-

van ieder opvolgende schalm in den ander grijpt. Dina volgt den drang eener zondige nieuwsgierigheid en brengt aldus het loon der zonde over de achteloosheid der moeder en de ongehoorzaamheid Jakobs. Te samen werden zij gestraft door den teugelloozen hartstocht van den jeugdigen woesteling. Diens geweld vindt op zijne beurt het loon der ongerechtigheid van de hand der geweldenaren Simeon en Levi. Maar ook deze worden later wederom getroffen door den vloek huns vaders.

Veel had deze laatste ook door de onbezonnenheid en wraakzucht zijner kinderen geleden. Dat blijkt wel uit de woorden, die hij aanstonds na den gepleegden moord tot de hoofddaders richtte. „Toen zeide Jakob tot Simeon en tot Levi: gij hebt mij beroerd, mits mij stinkende te maken onder de inwoners dezes lands, onder de Kanaänieten en onder de Feresieten en ik ben weinig volks in getal; zoo zij zich tegen mij verzamelen, zoo zullen zij mij slaan en ik zal verdelgd worden, ik en mijn huis.” ’t Was wijs van Jakob dat hij den zonen, die nog kookten van verontwaardiging en in wie de ziedende drift, gelijk uit hun antwoord blijkt, nog niet tot bedaren was gekomen, op het maatschappelijk nadeel wees, dat uit hun schanddaad zou voortspruiten en niet op het zedelijk beginsel, dat daardoor geweld geleden had.

In dien toestand van drift en hartstocht is de mensch voor zedelijke opmerkingen en indrukken minder vatbaar, en zedelijke vermaningen, in die zielsgesteldheid gehoord, stuiten op het pantsier des blinden toorns af en verzwaren evenwel, en juist daardoor, het oordeel nog meer. Mochten alle ouders dit bedenken, als zij het ten minste ernstig meenen met de zedelijke vorming en godsdienstige opvoeding hunner kinderen. Wijs het toornige kind, gedurende zijn toorn niet op het

kwaad dat in hem woont, maar op het kwaad, dat hij heeft gesticht. Wijs het eerst op de kwade gevolgen der zonde en straks, als het bedaard is, op het kwaad zelf, dat steeds in de zonde gelegen is, en, bij het plegen naar buiten brekende, voor ieder openbaar wordt.

Maar was er dan waarlijk vrees bij Jakob, dat hij en zijn huis zouden uitgeroeid worden, en was, indien zij aanwezig was, die vrees wel gegrond en rechtmatig? Immers indien Jakob en zijn huis omkwam, dan zouden de beloften Gods aangaande het zaad Abrahams te niet gegaan zijn, en kon Jakob dat in ernst meenen? Vergeten wij eensdeels niet, dat een David, die door Samuel reeds gezalfd was en die de beloften des Heeren had, bij Sauls vervolgingen evenwel kon zeggen: ik zal nog eenen dezer dagen omkomen onder de handen Sauls (1 Sam. 27 : 1). Aldus kan de geloovige, ook gij, bij onverwachte zielsontroeringen en plotselinge schokken, in oogenblikken van weifelmoedigen vreesachtigheid vervallen, waarin hij én de belofte én de zaak des Heeren voor een tijd geheel uit het oog kan verliezen. Dat verklaart u zelven veel aangaande sommige tijden in uw leven, wanneer gij onder de macht van het opgewekte zenuwleven, bij sterke aandoeningen en verrassende ontmoetingen, minder aan uw geloof hadt.

Wil ook niet vergeten, dat Jakob bij recht inzien der zaak niet anders mocht spreken en denken dan hij tegenover zijne zonen deed. Immers moest hij op de gevolgen wijzen, die de zonde na zich sleept en ook van het heilig recht eens rechtvaardigen Gods verdient. Van de genade Gods mocht hij in dit geval, waar de schuld der zonde nog niet was ingezien en erkend, tegenover onbekeerden niet gewagen. Alleen op het recht der wet mocht hij hun wijzen. Ook wij spreken menigmalen veel te vroeg van genade, waar

nog de geesel en het zwaard moesten gehanteerd. Anders te doen dan Jakob deed, maakt de menschen dikwijls zorgeloos en leert ze met zondigen voortgaan, in het bedriegelijk vertrouwen op eene genade Gods, die door onze zonde, èn vroeger èn zoo pas wederom, duizendwerf verbeurd is en werd. Anders te handelen dan Jakob nu deed zoude zijn spelen met het heilig recht Gods, zoude zijn den Heere verzoeken; te zien op de goedheid des Heeren, maar niet op eigen groote zonde. Wij hebben ten allen tijde te bedenken, wat wij door eigen zonde ons berokkend en ons zelve waardig gemaakt hebben. Dan zullen wij leeren ons voor God te verootmoedigen, om straks van Zijne genade alleen de hulp te verwachten.

Had Jakob dan niet recht met zijnen zonen te verwijten, wat Achab later met hetzelfde woord (acar), maar ten onrechte, Elia verweet, (1 Kon. 18 : 17), dat zij zijne zaken en belangen in verwarring gebracht en beroerd, zijne plannen in duigen geworpen en zijne voornemens van orde en regel verijdeld hadden? Had hij niet recht met hun voortewerpen dat, waar een goede naam beter is dan goede olie (Pred. 7 : 1), zij daarentegen dien eisch des wellevens hadden vergeten en hem stinkende gemaakt hadden. Zij hadden veroorzaakt, dat zijn naam voortaan in een kwaden reuk kwam bij de inwoners des lands, die nog wel Kanaänieten en Feresiten, d. i. heidenen waren. En tegenover vreemden en vijanden, nog meer dan tegenover vrienden en vertrouwden, moeten wij zorgen zelfs den schijn des kwaads te vermijden.

Was er niet dadelijk gevaar ontstaan door de overmacht der velen tot wraak interoepen over de onmacht der weinigen? Maar de hartstocht is zoowel doof als blind. De hartstocht maakt in ieder opzicht dom en onverstandig en de drift werkt nooit iets goeds.

Gelijk de zonen Jakobs blind waren voor de ontzettende gevolgen, die hunne onberaden wraakneming noodzakelijk na zich slepen moest, zoo waren ook hun hart en ooren gesloten voor de woorden van vermaning en ernstige waarschuwing des vaders. Zij meenen in de grootte van het tegenover hen gepleegd vergrijp verontschuldiging genoeg te hebben voor het door hen beraamd en volvoerd misdrijf. Alsof ooit de zonde van een ander, hoe tergend ook, onze zonde kan verontschuldigen of rechtvaardigen. Boos en schuldig is dan ook het antwoord dat Simeon en Levi gaven; „en zij zeiden: zou hij dan met onze zuster als met eene hoer doen?"

Opmerkelijk is wel, dat de nazaten Levi's naderhand ook een dergelijke misdaad van verontreiniging Israels door vleeschlijke vermenging met de heidenen, door het zwaard van Pinehas, den kleinzoon Aärons, straften (Num. 25 : 8); alsof toen nog de herinnering aan het woord der zonen Jakobs: „hetwelk alzoo niet zoude gedaan worden" (Gen. 34 : 7) in hunne zielen leefde en hen van verontwaardiging deed trillen. Opmerkelijk is ook, dat de beide hoofddaders door den Heere niet onschuldig gehouden werden, maar dat zij, bij de verdeeling des lands van de Kananieten en Feresiten, of geen eigen erfdeel of geen eigen naam daarin verkregen en bleven behouden.

Maar opmerkelijk is het meest wat zeker geloovig schrijver bij dit verhaal opmerkt. Eene geschiedenis als deze toont ons, als in een profetisch voorbeeld, reeds de geheele reeks der dwalingen van het hoogmoedig vooroordeel, welke het geloof aan de hooge voorrechten Israels, indien deze in vleeschlijken zin worden opgevat, steeds heeft na zich gesleept. Het trotsch gevoel dat zij het uitverkoren volk waren, dat eene beleediging van hunne eer op het strengst gewroken moest

worden, zoodat zelf het overnemen der besnijdenis die niet verzoenen kon, dat zien wij bij Jakobs zonen en datzelfde merken wij, door alle tijden heen, bij het volk Israels op. Ook kunnen wij hier reeds die jammerlijke vermenging van vleeschlijken en geestelijken ijver waarnemen, waardoor het Israel van alle eeuwen zich zoowel gunstig als ongunstig onderscheiden heeft; gunstig, omdat de ijver nooit geheel uitgestorven is, ongunstig, omdat het steeds een ijver zonder verstand bleek (Rom. 10 : 2).

Van groot gewicht, gelijk weldra het volgend hoofdstuk ons leeren zal, en van hooge beteekenis voor het leven Jakobs, is dit treurig en ontzettend voorval uit zijne geschiedenis. Veel kon hij, veel moest hij er uit leeren, aangaande het wezen der sacramenten, de gehoorzaamheid aan God en de macht des vleesches. Of hij dit gedaan heeft, zal het vervolg zijner geschiedenis ons kunnen zeggen. Aangaande het sacrament, dat aan Abraham was gegeven, werd nu aan diens kleinzoon Jakob dit geleerd, dat het niet maar iets werktuigelijks was; maar dat het veeleer zijne roeping was dit heilig te houden; ook omdat niet door de aan- en overneming van het sacrament op zich zelve de inlijving als volk reeds was geschied.

De geloovigen hebben bovendien soms gevoelige slagen noodig, om uit hun vleeschlijke rust en valschen vrede opgeschrikt en opgejaagd te worden. Vleeschlijk is elke rust, die, voorbarig en te vroeg, in eigen kracht wordt genomen, zonder dadelijke aanwijzing Gods; vleeschlijk is elke rust, die te lang wordt gerekt in het land, dat hier het land der ruste niet is Van iets dergelijks kon Jakob zich gewis niet geheel vrijpleiten. Daartoe nu kwam deze ellende mede, om hem uit zijn valsche rust optejagen.

Het was met Jakob gegaan, gelijk het menigmalen

met ons gaat. Het eerste en gemakkelijkste deel van eenige opdracht aanvaarden wij met geestdrift, vooral als die opdracht zelve met onze geheime wenschen strookt. Dan beginnen wij met vuur de taak aantevatten; maar straks verflauwt de ijver en wij vergeten, dat er van de opdracht nog een ander en soms gewichtiger deel rest, om wille waarvan juist het eerste werd gedaan. Dan is er geen volkomen en volledige ijver; het blijft bij ons een begonnen maar onafgewerkte taak, kenmerk en uitdrukking van veel in ons leven. De Kanaänieten worden cijnsbaar gemaakt, maar niet geheel onderworpen of uitgedreven (Richt. 1 : 28). Was er niet iets dergelijks bij Jakob?

De Heer had hem gezegd: „keer weder tot het land uwer vaderen en tot uwe maagschap" (Gen. 31 : 3). Het eerste deel van den goddelijken last had Jakob volbracht; het tweede deel wachtte, misschien reeds ten tijde van de vreeslijke gebeurtenis, bijna een tiental jaren op vervulling. Zijn oude vader Izak woonde te Hebron en Jakob toefde nog altijd te Sichem. Middelerwijl, — hoe kon dit anders? — maakten zijne kinderen gemeenzame kennis met de zonen en dochteren des lands. Jakob, wederom ganschelijk opgegaan in den dagelijkschen arbeid, bemerkte er niets van, of had geene opgewektheid genoeg, om door het opbreken zijner tente en het volbrengen van den geheelen last des Heeren, aan dit alles een einde te maken.

Toen kwam het oordeel Gods en joeg Jakob uit zijne zondige rust op en dwong hem, — ja dwong, anders doen wij het niet, — om het bevel Gods geheel te volbrengen. Hard was de hand die hem aangreep; maar bij de loomheid zijns geestes was gewis een harde hand noodig. Vrees en angst moesten hem dwingen om te doen, wat gehoorzaamheid hem moest geleerd hebben, maar wat achteloosheid en gemakzucht hem hadden

doen vergeten. Zoo zal 't altijd gaan, wanneer wij uit traag- of uit vergetelheid verzuimden te doen alles, wat eene volkomen gehoorzaamheid met recht van ons kon eischen. Vleesch en bloed zullen door pijn en dwang ons dat deel van onzen plicht leeren kennen, dat wij door ongewilligheid des geestes niet wilden verstaan, en dat wij te volvoeren daarom hebben nagelaten. Traagheid des geestes wordt openbaar gemaakt ook in de smart des vleesches.

Maar dat ook moest Jakob leeren, gelijk ook wij dit uit zijne geschiedenis moeten: ons eigen ik, dat door eigen vleesch en bloed het trouwst in beeld wordt teruggegeven, d. i. onze eigene vleeschlijke natuur bereidt ons de scherpste doornen voor het vleesch en voor het hart. Met niemand en niets hebben wij bij onze intrede in Kanaän meer te kampen, dan met eigen vleesch en eigen bloed.

Maar ook dit — vergeet het niet! — ook dit moet in de hand des Heeren middel worden, om ons naar den Raad Gods uittedrijven en vooruit te brengen op den weg, en ons het pad van Gods geboden te leeren loopen. Ook hier geldt het woord: „Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik uwe inzettingen leerde" (Ps. 119 : 71).

De verdrukking moet komen, opdat wij den druk der zonde op ons zelve leeren kennen, en, door den druk geleerd en opgesprongen, tot Gods woord de toevlucht nemen; eerst tot de wet, dan tot het Evangelie; door de wet tot het Evangelie, van en in Jezus Christus.

Psalm 119 : 36.

XI.

DE VADER DES BONDSVOLKS, OP ZIJN TOCHT DOOR KANAAN, VAN AARDSCHE BETREKKINGEN LOSGEMAAKT EN ALDUS ALS ZOON DER BELOFTE GEOPENBAARD.

Genesis XXXV : 1–XXXVI : 43.

INHOUD: De verkleefdheid aan het stof; velerlei oorzaken; jammerlijke werking, eindelijke opheffing. Hoe bij den aartsvader? — Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de heiliging van het bondsgeslacht (vs. 1—6), die van den bondsnaam (vs. 7—15) = van Sichem naar Bethel (vs. 1—15); de heiliging van het bondshuwelijk = van Bethel naar Ephrata (vs. 16—22); de overdracht der bondsroeping = van Ephrata naar Hebron (vs. 22—39); de bevestiging der bondsroeping = van Hebron naar Seïr (Hoofdst. 36); — dood en scheiding de losmaking der aardsche banden.

De heiliging van het bondsgeslacht door Jakobs tocht naar Bethel noodig geworden (vs. 1—7): (Jakobs ontrouw) goddelijke tusschenkomst (vs. 1), ernstige voorbereiding (vs. 2-4), wonderbare bijstand (vs. 5-7). — Wat en hoe des Heeren tusschenkomst ons leert nopens onzen toestand, roeping en doel; het leven in drie woorden. Waarin het leven der dankbaarheid bestaat: wijding aan God, dankbare herinnering, ootmoedige herdenking. Jakobs meening daarover. Gods gedachte het doel der openbaring. — De ernstige voorbereiding Jakobs; waarover zij gaat, waarin zij bestaat, in drie stukken; geldt ook het gezin: afstand van uitwendige zonde, reiniging der opgenomen besmetting; aandoen van het nieuwe leven. Openlijke afkondiging van een bijzonder voornemen. Plechtig oogenblik in het leven, ook der natiën. Boet- en bededagen; wat

voor de leidslieden des volks noodig is; Wie de Heer voor hen zijn moet. De drie voorwaarden eener goede voorbereiding; voorwaarde van welslagen. — Stoffelijke en zedelijke waardij onzer afgoden; blijkbaar in Jakobs handelwijze; is goud maar slijk? Welk gebruik van ongeestelijke dingen te maken is; aantewenden tot goede doeleinden wat vroeger oorzaak van zonde was. Onderscheid tusschen strafoefening en voorzorg. — De wonderbare bijstand Gods; „de verschrikking Gods" = panische schrik. — Terugblik. El Beth-el; verrassende herinneringen zijn wenken en weldaden Gods. Debora's dood eene aanleiding tot zoodanige herinneringen; het waarschijnlijk doel van dien dood.

De heiliging van den bondsnaam. — Van Bethel naar Bethel of dertig jaren levens = van vlucht tot vlucht; goddelijke evenredigheid in de geschiedenis, heilige symmetrie; ingang en uitgang, voorheen en thans, belofte en vervulling. Het heil verzekerd en afgebeeld door den bondsnaam, als korten inhoud van den bondszegen. Wat in dien bondszegen te onderscheiden is: het heil zelf, het zaad der belofte en het land der belofte = de zegen, de weg en de plaats. De naamgeving in betrekking tot het verbond. Het gewicht van de naamsopenbaring bij het verbond gebleken uit de geschiedenis. Tweeërlei is noodig ter herinnering: èn de oude èn de nieuwe naam. Gods trouw in de herhaling gebleken. Gen. XVII en XXXV onderling vergeleken. Overeenkomst en verscheidenheid in het leven der geloovigen. De verschijning Gods gewijzigd naar de omstandigheden in het leven der geloovigen en in betrekking tot het verbond zelf. Het steenen altaar, de wijding en de naamgeving.

De heiliging van het huwelijk of van het huislijk verbond: Rachels dood; waar het graf? Rama. Rachel bevestiging van Gen. 3 : 17. Schrale troost der vroedvrouw; Ben-oni = Benjamin. Met Rachel worden Jakobs jongelingsjaren en mannelijke liefde ten grave gedragen. Het nalaten der openbare rouw geen bewijs van mindere liefde. Het grafteeken Rachels. Wat deszelfs bestaan ons zegt. De echt en de echtelijke liefde Jakobs en Rachels in verband met de gedachte des Verbonds. — De gave van opmerking bij de bijbelschrijvers. — Jakob en Israel, Israel voor het eerst na Rachels dood. De losscheuring der laatste herinnering aan Rachel door Ruben's schanddaad; joodsche overlevering; Rubens misdrijf. Jakobs zonen buiten den erfgrond geboren.

De heiliging van den erfgrond door Izaks begrafenis. Terugblik op Jakobs tochten. Tocht naar Mamré, schijnbare, geen werkelijke ongehoorzaamheid; goede ouderdom Izaks; de juistheid der bijbelsche uitdrukking; Ezau's eerstgeboorterecht nog aan Izaks grafgebleken; ook door Ezau's geslacht (Hs. 36). Inhoud van dit hoofdstuk; bevestiging der trouw Gods in de handhaving der belofte; gebleken ook uit dit verhaal. Ezau's huwelijken, — de natuurlijke ontwikkeling in tegenstelling met geestelijken wasdom. Ezau's huwelijken geoordeeld door den landaard zijner vrouwen; Ezau en Lamech; veelwijverij; het huwelijk onder Israel. Ezau's kinderen, de namen der kleinzonen weinig goeds belovend; Amalek. De verdeeling van het hoofdstuk: 1°. Ezau's eigen geslacht (vs. 9—19); 2°. de oorspronkelijke Stamvaders der Horiten (vs. 20—30; 3°. de dynastie der Edomieten (vs. 31—43); stamtafels en volksregisters. Bewijzen voor de geschiedkundige trouw der Schrift; aanwijzing van het hoog gewicht der scheiding Ezau's; bevestiging van den Raad Gods. = »Ezau in Edom", afsluiting van Ezau's geslachtslijn. De Hoofdgedachte van Hoofdst. XXXV en XXXVI; de leering daarvan. Besluit.

Psalm 119 : 13.

„Hoe kleeft mijn ziel aan 't stof!" Is deze klacht des zangers niet menigmalen ook de uwe? Hebt gij, bij den geestelijken strijd en bij uw zucht naar wasdom en opbouwing in het geloof, niet dikwijls nog deze klacht op de lippen te nemen? Hoe zullen wij, zoo zucht ge, nog ooit los worden van die overweldigende macht van het stof, die, zoo al geen heerschappij, dan toch een overheerschenden invloed op ons blijft uitoefenen?

Daar is zooveel om en in ons, dat ons van den dienst des Heeren aftrekt, dat de geestdrift van den opwaarts strevenden geest uitbluscht en de slagpennen knakt van de vleugelen des gebeds. Och of het anders ware, maar, helaas! het is niet anders. Daar is eene omgeving der aarde, daar is een lichaam des

doods, daar zijn de vele lieve betrekkingen en vrienden, allen zoo vele banden en koorden, die aan de wereld en hare zorgen ons vastgesnoerd houden. Wie zal ze breken, wie zal ons de losmakende kracht der genade verleenen, die ons van hun geweld bevrijdt?

In eene gelijkenis heeft de Heer zelf ons enkele dier aardsche machten genoemd, die zich tusschen ons en onze overgave aan den Heer, tusschen deze en onzen geestelijken wasdom stellen, om dien of onmogelijk te maken of geheel te voorkomen. Daar is een akker gekocht, daar is eene vrouw getrouwd, daar zijn bovendien andere verhoudingen en betrekkingen der aarde, die ons eene vrije en ongeveinsde uiting van het innerlijk levend geloof schijnen te ontraden of te verbieden.

Voor ieder, die uit de duisternis tot het wonderbare licht der genade mocht komen, zijn er dergelijke beletselen op den weg des levens. Er is bovendien eene macht der herinnering uit het verleden; er zijn gevoeligheden die ontzien, er zijn aanspraken die niet ontkend kunnen worden. En indien de Heer ons van deze allen niet loshaakt, losmaakt, blijven wij er aan vastgeklonken, schier tot onzen dood toe en slepen wij ze achter ons mede, gelijk de galeislaaf de keten, waaraan de zware kogel is bevestigd.

Zoo ook had Jakob zijne belemmeringen en beletselen op den weg. Ook hij had een akker gekocht, en reeds had zijn verblijf in de tente, die hij daarop had opgeslagen, veel te lang geduurd. Zoo ook had hij in de opwelling van de hartstochtelijke liefde eene vrouw getrouwd; zoo ook had hij nog zoo veel, dat hem aan een zondig en beschuldigend verleden bond, zonder dat hij zelf de kracht of macht had, om zich daarvan los te maken. Maar de Heer ging het doen, en het hoofdstuk, dat wij nu te samen gaan behandelen,

zal ons doen zien: hoe de Vader des bondsvolks, op zijn tocht door Kanaän, van aardsche betrekkingen losgemaakt en aldus als de ware zoon der belofte geopenbaard wordt.

Wij volgen daartoe den aartsvader eerst van Sichem naar Bethel (1—15), en worden de getuigen zoowel van de heiliging van het geslacht, als van de heiliging van den bondsnaam; daarna trekken wij met Jakob verder, van Bethel naar Ephratha (vs. 16 — 22), waar, door den dood Rachels, de heiliging des huwelijks geschiedt, waaruit het uitverkoren geslacht is voortgesproten; van hier zetten wij de reis verder van Ephratha naar Hebron, waar Izaks dood (vs. 23—29) van de overdracht der roeping op Jakob komt gewagen, terwijl, van het graf teruggekeerd, het wegtrekken Ezau's de bevestiging der roeping komt verkondigen (H. 36).

Eerst sterft Debora, de voedster van Rebekka, die voor Jakob als de zonde zijner moeder en van hem zelven vertegenwoordigde. Met haar verliest het verleden eener zondige jeugd de groote macht der herinneringen, die er steeds in de aanschouwing ligt. Daarna sterft Rachel, die van den zondigen band sprak, waardoor Jakob aan Labans huis was verbonden; wordt straks ook Bilha als gade ontwijd, zoodat Jakob door dit alles als de man ééner vrouw te Hebron komt. Eindelijk sterft ook Izak, waardoor Jakob met volle recht, als de eenige drager der bondsbelofte mag optreden. Ten laatste naar het woord „indien iemand scheidt, dat de ongeloovige scheide," scheidt Ezau zich vrijwillig af en verlaat uit eigen beweging het land Kanaän, als om door die daad, van Gods wege, openlijk de roeping Jakobs te bevestigen.

Slechts de helft van den goddelijken last in Labans

huis tot Jakob gekomen, was, gelijk wij reeds vernomen hebben, door dezen volbracht. Wel was hij naar zijn vaderstad teruggekeerd, maar niet naar zijn maagschap, hetgeen hem toch uitdrukkelijk was geboden. Hij bleef te Sichem toeven, waar hij een akker gekocht had. Weldra dreef het albestuur Gods, waaraan ook de afdwalingen en zonden des menschen ondergeschikt zijn, hem met angst en schrik van de plaats, die, naar het scheen, eene bijzondere kracht der aantrekking voor hem had. Dina's achteloosheid, Sichems hartstocht, Simeons en Levi's wraakzucht joegen den tragen Jakob uit zijne valsche en vadzige rust op. God riep den aartsvader van de gekochte erve weg, opdat Hij hem te Bethel zoù kunnen verschijnen. Wij volgen hem aanvankelijk tot aan dit nieuwe keerpunt zijns levens en vernemen eerst Jakobs tocht naar Bethel, die ons de wijding van het bondsgeslacht leert kennen. Wij hooren, hoe die tocht noodig werd door goddelijke tusschenkomst (vs. 1), ingeleid door ernstige voorbereiding (vs. 2—4) en ten einde gebracht door wonderbaren bijstand (vs. 5—7).

O, indien de Heere God zelf niet door Zijn woord, Zijne waarschuwing en Zijne krachtdadige leiding tusschenbeiden trad, wij zouden, op den droesem onzer eigenwilligheid behagelijk uitgestrekt, daar insluimeren en vergeten verder te trekken. 't Is alsof wij daar dan door den slaap des doods bevangen worden, om allengs alle veerkracht en wilsoefening te verliezen. Dan komt des Heeren woord en maakt ons opmerkzaam op het schandelijke van onzen toestand, door ons toe te roepen: „maak u op" of liever „sta op" (koem); wijst ons den weg der roeping, „trek op naar Beth-el"; en toont het einddoel van onzen levenstocht ons aan, te Bethel te wonen, „en woon aldaar." Dat is hetgeen tot Jakob gezegd werd in die drie woorden, die een beeld

van den geloofsweg teekenen, als hem gebiedende op te-staan uit zijne vadsigheid, voort te trekken op den weg der roeping en daarna uit te rusten in Bethel.

Vraagt gij waarin dat uitrusten eigenlijk bestaat, ook dat zegt hetzelfde woord des Heeren u, als het aan den gegeven last: „maak u op, trek op naar Beth-el en woon aldaar," nog dit toevoegt: en „maak aldaar een altaar, dien God, die u verscheen, toen gij vluchttet voor het aangezicht van uwen broeder Ezau". Wijding des levens aan God, het bouwen van altaren Hem geheiligd, de dankbare herinnering aan Zijne betoonde genade, die u is „verschenen" op den weg, ootmoedige erkenning van eigen vroegere zwakheid en ellende, tegenover het „aangezicht uwer vijanden;" ziet daar iets van datgene wat bovenal het leven van den geloovige, die tot rust is gekomen, blijvend moet kenmerken. Jakob meende vroeger wel, dat hij dit altaar en deze plaatse der wijding kon oprichten, waar het hem maar goed dacht; nu evenwel kwam het woord des Heeren hem gansch iets anders leeren.

Niet te Sichem op den gekochten, maar te Bethel op den beloofden erfgrond, wil de Heere Zijn altaar verrezen zien. Zoo snijdt Hij, door het woord der openbaring, alle eigenwilligheid en menschelijk goeddunken bij het oefenen van den waren godsdienst en het gehoorzaam verrichten der voorgeschreven goede werken, duidelijk en onloochenbaar af. Niet op de plaats waar, op den tijd wanneer, op de wijze waarop gij den Heer meent te kunnen dienen, komt het aan, maar op de gedachte, die God van dit alles bij Zich zelven heeft voorgenomen en u geopenbaard. „Schikt u om den Heere uwen God te ontmoeten." Keert toch nooit dat woord om, alsof God zich naar u moest schikken, wat plaats, tijd en wijze der godsvereering betreft.

Met onweerstaanbaren klem en gebiedend gezach

was het woord Gods tot Jakob gekomen, en deze, al is hij ook aanstonds bereid om des Heeren bevel optevolgen, hij is daartoe nog niet aanstonds gereed. Weet dit wel: dat tot iets bereid zijn nog niet altijd het gereed zijn in zich sluit. Willen staat niet altijd gelijk met kunnen. Een ernstige waarschuwing en zware beschuldiging was tot hem gekomen, een gewichtige roeping hem voorgesteld, een heilige taak door God zelven hem opgelegd. Zal hij daartoe niet maar bereid, maar ook gereed bevonden worden, dan is er ernstige voorbereiding noodig. — Daarom komen zoovelen niet uit het land der wenschen en der voornemens, om overtegaan op het gebied des willens en des werkens, omdat zij dat, wat tusschenschakel tusschen willen en kunnen, tusschen bereidheid en gereedheid vormt, verzuimen. Zij missen den ernst der inspanning in het moeilijk werk der voorbereiding, voor zooverre acht dient gegeven op den gestelden weg der middelen.

Jakob begreep dit. „Toen zeide Jakob tot zijn huisgezin en tot allen die (als loondienaren en slaven) bij hem waren: „Doet weg de vreemde goden, die in het midden van u zijn en reinigt u en verandert uwe kleederen". De ernstige voorbereiding bestaat niet alleen in de stemming van eigen gemoed en in het oproepen van het eigen hart tot den noodigen ernst, maar ook en bovenal in het nauwlettend acht geven op eigen gezin en omgeving. Bij het veelomvattend werk der voorbereiding vergeet gij maar al te veel, dat gij niet slechts eene roeping van God hebt ontvangen voor u zelven, maar ook voor uw gezin en uwe dienstboden, aan wier hoofd God u gezet heeft en waarvoor gij mede, voorzooverre dit van u afhangt, verantwoordelijk zijt gesteld. Dat bleek later ook wel bij de instelling van het paaschofferlam en bij de daartoe noodige heiliging van het gansche gezin.

De voorbereiding zelve van Jakobs gezin moest uit drie stukken bestaan. Ten eerste was er de afstand van uitwendige zonde, het wegdoen der vreemde goden uit hun midden; dan volgde er de „reiniging" der opgenomen besmetting; en daarna het aandoen van het nieuwe leven, afgebeeld in de verandering der kleederen. Wij weten het van Rachel (H. 31 : 19), dat zij de terafiem of afgodsbeelden haars huizes, waaraan haar hart nog hing, bij haar vertrek uit 's vaders huis had medegenomen.

Gewis was de dienst der vreemde goden en het dezen vergezellend bijgeloof (Gen. 30 : 14), ook in het gezin en de omgeving van Jakob, verder doorgedrongen, en de zichtbare teekenen daarvan werden ook nog in Jakobs huis gevonden. Nu was het niet genoeg, die uitwendige teekenen van zich te werpen, men moest ook alle besmetting en verontreiniging dier zonde van zich doen, zich reinigen tot van het aanklevende stof dat het lichaam bezoedelde, en dan, na de volbrachte reiniging, de behoefte des nieuwen levens uitspreken en belijden in het aandoen van reine kleederen. Deze namelijk gaven uitdrukking aan de reinheid van 't nieuwe hart en spraken van de nieuwe begeerten der ziel.

Eerst daarna mochten zij mede optrekken naar Beth-el en deel nemen aan den gemeenschappelijken dienst der vereering van den God Israels. „En laat ons ons opmaken", zoo vervolgde Jakob, „en optrekken naar Beth-el; en ik zal aldaar een altaar maken dien God, die mij antwoordt ten dage mijner benauwdheid en met mij geweest is op den weg, dien ik gewandeld heb". — Twee dingen zijn hierbij optemerken: Jakobs openlijke aankondiging van zijn voornemen, dat hij, en de bijzondere omschrijving van zijn God, voor wien hij dit koestert. De plechtige toon van eerbied en ontzach, die het geheele hoofd-

stuk beheerscht, klinkt ook in de woorden Jakobs door. En geen wonder. Het was een gewichtig oogenblik in zijn eigen leven en in dat van zijn gezin.

Er komen in het leven der natiën, der gemeenten en ook der bijzondere gezinnen tijdstippen, waarop het een heilige plicht voor de leiders en hoofden wordt, de hun toevertrouwde zielen te bepalen bij den hoogen ernst van den tijd en van hun roeping in en tegenover dien tijd. Dan zijn er de boet- en bededagen, waarop allen worden op- en saamgeroepen, om met elkander het aangezicht Gods te zoeken en Hem te naderen met verootmoediging en verbreking des harten. Gelukkig het volk, gelukkig het gezin, waar de leidslieden ook in dien zin hunne roeping en verantwoordelijkheid begrijpen. Dan en daar zullen deze, hoewel anders meer gelijk Jakob stille en zwijgende karakters, ook als Jakob openlijk uitkomen voor hetgeen zij wenschen en noodig achten voor het heil van allen.

Maar dan ook moeten die leidslieden zelve kennis aan hunnen God hebben, en boven hunne huisgenooten staan in geestelijke ondervinding en geestelijk inzicht. En zij, tot wie het woord der aanmaning komt, moeten dit onwillekeurig gevoelen, zal het ernstige woord bij hen doel treffen. Jakob weet voor wien het altaar moet opgericht. 't Is ten eerste de God die is een H o o r d e r d e r g e b e d e n, „die antwoordt ten dage der benauwdheid", als het schreiend harte tot Hem zucht; 't is, en dat ten tweede, de God die is een H e l p e r in b e n a u w d h e d e n, 't zij deze uit- of inwendig zijn; 't is ten laatste de God, die is de G e l e i d e r d e r Z ij n e n, die, in weerwil van Jakobs zonden en afwijkingen, „met hem geweest is," helpende en steunende op den weg, dien hij tot dusver gewandeld heeft.

Voor eene goede en ernstige voorbereiding moet gij drie dingen hebben leeren kennen: waarvan gij verlost

moet worden, waartoe gij komen moet en door Wien gij het bereiken kunt. Deze drie voorwaarden eener ingrijpende en heilzame voorbereiding stelde Jakob zijn gezin niet te vergeefs voor. „Toen gaven zij Jakob al die vreemde goden, die in hunne hand waren en de oorsierselen, die aan hunne ooren waren, en Jakob verborg ze onder den eikenboom, die bij Sichem is". Uw woord vindt bij de uwen zoo zelden eene goede plaats, omdat de rechte ernst in uw toon, het rechte inzicht in uw woord, het rechte doel in uw voornemen zoo zelden wordt gevonden of recht zich uitspreekt. Zij er oprechtheid in uw eigen voornemen, en zie, de waarheid en warmte van uw woord en waarschuwing zal ook anderen bewegen en medeslepen; mits dat er dan ook overeenstemming zij tusschen uw uitgesproken woord en uw reeds begonnen wandel.

Maar, zoo spreekt ge en schijnbaar met recht, Jakob mag dan aan de afgoden zelve gestorven geweest zijn, toch niet aan hun stoffelijke waarde, al kende hij hun geene zedelijke waardij toe; want, zie hij nam en begroef de gouden sieradiën onder den eikenboom van Sichem, gewis om ze, bij den verwarden toestand en het dreigend gevaar van de zijde der inboorlingen, voorloopig in veiligheid te brengen en straks in rustiger tijden ze weer optegraven. Ik ontken niet, dat velen naar het uitwendige met den afgodsdienst in zijn ruwsten vorm gebroken hebben, maar dat zij evenwel de grondstoffen, waaruit de afgodsbeelden en tempelen opgericht worden, in hun hart als afgoden bijhouden en dienen. Maar dat uit de gegispte handeling Jakobs blijkt, dat iets dergelijks nu ook bij hem plaats vond, stemmen wij nog niet geheel toe.

Gij denkt wel niet, dat men, door het wegdoen en wegwerpen zelf van zijn gouden en zilveren versierselen, ook aanstonds met hun overmacht op ons

gemoed heeft gebroken; evenmin als door het uitspreken en nagalmen van het overbekende „goud en zilver is maar slijk". Het eerste kan men doen in opgewonden hartstocht, het tweede in onverschillige onnoozelheid. Wie wel ziet, doet als Jakob, die aan de afgoden der wereld geene zedelijke waarde wil toegekend hebben, maar toch hunne stoffelijke waarde voor de behoeften des levens en de vervulling dier nooden erkent.

Goud en zilver schaden evenmin als eenige andere rijkdom van welken aard ook; zoolang zij namelijk niet doel maar middel zijn; zoolang zij ons geen grond des vertrouwens worden, die ons van God aftrekt, om op ons zelven en eigen kracht alleen of ten deele te steunen. Werp niets weg wat of nu of later u of anderen nog van dienst kan zijn; opdat het blijke, dat gij in kalme overtuiging en niet in wilden hartstocht hebt gehandeld. Wat in geestelijk opzicht alle waarde mist, kan in stoffelijken zin menigmalen nog uitstekend dienst doen. Dat geldt van alle voorwerpen der weelde, gelijk mede van allerlei kunsten en wetenschappen, die, ja, buiten den werkelijken kring van het eigenlijk geloofsleven, maar daarom nog niet geheel buiten deszelfs gezichteinder liggen.

Als gij mij tot veroordeeling van Jakobs daad, op het voorbeeld van Mozes den man Gods wijst, die op 's Heeren woord het gouden kalf vernietigde, dan bepalen wij u bij denzelfden man Mozes, tot staving van ons uitgesproken oordeel over Jakobs handeling. Immers bezigde hij de werktuigen der ijdelheid van de Israelietische vrouwen, om daaruit de koperen zee te maken (Ex. 38 : 8). Ook konden wij u op zoo menig ander voorbeeld der Heilige Schrift wijzen, indien het nog noodig was, om uitvoeriger stil te staan bij het onderscheid, dat er is tusschen eene voorbeeldige strafoefening, gelijk Mozes die verrichtte, en de

daad van waarschuwende voorzorg, die Jakob bedoelde. Dit onderscheid dient evenzeer in acht genomen bij de voorbereiding en handhaving zoo van de kerkelijke als van elke andere tucht.

't Was Jakob om voorbereiding, niet om strafoefening te doen. Hij ging een nieuw tijdvak des levens te gemoet en hij wilde, dat ook zijn gezin daarin zou deelen. „En zij reisden heen", onder den wonderbaren bijstand des Heeren. Want zie „Gods verschrikking was over de steden, die rondom hem waren, zoodat zij de zonen van Jakob niet achterna jaagden. Alzoo kwam Jakob te Luz, hetwelk is in het land Kanaän, (dat is Beth-el) hij en al het volk dat bij hem was".

't Was alsof eene plotselinge en onverklaarbare vervaardheid de inboorlingen des lands had aangegrepen; zoodat zij, hetgeen niet uit natuurlijke oorzaken verklaard kon worden, door eene bovennatuurlijke vrees met werkeloosheid geslagen, Israel en diens zonen veilig lieten gaan. Van eene dergelijke „verschrikking", door God tot middel des behouds beloofd of verwekt, lezen wij ook nog in Ex. 23 : 27; 2 Kron. 14 : 14; 17 : 10. Steeds staat zij in verband met eene, bepaald aldus bedoelde, uitredding des Heeren, die Zijn volk wonderbaarlijk uitkomsten geeft.

Thans was Jakob op de plaats, waar hij naar Gods aanwijzing behoorde, waar de Heer hem ook het eerst in den nachtelijken droom was verschenen, hem de eerste belofte des heils had geschonken; waar Jakob zelf, op zijn tocht van Beër-seba naar Haran, als hij voor het aangezicht Ezau's vluchtte, het eerst een altaar had gesticht en gewijd, waar hij den Heere de plechtigste beloften had gedaan (Gen. 28 : 10—22). God de Heere had al Zijne beloften aan Jakob gedaan vervuld; deze zelf had menigmalen de zijne, die hij

Gode had gewijd, vergeten. Nu stond hij weer behouden aan de plaats, vanwaar de reis als 't ware was begonnen; maar nu stond het ook aan hem zich alles te herinneren, wat hij eenmaal den Heere had toegezegd om dit te volbrengen.

„En hij bouwde aldaar een altaar en noemde die plaats (bij vernieuwing) El Beth-el (de God van Beth-el); want God was hem aldaar geopenbaard geweest, als hij voor zijns broeders aangezicht vlood". Zoo weet de Heer soms door bijzondere leidingen — gij zelf hebt dit wel eens ondervonden — het gevoel van dankbaarheid, dat dreigt wegtesterven en wegtezinken, optewekken en wederom levendig te maken. Als er een dergelijk oogenblik in uw leven is, wees dan wakker en grijp het aan, want dan zult gij de herdenking van vroegere weldaden Gods misschien zeer behoeven, om sterkte te hebben tegenover de rampen, die wellicht reeds naderende zijn.

De troost der gewijde herinneringen komt en is ook het meest noodig, wanneer iets smartelijks de sombere herinneringen van een zondig verleden plotseling voor onzen geest komt oproepen. Zoo was het met Jakob. „En Debora, de voedster van Rebekka stierf en zij werd begraven onder aan Beth-el, onder dien eik, (die juist daardoor bekend werd en bleef,) welks naam hij noemde Allon Bachuth", of eikenboom des weenens. Misschien had deze Debora, gelijk sommigen meenen, Jakob van den dood zijner moeder bericht moeten brengen, toen hij zelf ver van de ouderlijke woning in Paddan-Aram bij Laban toefde, en toen hem ook in dien dood duidelijk was geworden, dat hij met een rechtvaardig God te doen had. Want moeder en zoon, die te samen den vader bedrogen hadden, mochten elkander op aarde levend niet weder zien.

Misschien ook was Debora, bij den dood van hare

voedsterling Rebekka, naar eigen vaderland teruggekeerd, dat zij slechts om wille van Rebekka verlaten had, om deze naar het vreemde land te geleiden; en als deze er niet meer was, voegde zij zich bij den zoon, die het meest van haar was bemind. — Welke gissing ook de ware zij, gewis was de dood Debora's, die in de Schrift eene afzonderlijke vermelding vindt, in Jakobs leven van groote beteekenis, en stond in verband met hetgeen ons van de wijding en heiliging van het bondsgeslacht is verhaald. 't Was niet genoeg de vreemde goden weg te doen, maar ook de oude banden van een zondig verleden moesten gebroken worden. Dat kan alleen de dood doen, en daartoe kwam dan misschien ook dat sterven Debora's, tot volkomener heiliging van het bondsgeslacht, dat op weg is naar de bondserfenis.

Zoo was dan wat dreigde een angstige vlucht uit Sichem te worden, veranderd in een gewijden tocht naar Beth-el; en zoo werd na dertig jaren tusschentijds de kringloop uit Jakobs leven gesloten, die van Beth-el uitging en ook weder in Beth-el eindigde. Aangevangen met een vlucht voor Ezau, werd hij gesloten, met een vlucht voor de inwoners des lands, en dit beide malen door eigen schuld van Jakob en de zijnen. Hoe was hij nog tot een Israel geworden! Alleen door de hulpe des Heeren, die hem dezen naam had geschonken en nu, aan Beth-els altaar dien naam andermaal schenkende, aldus als 't ware de heiliging van den bondsnaam verzekerde.

Wat heilsdaden der verlossing en betooningen van Gods macht, trouw en genade riep deze naam niet in Jakobs geheugen weer op. Die naam was als de afsluiting van een geheel tijdperk van het voorheen der eigenwillige omzwerving in zonde en werelddienst;

maar die naam was ook als de ontsluiting van een geheel nieuw tijdvak des levens der toewijding en des geloofs. Daarom volgt nu ook, in dat merkwaardig oogenblik van Jakobs veelbeteekenend leven, die daad Gods, waardoor — zoowel in de verschijning des Heeren als in de herhaling der bondsbelofte en de bevestiging van den pas geschonken bondsnaam, — voor alle tijden en eeuwen de naam Israel als blijvende bondsnaam werd geheiligd. Er is in de geschiedenis van Jakob eene evenredige samenstemming der deelen onderling, die ons op de voorzienige leiding en den raad Gods in dit alles beslist heenwijst.

De dertigjarige zwerftocht Jakobs van Bethel naar Bethel is thans geëindigd. Het vroeger verblijf Jakobs in Bethel staat tot zijn tegenwoordig oponthoud in dezelfde plaats, het is terecht opgemerkt, in de verhouding van voorzegging tot vervulling. Want, zie, voor zoover de ontplooiing van den Raad Gods door en in Jakobs leven zelf tot werkelijkheid komen moest, is dit nu geschied, ja, heeft als het toppunt bereikt. De uitgang uit het Bethel van 't verleden stemt juist overeen met den ingang in het Bethel van het heden uit Jakobs leven. Toen verscheen de Heer hem in een droomgezicht, nu in werkelijkheid; en de droom is als de schaduw die aan de werkelijkheid voorspellend vooraf gaat.

Toen beloofde God hem, die arm en verlaten het ouderlijk huis ontvluchtte, hem te beschermen en te zegenen, hem behouden in het land zijner vaderen terugtebrengen; nu is die belofte tot volle vervulling gekomen, nu Jakob als bezitter van veel vee en knechten en maagden, als heer en vader van een talrijk gezin naar Bethel is teruggekeerd. Toen deed Jakob een gelofte, nu mag hij die vervullen. Toen wijdde God hem tot drager der bondsbelofte en beschonk hem met den drievoudigen zegen der heilsverwachting, die zoowel

het heil betrof, dat in het verbond lag opgesloten, als het land waar en het zaad waardoor God den zegen wilde brengen. En, merk nu ook de tegenstelling op. Dat land der belofte lag thans open voor hem; dat zaad is bijna voltallig aanwezig, nu Rachel haar jongsten zoon, die het twaalftal vol zal maken, reeds in haren schoot draagt; dat heil zelf wordt naar zijn diepste gedachte en heiligen zin afgebeeld door een bondsnaam, die in Bethel stond geheiligd te worden. Dat zoude nu geschieden.

„En God verscheen Jakob wederom, als hij van Paddan-Aram gekomen was; en Hij zegende hem. En God zeide tot hem: uw naam is Jakob; uw naam zal voortaan niet Jakob genoemd worden; maar Israel zal uw naam zijn; en hij noemde zijnen naam Israel. Voorts zeide God tot hem: Ik ben God de Almachtige! Wees vruchtbaar en vermenigvuldig! Een volk, ja, een hoop der volken zal uit u worden, en koningen zullen uit uwe lendenen voortkomen. En dit land, dat ik aan Abraham en Izak gegeven heb, dat zal Ik u geven; en aan uw zaad na u zal Ik dit land geven."

Eerst wordt ons de verschijning Gods vermeld, daarna de zegen, die deze verzelt, straks het tijdstip der gebeurtenis zelf. Dit alles hebben wij, wat de hoofdzaken betreft, evenzoo in het leven Abrahams ontmoet, toen wij tevens gelegenheid hadden dit te verklaren. Waarom het dan nu ook onnoodig geacht kan worden, daarbij wederom uitvoerig stil te staan. Alleen dit willen wij nog hierbij voegen, dat, in de vermelding van den zegen zelven, wij drieërlei hebben te onderscheiden: het heil zelf, aangekondigd in den naam Israel (vs. 10), het zaad der belofte, ook hier wederom bij herhaling beloofd (vs. 11), en het land der belofte, dat als eene bondserfenis wordt toege-

zegd (vs. 12). Ook hier is het wederom, gelijk bij Abraham: eerst de zegen, daarna de weg waarlangs, en straks de plaats, waaraan God dien wil verbinden.

De beteekenis der naamgeving in verband tot het verbond Gods komt bij deze gelegenheid wederom krachtig uit. God de Heere spreekt wederom den bondsnaam uit, waaronder Hij zelf zich bij de aartsvaderen bekend gemaakt heeft als God de Almachtige (Exod. 6 : 2), en waarop Hij ook later zich beroept. Ook noemt hij uitdrukkelijk den naam van den bondgenoot, dien Hij zelf dezen heeft gegeven, tot aanduiding van de geestelijke overwinning bij Pniël.

En Jakob zelf noemt nu op zijne beurt, gelijk ons uit vs. 15 blijken kan, uitdrukkelijk en plechtig den naam van de plaats, waar God hem andermaal verscheen, Beth-el of huis Gods. Ook hier dus worden wij bij het gewicht en beteekenis van den naam bepaald; gelijk dit evenzeer het geval was in het paradijs bij de oprichting van het verbond der genade (Gen. III); gelijk dit werd gezien bij de sluiting van het verbond met Abraham (Gen. XV), gelijk dit later wederom geschiedde bij het Verbond met Israel (Ex. VI); zooals dit niet minder duidelijk uitkomt bij de inzetting in het Nieuwe Testament bij het Verbond des doops (Matth. 28 : 19).

Al heeft Jakob reeds vroeger den vorstelijken naam der eere ontvangen, in zich zelven is hij evenwel nog altijd een Jakob en verdient hij ten volle den naam, die aan het oude leven der eigene kracht doet denken. Dat de Heer bij Zijne verschijning het aanstonds noodig keurt, den aartsvader tweeërlei te herinneren: en zijn ouden naam en den nieuwen, waarmede God hem eenmaal heeft benoemd en waarmede hij, in weerwil van de herhaalde doorbreking der oude natuur, ook

in eeuwigheid genoemd zal blijven; — dat leert ons wel, dat het ook ons niet genoeg mag wezen, dat wij een nieuwen naam hebben ontvangen, die waarborg en onderpand des nieuwen levens is. Wij moeten dien naam ook voortdurend hooren uitspreken. De eenmaal geschonken zegen moet van Godswege bij herhaling bevestigd worden, zullen wij er het rechte genot van hebben en het rechte gebruik van kunnen maken.

Evenzoo gaat het met de beloften en heilstoezeggingen, die in de naamgeving werden afgebeeld en uitgedrukt. Niet slechts de zegeningen, die aan Abraham en Izak waren beloofd; maar ook de bijzondere die aan Rebekka op haar angstig gebed waren toegezegd; maar ook de opening der toekomst, die reeds eenmaal aan Jakob zelven was geschied; dit alles wordt in deze woorden der bevestiging des heils aan Jakob bij Bethel door den Heer herhaald, en in de herhaling vaster aangehaald, meer versterkt en duidelijker verklaard. Zoo komt ook tot u wel eens, in leiding en bestuur des levens gelijk in innerlijke openbaring des Geestes, de herhaling der beloften, tot tweemalen toe gehoord. Volgt dan niet op den doop de belijdenis, en op de belijdenis het avondmaal, als tweemalen herhaalde beloften des Verbonds? Daardoor juist leert gij inzien, dat gij met een getrouw God te doen hebt; ook dan nog, wanneer Hij wederom van u scheen heengegaan.

Want de verschijningen des Heeren zijn meestal kort, en geëindigd, zoodra heur doel: de opbouwing en vertroosting des geloofs, is bereikt. „Toen voer God van hem op, in die plaats, waar God met hem gesproken had." · De overeenkomst van hetgeen ons in dit hoofdstuk verhaald wordt met het reeds verklaarde, zoo merkwaardige zeventiende hoofdstuk mag niet over het hoofd gezien worden. Er zijn in Abrahams en Jakobs geschie-

denis trekken van gelijkheid, die niet aldus in het verhaal van Izaks leven voorkomen.

Gods Almacht, Majesteit, Trouw en Langmoedigheid treden bij den meer stillen aartsvader niet zoo schitterend in het volle licht. Bij dezen wordt geene melding gemaakt van het plechtige en indrukwekkende, dat God zelf Zijnen naam van „God de Almachtige" uitspreekt en dat Hij, om de werkelijkheid der verschijning te doen uitkomen, weder opvaart." Wel zien wij dit èn bij Abraham (Gen. 17 : 1, 22) èn bij Jakob (Gen. 35 : 9, 13); maar dan ook wordt aan beiden de nieuwe naam òf gegeven òf bevestigd (Gen. 17 : 5 = Gen. 35 : 10).

Zoo zien wij in het leven der geloovigen merkwaardige overeenkomsten, en toch ook wederom, gelijk bij Izak, opmerkelijke verscheidenheid. Ja, zelfs in het leven dergenen, die het meest samenstemmen, blijft de verscheidenheid niet achterwege. Zoo wordt hier bij Jakob er bijgevoegd, wat bij Abraham niet aangeroerd wordt „dat God opvoer van de plaats waar Hij Hem verschenen was." Was het misschien, omdat Abraham in het gehouden gesprek en de gewisselde woorden bewijs genoeg had van de aanwezigheid Gods op die plaats, terwijl de zwijgende Jakob, die zelf niet gesproken had, door God van die plaats te zien heengaan, daarvan moest worden overtuigd? Want, mijne lieven! 't is nog niet genoeg, dat de Heer aan deze of gene plaats zich aan ons heeft geopenbaard; wij zijn zoo stomp, dat God het ons, of bij Zijn komst of bij Zijn heengaan, nog moet duidelijk maken, dat Hij werkelijk aan deze plaats is geweest.

Ook in hetgeen op de verschijning Gods aan beide aartsvaders volgde is eenig verschil optemerken, maar dat afhankelijk is van den verschillenden inhoud van het woord Gods en de verschillende omstandigheden, waaronder Hij het tot Abraham en Jakob bracht. Bij

Abraham moest het Verbond nog opgericht worden, bij Jakob de vastigheid van het opgerichte verbond opnieuw betoond. Bij Abraham is er de instelling van het bondssacrament der besnijdenis, en de aanvaarding van dat bondsteeken is dan ook het teeken der gehoorzaamheid Abrahams. Bij Jakob was er het bevel der altaarstichting geweest, en zijne gehoorzaamheid bleek daarin, dat „Jakob stelde een opgericht teeken op, in die plaats, waar Hij met hem gesproken had, een steenen opgericht teeken (als 't ware een steenen altaar) en hij stortte daarop drankoffer en goot olie daarover en Jakob noemde die plaats, alwaar God met hem gesproken had, Beth-el." Aldus door herhaling van naamgeving en wijding nu vervullende wat hij vroeger Gode had beloofd (Gen. 28 : 18, 19).

Maar aldus is ook de heiliging van den bondsnaam Israels eene daadzaak geworden en blijft voor de herinnering bewaard, zoolang Beth-els naam in wezen blijft, om de getuigenis afteleggen van de dankbaarheid Jakobs. Op de heiliging van het geslacht dat de drager der bondsbelofte zoude zijn, was de heiliging van den naam gevolgd, dien het geslacht zelf zoude dragen. Weldra volgde nu ook de heiliging van het huwelijk of van het bijzonder en huislijk verbond, waaruit het geslacht zelf is voortgesproten. Bij Jakob, (en ook bij ons) moest eer hij in het erfland was, alles afgesneden worden, wat niet naar den wille Gods was, maar uit vleesch en bloed, naar den wensch en de begeerte des mans. Daartoe diende de dood van Rachel, als Jakob van Beth-el, op weg naar Hebron, nog een eind ver van Ephratha of Bethlehem was.

„En zij reisden van Beth-el en er was nog eene kleine streek lands om tot Ephratha te komen; en

Rachel baarde en zij had het hard in haar baren." De juiste plek, waar deze droevige gebeurtenis plaats had, is moeilijk aantegeven; omdat wij niet juist weten welke afstand er door de bepaling „een kleine streek lands" aangeduid wordt. 't Is maar de vraag, waar het graf Rachels zich bevond. Daarover loopen de gevoelens zeer uiteen. Sommigen denken dat de plek, die nog heden ten dage, bedekt met een kapel, en „kubbet Rachil" of Rachels graf genaamd, daarvoor wordt aangewezen, de rechte plaats is. Dan zoude het graf Rachels in de nabijheid van Beth-lehem zich bevonden hebben, dat evenwel duidelijk strijdt met de uitspraken van Gods woord in 1 Sam. 10 : 2 en Jer. 31 : 15; uit welke plaatsen overtuigend blijkt, dat men de grafstede Rachels niet in het Zuiden, maar in het Noorden des lands, in de nabijheid van Rama, tusschen Rama en Gilead had te zoeken. — Het kan ook wel wezen dat de woorden, die wij door „eene kleine streek lands" vertalen, op grootere uitgestrektheid en meerderen afstand duiden, dan wij hier vermoeden. Het is de bedoeling der Schrift, te doen uitkomen, dat Rachel op den weg, terwijl zij op reis en daarop niet bedacht was, door barenssmarten werd overvallen.

Rachel is de eerste vrouw en moeder in de Schrift, in wier levensbericht de trouw des Heeren uitkomt, ook in de vervulling der dreiging tegen de vrouw uitgesproken, als ook zij had medegewerkt, om Adam ten val te brengen. — „Ik zal zeer vermenigvuldigen uwe smart; met smart zult gij kinderen baren" zoo had de Heer na den zondeval tot Eva gesproken (Gen. 3 : 16), en zie, eeuwen daarna wordt dat woord nog aan Rachel vervuld. Dacht zij toen aan die uitgesproken dreiging? Denkt zoo menig kermende moeder daaraan, als zij zich kromt en wringt in de bangste

ure der smart en der hoop? Ach, dan is de pijn te hevig! Dat zij er dus aan mocht denken, eer de kwade uren komen, opdat zij in de stonde der benauwdheid kracht en een beteren troost moge vinden, dan aan Rachel door haar vroedvrouw werd toegedacht.

„En het geschiedde, als zij het hard had in haar baren, zoo zeide de vroedvrouw tot haar: vrees niet; want dezen zoon zult gij ook hebben!" — „Hebben?" Ja, maar dan voor een zeer korte wijle; „want het geschiedde, als hare ziel uitging (want zij stierf)"... Neen, dat haar wederom een kind geboren werd, dit mag de troost der worstelende moeder niet zijn; maar wel dit, dat God de Vader voor hen, die in Hem gelooven en in benauwdheid tot Hem de toevlucht genomen hebben, Zijn kind, Zijn eengeboren Zoon deed geboren worden. Want zie, als „de ziele uitgaat" en het lichaam daar op aarde roerloos achter blijft, zal de ontvliedende ziel wel in haar God en Vader, in het geestelijke en eeuwige, maar niet in aardsche vertroostingen genot en vreugde kunnen vinden.

Wilt gij bewijs? De scheidende ziel Rachels spreekt het nog uit. „Want het geschiedde, als haar ziel uitging (want zij stierf), dat zij zijnen naam noemde Ben-oni (of zoon der smart); maar zijn vader noemde hem Benjamin (zoon der rechterhand of des heils?)." Voor haren echtgenoot zal het vreugde zijn. Deze kan nog in zijnen ouderdom door dien zoon zijner oude dagen (jamin, voor jamiem = dagen?) vertroost worden. Maar de arme moeder, die in smart en wee hem het leven schonk, kon in hem bijna niets anders dan de bron van hare smart zien. Immers is zijne geboorte de oorzaak van haren dood, en doordien haar kind het leven hier begint, moet zij haar eigen leven op aarde zien eindigen. Benjamin leefde, maar de moeder „stierf en werd begraven aan den weg naar Ephratha, hetwelk is Beth-lehem".

Met Rachels dood wordt wederom een tijdvak uit Jakobs leven afgesloten. Met haar werd ten grave gedragen al wat hij als jongeling en man met den eersten en reinen hartstocht der oprechte en onbaatzuchtige liefde had lief gehad. Zij was de geliefde zijner beste jaren, haar behoorde zijn hart, aan haar dienst had hij de beste zijner levensjaren gewijd, voor haar had hij met blijdschap smaad en vernedering gedragen; onder den zwaarsten arbeid was de gedachte aan haar zijn zoetste vertroosting geweest. Om harentwille, voor haar en met haar zoude hij álles hebben willen lijden, had hij ook veel geleden, en nu was zij niet meer. Nu stond hij met zijn kind in den arm, de laatste rest van hun innige en ongeveinsde liefde, bij het stoffelijk overschot der beminde zijner jeugd.

Niet gelijk een Abraham Sara had gedaan, beweende Jakob zijne Rachel. Toch had hij gewis haar niet minder liefgehad. Maar tijd en omstandigheden van de reis lieten hem niet toe, zijne gade op die wijze de laatste eer te bewijzen. Het komt ook op de uiterlijke teekenen der rouw niet altijd aan. Als het hart tot berstens toe vol is en bijna dreigt te bezwijken onder het leed, als het verlies het zwaarst en grootst is, denkt men dikwerf aan die uitwendige vormen wel het minst.

Niet in de uiterlijkheden, die dikwijls door tijdgeest en volksgebruiken bepaald en aangegeven worden, maar door het stil en innerlijk gevoel des lijdens, dat uit het leed zelf ontspringt, openbaart zich bovenal de rouw der ziel. Toch kan het hart zich ook van die plechtige bewijzen der dankbare herinnering niet geheel losmaken. Dat behoeft en mag ook niet altijd. „En Jakob richtte een gedenkteeken op boven haar graf, dit is het gedenkteeken van Rachels graf tot op dezen dag.”

Wat moest dat gedenkteeken, door den treurenden

echtvriend voor zijne meestbeminde gade, daar dicht bij Rama ter herinnering opgericht, den voorbijganger zeggen, toen het nog bestond; wat moet het ons nog zeggen, ook nu het niet meer in aanwezen is? Langen tijd werd het grafteeken Rachels nog gevonden, niet slechts toen dit verhaal in de dagen van Mozes werd geboekt, niet slechts in de dagen van den profeet Samuel (1 Sam. 10 : 2) en van den profeet Jeremia (Jer. 31 : 15); maar ook nog ten tijde van de hernieuwde samenbrenging en vergelijking der oudtestamentische boeken ten tijde van Ezra. Want daarop wijst juist die aanteekening, waardoor dit langdurig bestaan van Rachels graf ons duidelijk wordt. Want toen nog kon men zeggen, dat dit het graf Rachels was „tot op dezen dag".

Tot den tijdgenoot en lateren voorbijganger, wiens oog op dien gedenksteen des doods viel, sprak het opschrift gewis van de teederheid en macht der echtelijke liefde, van samen doorleefd en doorworsteld lijden, van de smart der scheiding, die het deel is van allen en van alles, dat op aarde door banden der aarde verbonden is. Maar ook nu dat gedenkteeken aldus niet meer aanwezig is, heeft het, als opgericht bij den dood van Jakobs vrouw en hem ontrukt eer hij zijn eigenlijke maagschap bereikte, veel meer nog ons te zeggen. Geen natuurlijke liefde heiligt, niet elke echtverbindtenis is voor de eeuwigheid, de huwelijksband is niet altijd een geestelijke band; het echtverbond kan dikwijls eene belemmering voor het geestelijke leven zijn, en dikwerf moet, om dit laatste in alle kracht te doen opleven, eerst de band der natuurlijke liefde door den dood verbroken zijn.

Hebben wij naar aanleiding van Rachels dood recht tot dergelijke overdenkingen en uitspraken? Naar onze meening, gewis wel. Zeer zeker is het, gelijk wij reeds

vroeger opmerkten en gelijk genoegzaam uit de latere geschiedenis blijkt, dat de drager en voortplanter der bondsbelofte, dat Juda niet uit de beminde Rachel, maar uit de verachte Lea werd geboren. Niet minder zeker is het, dat bij Jakob de liefde voor de teerbeminde gade niet aan geestelijke beweegredenen, maar eenig en alleen aan uitwendige gaven van lichaamsschoon en bevalligheid haar oorsprong dankte. Ook bleek ons niets van de goddelijke goedkeuring bij gelegenheid van Jakobs voornemen en volvoering daarvan. Bovendien bleek het huwelijk, dat en in oorsprong en in voltrekking en in doel heilig moet zijn en gehouden worden, tusschen Jakob en Rachels vader Laban tot eene zaak van koopmanschap verlaagd.

Uit dit alles en uit het verband, waarin Rachels dood tot Jakobs geschiedenis hier wordt vermeld, maken wij de gevolgtrekking op, dat het huwelijk met Rachel niet in de gunste des Heeren was en voor Jakob eene belemmering voor het geestelijke leven werd. Geheel dit huwelijk dagteekent uit dien tijd van Jakobs leven, toen hij nog in eigen kracht en recht stond. Die band met het verleden moest doorgesneden, eer dat Jakob, hoewel hij reeds in beginsel door God zelven daartoe was verklaard, evenwel ook naar buiten kon optreden als een Israel.

Een opmerkelijk verschijnsel biedt ons nu het trouwe verhaal naar het Woord Gods, dat op de pas gemaakte opmerkingen het zegel der waarschijnlijkheid, ja der waarheid komt zetten, en tevens ons bewondering komt afdwingen voor de fijne en juiste opmerkingsgave der bijbelschrijvers, of liever voor de nauwkeurigheid en doelmatigheid van ieder afzonderlijk Schriftwoord, dat onder de leiding des Heiligen Geestes door de heilige bijbelschrijvers werd gebezigd. Eerst met en na Rachels dood treedt, ook in het gewone verhaal,

Jakob onder den naam van Israel op; alsof de Schrift ons leeren wilde, dat door den dood zijner gade de laatste draad doorgesneden werd, waardoor Jakob aan een zondig en onheilig verleden was vastgehecht. Na dien dood luidt het: „Toen verreisde Israel".

Let er wel op, dat nu voor het eerst deze naam door den bijbel aldus wordt genoemd, en dit, bij eene anders niet zoo ingrijpende gebeurtenis. Want ons wordt slechts gezegd, dat hij zijne tent spande aan gene zijde van Migdal-eder, of van den schaapstoren, van waar men misschien de kudde gadesloeg. Gij zoudt dien naam reeds vroeger verwacht hebben, aanstonds na de worsteling bij Pniël. Maar zie eerst moesten al de aardsche banden en betrekkingen der zonde losgemaakt zijn, eer Jakob niet maar innerlijk een Israel was, maar ook naar buiten als een Israel kon optreden en wandelen.

Neem dit feit voor u zelven wel ter harte en vraag u daarbij af, waarom zoo menig kind Gods, dat geleerd heeft door den Geest te leven het nog niet verstaat naar den Geest te wandelen (Gal. 5 : 25). Er zijn nog te veel drukkende herinneringen en klemmende banden. Maar de Heer, die een Jakob tot een Israel omschiep en opriep, zal deze allen op Zijnen tijd losmaken. Dikwijls kan dit eerst bij den dood, die aldus het leven moet helpen werken, naar den Raad Gods, die het licht schept uit de duisternis en het leven uit den dood.

Dat zoude Jakob nog meer ondervinden, als hij eenmaal als in het midden van den beloofden erfgrond was aangekomen en den ganschen last van den Heer had volbracht. Dat zoude hij bewaarheid zien, als hij zoude staan bij het graf van zijnen vader Izak, en als in diens dood als 't ware de laatste belemmering weg-

viel, die, voor zijn gevoel, hem in den weg moet staan, om zich zelven geheel en alleen als den drager van Gods bondsbelofte te beschouwen. Maar eer dit geschiedde, zoude nog iets gebeuren, dat strekken moest, om door de vreeslijkste schanddaad heen, die erger was dan de dood, het huwelijk van Jakob te heiligen.

De hand Gods had Rachel aan Jakob door den dood ontrukt, in het oogenblik dat zij, zijne wettige gade, hem zijn jongsten zoon schonk, waardoor 't vol getal van Jakobs kinderen werd afgesloten. Zoo werd zij aan de echtelijke sponde van den vader des bondsvolks eensklaps ontnomen. Maar vreeslijker was wat met haar dienstmaagd, die zij haren echtvriend had opgedrongen, geschiedde. „En het geschiedde, als Israel in dat land woonde, dat Ruben heenging en lag bij Bilha zijns vaders bijwijf en Israel hoorde het". Was het hem een bewijs, dat God de Heilige die echtschennende samenwoning niet wilde, of wel dat ook de laatste onheilige herinnering die hem aan Rachel in de gedachten verbond, moest verbroken worden?

De joodsche overlevering verhaalt, dat Lea's oudste zoon, naijverig op de eer zijner moeder, zich aldus aan de eer zijns vaders vergreep, toen hij uit Rachels tente haar leger zag overdragen naar de tente van haar slavin Bilha. Wij laten deze gissing voor hetgeen zij is, maar nemen de gedachte over, die daarin ligt, dat het huwelijk Rachels met Jakob, dat als 't ware uitgebreid was door den omgang met Bilha, ganschelijk moest verbroken worden, ook door deze schandelijke ontwijding. Rubens schuld wordt er niet minder om. Hem treft later, nog op het sterfbed zijns vaders, het pijnlijk verwijt. Om dit misdrijf moet hij den vaderlijken zegen en den voorrang der eerstgeboorte derven; al werd hij gedurende Jakobs leven ook als de eerstgeboren begroet; gelijk wij dit reeds in het volgende

vers, dat ons de opsomming van Jakobs kinderen geeft, kunnen zien.

Al de kinderen Jakobs waren hem geboren in den tijd, toen hij geheel als 't ware nog in zijn natuurlijken staat verkeerde. Daarom keert bij de optelling van zijne kinderen ook de naam van Jakob terug, die slechts voor een oogenblik, en dat met bijzondere bedoelingen, door dien van Israel was afgewisseld. Wilt gij de namen dier zonen kennen? Niet naar hun leeftijd maar naar de orde, waarin hun moeders Jakobs vrouwen werden, zijn zij gerangschikt? „De zonen van Lea waren: Ruben, Jakobs eerstgeborene, daarna Simeon en Levi, en Juda en Isaschar en Zebulon. De zonen van Rachel: Jozef en Benjamin. En de zonen van Bilha, Rachels dienstmaagd: Dan en Naphthali. En de zonen van Zilpa, Lea's dienstmaagd: Gad en Aser. Deze zijn de zonen van Jakob, die hem geboren zijn in Paddan-Aram".

Niet te vergeefs wordt dit laatste er bij gevoegd; juist om te doen uitkomen, wat wij reeds opmerkten, dat, behalve Benjamin, al Jakobs kinderen, en dat door Jakobs eigen schuld, in den vreemde, buiten den eigenlijken erfgrond waren geboren. Trouwens eerst Benjamins geboorte, de oorzaak van Rachels dood, maakte een einde aan den storenden invloed van Paddan-Aram en de betrekkingen daar aangeknoopt.

Maar de groote en beslissende vraag is niet allereerst waar en in welke omstandigheden men is geboren, maar hoe en waar men mag leven en bovenal hoe het leven eindigen. Als de dood ons maar op de rechte plaats vindt, verkeerende in het land Kanaän, al is het na menig zwerftocht. Zoo ging het Jakob met zijne zonen, als zij enkele jaren later aan Izaks graf stonden.

De dood van Izak moet evenzeer, en in verband met

al het voorgaande, zijne beteekenis voor Jakobs hart en roeping gehad hebben. Immers wordt deze dood hier ter plaatse reeds vermeld, hoewel hij toch eerst vijftien jaren later plaats vond. — 't Is den bijbel niet zoozeer om de vermelding van dien dood zelven, als wel om deszelfs gewicht ter volbrenging van den Raad Gods te doen. Vergeten wij nooit dat in Gods heilig woord het feit steeds de openbaring is van eene gedachte Gods.

Ge zoudt kunnen zeggen, dat door de ter aarde bestelling van zijnen vader Izak, de erfgrond der belofte voor Jakobs gevoel als 't ware geheiligd werd. Wij weten immers bij eigen ondervinding, hoe de grond en het land tot ons als in eene andere verhouding komt, indien wij daarin eerst onze lieve betrekkingen in stilheid hebben neergelegd, om daar te rusten, totdat de dag des oordeels zal aanbreken. Maar wij herinneren ons ook nog zeer goed, wat daar aan de grafspelonk, door Abraham van Efron gekocht, was geschied, en hoe deze plek, dat het toekomstige graf der aartsvaderen zoude bevatten, het eerste stuk gronds was, dat het uitverkoren geslacht in het beloofde land ten eigendom toebehoorde. 't Was juist na Abrahams dood en begrafenis, dat de bondszegen in Izaks huis en hart kennelijk begon te werken (Gen. 25 : 11), en dat de scheiding tusschen Izak en de andere nagebleven zonen Abrahams begon voltrokken te worden.

Aan het begraven in den erfgrond, in de spelonk Machpéla werd groote waarde gehecht door Jakob zelven, die later zijn eigen gebeente uit Egypte daarheen liet brengen. Wat moest het hem dan nu zijn, nu hij de beloftenissen Gods wederom aanvankelijk tot vervulling zag komen bij de ter aarde bestelling Izaks in datzelfde graf, waarin ook Abraham was neergelegd?

Zoo volgde dan voor den Vader des bondsvolks, op

de heiliging van het geslacht en op die van den naam en het huwelijk van het toekomstig bondsvolk, nu ook de heiliging van den erfgrond, waarop dat bondsvolk eenmaal zoude wonen. Om van die laatste heiliging mede getuige te worden kwam Jakob tot Izak. Al de tochten naar zijnen vader, die Jakob had gedaan, van den eersten na zijne wederkomst in het land tot den laatsten bij gelegenheid des doods en begrafenis van Izak, worden in het volgende korte bericht te samen gevat. „En Jakob kwam tot Izak, zijnen vader in Mamré, te Kirjath Arba, hetwelk is Hebron, waar Abraham als vreemdeling had verkeerd en Izak".

Als Jakob naar zijnen vader optrok, werd hij daardoor niet andermaal ontrouw aan een last, die hem van den Heer was gegeven en waarbij hem was bevolen te Beth-el te wonen (Gen. 35 : 1). Immers wordt de reden, die hem tot den tocht naar Hebron dwong, er opzettelijk bijgevoegd: „En de dagen van Izak waren honderd jaren en tachtig jaren en Izak gaf den geest en stierf en werd verzameld tot zijne volken, oud en zat van dagen; en zijne zonen Ezau en Jakob begroeven hem". Hetzelfde getuigenis, dat bij Abrahams verscheiden van dezen gegeven was, vermeldt de Schrift nu ook van Izak. Alleen wordt bij dezen laatsten, die nog vijf jaren ouder dan zijn vader werd, de toevoeging gemist, dat hij „in goeden ouderdom" stierf. Deze woorden vinden wij evenwel slechts daarom bij Abraham, omdat zij op de vervulling eener dadelijke belofte Gods (Gen. 15 : 15) terugzien.

Gij merkt in alles de trouw en waarheid des bijbels, die, zonder dit nu opzettelijk te bedoelen en angstig op te zoeken, de waarheid van 's Heeren woord voor het opmerkzaam oog overal doet uitkomen. Maar ook moogt gij hier niet de fijne en nauwkeurige wijze

voorbijzien, waarop menigmalen, door de toevoeging of vooropstelling van één enkel woord, in den bijbel zoo bijzonder veel gezegd wordt. Zoo wordt wederom, bij de vermelding van de begrafenis des vaders, Ezau het eerst genoemd. Hieruit blijkt wel, dat hij, in natuurlijken zin, dat eerstgeboorterecht heeft behouden, dat, in den weg der natuurlijke middelen hem eenmaal verleend, door geen listen eener moeder of van een broeder hem kon worden ontvreemd.

Heerlijk is het te weten, dat de mate der geestelijke zegeningen dan ook geenszins van aardschen voorrang, hetzij door jaren, rijkdom, kennis of aanzien afhankelijk is of daardoor bepaald wordt. Dat wordt zoo onloochenbaar bevestigd door hetgeen in het volgende hoofdstuk ons van Ezau en diens geslacht wordt verhaald. De ontwikkeling der gebeurtenissen, of, zooals wij het soms uitdrukken, de natuurlijke loop der dingen komt meestal de gedachten Gods in heur waarheid bevestigen. De ordeningen der geschiedenis staven de waarheid der ordeningen Gods. Zoo ook moet wat in dit hoofdstuk van Ezau en diens nakomelingen verhaald wordt strekken, om de zekerheid der roepinge Gods en de gewisheid der uitverkiezing Jakobs in het helderst licht te stellen. 't Is de aanwijzing of heiliging der roeping van het bondsvolk, om de erfgenaam der beloften Gods te zijn, langs den weg der natuurlijke gebeurtenissen.

Wat het woord Gods tot Rebekka (Gen. 25 : 23) reeds deed vermoeden, wat uit beider verschillende levenskeuze reeds bevestigd, door beider onderscheiden karakter niet weersproken werd, dat werd nu, na Izaks dood, bij beider scheiding en uiteengang, als onweersprekelijk bewezen, namelijk: dat God Jakob had verkozen, om aan dezen en niet aan Ezau het land Kanaän te geven. Dat zullen u Ezau's huwelijken zeggen,

dit zijne vrijwillige scheiding, dit de geschiedenis van zijn geslacht. Dit alles te samen vormt den inhoud van hoofdst. 36. Daarin worden zoowel het geslacht van Ezau als dat der vroegere ingeboren volken en de, uit beider vermenging gesproten, vorstenhuizen van Edom worden beschreven of liever in 't voorbijgaan genoemd.

Reeds vroeger (Gen. 26 : 34; 28 : 9) was van die huwelijken van Ezau melding gemaakt, waardoor hij zijnen ouders zooveel verdriet berokkende en zijne voorliefde voor de van God vervloekte Kananietische stammen aan den dag legde. Te vergeefs had hij den onverholen afkeer en de uitgesproken afkeuring zijner ouders over die echtverbindtenissen door een derde huwelijk met de dochter Ismaels (Gen. 28 : 9) gepoogd te bezweren. Indien nu ditzelfde ons naar de hoofdzaak hier wederom wordt verhaald, geschiedt die herhaling, omdat de geschiedenis van Ezau hier wel in 't kort, maar toch in haar geheel, wordt afgehandeld.

Ook hier wederom, gelijk wij bij de Kananiten, Chamieten en Ismaeliten dit insgelijks konden opmerken, blijkt andermaal de waarheid: dat de natuurlijke ontwikkeling meestal in haar verloop sneller, naar het uitwendig aanzien krachtiger, in betooning van macht forscher is dan de met haar te gelijk voortschrijdende geestelijke wasdom van het geestelijke zaad. Evenwel behoudt dit ten laatste de overhand en tiert nog welig, als het natuurlijke reeds is weggestorven.

Wanneer de namen van Ezau's vrouwen hier eenigszins anders luiden dan zij vroeger werden opgegeven, dan hebben wij dit uit het verschijnsel te verklaren, dat de vrouwennamen in het oosten dikwijls onderling verwisseld werden, waarvan men ook in den bijbel elders nog enkele sporen vindt. 't Is hier ook in Gods Woord er niet zoozeer om te doen, om de namen

van Ezau's vrouwen te bewaren, als wel om ons op heur, weinig goeds belovende, afstamming en landaard opmerkzaam te maken. Het waren — Kananietinnen. Wat goeds konde men van een echtverbond verwachten, dat, in strijd met de overleveringen van Abrahams huis, met de inwoners des lands werd aangegaan? Wat goeds bovendien van het streven eens mans gelijk Ezau, die in Abrahams uitverkoren geslacht, de zondige gebruiken van een roekeloozen Lamech (Gen. 4 : 19) trachtte overteplanten? Wordt misschien om de overeenkomst van Ezau's doen met dat van den Kaïniet Lamech te sterker te doen uitkomen, de naam zijner vrouw Ada uitdrukkelijk genoemd?

Wij mogen hierbij niet uit het oog verliezen, wat wij reeds vroeger uitvoeriger betoogd hebben en dat ons uit Abrahams geschiedenis overvloedig gebleken is, dat de zaak van het huwelijk onder Israel door den Heer, naar het getuigenis der Schrift, van hoog gewicht gerekend werd. Wat het onberaden huwelijk voor jammer na zich sleept was reeds vroeger bij den aanvang der menschelijke geschiedenis aangetoond (Gen. 6 : 2). Hoe het huwelijk met meer dan eene vrouw bewijs van losbandigen en oproerigen geest kan zijn, was door Lamechs voorbeeld bewezen. Daarom moest ook Jakobs huwelijk met meer dan eene vrouw, gelijk wij uit hoofdstuk 35 zagen, door den dood Rachels en de ontwijding Bilha's geheiligd worden. Als éener vrouwe man kwam hij bij zijn vader aan, bij wien Ezau nog altijd met zijn drietal wettige vrouwen verkeerde.

Ook wat ons van Ezau's kinderen verhaald wordt, belooft niet veel goeds voor de toekomstige geschienis van het volk des Heeren. Reeds de namen der moeders, nog eenmaal naar heur Kananitische afstamming genoemd, doen dit vermoeden. Maar bovenal

komt dit uit in de toevoeging, die op de namen van Ezau's zonen zelve onmiddellijk volgt. Want als deze namen opgegeven zijn: Elifaz, Rehuel, Jehus, Jáëlam en Korah, luidt het: „dit zijn de zonen van Ezau, die hem geboren zijn in het land Kanaän". Het bondsvolk zelf, dat eenmaal het land erfelijk zoude bezitten, was, in zijne Stamvaders, geheel buiten Kanaän geboren en door God daar buiten gehouden; terwijl de ingeborenen van het erfland Kanaän zelf aan den dood en aan de vervloeking waren gewijd.

De eigen zonen van Ezau zelven dragen nog veelbelovende namen, die aan voorvaderlijken godsdienstzin herinneren; maar de namen der kleinzonen worden reeds geheel Kananitiesch en leeren waarschuwend, hoe de vermaagschapping en verzwagering met het heidendom ten leste geheel in heidendom en werelddienst verloopt. In de breede reeks van namen der afstammelingen Ezau's, die genoemd worden, klinkt geen enkele edele herinnering door, wijst niets op een hoogeren en edeler zin, maar streeft alles om der Chamiten geest, die geen geest is, optenemen en natevolgen door vorstelijke pracht (vs. 19), ontwikkeling der nijverheid (vs. 24), en woest geweld (vs. 35).

Reeds klinken enkele namen van stammen door, die later Jakobs geslacht meer dan eens benauwd hebben en niet te vergeefs wordt aan Amalek eene afzonderlijke vermelding gewijd. Dat woeste en vijandige volk stamde van Ezau's oudsten zoon Elifaz af, die zich tot bijzit Timna (vs. 12) had gekozen. Deze was eene zuster van Lotan en behoorde tot de Horiten of oorspronkelijke inboorlingen (holbewoners of troglodyten?) des lands (vs. 22). Om dit te doen uitkomen wordt ons juist, na de vermelding van Ezau's eigen geslacht (vs. 9—19), de breede rij der oorspronkelijke stamvaders der Horiten (vs. 20—

30) met hunne vorsten gegeven, uit wier samensmelting met Ezau's afstammelingen de dynastie der Edomitische koningen (vs. 31—43) ontstond.

Gij zult mij de aflezing der drie belangrijke stamtafels en vorstenregisters wel willen sparen, tevreden met de opmerking, dat wij in hare opteekening en bewaring weer een bewijs te meer hebben voor de goede trouw en nauwkeurige zorg, waarmede ook de heidensche bronnen der bijbelsche geschiedenis zijn geraadpleegd. Al mag het geen oogenblik betwijfeld worden, dat de heilige mannen Gods, gedreven door den Heiligen Geest, deze heilige boeken hebben geschreven; het mag evenmin ontkend worden, dat ons genoegzaam blijkt, hoe deze mannen, ook in den weg der gestelde middelen, door ernstig en ingespannen onderzoek zich voor hunne gewichtige taak hebben voorbereid. Datzelfde wat Lukas ons van zichzelven bij de samenstelling van het Evangelie (Luk. 1 : 1—4) verzekert, dat mogen wij ook van de andere bijbelschrijvers met grond verwachten „dat zij alles van voren aan naarstiglijk onderzocht hebben". Daarvan leveren ons de stam- en vorstentafels, gelijk wij die in Gen. 36 vinden, dan ook het beste bewijs. Zij verzekeren ons te meer de geschiedkundige trouw en ontwijfelbare geloofwaardigheid der Heilige Schrift.

Zij verklaren ons bovendien het groot gewicht van Ezau's vrijwillige scheiding uit het land der belofte, om te Seïr, te midden der Kananietische inboorlingen te gaan wonen. Want zie, het drietal verzen (vs. 6—8), dat ons van dit merkwaardig feit het bericht geeft, is als de vaste kern van dit geheele hoofdstuk. Hierin komt juist de tegenstelling tusschen de beide broeders uit, hierin wordt ons de grondtoon der volgende geschiedenis Israels en Edoms aangegeven. De vrijwil-

lige scheiding Ezau's, van het land zijner geboorte en uit de nabijheid en gemeenschap Jakobs, komt den Raad der verkiezinge Gods openlijk bevestigen en werkt aldus voor Jakob en de zijnen de heiliging der roepinge Gods.

„Ezau nu had genomen zijne vrouwen en zijne zonen en zijne dochter en al de zielen zijns huizes en zijn vee en al zijne beesten en al zijne bezitting, die hij in het land Kanaän geworven had, en was vertrokken naar een ander land, van het aangezicht van zijnen broeder Jakob. Want hunne have was te veel, om samen te wonen; en het land hunner vreemdelingschappen kon ze niet dragen vanwege hun vee. Derhalve woonde Ezau op het gebergte Seïr. Ezau is Edom".

„Ezau is Edom". — Tot driemalen toe wordt diezelfde uitdrukking: „Ezau is Edom" in dit hoofdstuk herhaald. Eerst hier vs. 8, bij de scheiding, die is eene afsluiting van een tijdperk; daarna vs. 19, bij de afsluiting van het geslacht, wel te onderscheiden van de Horiten; en in het slotvers 43, tot afsluiting van de geheele geslachtslijst van Ezau. Gewis moet die korte opmerking reeds laten doorschemeren, hoe in 't vervolg uit den volkshaat der Edomiten tegenover Israel, de persoonlijke haat Ezaus tegen Jakob uitkomt.

Wij zouden hier bij de scheiding van Ezau dezelfde opmerkingen kunnen maken, waartoe ons vroeger die van Lot de gelegenheid bood. Ook nu zijn vermenigvuldigde zegeningen de aanleiding; ook nu is de scheiding kennelijk de wil van den Voorzienigen God; ook nu komt die scheiding den Raad Gods staven. Ook nu geschiedde het uiteengaan der verwanten en nabestaanden, nadat de drager der beloften uit het vreemde land in het land der vreemdelingschappen nog niet lang geleden was teruggekomen; ook nu wordt een

bepaald tijdperk der voor- en toebereiding van den uitverkoren Stamvader door deze scheiding kennelijk afgesloten en naar den wil Gods ten einde gebracht.

Liever dan dit alles wederom uitvoerig uiteentezetten, willen wij nog één oogenblik stilstaan bij de hoofdgedachte der twee pas behandelde hoofdstukken, die uit het verhaal zelf overigens genoegzaam is toegelicht. Wij hebben gezien, hoe voor het besef van den Vader des bondsvolks achtereenvolgens het geslacht, de naam, het huwelijk, de erfgrond en de roeping werden geheiligd. De middelen, die de Heer daartoe voornamelijk bezigde, waren juist die gebeurtenissen, die ons meestal met schrik en afgrijzen vervullen: vlucht, dood en scheiding.

Tot driemalen toe keert het doodsbericht terug, van Debora, van Rachel en van Izak. Aldus worden achtereenvolgens de banden van drie verschillende levenskringen losgemaakt van een zondig verleden, een zondig huwelijk en een zondige geboorte. Langs den weg des doods wordt aldus het pad des levens voor een Jakob geleid en bereid. Waar het kind Gods den lust en de macht mist, om zelf aan zijne zondige begeerten en gewoonten te sterven, treedt de God des levens met Zijne macht tusschen beiden, om, ten behoeve van het leven, wat den dood zoude baren, langzamerhand te dooden.

Niet in eens door gaat daarom ook de weg van Aram naar Kanaän, zelfs nog niet in Kanaän, van Sichem over Beth-el naar Beth-lehem. Eer gij in Beth-lehem Ephratha zijt, waar het kindeken Jezus geboren is, zult gij menig offer gebracht, menig dierbaar pand afgestaan, menig harteleed doorworsteld, menige bange scheiding doorgemaakt moeten hebben.

Overal wordt van onzen aardschen schat iets ach-

tergelaten en als in een graf weggeborgen; overal worden de treureiken en treurwilgen opgericht langs onzen weg; overal is er op onze levensreis eene plaats voor eene grafstede onzer lieven en voor een gedenkteeken onzer smart.

Als wij dan nog maar te Beth-lehem mogen komen! Neen, niet maar daar komen, maar door God daarheen worden geleid! Neen, niet maar daar komen, maar daar blijven mogen, gelijk een Jakob, die een Israel was geworden.

Ook een Ezau was daar in het land Kanaän geboren, ook zijne zonen en dochteren; lang had hij in en om Beth-lehem getoefd, geleefd, geleden en genoten. Daar stond hij aan het graf zijns vaders, en vandaar trok hij naar Seïr, d. i. buiten Kanaän en ver van Beth-lehem, om met zijn nageslacht geheel optegaan en straks omtekomen met — de zonen van Kanaän.

Laat het u, die in de Christelijke kerk zijt geboren en opgevoed, en vrome ouders in het graf hebt, niet eenmaal gaan als dezen Ezau, kleinzoon van Abraham en zoon Izaks, en evenwel gestorven buiten Kanaän, gestorven zonder hoop en zonder...

En gij, die menigmalen pand op pand moest afstaan, gij, die van uw eigen vleesch en bloed zoo bloedig moest lijden; o gij allen, die te worstelen hadt en hebt met 's levens leed en moeiten, vraagt u eens af, worstelende zielen! of niet aldus, juist door dat veelvuldig lijden, veel om en in u moest afgebroken worden, dat zoolang u af hield van Beth-lehem-Ephratha?

Maar ook, indien gij in Beth-lehem mocht gekomen zijn en daar mocht wonen, waant dan nog niet, dat daar reeds alle smarten u gespaard zullen worden. Het is en blijft ook dan nog hier, wat Jakob, onder den grooten voorspoed en de vermenigvuldigde tijde-

lijke zegeningen, bij de scheiding van Ezau zeer goed gevoelde: „het land der vreemdelingschappen”.

Het land der rust en der verademing is niet hier beneden, is boven, waar Christus is, bij Christus.

Psalm 25 : 6.

Wie heeft lust den Heer te vreezen,
 't Allerhoogst en eeuwig goed?
God zal zelf zijn Leidsman wezen;
 Leeren, hoe hij wand'len moet;
 't Goed, dat nimmermeer vergaat,
Zal hij ongestoord verwerven,
 En zijn godgeheiligd zaad
Zal 't gezegend aardrijk erven.

JAKOB IN KANAÄN.

Gen. XXXVII—XXXVIII.

Het tweetal hoofdst., de hoofdtrekken van Jakobs verblijf in Kanaän teekenende, vereenigt het begin van Jozefs geschiedenis met een nachtstuk uit Juda's leven tot een geheel te saam. In genen wordt Israel als wereldstaat voorafgebeeld, in dezen wordt de voortplanting van het bondszaad voortgezet en verzekerd. Jozef en Juda beelden te saâm het uitwendige koningschap en de messiaansche grondgedachte van het bondsvolk vooraf.

Jozef de Stamvader van Efraïm, den meest eer- en heerschzuchtigen stam Israels, eindigt in Jerobeam, in Israels scheiding en verstrooiing. Dat leert reeds Hoofdst. XXXVII. — Juda gaat, door Perez heen, naar den Christus en Israels eindelijk herstel. Daarop doelt reeds hoofdst. XXXVIII.

Hoe de zondige menschenwegen medewerken tot volbrenging van den raad Gods, leert ons èn Jozef èn dat gedeelte uit Juda's geheim leven, waarin het verbondszaad, langs de zondige menschenwegen heen, schier onmerkbaar, zeker verborgen wordt voortgeplant.

Door het verdrag, door koop en verkoop, wil de mensch de toekomst beheerschen; naar Zijn onwankelbaar Besluit leidt de Heere de gebeurtenissen.

XII.

JOZEF, DE WEGBEREIDER VOOR DE AFZONDERING DES BONDSVOLKS.

Genesis XXXVII : 1—36.

INHOUD: De zonden onzer jeugd herdacht op ouderen leeftijd; de zonden onzer jeugd meestal de oorzaken van onze smarten des ouderdoms; roeping der ouders; leering uit Jozefs geschiedenis te putten; Jozef geen brave Hendrik; de beteekenis van Jozef voor het Godsrijk, de juiste opvatting zijner geschiedenis; natuurlijk, zedelijk, geestelijk leven; Jozef en Juda tegenhangers, beide broeders typen; de beteekenis van sommige bijbelsche broederparen. — Het onderwerp en deszelfs verdeeling. Jozefs geschiedenis ondergeschikt aan die van Jakob. Hoog gewicht der omschrijving van Jakobs zwerftochten, voor de aanwijzing der tijdvakken in zijn leven. De »Tôledoth".— Gebruik der onderscheiden namen Jakobs een bewijs tegen de oorkonden-hypothese. Wat het geleerd onderzoek hier geeft.

De wedstrijd der ijdelheden (vs. 1—11): Jozefs hooge dunk van zich zelven, Jakobs voorliefde en der broederen lichtgeraaktheid. Karakterteekening van Jozefs jeugd, opgemaakt uit zijn omgang, geschenken en droomen. Soms een jongeling nog een knaap. Welken omgang wij liefst kiezen. — Het »kwaad gerucht"; kwaadsprekendheid of belangstelling? Wanneer het eerste? De oorzaken der voorliefde; dwaze voorkeur. De »veelverwige rok"; goede smaak; onzen kinderen toestaan wat wij voor ons zelve ongeoorloofd achten? Nadeelige invloed van mooie kleeren en hooge kleuren; bedachtzaamheid der keuze tot vorming van den smaak; de keuze der kleuren thermometer der beschaving; de voorkeur van kinderen gevaarlijk; ouderlijke

plicht; Jozefs „droomen"; Jakobs bedekte ingenomenheid, der broederen ergernis. De droomen zelve en het verhaal daarvan, de inkleeding en de gedachte zelve; de vorm niet willekeurig; de grondgedachte der droomen; beuzelende menschen hebben beuzelachtige droomen en beuzelen gaarne daarover; de indruk van Jozefs droomen, hun herhaling, verklaring; sterren beeld der heerschappij.

Het misdadig overleg (vs. 12—22). — In hoeverre Jozef de type des Heeren? — Onvoorzichtigheid des vaders, Voorzienigheid Gods, broederlijke afgunst, zwakheid van karakter. De schuld Jakobs in dit alles, Jozefs zending naar Sichem, onbillijk oordeel der broeders over Jakobs liefde en Jozefs karakter; roeping der ouders om hun kinderen meer gade te slaan. Ongerijmde verontschuldiging; Gods voorzienig bestuur; Jozef op een dwaalweg door een man gevonden. Geschiedkundige trouw des bijbels; geen engelverschijning; het vluchtig woord een bode Gods.

De schandelijke daad (hs. 23—28). Dothan. De levensduur van den nijd; de taal van den haat; Rubens voorslag, Jozefs argeloosheid, slechte ontmoeting; de rok gehaat om den persoon; de ledige kuil; het geweten dat getuigt in de richting van den blik. De vreemde kooplieden, Ismaelieten of Midianieten? De karavanen-weg, Dr. Georg Ebers de Egyptoloog. De trouw des bijbels. Juda's voorstel, een drietal omstandigheden; menschenkennis; het schandelijk doen der broeders.

De jammerlijke teleurstelling (vs. 29—36), allereerst van Ruben, daarna van den vader, eindelijk van de broeders; zelfbeschuldiging bij allen; de bebloede rok, vroeger bedrog gestraft; het lievelingskleed van den lieveling; begrijpelijk vermoeden; troostelooze smart; het scheuren der kleederen. De roeden der zonde; ongegronde vrees, Jozefs geschiedenis bewijs van Gods Voorzienigheid, Gerechtigheid, Trouw en Wijsheid. Besluit.

Ps. 25 : 3.

„Sla de zonden nimmer ga, die mijn jonkheid heeft misdreven"! Hoe menigmaal komt, bij herinneringen uit de jeugd, deze verzuchting nog in het hart van den grijsaard op! Hoe menigmalen werd het ster-

ven van zeer oude en vrome menschen nog angstig en benauwd gemaakt door onwillekeurige herinneringen uit de jeugd! Hoe dikwijls klonk niet, schril en pijnlijk, woord en wijze van eenig dartel lied der jeugd, den bejaarden man nog in de ooren, als hij juist den gewijden psalm zoude aanheffen of aan eene stille overpeinzing van het goede zich overgeven!

Dan wordt wederom bewaarheid het woord der Schrift: „gij zult uwe zonde kennen, als zij u zal vinden". Veel van hetgeen u vroeger onschuldig en speelschheid toescheen, blijkt u nu wel degelijk zonde, schandelijke zonde geweest te zijn; nu, nu gij u zelven beter hebt leeren kennen, nu het eigen ik in de ontwikkeling uwer zelfzucht meer in deszelfs doodelijke macht u openbaar is geworden. Nu lijdt gij er nog onder, nu gij dan ook de gave der geestelijke onderscheiding en zedelijke toetsing meer bezit dan in de jeugd, meer dan in den tijd, toen die zonde zelve werd bedacht en bedreven. Toen deed zij wel geen pijn, maar nu, als zonde herkend, vervolgt en martelt zij u in den ouderdom, alsof zij aldus vroegere vergetelheid door late herinnering wil wreken.

Van vele rampen, gebreken en kwade gewoonten van den ouderen leeftijd moet gij de oorzaken en oorsprongen in de jeugd zoeken. Daarom is het ook der ouderen heilige plicht, acht te geven op de jeugd dier kinderen, die aan hunne zorg en verantwoordelijkheid door den Heer zijn toevertrouwd. Dat de ouders en opvoeders niet eenmaal bevonden worden door eigen achteloosheid de schuld geworden te zijn, niet slechts van veel kinderrampen, maar ook van veel leed des lateren levens hunner zonen en dochteren!

Ook daartoe is ons de geschiedenis van Jozef als een waarschuwend voorbeeld in Gods woord geboekt. Maar al te veel wordt zij als eene geschiedenis voor

kinderen beschouwd en behandeld, terwijl zij nog veel meer den ouderen en ouders een reinen spiegel voorhoudt, waarin zij eigen beeld kunnen zien, om dit daar te herkennen en te leeren veroordeelen. Hoe de rampen des levens voorbereid worden door de zonden, ook kleine zonden der jeugd wordt in de geschiedenis van Jozefs leven duidelijk; maar ook hoe de achteloosheid en de onderscheidende voorkeur der ouders zich zelve straft, komt daarin niet minder uit.

'tIs evenwel niet uit dat oogpunt, hoe nuttig en stichtelijk overigens ook, dat wij Jozefs geschiedenis wenschten te behandelen, om of van dien uitnemenden zoon Jakobs een braven Hendrik te maken, of aan het verhaal zijner lotgevallen een zedelijk vertoog vast te knoopen. Wij zeiden het reeds, dat het ons, bij het onderzoek der bijbelwaarheden, om de gedachte Gods te doen is, die zich daarin afspiegelt en die haar hoogste uitdrukking der openbaring in het Verbond Gods vindt. In welke verhouding staat Jozef tot het Verbond Gods en tot de geschiedenis van het bondsvolk? Dat is de vraag, die wij hebben te beantwoorden, waarbij dan overvloedig gelegenheid zal wezen, om die zedelijke op- en aanmerkingen er aan toetevoegen, die als van zelve uit een geestelijke beschouwing voortvloeien of neerdruppen.

Niet het zedelijke maar het geestelijke is het hoogste, en, in dien zin, het eerste. Het zedelijke leven laat zijn licht en schijnsel op het natuurlijke leven vallen, om dit in zijne beteekenis en bedoelingen te begrijpen. Maar ook het zedelijke leven kan eerst door het geestelijke begrepen en gewaardeerd worden. Het natuurlijke leven is uit de aarde en uit de haar geschonken wetten des bestaans; het zedelijke leven is uit den mensch en den hem geschonken hoogeren aanleg; het geestelijke leven is uit God, die

Geest is, Schepper des Heelals en Herschepper door de genade. Het geestelijke karakter van Jozefs geschiedenis hangt dus natuurlijk samen met het Verbond, dat God met den mensch heeft opgericht, met het oog op het Volk des Verbonds, dat hij in Abraham zich ten erve heeft verkoren.

Jozefs geschiedenis staat niet op zich zelve, evenmin als de held dier geschiedenis, Jozef zelf. Hij heeft een tegenhanger in een anderen broeder, in Juda, van wiens geheim leven ons een donker tafereel in het volgende hoofdstuk wordt geteekend. Wanneer Jakobs verblijf in Kanaän naar zijne meest belangrijke zijde geschetst wordt, vooral door het optreden van het tweetal zijner zoner Jozef en Juda, dan geschiedt zulks, omdat in deze twee, als in de beide stamvaders der twee hoofdstammen Israels, zoowel het uitwendige koningschap in zijn uitwendig verloop der geschiedenis, als de messiaansche grondgedachte der innerlijke levensbeweging van het toekomstig bondsvolk typisch worden vooraf gebeeld.

In Jozef treedt reeds die Efraïm op, die, eer- en heerschzuchtig aan het hoofd des volks wil staan, die zijn Jerobeams en zijne koningen heeft, maar die ook op Israels scheiding en latere verstrooiing heenwijst. In het hoofdstuk uit Juda's leven, dat volgt op dat gedeelte uit den bijbel, waarin de beginselen en grondlijnen van Jozefs opkomst en lijden zijn vermeld, schemert veeleer door, hoe het verbondszaad in alle stilte, door de zondige menschenwegen heen, onzichtbaar voor het spiedend oog, naar Gods raad wordt voortgeplant. Om Juda is Jozef er, en op het leven van dezen oefent gene den grootsten invloed uit.

Jozef en Juda zijn een broederpaar, waarvan ieder niet een bijzonder beginsel, maar eene andere zijde van het leven afbeeldt en voorstelt. Soms treden de

broederparen in 't algemeen op als de dragers van elkaar bestrijdende beginselen. Wij zagen dit bij Kaïn en Seth, evenzoo bij Cham en Sem. Soms wederom zijn zij de vertegenwoordigers van verwante, maar lijnrecht tegenovergestelde richtingen, zooals Abraham en Nahor, die voortgezet wordt in Lot, Ismael tegenover Izak, Ezau tegenover Jakob. Een ander maal wederom, en aldus is het met Jozef en Juda, zijn het twee elkander wederkeerig aanvullende zijden van één en hetzelfde leven, die niet bij tegenstelling maar bij nevenstelling gebezigd worden. Zoo wordt in Jozef het volk Gods naar zijne verhouding tot de wereld als wereldlijke staat voorafgebeeld; in Juda evenwel als het bondsvolk in betrekking tot God, geroepen om het bondszaad uit zijn midden voort te brengen.

Juist om wille van dit alles, dat men tot heden voorbij heeft gezien, behooren de twee opvolgende hoofdstukken 37 en 38 ook onlosmakelijk bij elkander en vormen te samen één afzonderlijk hoofddeel van Jakobs leven. In tegenoverstelling met al de anderen, is het dat deel uit het leven des aartsvaders, dat ingenomen wordt door het verblijf van den vader des bondsvolks in het bondsland zelf, waar de eerste kiemen der toekomstige geschiedenis des volks beginnen uittebotten en in het licht te treden. Dat volk zelf zoude, van alle andere volkeren door God afgezonderd, eenmaal tot koninklijken luister en hooge macht zich verheffen. En dit juist wordt ons, door den inhoud van hoofdst. 37, reeds vooraf gespiegeld. Wilt gij dien inhoud u nader aangegeven zien, dan omschrijven wij dien als „Jozef, de wegbereider voor de afzondering des bondsvolks".

Uit vier onderdeelen, allen schier van gelijke grootte, bestaat het hoofdstuk, waarin ons zoowel het begin als de beginselen van Jozefs levensgeschiedenis ver-

meld worden. Eerst worden wij als bij een wedstrijd van ijdelheden (vs. 1—11) bepaald, daarna zijn wij getuige van het misdadige overleg (vs. 12—22); eindelijk breekt dit uit in de schandelijke daad (vs. 23—28) en ten laatste blijkt, hoe de vrucht van alle ijdel pogen des menschen uitloopt in jammerlijke teleurstelling (vs. 29—36). Indien gij in weinige woorden het geheele beloop dezer geschiedenis wildet samenvatten, zoudt gij die deelen kunnen noemen: ijdele praat, zondigen raad, schuldige daad, weinig baat.

't Is niet de geschiedenis van Jozef, die als heerschend bestanddeel der geschiedenis van het bondsvolk, hier wordt ingeleid en opgevoerd; 't is de geschiedenis van Jakob-Israel, den vader des bondsvolks, die wordt voortgezet. Dat mag niet uit het oog verloren worden. Wat met Jozef gebeurd is en wat ons daarvan verhaald wordt is en blijft ook, in de voorstelling der gebeurtenissen, ondergeschikt aan de hoofdgedachte van het geheel: de ontwikkeling van het verbond Gods met de aartsvaderen Abraham, Izak en Jakob. Zelfs wordt de lijn der aartsvaderen niet in Jozef maar wel in Juda verlengd. In Jozef is er als een zijkanaal, als een Jozefskanaal; een gegraven water in Egypte naar den held dezer geschiedenis genoemd; dat de wateren van den hoofdstroom in zich opneemt en, langs een omweg, datzelfde water door een ongeschikte plaats heen, naar denzelfden hoofdstroom terugleidt.

Om helder te doen uitkomen, dat wij bij Jozefs geschiedenis nog altijd met die van zijn vader Jakob te doen hebben, begint de bijbelschrijver dan ook met de vermelding van Jakobs verblijf in Kanaän. „En Jakob woonde in het land der vreemdelingschappen zijns vaders

(van de aartsvaderen, die er vreemdelingen en bijwoners bleven), in het land Kanaän". Was ons vroeger Jakobs verblijf buiten Kanaän (H. 28 : 10—31 : 55). vermeld, daarna diens tocht naar Kanaän terug (H. 32—36), nu worden wij in H. 37—38 bij Jakobs verblijf in Kanaän bepaald. Aan deze omschrijving der aanvangs-, rust- en beslissende keerpunten in Jakobs leven en zwerftochten hebben wij juist de verdeeling der tijdvakken in Jakobs leven ontleend; en aldus meenden wij geheel in den geest der bijbelschrijvers te handelen, die telkens daarop den meesten nadruk leggen. (Gen. 28 : 10; 32 : 1; 37 : 1; 46 : 1).

Wij zijn dus bij het verhaal van Jozefs lotgevallen nog altijd bezig met hetgeen met vader Jakob is geschied. Daarom luidt het ook in het volgende vers: „Dit zijn Jakobs geschiedenissen"; al volgt nu ook eene beschrijving van Jozefs jeugd, die toch ook op den gang van Jakobs leven gewis niet zonder invloed bleef. Het oorspronkelijk woord (toledôth), dat hier in onze taal door „geschiedenissen" is vertaald en vroeger elfmalen reeds door „geboorten" (Gen. 2 : 4—36 : 9) is weergegeven, wijst door zijn vorm en eigenlijke beteekenis op zekere stamregisters, die in het geslacht getrouw bewaard werden, en de reeks der opvolgende geboorten benevens de merkwaardigste gebeurtenissen en ongevallen, de familie betreffende, bevatten, en aan het nageslacht overleveren moesten. Zeer juist omschrijven onze kantteekenaren de beteekenis van dit woord als „datgene wat Jakob in zijn geslacht en nakomelingen wedervaren is".

Wat Jozef wedervaren is ging Jakob gewis wel zeer aan het hart, want het was zijn lieveling, een zoon Rachels, de teerbeminde gade, en hem in zijn ouderdom geboren. „En Israel had Jozef lief boven al zijne

zonen, want hij was hem een zoon des ouderdoms". Het gebruik van den naam Israel, nu en dan schoon zelden, gebezigd in plaats van des aartsvaders naam Jakob, zal niet bevreemden. 't Is ook om aanteduiden, dat, al mocht ook de oude Jakobsnatuur nog gewoonlijk de bovenhand hebben, deze Jakob evenwel een Israel was en bleef. Daarom worden beide namen voortaan afwisselend gebruikt. Of denkt gij misschien dat wij hier, gelijk gij bij de namen God (Elohiem) en Heere (Jehova) beweert, aan twee verschillende oorkonden, eene Jakobitische en eene Israelitische, te denken hebben? Neen, zegt ge, want de namen komen in een en hetzelfde verhaal, dat duidelijk blijkt van een en dezelfde hand te zijn, afwisselend voor. Dan hebt ge daarin een onweersprekelijk bewijs, dat ook het onderscheiden gebruik der namen Gods, die meermalen, niet in éen hoofdstuk, maar in één vers tegelijk gebruikt worden, u geen recht geven, om in Genesis verschillende oorkonden te onderscheiden. Immers wanneer met andere namen in een en hetzelfde boek iets dergelijks geschiedt, dan zal een onbevangen en eerlijk oordeel voor de namen Jehova en Elohiem geene uitzondering mogen maken.

Doch laat ons veel liever tot het verhaal zelf komen, dan ons langer te laten ophouden door al die spraak- en geschiedkundige opmerkingen, die het geloof voor zijn stichting waarlijk niet behoeft, en die het ongeloof en de twijfelzucht evenmin zullen tegenhouden; al bieden zij den geloovige soms de eerlijke wapenen van tegenweer en zelfverdediging. Daarom juist voegden wij ze hier in en lieten ze voorafgaan aan het eigenlijk verhaal, dat wij nu geregeld kunnen voortzetten, en dat ons Jozef, den zoon Jakobs, leert kennen in zijne jeugd, maar ook in zijne jeugdige dwaasheden. Deze zijn voor hem de oorzaak geworden van veel kommer en jammer, die hem later getroffen hebben en die ook in zijn

voorbeeld bevestigen, dat de zorgen en moeiten van later meestal de gevolgen zijn der zonden of dwaasheden van vroeger.

Maar 't is niet alleen in de jeugd, maar ook nog in de grijsheid, dat de onbedachtzaamheid en ijdelheid hare offers maken. Ook dat leert ons Jozefs geschiedenis. 't Is in zijn vroege jeugd bij hem zelven, bij zijnen ouden vader en bij zijne broeders als een wedstrijd der ijdelheid. Jozefs hooge gedachten van zich zelven, der broederen lichtgeraaktheid en Jakobs dwaze voorliefde zijn al te samen uitingen van dezelfde ijdelheid des hoogmoeds. Gij moogt aller doen en laten eenigszins vergoelijken; dit is zeker, bij allen is het zonde, zoowel bij Jozef als bij zijn vader en zijn broeders.

Jozefs karakter wordt genoeg geteekend door den omgang dien hij zocht, uit de geschenken die hij verkreeg en de droomen die hij droomde. Dit alles werkte er toe mede, om den jaloerschen haat zijner broederen in hooge mate optewekken. Of zoude in Gods woord de omschrijving van Jozef als „jongeling" misschien doelloos zijn geschied, en zoude dit evenzeer het geval zijn met de vermelding van zijnen omgang met de zonen Bilha's en Zilpa's, zijns vaders vrouwen?" Wanneer de Schrift het een afzonderlijke vermelding waardig keurt, dat „Jozef, zijnde een zoon van zeventien jaren, (of op zeventienjarigen leeftijd; want „zoon" in dien zin gebruikt zoude door ons „oud" vertaald moeten worden) weidde de kudde met zijne broeders (en hij was een jongeling, of liever nog een knaap), met de zonen van Bilha en de zonen van Zilpa, zijns vaders vrouwen"; dan moet deze gansche vermelding haar bijzondere reden hebben.

Op zeventienjarigen leeftijd is men anders, vooral in het Oosten, geen knaap (naär) meer; maar het

bleek, dat Jozef dit in de schatting zijner omgeving en die der Schrift nog wel was. Lang kinderlijk te blijven is een onwaardeerbaar voorrecht, maar lang kinderachtig te zijn een bewijs van gemis aan vroegen en zedelijken ernst. Was het misschien daarom, dat vader Jakob hem met de jongere broeders liet omgaan, of koos Jozef veeleer zelf, wat wij vermoeden, den omgang met de zonen der dienstmaagden, omdat hij zich daarmede vrijer gevoelde? Of was het dat de naijver van hun moeders Lea en Rachel was overgegaan op de kinderen? Want, ach maar al te dikwerf zijn de vooroordeelen der ouders de oorzaken van de verdeeldheden en onderlinge verwijdering der kinderen.

Maar ook met de zonen der dienstmaagden kon Rachels oudste zoon het niet altijd vinden; „en Jozef bracht hun kwaad gerucht tot hunnen vader". Met deze woorden wordt niet gezegd, dat Jozefs broeders bepaald booze stukken bedreven hadden, waarvan Jozef de vermanende getuige geweest was; maar veeleer dat hij de booze geruchten, die hier en daar van hen liepen, aan zijnen vader aanbracht. 't Kan zijn, dat het zieleheil zijner broeders hem ter harte ging en dat hij hen eerst gewaarschuwd had en daarna, toen dit vruchteloos bleek, zijnen vader deelgenoot maakte van hetgeen hij voor kwaads van zijne broeders wist. Indien alles zich aldus toegedragen heeft, is er veel voor Jozefs gedrag in deze intebrengen. Zoodra het ons met het verhalen van eenig kwaad gerucht om de bevordering van het goede te doen is, en dat ter wille van hen, wie het in 't bijzonder aangaat, zal men ons niet van boosaardige lasterzucht of ijdele snapachtigheid kunnen beschuldigen.

Maar dan zal ook plaats vinden, wat de Heer den Zijnen aanraadt: het eerst den belanghebbende zelven het aan te zeggen (Matth. 18 : 15—19). Mist gij daartoe

den zedelijken moed, dan is het u ook niet om het goede, maar om het kwade alleen te doen; en om het kwade allermeest, opdat door het menigvuldige kwaad van een ander uw eigen ingebeelde deugd te schooner uitkomt; gelijk dit was bij den Farizeër tegenover den Tollenaar (Luk. 18 : 11). Of ook wel om, door het heftig afkeuren der ondeugden van een ander, voor u zelven den schijn van zekere deugdlievendheid te veroveren in de schatting der menschen. Was dit misschien bij Jozef het geval, en wil de Schrift ons dit doen vermoeden, door op hetgeen Jozef deed onmiddellijk te laten volgen: „En Israel had Jozef lief, boven al zijne zonen"? Gewis, daarvoor bestond eene natuurlijke reden, „want hij was hem een zoon des ouderdoms"; gewis, die voorliefde voor den beminden zoon weerhield den vader niet hem desniettemin met zijne andere zonen aan 't werk te zetten. Maar toch deed Jakob niet verstandig door zijne voorliefde voor Jozef zoo openlijk te laten blijken, evenmin als de wijze verstandig kan heeten, waarop hij die voorliefde openbaarde; „en hij maakte hem een veelverwigen rok". Of die rok nu in eenig lang kleed bestond, dat gelijk de vrouwengewaden, tot de handen en enkelen reikte, of, gelijk onze Staten-vertalers willen, met rijke kleuren geverwd was, doet minder ter zake. 't Is toch niet bovenal de vraag, h o e men het onverstandige doet, maar o f men het doet; en daarin ligt reeds genoeg kwaads, ook als men zijne dwaasheid door opsiering niet nog dwazer gaat maken.

Maar gewoonlijk zullen zij, die dwaasheden plegen, ze ook nog uitstekende maken, zonder dat zij zelve dit merken. Aldus ging het vader Jakob tegenover Jozef en zijne andere kinderen, als hij voor Jozef een kostelijken rok liet maken en daarmede een hem gebleken verlangen inwilligde. 't Is opmerkelijk, hoe dikwijls

vrome ouders, door toegevendheid voor hunne kinderen, dikwijls in zwakheden vervallen, waarboven zij anders verheven zijn. Hoe menigmalen laat ook gij niet door uwe kinderen dragen, wat uw eigen goede smaak en nederige zin in u zelven zou veroordeelen. Maar moogt gij dan aan uwe kinderen toestaan, wat gij voor uzelven afkeurt; en hebben dan uwe kinderen niet even goed als gij eene ziel te verliezen? Ligt in de verleiding der zonde en de macht der zinnelijkheid voor hen niet nog grooter gevaar dan voor u, omdat gij door de waarheid zelve, die hun nog vreemd is, daartegen beter gewapend zijt? Indien iemand Jakob zelven eenig veelkleurig kleed zoude gegeven hebben, had hij gewis dit glimlachend afgewezen; maar voor zijnen zoon, o dat was wat anders, dat was nog een knaap. Indien gij door uwe ondervinding of door uw jaren onverschillig en onvatbaar zijt geworden voor den zinnelijken invloed der hooge en sprekende kleuren, draag gij dan onbezorgd dat kleed; maar geef het niet aan uw kind, welks karakter nog gevormd moet worden.

Mooie kleeren en hooge kleuren werken voor het kind schadelijker dan gij wel vermoedt. De keuze der kleuren is geene onverschillige zaak, maar van veel beteekenis, ter beoordeeling van uw karakter en uwe beschaving. Ook in het stuk van kleeding is er, ten behoeve onzer kinderen, bovenal in den tegenwoordigen tijd, bedachtzaamheid der keuze en der leiding noodig. Tot vorming van den eenvoudigen en gezonden smaak hangt zooveel van de kleeding in onze jeugd af. Opzichtige en sterk sprekende kleuren maken opzichtige karakters. Bij onbeschaafde volkeren merkt gij steeds eene groote voorliefde voor hooge kleuren, bij beschaafde heerschen stille en eenstemmige kleuren. Daarin wordt mede deftigheid gezocht. Kleeren en kleuren oefenen een grooten invloed uit, ook op u.

Die dwaze zucht van sommige ouders om enkele hunner kinderen boven de anderen voortetrekken doet veel kwaad, en wordt meer dan eens de zondige oorzaak van onafzienbare ellende en van een geheel leven van schuldige ijverzucht. De ouders bedoelden dit wel niet, voorzagen dit ook niet met hun voorkeur, maar zij hadden zulks vooraf moeten begrijpen. 't Is wel waar, dat het eene kind soms van nature veel liever en beminnelijker is dan het andere, en dat het schier onmogelijk is van het eene niet meer te houden dan van het andere; meestal evenwel wortelt de ouderlijke voorkeur in eenige natuurlijke, niet in eene zedelijke gave of meerderheid, die men bewust of onbewust in zijne kinderen waarneemt. Maar ook indien al het eene kind boven het andere beminnenswaardig is, de wijsheid en bedachtzame zorg moet de ouders verbieden daarvan iets te laten blijken. Opdat niet aan de eene zijde ingenomenheid met zich zelven, aan de andere zijde neerslachtigheid en gemis aan zelfvertrouwen worde geboren; opdat niet het zaad van tweedracht en twisting in het gezin worde uitgezaaid.

„Als nu zijne broeders zagen, dat hun vader hem boven al zijne broeders liefhad, haatten zij hem en konden hem niet vredelijk toespreken", niet de gewone groet des huizes en der burgerlijke beleefdheid hem toebrengen. Zoo zal het meestal gaan: uit onzedelijke voorliefde ontspruit onredelijke haat; en van de kwade verhoudingen der kinderen onderling, zijt gij, door uw dwaze voorkeur voor den eenen, dikwijls, o ouders! zelven de oorzaak geworden! Waakt dan en ziet toe, dat uwe kinderen u niet eenmaal daarvan kunnen beschuldigen. Vermijdt elke aanleiding, en hier bovenal geldt de waarschuwing: vermijdt ook den schijn des kwaads. Want kinderen zijn maar al te dikwijls in de meening, dat zij achteruit gezet worden, ook indien

daarvan noch schijn noch schaduw is. Omdat zij te veel vooruit willen hebben en te zeer met zich zelven zijn ingenomen, wanen zij zoo lichtelijk dat zij achteruit worden gezet. Dit hebben zij met de grootere kinderen, de groote menschen gemeen.

Dubbel ongelukkig is het, als de kinderen zelven aan het eenmaal, zij 't onbillijk, opgevat vooroordeel, zij het zonder bepaalde bedoeling daartoe, voedsel komen bieden. En dit zal niet kunnen uitblijven, wanneer zij, zooals het menigmalen is, aan elke opkomende meening, ja, zelfs aan hunne droomen te groot gewicht gaan hechten. Zoo was het met Jozef.

„Ook droomde Jozef eenen droom, dien hij aan zijne broederen vertelde; daarom haatten zij hem te meer. En hij zeide tot hen: Hoort toch dezen droom, dien ik gedroomd heb. En ziet, wij waren schoven bindende in het midden des velds; en ziet mijne schoof stond op, en bleef ook staande; en ziet uwe schoven kwamen rondom en bogen zich neder voor mijne schoof. Toen zeiden zijne broeders tot hem: Zult gij dan ganschelijk over ons regeeren? Zult gij dan ganschelijk over ons heerschen? Zoo haatten zij hem nog te meer, om zijne droomen en om zijne woorden. En hij droomde nog een anderen droom en verhaalde dien aan zijne broederen, en hij zeide: ziet, ik heb nog eenen droom gedroomd, en ziet, de zon en de maan en elf sterren bogen zich voor mij neder. En als hij het aan zijnen vader en aan zijne broederen verhaalde, bestrafte hem zijn vader en zeide tot hem: Wat is dit voor een droom, dien gij gedroomd hebt? Zullen wij dan ganschelijk komen, ik, en uwe moeder en uwe broeders, om ons voor u ter aarde te buigen? Zijne broeders dan benijdden hem, doch zijn vader bewaarde deze zaak".

Wat Jozef hier van zijne droomen vertelde is later

schier letterlijk uitgekomen en evenwel treedt hij hier evenmin als zijn vader of broeders in een gunstig licht op. Al de kinderachtige ijdelheid van den opgewonden en hoog gevoelenden jongeling komt hier sterk uit. Niet slechts droomt hij aldus, maar ook gevoelt hij behoefte om zijne droomen uittespreken. En niet alleen dit, maar ook de ergernis door het verhaal van zijn eersten droom bij zijne broeders opgewekt en door den schranderen jongeling gewis niet onopgemerkt gebleven, weerhield hem niet, om ook den tweeden droom hun te verhalen. 't Is alsof hij in hun verlegenheid en boos humeur behagen schept, en er vermaak in vindt dit optewekken en levendig te houden. Dat is noch edel noch voorzichtig. Laat ons nooit den nijd van onze benijders zoeken optewekken; want dan helpen wij zelven mede de wapenen te smeden, die voor ons verderf worden bereid.

Maar ook Jakob, die luide Jozef over zijne eerzucht bestrafte, maar innerlijk er zich over verheugde, zoo dat hij al deze dingen in zijn hart en geheugen bewaarde, handelde niet goed, door aldus een hartstocht te voeden, die tot niets goeds kon leiden, en, zoo hij door Gods genade niet werd geheiligd, voor zijn kind een bron van ellende moest worden. — Wijs er niet op, dat Jakob zijn zoon toch in tegenwoordigheid zijner andere kinderen bestrafte. Ja, dat deed hij; maar, o, kinderen gevoelen onwillekeurig, of in die bestraffing de zedelijke ernst aanwezig is, die de zondigheid der zonde gevoelt en die noodig is, om ingang in het geweten te vinden. Was het dit wellicht wat der broederen haat steef en sterkte, dat zij oordeelden, en dit te-recht, dat de afkeuring huns vaders niet ernstig genoeg was. Want Jozef werd door hem eerst bestraft, toen hij zelf eene plaats in den droom zijns zoons ontving, en niet toen reeds de eerste droom

genoeg van Jozefs verwachtingen des hoogmoeds had doen zien.

Dit was het juist wat de broeders zoozeer had geërgerd, dat de droomen Jozefs hun zoozeer in overeenstemming schenen met zijn geheele zijn en gewone houding. Daarin zagen zij aanmatiging en eene mate van zelfvertrouwen, die zij slechts aan ondragelijken hoogmoed wisten toe te schrijven. Haat en nijd missen, bij al de scherpte van den blik, evenwel juist door hun karakter zelven de gave der waardeering van het goede, ook bij de tegenstanders. Zij zien alleen slechte en zondige oorzaken, waar gewis betere beginselen ook niet geheel zijn buitengesloten.

't Is de groote kunst, in onze beoordeeling van personen en feiten ons geheel van blinde voor- of tegen-ingenomenheid los te maken, zoodat wij in den mensch noch alleen goede, noch alleen slechte beweegredenen zoeken of zien. Gewoonlijk is elke daad en wilsuiting voor het onpartijdige oordeel eene vrucht van beide. Ingenomenheid met iemand let alleen op het goede, afkeer alleen op het kwade in de woorden en daden; en beiden worden onbillijk, de een tegenover den mensch, de ander tegenover God.

Daar is in de droomen van Jozef veel goeds, in het verhalen daarvan veel kwaads; maar toch ook in de droomen zelve iets kwaads en in het verhalen daarvan iets goeds. Gij zelf stemt toe, dat wij hebben te onderscheiden tusschen den droom zelven door God aan Jozef in Zijn gunst gegeven, tusschen het verhaal van den droom door Jozef in ijdelheid gedaan, en tusschen de waardeering van dien droom, door den vader en de broederen partijdig opgemaakt en uitgesproken. In den droom zelven onderscheiden wij wederom tusschen de grondgedachte en hoofdstrekking, die hier van God zelven is gegeven, maar die soms

uit 's menschen eigen zondige begeerten opwelt, en tusschen den vorm of inkleeding, die steeds aan den gewonen gang onzer werkzaamheden en overdenkingen van het heden of aan onze wenschen voor de toekomst of aan de herinnering van 't verleden zich aansluit. Dikwijls is de profetische gedachte zelve van God; maar de tijdelijke uitwerking of inkleeding dier gedachte in woorden, beelden en vormen der aarde en des tijds, behoort den mensch.

Daarmede willen wij volstrekt niet beweren, dat de vorm of inkleeding, waarin de profetische gedachte tot ons komt, geheel en alleen van des menschen persoonlijken aanleg en bijzondere begaafdheid afhankelijk zoude zijn. Want één ding mogen wij voorwaar niet vergeten: dat het wezen ook den oorspronkelijken vorm beheerscht en dat alleen datgene, wat van den oorspronkelijken vorm afwijkt, aan nevenomstandigheden en invloeden van buiten te danken is. De vorm is nooit een geheel onwillekeurig en onverschillig iets.

De grondgedachte in den droom Jozefs is, dat hij naar het uitwendige de meerdere zijner broeders zoude zijn en in dit opzicht ook zijne ouders zoude overtreffen. Deze hoofdstrekking wordt in beide droomen even duidelijk aangegeven. Dat deze hoogheid der wereld langs den weg van behartiging der landbouw-belangen zoude komen, wordt door „het binden der schoven in het veld" aangeduid. Zon, maan en sterren waren in Egypte het beeld van den koninklijken glans, waaraan zelfs de koningsnaam Pharao (Ph'ra = de zon) is ontleend. De verscheidenheid en het aantal der in den droom aanschouwde hemellichamen gaven zeer juist de verhouding en grootte van Jakobs gezin aan.

Zoowel Jozef als zijn vader en broeders waren onder den indruk van het buitengewone en veelbeteekenende dier droomen, waarvan de tweede het nog in aanschou-

welijkheid en duidelijkheid van den eersten won. Immers Jozef voelt zich gedrongen, die droomen als iets buitengewoons aan de zijnen te verhalen. Hoe ijdel en onbezonnen hij ook moge geweest zijn, zijn later werkzaam leven geeft ons waarlijk niet het recht, hem onder die beuzelende menschen te rangschikken, die meenen, dat al hun droomen voor ieder even belangrijk zijn; wier eerste dagwerk dan ook dikwijls is, aan den morgendisch hun droomen ieder mede te deelen, hoe onsamenhangend en ledig die ook zijn mogen. Beuzelachtige menschen hebben beuzelachtige droomen, waarover zij dan nog gaarne beuzelen; maar daar was gang en gedachte in de droomen Jozefs, en te zeer weken zij van het gewone leven af, dan dat zij niet op iets vreemds zouden doen zinnen. Dàt gevoelden ook de broeders. Er was werkelijkheid genoeg achter die levendige droomen, om hun Jozefs zucht voor koninklijke macht en vorstelijke heerschappij te doen verdenken, om hen met haat en nijd tegen hem te vervullen. Dat gevoelde ook Jakob, die de droomen zijns zoons wel bestrafte, maar toch heimelijk zich verheugde over de toekomst, die zij voorspelden.

Laat het ons niet bevreemden, dat allen in die droomen, bovenal in den tweeden, zooveel groots en heerlijks voor den droomer in de toekomst zagen. Reeds de herhaling van hetzelfde denkbeeld in twee droomen, door onderscheiden vormen en teekenen afgebeeld, wees, gelijk later bij Farao, op iets zekers, dat nabij was. Ook zijn en zon en maan, naar het getuigenis der Schrift, gesteld om te heerschen, de een bij dag, de ander bij nacht (Gen. 1 : 18), en als zoodanig terecht als beeld der heerschappij genomen. Daarom keert ook de droom Jozef in de laatste toekomst terug, als beeld der kerke Gods, zooals de ziener op Patmos die niet droomde maar zag: „en er werd een groot teeken gezien in den hemel; namelijk: eene vrouw, bekleed

met de zon, en de maan was onder hare voeten en op haar hoofd eene kroon van twaalf sterren" (Openb. 12 : 1). Op Patmos zijn er twaalf gezien, omdat Jozef zelf ook moest buigen voor de hoogere macht en grootere heerlijkheid der kerk; al is het dat de andere broeders, die de toekomstige kerk in hunne lendenen dragen, terwijl zij zelve om harentwille gedragen worden, voor een tijd ook buigen voor hem.

Eer Jozef evenwel tot die hoogte van tijdelijk aanzien is gekomen, moet hij eerst langs den weg der vernedering heengaan, opdat het ook in hem duidelijk worde, dat door de diepte heen de weg der verhooging gaat. Als zoodanig is hij, met vele andere geloovigen des O. V., de type des Heeren, maar, laat ons dit wel bedenken, steeds van den Heer naar de openbaring Zijner uitwendige heerlijkheid en van Zijne zichtbare koninklijke majesteit. Ook Jozef moest kunnen zeggen, dat hij zijnen broeders vreemd was. Dat zal ons aanstonds blijken uit den boozen raadslag, die zijne eigene broeders tegen hem smeden, en die, uit de praatzieke ijdelheid Jozefs, de zondige voorliefde Jakobs en den afgunstigen nijd der broederen geboren, de bron van veel rouw en ellende voor allen werd. Onvoorzichtigheid des vaders gaf er aanleiding toe, Gods voorzienigheid werkte er toe mede, maar broederlijke afgunst en zwakheid van karakter gaf dien in en weerhield hem niet (vs. 12—22).

Hoe onbedachtzaamheid der ouders dikwijls de aanleidende oorzaak van der kinderen zonden en ellenden kan worden, komt in Jozefs geschiedenis zeer duidelijk uit. Gelijk toch vader Jakob door zijne dwaze voorkeur, openlijk aan Rachels zoon bewezen, de eerste aanleiding gaf tot de ras opgewekte afgunst zijner

andere kinderen, zoo bood nu ook wederom eene onvoorzichtige handeling van dienzelfden Jakob zijnen kinderen de gelegenheid tot het nemen van den misdadigen voorslag. Dat moet uit het vervolg des verhaals blijkbaar uitkomen, opdat het blijke, dat de vader in dit alles niet geheel van schuld is vrij te pleiten.

„Jozefs broeders gingen heen, om de kudden van hunnen vader te weiden bij Sichem". Dit geschiedde dus vrij langen tijd na den laaghartigen moord der Sichemiten door Jakobs zonen; zoodat de herinnering aan dat treurig feit bij de inboorlingen niet meer zoo levendig was. Toch wekte de nabijheid der gevaarlijke plaats, waar zijne zonen nu toefden, en de herinnering aan mogelijke weerwraak der inwoners wel eenige ongerustheid bij Jakob. Daardoor misschien angstig gemaakt, zond hij zijn zoon Jozef, die anders bij hem bleef, naar zijn andere zonen heen. „Zoo zeide Jakob tot Jozef: Weiden uwe broeders niet bij Sichem, kom dat ik u tot hen zende". Jozef is aanstonds gereed om des vaders bevel met bereidwilligheid optevolgen. „En hij zeide tot hem: Zie, hier ben ik"; gereed om des vaders opdracht te volgen, al kent hij ook den inhoud nog niet.

„En hij (Jakob) zeide tot hem: ga toch heen, zie naar den welstand van uwe broederen en naar den welstand van de kudde en breng mij een woord wederom. Zoo zond hij hem uit het dal van Hebron", waar Jakob toen vertoefde, evenals zijn vader Izak dit voor hem gedaan had, „en hij (Jozef) kwam te Sichem". — Uit die opdracht Jakobs aan zijn beminden zoon Jozef blijken vele dingen. Allereerst de onbillijkheid in het oordeel der broederen over Jakob en Jozef beiden. Zij toch waanden, dat Jakob al de liefde van het vaderlijke hart op Jozef alleen had overgebracht. Nu bleek

wel het tegendeel; want hij laat Jozef alleen en onverzeld op reis gaan, nu hij over zijne andere kinderen ongerust is. Wel blijkt hieruit dat Jakob ook dezen niet minder lief heeft; gelijk evenzeer, dat Jozef in hen allen een hartelijk belang stelde.

Maar ook blijkt hieruit, dat Jakob aan de gewone fout der meeste ouders schuldig stond, dat hij zijne kinderen in hunne wederzijdsche verhoudingen niet genoeg had gadegeslagen. Anders zoude hij Jozef gewis niet naar de broeders gezonden hebben. Dat is een veel vóorkomend gebrek, dat in menig gezin heerscht: de ouders geven zich geen moeite genoeg, om hunne kinderen in hun onderscheiden karakter en wederkeerige verhoudingen te leeren kennen. Zij laten de kinderen in het opwassen te veel aan zich zelven over. Indien zij ook daarin hun roeping begrepen, dat zij om hunne kinderen te kunnen leiden en vormen, allereerst hun karakter nauwkeurig moeten kennen, dan zouden zij op hun kinderen in hun gesamenlijke spelen en dagelijkschen omgang meer acht geven. Zij zouden, hunne kinderen meer gadeslaande, ook meer kwaads bij hen kunnen voorkomen.

Jakobs handelwijze is niet van onvoorzichtigheid vrij te pleiten, al blijkt ook uit het vervolg, dat deze wandeling Jozefs naar Sichem in den raad Gods en naar Zijn voorzienig bestuur besloten was. Nooit zullen wij onze dwalingen en dwaasheden, waarvoor wij verantwoordelijk zijn en blijven, kunnen verontschuldigen met een beroep op de Voorzienigheid Gods, van wier bedoelingen wij toen niets wisten, evenmin als wij deze met onze plannen op het oog hadden. Ja, het heilig albestier Gods wilde de ontmoeting van Jozef met zijne broederen. Dat blijkt wel uit de bijzondere leiding van Jozefs gangen. Deze toch was verdwaald geraakt en zoude dus, naar den mensch gesproken,

hoewel door zijn vader afgezonden en zelf zeer begeerig om zijne broeders te vinden, hen evenwel misgeloopen hebben. Maar, zie wat geschiedde.

„En een man vond hem (want ziet, hij was dwalende in het veld); zoo vraagde hem deze man, zeggende: wat zoekt gij? En hij zeide: ik zoek mijne broederen; geef mij toch te kennen waar zij weiden". Deze vraag leert ons een juister blik op het karakter van Jozef slaan. Reeds in zijne jeugd openbaart zich een geest der volharding, die zich door de teleurstellingen niet zoo spoedig van zijn doel laat afleiden. Uitgegaan om zijne broeders te zoeken, wil hij ze ook vinden en hij gebruikt de betamelijke middelen, om zijn doel te bereiken. Dat hij niet den hem onbekenden man eerst aanspreekt, maar wacht, dat deze het hem doet, is weer een dier kleine trekken der geschiedkundige trouw van dit verhaal, die de waarheid er van waarborgen, en waarvan men zeggen kan: „zoo verdicht men niet". Gij merkt uit dit alles, dat wij met een zeventienjarig jongeling te doen hebben, die wel veel moed en volharding bezit, maar toch nog de vrijmoedigheid mist, om vreemden het eerst aan te spreken.

Omdat deze vraag des mans door den vorm aan die des engels aan Hagar (Gen. 16 : 7) doet denken, daarin hebben wij nog geene aanleiding, om met enkele joodsche uitleggers hier aan eene engelverschijning te denken. Immers dan zoude Gods Woord dit ons er wel bij gezegd hebben en ook was hier het bovennatuurlijk gezach niet noodig, waardoor eene dwalende ziel, gelijk Hagar was, van den verkeerden weg moest worden teruggeroepen. Bovendien kan de Heer even goed de menschenkinderen als middelen in Zijne hand gebruiken, wanneer dit Zijner Vrijmacht behaagt en Zijne Voorzienigheid dit noodig keurt. Dit moge als regel vaststaan: De Heer bezigt niet het meerdere,

waar Hij door het mindere even goed Zijn doel kan bereiken. Het bovennatuurlijke komt niet, waar het natuurlijke kan volstaan. Dit geldt zoowel voor de wonderen als voor de verschijningen, die ge niet zoeken en verwachten moet naar uwe meening, maar afwachten van Gods leiding.

Elk eenvoudig reiziger of bewoner dier streken kon Jozef het spoor wijzen. „Zoo zeide die man: Zij zijn van hier gereisd; want ik hoorde hen zeggen: laat ons naar Dothan gaan". Daar is geen toeval, daar wordt ook geen woord toevallig gesproken. Dat die vreemde man nu dat, gelijk de wereld zegt, toevallig los daarheen geworpen woord moest opvangen, dat werd in Gods hand het middel, om Jozef zijne broeders te doen ontmoeten. Ook het vluchtig woord moet den wil Gods gehoorzamen en, achteloos, doelloos uitgegaan van des menschen lippen, volgt het evenwel de richting van het heilig doel Gods. „Jozef dan ging (op dat woord) zijne broederen na en vond hen te Dothan", eene plaats die, niet verre van Sichem gelegen, ons uit Eliza's geschiedenis nog beter bekend is geworden (2 Kon. 6 : 13).

De valsche nijd, die menigmalen lang dood en begraven schijnt, als het voorwerp van den haat uit het oog is verwijderd, blijkt straks zich slechts te dieper in het hart teruggetrokken te hebben, om, bij den eersten aanblik van het gehate voorwerp, eensklaps te krachtiger en te onbeschaamder op te springen. Zoo ging het bij Jozefs broederen. „En zij zagen hem van verre, en eer hij tot hen naderde, sloegen zij tegen hem een listigen raad, om hem te dooden". De een scherpt den haat des anderen en de nijd wordt gewet, door dien, van den een en van den ander, tegen elkander te wrijven. „En zij zeiden de een tot den ander: Ziet, daar komt die meester-droomer (eigenlijk: die droomersbaas) aan! Zoo hitsen zij elkander aan en bewijzen

aldus, dat de schijn van heerschzucht, die in Jozefs droomen zich uitsprak, hen het meest had gegriefd.

Zij zullen aan die hooge sprongen der spelende verbeelding een einde maken en door eene gruweldaad dezen Jozef toonen, dat zijn droomen niets dan droomen waren, ijdele voorspiegelingen van eene verhitte verbeelding. „Nu komt dan en laat ons hem doodslaan en hem in éen dezer kuilen werpen en wij zullen zeggen (aan vader en aan anderen, die naar hem mochten vragen) een boos dier heeft hem verslonden. Zoo zullen wij zien wat van zijne droomen worden zal". Zij zelven, hun woord getuigde daarvan, zij zelven zagen in die wonderbare droomen wel iets anders en iets hoogers; maar wat zij daarin zagen, dat wilden zij juist niet, en zij hebben het tegen die droomen, omdat zij het hebben tegen datgene, wat er door aangekondigd werd: Jozefs hoogheid. Zoo ook zeggen wij menigmalen het tegen den vorm of de inkleeding eener zaak te hebben, terwijl wij eigenlijk de zaak zelve niet willen en daarom den tijdelijken vorm bestrijden. 't Is een sussen van het beschuldigend geweten, dat ons zegt, dat we eigenlijk tegen God gaan strijden, terwijl wij, ter onzer geruststelling, ons diets maken, dat wij de droomen van menschen te keer gaan.

Niet aldus, dit gevoelt de oudste broeder, mag als scherts behandeld worden, wat men door zijne woorden toont als ernst te hebben willen opgevat. „Ruben hoorde dat en verloste hem uit hunne hand" (van hun moorddadigen aanslag), door met allen aandrang hun voortehouden, dat het hier manslag gold. „Laat ons hem niet aan het leven slaan; vergiet geen bloed, werpt hem in dezen kuil, die in de woestijn is; en legt de hand niet aan hem". — Gewis sprak Ruben, die de oudste der broederen was en daarom ook meer van de verantwoordelijkheid droeg, aldus met eene

goede bedoeling. Maar deze kon bij zijne handelwijze onmogelijk verkregen worden.

Tegen de zonde der liefdeloosheid op zich zelve verklaarde hij zich niet, wel tegen haar uiterste gevolg en toepassing. Zooals hij handelde en sprak was er halfheid in zijn voorstel. Het was niet mannelijk en niet uit éen stuk. Daarom kon het geen doel treffen. Ja, hij deed het, „opdat hij hem uit hunne hand verloste, om hem tot zijnen vader te brengen". Dat herhaalt de Schrift nogmaals, om ons te doen gevoelen, dat Ruben het wel goed meende; maar dat zijn welmeenendheid schipbreuk leed op de klip der zondige toegefelijkheid en op de zucht om door schipperend overleg de macht der zonde te breken.

Aanvankelijk week men voor de meening des oudsten broeders en daaruit bleek wel, dat, ook bij een eerlijk en moedig optreden, Ruben gewis in zijn voornemen zoude geslaagd zijn. In de hoop daarvan had hij zich verwijderd, om zelf geen getuige van de schandelijke boosheid zijner broederen te zijn. Hij voelde noch de kracht noch de lust in zich om den moedwil zijner broederen geheel te verijdelen, en waande door iets toetegeven, het voornaamste zich toegegeven te zullen zien. Hoe zal hij zich straks teleurgesteld vinden, gelijk ieder die, onmannelijk en zwak met de zonde poogt te onderhandelen, in stee van openlijk tegen haar optetreden.

Onbewust van al die booze plannen, tegen hem beraamd, was Jozef middelerwijl argeloos naderbij gekomen. Zag hij wellicht reeds aan de norsche aangezichten, wat lot hem wachtte? Want ook nu zullen zij, die reeds vroeger hem niet vredelijk konden toespreken, zijn vriendelijke groet niet beantwoord hebben. „En het geschiedde, als Jozef tot zijne broederen kwam, zoo togen zij Jozef zijnen rok uit, den veelverwigen

rok, dien hij aanhad". — Wat geven nu schoone en uitstekende kleederen? Genot slechts voor een oogenblik, smart soms een geheel leven lang. Wat anders toch dan nijd en afgunst werkt al die oogverblindende tooi, die zoo groot lokaas der ijdelheid is?

Maar om den rok was het hun niet te doen. Zij haatten het kleed om den persoon die het droeg, niet den persoon, wat zij zelve zich hadden diets gemaakt, om het kleed. „En zij namen hem en wierpen hem in den kuil". Wij kunnen ons voorstellen hoe de jongere broeder de ouderen zal gezocht hebben te verteederen, hoe hij zal gebeden en gesmeekt hebben. Wij weten dit trouwens ook uit hun latere zelfbeschuldiging (Gen 42 : 21). Maar alles was te vergeefs. Geen haat is onverzoenlijker dan die van bloedverwanten onderling. Och, of men tegen de eerste beginselen, zoodra zij in het hart opkomen, den strijd mocht aanbinden; later is het menigmalen vruchteloos. Zij hadden zijn dood gezworen, daarom wierpen zij hem in den kuil; maar des Heeren raad wilde hem in het leven behouden, daardoor kwam het dat „de kuil ledig was, er was geen water in".

Als om de wreede ongevoeligheid der broederen met een enkelen trek ons te schetsen, wijst de schrift op de onverschillige houding van Jozefs broeders na het pas gepleegde misdrijf. „Daarna zaten zij neder om brood te eten", zonder naar hun armen broeder om te zien. Integendeel. Zij staarden naar de andere zijde heen, en deze zeer menschkundige opmerking der Schrift leert ons een blik slaan op hetgeen in hunne harten omging en op hetgeen hun geweten daar sprak, al namen zij den schijn van hooghartige onverschilligheid aan. Wij zoeken menigmaal ons zelven te bedriegen, als wij moeite doen, om elders heen te zien, dan ons geweten ons zegt. Met het oog voorbedachtelijk afge-

wend van den kuil, waarin zij Jozef geworpen hadden, staarden zij schijnbaar doelloos naar de andere zijde, naar den landweg heen. „En zij hieven hunne oogen op, en zagen, en ziet, een reisgezelschap van Ismaelieten kwam uit Gilead”.

Gij zoudt u bij dit verhaal over twee bijzonderheden kunnen verwonderen, die meer nog dan vele anderen in dit bericht uwe bevreemding wekken. De vreemde kooplieden aan wie men Jozef verkocht, worden in dit verhaal afwisselend Ismaelieten en Midianieten genoemd; (zoo er niet ook nog op het einde (vs. 36) van Medanieten, afstammelingen van Medan en niet van Midian, sprake is). Hier hebt gij wederom gelegenheid de groote nauwkeurigheid van uitdrukking in den bijbel te bewonderen. De broeders van Jozef noemen de kooplieden steeds met hun algemeenen naam van Ismaelieten, afstammelingen van Ismael, waarvoor zij hen hielden, gelijk zij ook tot elkander zeiden. De bijbelsche berichtgever zelf noemt ze nauwkeuriger, met den bijzonderen naam van Midianieten of Medanieten, die, zonen Ketura's, en door Abraham weggezonden, oostwaarts naar het land van het Oosten of, gelijk we reeds vroeger verklaarden, van Ismael waren getrokken, en zich met dezen hadden vereenigd (Gen. 25 : 1—6.)

De tweede bijzonderheid: dat zij van Gilead over Dothan komen, dat aan den handelsweg der karavanen lag, kan zoo weinig uwe verbazing wekken, dat gij veeleer zult instemmen met de woorden van den grootsten kenner der Egyptische oudheden en schriftteekenen van den tegenwoordigen tijd, die dienaangaande, ook wat betreft de volgende woorden: „en hunne kemelen droegen specerijen en balsem en myrrhe, reizende, om dat aftebrengen naar Egypte”, zeer gezonde opmerkingen heeft. Alles, de nauwkeurigste vergelijking van

de tegenwoordige hulpmiddelen der kennis van het oude Egypte met de tot ons gekomen verhalen des bijbels, alles bevestigt de geschiedkundige trouw en juistheid der mededeelingen van den bijbel. Hooren wij zijn oordeel, u vertaald weergegeven.

„Het is zeer eigenaardig, dat dezelfde specerijen (balsem, arabische gom en myrrhe) ook tegenwoordig nog de hoofdbestanddeelen uitmaken der waren, die in Egypte nog altijd ingevoerd worden. Ten tweede geschiedt het verkeer van het Oosten met het Nijl-dal, met uitzondering van een kleine spoorbaan, nog altijd op geheel dezelfde wijze als in de dagen van Jozefs verkoop. Tegenwoordig zoowel als toen geschiedt de ruilhandel door middel van karavanen, de groote reisgezelschappen van handelaren, die zich vereenigen om gemeenschappelijk de gevaren van de handelsreis te beter het hoofd te kunnen bieden. Tegenwoordig zoowel als toen bestaan de geleiders en gidsen dier karavanen uit de zonen dier zwerfzieke Ismaelieten, aan wie Jozefs broeders huns vaders lieveling hebben verkocht, en die nog altijd, tegenwoordig zoowel als toen, zich van den kameel als het onmisbaar lastdier bedienen. Ook reeds in den alleroudsten tijd was de slavenhandel uit het Oosten in Egypte in zwang. Dat bewijzen eene menigte van dienaren en dienstmaagden van donkerder of lichter tint, op de oude monumenten afgebeeld, en waarvan in de hieroglyphen-opschriften melding wordt gemaakt".

't Was dan ook geen wonder dat, op het verrassend gezicht dier vreemde kooplieden, wier handelsdoeleinden den broederen welbekend waren, deze onmiddellijk de gelegenheid aangrepen, om zich door middel van hen op minder misdadige wijze van Jozefs gehate tegenwoordigheid te ontslaan. „Toen zeide Juda tot zijne broederen, (gewis om door een kleiner kwaad een

grooter te voorkomen): Wat gewin zal het zijn, dat wij onzen broeder doodslaan en zijn bloed verbergen? Komt en laat ons hem aan deze Ismaelieten verkoopen en onze hand zij niet aan hem; want hij is onze broeder, ons vleesch". — Op een drietal omstandigheden wijst Juda, om den moord van Jozef te voorkomen. Hij beroept zich op het gemis van alle oogenblikkelijk voordeel voor zoo hebzuchtige menschen; op het onschendbaar recht der nauwe bloedverwantschap, dat toch ook bij den doodelijksten haat moet spreken; en ten laatste op het moeilijke, om een zoodanige gruweldaad, waarvan zoovelen wisten, op den duur verborgen te houden.

Juda kent zijne menschen. Terecht veronderstelt hij, dat waar de eene zonde in het hart heerscht, ook de andere niet ver zal zijn. Tegen de wraakzucht roept hij de hebzucht tot bondgenoot, en bij deze nog de vrees ter hulpe. Zoo treedt hij met de zonde tegen de zonde op, gelijk ook wij dit meestal doen, terwijl wij de zonde zonde moesten noemen. Nooit zullen wij haar geheel overwinnen, tenzij wij tegenover eenig kwaad, niet een ander kwaad, maar het tegenovergestelde goede plaatsen. Ook wanneer Juda overwint, moet hij evenwel voor zijn eigen gevoel eene zedelijke nederlaag geleden hebben. Dat blijkt ook uit de latere zelfbeschuldiging. Nu evenwel „hoorden zijne broeders naar hem," en volgden zijn raad op.

Want zie, als middelerwijl „de midianietische kooplieden" naderbij gekomen waren en voorbij togen, „zoo trokken en hieven zij Jozef op uit den kuil en verkochten Jozef aan deze Ismaelieten voor twintig zilverlingen; die brachten Jozef naar Egypte". Met meesterlijke kracht wordt al het schandelijke van dit doen in weinige woorden geteekend en in eene enkele bijvoeging, die gewis niet doelloos is neergezet, ten strengste

veroordeeld. Zij verkochten den achterkleinzoon Abrahams aan déze Ismaelieten, getuigt de Schrift, om te doen uitkomen, hoe weinig zij op dit oogenblik het voorrecht van Abrahamskinderen te zijn telden. Maar bovenal, en dit wisten zij vooraf, hun broeder, een kind des verbonds en des zegens, zoude naar het land van Cham, naar Egypte gebracht worden, het land van den stam, waarover Gods vloek was uitgesproken!

Weldra zouden zij de grootte van hun kwaad leeren kennen, dat zij nu niet meer ongedaan konden maken. De zielesmart en hartverscheurende rouw van hun oudsten broeder, als deze zijne teleurstelling merkte, moet hen wel aangegrepen hebben. Want juist door dien verkoop zag Ruben, zijn naar zijne meening zoo welberaamd plan geheel verijdeld. Hij had zich verwijderd met het voornemen, om Jozef heimelijk uit den kuil optehalen; maar: „als nu Ruben tot den kuil wederkeerde, ziet, o smartelijke verrassing! zoo was Jozef niet in den kuil". Hij ducht aanstonds het ergste, dat de broeders van zijne afwezigheid hebben gebruik gemaakt, om hun vroeger voornemen te volvoeren; hij vreest dat zij Jozef hebben gedood. „Toen scheurde hij zijne kleederen", als teeken van rouw en zelfverwijt.

Radeloos keert hij tot zijne broeders terug, met den kreet des verwijts en der zelfbeschuldiging op de lippen: „De jongeling is er niet; en ik, waar zal ik heengaan?" Hij wil zich verbergen voor het aangezicht zijns vaders. Dat zoude nog kunnen. Maar waar zal hij de wroeging van eigen geweten kunnen ontvluchten of waar henenvlieden voor den alzienden blik des Rechtvaardigen Gods? Nu gevoelt hij het, dat hij niet kloek genoeg is opgetreden en nu wordt zijne schuld hem nog grooter, omdat Jozef toch eigenlijk nog maar „een knaap" was. Daarom noemt hij hem nu „een jongeling". De liefde voor dien knaap was in

zijn hart wedergekeerd, bij de gedachte aan den jammer zoo pas over dezen gekomen. Zoo keert ook bij den dood onzer lieven, als wij hun geen liefde meer bewijzen kunnen, de macht der liefde verdubbeld in ons terug en doet het ons dubbel zeer, dat wij hun ooit verdriet veroorzaakt hebben, toen wij meenden hen niet lief te hebben. Daarom, gij allen! waakt bij het leven, dat, bij en na de scheiding, gij u niet van iets dergelijks hebt te beschuldigen. Want dan baat het niet meer; gelijk eigenlijk al wat in ijdelheid geschiedt, tot Juda's ernstige vraag leidt: Wat gewin zal het zijn? terwijl het pijnlijk antwoord steeds zal wezen: geen!

Neen! geen gewin, geen baat voor heden of voor de eeuwigheid; maar reeds nu, en in de eeuwigheid nog veel meer, de beschaming en de teleurstelling. Dat begonnen Jozefs broederen reeds te gevoelen, toen Rubens vraag hen eensklaps deed opschrikken en bepaalde bij de rekenschap, die zij hun vader hadden te geven. Hoe zouden zij bij dezen de verdwijning Jozefs kunnen verklaren of verantwoorden, zonder dat de schijn tegen hen getuigde, gelijk reeds de werkelijkheid dit deed? In hunne verlegenheid nemen zij op nieuw de toevlucht tot weer andere zonden, tot leugen en bedrog, en brengen dus, zonder zelven daarvan iets te vermoeden, over Jakob eene straf, die vermoedelijk juist Gods gerechtigheid openbaren moet, ook in het bezoeken der zonde van zijn eigen kinderen.

Eens had Jakob zijnen vader Izak zoeken te bedriegen, door het slachten van een g e i t e n b o k, door het aannemen van een vreemd k l e e d en door het bekleeden van polsen en hals met het d i e r e n v e l; en zie hoe nu Jakobs zonen hem, hunnen vader, op schier gelijke wijze bedriegen. „Toen namen zij Jozefs rok en zij slachtten eenen

geitenbok en zij doopten den rok in het bloed. En zij zonden den veelvervigen rok en deden hem tot hunnen vader brengen en zeiden: „Dezen hebben wij gevonden; beken toch, of deze uws zoons rok zij, of niet?"

Neen, vader Jakob dacht zeer zeker toen niet om de zonde zijner jeugd, gelijk ook wij, bij het geweld der smart, niet aanstonds bedenken, dat daarin naar het rechtvaardig oordeel Gods een zonde van het verleden wordt bezocht en geoordeeld. Dan is meest de smart te groot. Bovendien kon Jakob in dit oogenblik ook niet aan de mogelijkheid van eenig bedrog, wel aan zondevergelding denken. Maar daaraan in het algemeen slechts te denken, leidt ons nog niet tot die weldadige zelfkennis op, die eerst uit het opsporen en herkennen der bijzondere zonden wordt geboren en dan eerst recht het hart beschaamt en verootmoedigt.

Het gezicht van den bebloeden rok zijns lievelings greep hem te zeer aan. „En hij bekende hem en zeide: het is mijns zoons rok! een boos (verscheurend) dier heeft hem opgegeten! voorzeker is Jozef verscheurd!" Daar lag nu die schoone rok zijns lievelings, dat overkleed der eere en der liefde, door den teederen vader den beminden zoon eens geschonken. Daar lag hij nu voor hem, bezoedeld en bebloed, en zijn kind was dood! O, mijne lieven! als gij eens bij de vele kleedjes en ijdele tooisels staat, die voorzichtig en met tranen zijn weggeborgen, na den dood der lieve kinderen, wat zult gij dan in uw hart gevoelen! IJdelheid heeft uw kind niet kunnen bewaren. Hebt gij geene andere herinneringen van uw kind?.... Daar staat gij met vochtig oog en ingehouden adem voor het geopend schrijn en staart op het knipseltje haar en het geel geworden fijne lijnwaad; is er nog niet iets anders, dan al die ijdelheid, dat u aan het lieve kind doet denken?

Dan rest niets dan troostelooze smart en ineenge-

zonken verwachting, gelijk bij een Jakob, die op het lievelingskleed van zijn lieveling staarde. Dat kleed verkondigt hem den dood van hem wien het zoo goed stond, die juist in dat kleed zijn trots was. „Toen scheurde Jakob zijne kleederen en leide (in plaats van het ruime en statige opperkleed) een (nauwsluitenden) zak om zijne lenden; en (aldus ook) bedreef hij rouw over zijnen zoon, vele dagen." Wat ging er in zijn hart om? Welke verwijten deed hij misschien zich zelven? Hoe kwam de gedachte aan de verdeeldheid onder zijne kinderen hem toen wellicht steeds voor den geest! Hoe beschuldigde hij daarbij zich zelven, en hoe pijnde hem mogelijk de gedachte, dat hij te veel aan Jozefs jeugdige ijdelheid had toegegeven, nu de ernst van zoo vreeslijk einde hem te scherper de snijdende tegenstelling van een dartele jeugd en vroegen dood deed inzien. Daar lag nog altijd de bebloede rok. Kwamen er vermoedens tegen zijne andere kinderen in zijn hart op? Of verhoogde hun aanblik de smart van zijn gemis?

Ten minste „hij weigerde door hen vertroost te worden." Dikwijls ook maakt het gemis van den een, die ons werd ontnomen, ons onbillijk tegenover de velen, die ons nog werden gelaten. „Al zijne zonen en al zijne dochteren, de vrouwen zijner zonen, maakten zich op, om hem te troosten; maar hij weigerde zich te laten troosten en zeide: „want ik zal rouw bedrijvende, tot mijnen zoon in het graf nederdalen. Alzoo beweende hem zijn vader". Hoe fel straft de zonde menigmalen reeds in dit leven hen, die ze bedreven hebben, zonder dat nog de hand van den wrekenden rechter behoeft uitgestrekt te worden. Onnoemelijk veel leed de oude vader; maar wat was nog dit lijden, vergeleken bij de verbeten smart en verborgen wroeging der zonen? Wat moeten dezen gevoeld hebben, als zij

de tranen van hun grijzen vader en zijne troostelooze als wanhopige smart zagen. Dat hadden zij nu gedaan; en het kwaad wegnemen konden zij niet.

Wat dwingt ook het gepleegde kwaad de bedrijvers, om of de zonde te belijden, of daarin voorttegaan. U ook zal de geveinsdheid dier vertroostende kinderen tegen de borst stuiten, bij de gedachte, dat een enkel woord van hen de smart des vaders had kunnen lenigen; en dat éene woord — o vreeslijke wraak der zonde! — dat eene woord mogen zij niet uitspreken, zullen zij niet als moordenaren aangeklaagd en uitgedreven worden. Zij moeten het zwijgende aanhooren, dat hun vader allen troost afwijst, dien voor het geheele leven zelfs onmogelijk acht en schier verlangt, om door den dood met zijn beminden zoon hereenigd te worden. Want deze wensch ligt wel eenigszins in Jakobs woorden opgesloten.

En evenwel was er voor Jakobs rouw geen genoegzame grond; maar hij zelf wist dit niet. Zoo kan menigmalen een vader of eene moeder treuren over hun kind, terwijl de Heer bezig is met het veilig wegtebergen, en wat wij menigmalen beweenen als vermeende oorzaak van veel ellende, is dikwijls in Gods hand het middel tot veel vreugde en ter behouding van hen, die wij liefhebben. Terwijl Jakob den dood zijns zoons beweent, is deze zelf op weg naar grootheid en eere en wordt in hem aanvankelijk het woord Gods vervuld. „En de Midianieten (Medanieten) verkochten hem in Egypte, aan Potifar eenen hoveling van Farao, den overste der trawanten". Later zullen wij gelegenheid hebben, om op dezen terugtekomen; nu wordt deze slotaanmerking slechts aan dit hoofdstuk toegevoegd, om de tegenstelling te doen uitkomen tusschen de meening der menschen en de gedachten en leidingen Gods. Jakob waant Jozef dood en diens

droomen dus ijdel; God begint juist de waarheid dier droomen te vervullen.

Het slotvers van dit hoofdstuk is als het begin van een nieuw hoofdstuk uit de geschiedenis der Voorzienigheid Gods, die zoo duidelijk is waartenemen in de leidingen en besturing van Jozefs leven. 't Is evenwel niet alleen die moedgevende eigenschap Gods, die ons hier boven alles gepredikt wordt. Niet minder worden hier Gods Gerechtigheid, Trouw en zorgende Wijsheid verkondigd.

Wij hebben reeds overvloedig gelegenheid gehad, in dit hoofdstuk de duidelijke sporen van Gods strafeischende gerechtigheid optemerken. Immers niet alleen de dwaasheid en zonden der jeugdige ijdelheid van een Jozef, niet slechts de zondige voorliefde van Jakob en de onheilige naijver der broederen straften elkander wederkeerig; maar ook de wijze der strafoefening deed ons de heilige gerechtigheid van dien God aanschouwen, die nog in Jakobs ouderdom hem, in den vorm des lijdens, de zonden zijner jeugd deed zien.

Ook daarin is trouw Gods, die aldus bestendig de hand houdt aan de vorming en opvoeding Zijner kinderen; door hen ook met Zijne kastijdingen te heiligen. Maar wanneer wij van trouw Gods spreken, bedoelen wij toch meer in 't bijzonder die eigenschap Gods, waardoor Hij toont steeds Zich zelven gelijk te blijven en een Waarmaker Zijns woords te zijn. En zie nu, hoe in Jozefs tocht naar Egypte het woord vervuld wordt, dat Hij eens tot Abraham gesproken heeft.

Maar daarin schittert ook de zorgende Wijsheid Gods, dat Hij Zijne kastijdingen tevens doet strekken, èn tot volvoering van Zijnen Raad èn tot volmaking dergenen, die in Zijnen eeuwigen Raad zijn opgenomen. Zoude Jozef kunnen worden, die hij eenmaal moest zijn, de weldoener der zijnen, dan moest hij uit de

omgeving van het ouderlijke huis verre weg geleid en in eenen weg van druk en vernedering gebracht worden. Om eenmaal groot te kunnen zijn, moest hij eerst klein worden. Daartoe werd hij in deze oefenschool geleid.

God ontneemt u menigmalen vroeg uwe kinderen, opdat gij ze niet bederven zoudt door uwe ontijdige goedheid; opdat zij niet als uwe afgoden u zelven, gij niet door uwe toegevendheid hun tot een valstrik zoudt worden.

God ontneemt u en uwen kinderen somtijds de tijdelijke welvaart, opdat Hij aan u en aan uwe kinderen het woord bevestige: „Welzalig de man, die het juk in zijne jeugd draagt".

Op eene dergelijke jeugd volgt dan dikwijls de heilige ernst van den mannelijken leeftijd, en na dezen de goede ouderdom, die eindige in eene zalige eeuwigheid.

PSALM 105 : 5.

God zal Zijn waarheid nimmer krenken,
Maar eeuwig Zijn verbond gedenken.
  Zijn Woord wordt altoos trouw volbracht
  Tot in het duizendste geslacht.
  't Verbond met Abraham, Zijn vrind,
  Bevestigt Hij van kind tot kind.

XIII.

JUDA EN DE VERBORGEN VOORTPLANTING VAN HET BONDSZAAD.

Genesis XXXVIII : 1—30.

INHOUD: Geestelijk licht; de wonderen der wet en der bijbelsche geschiedenis; bondsvolk en bondszaad; de lijn der voortplanting van Adam tot Juda; gewicht der beteekenis van 1 Kron. 5 : 1, 2; drieërlei eerstgeboorte; het onderwerp en deszelfs verdeeling: de onheilige huwelijksgemeenschap (vs. 1—12), de zondige gemeenschap buiten het huwelijk (vs. 13—23), de merkwaardige uitkomst van dit alles (vs. 24—30). Andere verdeeling.

De onheilige huwelijksgemeenschap (vs. 1—12). Het vermoedelijk tijdstip; waarschijnlijk verband; zonde werkt geen gemeenschap maar scheiding; Hira de Adullamiet, Sua de Kananiet; zondig huwelijk, het drietal zonen. — Chezib; Thamar; Er. »In de oogen des Heeren" = naar het oordeel Gods; wet en gebruik aangaande het leviraatshuwelijk; Onans zonde en zelfzucht, voorspel der hedendaagsche zedeleer aangaande het huwelijk; Gods oordeel over die zedeleer. Juda's ongegronde vrees voor Sela; uitgesproken woord en ingehouden gedachte; Thamars argeloosheid, Juda's zelfzucht, uwe zonde; Juda weduwnaar; zijne vrouw nooit genoemd;

Zondige gemeenschap buiten 't huwelijk (vs. 13-23) Juda ras getroost; naar Timna; ter feestelijke gelegenheid, het schaapscheren. Wat wij ons zelven en wat wij anderen gunnen; prikkel der ergernis; de mensch niet altijd meester van eigen handelingen; Thamars voornemens; verder gegaan dan zij misschien wilde; wat zij deed en waarom. Enaim = oogen = in 't openbaar; in de straatdeur der tent; onrechtmatig ver-

moeden; gegrond vermoeden; het »bedekte aangezicht"; de niet-herkenning; het recht Thamars; Juda's onbehoorlijk voorstel; Thamars drangreden; haar stoute eisch; het »geitenbokskén", de zegelring, het snoer en de staf; de onderpanden; stok en staf; Thamars doel. Juda's bedoeling en teleurstelling; het pand niet gelost; Hira's oordeel over Thamar; hoer of hierodule? »Kedéscha"; Astarte; Kanaäns toenmalige eeredienst reeds verklaring van Kanaäns later oordeel. Juda's voorzichtigheid en zorg voor eigen goeden naam; onverantwoordelijke gedachteloosheid.

De merkwaardige uitkomsten (vs. 24—30). Een kwade tijding, scherp oordeel; Thamar voorgebracht om verbrand te worden; Juda's rechtsmacht; Thamars adel van karakter; grootmoedig gedrag, kiesche handelwijze; hoeren en tollenaren; de panden terug bezorgd; Juda's beschaming, kloeke uitspraak, openlijke zelfbeschuldiging. In afwachting, de geboorte der tweelingen; de vroedvrouw treffend beeld der tegenwoordige natuurwetenschap; empirie en hypothese; Perez en Zerah.

De hoofdgedachte van dit hoofdstuk. »Het oordeel van Delitzsch"; Thamar, Rachab, Ruth en Bathseba; Thamar en Ruth; de voormoederen des Heeren; wat allen gemeen hebben. De menschelijke natuur zondig, God heilig; vanwaar de heiligheid van den Christus? Waartoe het verhaal van Juda's val? waarschijnlijk antwoord. Besluit.

Ps. 119 : 9.

Gods woord is een licht; en gelijk het licht glans en vroolijkheid verspreidt, aldus doet het ook het woord des Heeren. Daarom kan de dichter in waarheid getuigen, dat hij „in den weg van Gods getuigenissen vroolijker is dan over allen rijkdom" (Ps. 119: 14). Daarom kan hij een rein en zuiver vermaak verwachten uit het houden van des Heeren inzettingen (Ps. 119 : 16).

Maar ook weet hij, dat het licht gezaaid is voor de rechtvaardigen (Ps. 97 : 11) en dat wij alleen bij Gods licht het licht aanschouwen (Ps. 36 : 10). Daarom moet hij van dien God dat licht in het ootmoedig gebed

afsmeeken, zal het op zijn pad afstralen, om zijn hart te vervroolijken. Immers God alleen is een licht, waarin gansch geen duisternis is.

Met den onbekeerden mensch, die door het licht van boven nog niet werd bestraald, is het als met de stomme en blinde afgoden: zij hebben oogen en zien niet. Dat weet en belijdt de zanger, wiens lied wij zoo aanstonds te samen aanhieven, als wij met hem baden: „ontdek mijne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van uwe wet".

Daar zijn in de heilige Wet des Heeren diepten en verborgenheden der waarheid en der reinheid Gods, die ons oog niet peilt en die onze blik niet opmerkt, zoo de Heere zelf dien blik niet richt en Zijn licht niet neerzendt, om èn Zijn getuigenis èn ons oog tegelijk te bestralen en te verhelderen. Daar liggen dekselen en windselen op en om ons verstand, die de Heere zelf moet wegnemen, zullen wij Zijn wonderen kunnen zien. En ook dit wegnemen is een wonder van Gods genade.

En gelijk het is met de wet Gods, aldus is het met de gewijde geschiedenis, die de bijbel ons brengt. Daar zijn diepten en hoogten der goddelijke openbaringen, die de Heere alleen ons kan doen zien. Wat allereerst onzen blik treft door het dadelijk groote en majestueuse is nog niet altijd het grootste. Gods grootheid wordt juist in het kleine en verborgene opgemerkt, en stemt, daarin aanschouwd, het geloovig hart nog veel meer tot stille en aanbiddende bewondering.

Zoo moge het ons gaan, nu wij de geschiedenis van Juda's afdwalingen, ons in het 38ste hoofdstuk van Genesis geboekt, gaan overpeinzen. Daar bovenal zullen wij gelegenheid hebben de verborgen gangen van Gods eeuwige bondstrouw en zorgende Voorzienigheid optemerken; niet minder dan in de geschiedenis van

Jozef die ons dit alles onmiddellijk te aanschouwen geeft. Terwijl het voorgaande hoofdstuk ons oog op Jozef vestigde als op den wegbereider voor de afzondering des bondsvolks, leert het nu aangegeven hoofdstuk ons Juda kennen als het middel in Gods hand tot voortplanting van het bondszaad. Nu, zonder tegenspraak het Bondszaad is meer dan het bondsvolk, gelijk Christus, het hoofd, meer is dan de gemeente, die is zijn lichaam. Om der wille van het Bondszaad is er het Bondsvolk en ter behoudenis van het Bondsvolk is er het Bondszaad. Jozef is Ephraim, d. i. de macht en heerschappij op zich zelve beschouwd; Juda is de koninklijke macht in verband met en als uiting van de verborgen grondgedachte des koninkrijks.

Dat zaad der belofte, gij herinnert het u wellicht, was reeds in het paradijs aan het eerste echtpaar voorspeld als het zaad der Vrouw, dat de slang den kop verpletteren en Adams zonde verzoenen zoude. Kain was het niet, hoewel Eva dit eerst meende; Abel was het evenmin, hoewel zijn stille vroomheid het schier zoude hebben doen vermoeden. In Seth, door God gezet, zoude de lijn der genade voortgeplant worden, die, tot op Noach voortgezet, wordt verlengd in Sem, terwijl Cham wordt verworpen. In Abraham treedt het straks weer duidelijker op, als hem, na terzijdestelling van Hagars zoon Ismael, de bondsbelofte in Izak werd verzekerd. Moge deze Ezau willen zegenen, God zelf wijst Jakob als den uitverkoren drager der belofte en van het Bondszaad aan. Van het twaalftal zonen nu, uit Jakob geboren, is noch Ruben de oudste, noch Jozef de vroomste het, in wien de door God zelven getrokken lijn der genade wordt voortgezet; maar, gelijk Jakob het op zijn sterfbed zeide: „Juda! gij zijt het".

Daarvan gewaagt de zeer merkwaardige plaats 1 Kron.

5 : 1, 2, waar gij deze woorden leest: „De kinderen van RUBEN nu, den eerstgeborenen van Israel: (want hij was de eerstgeborene); maar dewijl hij zijns vaders bed ontheiligd had, werd zijn eerstgeboorte gegeven aan de kinderen van JOZEF, den zoon van Israel, doch niet alzoo dat hij zich in het geslachtsregister naar de eerstgeboorte rekenen mocht: want JUDA werd machtig onder zijne broeders, en die tot een voorganganger was, was uit hem, doch de eerstgeboorte was van Jozef". — Hoe scherp en juist wordt hier de scheiding en onderscheiding der uitwendige voorrechten des aanziens in Jozef; en de innerlijke werkelijkheid der macht in Juda aangewezen! Daar is drieërlei eerstgeboorte: die door de natuur, de tweede door gunstige beschikking van menschen, de derde door de vrijmachtige verkiezing Gods".

In Juda wordt de lijn der genade van het bondszaad voortgezet, in hem het beginsel der macht voortgeplant, langs de verborgen wegen der goddelijke leiding. Dat juist verhaalt ons nu het, daardoor dubbel merkwaardige, acht-en-dertigste Hoofdstuk, dat tot eigenlijken inhoud heeft: Juda in zijne betrekking tot de verborgen voortplanting van het bondszaad. Daartoe wordt ons eerst zijn onheilig huwelijk, dat verbroken werd, verhaald (Gen. 38 : 1—12); daarna zijne zondige gemeenschap met Thamar (38 : 13—23) bericht, en straks de merkwaardige uitkomst van dit alles (vs. 24—30) in het licht gesteld. Eerst is er Juda's huwelijk met eene Kenanietische (vs. 1-5), daarna het vruchteloos huwelijk zijner zonen (vs. 6—11), straks Juda's zondige gemeenschap met Thamar (v. 12—26) en ten laatste de geboorte van het ware zaad Juda's.

Laat mij u eerst het belangrijke verhaal, dat ons in dit hoofdstuk gegeven wordt, in deszelfs geheel beloop en groote trekken mogen voorstellen, opdat ons de gewichtigste hoofdpunten der beschouwing, waarop het meeste licht moet vallen, allereerst blijken. Dan zullen wij daarna gelegenheid hebben, om de enkele bijzonderheden van woordverklaring en toelichtingen nader aan te wijzen. — 't Was omstreeks denzelfden tijd van Jozefs verkoop aan de Midianieten, dat zijn broeder Juda zich van de andere zonen Jakobs afzonderde, om zich aan een man aantesluiten, wiens naam Hira was en die te Adullam woonde, een plaatsje in het latere stamgebied van Juda, dat ook door Davids verblijf aldaar vermaardheid kreeg. Wat Juda daartoe bewoog, wordt hier niet aangegeven.

Daar is evenwel een vermoedelijk verband tusschen Juda's vertrek en tusschen hetgeen ons vroeger van diens inmenging in de omstandigheid van Jozefs verkoop was gemeld. Misschien had Juda zijnen broeders hunne misdadige voornemens verweten; maar, wat veel waarschijnlijker is, misschien ook kon Juda niet langer getuige zijn van de hevige smart, waaronder vader Jakob gebogen ging. Daarom was het wellicht ook Juda, die later spreken kon, gelijk hij dit deed tegenover Jakob en ook tegenover Jozef (Gen. 44 : 18—34). Juda zocht afleiding en verstrooiing, om de stem van het wroegend geweten tot zwijgen te brengen. Voor een wijle moge de zonde schijnen de menschen bijeen te kunnen brengen; bijeen houden kan zij diezelfden niet. Er ligt in haar een beginsel van verdeeling. Blijvende gemeenschap werkt zij niet, wel innerlijke scheuring en scheiding.

Ten huize van Hira leerde Juda de dochter kennen van een Kenanietisch man, wiens naam Sua was. Uit deze laatste toevoeging zoude men mogen opmaken,

dat Hira zelf, hoewel in Kanaän wonende, evenwel niet tot de oorspronkelijke inboorlingen des lands behoorde, en dat Juda, tot hem aftrekkende, evenwel daardoor zich nog niet met de Kenanieten vermengde. Zulks geschiedde later, helaas! wel; door de echtverbindtenis namelijk, die hij met de dochter van Sua sloot. „En Juda zag aldaar de dochter van een Kenanietisch man, wiens naam was Sua, en hij nam haar (tot vrouw) en ging tot haar in”. Dat was eene smartelijke gebeurtenis in het geslacht Abrahams en een smaad voor het gansche geslacht. Ook van Simeon wordt hetzelfde gemeld (Gen. 46 : 10), die mede éénen zoon, en dezen uit eene Kenanietische vrouw had.

Een drietal zonen, Er, Onan en Sela werden Juda uit dat onheilig huwelijk geschonken en bij de geboorte van den jongste was Juda niet daarbij tegenwoordig, daar hij toen te Chezib was. Sommigen meenen dat dit plaatsjen hetzelfde was, als hetwelk later Achzib (Jos. 15 : 44) wordt genoemd. Of hier bij het woordeken „Chezib” wel eigenlijk aan een plaatsnaam en niet aan zekere leugenachtige voorstelling van de zijde van Juda's gade of bedriegelijke verwachting van Juda zelven moet gedacht worden, wagen wij niet te bepalen. Zeer opmerkelijk blijft evenwel de toevoeging, dat Juda bij de geboorte van Sela afwezig was; terwijl evengoed op eene zekere teleurstelling of bevreemdende verwondering bij Juda het vermoeden kan vallen.

Gevoelde Juda iets van het onheilige, dat er voor een nazaat Abrahams en een zoon des verbonds in gelegen was, om met eene Kenanitische gehuwd te zijn? Gevoelde hij misschien, dat gelijk Ezau eenmaal, door zijn huwelijk met de dochteren Heths, een hartzeer werd voor Izak en Rebekka, hij dit was geworden voor zijn vader Jakob? Wij weten dit alles wel niet, maar mogen het eenigszins opmaken uit zijne

pogingen, om zelf voor zijne zonen een gade te zoeken; ook misschien hieruit, dat Thamar hoogst waarschijnlijk geen Kananietische was, omdat dit er anders toch in den bijbel bij vermeld zoude zijn, gelijk het bij de dochter Sua's, Juda's gemalin, was gedaan.

„Juda nu nam eene vrouw voor Er, zijnen eerstgeborene, en haar naam was Thamar". Maar 't is niet genoeg, de ouderlijke zorg voor het welzijn onzer kinderen en de reinhouding van ons geslacht uittestrekken tot zelfs over het huwelijk onzer zonen en dochteren. Hoe goed dit op zich zelve ook zij, het is niet genoeg; zoolang onze voorzorgen en daarmee samenhangende maatregelen niet genomen worden met en niet zijn in de gunst des Heeren. Dat ondervond Juda. „Maar Er, de eerstgeborene van Juda, was kwaad in des Heeren oogen; daarom doodde hem de Heer''. Daar moet hiermede sprake zijn van een plotselingen en opmerkelijken dood, die juist door de snelheid en het onverwachte een kennelijk teeken was van des Heeren ongenoegen over eenige openbare zonde van Er, Juda's oudsten zoon.

Daarmede willen wij niet gezegd hebben, dat de uitdrukking: „in de oogen des Heeren" met den zin van ons „openbaar" zoude gelijk staan. Reeds vroeger hebben wij deze zegswijze verklaard, door haar te omschrijven: als naar het oordeel en naar den maatstaf des rechts, gelijk dit is bij den Heere en niet bij den mensch. De oudste zoon uit de gelijkenis, die misschien, gelijk andere eigengerechtige fariseën, goed was in de oogen der menschen, was dit daarom nog niet „in de oogen des Heeren", naar den maatstaf van het heilig recht Gods gemeten. Er moet hier eene onderscheiding in het oog gehouden worden, die de Heere zelf aan den profeet Samuel aangeeft: „Want

de mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan". (1 Sam. 16 : 7)

Hetzelfde oordeel, dat over Juda's oudsten zoon werd uitgesproken, en dezelfde straf die dezen trof, gewerd ook Juda's tweeden zoon Onan, die na den dood van Er door Juda aan Thamar ten echtgenoot was gegeven. Want wat later wet werd onder Israel door het bevel Gods (Deut. 25 : 5), was, gelijk uit deze geschiedenis blijkt, reeds gebruik onder de voor-mosaïsche voorvaderen, namelijk: wanneer een man zijne weduwe kinderloos achterliet, moest deze door den in leeftijd steeds naastvolgenden broeder gehuwd worden. Het eerste kind, uit dat huwelijk gesproten, werd dan beschouwd als in de rechten en voorrechten van den gestorven man, ook wat het erfrecht aangaat, getreden te zijn. Dat aloude recht van het leviraatshuwelijk verklaart ons Naomi's verwachting, aangaande een huwelijk van Boaz met haar schoondochter Ruth (Ruth 3:2).

Dat was het wat Juda bedoelde, als hij tot Onan zeide: „ga in tot uws broeders huisvrouw en trouw haar in uws broeders naam en verwek uwen broeder zaad". Hiermede zoude evenwel Onan zich zelven tijdelijk benadeelen; want na Ers dood was hij de eerstgeborene en had dus, na Juda, recht op het grootste aanzien bij diens leven en op een dubbel deel in de erfenis bij diens dood. Indien hij met Thamar huwde en kinderen bij haar won bleef hij, gelijk hij van den aanvang was, steeds de tweede in den kring van Juda's huis en omgeving. „Doch Onan wetende, dat dit zaad voor hem niet zoude zijn, zoo geschiedde het, als hij tot zijn broeders huisvrouw inging, dat hij het verdorf tegen de aarde, om zijnen broeder geen zaad te geven".

Van deze vrouw wil hij daarom geen kroost en daarom bedreef hij het onnatuurlijke, en toch helaas!

zooveel voorkomend vergrijp, dat hij het vleeschelijk genot der huwelijksgemeenschap zocht, maar de natuurlijke gevolgen daarvan, de verwekking van kroost, tevens wilde voorkomen. Door deze wandaad huldigde hij dus reeds toen eene zedeleer, die men, tot schande van ons vaderland, in onze dagen openlijk dorst voortestaan en voor onze ooren uittespreken! Hoe diep moet een geslacht gezonken zijn, dat het kalm aanhoort, hoe men een bedrijf vergoelijkt niet alleen, maar aanprijst bovendien, een bedrijf dat als stuitend misdrijf door den bijbel gebrandmerkt wordt, waartegen het zedelijke gevoel onmiddellijk opkomt, en weswegens den bedrijver de toorn Gods trof. „En het was kwaad in des Heeren oogen wat hij deed; daarom doodde Hij hem ook".

Thans restte Juda nog maar éen zoon. Het vroeg en plotseling afsterven der twee anderen deed hem vreezen voor het leven van den derden zoon, die hem nog overbleef. Waarschijnlijk kende hij de zondige oorzaak van hun dood niet, en ook had hij gewis de oogen nog niet geopend voor het oordeel Gods, dat menigmalen ook in den dood onzer kinderen tot en over ons komt. Aan Thamar en aan den huwelijksomgang met haar, en niet aan hun eigene zonde, wijt hij den dood zijner zonen. Zoo ook zoeken wij de oorzaken van onze krankten en kwalen dikwijls in geheel iets anders dan in de werkelijke reden: ons zedelijk kwaad. Juda meende door voorzichtig beleid en onrechtmatige terughouding zijn zoon Sela in het leven te kunnen behouden; terwijl hij zijne eigenlijke bedoeling voor zijne schoondochter Thamar verborgen hield.

„Toen zeide Juda tot Thamar, zijne schoondochter: blijf weduwe in uws vaders huis, totdat mijn zoon Sela groot wordt". Zoo luiden zijne uitgesproken woorden, waarin veel teederheid voor zijn eigen vleesch

en bloed, d. i. voor zijnen Sela doorstraalt; dien hij om den dood van Er en Onan nog te liever heeft, en daarom met bijzonderen nadruk „mijn zoon" noemt. Zoo luiden zijne uitgesproken woorden, waarin evenwel veel onbillijks ligt, en die in strijd zijn met zijne niet uitgesproken ingehouden gedachte. De liefde voor ons eigen vleesch en bloed maakt ons dikwijls onbillijk tegenover de aangehuwden, en de zorg voor de belangen der aanverwanten maakt ons menigmalen blind en hard voor het belang van vreemden. Hij wil Thamar dwingen weduwe te blijven, terwijl hij toch niet voornemens is, haar zijnen zoon ten huwelijk te geven. „Want hij zeide (d. i. dacht bij zich zelven), dat niet misschien deze ook sterve gelijk zijne broeders!"

De argelooze schoondochter, die haren schoonvader vertrouwde, vermoedde geen kwaad. „Zoo ging Thamar heen en bleef in haars vaders huis". Dit is de aard der zelfzucht; wat wij zelve niet kunnen genieten, gunnen wij daarom nog niet aan een ander, en, hoewel wij metderdaad toonen, dat wij op iets geen recht of betrekking meer hebben, laat onze eigenliefde ons evenwel niet toe, dit, door het openlijk uittespreken, los te laten; opdat niet een ander het door ons miskende en verworpen recht tot zijn nut en voordeel aanwende. Bij onzen strijd tusschen onze vrees en ons eigenbelang, maken wij zonder veel gewetensbezwaar dikwijls derden tot het slachtoffer onzer onbillijkheid. Voor zijnen zoon wil Juda Thamar niet, en toch kan hij het niet goed dulden, dat zij, die rechtens zijnen zoon toebehoorde, nu de vrouw van een ander zou worden. 't Is o jongeling! eene bladzijde uit uwe eigene levensgeschiedenis. Och, of er bij en door u niemand het hart door zoo iets gebroken worde.

Middelerwijl was ook Juda zelf weduwenaar geworden. „Als nu vele dagen verloopen waren, stierf de

dochter van Sua, de huisvrouw van Juda". Opmerkelijk is het wel, dat nooit haar eigen naam in den bijbel genoemd wordt, alsof zij niet als Juda's wettige, door God voor hem bestemde gade mocht erkend worden. Hij scheen zich ook spoedig over haar verlies te kunnen troosten. Wel komt hier wederom de onbillijkheid der zelfzucht aan het licht. Wat Juda der weduwe zijner zonen ontzeide, dat veroorloofde hij zich zelven wel, en hij bracht aldus door zijn eigen gedrag zich zelven in tegenspraak met zijn deftig voorschrift. Zoo vergunnen wij menigmalen ons zelven wat wij een ander niet toestaan, en zijn voor ons zelf toegevend in datgene, waarin wij voor anderen hard zijn. Immers Thamar had hij voor langen tijd de weduwenrouw opgelegd en „daarna troostte zich Juda en ging op tot zijne schaapscheerders naar Timna toe, hij en Hira, zijn vriend, de Adullamiet". Wordt wederom deze laatste naam toegevoegd, om Hira als Adullamiet te onderscheiden van de eigenlijke ingeboren Kanaänieten?

Dergelijke tegenspraak tusschen den dwang aan anderen opgelegd en de vrijheid, die men zich zelven vergunt, zal steeds het argeloos gemoed stuiten en meest het tot verzet prikkelen. En gewoonlijk zijn er genoeg menschen, die de onvriendelijke vriendelijkheid hebben, u op die ongelijkheid tusschen den eisch aan anderen en het gedrag van ons zelven opmerkzaam te maken. „En men gaf Thamar te kennen, zeggende: zie uwe schoonvader gaat op naar Timna, om zijne schapen te scheren". Dat was dan een groot feest voor den veehouder, als hij in de vele en rijke vachten, in den ruimen oogst van wol de vruchten van zijn arbeid mocht inzamelen. Zoo worden wij in de Schrift telkens op de feestelijke gelegenheden van het scheren der schapen gewezen bij Laban reeds vroeger, bij Nabal (1 Sam. 25 : 4) en Absalom (2 Sam. 13 : 13) later.

Als Juda, de weduwnaar, naar feesten ging en het rouwgewaad aflegde, dan mocht zijne schoondochter, de weduwe Thamar, dat ook doen. Dat zal zij hem doen gevoelen, „Toen leide zij de kleederen van haar weduwschap van zich af”. Wellicht koesterde zij daarbij nog andere ontwerpen in haar hart, hoewel wij dit niet bepaald durven verzekeren. Veel hangt toch dikwerf in ons leven van omstandigheden af, en deze zelve hangen van de leiding der Voorzienigheid Gods af. Dat moet niet vergeten worden bij de beoordeeling van Thamars handelwijze, die ons hier gemeld wordt, en ons nog een tweede en voornamer reden van haar bevreemdend doen laat opmerken. Bij den eersten oogopslag zal haar menigeen veroordeeld hebben; naderhand moet Juda zelf haar geheele handelwijze rechtvaardigen.

W a t deed zij dan en w a a r o m deed zij het? Nadat zij haar weduwengewaad afgelegd had „bedekte zij zich met eenen sluier en bewond zich en zette zich aan den ingang der twee fonteinen, die op den weg naar Timna is. Want zij zag dat Sela groot geworden was en zij hem niet ter vrouwe was gegeven”. Dit is zeker, dat Thamar allereerst en met een bepaald doel de aandacht ook van Juda wilde trekken; omdat zij oordeelde, dat haar weduwenstaat onrechtmatig lang verlengd werd, doordien men haar den beloofden echtgenoot Sela onthield. Moeilijker is het zich een juist begrip te vormen, van het middel dat zij daartoe noodig keurde. Hoedanig was de plaats waarheen zij zich begaf? Indien wij deze door de omschrijving van „aan den ingang der twee fonteinen” aanduiden, rijst er wel een misschien onrechtmatig vermoeden aangaande Thamars zedelijk gedrag in ons op; maar doen wij dan niet tevens den oorspronkelijken tekst eenig geweld aan?

Ook de kantteekenaren gevoelden dit. Daarom voeg-

den zij aan den rand deze woorden toe. „Ofte Enaim, hetwelk sommigen houden voor den naam eener plaats. Sommigen zetten het over: een scheidweg genoemd naar hun gevoelen deure der oogen, omdat op een kruisweg de oogen als opengedaan worden, om herwaarts of derwaarts te zien". Wij zouden liever willen vertalen: Zij zat in de deur, gelijk eens Abraham, (Gen. 18:1) die naar buiten zag en op den weg naar Timna uitzag. Zij kon ieder zien die voorbij ging, gelijk ieder die voorbij ging ook haar konde zien. Dat wilde zij juist. Zij wist dat Juda daar voorbij moest komen, wilde door hem gezien en aangesproken worden en bovendien gevraagd naar de reden van haar ongewonen tooi. Dan zoude zij de reden daarvan aangegeven hebben.

Haar vermoeden was niet ongegrond. Juda kwam daar ook werkelijk voorbij. „Maar als Juda haar zag, zoo hield hij haar voor eene hoer," omdat zij daar in de opene deur der tent zat en niet, zooals der vrouw betaamde, in het vrouwenvertrek, gelijk wij dit van een Sara vernomen hebben. Vraag niet, hoe dergelijke gedachte in Juda's hart aangaande zijne schoondochter kon opkomen. Hij vermoedde immers niet, dat zij het was, die hij toch ook in weduwendos en ver van deze plaats waande. Hij kon het ook niet weten, „overmits zij haar aangezicht bedekt had". Dat laatste wordt niet er bijgevoegd, om de reden van Juda's krenkend vermoeden te verklaren; maar om ons te zeggen, waarom hij Thamar niet aanstonds als zijne schoondochter herkende. Want het omwinden van het hoofd met den sluier moest juist de gedachte aan onzedelijke bedoelingen bij Thamar voor iederen voorbijganger verre houden.

Hij herkende zijne eigene schoondochter niet, hoewel zij juist dit had beoogd. Dat onbegrijpelijke der niet-

herkenning, dat eigenlijk de knoop dezer geschiedenis is, komt ook in het volgende uit. „Juda week tot haar naar den weg en zeide: kom toch, laat mij tot u ingaan"; temeer bewijs voor hetgeen volgt: „want hij wist niet dat het zijn schoondochter was". Iets dergelijks had Thamar niet verwacht, ook niet bedoeld; maar zij wist dat Juda weduwnaar was. Zij had recht op den zoon, dien de vader haar echter onthield. Toch wilde zij zoo gaarne van het geslacht des verbonds kroost hebben. „Zal het nu wellicht de vader zelf in plaats van den zoon moeten zijn? Mocht zij wellicht daartoe met Er en Onan niet in nauwer gemeenschap des vleesches treden?" Want dit, dunkt ons, doet de Schrift wel zeer duidelijk uitkomen, dat er eigenlijk geen echtelijke omgang nog tusschen Thamar en Juda's zonen had plaats gevonden. Daarom blijft het vermoeden van gepleegde bloedschande hier dan ook verre.

Op het onbehoorlijke voorstel Juda's, die op dit oogenblik, gelijk later zijn nazaat David bij eene andere gelegenheid, slechts luistert naar de stem der vleeschelijke lusten, antwoordt Thamar met eene vraag: „wat zult gij mij geven, dat gij tot mij ingaat?" Reeds deze vraag doet ons zien, dat het bij Thamar niet de zinnelijke drift is, die haar doet handelen, zooals zij doet; en dat het evenmin uit hebzucht geschiedt, blijkt genoeg uit het vervolg dezer geschiedenis. En Juda antwoordde: „ik zal u eenen geitenbok van de kudde zenden. En zij zeide: zoo gij pand zult geven, totdat gij hem zendt". Toen, op Juda's vraag waarin dat pand bestaan zoude, eischt zij niets minder dan: „zijn zegelring, zijn snoer en zijn staf, die in zijne hand was". Juda willigt haar voorwaarden in en zij ontving hem ten harent en schonk hem hare gunsten.

Naar mijn gevoelen, dat ik evenwel niet aanstonds

nader bevestigen kan, was het geitenboksken, waarvan Juda spreekt, gansch iets anders dan het verachtelijke loon voor het genot der ongeoorloofde gunsten. Kan een zoodanig geschenk niet de beteekenis van een huwelijkspand gehad hebben? Ten minste uit de geschiedenis van Simson (Richt. 15 : 1) zoude men iets dergelijks mogen opmaken; en hoe groot de innerlijke waarde van een zoodanig geschenk nu ook mocht wezen, en werkelijk was deze niet zoo groot, nooit zoude het tegen een pand kunnen opwegen, als Thamar daarvoor van Juda eischte en ook door Juda werd ingewilligd. Men geeft geen (waarschijnlijk gouden) zegelring, geen (misschien prachtig gewerkt) snoer, geen staf tot onderpand van een geitenbok; indien deze niet ook nog een andere beteekenis had. Gewis was het niet het offerdier, dat door de priesteressen van Astarte werd gebracht. Want Juda heeft haar, gelijk later blijken zal, niet voor eene dergelijke priesteres aangezien.

Wij mogen hierbij niet voorbijzien, dat de panden, die Thamar eischte, niet slechts zaken van groote waarde waren, maar ook teekenen des aanziens, der waardigheid en des vertrouwens. Wie iemands zegelring bezat, werd geacht diens geheele vertrouwen en innige hoogachting verworven te hebben; en de staf is steeds teeken van vorstelijke waardigheid en toevertrouwd ambt. Het woord (matté) dat hier van Juda's staf gebezigd wordt leert ons, dat het maar geen ruwe stok of knods (makkél) was, maar een kunstige door menschenhanden vervaardigde wandelstaf. Uit dit alles maken wij het waarschijnlijke vermoeden op, dat Thamar, aan wie Sela, de zoon Juda's, werd onthouden, om kroost uit het uitverkoren volk te winnen, eene echtverbindtenis zocht met Juda zelven, die weduwnaar was. Zoo lokte later de Moabitische Ruth, op

aansporing van Naomi, eene vereeniging met Juda's afstammeling Boaz uit.

Dat was evenwel niet de bedoeling van Juda, wien het slechts om de inwilliging van eene oogenblikkelijke begeerte te doen was. Daarom ook zocht hij zijn pand te lossen, maar te vergeefs. Want nadat Thamar aanvankelijk haar doel bereikt had, „maakte zij zich op en ging heen en leide haren sluier van zich af", waarmede zij zich onkenbaar gemaakt, en het teeken van geëindigde rouw gegeven had. „En zij trok aan de kleederen van haar weduwschap", waartoe de sluier dus niet behoorde. „En Juda zond den geitenbok door de hand van zijnen vriend, den Adullamiet, om het pand uit de hand der vrouw te nemen; maar hij vond haar niet".

Deze, die uit vriendschap en niet maar uit plichtgevoel zijne taak op zich had genomen, rust niet, voordat hij de reden van Thamars afwezigheid weet. Bij zijne nasporingen echter vindt hij zich teleurgesteld, en hij vraagde de lieden van hare plaats, zeggende: waar is de hoer, die bij deze twee fonteinen aan den weg was? En zij zeiden: hier is geen hoer geweest". Uit de vraag van Juda's vriend en het antwoord aan dezen gegeven blijkt, dat hij aangaande Thamar eene andere opvatting had dan Juda; want hij gebruikt om haar aanteduiden een geheel ander woord. Gelijk Juda Thamar noemt (z o n a), zoo wordt ook Rachab later in Josua genoemd; maar de naam K e d é s c h a, waarmede Juda's vriend Thamar bestempelde, liet iets anders aangaande haar en de toenmalige bevolking van Kanaän vermoeden.

Daaruit blijkt immers, dat reeds toen ter tijde die walgelijke eerdienst in Kanaän inheemsch was, die zich later over schier geheel West-Azië heeft uitgebreid; de dienst, waarbij het zich eer- en bandeloos overgeven

aan de onreine lusten des mans voor de Kenanitische vrouw het eervol offer was, dat zij aan Astarte, de vuige godin der ontucht, herhaaldelijk bracht. Zoo werd de maagd tot eere-priesteres der ontucht gewijd en werd hoererij de godsdienst der inheemsche Kenanieten. Wat wonder dan ook, dat bij Israels verovering van Kanaän, de inwoners des lands zoo diep verdorven waren, dat zij, om de besmetting des volks en der zeden te voorkomen, niet genezen konden, maar uitgeroeid moesten worden.

Eene dergelijke priesteres was Thamar evenwel niet. Daarom „keerde Hira dan ook weder tot Juda en zeide: ik heb haar niet gevonden en ook, zoo berichtte hij, ook zeiden de lieden van die plaats: hier is geen hoer geweest". Als Juda's vriend aldus met den geitenbok in plaats van met de ingeloste panden tot hem was teruggekeerd, en tot verklaring slechts dit weet te zeggen, toont Juda zich wel teleurgesteld, maar raadt hij evenwel van verder onderzoek aftezien.

Het stelt hem gerust, dat hij ten minste getoond heeft zijn plicht te willen doen, om zijn woord gestand te doen en zijn pand in te lossen. Verdere nasporingen zouden misschien niet vruchteloos zijn, maar hem te schande kunnen maken. „Toen zeide Juda: zij neme het voor zich, opdat wij misschien niet tot verachting worden". De schuld is van hem af; „zie, ik heb dezen bok gezonden, maar gij hebt haar niet gevonden".

Juda schijnt met deze regeling en dien niet vermoeden loop der dingen vrij wel tevreden. Mogelijk had hij het geheele geval spoedig vergeten; maar weldra zouden de gevolgen, waarop hij niet had gerekend, het met schrik hem weer in 't geheugen roepen. Hoe menigeen, die gedachteloos de heete drift inwilligde

en toen weinig om de ontzettende gevolgen dacht, gevoelt zich later niet voor geheel het leven door die gevolgen gebonden en ongelukkig. Och, of gij het vroeger mocht bedenken, en, indien gij het niet hebt bedacht, dan later ook eerlijk de schande der gevolgen aanvaarden, om niet dubbel slecht te handelen, door de slechte daad wel en hare gevolgen niet gewild te hebben. In dit laatste opzicht kan Juda menigeen tot beschamend voorbeeld strekken.

„En het geschiedde omtrent na drie maanden, dat men Juda te kennen gaf, zeggende: Thamar, uwe schoondochter heeft gehoereerd, en ook zie, zij is zwanger van hoererij". Op zoo zware beschuldiging is kort en straf het bescheid van den man, aan wien als aan het hoofd van zijn bijzonderen familiekring, de zorg voor hare eer was toevertrouwd en die voor de handhaving van het recht binnen dien kring had te waken. „Toen zeide Juda: breng ze hervoor, dat zij verbrand worde". Kwaad is de tijding, maar stug en scherp als de toon van een rechterlijk eindvonnis is dit ras bevel. Hoe hard oordeelt de mensch toch over de zonden van anderen, terwijl hij toch voor zijne eigene zoo toegevend is!

En zij werd voorgebracht de arme vrouw, uit het huis haars vaders, naar het open plein, om het schrikkelijk vonnis te ondergaan. Zoo aanstonds zal de jeugdige vrouw, met de vrucht van haar overspel nog in den schoot, verbrand worden en zoo zal de hoon gewroken zijn, door haar aan Sela, den voor haar bestemden gade, en in dezen aan Juda zelven aangedaan. Reeds is zij op de strafplaats aangekomen. Zij behoeft maar één enkel woord te spreken, om den al te gestrengen rechter te vernederen. Zal zij het doen? Neen, daarvoor is haar hart te groot en te edel. O,

die Thamar toont, bij al haar schijnbaar zedelijke zwakheid, een schoon en rein karakter, een echte, edele vrouwennatuur. Zij kan Juda beschamen, zij doet het niet, maar zij stelt integendeel vertrouwen in zijn hart en geestesadel.

Uitnemend doet de Schrift het teedere en kiesche in Thamars handelwijze tegenover Juda uitkomen. „Als zij voorgebracht werd, schikte zij tot haren zweer, om te zeggen: Bij den man, wiens deze dingen zijn, ben ik zwanger; en zij zeide: beken toch, wiens deze zegelring en deze snoeren en deze staf zijn". Bij het terugzenden van de gegeven panden aan haar schoonvader stelt zij zich geheel in zijne macht, maakt zij zich tegenover hem geheel weerloos, en wil zij straks liever den onverdienden marteldood sterven dan den man, die haar lief geworden is, in het openbaar te beschuldigen en te vernederen.

Gewis, dergelijke hoeren en tollenaren zullen menigeen voorgaan in 't koninkrijk Gods, gelijk zij ook vele braven en deugdzamen overtroffen, zoowel in overgegevenheid der alles wagende liefde als in den verborgen adel des geestes. Oordeel gij niet te spoedig en te hard al die arme Magdalena's, wier gedrag ze van zelf reeds in het openbaar veroordeelt. Voor hoe menigeen dezer werdt gij, o deugdzame man! de oorzaak van haar val! Beneden hoe menigeen dezer plaatst u uw eigen geweten, hooggeëerde vrouwe! in het oog van dien God, die ook de verborgen gangen en de geheimste begeerten ziet en oordeelt?

Gewis, Juda gevoelt daarvan iets, als hij beschaamd en verlegen de teruggegeven panden in zijn hand ziet. Gewis bewondert hij den moed, de liefde en de kieschheid dezer vrouw. Als man weet hij de grootheid te waardeeren der daad, waartoe hij geenen man, zich zelven niet, veel minder dan eene zwakke vrouw in

staat had geacht. Daarom moet hij openlijk haar in eere herstellen en uitspreken wat hij aangaande Thamars doen oordeelt, in vergelijking met zich zelven. Ook Juda treedt in die uitspraak als een kloek en edel hart op. Hij vreest niet zich zelven in het openbaar te beschuldigen, waar het de eerherstelling van een ander geldt. „En Juda kende ze en zeide: Zij is rechtvaardiger dan ik, daarom dat ik haar aan mijnen zoon Sela niet gegeven heb". Als zijne gade mag hij haar niet nemen, die aan zijne zoon was toegezegd, en voor eene bijzit bleek zij te groot en te edel; „en hij bekende haar voortaan niet meer". — Niet het zichzelve recht willen verschaffen met druk en kribbig woord, maar te kunnen dulden en zwijgen dwingt den man achting af voor de vrouw en verschaft haar ten laatste de zege over hem. Zoo dan werd Thamar nog op de strafplaats vrijgesproken en mocht zij naar het huis haars vaders terugkeeren, om daar den bangen en blijden dag aftewachten, waarop zij moeder zou worden.

Maar ook toen geschiedde er iets bijzonders, dat de aandacht der omstanders wekte en gewis als iets merkwaardigs in het stamboek stond aangeteekend. Wat het beteekenen moest wist men niet aantegeven, maar gewis duidde het op iets bijzonders in de toekomst. Hoor wat het was. „En het geschiedde als zij baren zoude, zie zoo waren tweelingen in haren buik. En het geschiedde, als zij baarde, dat een de hand uitgaf; en de vroedvrouw nam dezelve en zij bond een scharlaken (draad), die gewis in die ure van spanning het naast bij de hand lag, om zijne hand, zeggende: deze komt het eerst uit".

Maar de uitspraken der wetenschap ook die der ervaring, hoe stout ook uitgesproken en hoezeer ook bogende op de gave der voorzegging, komen dikwijls

verkeerd uit. Gelijk het met zoo menige weersvoorspelling en natuurlijke berekening dikwerf gaat, was het ook hier met de uitspraak der vroedvrouw. „Maar het geschiedde, als hij zijne hand weder intoog", — en met die vooraf niet te berekenen spelingen der natuur, waarin zich voor het geloof de voorzienige hand Gods laat zien, rekent de natuurwetenschap te weinig, — „ziet, toen kwam zijn broeder uit". Is de vroedvrouw nu beschaamd? Neen. Wel is zij, angstig waarnemende en tegelijk stoute gissingen wagende, het trouwe beeld der hedendaagsche natuurwetenschap. Met de vrouwelijke gevatheid en snapachtigheid dezer, heeft zij dadelijk eene verklaring ter verontschuldiging van eigen onkunde gereed. „En zij zeide: hoe zijt gij doorgebroken? Op u is de breuke". De fout der berekening ligt aan het kleine kind, niet aan de wijze vrouw. En ter gedachtenis aan het feit, dat een onnoozel wicht in tegenspraak met de wetenschap durfde geboren worden, noemde men zijnen naam Perez", d. i. doorbreker. „En daarna kwam zijn broeder uit, om wiens hand de scharlaken draad was; en", om wille van den rooden weerschijn, „noemde men zijnen naam Zera", d. i. glans of schittering. Te vergeefs heeft men onder die tweelingen later allerlei tegenstellingen voorafgebeeld willen zien.

De voorbarige gedachten der menschheid beschaamd door de leidingen Gods, die in de uitkomsten zich uitspreken, is de waarheid, die niet alleen het slotvers van dit hoofdstuk ons predikt, maar die van het geheel als 't ware de hoofdinhoud is. Straks zal Jozefs geschiedenis ons diezelfde waarheid komen verkondigen. Maar krachtiger en heerlijker dan eenige vroegere of latere gebeurtenis in den bijbel of in de wereldgeschiedenis, stelt de komst, dood en opstan-

ding onzes Heeren, de waarheid van deze uitspraak in het licht. Hij is het om wiens wille de gansche geschiedenis in het aanzijn trad, door wiens goddelijke kracht zij gedragen wordt, en tot wiens verheerlijking zij eindelijk henenleidt, Juda's zoon, de Christus Gods.

Heerlijker dan door de geboorte van Juda's zoon Perez, wordt deze waarheid bevestigd door de geboorte van Hem, die is uit Perez en wiens komst ons den sleutel geeft tot ontsluiting, ook van het heilgeheim in deze gebeurtenis opgesloten; tot doorbreking der banden van onzekerheid en twijfelende onbeslistheid, die ons bij dit verhaal doen vragen: waartoe dit alles en waartoe van dit alles in Gods woord zoo uitvoerig verhaal? Straks zoeken wij het antwoord, maar laat ons vooraf het oordeel van een der uitstekendste bijbelverklaarders van den tegenwoordigen tijd hierover vernemen.

„Dit dan zijn de oorsprongen van den stam Juda, door het in elkander grijpen van de zonden der menschen en de wonderbare leiding Gods geworden. Zoo ontstond die vorstelijke stam, aan wien men, reeds in Mozes' tijd, Israels toekomstige wereldheerschappij verbonden achtte... Door Perez is Thamar een der stammoeders van den eersten en van den tweeden David. Hoe slecht en recht zijn toch de bijbelsche teekeningen van Israels stamvaders! Schier meer schaduw dan licht wordt er in gevonden. De nationale hoogmoed heeft er niets af- of toegedaan. Geen enkel spoor der verheffende Mythe is er in te ontdekken. Israels voorvaderen treden niet als de halfgoden der heidenen in glorie op. Hunne hoogheid bestaat slechts daarin, dat zij overwinnen door en naar de mate der kracht, die Gods genade hun schonk, waardoor zij, ook bezwijkende, neergeworpen, telkens weer opstaan. Hunne fouten zijn de gebreken van hunne deugden,

in hunne beteekenis voor de geschiedenis der wereld. Daarom is hun geschiedenis de lijn, die naar Christus heenleidt. En onder de voormoederen van Christus, die Mattheus ons opsomt, heeft ook die Thamar eene plaats, die, bij al haar gebreken, toch door hare wijsheid, teederheid en edelen zin eene oud-testamenti. sche heilige is".

Ja Thamar is gewis eene dier bijbelheiligen, gelijk het gereformeerde hart die erkent en eert; wel overtuigd dat zij menschen bleven en daarom ook hunne zonden hadden; vastelijk geloovende, dat al wat er goeds en innigs uit hen sprak en werkte, alleen eene gave van Gods genade was. Thamar neemt eene eervolle plaats in onder dat viertal vrouwen, die ons in het geslachtsregister van den Heer genoemd worden: Thamar, Rachab, Ruth en Bathseba. Al deze vrouwen, op wie hoofsche vroomheid veel aftedingen zoude hebben, munten toch evenwel gelijkelijk door één gemeenschappelijken karaktertrek uit: door de toewijding eener alleswagende en allesopofferende liefde, die niet de lusten des vleesches, maar die, in en door de vleeschelijke vereeniging, den persoon zelven en, in dezen, wederom een hooger doel najagen. Dat is het hoogste en reinste in de echt vrouwelijke liefde, die ach zoo schaars gevonden wordt. Deze liefde geeft zich zelve, en denkt niet om en ducht niets voor zich zelve.

Thamar zoekt den echt met een man, die veel ouder dan zij zelve was, die haar vader kon zijn. Ook haar zoude de waardige en edele Boaz wellicht toegesproken hebben, gelijk hij het eene Ruth deed, als deze hem opmerkzaam had gemaakt, dat hij de losser was: „Gezegend zijt gij den Heere, mijne dochter! Gij hebt deze uwe laatste weldadigheid beter gemaakt dan de eerste, dewijl gij geene jonge gezellen zijt nagegaan".

(Ruth 3 : 10). In waarheid blonk de adel van Ruth's onbaatzuchtig karakter nog meer uit, door hetgeen zij tegenover een ouden man, als Boaz was, deed, dan door haar kinderlijk vroom gedrag tegenover haar schoonmoeder Naomi. De jeugdige vrouw wenschte de vrouw van een ouden man te worden, en dat om wille van het heilig recht harer aangehuwde verwanten! Ieder prijst haar daarom ook. Maar wil dan niet vergeten, dat Ruth en Thamar schier hetzelfde deden, uit schier dezelfde oorzaken en om schier hetzelfde doel te bereiken. En indien gij gewoon zijt Ruth te prijzen, zult gij dan de edele Thamar mogen laken?

Hebt gij wel opgemerkt, dat in de geslachtslijst, die Mattheus (Matth. 2 : 1) ons geeft, juist die vier vrouwen bijzonder worden genoemd, terwijl de namen of zelfs de vermelding der andere moeders wordt nagelaten? Waartoe dit, terwijl de namen dier anderen toch zoo gemakkelijk uit de twee boeken der Koningen en der Kronieken waren aantegeven? Omdat de schrijver, onder den adem des Heiligen Geestes, wist intedringen in de meening des Geestes, die duidelijk spreekt in de vermelding van Juda's val en Thamar's afdwaling, waaruit Perez, waaruit de Christus is geboren. Zie, deze Christus is de zoon dier Maria, die meer dan eenige andere vrouw, mede de smaadheid van dit viertal moest dragen, maar ook, in de toewijding eener heilige liefde voor een heilig doel dragen wilde, als zij sprak: „zie, de dienstmaagd des Heeren, mij geschiede naar uw woord" (Luk. 1 : 38). Heilige, onbaatzuchtige liefde heeft niets vleeschelijks, en is een afschijnsel zoowel als een gave der liefde Gods.

Hoe God de Heere langs de zondige wegen der menschen Zijnen eeuwigen en altijd heiligen Raad volbrengt, wordt ons ook in dit hoofdstuk als met den vinger aangewezen. Maar bij dit

alles blijft God, blijven Zijne verborgen gangen altijd heilig. Vergeet niet, dat Juda bij zijne komst tot Thamar reeds weduwnaar was. Wil evenmin vergeten, dat die Er en Onan, uit wie Juda de uitverkoren geslachtslijn der genade wilde voortgeplant zien, zonen eener Kananietische waren; merk wel op, dat ook het huwelijk van Sela, die evenzeer tot het vervloekte geslacht van Cham behoorde, moest verhinderd worden; wees dan bij dit alles indachtig, dat noch Er noch Onan, hoogstwaarschijnlijk vleeschlijken omgang met Thamar gehad hebben; en zeg mij dan, of de Heere de wegen niet zoo weet te richten dat, ofschoon Zijn Raad ook door de diepten der menschelijke verdorvenheid henengaat, Hij zelf altijd in Zijn gangen smetteloos rein en heilig blijft.

Als ge dit ook in deze geschiedenis hebt opgemerkt, hebt gij tevens iets getast van de heilige en ver strekkende beteekenis van dit gewijd verhaal, aangaande een tweetal voorouderen des Heeren Jezus Christus, namelijk Juda en Thamar. Bij beiden is er eene mengeling van zielenadel en vleeschelijke zwakheid. Bij Juda werkt een sterk ontwikkelde zinnelijke natuur; hij is een man van snel opbruischenden hartstocht, van groote zonden en sterke aandoeningen, maar ook van kloeke openhartigheid, edele zelfveroordeeling en machtige zelfbeheersching; hij is de man bij wien telkens de edele aanleg met een zwakke natuur kampt. Bij al zijn woestheid blinkt een groote mate van zelfstandige kracht, diep gevoel van recht, en besef van eigen zedelijke waarde door. Zoo is er ook bij Thamar eene mengeling van grootheid der ziel en van zwakheid des vertrouwens.

En nu? In den Christus Gods, den Zaligmaker van zondaren, is niets van uitnemendheid en heilige kracht,

dat Hem van des menschen zijde kan toegekomen zijn. Al de heiligheid en reinheid, die in Hem is, is uit God, Zijnen Vader. Daarom heet het ook tot Maria: „daarom dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods zoon genaamd worden. Uit God is de Christus, want Hij is de volkomen Heilige; en Deze is alleen uit God.

Uit Juda of uit die reeks der andere zondige vaders en moeders had Hij Zijne grootheid niet. Niet uit dézen Juda. — Waarom teekende ons de Schrift dat beeld? Gelijk dit van andere zondigende bijbelheiligen, is ook Juda's beeld om wijze en heilige redenen door den Heilige Geest ter boeking in de Schrift aangegeven. Opdat gij voor u zoudt weten, hoe groot en diep de verdorvenheid der menschelijke natuur in zich zelve is, zelfs bij die begenadigde mannen uit wie Christus naar het vleesch is voortgesproten! Hoeveel meer dan bij u!

Opdat gij, voor u zelven dit wetende en erkennende, tot God den Heere en den bijstand Zijner genade alleen de toevlucht zoudt nemen, zonder op u zelven of op eenig menschenkind ten goede uw vertrouwen te stellen. Want Gods kracht werd in Juda's zwakheid volbracht. Zoo kan Hij het ook bij u doen.

Opdat gij het zoudt weten, dat, indien ook uwe zonden rood zijn als scharlaken als die van eenen Juda, Gods genade ze witter kan maken dan sneeuw. Uit dezen Juda stamt de zondedelger, de geestelijke Perez, de doorbreker der zondebanden, de Christus. In deze Thamar werd het zaad des Verbonds ontvangen en onder haar hart gedragen. Geene zonde is zoo groot, dat zij Gods genade onmachtig zoude kunnen maken.

Ook uw hart is zondig, ook daarin kan evenwel, door de macht der levendmakende genade Gods, het eeuwig zaad ontvangen worden. Ook in het vleesch

eener Maria werd de Christus ontvangen, Hij die langs de geboortelijnen van een Thamar, Rachab, Ruth en Bathseba wilde voortgeleid worden. Waarom ook niet in uw zondig hart?

De Heere geve het. Want dat blijkt wel mede uit deze geschiedenis: De genade Gods richt zich niet naar des menschen verdienste, die geene is; maar naar Zijn eeuwigen raad der verkiezing, die alles werkt.

Door dezen alleen kan een Juda een voorvader van Christus worden; door dezen alleen gij een kind Gods worden.

PSALM 78 : 34.

Doch Jozefs tent liet Hij veracht'lijk varen:
In Efraïm verkoos Hij geen altaren,
Hij had lust in Juda's stam te wonen,
Om daar zijn macht en heerlijkheid te toonen
Op Sions berg, dien 's werelds Opperheer
Beminde en koos ten zetel van zijn eer.

JOZEF IN EGYPTE. (PROFETIE DER TOEKOMST.)

Gen. XXXIX—XLI.

De zeven hoofdst. (XXXIX—XLV), waarin Jozefs geschiedenis wordt verhaald, geven de verklaring van Jakobs tocht naar Egypte, en aldus de geschiedenis van de voorbereiding ter vervulling der verbonds-voorspelling, aan Abraham geschied.

Zij bestaan uit twee helften, waarvan de eerste (XXXIX—XLI) Jozef in tegenstelling van zijn omgeving beschrijft. Eerst blijkt Jozefs zedelijk karakter bij Potiphars gezin (XXXIX), daarna zijn profetische aanleg in den kerker (XLI), dan zijn verstandelijke meerderheid aan 's konings hof (H. XLI).

Het verhaal van Jozef in Egypte heeft eene dubbele beteekenis, eerst als profetie der toekomst, daarna ter verklaring van Israels verleden. Jozef in Egypte is beeld der uitwendige verhouding Israels tot de volkeren en, in dien zin, is hij type van den Christus, een licht tot verlichting der heidenen.

Wat Jozef in Egypte onderscheidt moet Israels toekomstig voorrecht en aangewezen roeping tegenover de volkeren zijn: Zedelijke reinheid (H. XXXIX), Gave der profetie (H. XL), Macht des geestes (H. XLI). Deze gaven zijn in hare volheid in Christus geopenbaard als Priester, Profeet en Koning.

XIV.

HET ZEDELIJK KARAKTER VAN JOZEF, ALS TYPE VAN HET PRIESTERLIJKE BONDSVOLK, IN POTIPHARS HUIS BEPROEFD.

Genesis XXXIX : 1—23.

INHOUD: Het uitverkoren volk verkocht en dit zonder waardij, het eerste verklaring der ellende, het tweede waarborg der verlossing. Verkocht, losgekocht en vrijgekocht. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de aanvankelijke voorspoed (vs. 1—6), de overwonnen verzoeking (vs. 7—12), de lasterlijke beschuldiging (vs. 13—18), de onbillijke veroordeeling (vs. 19—23).

De aanvankelijke voorspoed (vs. 1—6). In de Schrift niets doelloos, ook geene herhaling. Het begin der eigenlijke geschiedenis van Jozef en deze steeds aan de bondsgedachte ondergeschikt. Jozef in Egypte, vervulling der profetie aan Abraham geschied. De aanleiding: Potiphar, de Saries, zijne betrekking, zijn landaard, echte zoon Chams; opmerkelijke leiding der Voorzienigheid Gods. De nabijheid Gods. Eene drieledige opmerking ten uwen nutte. — Werkzaam verblijf. Christelijke dienstboden winnen lichtelijk het vertrouwen, door eigen stilheid en door den zegen Gods; kennelijke zegen; Jozefs voorbeeld ten bewijs; Jozef in Potiphars huis; Potiphar tegenover Jozef.

De overwonnen verzoeking (vs. 7—12), de aanleiding ligt in het uitwendige. Het groot gevaar van uiterlijk schoon: Wederkeerige rechten van meesters en ondergeschikten. Weten en doen. De uitnemendheid van Jozefs weigering; zijn juist inzicht in het wezen der zonde; zonde overtreding van Gods gebod; uitgestrektheid van het kwaad, wijden kring der be-

smetting. Voortgang der zonde; verleiding, dreiging, geweld. De aanslag. De vreeslijke macht der geslachtsdrift. Jozef voor de tweede maal van zijn opperkleed beroofd; zijn zedelijke kracht en schranderheid: het heil in de vlucht gezocht; beter vluchten dan bezwijken. Vluchten soms moediger dan blijven. Volharding de proef op de som; niet de uitkomst van het oogenblik beslist.

De lasterlijke beschuldiging (vs. 13—18). Hartstocht en liefde verschillen ook in de gevolgen. Nooit wordt de liefde in haat omgezet; zonde kweekster van wantrouwen, voedster der onvoorzichtigheid, onwillekeurige verkondigster van eigen schande. De schande uitgebracht aan Potiphar; doorschijnende laster; Potiphars toorn, tegen wien? Potiphars gematigdheid raadselachtig.

De onbillijke veroordeeling (vs 19—23). De verdachtwekkende toon, het onevenredig vonnis, de verrassende bejegening. Het gevangenhuis; het tuchthuis; valschheid en menschenvrees spannen gewoonlijk samen; Potiphar en Pilatus; Potiphars vrouw en de Pharizeeën, Jozef en Jezus, edel zwijgen; de trouw miskend door menschen, niet door den Heer. De goedertierenheid Gods voor de Zijnen, haar wezen, de bron van hun welvaart, de weg van haar uiting, het gevolg van haar werking. — De Heere heeft de harten ook onzer tegenstanders in Zijne hand. Eigenaardig en verrassend gevolg van Gods gunst voor Jozef. Vermeerderde arbeid bij zegen Gods mag niet bevreemden. Onverklaarbare invloed van Jozef op zijne omgeving, ook op den overste van het gevangenhuis. De gunst des Heeren verklaart het raadsel; de invloed van persoonlijke hoedanigheden behoeft niet geloochend te worden, mits erkend als middel in Gods hand.

Jozef in Egypte type zijns volks; bijzondere kenmerken van »Israel in Egypte": goede trouw, reine zeden, schrander inzicht; Israels roeping tegenover de volkeren, de volkeren tegenover Israel. Besluit.

Ps. 44 : 7.

Het uitverkoren volk, voor een tijd, aan de vijanden des Heeren en Zijns volks verkocht, en dit om geene waardij, is het niet juist de geschiedenis van het Bondsvolk Gods, van zijn Koning der eere en van

ieder, die tot dit volk behoort? Zoo werd dan ook reeds Israel, als het zuchtte onder de macht van Philistijn en Kananiet, het profetische voorbeeld van den Heer; maar zoo ook werden de enkele bijzondere begunstigde vaderen van dat volk, op hunne beurt, in dit opzicht, de voorafbeeldende voorloopers van het volk zelf.

In dien verkoop van het volk des Heeren aan de volkeren en machten der wereld moet gij de oorzaak zoeken van de velerlei beproevingen, die den rechtvaardige treffen, steeds om zijne zonde, maar steeds ook tot zijne heiliging. In dien verkoop „zonder waardij", om niet, ligt dan ook reeds de zekere belofte van verlossing door de hand Gods opgesloten. Want door den prijs, door de vijanden Gods opgebracht om des Heeren volk te onderdrukken, kan de Heer waarlijk niet gebonden zijn; want die prijs is geene. „Voor geene waardij" heeft Hij ze verkocht. Door een kostelijk rantsoen daarentegen heeft de Zoon ze losgekocht (1 Petr. 1 : 18, 19); en om niet, uit genade zijn zij vrijgekocht (Eph. 2 : 5).

Wat anders zegt dit alles ons dan dit, dat niet om de betrekkelijke verdiensten van de tegenstanders hun voor een tijd de overmacht wordt geschonken; wat anders dan dit, dat evenmin om de verdiensten van de verdrukten en ellendigen hun de verlossing van den Heer wordt bereid? 't Is alles slechts opdat de arm Gods met heerlijkheid en macht worde geopenbaard. Het geschiedt alles, opdat in den langen strijd het volk Gods geoefend zoude worden, en in deszelfs zwakheid des Heeren kracht kunne uitblinken. De grootheid van het karakter der geloovigen onder hun lijden moet bewijs geven van de grootte der genade Gods, die onder hun lijden hen niet vergeet, maar veeleer staande houdt.

Zoo moest het ook in Jozef bewaarheid worden, in hem, die, verkocht, veracht en bespot, datzelfde lied dat wij daar te samen aanhieven, op de lippen had kunnen nemen; maar die ook gedurende den tijd zijns verkoops gelegenheid vond, om zijn geloof en gehoorzaamheid te oefenen. Juist dit geeft ons het negen-en-dertigste hoofdstuk van het boek Genesis als onderwerp ter beschouwing: Jozefs zedelijk karakter in Potiphars huis beproefd. Steeds is Jozef daarbij de type van het bondsvolk des Heeren, waarvan hij een der stamvaders is. Wij zijn eerst getuigen van zijn aanvankelijken voorspoed (vs. 1—6), daarna van de overwonnen verzoeking (vs. 7-12), hierop van de lasterlijke beschuldiging (vs. 13—18) en ten laatste van de onbillijke veroordeeling (vs. 19—23).

Dat het aanvangsvers van dit hoofdstuk ons schier hetzelfde bericht als het slotvers van het zeven-en-dertigste hoofdstuk, is gewis niet zonder reden geschied. In Gods woord, wij zagen het meer dan eens, staat niets doelloos. Ieder woord, gelijk elke samenstelling en schikking der woorden en zinnen, heeft daar eene bijzondere beteekenis en geschiedt met een bepaald doel. Waarom, zoo vraagt ge, wordt dan hier in den aanvang weer herhaald, wat reeds, twee hoofdstukken vroeger, aan het slot was gezegd? Hierdoor wordt mede bevestigd wat wij boven reeds beweerden: dat hoofst. 37 met hoofdst. 38 een geheel vormen, die te samen in groote trekken het verblijf Jakobs in Kanaän ons teekenen.

Met hoofdst. 39 begint de eigenlijke geschiedenis van Jozef als hoofdpersoon, thans buiten Jakobs huis, maar steeds, naar den raad Gods, ondergeschikt aan de bondsbelangen van het huis Jakobs. Jozef in

E g y p t e is de voorbereiding voor I s r a e l in E g y p t e, en dit laatste wederom is vervulling van het woord Gods, eens tot Abraham gesproken: „Weet voorzeker, dat uw zaad vreemd zal zijn in een land, dat het hunne niet is en zij zullen hen dienen en zij zullen hen verdrukken vierhonderd jaren" (Gen. 15 : 14). Daartoe moest geschieden hetgeen de psalmist getuigt: „God zond een man voor hun aangezicht heen, Jozef werd verkocht tot een slaaf,... tot den tijd toe, dat Zijn w o o r d kwam, heeft de rede des Heeren hem doorlouterd" (Ps. 105 : 17, 19).

Datzelfde wordt ook uiteengezet in het hoofddeel van het boek Genesis, dat wij nu wenschen te verklaren en dat een zevental hoofdstukken omvat, die uit een grootere en eene kleinere helft bestaan. De eerste, van Hoofdst. 39—41, leert ons Jozef kennen i n v e r h o u d i n g t o t E g y p t e; de tweede, van 42—45, stelt ons Jozef voor i n b e t r e k k i n g t o t z ij n e b r o e d e r s, 't Is nu niet meer, gelijk het bij het slot van Hoofdst. 37 was, toen Jozef nog in het huis van Jakob verkeerde, deel nemende aan diens verblijf in Kanaän; maar 't is hier Jozef, buiten Kanaän optredende in en tegenover Egypte, de aartsvijandinne zijns volks.

Jozef in Egypte is de inhoud van een drietal hoofdstukken, waarvan het eerste ons verplaatst in het echt Egyptisch g e z i n, het tweede in den Egyptischen k e r k e r en het derde aan het Egyptische k o n i n g s h o f. Op Jozef in E g y p t e moet de aandacht vallen. Daarom begint het nieuwe hoofddeel met herhaling van het bericht, waarmede een der vroegeren was geëindigd, en waaraan het zich aldus aansluit. Aldus luidt dit begin: „Jozef nu werd naar Egypte afgevoerd; en Potiphar, een hoveling van Pharao, een overste der trawanten, een Egyptisch man, kocht hem uit de hand der Ismaelieten, die hem derwaarts afgevoerd hadden".

Opmerkelijk is in deze woorden; die de aanleiding van Jozefs aanvankelijken voorspoed vermelden; opmerkelijk is de uitvoerigheid, waarmede hij aangeduid wordt, in wiens huis Jozef het eerst optrad. Niet slechts zijn naam, maar ook zijne verhouding tot den koning, zijne betrekking aan het hof en zijn landaard worden uitdrukkelijk genoemd. De naam zelf doet ons onweersprekelijk aan oude Egyptische tijden denken, toen de godsdienst van Phra nog in eere was. Waarschijnlijk is die naam eene samentrekking van peti-ph-ra en beteekent: aan den zonnegod gewijd. Ook naar de vertaling der zeventig taalmannen, gelijk uit die der Ethiopiërs, blijkt de lezing van den naam Petiphra meer in overeenstemming met de waarheid dan die van Potiphar. Op de hieroglyphische overblijfselen vindt men verscheidene namen, die op dezelfde wijze gevormd zijn. Sommigen hebben ten onrechte dien naam door Vader Pharao's of Vader des konings willen omschrijven.

In betrekking van Pharao, den koning, wordt Potiphar een „Saries" genoemd; d. i. naar de eigenlijke beteekenis, een gesnedene, maar, in den meer algemeenen en gewonen zin des woords, een kamerling of een hoveling, die in eenige aanzienlijke betrekking aan het hof verkeert en in nauwe en persoonlijke betrekking tot den koning staat. Of Potiphar dit was krachtens zijne betrekking als overste der trawanten valt moeilijk uittemaken. Niet aan het hoofd van een welgeordende politiemacht stond hij, evenmin was hij de opper-scherprechter, zooals sommigen meenen; maar hij was de overste der lijftrawanten of lijfwacht, die Pharao's huis en lijf moest beschermen.

Maar wat hij wel niet het minst was, en wat ook niet het minst moet uitkomen, was: te zijn van echt Egyptischen stam en bloede. Dat zoudt gij niet

aanstonds uit zijn aanzienlijke betrekking mogen opmaken. Want uit de Oud-Egyptische overblijfselen, die in beeldschrift tot ons gekomen zijn, blijkt overvloedig, gelijk mede uit Jozefs geschiedenis, dat vreemdelingen in Egypte gemakkelijk tot eere kwamen, mits zij dan ook geheel Egyptenaren werden. Maar Potiphar was gewis een echte zoon Chams, een inboorling des lands. Bij hem in huis en in zijne omgeving stond Jozef dadelijk als in het brandpunt van Egyptische toestanden, beschaving en belangen. Hij alleen, een zoon Abrahams, te midden van het zuiver Egyptisch gezin en daar dus bovenal J o z e f i n E g y p t e! Om dit te doen uitkomen, wordt ook de landaard Potifars hier bijgevoegd, wiens betrekkingen Jozef bovendien aanleiding konden geven, om met allerlei, zelfs de hoogste, rangen van Egypte in aanraking te komen.

Zoo plaatst de Voorzienigheid Gods Jozef onmiddellijk in die omgeving, waarop hij later den grootsten invloed moet uitoefenen. Zoo wijst de Voorzienigheid Gods reeds in onze jeugd de richting aan, waarin wij ons op lateren leeftijd te bewegen hebben; en zoo beschikt Hij de gelegenheden en omstandigheden, waarin wij reeds vroeg moeten geplaatst worden, om dat te leeren, wat wij pas in later leven, maar dan ook gewis behoeven.

Gelijk Hij een Mozes door wonderbaar bestuur aan het koninklijke hof bracht, opdat hij daar de kundigheden zoude verzamelen, die hij later als wetgever en leidsman des volks noodig had; zoo bracht Hij ook Jozef in een gezin, dat, als in het hart der Egyptische toestanden, hem overvloedig gelegenheid bood, om de Egyptenaren naar al hun schakeeringen, in al hun behoeften te leeren kennen. Zoo werkte de Heer ook reeds in uwe jeugd, ten behoeve van uwen lateren leeftijd en volgenden ouderdom.

En de Heer beschikt niet slechts de gelegenheden waardoor wij moeten leeren, maar Hij geeft bovendien al wat wij noodig hebben, om daarin met voorspoed en zegen werkzaam te zijn. Kennelijk is Hij met Zijne goddelijke ondersteuning en onmisbare hulp nabij. Hij is met de Zijnen, als zij in Zijnen weg gaan. „En de Heere was met Jozef, zoodat hij een voorspoedig man was; en hij was in het huis van zijnen heer, den Egyptenaar".

Drie dingen blijken hier, die gij wel ter harte moogt nemen, die uwen ingebeelden hoogmoed moeten nederwerpen, onder uw werk u kunnen bemoedigen en ook in den vreemde u kunnen troosten. Onze voorspoed is steeds een gevolg van den goddelijken zegen en niet van ons zelven of van onze eigene schranderheid en inzicht; omdat de Heer met Jozef was, daarom werd hij een voorspoedig man. Dat ten eerste.

Ook in den weg der aardsche werkzaamheden en ondergeschikte maatschappelijke roeping kan zegen ondervonden en gesmaakt worden; ook onder vreemden en vijanden van het volk, „bij den Egyptenaar", kan de zegen Gods ons nabij blijven. Dit alles wordt ons in dit enkele vers aangaande Jozef ontwikkeld en betuigd.

Dan blijkt de waarheid van Gods woord: „als iemands wegen den Heere behagen, maakt Hij zelf zijne vijanden tot vrienden". Immers zoo was het bij Jozef. „Als nu zijn heer zag (namelijk, uit de zegenrijke gevolgen in zijn huis opmaakte), dat de Heere met Jozef was en dat de Heere al wat hij deed door zijne hand voorspoedig maakte, zoo vond Jozef genade (gunst) in zijne oogen en diende hem; en hij stelde hem over zijn huis en al wat hij had gaf hij in zijne hand". Indien Jozefs meester hier spreekt en denkt van „den Heere", is dit gewis alzoo, omdat de Schrift Potiphars

gedachten omzet in de gewone bijbeltaal, of misschien ook omdat Jozefs meester zich schikte naar de uitdrukking van zijn trouwen dienstknecht, die toch wel niet, gelijk ook uit het vervolg blijken zal, van zijn geloof geheel gezwegen zal hebben. Dat deed hij niet tegenover eene overspelige vrouw, hoeveel minder tegenover zijn liefhebbenden meester! — Wat wij hieruit kunnen leeren? Dat vrome en eenvoudige christelijke dienstboden door stillen en bescheiden wandel van zelve het vertrouwen hunner meesters en meesteressen winnen. Of liever gezegd, niet van zelve winnen zij dit, maar de Heer zorgt, dat zulks geschiedt. Daarin ligt de verklaring van het feit, dat christelijke dienstboden het dikwijls zoolang in wereldsche gezinnen uithouden, en bovendien daar op hoogen prijs worden gesteld; zoodat men ze niet gaarne laat gaan.

Daarvan is nog eene tweede reden optegeven, die wij ook bij Jozef kunnen waarnemen. Dikwijls kunt ge opmerken, dat de Heer het huisgezin, waar christelijke dienstbaren zijn, zegenen wil, en dit dikwijls alleen om wille van die nederige Christenen. Deze zouden evenwel ophouden nederig te zijn, indien zij zelven dit alles opmerkten of zich daarop tegoed deden. Laat anderen, laat uwe meesters het opmerken, wat uwe bescheidenheid u moet verbieden zelfs te zien, of, indien al gezien, uittespreken. Gods zorg zal uwe trouw en goede zorg wel met Zijn zegen bezegelen en aldus doen uitkomen; indien deze bij u namelijk strekken, om Gods deugden te verheerlijken.

„En het geschiedde van toen af, dat hij hem over zijn huis en al wat het zijne was gesteld had, dat de Heere des Egyptenaars huis zegende, om Jozefs wil; ja de zegen des Heeren was in alles wat hij had, in het huis en in het veld". — Neen, 't is niet genoeg alle tijdelijke dingen te hebben, huizen en landerijen

te bezitten; op den zegen Gods in dit alles komt het aan. Zonder dien zegen Gods hebt gij aan al uw goed niets; met dien zegen kan en zal ook uw aardsche goed u bewijs van Gods nabijheid zijn. Ook daarin is dan de Heer met u.

Van lieverlede wordt dan het vertrouwen ook der wereld gewonnen, dier wereld, die schier geen anderen maatstaf der beoordeeling, geen anderen God kent dan den goeden uitslag, den gelukkigen afloop of de voorspoedige uitkomst der ondernomen en behartigde ontwerpen. Potiphar, Jozefs meester, „liet dan ook alles wat hij had in Jozefs hand", d. i. onder diens bestuur. Zoolang Jozef in zijn huis het beheer had, of, zooals de Schrift het uitdrukt „met hem" was, nam hij van niets nauwkeurig kennis. Alles liet hij aan Jozef, zijnen opziener, over. „Zoodat hij met hem van geen ding kennis had, behalve van het brood dat hij at". Dat wil zeggen, dat de heer des huizes met niets zich inliet, maar elke huislijke zorg en moeite met gerustheid aan zijn dienaar overliet. Voor niets anders dan voor een goed en smakelijk maal had hij in zijn eigen huis overleg en zorg te besteden. En hoe menig man besteedt aan die kleine zorg helaas! bijna al zijn tijd. Men moet wel klein en oppervlakkig zijn, als men aan zoo geringe zaken zoo groot gewicht hecht. Door den onverpoosden dienst en trouwe bemoeiing van Jozef kon Potiphar dan zich geheel wijden aan hetgeen hem het meest belang inboezemde.

Zoo leeren wij uit dit alles Jozef kennen als eenen jongeling, die kennelijk den zegen des Heeren had, die trouw en ijverig in zijn werk was, en, door de geheele toewijding aan en goede behartiging van de belangen zijns meesters, spoedig het vertrouwen won van diegenen, die over hem gesteld waren. Wilt gij nu zijn beeld voltooid zien, hoor dan, hoe Jozef bij

zooveel innerlijke gaven ook nog uitwendige bezat, die gewis niet te versmaden zijn, als God ze geschonken heeft; maar die toch veel eerder en meestal eene oorzaak van smart en moeite kunnen worden. En „Jozef was schoon van gedaante en schoon van aangezicht". — Hoe menigmaal werd een bevallig uiterlijk en innemend fraai gelaat niet ten val! Al is het dan niet altijd door eigen toedoen, dan toch door de schuld van anderen. Ook Jozef moest ondervinden, dat schoonheid des lichaams en fraaiheid der oogen niet altijd eene bron is van genot.

Schoonheid ook van uiterlijke vormen zal eenmaal eene algemeene gave en een algemeen voorrecht zijn, maar eerst in den hemel. Daar zijn immers geene onreine begeerten, die, in onheiligen hartstocht, het schoone zoeken te misbruiken tot een wellust voor het vleesch. Op aarde zijn deze er wel, overal rondom ons, ook in ons. Daardoor komt het, dat wij den bezitter van een fraai gelaat en slanke houding eer mogen beklagen dan gelukkig noemen. Indien zij den bezitter zelven al niet ijdel maken, zij wekken toch de zondige begeerten van anderen op. „En het geschiedde na deze dingen, dat de huisvrouw zijns heeren hare oogen op Jozef wierp; en zij zeide: lig bij mij".

Gij begrijpt lichtelijk, dat de Heilige Schrift in enkele korte woorden de bedoeling en den inhoud van vele verleidende redenen samenvat, om zich niet te lang bij deze treurige geschiedenis optehouden. 't Kan ook zijn, dat Potiphars vrouw, als Jozefs meesteresse, meende het recht te hebben, haren slaaf ook het kwade te mogen gebieden en daarbij ook gehoorzaamheid te eischen. Van onze ondergeschikten ijver en trouw in alle goede dingen te verwachten, dat mogen wij; maar hun te gebieden wat uitteraard slecht is,

daartoe hebben wij geen recht; evenmin als de dienstbaren, om ons daarin te gehoorzamen. Over onze lichamen, niet over onze zielen hebben onze meesters en meesteressen eenigermate te beschikken.

Dat weet gij en dat wist reeds uit de voorvaderlijke leer gewis ook Jozef. Maar 't is gansch iets anders te weten wat goed is, gansch iets anders te doen wat goed is. Daarom heeft Jozef te meer aanspraak op onze hulde, omdat hij niet alleen toonde te weten wat goed en recht is in de oogen des Heeren, maar het daarenboven ook onmiddellijk in beoefening bracht en dan nog de geldige redenen daarvoor aangaf. „Maar hij weigerde het en zeide tot de huisvrouw zijns heeren: zie, mijn heer heeft geen kennis met mij, wat er in het huis is; en al wat hij heeft, dat heeft hij in mijne handen gegeven. Niemand is grooter in dit huis dan ik, en hij heeft voor mij niets onthouden, dan u, daarin dat gij zijne huisvrouw zijt; hoe zoude ik dan dit een zoo groot kwaad doen, en zondigen tegen God".

Op den leeftijd waarop Jozef toen was, is eene zoodanige weigering, bij de vooruitzichten van door inwilliging nog meer te kunnen vooruitkomen, reeds eene groote zaak; maar opmerkelijker wordt zij nog, als wij op de goede redenen acht geven, waarmede hij die weigering omkleedde. Hij toont het rechte begrip van de zonde, van elke afzonderlijke zonde te hebben.

Zij is voorwaar steeds een zondigen tegen God, tegen diens wil, wet en woord; niet maar tegen menschen en menschelijke belanghebbenden. Want zie, elke kleinere of grootere diefstal, elke onbescheidenheid, elk bedrog, elk onbehoorlijk woord, elke onreine begeerte is niet maar een zondigen tegen menschen, maar tegen God, die dit alles verboden en strafbaar gesteld heeft en het gewis ook zal zoeken.

Ook toont Jozef 't eigenlijk karakter der zonde zeer

goed ingezien te hebben; zij is overtreding van Gods gebod en moedwillig vergrijp tegen Zijnen heiligen wil; zij is steeds snoode ondankbaarheid tegenover God, maar niet minder tegen menschen. Jozef spreekt duidelijk uit, dat de voorgestelde zonde zich zou vergrijpen aan de waardigheid èn van den bedrijver zelven, die, toegevende aan de begeerte zijner meesteres, ondankbaar het geschonken vertrouwen zou schenden; én van de medeschuldige gade, die daarvoor zich te hoog geplaatst moest achten; én, en dit vooral, van den bedrogen belanghebbende, die aldus in hetgeen hij het kostelijkste acht zou worden misleid en vernederd. Zal zijn woord iets baten?

Waar eenmaal de zonde het hart heeft ingenomen, laat zij hare prooi niet spoedig los. Eerst grijpt zij naar de woorden der verleiding en de dreiging des gebods. Straks strekt zij roekeloos en verwaten zich uit naar de daden des gewelds. „En het geschiedde, als zij Jozef dag op dag aansprak en hij naar haar niet hoorde, om bij haar te liggen en bij haar te zijn; zoo gebeurde het op zulk eenen dag, dat hij in het huis kwam, om zijn werk te doen, en niemand van de lieden des huizes was daar binnenshuis, en zij greep hem bij zijn kleed, zeggende: lig bij mij". — O, de geslachtsdrift, indien zij niet bestreden maar gekweekt wordt, is eene vreeslijke macht. Zij rooft den mensch het menschlijke en brengt hem, meer dan eenige andere zonde, het dier naderbij.

De door wellustige gedachten innerlijk als verteerde mensch kan aan de aanritsingen en ophitsingen van de vuige begeerte ten laatsten geen den minsten weerstand meer bieden. — Waakt, o waakt, zonen en dochteren! tegen haar verderfelijke macht. Zij doet u zoo licht alle grenzen der bescheiden- en eerbaarheid te buiten gaan, en vergeet eigen waardigheid en die

van anderen. Zij vindt een genot in het ruwe en plompe woord, vermeit zich in vleeschlijke voorstellingen en maakt den verdierlijkten mensch geheel en al tot haar lagen en machteloozen slaaf. O vergelijk de teedere en bevende liefde, die rein en liefelijk is, toch nooit met de teugellooze drift, die onrein en onheilig, slechts weet te verwoesten en te verontreinigen.

En Jozef? — Gelijk een oud kerkvader het terecht opmerkt: opdat hij zijn lichaam niet verliezen zou, liet hij zijn kleed, opdat zijne ziel niet in den strik zoude vallen, verliet hij de plaats. Ras was het lichte overkleed afgeworpen. Voor de tweede maal beroofde de zonde van anderen Jozef van het opperkleed. „En hij liet zijn kleed in hare hand en vluchtte en ging uit, naar buiten". Beter het kostelijke kleed dan de kostelijke ziel prijsgegeven! Hij heeft de k r a c h t, om weerstand te bieden aan de met kracht hervatte en onverwacht stout op hem aandringende verleiding. Maar niet alleen, dat hij deze afslaat; hij offert daarvoor zelfs iets van het zijne op, en laat zijn kleed in de handen der boeleerster. Hij weet voor het behoud der deugd iets opteofferen. Dat kan soms noodig zijn!

Nog meer; hij bezit die groote mate van s c h r a n d e r h e i d, die hem doet inzien, dat het niet genoeg is, de verleiding af te weren, maar dat men zich ook buiten haar bereik moet stellen; ja, wat meer is, de geheele omgeving trachten te verlaten, waar het gedreigde kwaad ons overviel. — Doe gij desgelijks met de plaatsen, waar de zonde loert, de wellust rondsluipt en achter zijn plooien het naar verderf verbergt.

Ontvliedt die plaatsen en vermijdt zelfs de omgeving dier plekken en huizen, waar der zedelijkheid van jeugdigen en ouderen strikken worden gespannen, waar reeds menigeen bezweek. Och, of gij niet het aantal dergenen mocht vermeerderen, die bezweken zijn, omdat

zij noch den moed, noch de kracht hadden tot vluchten, ofschoon zij het beseften, dat zij dit eigenlijk moesten. Vergeet ook een ding niet: dat er oogenblikken komen, waarin het veiliger is te vluchten dan veel te redekavelen. Vluchten schijnt wel lafhartig, maar is somtijds het moedigst. Te veel redekavelens kon den verleide den aftocht wel eens onmogelijk maken.

Wanneer wij het onderricht, dat het bijbelsch onderwijs hier op zedelijk gebied, ter overwinning van het kwade den jongeling biedt, in weinige hoofdtrekken mogen samenvatten, dan zijn het deze grondregelen: uw openbare wandel en verborgen leven zij als in het aangezicht Godes (Gen. 17 : 1; Ps. 62 : 9). Beroep u in den strijd om en voor het goede beginsel steeds op de grondslagen van algemeen recht en erkende billijkheid; maar dan moet gij deze ook, gelijk een Jozef, kennen. Vermijd de gelegenheid die tot zonde u kan verlokken, en, bovenal, zij er beslistheid in het breken met de zonde en hare onderhandeling; ook dan wanneer dit met opoffering gepaard moet gaan, den schijn van lafhartigheid op u laadt, en u met recht voor de gevolgen doet vreezen. Maar weet bij dit alles wel, dat alleen vertrouwen op God en de overtuiging Zijner alwetendheid en gerechtigheid het hart sterk maken in den kamp voor waarheid en recht.

Hoe uitnemend onderscheidt zich overigens de kuische Jozef van den woest zinnelijken Juda! En evenwel wordt uit dezen en niet uit Jozef de lijn van het beloofde zaad in het uitverkoren geslacht voortgezet. Wel hebt gij ook hierin wederom een bewijs, dat de eeuwige verkiezinge Gods volstrekt vrij en onvoorwaardelijk is, geenszins afhankelijk van voorgezien geloof of van eenige menschlijke deugd! Geen uitnemende aanleg van den mensch bepaalt den gang en de richting der gedachte en van den Raad Gods. Maar, omgekeerd, be-

paalt en verklaart juist deze zeer dikwijls en aanleg en uitkomst.

Moge de eindelijke uitkomst de bekrooning der deugd aanbrengen, geluk is niet altijd het dadelijk loon der deugd. Veelal heeft zij de beproeving des opvolgenden lijdens noodig, nadat zij de beproeving des verleidens zegevierend heeft doorgestaan. Dan eerst als zij en der bekooring der tegenwoordige verleiding en de wraak der afgewezen verleiding even kloekmoedig en getrouw heeft weerstaan, is zij in waarheid beproefd. In dien smeltkroes der loutering wordt ook Jozef geworpen, opdat de glans van zijn waarlijk zedelijk karakter te schooner zoude uitkomen.

Potiphars gade zon op wraak voor den geleden hoon, en wel op eene zoodanige wraak, die reeds van te voren, indien Jozef onbescheiden mocht zijn, zijne beschuldigingen tegen zijne meesteres zou verijdelen. Daartoe nam zij de toevlucht tot eene lasterlijke aantijging, die maar al te gereede bij de belanghebbenden gehoor vindt; niet omdat men die altijd gelooft, maar omdat zij gelegenheid biedt, om den toorn afteleiden, of om de gevreesde schande te verbergen; ja, die door den hoogmoed gretig wordt aangegrepen, om daardoor de eer des huizes te redden, dikwijls ten koste van het recht en het geluk des minderen mans. Dat Potiphars vrouw tot zoo groote laaghartigheid kwam zal niet verwonderen.

Zeer dikwijls zal versmade hartstocht in den doodelijksten haat worden omgezet. Wij zeggen versmade hartstocht en niet versmade liefde. Want 't is juist kenmerkend ter onderscheiding der aandoening, of zij uit den lageren hartstocht, of wel uit de edele liefde is ontsprongen. Liefde blijft, ook wanneer zij gegriefd werd. Nooit wordt de liefde in haat omgezet, even-

min als ooit het licht in duisternis. Hartstocht blaakt daarentegen te meer, nadat hij verworpen is. Het voorwerp blijft hetzelfde, maar het karakter der gewaarwording verandert van lust in afkeer, van toegenegenheid in haat.

Zoo was het immers ook bij de vrouw van Potiphar. „En het geschiedde, als zij zag, dat hij zijn kleed in hare hand gelaten had, en naar buiten gevlucht was, (en aldus haar boos ontwerp onmogelijk gemaakt had), zoo riep zij de lieden van haar huis (die bovenal tot dat deel des huizes behoorden, waar zij verblijf hield), en sprak tot hen, zeggende: ziet, hij heeft ons den hebreeuwschen man ingebracht, om met ons te spotten; hij is tot mij gekomen, om bij mij te liggen, en ik heb geroepen met luider stem".

Daar klinkt door al hare woorden een toon van wrevel en bittere minachting heen. Men merkt het aan hare woorden, dat het in haar binnenste kookt. Met verachting spreekt zij van haar eigen man, wien zij smalend „hij" noemt, en zij veroordeelt op lichtzinnigen toon zijne daden; zij stelt het doel, dat hij daarmede beoogde, opzettelijk in een verkeerd daglicht.

Wel wordt het in haar duidelijk, hoezeer een ontstemd gemoed tegen ieder en tegen alles onbillijk wordt, alles scheef beoordeelt en achter de eenvoudigste zaken nevenbedoelingen ziet of zoekt. De zonde in eigen hart kweekt achterdocht tegen anderen. Als algemeen wantrouwen soms ook uwe ziel binnensluipt en u ontstemt en tegen ieder in uwe omgeving norsch en achterdochtig doet zijn; vraag u dan eens af, of het bij u ook niet is, omdat een of ander zondige wensch u niet werd ingewilligd?

Dan is uw oordeel tevens beneveld, en de omzichtigheid vlucht heen, gelijk het was bij Potiphars vrouw. Hoe kon zij zich toch anders op haar luidkeels roepen

beroepen? Zij moest begrijpen, dat dit immers argwaan zoude verwekken, daar niemand haar had gehoord. Daarom ook neemt zij in haar blinde drift nog een ander bewijsstuk, dat, in hare handen gevonden, eigenlijk tegen haar getuigen, maar naar hare meening, tot bevestiging van haar aanklacht strekken moest. Zoo blijkt de zonde in waarheid te zijn kweekster des wantrouwens, voedster der onvoorzichtigheid en verkondigster van eigen schande. „En het geschiedde", zoo gaat zij voort met Jozef te beschuldigen, „het geschiedde, als hij hoorde, dat ik mijne stem verhief en riep, zoo verliet hij zijn kleed bij mij en vluchtte en ging uit naar buiten." Zoo dacht zij zich het veiligst, „en zij legde zijn kleed bij zich, totdat zijn heer in zijn huis kwam".

Weldra kwam deze, en even spoedig bracht zijne vrouw hare valsche beschuldiging bij hem in, en zij sprak tot hem diezelfde woorden, die zij tot hare huisbedienden gericht had, zeggende: „de hebreeuwsche knecht, dien gij ons hebt ingebracht, is tot mij gekomen, om met mij te spotten. En het is geschied, als ik mijne stem verhief en riep, dat hij zijn kleed bij mij liet en vluchtte naar buiten". Door drie dingen poogt zij bij haar man de mogelijke gedachte van schuld aan hare zijde reeds bij voorbaat aftesnijden. Zij gaat het voorwerp van haar haat in een kwaad daglicht stellen, door hem nu den hebreeuwschen, d. i. vreemden knecht te noemen; zij doet de verantwoordelijkheid van haar man in deze sterk uitkomen, door hem voortehouden, dat hij zelf oorzaak was van haar leed; want hij zelf immers had dien slaaf in haar huis gebracht. Zij laat hem het overtuigend bewijsstuk zien, het achtergelaten kleed.

Maar al te wel scheen zij in haar schandelijk overleg geslaagd. Verontwaardiging maakte zich van Po-

tiphars hart meester, en „als hij de woorden zijner vrouw hoorde, die zij tot hem sprak, ontstak hij in toorn". — Tegen wien eigenlijk? — Tegen Jozef, zegt ge; „want Jozefs heer nam hem en leverde hem in het gevangenhuis, ter plaatse waar des konings gevangenen gevangen waren". Uit dit bericht zoude men veeleer het tegendeel mogen opmaken, namelijk, dat Potiphar de waarheid der zaak eenigszins vermoedde; maar dat hij, om de eer en waardigheid van zijn huis optehouden, oordeelde dat er iets moest gedaan worden, om den schijn ten minste te redden.

Gij zult toch wel willen toestemmen, dat indien Potiphar het bericht zijner vrouw volkomen geloofd had, er dan voor een zoo zwaar vergrijp te licht een straf door hem werd opgelegd. Niet anders dan met den dood had zoo euvele daad geboet kunnen worden. Verwacht ook geene toegeeflijkheid van den man, die zoo diep in zijne eer gekrenkt is, en wiens brandende minnenijd zoo laaghartig, door zoo ontzettende beschuldiging is opgewekt. Om Potiphars gedrag in deze te kunnen verklaren, moeten wij wel aannemen, dat iets anders daarvan de reden is, namelijk dat hij, die zelf zijne vrouw en ook Jozef zeker het best kende, niets van haar leugenachtig bericht geloofde, maar het een verzinsel achtte, waarvan hij evenwel een schrander gebruik kon maken.

Het gevangenhuis, waar des konings gevangenen gevangen zaten, schijnt wel, zooals uit het gebeurde met den schenker en den bakker blijkt, eene gevangenis geweest te zijn, waar de beschuldigden zoolang in voorloopige bewaring werden gezet, tot hun zaak onderzocht en hunne schuld of onschuld gebleken was. Naar de uitkomsten van het rechterlijk onderzoek werden zij dan vrijgelaten gelijk de schenker, of gestraft gelijk de bakker. Moeilijk is de eigenlijke bestemming

aantegeven van de inrichting, die hier gevangenis genoemd wordt, en die hoogstwaarschijnlijk aan Potiphars huis paalde. Sommigen meenen, dat het een tuchthuis was, gelijk in Ex. 12 : 29 en in andere Schriftuurplaatsen bedoeld wordt. Dat zoude men ook uit Jozefs eigene woorden Gen. 40 : 15 en 41 : 14 mogen opmaken; maar daarmede is weinig in overeenstemming wat ons van de behandeling der gevangenen in dit huis verhaald wordt.

Meest schijnen daar de staatsgevangenen, ten minste de aanzienlijken gevangen gehouden te zijn. „Alzoo was ook hij daar in het gevangenhuis", valschelijk beschuldigd en onbillijk veroordeeld, slachtoffer van vuigen hartstocht en van valsche zucht, om ten minste den schijn te redden. Ook Jozef is het offer van den onstuimigen, onredelijken haat des beschuldigers aan de eene zijde, en van de zwakheid en menschenvreeze des rechters aan de andere zijde. In dit opzicht hebben Pilatus en Potiphar veel van elkander. Overtuigd van de onschuld der aangeklaagden, spreken zij hen evenwel niet vrij, maar veroordeelen hen onbillijk. Gelijk Potiphars vrouw iets laags tegen Jozef verzon, zoo beschuldigden later de farizeën den Heiligen Jezus van aanslagen tegen hun volk, hun zeden en hun tempel.

Het moet Jozef hard gevallen zijn aldus zijne trouw en deugd van alle zijden met miskenning en ondankbaarheid vergolden te zien. Evenwel bleef hij zwijgen, zoowel tegenover de lasterlijke beschuldiging, als tegenover de laffe daad zijns heeren. Dat zwijgen is groot, is edel en kost ontzachlijk veel strijd. Daaruit blijkt, dat men gewillig de martelaar zijner overtuiging wordt, ook wanneer onze beste vrienden onze verwachting beschamen. Aldus ook kon hij leeren op prinsen geen vertrouwen te stellen, geen vleesch en bloed tot zijn arm te maken en niets van het menschenkind te ver-

wachten. Alleen op en met den Heer kon hij rekenen en deze verliet hem niet. Ook in den kerker kwam de Heer meer dan eens met Zijn zegen (2 Kron. 33 : 11, 12; Hand. 5 : 11; 12 : 7; 16 : 26). „Doch de Heere was met Jozef en wendde Zijne goedertierenheid tot hem en gaf hem genade in de oogen van den overste van het gevangenhuis". Zietdaar wat de gunst des Heeren doet en waarvan de vermelding genoegzaam verklaart, wat u als onverklaarbaar verschijnsel zoo menigmalen verraste.

Wat de bron van alle tijdelijke welvaart en weldadige toegenegenheid is wordt hier duidelijk genoemd: „de Heere was met Jozef". Hoe deze gunstige gedachte Gods zich uit wordt mede aangewezen: „Hij wendde Zijne goedertierenheid tot hem", d. i. keerde Zich met Zijne gunst naar Jozef heen. Wat het gevolg van deze goedertierenheid Gods is, leert gij uit deze woorden: „en gaf hem genade in de oogen van den overste van het gevangenhuis". De verrassende gunst der menschen vloeide uit de onverdiende gunst des Heeren. Neen, 't is niet genoeg, dat de Heere goede en gunstige gedachten des welbehagens aangaande ons koestert; Hij zelf moet bovendien Zijne goedertierenheid tot ons wenden. Anders zoude deze ons niet bereiken, omdat wij tot haar niet kunnen opklimmen.

't Was niet genoeg, dat de Heere van eeuwigheid gedachten des vredes over een zondig menschdom heeft gehad; als de volheid des tijds gekomen is, moest Hij, opdat wij dien vrede deelachtig worden, Zijne goedertierenheid in Christus tot ons wenden en zenden. Zoo is het steeds, ook bij Jozef, eerst is er de gunstige gedachte Gods, en dan haar dadelijke uitwerking in de toewending van Zijne goedertierenheid naar hem heen. Dan blijft het gevolg niet uit; en menschen en omstandigheden moeten medewerken, om die gunst

des Heeren te verwerkelijken. Menschen zijn vriendelijk, van wie wij gansch iets anders verwacht hadden en op wier voorkomendheid wij niet verdacht waren; omdat wij niet genoeg bedachten, dat de Heere aller harten in Zijne hand houdt, ook de harten onzer tegenstanders.

Indien gij nu vraagt, wat de uitwerking van Gods gunst dezen Jozef bracht, dan is dit geene vermindering, maar veel eer vermeerdering van arbeid en inspanning. Geen vadsige rust maar lust tot werkzaamheid is het bewijs, dat de Heer met ons wil wezen, in gunst ons gadeslaat; bovendien, wanneer Hij bij den toegenomen arbeid ook de kracht tot den arbeid geeft. Jozef was een te arbeidzaam mensch en te werkzame natuur, om in lang voortgezette ledigheid behagen te kunnen scheppen. Niet het brood der ledigheid te eten, maar het brood uit de hand Gods te mogen ontvangen, als loon op den noesten vlijt, is het teeken en bewijs van Gods gunst. Daarom is arbeid het kind Gods welkom, vooral als deze van vertrouwen in hem blijk geeft.

En dat ondervond Jozef in ruime mate. Overal won hij de harten voor zich en ondervond hij het vertrouwen. 't Zal hem wel een getuigenis van Gods goedheid geweest zijn, als „de overste van het gevangenhuis al de gevangenen, die in het gevangenhuis waren, in Jozefs had gaf", d. i. onder zijn toezicht stelde. „Al wat deze daar deden, deed hij", d. i. zij moesten het doen onder verantwoordelijkheid aan en van Jozef, zoodat hij kon geacht worden, voor hunnen arbeid aansprakelijk te zijn.

Het ging met den overste van het gevangenhuis weldra wederom gelijk het met Potiphar, den overste der lijfwacht, was gegaan. „De overste van het gevangenhuis zag gansch op geen ding, dat in zijne

hand was", maar vertrouwde geheel op het beleid en toezicht van den jeugdigen gevangene Jozef. — Vraagt gij wederom naar de oorzaak van dat verrassend verschijnsel? Wil deze toch niet allereerst in Jozefs buitengewone begaafdheden en bijzondere innemendheid zoeken. Gewis, ook zijne persoonlijke hoedanigheden, als middelen in Gods hand, deden veel tot Jozefs opkomst en tot den buitengewonen opgang, dien hij maakte, waar hij ook maar optrad. Maar meer of schier alles deed daartoe de gunst des Heeren. Daarop wijst de Schrift, opdat ook gij de eenige bron van uwe tijdelijke welvaart moogt leeren kennen, en genade de eer moogt geven.

„En overmits dat de Heere met hem was en wat hij deed, dat deed de Heere wel gedijen". De Heere opende hem de harten en vertroostte hem aldus onder het onverdiende leed. Bij alle schranderheid Jozefs, die niet ontkend kan worden, moest toch het „gedijen", het welslagen van den Heere komen, die alleen den wasdom geeft, en door Wiens gunst alleen het huis gebouwd wordt. 't Is de Heer, die niet alleen het noodige werk ons moet verschaffen, maar die ook onzen vlijt zegenen en tot een goede uitkomst brengen moet, zal ooit iets ten goede kunnen gedijen. Hij moet niet slechts met Zijn zegen beginnen, maar ook verzellen en achtervolgen; niet slechts de spijze geven, maar ook de voedende kracht daarin leggen. Daarom ook moeten wij bij onzen arbeid met den Heer beginnen, zullen wij dien met Hem eindigen; maar dan ook zullen wij dien als in waarheid met Hem begonnen leeren kennen, als Hij zelf dien voor ons kwam voltooien en voleindigen.

Jozef neemt eene eerste plaats in onder die karakters, wier hoogste streven het is, zich ten behoeve

van het maatschappelijk leven verdienstelijk te maken. Hij behoort onder die menschen, die nuttig wenschen te zijn voor den kring waarin zij verkeeren. Door ingespannen arbeid en kracht van wil zoeken zij vooruit te komen; maar, schijnbaar aan het eind van hun wenschen, worden zij door de boosheid van anderen neergeworpen van den top der hoogte, dien zij pas schenen bereikt te hebben. Geene volharding of ijzeren wilskracht zoude ooit hun baten, indien niet de hulp Gods tusschen beiden trad. 't Is de worsteling tusschen de voorwaartsstrevende nijverheid en de afbrekende afgunst, die ten leste door de Voorzienigheid Gods ten zegen wordt geleid.

Maar niet als zinrijk beeld van den strijd op maatschappelijk gebied wordt ons dit deel van Jozefs merkwaardige geschiedenis geboekt; meer als redegevende verklaring van Israels komst in Egypte. Zijn eerste optreden in en zijne verhouding tot het land van Cham teekent zeer juist Israels zijn en verhouding in en tot Egypte. Jozef is het profetisch voorbeeld van Israel in ballingschap, of, wilt ge, van Israel in Egypte, naar zijn maatschappelijke zijde beschouwd.

De groote karaktertrekken, waardoor Jozef zich daar onderscheidt, zijn het kenmerkend eigendom van Israel gebleven door alle eeuwen heen, onder iedere luchtstreek en bij alle vreemde natiën. Naar haar hoofdinhoud wordt Jozefs geschiedenis nog altijd in het zwervend Israel herhaald: door eigen broeders verkocht, kampend om zijn bestaan, jagend naar maatschappelijken invloed, en door eigenaardige volksdeugden zich onderscheidende, veracht en evenwel ontzien, gelasterd en evenwel vertrouwd.

Wilt gij Israels bijzondere volksdeugden u genoemd hebben, lees dan dit deel van Jozef geschiedenis, dat wij nu behandelden en waarin bij dezen zoozeer uit-

komen: goede trouw, reinheid van zeden en schrander beleid. Gelijk bij Jozef is het bij Israel. Israels zonen hadden iets bijzonders, om het vertrouwen te winnen, terwijl zij dit juist schijnen aftestooten. Op een Jozef volgen de Daniels, Mordechai's, Nehemia's en ook nog in onze dagen de Israelitische mannen, aan wie koningen en keizers het volst vertrouwen schenken, tot regeling en beheer van hun geldmiddelen en staathuishoudkundige belangen. Terwijl het volk de Joden als zoodanig veracht, bedienen de vorsten zich toch veelal van hen in zaken, die strikte eerlijkheid en kiesch vertrouwen vereischen. Van Israel kunt gij als van Jozef in Egypte zeggen: veracht en evenwel vertrouwd, geminacht en onafgebroken gebruikt.

Israel is trouwens een volk van tegenstellingen des karakters. Als het in Egypte komt, wordt het ver van de middelpunten der beschaving en van het maatschappelijk verkeer gehouden, omdat een veehoudende stam door de Egyptenaren voor onrein werd geacht. Toch overtreft dat volk door zijn reiniging- en huwelijkswetten alle anderen in stelselmatige en wettelijk voorgeschreven lichamelijke reinheid; hoe menigmalen het ook door de andere volkeren juist van uitwendige onreinheid wordt beschuldigd. Door zekere soberheid en eene groote mate van onthouding onderscheidden zich zoowel een Daniel met zijne vrienden als Jozef in Egypte. Afkeer van onzedelijkheid, zelfbedwang, macht der onthouding, vindt ge bij Israel meer dan bij eenige andere natie. Lees slechts zijne spijswetten en die der geslachtelijke samenleving. Zoude dit het niet zijn, wat bij Jozef reeds moest aangeven de priesterlijke afzondering des uitverkoren volks, om door reinheid en kuischheid zich van en boven anderen te onderscheiden?

Zult gij daaraan wellicht, in den weg der middelen, eenigszins moeten toeschrijven de groote mate van schrander beleid en juist inzicht, dat den kinderen Israels over het algemeen niet kan ontzegd worden! Zie zelfs in ons vaderland rondom u. De gedachte aan uitbreiding der hoofdstad, de doorgraving van Holland op zijn smalst in onze dagen dankt ge aan de schranderheid en volharding der stamverwanten van den man, naar wien het Jozefskanaal in Egypte werd genoemd, en die overal voorraadsschuren liet bouwen.

En evenwel, terwijl Israel aldus met macht en invloed in den vreemde optreedt, is het in eigen land en aan eigen kusten veel meer aan het beschouwend en bespiegelend leven overgegeven, dan met de eischen van kunst en nijverheid vertrouwd. Wel is het een volk van tegenstellingen, ook naar zijn maatschappelijke zijde; in menig opzicht onbeholpen en toch met een snelheid van blik, een juistheid van inzicht en een takt om zaken te doen en aftedoen, gelijk gij schier bij geen ander volk vindt.

Dat volk is een raadsel. Maar daartoe is het ook gesteld, als een teeken van Gods almachtige hand en bewijs van Zijn ondoorgrondelijk verstand. God heeft aan dat volk ook eene roeping voor het maatschappelijk leven toevertrouwd; en hoezeer gij het wantrouwt, evenwel wordt gij gedwongen, het menigmalen te vertrouwen. Geen trouwer volk dan het volk van Jozef, Daniel en Nehemia, indien het slechts gevoelt en weet, dat gij het vertrouwt.

Ook dat is Israels roeping, de overleveringen der goede trouw, der algemeene zedelijkheid, der voorwaarts strevende schranderheid niet slechts in zijn bijbel, maar ook in zijne geschiedenis te bewaren. Ook dat is de beteekenis van Israel in Egypte, van Israel in ballingschap onder de volkeren. Och, of Israel zelf zijne

roeping meer en meer mocht leeren begrijpen; och of niet de christelijke volkeren, of niet zelfs de leeraren en volksschrijvers onder de Christenen, willens blind, die roeping telkens mochten loochenen.

Als deze beginselen alomme heerschen, als de Christenen uit de heidenen deze in zich opgenomen en in hun maatschappelijk leven verwerkelijkt zullen hebben; dan is Israels priesterlijke roeping in dien zin geeindigd, en kan het heengaan, waarheen gij wilt dat het zal gaan, om het uit uw midden te verbannen. Dan kan het heengaan — naar Jeruzalem, en straks naar het Jeruzalem dat boven is.

Ps. 25 : 10.

Hoed mijn ziel, en red z' uit nooden;
Maak mij niet beschaamd, o Heer!
Want ik kom tot U gevloden:
Laat d' oprechtheid meer en meer,
Met de vroomheid, mij behoên;
'k Wacht op U in mijn ellenden.
Laat Uw hand in tegenspoên
Israel verlossing zenden.

XV.

DE PROFETISCHE AANLEG VAN JOZEF, ALS TYPE DES BONDSVOLKS, GEBLEKEN IN DE GEVANGENIS.

Genesis XL : 1—23.

INHOUD: Vertrouwen op menschlijke hulp, moeilijkheid om daarvan los te worden; waarom dit; wat daartoe noodig. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de menschen (vs. 1—7); de omstandigheden (vs. 8—19) en de uitkomst (vs. 20—23). Des bijbels toeleg om Jozefs karakterbeeld te ontwerpen. Terugblik, verband met het voorg. en volg. hoofdstuk.

Een tweetal hovelingen met Jozef in één gevangenis (vs. 1—7). De juiste tijd en oorzaak van het vergrijp verzwegen; Jozefs toenmalige ouderdom. Rabbijnsche opgave van een nietsbeduidende reden meestal bestraffing van eene beuzelachtige nieuwsgierigheid; zwaarte van het vergrijp; doel van het verhaal. De gevangenis, de overste der gevangenis wel te onderscheiden van den overste der trawanten. De droomende hovelingen, onderscheiden droomen; doelmatige breedsprakigheid des bijbels; vorm en inhoud des drooms; vóór de uitkomst eenerlei indruk. Jozefs karakter als man van gevoel. Een gevoelig hart beter dan een scherp oog; medegevoel beter waarnemer dan fysionomie. De morgengroet des huizes. Vrucht van ons lijden is voor eigen hart de deelneming in 't lijden van anderen. Roeping der huisgenooten; gewoon verschijnsel der zelfzucht; een ongezellige morgengroet getuigenis van een ongezelligen geest in huis. Openhartigheid loon der deelneming; nietige oorzaken onzer zwaarmoedigheid; onredelijke boosheid over onbegrepen verdrietelijkheid bewijs van onverstand; onze goedhartigheid de weg tot openhartigheid bij anderen; goedhartigheid zeer wel bestaanbaar met beginselvastheid.

Een tweetal droomen door Jozef uitgelegd (vs. 8—19) Droom en uitlegging van God; gevaar der bijgeloovige droomduiding. Geest der profetie en die der waarzegging; Deut. 18 : 18 eene klassieke plaats in menig opzicht; beider wezenlijk onderscheid, naar oorsprong, inhoud en doel. Wat noodig is om het vertrouwen van anderen te winnen. De droom des schenkers, deszelfs levendigheid; zielkundig bewijs van eigen besef van onschuld. Jozefs uitlegging; Jozefs zwakheid; Jozef en de moordenaar aan het kruis; Jozefs kieschheid; onze houding tegenover God dikwijls zoo geheel anders dan die tegenover menschen. Des bakkers droom. Bij velen is goed al wat voordeelig is; deugd = nuttigheid; innerlijke blijken van schuld; het kwade aangezegd; smart des leeraars bij die roeping. Jozefs uitlegging; merkwaardige woordspeling ook bij den Heere Jezus. Wat wij het liefst gelooven.

Tweeërlei trouw: die van God is trouw, van menschen ontrouw (vs. 18—23). De uitkomst bevestiging der voorspelling. Uitvoerige bepaling des tijds; doel der H. Schrift daarmede; koninklijke gastmalen en feestvieringen; onze verjaardagen; het getal „drie" in den droom verklaard. Achtergrond, aanleiding en uitkomst der droomen. — Wat van onze droomen te denken? De beteekenis van den droom voor het Godsrijk. Echte of kunstmatige vergetelheid? Dwaze verontschuldiging en beleedigend bovendien. God vergeet niet. Jozef type van het bondsvolk; de hooge beteekenis dezer geschiedenis, voor Israels roeping, des profeten eisch, de voorwaarde der profetie. Roeping van den Christen. Besluit.

Psalm 146 : 2, 3.

Niet te dikwerf kan herhaald worden wat de jubelende zanger, bij de vreugde der afgebeden uitkomst, in zijn heerlijk lied voorschreef. „Vertrouwt niet op prinsen, op des menschen kind, bij hetwelk geen heil is". Indien gij evenwel in tegenspraak met deze les des geloofs handelt, dan zal telkens wederom beschaming en teleurstelling uw deel moeten worden. Vervloekt is de mensch, die vleesch en bloed tot zijn arm stelt.

Gij ook weet dit zeer wel. Nogtans is de herhaling van dat voorschrift der waarheid ook voor u niet overbodig, misschien wel niet op dit eigen oogenblik. Want het kost een langen en moeilijken strijd, om ons geheel losteworstelen, zoo wel van den invloed van andere menschen op ons, als van ons eigen telkens wederkeerend vertrouwen op hen. Zelfs zij, die door velerlei droeve ervaringen de menschen hebben leeren wantrouwen; zij, die, door juiste menschenkennis geleid, niets goeds meer van hen hopen, zelfs zij zullen nog menigmalen van den mensch het goede verwachten en bij den mensch de uitkomst zoeken.

Want zie, niet daardoor is men voor gevaar beveiligd, dat ons wantrouwen in menschelijke hulp en onbaatzuchtigheid ons met den dichter doet zeggen: bij den mensch is geen heil. Voor den mensch, die telkens in omstandigheden komt, waarin hij hulp en bijstand van anderen behoeft, is er meer noodig dan een loutere ontkenning hem geven kan. Hulp heeft hij immers steeds noodig, en daarom moet hij eenen persoon kennen, van wien hij die hulpe verwachten kan. „Welgelukzalig is hij die den God Jakobs tot zijne hulpe heeft". God moet die eenige Helper zijn.

Maar ook met de gewisheid dier hulpe is men nog niet altijd gevrijwaard voor het gevaar, dat men de oogenschijnlijk zekere hulp, die vlak nabij schijnt, bij den mensch gaat zoeken. Daarom is er eene gestadige herinnering noodig en eene dagelijksche oefening des levens, die alleen de ondervinding ons brengen kan. M e n s c h kennis, die van een zeker stelsel uitgaat, volstaat daartoe niet; m e n s c h e n kennis, door eigen ondervinding opgedaan en geheiligd door de leiding des Geestes, kan het werken; en dit als vrucht van menige teleurstelling bij menschen, van menige uitkomst van God den Heere.

Aldus ging het ook met Jozef, die toch van de zijde

der menschen gewis nog niet veel liefs en goeds had ondervonden. Eer hij zijn later woord kon uitspreken: „God heeft het alles ten goede gedacht", moest hij nog duidelijker leeren inzien, hoe door de menschen niets ten goede wordt gedacht, zelfs indien zij daartoe alle reden schijnen te hebben en eenvoudige plichtsbetrachting dit had kunnen doen verwachten.

Hoe dit waarheid werd, leere ons het veertigste hoofdstuk, dat wij nu te samen wenschen te behandelen en welks inhoud ge aldus zoudt kunnen omschrijven: de profetische aanleg van Jozef, als type des bondsvolks, gebleken in de gevangenis. Het verhaal zelf bevat drie voorname bestanddeelen: de menschen, met wie Jozef in de gevangenis in aanraking kwam; de omstandigheid der droomen, waardoor Jozef gelegenheid vindt, om in een nieuw karakter optetreden en, ten laatste, de aanvankelijke uitkomst van dit alles, als bevestiging der waarheid. Eerst hooren wij (vs. 1—7) van een tweetal hovelingen met Jozef in één gevangenis, daarna (vs. 8—19) van een tweetal droomen door Jozef uitgelegd, en straks (vs. 20—23) van de tweeërlei trouw, die van God in de vervulling van Jozefs uitlegging, en die der menschen in het vergeten van Jozefs bede door den beweldadigden schenker.

Uit alles blijkt zeer duidelijk, dat het de toeleg des Bijbels niet is, om ons van Jozefs leven en lotgevallen een aaneengeschakeld verhaal te geven; maar veelmeer om, door enkele kenmerkende omstandigheden en ingrijpende gebeurtenissen, ons de hoofdtrekken van dat merkwaardig leven in deszelfs hooge beteekenis voor de geschiedenis zijns volks voor te stellen. 't Is in dien zin ook, dat het hoofdstuk, waarmede wij ons nu bezig te houden hebben, zich nauwkeurig aan het voor-

gaande aansluit en met het volgende een geheel vormt. Te samen leeren zij ons Jozef in Egypte kennen, in zijne verhouding tot dat Egypte zelve, en als zoodanig de type van Israels verhouding tot de volkeren. Het eerste van het genoemde drietal hoofdstukken teekent in groote trekken zijn zedelijke onthouding, het tweede vermeldt zijn profetischen aanleg en het derde wijst op zijn geestelijke meerderheid.

Jozef in Egypte naar zijne verhouding tegenover Egypte, zoo wezen wij het onderscheid aan, dat de eerste helft van het zevental hoofdstukken onderscheidt van de tweede helft (H. 42—45), die ons Jozef in Egypte leert kennen, in zijne verhouding tegenover zijne broeders. Om dien toeleg te doen uitkomen, zoo zeiden wij, werd ook in het begin van het voorg. hoofdst. Potiphar, in wiens huis en gezin Jozef werd opgenomen, ons uitdrukkelijk beschreven als „een Egyptisch man". Maar gelijk in het gezin, aldus moest Jozef ook in den kerker met de keur van Egypte's bevolking in aanraking komen.

En daartoe wordt hem nu aanleiding gegeven door het tweetal hovelingen, dat bij Jozef in de gevangenis kwam (vs. 1—7). „En het geschiedde na deze dingen, dat de schenker des konings van Egypte, en de bakker zondigden tegen hunnen heer, tegen den koning van Egypte". De juiste tijd der inhechtenisneming wordt evenmin ons gemeld als de reden, die daartoe had geleid. Beide zijn voor het eigenlijk doel, waartoe ons deze heilige geschiedenis verhaald wordt, van minder beteekenis.

De geregelde opvolging des tijds wordt immers niet bedoeld, met de uitdrukking: „en het geschiedde na deze dingen", namelijk die in het voorgaande hoofdstuk vermeld staan. Gewis was er reeds een geruime tijd daarna verloopen, gelijk ons uit het vervolg der ge-

schiedenis duidelijk blijken zal, daar Jozef op dertigjarigen leeftijd voor koning Pharao stond en het toen twee jaren geleden was, nadat de schenker, gelijk Jozef hem voorspeld had, was losgelaten en dertien jaren, nadat Jozef door zijne broeders aan de Ismaelieten was verkocht.

Als de joodsche schriftverklaarders als het vergrijp des schenkers noemen, dat hij een vlieg in des konings beker had laten vallen, en des bakkers, dat deze eenige zandkorreltjes in het brood had gelaten, dan geven zij, naar ons inzien, zoo beuzelachtige en nietsbeteekenende reden der gevangenneming aan, om het beuzelachtige te doen uitkomen eener vraag naar kleinigheden in de Schrift, waarop toch geen voldoend antwoord gegeven kan worden, omdat de bijbel dit niet vermeldt. Dergelijke vragen verraden een beuzelachtigen geest, maar dergelijke antwoorden een hoogmoedig hart. Weinig betrachten zij aldus de les des koninklijken wijsgeers: „antwoord den zot niet naar zijne dwaasheid", zij die als regel der samenleving stellen: „Zoo de vraag, zoo het bescheid.

Gewis was dit vergrijp in de oogen des konings groot genoeg, om twee zoo hoog geplaatste mannen uit zijne onmiddellijke omgeving en aanzienlijksten hofkring ter gevangenis te verwijzen en hen in voorloopige bewaring te stellen, totdat hunne zaak onderzocht en hunne schuld bewezen zou zijn, of zij gebleken van het kwaad ten onrechte verdacht. „Pharao (de gewone koningstitel bij de Egyptenaren), Pharao werd zeer toornig op zijne twee hovelingen, op den overste der schenkers en op den overste der bakkers en hij leverde hen in bewaring".

Hoewel de val van twee zoo hooggeplaatste beambten ons wel tot bewijs van de onbestendigheid des aardschen voorspoeds en der wisselvalligheid van men-

schengunst kan strekken, is dit verhaal evenwel niet daarom gegeven; maar wel om ons in de gevolgen zelve de besturende leiding der goddelijke Voorzienigheid te doen opmerken. Immers door die leiding vond Jozef gelegenheid, om met dit tweetal mannen nader bekend te worden en door hen straks voor een oogenblik op verlossing te hopen. Deze moet evenwel niet van menschen, maar van God alleen komen.

Deze goddelijke besturing blijkt door de vermelding van de plaats, die voor voorloopige gevangenis dier aanzienlijke mannen bestemd werd, „ten huize van de overste der trawanten, in het gevangenhuis, ter plaatse, waar Jozef gevangen was". Uit deze toevoeging wordt nu duidelijker, hoe Potiphar, Jozefs heer en meester, zijn slaaf zoo onmiddellijk in de gevangenis had kunnen werpen. De kerker behoorde misschien aan zijn huis, of grensde daaraan en stond onder zijn beheer, terwijl bovendien „de overste van het gevangenhuis" aan hem, „den overste der trawanten" ondergeschikt en verantwoordelijk was.

Nu wordt ons ook nog duidelijker, waarom deze ondergeschikte beambte Jozef aanstonds zoo genegen was; daar toch, gelijk wij aantoonden, ook Potiphar zich in zijn hart van Jozefs onschuld overtuigd hield. De overste van het gevangenhuis beschouwde Jozef meer nog als het slachtoffer van de valsche zucht, om de eer des huizes optehouden, dan als het slachtoffer eener valsche beschuldiging, door de wraak eener gehoonde liefde opgeroepen. Met u weten ook wij wel, dat de gunst van menschen mede door God zelven menigmaal wordt verleend; maar dat de Heer dit meestal langs den weg der gestelde middelen doet, zal gewis ook door u niet ontkend worden.

Gij moet in deze geheele geschiedenis den overste van het g e v a n g e n h u i s wel onderscheiden van den

overste der trawanten, met welke waardigheid Potiphar bekleed was. Het pleit voor Jozefs onschuld, dat juist deze de beide gevangenen des konings aan de zorg van Jozef toevertrouwde. „En de overste der trawanten bestelde Jozef bij hen, dat hij hun diende". We zouden hieruit vrijelijk mogen vermoeden, dat er steeds eene zekere betrekking tusschen Jozef en diens voormaligen meester bleef bestaan; al miste deze ook den moed, om openlijk voor Jozefs onschuld uittekomen, omdat hij de eer van zijn huis hooger stelde dan het levensgeluk van een vreemdeling.

Als de twee hovelingen „sommige dagen in bewaring geweest waren, droomden beiden een droom, elk zijnen droom, in éénen nacht, elk naar de uitlegging zijns drooms, de schenker en de bakker, die des konings van Egypte waren, die gevangen waren in het gevangenhuis". Het opmerkelijke hierin is wel, dat beiden in denzelfden nacht een zoo merkwaardigen droom hadden en dat, gelijk straks blijken zal, bij zoo groote overeenkomst, toch zoo groote verscheidenheid in beide droomen is waar te nemen. Dat wil de Schrift door haar uitvoerige en schijnbaar breedsprakige vermelding juist doen uitkomen.

Wel droomden beiden in denzelfden nacht, maar toch had ieder „zijn eigen droom" met onderscheiden inhoud bij bijna gelijken vorm, waardoor de verschillende uitlegging later bepaald werd, zoodat het hier ook reeds heeten mocht „elk naar de uitlegging zijns drooms". Zouden wij uit dit alles niet mogen vaststellen, dat de uitwendige vorm van den droom, naar zijn gang en inkleeding, aan de uitwendige levensomstandigheden en (wat men noemt) toevallige indrukken van plaats en tijd moeten toegeschreven worden; terwijl daarentegen de hoofdgedachte en het doel zelf van den droom aan hoogere of geestelijke invloeden den oorsprong danken?

Van welken aard die invloeden zijn en met welke bedoeling zij op den geest werken, is den droomer zelven niet aanstonds zoo geheel duidelijk. Eerst later wordt dit menigmalen uit de uitkomst verstaan. Ten minste, hoewel beide droomen, elk voor zich, een gansch andere uitkomst moesten aanduiden, zoo oefenden zij evenwel denzelfden invloed op beider stemming uit. Dat bemerkte Jozef aanstonds, als hij bij de gevangenen binnentrad, die aan zijne hoede en zorg waren toevertrouwd. „En Jozef kwam des morgens tot hen en hij zag hen aan en ziet, zij waren ontsteld".

Gewis, Jozef was een man met een warm hart en ontvankelijk gemoed. Ons oog merkt niet zoo snel en zoo scherp de droefheid van anderen op, als niet ons hart even snel open staat voor de indrukken van medegevoel en oprechte deelneming. Een warm hart geeft soms een helder oog. De gelaatskennis, die uit den loop en uit de richting der aangezichtslijnen en wezenstrekken eens menschen, diens karakter en aanleg zoekt optemaken en te verklaren, leert ons niet aldus de innerlijke aandoeningen en gewaarwording van smart op het gelaat te lezen. Dat doet men meer met het hart dan met het hoofd, en meer door de inspraak van het deelnemend gevoel dan door de schranderheid van het waarnemend verstand.

Het zoude goed zijn, als huisgenooten, wanneer zij des morgens elkander voor het eerst weer ontmoeten en den morgengroet toebrengen, met dezelfde deelneming en vriendelijke gezindheid elkander in het oog zagen, en den indruk van een dikwijls in lijden doorgeworstelden nacht op het gelaat zochten te lezen. Maar dat zij dan ook van die belangstelling even vriendelijk en belangeloos als Jozef blijk geven. Dat verkwikt het hart van den lijder en lokt bij dezen eene vertrouwelijkheid uit, die het hart goed doet en dikwijls

troost geeft in het lijden. Jozef was kenner genoeg van het menschelijk hart, en had zelf gewis genoeg geleden, om dit te kunnen weten.

Want lijden, dat men zelf leerde kennen en dikwijls ongetroost en alleen moest dragen, maakt ons menigmalen temeer geschikt, om het lijden van anderen te peilen en te helpen dragen. „Toen vraagde hij de hovelingen, die bij hem waren in hechtenis van het huis zijns heeren, zeggende: Waarom zijn uwe aangezichten heden kwalijk gesteld?" Waarom ziet gij er zoo gedrukt en zoo gramstorig uit? — Wil toch niet vergeten, dat onbegrepen lijden en onzekerheid onzer smart tot nurksche spijtigheid meer dan tot milde droefheid stemt. De oorzaak van het lijden niet te kennen, verdubbelt de zwaarte van het lijden, door het gewicht der onzekerheid.

Daarom ook, o echt- en huisgenooten! moet het steeds uw taak zijn, de oorzaak van elkanders leed door vriendelijke vraag en deelnemend woord uittevorschen en aan het licht te brengen; opdat de lijder, die zelf het menigmalen niet weet, zich daarvan bewust worde. Dit doende, zult gij reeds in den vroegen morgen menige gramstorigheid des mans of des meesters voor den ganschen dag voorkomen. Maar indien gij dit zult kunnen, om aldus het geluk en den vrede van uw huis en huisgenooten te bevorderen, dan moet gij niet altijd zoo geheel om eigen leed denken, dat gij geen oog en geen hart voor de smart van anderen overhoudt.

Over 't geheel genomen zijn wij zoo vervuld van de gedachten aan eigen kwalen en kwaden, dat wij het nog grooter lijden van anderen ganschelijk niet opmerken. Daardoor ontstaat in huis eene zekere koelheid over en weer; straks wordt daaruit eene algemeene onverschilligheid geboren; daar is geen hartelijkheid in huis, en mokkende en wrokkende gaan de bewoners

elkander zwijgend voorbij, en het blijft bij den koelen morgengroet. Strak en nauw hoorbaar wordt deze geuit en doet de spanning voortduren, waar een hartelijke deelnemende vraag, een enkel vriendelijk woord, dat van belangstelling getuigt, zoo geheel andere en aangenamer verhouding zou hebben doen ontstaan.

Beproeft het slechts heden of morgen en ziet, of ook in uw gezin de hartelijkheid niet de moeder zal worden van eene vertrouwelijkheid, die aller lijden komt verzachten, en bij het verjagen der ingebeelde smart, het ware lijden met meer geduld leert dragen. — Daar wordt ook in den nacht dikwijls meer pijn geleden, dan gij, o man of vrouw! wel vermoedt, en het pijnlijk of strak gezicht van den man of van de vrouw in den morgen kan wel het gevolg zijn van de afmattende gedachten van den nacht.

Jozef begreep dit voorzeker en daarom ook vergat hij bij het zien van de bedruktheid zijner medegevangenen zijn eigene droefheid, om slechts te vernemen naar de reden van de hunne. Zijne vriendelijke zorg en voorkomende belangstelling bleef niet onbeloond. Het aangezicht zijner makkers ontspande zich, reeds door het feit, dat zij begrepen, dat zij een medelijdend hart in de nabijheid hadden, en dat zij dus eigen leed niet geheel in eigen boezem behoefden te verkroppen. Zij deden niet, wat gij in uwe ontevredenheid zoo dikwerf doet, het vriendelijke woord afstooten, om daardoor elke welgemeende poging dadelijk onmogelijk te maken en daarbij anderen nog te grieven. Belangstelling loonden zij met openhartigheid. „En zij zeiden tot hem: Wij hebben eenen droom gedroomd en er is niemand, die hem uitlegge". Niet om den droom bekommeren zij zich nog zoozeer als wel om het gemis van een uitlegger, en dit te meer, omdat de droom zelf hen toch ook benauwde.

Daar hebt gij het nu, wat nietige oorzaken ons menigmalen onze opgeruimheid en blijmoedigheid rooven en onze arme huisgenooten onder onze norsche buien doen lijden, terwijl deze naar de oorzaak der plotselinge verandering van onze gemoedsstemming niet in de verste verte kunnen gissen, en nooit raden wat onze zwaarmoedigheid zoo eensklaps opriep. Gisteren avond bij het scheiden scheen alles nog zoo goed en wel; alles was tevredenheid en goede luim; en heden morgen bij 't ontwaken is alles anders. Men is norsch en wrevelig, ongenaakbaar en onvriendelijk.

Vanwaar die omkeer? Is het grilligheid van het nukkig karakter? Is het omdat men zich gisterenavond aan het weelderig maal te zeer tegoed deed en nu de onaangename gevolgen moet dragen? Is het de inzinking na de opwinding van gisteren of de wraak, die de overspanning van den arbeid van gisteren na zich riep? Dit alles kan het zijn, is het zeer dikwijls; maar menigmalen is het ook de kwade invloed van een — nachtelijken droom. En zoo laat gij dan toe, dat het grillig spel van een onbegrepen, grootendeels reeds vergeten, droom de rustverstoorder van uw hart en van uw huis wordt?

Welke onzinnigheid! die evenwel veel meer voorkomt, dan gij wel denkt. Wees gij verstandig en verdraag kalm de zwakheid van anderen. Daardoor eerst zult gij uwe verstandelijke meerderheid kunnen toonen, niet door u op uwe beurt tegenover onbegrepen verdrietelijkheid, onredelijk boos te maken, dat slechts een bewijs te meer van eigen onverstand zoude wezen. Zoek de reden der ongerustheid bij uwe vrienden op en tracht die weg te nemen; indien uwe hartelijkheid hen maar eerst er toe gebracht heeft, om die uittespreken. Dat deed Jozef, dien ge wel van-zelf moet leeren hoogachten en liefhebben.

„En Jozef zeide tot hen: zijn de uitleggingen niet van God? Vertelt ze mij toch". — Jozefs goedhartigheid en zijn zucht om het lijden van anderen te verzachten, maakt hem geen enkel oogenklik ontrouw aan zijn beginsel of doet hem een verdrag aangaan met zijne overtuiging. Aan de mogelijkheid der zaak en haar beteekenis twijfelt hij niet. Trouwens dat had hem de ervaring zijner eigene jeugd ook wel later geleerd. Maar hij zoekt de zaak in het rechte spoor te leiden, tot de rechte bron terugtebrengen en tot het rechte doel te sturen. Daartoe zijn vriendelijke aandrang en zijne redegevende vraag.

Door in deze zijne vraag als onbetwistbaar voorop te stellen, dat de uitlegging eens drooms van God is, erkent Jozef ingewikkeld, dat de droom zelf ook van God kan zijn. Maar dit wil hij boven alles doen uitkomen, dat hij geen verklarend licht in dit of eenig ander dergelijk geval van die zoogenaamde droomuitleggers en droomduiders verwacht. Trouwens wordt ook de bijgeloovige droomduiding overal in Gods woord veroordeeld (Deut. 18 : 9—11; Lev. 19 : 26—28, 31; 20 : 27), zoo goed als de valsche profeet of degenen, die bijgeloovig aan voorteekenen hangen, op vogelgeschrei acht geven of met bezweringen omgaan. Deze zonden heerschten bovenal in Egypte, en om wille dierzelfde zonden zijn ook de Kenanieten uitgeroeid geworden (Lev. 20 : 6).

Wat het verschil is tusschen den waarzeggenden geest en den Geest der profetie, doet Jozef door zijne veelbeteekenende vraag scherp en juist uitkomen. De eerste is van en uit de menschen en de aarde, de tweede is van en uit God. Wat Jozef in de gevangenis uitspreekt, wordt door de klassieke bijbelplaatsen op dat gebied bevestigd, eerst door Deut. 18 : 18, waar de Heer zegt, dat Hij Zijne

woorden in den mond des profeten zal leggen, later door het getuigenis van den apostel Petrus, dat aldus luidt: „geene profetie der Schrift is van eigene uitlegging; want de Profetie is voortijds niet voorgebracht door den wil eens menschen, maar de heilige menschen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken (2 Petr. 1 : 20, 21).

Ziet daar dan het wezenlijk verschil van oorsprong tusschen waarzegging en profetische voorspelling, hetzelfde dat er is tusschen natuurlijke en geestelijke geboorte, de eerste is uit den bloede en den wil des mans, de tweede uit den Geest en den wil Gods geboren (Joh. 1 : 13). En gelijk er verschil is in oorsprong, aldus is dit er ook naar inhoud en doel (1 Petr. 1 : 10—13). Dat weet Jozef en vandaar de vraag, die hij deed.

Een enkele vraag der deelneming is dikwijls reeds genoeg, om het vertrouwen uittelokken; en dat ondervond Jozef. Immers had hij door zijne vraag reeds de medegevangenen er opmerkzaam op gemaakt, dat indien de Heere in waarheid den droom had gezonden, Hij dan ook de uitlegging niet terug zoude houden; evenmin, o geloovige! als Hij de vervulling zal intrekken, als Hij u eenmaal de belofte heeft geschonken. En ook de schenker vertraagde niet lang met op zoo goedwillige deelneming door vertrouwen te antwoorden. Hij gevoelde wel, dat het vertrouwen niet werd uitgelokt in het belang van den vrager, maar in dat van hem zelven. Dat moet gevoeld worden, mijne lieven! als gij vertrouwen vraagt, dat gij dit niet doet, om uws zelfs wille en in uw eigen belang. En dit geschiedt maar al te dikwijls.

Maar laat ons eindelijk de droomen hooren. 't Eerst verhaalde de schenker zijnen droom aan Jozef en

zeide tot hem: „In mijnen droom, zie, zoo was een wijnstok voor mijn aangezicht; en aan den wijnstok waren drie ranken en hij was als bottende, zijn bloeisel ging op, zijne trossen brachten rijpe druiven voort. En Pharao's beker was in mijne hand; en ik nam die druiven, en drukte ze uit in Pharao's beker, en ik gaf den beker op Pharao's hand".

De levendigheid der voorstelling in dezen droom, de frissche aanschouwelijkheid der teekening zullen Jozef niet zoozeer getroffen hebben. Dit is gewoonlijk dien droomen eigen, die een diepen en blijvenden indruk op ons maken, en daardoor hebben zij dan dikwijls voor ons meer van een visioen of verschijning dan van een droom. Het ongeregelde en snelle in het verloop der tijdruimte, die in het natuurlijk leven vereischt werden, om dat aantebrengen, wat in den droom als in een oogenblik werd aanschouwd van groei, ranking, botting, bloei, rijping en persing der druiven, is evenzeer een kenmerk van het bestaan des drooms, als het een verschijnsel is op het gebied des gevoels- en zielelevens, dat geheel onafhankelijk bleef van het regelend bestuur des wils en der leidende werkzaamheid des verstands. Dat alles zal Jozef minder getroffen hebben.

Wat meer zijn aandacht misschien wekte, was wel dat deze droom in zijn geheel een blik hem gunde in des schenkers hart en geweten. De droom zelf getuigde door zijnen vorm nog sterker voor des schenkers innerlijk bewustzijn van eigen onschuld, dan wel voor zijn dichterlijken aanleg, die er zich toch ook zeer sterk in uitsprak. De schenker stond in zijn droom voor het aangezicht des konings, hij reikte dezen wederom den beker, hij sprak dit alles argeloos uit. Zie dit alles zoude niet zoo geweest zijn, indien zijn geweten hem had gezegd, dat hij schuldig stond tegen-

over den koning. In den droom van den bakker merkt gij naderhand geen spoor van deze zielkundige bewijzen der onschuld.

Ging Jozef op de innerlijke merkteekenen der waarheid af, als hij na het hooren van dezen droom, het bemoedigend antwoord gaf? „Toen zeide Jozef tot hem: dit is zijne uitlegging: de drie ranken zijn drie dagen. Binnen nog drie dagen zal Pharao uw hoofd verheffen en zal u in uwen staat herstellen, en gij zult Pharao's beker in zijne hand geven, naar de vorige wijze, toen gij zijn schenker waart"... Wat verandering! Maar hoe wist Jozef dat? Door snel en scherpzinnig de wenken optezamelen, gelijk wij u die zoo straks voorstelden? Ook dat voorzeker; maar bovenal, omdat, gelijk hij dit ook had gehoopt, die God, die den droom had gezonden aan den schenker, nu ook de uitlegging schonk aan Jozef. Van God komt al het goede, ware en reine.

Dat wist Jozef ook wel, maar om met deze wetenschap ten allen tijde voor zijne eigene geruststelling der toekomst werkzaam te blijven, dat vergeet hij op dit oogenblik geheellijk. Want als hij bij zijne verklaring het aangezicht des schenkers van blijdschap zag schitteren, hoopte hij van diens dankbaarheid ook iets voor zich zelven. Hij begroet reeds, zoo zeker is hij van zijne zaak, in den medegevangene den machtigen en invloedrijken heer. Daarom zegt hij op smeekenden toon tot hem: „doch gedenk mijner bij u zelven, wanneer het u wel gaan zal, en doe toch weldadigheid aan mij, en doe van mij melding bij Pharao, en maak dat ik uit dit huis kome".

Hoe veel meer weldadig doet ons eene andere bede aan, die, in bijna dezelfde bewoordingen, maar in gansch andere omstandigheden werd gedaan! Toen was het de bede van een kruiseling aan een mede-

kruisling, in wien hij reeds den Heer en Koning begroette, de bede van den moordenaar aan het kruis, die Jezus bad zijner te gedenken, als Hij in Zijn Koninkrijk zou gekomen zijn.

Neen, hierin kunnen wij Jozef niet prijzen, dat hij in haastend ongeloof het ging verwachten van de menschen. Maar ook hier mogen wij wel het woord des Heeren indachtig zijn: wie (in deze ook) van u zonder zonden is, werpe den eersten steen op hem (Joh. 8 : 7). Laat ons het woord van Jakobus niet vergeten: want wij struikelen allen in velen. Indien iemand in woorden niet struikelt, die is een volmaakt man (Jak. 3 : 2). Daarom mag het ook wel ons dagelijksch gebed zijn: „zet een wacht voor mijn lippen" (Ps. 141 : 3). Juist in oogenblikken van overvloeiend licht en ontvangen genade is behoedzaamheid voor ons zelven het meest noodig. Om dan stil te zijn en te mogen gelooven, dat in stille zijn en vertrouwen alle sterkte gelegen is.

En toch betrachtte Jozef ook nu zoozeer de roeping der kiesche stilzwijgendheid tegenover menschen en treedt, tegenover dezen, de geheele adel van zijn groote ziel zoo schoon in het licht, in hetzelfde oogenblik waarop hij tegenover God zich geheel vergeet. Zoo zullen wij menigmalen achteloos zijn tegenover God, terwijl wij zeer zorgvuldig ons in acht nemen tegenover de menschen. Hoe edel handelt Jozef tegenover zijne broeders, die hem verkocht hebben, tegenover zijne meesteres die hem ongelukkig wilde maken, en tegenover zijnen meester, die hem in de gevangenis heeft geworpen. Hij beschuldigde niemand en kleedde zijne woorden zoo in, dat hij de waarheid spreekt en toch niemand bij name aanklaagt, als hij zegt: „want ik ben diefelijk ontstolen uit het land der Hebreeën, en ook heb ik niets gedaan, dat zij mij in dezen kuil gezet hebben".

Dat kon de bakker hoogstwaarschijnlijk niet zeggen; al wordt ons zijn vergrijp in den bijbel niet genoemd. Niet alleen uit de uitkomst, waarover toch ook een rechtvaardig God de beschikking had; maar ook uit enkele andere zaken zouden wij tot het vermoeden zijner schuld komen. Immers eerst nadat hij den goeden uitslag van des schenkers droom heeft gehoord, komt hij met den zijnen. — Daar zijn menschen, die eerst dan vertrouwelijk gaan worden, als zij hopen kunnen er iets bij te winnen; die eerst anderen de proef laten nemen, maar ook tot zoo lang voorzichtig achteraf blijven. Daar zijn immers ook menschen, die wel willen toeluisteren, als men van den hemel en de belofte gaat spreken, maar, in omgekeerd geval, als de wet en de dreiging wordt gepredikt, zich liefst afwenden.

Doch ook uit des bakkers droom blijkt de gegrondheid van ons vermoeden. „Toen de overste der bakkers zag, dat hij eene goede uitlegging gedaan had, zoo zeide hij tot Jozef: Ik was ook in mijnen droom en zie, drie getraliede (van teenen gevlochten) korven waren op mijn hoofd; en in den oppersten korf was van alle spijze van Pharao, die bakkerswerk is, en het gevogelte at dezelve uit den korf van boven mijn hoofd". — Let hierbij op enkele dingen. De bakker kwam er niet toe om zijn droom te vertellen, voordat hij eene „goede", d.i. naar zijne meening, eene gunstige uitlegging had gehoord. Vele menschen noemen alleen dat goed, wat hun gunstig is en voordeelig toeschijnt.

Zoo had dan de bakker voor zich zelven eene gunstige uitlegging verwacht. Ook gevoelde de bakker zich in den droom niet in de tegenwoordigheid des konings, van wiens nabijheid het beschuldigend geweten hem voor zijn eigen gevoel ver hield. Wel wenschte hij weer den koning het brood overtereiken, maar 't was alsof zijn boos geweten hem zeide, dat dit niet

mocht, dat dit niet kon. Het kwam er zelfs in zijn droom niet toe. Eer zouden de vogelen, als zijn misdaad was uitgekomen, hem zelven als aas eten. Zoo hebben toch waarlijk ook onze droomen ons wel iets te zeggen aangaande ons hart, bij al de grilligheid van hun vorm en inkleeding.

Door deze innerlijke blijken van schuld reeds overtuigd, maar meer door goddelijke voorlichting geleid, vertraagde Jozef niet lang met het geven der uitlegging. En gelijk wij in het geheele hoofdstuk gelegenheid hadden, om het zacht en aanminnig karakter, de aandoenlijkheid en het vriendelijk medelijden van Jozef optemerken; zoo geeft deze uitlegging van des bakkers droom ons wederom overvloedig gelegenheid, om tevens zijn kloeken moed en niets sparenden waarheidszin optemerken. Wat hij den bakker moest aanzeggen was niet aangenaam; evenwel houdt hij het woord niet terug. Evenmin als de getrouwe leeraar dit mag, tegenover den onbekeerde en ongeloovige, naar het woord Gods, dat hem beveelt, den goddelooze aantezeggen, dat het hen kwalijk gaan zal (Jes. 3 : 11).

O geloof toch niet, dat het den leeraar zoo gemakkelijk valt, dit te doen. Daartoe moet hij meestal eene groote overwinning op zich zelven behalen. En wat gij menigmalen waant, uit ongevoeligheid en stugheid des harten voortgevloeid, dat kostte 't eigen hart zoo dikwerf veel pijn en felle smart. Neen, 't is niet uit hardheid, dat de getrouwe prediker u de waarheid zegt. De waarheid zelve is hard; niet op zich zelve, maar door de boosheid van uw hart. Was Jozef niet eene gevoelige en medelijdende ziel? Hoor hem evenwel tot den bakker spreken: „Toen antwoordde Jozef en zeide: dit is zijne uitlegging: de drie korven zijn drie dagen. Binnen nog drie dagen zal Pharao uw hoofd verheffen van boven u, en hij zal u (na u te hebben

doen onthoofden) aan een hout hangen (ten smaad en afschrik voor anderen); en het gevogelte zal uw vleesch van boven u eten".

Gij moogt de woordspeling hier ter plaatse niet over het hoofd zien, omdat diezelfde in veel verhevener zin meer dan eens in de geschiedenis van onzen Heer Jezus terugkeert. Zoo spreekt de Heer van Zijne verhooging in dubbelen zin, ter vernedering en ter verhooging, als Hij van de koperen slang als zijn voorbeeld heeft gewaagd (Joh. 3 : 14, 15). Zoo doet Hij het ook Joh. 12 : 33, waar hij, naar de nadere verklaring van Johannes zelven, met de uitdrukking „verhooging" niet slechts wees op Zijn verheerlijking door den dood, maar ook op de wijze zijns doods, de verhooging aan het kruis. Wij voegen dit hierbij tegenover hen, die meenen, dat de Heer Jezus, als Hij sprak van Zijne verhooging, niet op Zijn kruisdood het oog kon gehad hebben.

Of nu de bakker deze uitlegging Jozefs als de eenig ware aanvaardde, weten wij niet, gelooven wij niet. Het ligt toch in den mensch, dat hij het aangename wel, het voor hem onaangename niet wil gelooven; tenzij dan door tastbare en duidelijke bewijzen daartoe gedwongen. Daarom wil het onbekeerde hart ook niet den uitgesproken vloek der wet Gods en het dreigend oordeel Zijner strafeischende gerechtigheid geloovig aannemen; evenmin als het geloof slaat aan de eeuwige verschrikkingen der hel en het bestaan der eeuwige smarten, die het heeft te duchten. De angst des gewetens drijft aan, om het bestaan te loochenen van die ellenden, die men liefst niet ondervindt. Alsof dit u iets baten kon, alsof de werkelijkheid, eenmaal gekomen, u niet van de onbetwistbare waarheid van dit alles, — maar, ach, wellicht dan te laat — eenmaal zal overtuigen.

De werkelijkheid bracht ook den overste der bakkers de bevestiging van Jozefs droomuitlegging. „En het geschiedde op den derden dag, den dag van Pharao's geboorte, dat hij voor al zijne knechten eenen maaltijd maakte; en hij verhief het hoofd van den overste der schenkers en het hoofd van den overste der bakkers, in het midden zijner knechten. En hij deed den overste der schenkers wederkeeren tot zijn schenkambt, zoodat hij den beker op Pharao's hand gaf; maar den overste der bakkers hing hij op, gelijk Jozef hun uitgelegd had".

'tIs niet doelloos, dat de Schrift zoo juiste en uitvoerige omschrijving van den tijd geeft. Eerst moet aangetoond worden, hoe nauwkeurig de tijd door Jozef was aangegeven. Het geschiedde, gelijk hij het had voorspeld, „binnen de drie dagen", namelijk „op den derden dag". Ook wordt de aanleiding, de geboortedag des konings, die feestelijk in geheel Egypte werd gevierd, uitdrukkelijk genoemd; om te doen zien, hoe de Voorzienigheid Gods tijden en stonden in Hare almachtige hand houdt en menigmaal doet samenvallen, om Zijnen raad te volbrengen en het woord Zijner profeten „te gestelder tijde" gestand te doen.

Nog eenmaal, behalve het hier genoemde, wordt in den bijbel van een geboortefeest melding gemaakt en wel bij Herodes, dat aanleiding gaf tot de gruweldaad aan Johannes den dooper gepleegd (Matth. 14 : 6). Omdat dergelijk feest alleen bij den heiden Pharao en den goddeloozen Herodes wordt vermeld, oordeelden de Oud-Vaders, dat den Christen eene dergelijke feestviering ongeoorloofd is. Anders oordeelt daarover evenwel Augustinus, die meent, dat, indien de vernieuwing des tempels (Joh. 10 : 22) mocht gevierd worden, de viering van den tempel, die ons lichaam

heet, veeleer betaamt. Maar daar de Christenen op de herinneringsdagen hunner geboorte de heidensche gewoonte van te offeren begonnen natevolgen, werd op het Concilie van Nicea dit onheilig gebruik verboden; zonder dat evenwel eene gepaste en betamelijke viering van die stoffe der dankbaarheid den Christen werd ontzegd.

Maar er is nog iets anders, dat die tijdbepaling van drie dagen ons leeren kan en moet. Zoo wordt het getal van „drie" verklaard, dat evenzeer in de drie ranken als in de drie korven van het tweetal droomen voorkomt. Wij begrijpen nu, dat de overste der schenkers zoowel als die der bakkers van dien dag wisten, op welken, gelijk dit ook thans nog is, aan sommige misdadigers de koninklijke genade werd bewezen. Hoopten mogelijk beiden van dien dag zich iets goeds van de zijde der koninklijke gunst?

Zoo zien wij dan wederom, hoe vorm en inkleeding onzer droomen afhankelijk zijn van gedachten, die op den dag ons bezig hielden; hoe de diepste achtergrond dier droomen in ons innigst bewustzijn van schuld of onschuld gezocht moet worden. De aanleiding evenwel ligt in bijzondere omstandigheden des tijds, die ons bijzonder troffen; maar de vervulling en uitkomst is van den Heere zelven.

Laat ons evenwel voorzichtig zijn met onze droomen, en niet aan allen hetzelfde gewicht en dezelfde beteekenis hechten. Dat er ingrijpende droomen zijn, zal niemand willen ontkennen, dan die menschen misschien, die noch een gevoelvol hart, noch een levendige verbeelding hebben, en die dus van geene enkele zijde voor sterke indrukken toegankelijk zijn. Maar gelijk wij in de bijbelsche geschiedenis slechts enkele tijdperken en enkele personen vermeld vinden, waarop de droom een onmiskenbaren invloed uitgeoefend heeft,

zoo is het ook in het leven van den mensch en met de onderscheiden groepen der maatschappij.

In het algemeen mogen wij wel dezen regel stellen: indien de Heere onze God door den droom ons iets wil openbaren, zal Hij ook wel zorgen dat er een uitlegger is! Hij zal dien tot u brengen, gij behoeft dien niet te zoeken. Dat blijkt immers overal uit den bijbel. Anders hadt gij toch ook niets aan den droom zelven en zoude de openbaring Gods haar bestemd doel hebben gemist. Dat van God te denken ware zondig en ongerijmd. 't Zoude dan zijn eene openbaring, die niets openbaart!

Veel invloed ten goede scheen de droom op den overste der schenkers niet gehad te hebben. Trouwens de droom komt ook slechts, om een oogenblikkelijken en kortstondigen indruk te maken, die voor het oogenblik zelf dienstig is, zonder eene blijvende beteekenis te hebben. Nooit kan de d r o o m, in dit opzicht, met het g e z i c h t en het w o o r d, de andere vormen der profetie, gelijk gesteld worden. Geen bepaald zedelijke kracht gaat er van uit, en ook heeft hij niet zoozeer aan een diep zedelijk karakter als bodem behoefte, al kan hij daarin ook even goed vallen. Dat verklaart ons, waarom zoowel een Pharao en Nebukadnezar als een Jozef beteekenisvolle droomen konden hebben. De droom is wel openbaring en uiting van de verborgen stemming van ons g e v o e l s leven, maar heeft in zijn bestaan met ons z e d e l ij k k a r a k t e r niets te maken; al werkt dit mogelijk tot de inkleeding zeer mede.

Zoo begrijpen wij lichtelijk, hoe het kan zijn, dat de overste der schenkers, die met een waarzeggenden droom verwaardigd werd, straks evenwel bleek van zoo ondankbaren aard te zijn. „Doch de overste der schenkers gedacht aan Jozef niet, maar vergat hem”.

Was het misschien die kunstmatige vergetelheid, die sommigen menschen eigen is, als zij uit een minder eervollen stand of toestand naar boven zijn gekomen, en nu liefst niet meer diegenen willen kennen, die hen in zoo geheel andere omstandigheden hebben gekend? Voorzeker heeft niemand het recht, of dezen schenker of iemand anders, zonder deugdelijke bewijzen, van zoo groote laaghartigheid te verdenken.

Dat wil de Schrift ook duidelijk doen uitkomen, de Schrift die nooit van verdachtmaking houdt, maar steeds open en rond de zaken bij haar waren naam noemt. Ons dacht, dat de Schrift juist, om een dergelijk vermoeden reeds van te voren aftesnijden, ons het „niet gedenken aan Jozef" verklaart, door te toegevoegde woorden: „maar vergat hem". Hij dacht volstrekt niet meer om Jozef, nu het hem goed ging en hij uit de gevangenis verlost was. In dergelijk vergeten ligt een groot gemis aan dankbaarheid, en, door dergelijk vergeten als verontschuldiging te willen laten gelden, verraadt men een groot gemis aan kiesch gevoel.

Dat gij iemand, dien gij liefde schuldig zijt, kondt vergeten bij uwe noodiging is waarlijk onhartelijk; maar dat gij uw verzuim bij hem daarmede zoekt te verontschuldigen, is of zeer dwaas of zeer krenkend, Vergeten te worden door hen, om wie men veel denkt, door wie men voorheen niet placht vergeten te worden, doet reeds zeer; maar nog meer pijn doet het, als gij onkiesch genoeg zijt, om zelf hem dit te zeggen. Niet om het genot van mede aan te zitten, maar om de vriendelijkheid der uitnoodiging was het immers ook u te doen, en die noodiging wenschtet ook gij slechts als bewijs, dat men om u dacht; en nu zoudt gij zelf tot uwe verontschuldiging zeggen: dat gij een ander vergeten hebt? Wat dunkt u van die dwaasheid of van die beleediging?

Een zegen is het te weten, dat God niet vergeet, en dat kan en moet ons troosten over de vergeetachtigheid van veel menschen; vooral van hen, die dit het meest doen, van hen, die wij welgedaan, dien wij liefde bewezen hebben. Maar ook hier past het ons de hand op den mond te leggen; want wij zelven vergeten onzen besten Weldoener het meest. Wij hebben God vergeten. Hoe ondankbaar moeten wij ons zelven dan noemen, indien wij of de onbewuste of de opzettelijke vergeetachtigheid van anderen tegenover ons zoo smartelijk vinden?

De Heer vergeet niet. Dat zoude Jozef later ook ondervinden. Maar eerst moest hij dien God nog meer leeren zoeken, door de teleurstellingen van menschen daartoe geleid. Dan zoude hij zelf gevoelen, wat die vervulde voorspelling tegenover de veronachtzaamde bede reeds predikte, wat het geheim der genade is: de trouw Gods tegenover de ontrouw der menschen.

In welk opzicht, zoo vraagt ge misschien, staat nu de geschiedenis in dit hoofdstuk ons verhaald, in verband met de groote gedachte van het Verbond Gods, die de geheele bijbelsche geschiedenis beheerscht? Reeds hebben wij dit in den aanvang met een enkel woord aangeduid, maar het gewicht der zaak verdient wel, dat wij een oogenblik langer daarbij blijven stilstaan. Wat het volk Israels moest zijn onder en voor de volkeren, zoo zeiden we, dat moest Jozef in Egypte, de man des lichts in het land der duisternis, typisch voorafbeelden.

In het huis Potiphars stond hij tegenover dat gezin, als het toonbeeld der ingetogene kieschheid en priesterlijke reinheid. Zoo moest Israel te midden der volkeren door reinheid van zeden en ingetogenheid des

levens uitblinken. Maar daarin alleen, in dat negative, vergunt mij dat vreemde woord, ging de roeping Israels tegenover de volkeren niet geheel op. Het moest niet alleen een beschamend, het moest bovenal, positief, een leerend en van God getuigend voorbeeld zijn. Het volk Israels had een profetische roeping aan de wereld. En juist de profetische aanleg van het volk kwam uit en werd mede voorafgebeeld door Jozef in Egypte. En zie, in den kerker stond hij tegenover datzelfde Egypte, als het toonbeeld van den toekomstigen profeet.

Jozef, in Egypte's kerker aan Egypte's hovelingen de droomen verklarende, is een treffend beeld en voorspiegeling van het toekomstig Israel en deszelfs profetische roeping aan de volkeren. Steeds is de Profetie, ook naar het woord des Apostels Petrus, een licht schijnende in eene duistere plaats (1 Petr. 1 : 19; Joh. 1 : 5); en Egypte is wel bij uitnemendheid het land der duisternis, der geheimzinnigheid, der sfinxen, der raadselen en der droomen.

Gelijk Jozef nu de droomen der Egyptenaren verklaart, zoo moest Israel, door de goddelijke openbaring in zijn midden, van de droomen, de donkere vermoedens, de angstige voorgevoelens der heidensche volkeren op godsdienstig gebied de verklaring van boven geven, en te midden dier volkeren, in hun onbegrepen droomen, getuigen: „Is de uitlegging niet van God?"

Ja, zult gij het onbestemd en zwevend godsdienstig gevoel der heidenen, hun bloedige offers en vrome gebruiken, des menschen angst des gewetens, schrik des doods en vreeze voor de eeuwigheid ooit in hun oorsprong begrijpen, dan hebt gij het getuigenis der waarheid noodig, de openbaring Gods, aan Israel toebetrouwd in Wet en Evangelie.

Maar meer leert ons deze geschiedenis. Ook dat

wat de profeet noodig heeft om ontvankelijk te zijn voor de gave der genade Gods. O, wij weten het wel, dat God de Heere aan geene middelen gebonden is; maar evenwel bereidt Hij den akker voor, om het zaad te kunnen ontvangen, daar den vetten kleigrond voor het zwaardere, ginds den lichteren zandbodem voor het lichtere zaad. Al naar den onderscheiden aard van het zaad, wrocht Hij ook een onderscheiden aard van den bodem, die het zaad zal ontvangen. Zoo is het ook ten opzichte der geestelijke gaven.

Welke nu de geaardheid van den geestelijken bodem moet zijn, geschikt om de gave der profetie te ontvangen, leert ons Jozef, de type van den profetischen aanleg des bondsvolks. Eerst moet daar zijn de priesterlijke reinheid. Daarom ook klaagt Jesaja dat hij geen profeet zijn kan, omdat hij een man is van onreine lippen, en daarom ook raakt de Seraf met de gloeiende kool van het altaar zijne onreine lippen aan (Jes. 6).

En wat nu de overige karaktertrekken betreft, die voor de profetische geestdrift en den heiligen moed van den godsgezant geeischt worden, wij vinden ook dezen bij Jozef. 't Is allereerst een aandoenlijk hart, een open gemoed, dat het lijden van den naaste medegevoelt en bij het zien van de smart der wereld met mededoogen wordt vervuld.

Bij dat gevoelige hart moet dan komen de juiste en onderscheidende blik van het geoefend verstand; maar niet minder de fiere en koninklijke moed, die vorsten en koningen de waarheid durft openleggen en, zoo God het wil, den dood zelfs aanzeggen.

Ziedaar ook uwe roeping, o gij, die deel uitmaakt van het geestelijk Israel! Want was het profetisme reeds de roeping van het vleeschlijk Israel tegenover de volkeren, welke moet dan uwe roeping tegenover

de wereld zijn? Want ook gij zijt geroepen een profeet te zijn. — Waarom wordt gij een Christen genoemd? Omdat gij door het geloof een lidmaat van Christus en alzoo Zijner zalving deelachtig zijt.

Christus belijden, en in die belijdenis tegen de wereld getuigen, is in waarheid de profetie des Christens, des geestelijken Israels, terwijl hij nog is op aarde, nog in den kerker des lichaams.

Tegenover de droomen des on- en bijgeloofs, te midden van allerlei duisternis, stellen wij dan onzen Profeet Jezus Christus, die is een licht tot verlichting der heidenen; stellen wij Zijn eeuwig blijvend woord der vrijheid en der genade.

Psalm 84 : 6.

Want God, de Heer, zoo goed, zoo mild,
Is t'allen tijd' een zon en schild;
Hij zal genad' en eere geven:
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden, zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven:
Welzalig, Heer, die op U bouwt,
En zich geheel aan U vertrouwt.

XVI.

DE REGEERMACHT VAN JOZEF, ALS TYPE DES BONDSVOLKS, GEBLEKEN AAN HET KONINKLIJKE HOF.

Genesis XLI : 1—57.

INHOUD: Het koningschap door God gewild; de koning bij de gunst des volks en bij de gratie Gods; de eenige ware Koning Jezus Christus; het koningsvolk waaruit hij geboren is; de type; het onderwerp en deszelfs verdeeling: De regeermacht. De aanleiding of de droom (vs. 1—13), de wettige aanspraak of de verklaring (vs. 14—36), de toekomst of het loon (vs. 37—35), de oefening of het leven (vs. 46—57).

Des konings droom (vs. 1—13): geheime onrust, ijdel pogen, eenige weg. De hoop afgesneden; redding van onverwachte zijde; wat droomen vermogen; zedelijke beteekenis dier droomen; bewijs van werkzaamheid des geestes ook in den nacht. De rivier de Nijl; de droom zelf; benijde, niet benijdenswaarde staat; de zeven koeien; de zeven aren; kenmerk van den droom: waarschijnlijk en onwaarschijnlijk. De machteloosheid der wetenschap van de ervaring; empirie en het vrije gebied des geestes; de voorspelling de proef op de deugdelijkheid der wetenschap. Chartumiem = beeldschriftkundigen. Des schenkers berouw; schuldbelijdenis der wereld dikwijls vleierij voor haar meerderen; eene gebrekkige herinnering; pralerij; ondankbaarheid en onwellevendheid, miskenning van Gods goedheid; onedel karakter mede dienstbaar aan de volvoering van den Raad Gods; troost voor 't arme volk.

Jozefs verklaring (vs. 14—16). De houding der overheid tegenover standen en rangen; Ebers en de Egyptologie; de stomme steenen spreken; begrip der onreinheid bij de Egyp-

tenaren geheel uiterlijk; aan die uiterlijkheden te veel te hechten is steeds teeken van bekrompenheid; onze groote mannen, menigmalen, ach, zoo klein! Wat de profeet kan, wat niet. — Des konings verhaal; het gevaar van lange inleidingen en groote uitweidingen; de zaak zelve of onze persoon? invloed der subjectiviteit van den verhaler op den vorm der objective verhalen; juiste teekening des bijbels; eens konings klacht over de machteloosheid eener trotsche wetenschap; onmacht van anderen prikkel voor onze eerzucht; het zondige hierin. Oorprong, bedoeling en gewicht van Pharao's droomen. Jozefs verklaring geen orakelspreuk. Waarom ons advies menigmaal zoo hartstochtelijk? Kalmte; voorspelde overvloed; door ellende opgevolgd. Meer dan gevraagd wordt te geven is roeping van hem die dit kan; ellende kunnen peilen is iets, heelen is meer; Wet en Evangelie. Jozefs schrandere raad; de persoon om wille van het ambt, niet het ambt om wille van den persoon; wijze regelen en voorschriften voor het verkiezen van ambtenaren; onze verheffing van den mensch en die des bijbels eeregeving aan God. Zorgeloosheid en onbezorgdheid; ware zuinigheid; gezonde staathuishoudkunde, rust mede op Gods woord.

Het waardige loon (vs. 37—45). Pharao's oordeel over Jozef; de macht der overtuiging, ook der Christelijke; het gevaarlijke van de hulde der wereld voor den Christen; de koninklijke opdracht: de waardigheid, macht, plaats, teekenen en naam der koninklijke onderscheiding (Hammischné — Abrek = Abork); de ambtsnaam: Zophnath-Phaneach. Jozef door zijn huwelijk genaturaliseerd; rabbijnsche opvatting aangaande Osnath. — De roeping des levens (vs. 46—51) = de ambtelijke trouw (vs. 46—49); het huislijk leven (vs. 50—53); de weldadige voorzorg (vs. 54—57). Voorspoed en tegenspoed toetssteen en maatstaf ter beoordeeling der degelijkheid en grootte van het karakter. Jozef even groot onder den voor- als onder den tegenspoed; hoe men een groot man wordt, blijkt en blijft. Niet de fortuin maar God helpt de kloeken; de kloeken zijn de arbeidzamen. Verwacht het niet van het geval! Niet de goede gelegenheid doet het, maar het goed gebruik dat men er van maakt; inzicht en volharding = verstand en wilskracht. Tellen. Ons goddelijk beroep; wij behooren aan ons gezin nog meer dan aan ons beroep; een eigen God voor 't eigen hart aan d' eigen haard; Manasse en Ephraïm; der kinderen naamgeving; nationale namen; de naamgeving en

Jozefs karakter en geschiedenis; ellende en eigen schuld; het beroep op de publieke weldadigheid; rechtgeplaatste zuinigheid; waartoe zoekt gij den winst? Twintig jaren! ook de geschiedenis heeft tijd noodig; in één dag leert men geen geheel tijdvak kennen, en in éénen dag bouwt men ook geen tijdvak op. — Israël onder de volkeren. Besluit.

Ps. 2 : 3.

„Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion, den berg Mijner heiligheid". Neen, niet het koningschap op zich zelf wordt door den Koning der koningen, door den souvereinen God veroordeeld. Hij zelf; die den naar Zijn beeld geschapen mensch heerschermacht verleend heeft (Gen. 1 : 26), die aan Zijn eigen bondsvolk in de toekomst een koning als toegezegd heeft (Deut. 17 : 15), die de belofte van een eeuwigen koning aan Zijne uitverkorenen heeft gegeven (Dan. 2 : 44); neen, Hij veroordeelt niet het koningschap op zich zelf. Veeleer stelt Hij tegenover de overmoedige schijnkoningen der aarde, die het zijn door aangematigd gezach en door de gunst des volks, den eenigen Koning, die alleen het in waarheid is, die k a n en vermag, die het is naar den eeuwigen Raad Gods.

Zie, de Heere, die het hart des menschen heeft gevormd, weet ook, wat dit tot zonde vervoerde hart nog altijd behoeft. Het kan niet altijd gebogen gaan onder de onpersoonlijke macht der heerschende tijdgedachte of van eenig afgetrokken stelsel. De mensch gevoelt soms zoo levendig de behoefte aan eene persoonlijkheid met een hart dat hem verstaan, met een verstand dat hem begrijpen, en met een arm die hem beschermen kan. Het menschelijk hart gevoelt, op elk gebied des levens, de behoefte aan eenigen heerscher of leider, dien hij gerust kan volgen; aan eenigen koning, die wijsheid, gerechtigheid en macht

in eigene indrukwekkende persoonlijkheid vereenigt. Maar de Koning, die aldus die drie deugden Gods op aarde vertegenwoordigt, is een gave Gods, is koning bij de gratie Gods.

Daar is dan ook maar één, die koning is in waarheid, namelijk Jezus Christus, de lang beloofde, van eeuwigheid gezalfde, in de volheid des tijds gekomen, door het geloof gehuldigde Koning Israels. Maar, wat wonder nu ook, dat het volk, dat Hem in zijn lendenen droeg, en in zijn geheel hem voorafschaduwt, iets van den koninklijke aard te midden en tegenover andere volkeren moest openbaren. Israel is een koningsvolk onder de volkeren, en van het bondsvolk werd gesproken, wat later van het geestelijk Israel werd herhaald: „maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk" (Ex, 19 : 6, 1 Petr. 2 : 9).

Wat wonder, dat hij, die als type van dat Israel onder de volkeren is, ook in dit opzicht van zijn volk het voorafschaduwend karakterbeeld is. Dat is de hoofdgedachte van het hoofdstuk, dat wij nu gaan behandelen, de regeermacht van Jozef, als type des bondsvolks, gebleken aan het hof des konings. Eerst zien wij wat daartoe aanleiding gaf (vs. 1—13), daarna wat zijn aanspraak daarop wettigde (vs. 14—36), dan hoe dit hem werd toegekend (vs. 37—45), ten laatste hoe het werd geoefend (vs. 46—57). Wij spreken dus eerst over 's konings droom, daarna over Jozefs verklaring, dan over het koninklijk loon en ten laatste over Jozefs invloedrijk leven.

Het scheen wel dat de arme zoon Jakobs, die door zijn broeders naar Egypte was verkocht, door zijne meesteres valschelijk was beschuldigd en door zijn

meester onverhoord in de gevangenis was geworpen; het scheen wel, dat de arme Jozef zijn gansche leven in die gevangenis zou moeten slijten. Iets, veel had hij langen tijd zich gehoopt van zekeren overste der schenkers, die daar ook in de gevangenis was geweest en dien hij eene spoedige verlossing daaruit had voorspeld, dien hij zoo vriendelijk had verzocht, een goed woord voor hem te doen. Maar de overste der schenkers had hem vergeten. 't Was nu twee volle jaren geleden. Van menschen had hij niets meer te hopen.

Toen geschiedde iets, waarin de eigen hand Gods zóó duidelijk kenbaar werd, dat zij naderhand nooit meer ontkend kon worden. „En het geschiedde ten einde van twee volle jaren, dat Pharao droomde, en ziet, hij stond aan de rivier". Een tweetal droomen hadden de eerste aanleiding der ellende voor Jozef doen komen; een ander tweetal droomen, die der oversten van de schenkers en bakkers, waren voor hem de eerste aanleiding tot bevrijding uit de ellende; en een derde tweetal droomen, die des konings, baanden hem den weg tot grootheid en aanzien. Ook hier bespeurt gij wederom iets van die heilige evenredigheden en aangrijpende samentreffingen der overeenkomst, die de heilsgeschiedenis boven elke andere als het bijzonder werk van Gods eigene hand kenmerken.

't Is ontegenzeggelijk, dat de droom eene merkwaardige plaats inneemt in Jozefs geschiedenis. Zoude dit ons ook moeten leeren, dat deze geschiedenis, die het duidelijkst kenmerk vertoont der goddelijke leiding en albesturende Voorzienigheid, tevens de beste bewijzen kan leveren voor de stelling: dat in 's Heeren hand ook het kleinste en anders meest onbeteekenende de oorzaak wordt van de grootste en weldadigste gevolgen? Want zelfs de droom, die, op zich zelf beschouwd, het grilligst en onzekerst verschijnsel is op het gebied

van het menschlijk natuurleven, ook de droom is in de hand van den Alwijzen God, evengoed als de stormwind, een gewillig werktuig der gehoorzaamheid, die naar des Heeren vrijmachtigen wil gaat en komt, om al Zijn welbehagen te doen.

Aldus was het met den droom, dien Pharao in dien merkwaardigen nacht droomde, en die de aanleiding tot Jozefs verheffing werd. De geheele geschiedenis is een treffend beeld van des menschen woelen om geluk. Eerst bespeuren wij daarin de geheime onrust des harten, daarna het ijdel pogen, om het bij menschen te zoeken en hierna den eenigen weg, door Jozef aangeduid, waarop Gods raad hem wees.

Ook in den slaap liet de zorg voor de zware taak van den dag den koning niet los. Indien de bemoeiingen der regeering den hooggeplaatsten man ook menigmaal slapelooze nachten kost, de weinige uren slaaps die hij mag genieten, worden bovendien nog menigmalen afgebroken door benauwende en pijnigende droomen. O, benijdt toch de hoofden van regeering en bestuur in geenen deele.

Terwijl de eenvoudige werkman en de dienstknecht vermoeid van den gezonden arbeid des dags, onbezorgd zich neerlegt, wordt het verhitte brein van den verantwoordelijken, hooggeplaatsten ambtenaar of zwoegenden meester door allerlei voorstellingen van zijn werk en zorg nog tot in de droomen op zijn legersponde vervolgd. Ook dan is hij in zijne gedachte nog werkzaam, en de angst van den nachtelijken droom overtreft zeer dikwerf den druk van de werkelijkheid van den dag.

Terwijl de meesten zijner arme onderdanen rusten op hun harde legers, wendt Egyptes meester en koning zich nog op zijne zachte kussens om en om. Hij denkt om zijn volk en land en om die rivier, die voor

Egypte als de tijdelijke bron en moeder van alle welvaart is. Wat zal het voor dit jaar worden? Zal de Nijl hoog genoeg rijzen, om geheel het land met het achtergelaten en vruchtbaarheid aanbrengend slib te bedekken? Indien niet, dan is hongersnood te vreezen. De koning sluimert met die gedachte misschien in, en in den droom zorgt hij verder. Hij staat zelf, om zich te overtuigen, aan den oever der rivier, en een wonderlijk, verblijdend schouwspel boeide zijn verbaasden blik.

„En ziet uit de rivier kwamen op zeven koeien, schoon van aanzien en vet van vleesch en zij weidden in het gras", dat welig en dicht aan de lage oevers der rivier groeide en overvloed van weide aan het malsche vee bood. Dat toonde ook het geheele uiterlijk dier runderen. Een oogenblik vermeide zich de koning in dat schoone gezicht, dat den lande welvaart en overvloed voor dit jaar beloofde. Maar de vreugde duurde slechts kort. „En ziet zeven andere koeien kwamen na die op uit de rivier, leelijk van aanzien en dun van vleesch en zij stonden bij de andere koeien aan den oever der rivier". Zoo snel wisselen zich de voorstellingen van geluk en ongeluk, als wij, gelijk in de droom, der verbeelding den vrijen teugel vieren.

Maar 't werd nog erger. De verbeelding weet van geene grenzen der waarschijnlijkheid of mogelijkheid. Zij vliegt stout en roekeloos over alle gezette grenspalen van het ongerijmde en onzinnige heen en sleept haar slachtoffer met zich mede. „En die koeien, leelijk van aanzien en dun van vleesch, aten op die zeven koeien, schoon van aanzien en vet. Toen ontwaakte Pharao". Angstig en verschrikt sprong hij uit zijn onrustigen slaap op. Zie, zoo gelukkig maakte hem nu zijn hooge staat en daaruit voortvloeiende staatszorg, die gewis door zoo velen werd benijd.

Nauwelijks was de koning wederom ingeslapen, of wederom werd zijn geest verontrust door een schier gelijksoortigen droom. Alleen is er dit onderscheid, dat er in plaats der koeien nu korenhalmen opkomen. Het getal blijft hetzelfde, de uitkomst verschilt ook niet. De koeien vertegenwoordigen voor de gedachte des konings de veeteelt, de korenhalmen daarentegen den akkerbouw, en deze te samen waren de beide hoofdbronnen des bestaans van het land, waarover deze koning heerschte, en wier zorg hem tot in den slaap vervolgde en kleur en beweging aan zijne droomen gaf. Zoo zal een welgeaard regent zelfs op zijn leger nog aan zijn volk en deszelfs belangen denken; ten minste naar dezen landsvader te oordeelen.

„Daarna sliep hij", zoo wordt ons van hem verder verhaald, weer in, „en droomde andermaal, en ziet, zeven aren rezen op, in eenen halm, vet en goed. En ziet, zeven dunne en van den oostenwind verzengde aren, schoten na dezelve uit. En de dunne aren verslonden de zeven vette en volle aren. Toen ontwaakte Pharao en ziet het was een droom". Niet alles in die gedrochtelijke voorstelling van eene onmogelijke zaak kenmerkte onmiddellijk den droom. Niet b. v. dat er zeven aren in eenen halm opschoten; want dit is eene eigenaardigheid van enkele Egyptische graansoorten; gelijk dit met enkele korrelen graans gebleken is, die, in een graf gevonden en uitgezaaid, nadat zij daar omstreeks drieduizend jaren welbewaard gelegen hadden, juist zulke zevenvoudige aren aan éénen halm voortbrachten.

Evenmin is het verzengd zijn door den oostenwind of door den zoogenaamden Chamsîm (vijftigdaagschen wind) met de gewone werkelijkheid in strijd. Maar het karakter van den droom bleek aan Pharao aanstonds uit het onnatuurlijk verschijnsel van het ver-

slinden van korenaren door korenaren, gelijk het aldus ook was geweest met de vette en magere koeien. Daaruit bleek hem, dat hij met één droom te doen had, die evenwel zijn gemoed zeer verontrustte, en zijn invloed nog lang daarna liet gevoelen.

„En het geschiedde in den morgenstond, dat zijn geest verslagen was en hij zond heen en riep al de toovenaars van Egypte en al de wijzen, die daarin waren; en Pharao vertelde hun zijnen droom; maar er was niemand, die ze aan Pharao uitleide". Ziedaar dan wat de hoogmoedige menschlijke wetenschap vermag, zij die zoolang zij niet met de werkelijkheid te doen heeft, zoo hoog en breed van haar vermogen en reddende kracht weet optegeven.

Maar te vergeefs, dat Pharao de keur der toovenaars bij zich ontbood. Deze mochten als beeldschriftkundigen met graveerstift en schrijfpenseel kunnen omgaan (want dit beteekent de naam Chartumiem), zij mochten de oude teekenen en beelden op de graven en gedenkteeken en in de geheime boeken kunnen ontcijferen; het raadsel der toekomst ontsluieren, hoewel zij dit stoutelijk beweerden, vermochten zij niet; evenmin als die andere wijzen, priesters en geleerden, bij wie Pharao in zijne verlegenheid en onrust raad en hulpe zocht.

O, als die hooggeprezen wetenschap van den tijd ons waarlijk hulp zal bieden, stelt zij ons altijd te leur; en die wetenschap der ervaring, die, naar de uitspraak van een hedendaagsch wijsgeer, door de kunst van voorspelling juist de proef van haar deugdelijkheid moet geven, is machteloos om te voorspellen, zoodra maar iets in eenig opzicht van de gewone en rechte lijn van het alledaagsche afwijkt. Eerst moet zij waargenomen, daarna en daarnaar de ervaring opgemaakt hebben door meten, passen en wegen

en dit al te samen opgelost in verstandelijke besluiten en gevolgtrekkingen des oordeels. Laat zij dan toch zwijgen op het vrije gebied des geestes, gelijk mede op dat der toekomst, waarvan noch in 't verleden noch in 't heden de ervaring mogelijk was of is.

Wat mogelijk of onmogelijk was moge dan veeleer de geschiedenis van het verleden beslissen, ook wat betreft de verklaring van het wonderbare van die verschijnselen, die door het gewone natuurleven en de wetten van het lager bestaan niet kunnen verklaard worden. Maar zij het dan ook de gansche geschiedenis met al haar feiten en gegevens; en niet eene, die naar ons vooroordeel en onze willekeur vooraf verminkt en gekortwiekt werd. Toen de wetenschap machteloos zweeg, trad de dankbare herinnering ter oplossing en redding op, en wel in den persoon van den overste der schenkers, die eenigen tijd met Jozef in de gevangenis had doorgebracht, en, gelijk wij weten, door een angstigen droom daar was benauwd, maar daarentegen gerustgesteld door Jozefs uitlegging, die later door de uitkomst werd bevestigd.

„Toen sprak de overste der schenkers tot Pharao, zeggende: Ik gedenk heden aan mijne zonde". Welke zonde bedoelde hij, die van eigen ondankbare vergetelheid of wel die van des konings ongunst voor een oogenblik gewekt te hebben? Aan dit laatste moeten wij denken. De hoveling denkt niet om eene ootmoedige belijdenis van schuld, maar om het toebrengen van eene vleiende hulde aan den koning. Voor den onbekeerde is alles, ook de schuldbelijdenis, een handelsartikel, een middel om vooruittekomen. Dit blijkt genoegzaam uit zijne volgende woorden, die melding maken van Pharao's gramschap en niet van des schenkers schuldbesef. Hoort slechts.

„Pharao was zeer vertoornd op zijne dienaars (te

recht of te onrecht, verzwijgt de hoveling) en leverde mij in bewaring ten huize van den overste der trawanten, mij en den overste der bakkers. En in éénen nacht droomden wij eenen droom, ik en hij; wij droomden, elk naar de uitlegging zijn drooms. En aldaar was bij ons een hebreeuwsch jongeling, een knecht van den overste der trawanten en wij vertelden ze hem, en hij leide ons onze droomen uit, een ieder leide hij ze uit, naar zijnen droom. En gelijk hij ons uitleide alzoo is het geschied: Mij heeft hij hersteld in mijnen staat en hem gehangen".

Ziedaar een verhaal van hetgeen in de gevangenis gebeurd is, naar de opvatting en voorstelling des schenkers. Daarin teekent hij zich zelven af als een man van laffe vleitaal tegenover meerderen, van pralenden hoogmoed tegenover gelijken, van stuitende ondankbaarheid tegenover minderen, en van ergerlijke miskenning tegenover God, die hem door Jozef gepredikt is. Laffe vleitaal noemen wij het, wanneer hij, onschuldig bevonden, het evenwel zijne zonde noemt, des konings onbillijken toorn opgewekt te hebben. Pralende hoovaardij in het tot twee malen toe zich zelven het eerst te noemen en daarna den overste der bakkers. De onbeschaafde kleine man en het onontwikkelde kind mogen dikwijls zeggen ik en gij; de meer beschaafde hoedt zich ook in het dagelijksch gesprek voor dergelijke onwillekeurige uitingen van den inwonenden hoogmoed, voor zoo onwellevend en zoo onkiesch vooropstellen van eigen ik.

Maar bovenal toont de schenker zijne ondankbaarheid tegenover Jozef, nu hij zich zijner herinnert, nog meer en nog grover dan toen hij hem vergat. Vergeten is bij sommige lieden van zeker karakter voor ons weldadiger dan gedenken. Niets vermeldt hij van Jozefs belangstellende vraag, niets van zijne voor-

komende vriendelijkheid. Hij noemt hem een hebreeuwschen, d. i. vreemden knaap van een zeer verachten stam. Ja 't was maar „een knecht". En daarbij had hij ganschelijk vergeten, wat Jozef gesproken had, dat de uitlegging Godes is. Zoo onthield hij ook Gode de eer en schreef aan Jozef zelven zijne uitleiding uit de gevangenis toe. In waarheid, de overste der schenkers was geen edel karakter, hoe fijn en juist berekenend hoveling hij mag geweest zijn. Maar ook de minder edele karakters moeten, in weerwil van hen zelven, medewerken, om den raad Gods te volbrengen. En dat is een troost voor het arme volk Gods.

Ook in den geringeren stand kunnen bijzondere gaven des geestes gevonden worden; onder iedere klasse Zijner onderdanen kan God het groote werken. Dat begrijpt de vorst des lands, die, zal hij voor allen alles zijn, vooral zich moet spenen aan die noodlottige vooroordeelen, aangaande maatschappelijke standen en voorkeur van zekere geslachten en stammen. „Toen zond Pharao en riep (deed roepen, ontbood) Jozef en zij deden hem haastelijk uit den kuil komen; en men schoor hem en men veranderde zijne kleederen; en hij kwam bij Pharao. En Pharao sprak tot Jozef: ik heb eenen droom gedroomd, en er is niemand, die hem uitlegge; maar ik heb van u hooren zeggen, als gij eenen droom hoort, dat gij hem uitlegt".

De beroemdste kenner der Egyptische oudheden van den tegenwoordigen tijd heeft in een, opzettelijk mede daartoe vervaardigd, werk aangewezen, hoe getrouw tot in de kleinste bijzonderheden, het bijbelverhaal aangaande Jozef en Israels verblijf in Egypte samenstemt met datgene, wat wij uit de overblijfselen en opschriften der Egyptische oudheid, die tot ons gekomen zijn, kunnen weten. Elke, ook de kleinste trek,

ook van dit verhaal, bevestigt aldus de geschiedkundige trouw des bijbels. Terwijl de menschen die feiten des bijbels gaan tegenspreken, komen de steenen van Oud-Egypte spreken, en door de tolken der wetenschap daarvoor luide getuigen.

Daardoor weet men dan ook, dat niemand, die onrein was, den drempel van 's konings huis mocht betreden, en dat ieder voor onrein werd geacht, die ongeschoren en ongewasschen of zonder een rein kleed naderde. Gelijk ook andere volken, die van het licht der openbaring verstoken waren, hadden de Egyptenaren slechts begrip van eene oppervlakkige en geheel uitwendige onreinheid. — Hoe snel Jozefs lotsverwisseling nu ook in haar werk ging, hoezeer zijne tegenwoordigheid verlangd werd; zich aan de vastgestelde hofgebruiken vergrijpen mocht hij niet. Dan zoude hij zeker reeds van te voren des konings gunst verbeurd hebben. Dwaas is ieder, die, door stijfhoofdig vasthouden aan eigen begrippen of door hardnekkig te staan op nietsbeteekenende en onverschillige kleinigheden van kleeding, vorm of manieren, zich menigmalen eene goede gelegenheid laat ontglippen. Aan uiterlijkheden te veel gewicht te hechten is steeds een teeken van bekrompenheid en wijst op gemis aan innigheid.

Jozef, eenmaal in Egypte, schikt zich ook naar de gebruiken van dat land, zoodra deze niet bepaald zondig zijn, noch tegen zijne geloofsovertuigingen strijden. Daarmede geeft hij zijn karakter niet prijs, evenmin als hij den eerbied daarbij loslaat, dien hij Gode verschuldigd is, en waartoe des konings vleiend woord hem anders wel zou hebben kunnen bewegen. Immers had deze aan Jozef zelven de gave toegekend, van op het eerste gehoor een droom te kunnen vatten en diens uitlegging te kennen.

Deze eer werpt Jozef verre van zich, als hij zegt:

Het is buiten mij! God zal Pharao's welstand aanzeggen". Als de wereld en vooral haar hooggeplaatsten ons iets liefs en aangenaams zeggen, laten wij ons dit gemakkelijk aanleunen; ja onze groote mannen en redenaars bedelen, helaas! menigmalen om een goedkeurenden blik en knik der gekroonde hoofden. Onze groote mannen op Christelijk gebied zijn menigmalen ach zoo klein op maatschappelijk gebied. Het schijnt wel dat juist kunstzin en schoonheidsgevoel de ijdelheid bijzonder ontwikkelen. Dan bovenal vergeten wij Gode de eer te geven, wanneer men onze gaven en talenten op eenig gebied van kunst en wetenschap verheft; maar Jozef verklaart, dat hij tot dit alles, wat de koning in hem prijst, niets kan doen. 't Is buiten hem.

En indien Pharao wellicht gelijk later een Achab (1 Kon. 22 : 1—8), die hierover door Josafat werd bestraft, kon wanen, dat het heil of de jammer van des profeten woord afhankelijk was en daarom Jozef tot vriendelijkheid wil stemmen, snijdt Jozef aanstonds die ijdele poging af, door hem naar God zelven te verwijzen. „God zal Pharao's welstand aanzeggen." Er mag in Jozefs hart een geoorloofde wensch naar eene gunstigen uitlegging zijn; de welstand evenwel, dien Pharao zich hoopt, kan de Heere God alleen schenken en daarom ook Hij alleen doen aanzeggen.

De koning ziet dan ook van elke verdere onnutte poging af en komt tot de zaak zelve. Hij verhaalt de droomen, die hij gehad heeft. Och, dat wij ook als Jozef de moeilijke kunst verstonden, om allerlei inleidingen en uitweidigen aftesnijden. Wij zouden in de redekavelingen veel tijds winnen, meer voor en van de zaak zelve kunnen afdoen en menige gelegenheid van toorn en bitterheid voorkomen. Dat men toch het bedenkelijke van lange inleidingen en groote uit-

weidingen wat meer bedacht in hoogere en lagere raadzalen, in kerkelijke en maatschappelijke vergaderingen. Dat zal men kunnen, indien men slechts de zaak wil behandelen, zonder daarbij eigenbelang op het oog te hebben, indien men daarbij tevens eigen gewichtige persoonlijkheid wat meer kon vergeten. Bij het behandelen der zaak, die aan de orde is, schuift men te veel eigen persoon op den voorgrond, om dien eigenlijk door de zaak aan de orde te brengen.

Gij merkt wel eenig verschil op tusschen de eerste vermelding der droomen, waarin alleen de hoofdzaak werd voorgesteld, en het verhaal dat Pharao zelf daarvan geeft. Geen wonder. Nu beschrijft de verhaler tevens den indruk, dien die droomen toen op hem gemaakt hadden en die, zooals uit alles bleek, in stee van geweken, nog even krachtig en levendig was. Daaraan dankt gij die beschrijving van die bijzonder treffende leelijkheid der magere koeien, zoo uitermate groot, dat Pharao nooit iets dergelijks gezien had. 't Is alsof men hem op dit eigen oogenblik nog ziet huiveren. Gij hoort als 't ware Pharao's bevreemding en ontzetting, als hij de vette koeien in den buik der mageren zag verdwijnen, zonder dat daarvan aan den uitwendigen vorm iets kon bespeurd worden. In dit alles is de bijbel hier weer teekenachtig getrouw, zoo geheel natuurlijk en innig waar.

Nog eenmaal gevoelt Pharao behoefte, zich over de machteloosheid dier hooggeroemde, zich zoozeer verheffende wetenschap te beklagen. „En ik heb het den toovenaars gezegd, maar er was niemand, die het mij verklaarde". 't Kan zijn, dat Pharao deze opmerking er aan toevoegde, om te meer Jozefs eerzucht te prikkelen. Want het ligt in den mensch te toonen, dat men juist dat kan, wat een ander niet vermocht, en er wordt veel krachts en tijds verspild, met te beproe-

ven, of men zelf niet juist dat kan volbrengen, wat een ander en sterker man moest laten liggen; terwijl men daarvoor zelfs eigen voor de hand liggend werk laat liggen. Maar zie, de spoorslag tot ons werk moet niet gegeven worden door de machteloosheid van een ander, maar door de maat van kracht, die ons zelven is gegeven. Immers niet om anderen te beschamen, maar om het goede te dienen moet onze taak strekken.

Jozef begreep dit en sprak het uit. Andermaal wijst hij met zijn ernstig en waarschuwend woord naar God heen. „Toen zeide Jozef tot Pharao: de droom van Pharao is een: hetgeen God is doende heeft Hij Pharao te kennen gegeven". Voordat Jozef tot de verklaring zelve overgaat, wijst hij met deze woorden eerst op den goddelijken oorsprong, op de weldadige bedoeling en het hoog belang reeds voor dit oogenblik van des konings droom. Want wat God reeds is doende, waarmede Hij reeds bezig is, heeft Hij den koning des lands, als den aan God verantwoordelijken regeerder, bekend gemaakt. Een man van veel woorden en grooten ophef blijkt Jozef daarin niet te zijn, evenmin als in de verklaring zelve.

Kort en klaar, bondig en eenvoudig, ver van den opgeschroefden en duisteren orakeltoon der ouden, geeft hij zijne uitlegging, die God hem gegeven heeft. O, als men voor zich zelven de overtuiging heeft, dat men waar is, kan men onder het spreken kalm en rustig zijn en blijven. Gejaagdheid en overdrijving in het spreken kan uit gemis aan zelfvertrouwen ontstaan; maar dankt toch meest zijn oorsprong aan zekere innerlijke vrees, doordien men niet in alles waar is. Men staat wellicht eene goede zaak voor, maar niet om het beginsel, maar om de partij waartoe men behoort; of wel omdat door de overwinning der goede zaak onze eigene zaak er tevens te beter om wordt. Vandaar komt

hartstocht en prikkelbaarheid in het woord, dat door het eigenbelang wordt ingegeven, al schijnt het voor het algemeen belang gesproken.

Als men aan alle eigenbelang en baatzuchtige bedoelingen bij het geven van zijn oordeel is gespeend, kan men rustig en waardig zijn. Aldus Jozef in de uitlegging van Pharao's droom. „Die zeven schoone koeien zijn zeven jaren; die zeven schoone aren zijn ook zeven jaren: de droom is één". Dat wil zeggen: al heeft Pharao ook naar 't scheen tweemalen gedroomd, het gold toch dezelfde zaak en dezelfde zorg, die in tweeërlei vorm en voorstelling voor zijn geest oprezen. Zoo ging het ook met de andere helft van den droom. „En die zeven ranke (magere) en leelijke koeien, die na genen opkwamen, zijn zeven jaren en die zeven ranke (schrale) van den oostenwind verzengde aren zullen zeven jaren des hongers wezen".

Nu gaat hij aanwijzen, hoe deze verklaring reeds de bevestiging is van hetgeen hij voorop gesteld heeft, aangaande den oorsprong, de beteekenis en het gewicht van dien droom. „Dit is het woord, hetwelk ik tot Pharao gesproken heb: hetgeen God is doende heeft Hij Pharao getoond". Reeds was de zaaitijd begonnen, en weldra zoude men zich van de juistheid van Jozefs inzicht kunnen overtuigen, als de tijd zelf de volledige vervulling kwam aanbrengen. „Zie, de zeven aankomende jaren zal er groote overvloed in het gansche land van Egypte zijn. Maar na dezelven zullen er opstaan zeven jaren des hongers; dan zal in het land van Egypte al die overvloed vergeten worden en de honger zal het land verteren".

Jozef bedoelt met deze woorden niet, wat ook wij meestal zien gebeuren, dat de ontevreden mensch om een enkelen regenachtigen dag al de voorafgaande zonnige dagen aanstonds vergeet; om eene wederwaar-

digheid in het heden wrevelig geworden, geene der weldadigheden Gods van het verleden meer gedenkt. Dat alles is, helaas! waar. Maar Jozef bedoelt, dat de opgezamelde overvloed der vette jaren ter nauwernood genoeg zoude zijn, om in het kommerlijk gebrek der volgende magere jaren te voorzien. Overvloed op zich zelven, waarop nog grootere armoede volgt, maakt niet rijk, maar de armoede ondragelijker. „Ook zal de overvloed in het land niet gemerkt worden, van wege dienzelven honger, die daarna volgen zal: want hij zal zeer zwaar zijn".

Zoo had dan Jozef, den draad van Pharao's droom volgende, dien genoegzaam toegelicht en verklaard; ook wat betreft de inkleeding der zaak in tweeërlei vorm van voorstelling, die der koeien en der aren, had hij den koning niet in het onzekere gelaten. God heeft maar één ding gesproken, maar de koning heeft dit tweemaal gehoord (Ps. 62 : 12). Indien de koning David uit dit feit opmaakte „dat de sterkte Godes is"; Jozef betoogt hieruit den koning, dat de voorspelde zaak zeer nabij is. „En aangaande dat die droom aan Pharao ten tweeden maal is herhaald, is, omdat de zaak van God vast besloten is, en dat God haast, om dezelve te doen".

Hierbij kon Jozef het laten berusten. Waartoe hij geroepen was had hij volbracht. Maar de nabijheid van den nood dringt zijn edel gemoed, om ook te trachten in den nood te voorzien. Hij gelooft oprechtelijk de openbaring Gods, en waar geloof maakt steeds werkzaam. 't Mag waar zijn, dat ongevraagde raad zelden aangenaam is, indien gij, in den algemeenen nood een woord te spreken, een goeden raad te geven hebt, houdt die niet terug; indien gij met dit alles slechts u zelven niet bedoelt of u zelven alleen maar niet alle wijsheid toeschrijft.

Jozef is een man van oorspronkelijkheid, die ter rechter tijde de rechte maatregelen weet voortestellen; die niet maar, gelijk zoovelen dit doen, de ellende weet aantewijzen zonder meer, maar die ook het hulpmiddel weet uittedenken, om in die ellende te voorzien. Indien men geen weg weet, waarlangs men den nood kan ontkomen, is het dikwijls beter van dien nood maar niet te reppen, ten minste zich niet te verheffen op zijne wetenschap. Als Gods woord ons den nood en den jammer onzer harten opdekt, wijst het ons tevens den weg ter ontkoming aan. Dat moest gij ook, gij Prediker! nooit spreken van den jammer der zonde of ook gewagen van den troost der verlossing. Wet en Evangelie, beide moeten gepredikt worden.

Bij het bewijs der schranderheid, door Jozef gegeven in de verklaring des drooms, voegt hij nu het getuigenis van zijn juist inzicht en edelaardig karakter in den raad, dien hij niet terughoudt. „Zoo zie nu Pharao naar een verstandigen en wijzen man (een man van in- en doorzicht) en zette hem over het land van Egypte". Jozef wil dus, dat persoonlijke verdienste en niet vorstelijke gunst of partijdige willekeur over de uitdeeling en begeving der ambten beschikke. De behoefte moet daarenboven de betrekking in het aanzijn roepen, niet deze de behoefte. Ook ga men bij de keuze van een ambtenaar, aan wien veel is toevertrouwd, niet te haastig, maar met de noodige omzichtigheid te werk. Dáarvan hangt dikwijls zooveel af. Daarom moet Pharao, naar Jozefs raad „wel omzien".

Ook moet er niet te veel arbeids op een enkel paar schouders gelegd worden. Een vroede man sta aan het hoofd van alles, maar overigens worde hij voldoende gesteund. Een man zij, er die de plannen ontwerpt en over alles het toezicht houdt, maar worde

deze dan ook geenszins met de uitvoering belast. Zij er die verdeeling van arbeid, die zoo weldadig werkt. Het brein, dat de groote ontwerpen maakt, heeft niet altijd ook de hand om die te verwerkelijken; en de geest, die het groote omvat, struikelt meest over de uitvoering van het kleine. „Pharao doe zoo en stelle opzieners over het land; en neme het vijfde deel des lands van Egypte (het eigendom van de kroon) in de zeven jaren des overvloeds en dat zij alle spijzen van deze aankomende goede jaren verzamelen en koren opleggen, onder de hand (op gezach en rekening) van Pharao, tot spijze in de steden, en bewaren het. Zoo zal de spijze zijn tot voorraad voor het land, voor de zeven jaren des hongers, die in Egypteland wezen zullen; opdat het land van honger niet verga".

In onze dagen zoude men dezen Jozef met vreemde woorden (alsof ons eigen goed hollandsch te arm ware) een man van initiatief, een genie op administratief gebied noemen, en hem op duizenderlei wijzen verheffen, hem de gewichtigste eereposten toevertrouwen, om in hem louter den mensch te verheerlijken. Dat doet de bijbel niet. Indien deze zoo schoon beeld van dien rijken en koninklijken geest met zijn snellen en veelomvattenden blik ons schetst, is het om God, den Schenker van alle goede gave, in hem te eeren. Niet met wetenschaplijke praal, noch met den beslisten overmoed van eigen verstandelijke meerderheid, maar eenvoudig en vroom deelt Jozef zijne inzichten mede.

Gods woord zelf vermeldt dit alles zoo uitvoerig, ook opdat gij moogt weten, hoe mede voor staathuishoudkunde en maatschappelijke vraagstukken in den bijbel de noodige voorschriften kunnen worden gevonden. Aan geen enkel gebied des levens, dat door de zonde noodzakelijk is geworden, blijft de bijbel geheel vreemd. 't Is een boek voor den eenvoudigen man,

maar ook voor den diepzinnigen wijsgeer; voor den stillen denker, maar ook voor den woeligen handelaar; voor den nederigen landbouwer, maar ook voor den hooggeplaatsten staatsman. Voor iederen rang en stand vindt gij in uw bijbel een woord.

't Is niet alleen in het geestelijke, dat Gods woord gebiedt te zorgen, eer de kwade dagen komen; ook in het stoffelijke en maatschappelijke geldt de regel: in de dagen des voorspoeds te denken om de tijden van tegenspoed, die komen kunnen, en, zonder al te bezorgd te zijn voor morgen, toch niet zorgeloos te verkeeren in het heden. Ook de koninklijke wijsgeer vermaant tot de mieren te gaan, die in den zomer opleggen voor den winter, om dezen kleinen diertjes hunne wijsheid af te zien. Menigeen lijdt in zijn ouderdom gebrek, omdat hij in zijne jeugd daaraan niet dacht. De Heere, die gewis geene gierigheid wil, schrijft evenwel zelf die spaarzaamheid voor, die iets weet weg- en opteleggen voor den kwaden dag. Spaarzaamheid is immers het rechte bewijs van waardeering der gaven Gods, die niet roekeloos mogen verkwist worden.

Maar de ware zuinigheid, die wijs wil zijn, begint niet met zich toeteëigenen wat ons niet toekomt. Wat des konings eigendom was, het vijfde deel der landsinkomsten, mocht de koning naar Jozefs raad laten inzamelen, niet meer. De ware zuinigheid mag bij u nooit beginnen met aan den Heere, dat is aan Zijne armen en kerk, te onthouden wat het Zijne is. Dan luidt het woord der bestraffinge Gods ook voor u: „gij berooft Mij" (Mal. 3 : 8); maar dan wacht u ook het loon der bestraffing, naar het woord des Heeren. Dat geldt zoowel den enkelen persoon als eene geheele landsregeering. Staat en bewind, die op verderfelijke grondslagen rusten, gaan te gronde; terwijl daarentegen een stelsel van huishouding en landsbe-

stuur, dat voor den lande redding door bezuiniging wil, en daarbij tevens op waarheid en recht gegrond en uit de beginselen van eerlijkheid en billijkheid opgegroeid is, onwillekeurig de goedkeuring verwerft, en bovendien deszelfs loon met zich medebrengt.

Dat ondervond Jozef in rijke mate. Hem was eene liefelijke verrassing bereid, waarop hij onmogelijk had kunnen rekenen, en waarvan hij in den gegeven toestand zelfs geen zwak vermoeden kon hebben. Bij het goed vertrouwen op de waarheid zijner zaak, mocht hij misschien wel eenigszins op de goedkeuring des konings hopen. Daarom ook, toen „dat woord goed was in de oogen van Pharao en in de oogen van al zijne knechten", bevreemdde zulks hem misschien minder; maar gewis verraste het hem, toen de koning daarop de hem vereerende vraag liet volgen: „zouden wij wel eenen man vinden als dezen in welken Gods Geest is"?

Met bewondering staart hij op Jozef, die, in de kracht des levens, met zoo gerijpt oordeel en zoo juist inzicht der dingen, voor hem staat. Hij herkent in hem een gunsteling der goden en geeft hem eene plaats onder die mannen, wijsgeeren, geleerden en zieners, die onder de bijzondere leiding van een hoogeren geest, van den Geest Gods, geoordeeld werden te staan. Daarom achtte hij hem ook de gewichtigste opdracht waardig. Daarna zeide Pharao: „naardien God u dit alles heeft verkondigd, zoo is er niemand zoo verstandig als gij". Uit Jozefs bescheiden oordeel aangaande de bron zijner wetenschap beoordeelt de koning zijnen raadsman.

Jozef had gewild, dat de koning naar een verstandig en wijs man zoude omzien, en, naar des konings oordeel, is Jozef zelf bij uitnemendheid de man, gelijk hij dien eischt. Jozef immers is de man, die met eene

onwederstaanbare kracht der overtuiging spreekt, zich als met éénen sprong in het hart der zaak weet te zetten en die het geheel met een oogopslag weet te overzien. Alles buigt voor de overmacht zijns geestes. Dat dit zoo is, bewijst het woord zelf des konings, die, onder den invloed van Jozefs machtig woord en onder den indruk van zijne persoonlijkheid, reeds in de taal Jozefs begint te spreken. Immers de naam van den God, wien Jozef alle eere wilde geven, is reeds op zijne lippen.

Zoo groot is de macht der innige overtuiging, als zij eenvoudig en waar wordt uitgesproken en daarbij door groote geestesgaven gesteund. Om een dergelijke uitkomst te bereiken, is de beoefening van kunsten en wetenschappen voor den Christen-geloovige niet geheel overbodig. Want zie, indien de gaven, die de wereld zoozeer bewondert, in den Christen worden gevonden, maar dan ook aan den dienst des Heeren gewijd en door Zijnen Geest geheiligd, dan kunnen juist dezen het middel worden, om de kinderen der wereld tot eene waarheid te lokken, die op deze wijze aantrekkelijk werd gemaakt.

Verwacht er evenwel niet te veel van voor het rijk Gods, meer voor u zelven en eigen eer en eigen vleesch. Daarom is het u, o Christen-dichter, redenaar, staatsman! zonder dat gij u zelf daarvan misschien nog bewust zijt, ach! maar al spoedig te doen. Weet wel, dat wat Gods rijk aangaat, nog steeds de wet geldt, niet alleen, dat Hij het verachte en geringe heeft uitverkoren, maar ook dat Hij de wijsheid der wereld door de dwaasheid Gods te schande wil maken. U zelven zal het zegen geven, indien gij uwe gaven aan den dienst des Heeren mocht wijden en Diens goedkeuring allereerst beoogt. Al het andere volgt dan van zelve, en kunt gij veilig den Heere overlaten.

Tot Jozef ten minste kwam eene gewichtige koninklijke opdracht. Want aldus vervolgde de koning: „Gij zult over mijn huis zijn en op uw bevel zal mijn volk de hand kussen; alleen dezen troon zal ik grooter zijn dan gij". Eene hooge waardigheid wordt door deze woorden den pas vrijgelaten gevangene verleend; met eene hooge macht wordt hij bekleed en de hoogste plaats na den koning in het gansche rijk hem toegekend. Van dit alles zoude hij straks de teekenen ontvangen.

De waardigheid, die nu uit 's konings hand op Jozef was gelegd, doet denken aan degene, die hij in Potiphars huis had bekleed; maar die nu niet op de huishouding van een enkel gezin, maar over de geheele huishouding van Staat ging. Daaraan beantwoordde ook de macht en bevoegdheid, die daarmede gepaard ging. De geheele bevolking had hij tot zijn dienst en beschikking; van ieder onderdaan des lands mocht hij gehoorzaamheid verwachten en eischen. Dat is de beteekenis van de uitdrukking: „op uw bevel zal al mijn volk kussen", of, zooals anderen willen, naar uw bevel zal mijn geheel volk zich schikken. Ieder moest hem, als antwoord op zijn bevel, de groet der onderwerping brengen door dan of eigen hand te kussen, of, wat naar de wijze van het oosten is, door, zich vooroverwerpende, den grond of den zoom des kleeds te kussen.

In dien zin is dan de hier bedoelde kus niet die van den vredegroet der liefde (Gen. 29 : 11, Ex. 4 : 27; Ruth 1 : 14; 1 Cor. 16 : 20; 1 Petr. 5 : 14), maar die der onderdanige hulde der onderwerping (1 Sam. 10 : 1; Ps. 2 : 12; 1 Kon. 19 : 18). Voor die eenige waardigheid, met schier onbeperkte rechtsmacht, paste ook eene eenige plaats in de huishouding van Staat. Alleen onder den koning stond Jozef. Diens

souvereine rechten konden niet op hem overgedragen worden; maar overigens was hij hem in alles gelijk. Alleen was de troon, het onderscheidingsteeken der koninklijke of souvereine macht, aan Jozef ontzegd.

Wat Pharao met deze korte uitdrukkingen bedoelde en straks door zinrijke teekenen wilde bevestigen, gaf hij nu in weinige woorden te kennen, die hij in het openbaar plechtig uitsprak; alsof hij de woorden van een pas opgemaakt en vastgesteld staatsbesluit of koninklijke verordening aflas. „Voorts sprak Pharao: zie ik heb u over gansch Egypteland gesteld". — Maar opdat men ook naar buiten dit weten mocht, werden Jozef ook de teekenen zijner waardigheid gegeven: de ring, het kleed en de halsketen. Ook nog in latere tijden, zelfs aan sommige hoogescholen, bleven ring, kleed en halsketen de teekenen der hoogste waardigheid en bewijzen van macht, door zekere rechten verkregen.

De ring strekte om daarmede het zegel op de stukken, die van staatswege uitgingen, te zetten; het kleed van byssus of het fijnste Egyptische linnen gemaakt, diende tot bewijs zijner waardigheid, en de keten als teeken der bijzondere onderscheiding. Daaraan beantwoordden ook de eereteekenen en huldeblijken, die hem in het openbaar moesten gebracht worden: de eerewagen, openlijke groet en ambtsnaam. „Hij liet hem rijden op den tweeden wagen dien hij had"; dat is op den wagen die bestemd was voor dien hoogen dienaar van Staat, die den koning verving bij deszelfs afwezigheid. Dit is de beteekenis van het oorspronkelijke woord (hammischnè), dat hier gebezigd wordt, en mede zijn verklaring vindt in de priesterlijke verordeningen.

Evenals Jozef aldus in des konings afwezigheid in zijne plaats optrad en in het openbaar verscheen, zoo

moest men hem ook de koninklijke hulde brengen, door zich voorover te werpen. Als Jozef in den staatsiewagen reed, liepen voorloopers hem vooraf, die het volk toeriepen: knielt. Zoo luidt namelijk in het hebreeuwsch het woord (abrék), dat wellicht met eene kleine klankwisseling in het oud-Egyptisch „werpt u neder" luidt (abork), en dat velen verkeerdelijk beschouwden als uit twee woorden te bestaan, die dan „teedere vader" (ab rék) of „vader des konings" moeten beteekenen.

Gelijk ring en wagen, staatsiekleed en openlijk huldeblijk bij elkander behooren, zoo kwam bij de gouden keten, als het ambtsteeken, nog voor het openbaar de ambtsnaam. „En Pharao noemde Jozefs naam Zofnath-Phanéach. Moeilijk is het de beteekenis van dat zuiver Egyptisch woord terug te geven. Sommigen verklaren het, gelijk Flavius Josephus en andere ouden, door verklaarder der verborgene dingen; anderen, waaronder ook de kerkvader Hieronymus en de latere geleerden, misschien met meer recht, door redder der wereld.

Maar, om nu dit alles Jozef wettig te kunnen doen genieten, moest deze in eene zuiver Egyptische familie opgenomen worden. Daartoe gaf hij hem Osnath, de dochter van Poti-phéra, overste of liever nog priester van On, tot eene vrouw. Indien de rabbijnsche geleerden dit hadden ingezien, zouden zij niet deze Osnath voor de dochter van Dina en Sichem, die in Potiphéra's huis naar hun zeggen zoude opgevoed zijn, gehouden hebben. Het huwelijk met eene Egyptische, die bovendien uit een priesterlijk geslacht was, was hoogstwaarschijnlijk noodig, om aldus te kunnen op treden.

Zoo maakte de koning zijn woord, dat hij gesproken had waar: „zie, ik heb u over gansch Egypte gesteld. Ik ben Pharao, maar zonder u zal niemand zijne hand

of voet opheffen in gansch Egypteland". Maar hoewel souverein, bleef toch ook zelfs een Pharao aan de wetten en gebruiken des lands onderworpen, of ten minste door zedelijk plichtsgevoel gebonden. — Na aldus wettiglijk in zijn ambt ingesteld, door openlijk koninklijk besluit daarin bevestigd, met de teekenen zijner waardigheid en de priesterlijke familie ingelijfd te zijn, trad Jozef als zoodanig ook in het openbaar in zijne betrekking op, als uitvoerder van des konings wil, of zooals de Schrift het uitdrukt: „en Jozef toog uit door het land van Egypte".

Zoo was naar de uitnemendheid der verdienste ook de grootte van het koninklijk loon, dat Jozef geschonken werd. Maar niet om op zijne behaalde lauweren te rusten, of om te teren op de verdiensten van 't verleden, beschouwde Jozef zich die waardigheden opgedragen. Zijn volgend l e v e n en streven moesten bewijzen, dat die gunsten aan geen onwaardige waren bewezen. En weldra bleek dit in zijne a m b t e l ij k e t r o u w, (vs. 46—49) h u i s l ij k l e v e n (vs. 50—53) en w e l d a d i g e v o o r z o r g (vs. 54—57).

Toen Jozef, met de hoogste waardigheden des lands bekleed, zich aan den dienst van volk en koning ging wijden, was hij in de kracht van zijn leven en als op den top zijner mannelijke kracht. „Jozef nu was dertig jaren oud, als hij stond voor het aangezicht van Pharao, koning van Egypte". Daar was hij te midden der vorstelijke weelde, hij, die, uit de vernedering en ontbering van eene gevangenis, zoo onverwacht, eensklaps aan het hof des konings en tot ongekende hoogheid was geroepen. Zoo snelle omkeer van levensomstandigheden, van armoede tot rijkdom, van lager stand tot vorstelijke eer, werd voor menigeen de oorzaak der ellende; zoodat zij in hun vorigen

tegenspoed eigenlijk gelukkiger te achten waren dan in hun lateren voorspoed.

Onverwacht geluk bedwelmt menigmaal het oordeel, rooft den nuchteren zin en bederft het hart, dat het tot traagheid, vadsigen lust en nukkigen hoogmoed prikkelt. Kleine karakters, die wellicht in den tegenspoed staande gebleven zouden zijn en achting afgedwongen hebben, bezwijken menigmalen voor grooten voorspoed. Groote karakters zijn dezulken, die niet alleen den tegenspoed kalm en rustig dragen, maar ook in den voorspoed even waardig en klein blijven. Bij grooten voorspoed getrouw te blijven in het kleine is waarlijk wel een zeldzaam verschijnsel en een bewijs van groote geestkracht.

Te meer is dit waar, wanneer onze werkkring ons de weelderige kringen opent en binnenleidt, en de gelegenheid ons biedt tot allerlei genietingen. Menigeen, die kloek en waardig was, voordat hij dat hooge ambt bekleedde, en juist omdat hij zooveel van zich hopen deed, dat ambt, dien eerezetel, dien troon ontving, werd weifelend op de plaats der eere zelve, en door den bedwelmenden invloed dier eere. Zich vrij te kennen van veel verantwoordelijkheid brengt soms tot onverantwoordelijke daden, en vertrouwen, te ruim en te ras geschonken, leidt lichtelijk tot misbruik van dat vertrouwen; en als dit straks misbruikt is, wordt het bron van veel wantrouwen.

Daarom verdient Jozef te hooger achting en bewondering, omdat hij, in de gelegenheid om gansch anders te handelen en na zoo verrassenden omkeer van toestand, aanstonds zoo groote ambtelijke trouw aan den dag legt. Hij laat als geen oogenblik verloren gaan, gunt zich ternauwernood tijd om uitterusten. Immers dat mogen wij veilig opmaken uit de woorden der schrift: „Jozef nu was dertig jaren oud, als hij stond voor

het aangezicht van Pharao, koning van Egypte; en Jozef ging uit van Pharao's aangezicht en toog door gansch Egypteland".

Men wordt niet zoo gemakkelijk een groot man en als men het geworden is, dan heeft dit niet alleen veel inspanning van gezetten arbeid reeds te voren gekost, maar kost het nog veel meer van dit alles, om een groot man te blijven. 't Is niet genoeg, zich eene zekere stelling in de maatschappij veroverd te hebben, men moet die ook kunnen behouden en met waardigheid bekleeden. Daartoe is vóór alles noodig, den eigenlijken werkkring door eigen aanschouwing en nauwkeurige waarneming optenemen en te leeren kennen, en niet maar op verslagen en berichten van ondergeschikte ambtenaren aftegaan, of door de oogen van allerlei opzichters te zien. Daarom doorreisde hij het gansche land zoo spoedig mogelijk.

O gij, die van Jozefs geluk zoo menigmalen spreekt en dikwijls van eene gelukkige speling van eene onmogelijk toeval verwacht wat alleen moeite, arbeid en groote inspanning langzamerhand kunnen bewerken, hoopt u toch nooit van het blinde geluk, wat God alleen als zegen op den arbeid der vlijtige hand wil geven. Ja, de omstandigheden waarin Jozef optrad, waren gunstig. „Het land bracht voort in zeven jaren des overvloeds bij handvollen", en niet maar bij enkele korrels of aren. Maar wat baat eene gunstige gelegenheid, indien gij die niet aangrijpt? Wat gezegende omstandigheden indien gij daarvan niet het rechte gebruik maakt?

Jozef „vergaderde alle spijze der zeven jaren, die in Egypteland was en deed de spijze in de steden", namelijk in de magazijnen en voorraadschuren. In alles betrachtte hij de orde. Hij haalde niet meer om dan noodig was, en, om de vervoermiddelen niet bovenmate te vermenigvuldigen, vergaderde hij de spijze

van het veld van elke stad; hetwelk rondom haar was deed hij daar binnen. Sommige menschen zijn niet tevreden, en wanen niet recht bezig geweest te zijn, als zij niet alles onderst boven gehaald en ieder ding ver van de oorspronkelijke plaats gebracht hebben. Zij bedenken niet, dat daarmede veel kostbare tijd, veel kracht en stof verloren gaan.

Wat zou er nu van den tijdelijken overvloed geworden, zijn, indien niet in Jozef opgestaan was wat men nu, met een vreemd woord, een organizeerend talent zoude noemen? Hetzelfde wat er wordt van uwe kostelijke verstands- en geestesgaven, die ongebruikt blijven; van uwe schoone gelegenheid om vooruit te komen, waarvan gij niet de minste partij trekt; van uwe opbouwende omgeving, die menigeen u benijdt en die gij zelfs niet opmerkt, veel min waardeert. — Zij zullen te loor gaan en niemand merkt later, gij zelf niet, dat zij er ooit geweest zijn.

De gelegenheid doet het niet, maar het gebruik, dat men er van te maken weet en er dan ook zeker van maakt. Tot het eerste is het juiste inzicht noodig, tot het tweede de rechte volharding. Verstand en wilskracht moeten samengaan, om de goede omstandigheden tot het rechte doel aan te wenden. „Alzoo bracht Jozef zeer veel koren bijeen, als het zand der zee, totdat men ophield te tellen; want daarvan was geen getal".

Let wel op, dat men pas op het laatst, toen het onmogelijk was geworden, ophield met tellen. Daaruit blijkt, dat men èn in het begin èn ook later zeer goed op zijn tellen paste. Anders komt men er ook niet. Er wordt te weinig geteld èn de waarde der kleine dingen èn de waarde der korte tijden. Daarom bidt de zanger den Heere, dat Hij hem zijne dagen leere tellen, om een wijs hart te bekomen. Jozef liet zelf de enkele hand-

vollen tellen; maar daarom kwam er ook een tijd, dat hij niet meer zoo angstig behoefde te tellen. Maar gij, die achteloos en traag de moeite van het nauwlettend tellen ontvlucht, er komt een tijd voor u, dat gij zoudt willen, maar niet zult hebben iets te tellen; of het moesten zijn — misbruikte gelegenheden en aangehouden zonden.

Gij ziet dus, dat Jozef, wat hij aanvaardde, dat ook met lust en ijver zoekt te volbrengen, getrouw aan de roeping, in welke hij gesteld was. Vanwaar die groote, niets sparende ambtstrouw? Was het niet, omdat hij God geloofde en, hoe groot en schrander man hij zelf ook was, Diens woord kinderlijk vertrouwend aannam? Hij geloofde dat God door Pharao gesproken had, geloofde dat deze God Zijn woord vervullen zoude, en dat deze zelfde God, en niet een Pharao, hem deze roeping gegeven had. Dat zal uit het vervolg dezer geschiedenis, uit Jozefs eigen woorden blijken (Gen. 40 : 20). Jozef herkende in zijne aardsche ook zijne geestelijke roeping; en dat juist ontbreekt ons maar al te dikwerf.

Ons beroep is ons niet altijd, wat de Heidelberger en het huwelijks-formulier dit noemen, een goddelijk beroep. Daardoor verliest het voor ons de aantreklijkheid; wordt het eene afmattende dagtaak, zonder frischheid of opgewektheid des geestes, slepend afgewerkt. Laat ons daarentegen leeren begrijpen, dat ons beroep of ons werk, in hoogeren of lageren kring, door God zelven ons op de hand is gezet; en zie, ook onder den zwaarsten arbeid zullen wij de verkwikking der vertroosting mogen smaken, niet voor en om menschen, maar door en om God gewerkt te hebben. Ook van den (zoo genoemden) laagsten arbeid zal een verheffende invloed uitgaan, die veredelt, tot getrouwheid dringt en evenwel belet, dat wij in ons werk ge-

heel opgaan; zoo dat wij niet meer ons beroep, maar het beroep integendeel ons gaat drijven.

Dat laatste mag niet. Want wij behooren niet alleen aan ons beroep, maar nog meer aan hen, om wier wille juist wij ons beroep uitoefenen, en die menigmalen juist door ons beroep het minst aan ons hebben. Wij behooren ook aan ons gezin, en ambtelijke trouw kan zeer wel met huislijk leven samengaan, Wat meer is: de afwisseling en bekoring van het leven te midden van het gezin werkt juist mede ter verwerving van de veerkracht en het geduld, zoo noodig voor het bewaren der ambtelijke trouw. Putte Jozef wellicht uit de omgeving van zijn huis de noodige kracht, om frisch en welgemoed te blijven onder het werk buiten zijn huis? Want dat hij een getrouw echtgenoot en liefhebbend vader was, doet de schrift ons toch zeer duidelijk vermoeden.

Innig deel nam hij aan de gebeurtenissen in zijn gezin, waarin hij met zijn geheele hart leefde en waarin hij veel vergoeding zag voor geleden smart, en een zegen Gods onderkende in het vreemde land. In het land der vreemdelingschap, ver van de ouderlijke woning, had hij een eigen huis, een eigen vrouw en eigen kroost. Wel moest hij een eigen God hebben. En heeft men voor 't eigen hart een eigen God aan d' eigen haard, dan heeft men ook, in 't vreemde land, een eigen huis als in een tweede vaderland.

Dat alles wilde Jozef door de naamgeving zijner twee zonen, die hem in Egypte geboren werden, te kennen geven. „En Jozef werden twee zonen geboren, eer er een jaar des hongers aankwam", toen hij dus reeds vijf jaren gehuwd was met Osnath, de dochter van Poti-phéra, overste van On, die hem ze gebaard had". En Jozef noemde den naam des eerstgeborenen Manasse: „Want, zeide hij, God heeft mij doen vergeten

al mijne moeite en het gansche huis mijns vaders. En den naam des tweeden noemde hij Efraïm: Want, zeide hij, God heeft mij doen wassen in het land mijner verdrukking".

Bij deze naamgeving der zonen valt veel optemerken, en wel ten eerste het feit, dat Jozef en niet zijne vrouw de namen geeft. Dit is een bewijs, dat Jozef zich het huislijk en familieleven zeer aantrok, en dat in weerwil van zijne vele zorgen en groote staats-bemoeiingen. Zoo ging hij dan waarlijk niet geheel op in de taak van zijne aardsche roeping, waarvoor juist de bijzondere aantreklijkheid, die het huislijk leven voor hem had, hem hoogstwaarschijnlijk bewaarde.

De taal zelve, waarin deze namen gegeven werden, verdient niet minder onze aandacht. Tot bewijs van den hoogen stand en de hoofsche manieren van het gezin worden door menigeen voor zijne kinderen welklinkende vreemde namen gekozen, die dan nog liefst naar vreemden trant en onhollandsche toonbuiging worden uitgesproken. Zoo was het niet, toen ons arme volk onder den druk des dwingelands gebogen ging. In de tijden van verdrukking kwam het vaderlandsche hart weer boven, en toonde men ook in echt vaderlandsche namen, dat het volksgevoel nog niet geheel gestorven was.

Zoo ging het Jozef in het vreemde land. Neen, hij vergat en versmeet onder den voorspoed in het vreemde land de oude moederspraak niet, die hij van de lippen zijner moeder het eerst had gehoord, waarin zijn vader hem vriendelijk toegesproken en gezegend had, die zijn eigen landaard kenmerkte, die in zijnen volksstam den band der onderscheidende gemeenschap kenmerkte. Met echt hebreeuwsche namen, Manasse en Efraïm, noemde hij zijne zonen, die hem van eene Egyptische vrouw in het Egyptische land geboren werden. Dat is wel dezelfde Jozef, die niet

wilde, dat zijn gebeente in het vreemde land zoude blijven. Maar wat buigzaamheid en lenigheid van karakter, om, bij zooveel onuitroeibare vaderlandsliefde, zich toch zoo naar de gebruiken des vreemden lands te schikken, gelijk Jozef dit had gedaan!

Ook de beteekenis dier namen kan ons veel zeggen aangaande Jozefs karakter en verborgen zieleleven. Beide moeten de uitdrukking zijner dankbaarheid aan God zijn. God heeft zijn leven zoo geleid en gezegend, hem zooveel eere geschonken, dat hij al de moeiten van zijn vroeger leven, al de miskenning van de ouderlijke woning had kunnen vergeten. Ja zóó vergeten, dat hij geen wrok in het hart had overgehouden tegenover degenen, die hem vroeger gekweld en zijn leven verbitterd hadden. Een dankbaar en gelukkig hart zal den haat en wrok niet kunnen behouden.

Waar men het ons vroeger aangedaan leed niet vergeten kan, noch hen die daarvan de oorzaak waren, daar is men ook nog niet recht gelukkig en heeft men ook in zijn dagelijksche omgeving en huiselijk geluk nog niet het rechte genot gevonden. Jozef heeft dit wel; daarom kan hij veel leeds en veel kwaads vergeten, omdat God hem veel zegens en veel goeds heeft gegeven. Immers heeft, gelijk de tweede naam Efraïm moest aanduiden, God hem doen wassen, doen toenemen en vermeerderd worden in eere, aanzien en kroost in het land, waar hij vroeger zoo onrechtvaardig bejegend en verdrukt werd.

Aan God en aan niemand anders dankt hij zijnen voorspoed, en nooit heeft hij dien beter ingezien, meer gewaardeerd, dan in de oogenblikken, als hij op zijn kroost mocht staren en, het op zijne armen opheffende, met een dankbaren blik naar boven, het den naam mocht geven. Is dit met u ook zoo, als gij, uw kind ten doop houdende, niet alleen den naam van uw kind,

maar ook dien van den Drie-eenigen Verbondsgod daarover hoort uitspreken?

Wat Jozef dus in de naamgeving zijner zonen had uitgesproken, wilde de Heer in het verloop des tijds nog meer komen bevestigen. De jaren des hongers kwamen nabij en maakten de voorspelling Jozefs voor allen waar, en hem zelven in Egypte en voor den koning te meer onmisbaar. „Toen eindigden de zeven jaren des overvloeds, die in Egypte geweest was, en de zeven jaren des hongers begonnen aan te komen, gelijk als Jozef gezegd had. En er was honger in al de landen, maar in Egypteland was brood." Zoo was Jozefs voorzorg niet te vergeefs geweest en zoo ook had zijn geloofsvertrouwen hem niet beschaamd.

Maar uit de vergelijking van Egyptes toestand met dien der andere landen op dat tijdstip blijkt ook, dat gebrek en ellende dikwerf niet het gevolg zijn van teruggehouden zegeningen, maar van eigen verzuim en verkwisting in de dagen des voorspoeds. Die niets spaart en tracht overtehouden in de dagen van overdaad en weelde, ontmoet gebrek en ontbering in de dagen van schaarschte en duurte. Aldus gaat het evenzeer met onze lichamelijke en geestelijke krachten. O, jongeling en man! die nu tintelt van kracht en moed en levenslust, bedenkt, dat de oude dag kan komen, waarin gij dat alles moet derven. Een frissche ouderdom wordt meestal in de jeugd voorbereid; als men zich vroeg heeft gewend, de krachten te spannen en niet te overspannen, te ontzien en niet voorbij te zien.

„Als nu gansch Egypteland hongerde, (het gebrek begon optemerken en te gevoelen), riep het volk tot Pharao om brood". Zoo gaat het altijd: door eigen schuld meestal wordt men arm en lijdt men gebrek, en zoodra die er is, gaat men tot de algemeene weldadigheid, om te leunen op den sterken arm van den Staat

of der gemeente. Zoolang het evenwel een roepen is om brood, kan dit nog toegelaten worden; maar zoo menigeen wil brood van de algemeene kas, om wat hij aldus uitspaarde van het zijne, te kunnen besteden voor weelde en overdaad.

Al is de algemeene kas diep en ruim en welvoorzien, daarom mag er toch niet roekeloos over beschikt worden. Anders zoudt gij zeer spoedig den bodem zien. Aan welvertrouwde handen zij zij toevertrouwd. „Pharao zeide tot alle Egyptenaren: gaat tot Jozef, doet wat hij u zegt. Als dan de honger over het gansche land was, zoo opende Jozef alles, (bewaarplaatsen van het jarenlang opgelegde graan), waarin iets was en verkocht aan de Egyptenaren. Want de honger werd sterk in Egypteland. En alle landen kwamen in Egypte tot Jozef om te koopen, want de honger was sterk in alle landen".

Niet hier zal het schriftwoord gegolden hebben: „wie zijn koren oplegt vloekt het volk". (Spr. 11 : 26). Want zie, het was geen vuige eigenbaat, geen lage winzucht, die Jozef dreef, om misbruik te maken van den algemeenen nood, en om, door het gebrek en den kommer van velen, den rijkdom en toekomstigen overvloed van een enkel man te grondvesten en te waarborgen.

Alles hangt af, wij zeiden dit reeds, van het beginsel, waaruit wij iets doen, en van het doel dat wij ons daarbij voorstellen, en van den weg, dien wij daarbij in oprechtheid wenschen te bewandelen. Jozef deed dit alles op grond van Gods openbaring, in het belang van het land, met het oog op een van God bedoelde toekomst en langs strikt eerlijke middelen. Toets aan dit viertal gezichtspunten uw eigen handel en wandel. W a a r o m legdet gij uw graan op, w a a r t o e deedt gij het, w a t b e o o g t gij met de te behalen winst, en h o e, langs welken weg zoekt gij die?

Wat merkwaardige omkeer in het leven van een mensch! Het drietal hoofdstukken, welks beschouwing wij nu ten einde gebracht hebben, begon met de wegvoering Jozefs naar het vreemde land Egypte, met zijnen verkoop als slaaf in het huis van Potiphar, en eindigt met Jozef voortestellen als het middelpunt van alle handelsbeweging en nijverheid in datzelfde Egypte. Van alle zijden en vreemde landen kwam men ook, om van den hooggeplaatsten Jozef het onderhoud des levens te vragen. Maar dat alles, vergeet dit niet, was niet in éénen dag of één jaar geschied, maar juist twintig jaren waren er overheen gegaan.

Dat moogt ge wel bedenken, die, als gij dikwerf de geschiedenis van vele jaren in uw school- of leesboek op eene bladzijde te samengedrongen vindt, uwen tijd koud en onbeteekenend acht, omdat niet ieder uur of week of jaar vol is van merkwaardige gebeurtenissen. Indien gij een oordeel wilt vellen over uwen tijd, moet gij een overzicht hebben over ten minste enkele tientallen jaren. Anders wordt gij onbillijk tegenover uwe tijdgenooten en onrijp in uw oordeel.

En gij ook, die meendet in een jaar of wellicht in nog korteren tijd het doel te kunnen bereiken, wilt, ziende op Jozef, wel bedenken, dat, om te staan waar Jozef nu stond, twintig jaren van lijden, strijd, inspanning en arbeid voor hem waren heengegaan. En hij was nog wel de zoon der zegeningen en een man van onloochenbaar genie! Gij, wat wilt gij dan met uwe mindere gaven? Leer eerst geduld oefenen en leer bovendien lijdzaam worden en wachten; maar leer allermeest bescheidener aangaande uzelven oordeelen.

Veel kan de geschiedenis van Jozef in Egypte ons leeren. Allereerst wat hem aangaat als type van het bondsvolk des Heeren. Want gij herinnert u, dat wij de groote beteekenis van Jozef voor de geschiedkun-

dige ontwikkeling van zijn volk daarin gelegen achtten, dat hij eene profetische voorafschaduwing is van Israel onder de Volkeren. Jozef is in Egypte, het vreemde land, juist wat Israel moet zijn tegenover de heidenen: een priesterlijk volk, dat zich door onthouding en reinheid van de onreine volkeren des heidendoms onderscheidt; hetwelk door de onderscheiding van reine en onreine dieren mede werd aangeduid. Daarvan is Jozef in Potiphars gezin het juiste beeld.

Maar niet alleen door reinheid van zeden, matigheid en onthouding moest het volk des verbonds boven en tegenover de heidenen staan; het moest daartegenover ook eenigszins als getuige der volkeren en licht der heidenen optreden. Wat in donkere vermoedens en angstig voorgevoel door het sidderend hart onder het heidendom werd gedroomd van dood en eeuwigheid, zonde en oordeel; daarvan had Israel de uitlegging en heiligende verklaring in de openbaringe Gods; gelijk dit was met Jozef in de gevangenis.

En bleek aldus de profetische aanleg des volks, niet minder kunt gij, in een deszelfs voorafbeeldende zonen, in dien zelfden Jozef aan het hof des konings, zijne geestelijke meerderheid en aangeboren regeermacht aanschouwen, waardoor de zonen Israels ten allen tijde onder de volkeren de leiders van de groote bewegingen waren op het gebied van waarheid, wijsbegeerte, staatkundige gedachten en heerschende inzichten; bovenal waar deze laatsten, gelijk in onze dagen, het volk en de belangen der volksmenigten betreffen, naar de zijde der maatschappelijke ontwikkeling gericht.

Israel wil heerschen en leiden ook in de dagbladen, omdat het innerlijk in zich regeermacht gevoelt; maar het kan en zal niet heerschen, d. i. niet openlijk als

heerscher en leider der volken kunnen optreden, zoolang het zijn Heerscher en Koning niet heeft erkend.

Omdat Israel tot dusverre geweigerd heeft Hem aantenemen, wiens is de heerschappij, dulden de volken wrokkend en smalend Israels bedekte heerschappij op elk gebied des levens; zonder evenwel deszelfs meerderheid openlijk te willen erkennen of met liefde aantenemen.

Ja, omdat Israel dien Koning heeft verworpen, mist het zelf troon en kroon in zijn midden, en zwerft het andermaal rond, zonder vaderland en zonder tempel; — wederom een Jozef in Egypte, Israel onder de volkeren.

Och, dat de dag spoedig kwame en de dageraad aanlichte, dat Israel zal staan aan het hoofd der volkeren; niet meer Israel in Egypte, maar Israel onder zijn hoofd Jezus Christus, den Koning Israels, van God gezalfd over Zion, den berg Zijner heiligheid. — Israel niet slechts uitgeleid uit, maar ook triumfeerende over Egypte.

Ps. 72 : 10.

Dan zal, na zooveel gunstbewijzen,
't Gezegend heidendom
't Geluk van dezen Koning prijzen,
Die Davids troon beklom.
Geloofd zij God, dat eeuwig Wezen,
Bekleed met mogendheên;
De Heer, in Israel geprezen,
Doet wondren, Hij alleen.

JOZEF EN ZIJNE BROEDERS.

Gen. XLII—XLV.

Indien ergens in de Schrift, dan blijkt wel in dit hoofddeel: hoe de geschiedenis der menschheid is de ontplooiing der eeuwige gedachte Gods; blijkt dat de handelende personen slechts zijn de voertuigen, tolken en dragers dier gedachte van het Verbond Gods.

Jozef en zijne broeders in Egypte geven ons de verklaring van Israels tijdelijke ellenden en toekomstige verlossing. De ellende is vrucht van eigen zonde; de bewaring en eindelijke redding is naar den onwankelbaren raad Gods; — en dit door bemiddeling van dien Juda, door wien Jozef naar Egypte kwam; maar door wien ook ten leste de hereeniging van het bondsgezin in Egypte mogelijk werd.

Van dit alles is de eeuwige *bondstrouw* Gods de bron en *oorzaak*; *Juda* het onbewuste *middel*; is *Jozef* de bewuste *profeet*. — Hoe der broederen verzwegen zonde zich in en aan het bondsgezin wreekt, leert H. 42; hoe Juda *de borg* des broeders wordt, H. 43; hoe deze zelfde *de meerdere dan Jozef* blijkt, zegt H. 44. Hoe dit alles slechts *om wille van het overblijfsel* geschiedt, profeteert Jozef in H. 45.

Van het bondsgeslacht treden Ruben en Simeon, het oudste broederpaar, tegenover Juda terug (H. 42, 43). — Ook Jozef wijkt voor Juda's meerderheid (H. 44). — Juda is het.

XVII.

DER BROEDEREN VERZWEGEN ZONDE NAWERKENDE IN HET BONDSGEZIN.

Genesis XLII : 1—38.

Inhoud: Uwe zonde, het meest verborgen, in uwe ellende het meest openbaar; de jammer der verzwegen zonde; de zonde, in het hart weggeborgen, moeder van duizend zorgen; enkele oorzaken der verzwijging, redenen van malaise; ook van politiek en kerkelijk onwelzijn; de macht des gewetens daarin blijkbaar. Het onderwerp en deszelfs verdeeling.

Geestelijke slapheid der broederen (vs 1—8). Gevolgen der verzwegen zonde: gemis aan veerkracht (vs. 1—3), voorbarige voorzorg (vs. 4, 5), Jozefs aangenomen houding (vs. 6—8). — Vraag der verwondering (vs. 1), wenk ter aansporing (vs. 2), het gesamenlijk vertrek der broeders (vs. 3). Onverklaarbare houding der menschen dikwijls slechts te verklaren door eenige verborgen zonde; der broederen zwijgen; de ouden maken de jongeren menigmaal door veerkracht beschaamd; Jakobs wenk; niet armoede, maar meest hoogmoed oorzaak van kommervol gebrek. Niet onze nood, maar onze onwil en traagheid maakt ons ongelukkig. Tien voor een; noodelooze krachtsverspilling eerst oorzaak daarna gevolg van verzwegen zonde; breking der veerkracht; geestelijke verslapping; nadeelige invloed op de gansche omgeving. — Ingebeelde vrees moeder der voorbarige zorg. Jakobs vrees voor Benjamins leven; »Jozefs broeders" Jakobs zelfbedrog; onverstandige handelwijze; bangmakerij der kinderen is nooit goed. De "zonen Israels". De achtergrond der dingen; vervulling van den raad Gods; algemeene en bijzondere Voorzienigheid Gods; vervul-

ling van Jozefs droom door de komst der broederen. Jozefs aangenomen houding; heimelijk doel daarvan; hoe mogelijk. Eindelijk gekomen! 't kon niet anders. Benjamin gemist! Noodzakelijkheid eener beproeving; de harde toon dikwijls slechts schijn.

De onverdiende beproeving (vs. 9—17): aangaande het doel der komst, het zedelijk karakter en de eigenlijke personen der broederen. De beschuldiging (vs. 14). Tegenover gemaakte drift past waardigheid van toon en kalmte der rede. Schijnbare grond van Jozefs vermoeden; ook eene ongerijmde beschuldiging verdient in sommige gevallen eene weerlegging, der broederen verdediging; hun »vroom zijn"; Jozefs ontroering gebleken uit de herhaling zijner woorden. De bedreiging (vs. 15); het onrechtvaardig voorstel (vs. 16), de onrechtvaardige daad (vs. 17). De spelende en argelooze nabootsing van het kwaad is reeds kwaad en leidt tot erger kwaad. Jozefs voorbeeld bewijs daarvoor. Spelen met de zonde; het zondige van eenige rol te spelen; Jozefs houding niet te verontschuldigen. Elk masker is — een masker; veinzen de kracht der schouwspelers, groot gevaar voor hun zedelijk karakter.

De ontijdige zelfbeschuldiging der broederen (vs. 18—25), na een edel voorstel (vs. 18—20), in het onedel twistgesprek (vs. 21, 22), in tegenwoordigheid van den meest gevreesden getuige (vs. 23—25). Jozefs beginsel, het karakter der vroomheid, de weg der zelfverloochening, de gehoorzame plichtsbetrachting, tegemoetkomende toegefelijkheid, ten laatste de goede uitkomst. Vroomheid en vreeze Gods. De broeders zijn »vroom", Jozef »vreest God". De vroomheid heeft de vreeze Gods noodig. De macht des gewetens. Der broederen onvolkomen belijdenis; wat daaraan ontbreekt. Ook Ruben schuldig, Ruben en de Rubeniten; De Rubens tegenover hen die in den kuil zitten; de twist der broeders in tegenwoordigheid Jozefs. Schuldgevoel eene persoonlijke zaak. De tolk of taalsman; het gevoel bedwingen; de edele lastgeving.

De onredelijke angst op den weg (vs. 27—35): de onbeteekenende aanleiding (vs. 27, 28), het teruggevonden geld, de langdurige werking (vs. 29—34), de herhaalde opluiking (vs. 35), de eigenlijke oorzaak. Omzichtigheid bij 't gebruik; verstoord zenuwleven, plotseling opschrikken stemmen des gewetens; in het goede het kwade zien; nawerking der zonde; de reis zwijgend voortgezet; de aankomst in het

ouderlijk huis; geheime vrees; rechtmatige reden; ongerijmde opvatting van eerlijkheid.

De blinde hartstochtelijkheid: Jakobs onredelijk verwijt (vs. 36); Rubens onzinnige voorslag (vs. 37); des vaders onbillijke klacht (vs. 38). Des vaders droeve klacht; zelfzucht van den hartstocht, onbillijkheid Jakobs tegenover zijne kinderen, zichzelven en zijnen God. — »Al deze dingen tegen"! Ontevredenheid, voorbarigheid, onbedachtzaamheid, overmoed, liefdeloosheid, uitvluchten, overdreven voorstelling, dreigen met verlangen naar den dood. — De verbondsgedachte en de geloofswaarheid van dit hoofdstuk; besluit.

Psalm 32 : 2.

„Toen ik zweeg, werden mijne beenderen verouderd". Zoo belijdt het de man naar Gods hart, als hij, na de gelukzaligheid der zondenvergeving aan eigen hart gesmaakt te hebben, terugdenkt aan den tijd, toen hij nog niet tot de belijdenis zijner zonde was doorgebroken. Toen was het hem bange, zijne beenderen verouderden in hem den ganschen dag, hij had geen vrede in zijne ziel en geen rust op zijn weg. Neen, die de zonde bedekt, zal niet voorspoedig zijn. Verberg de zonde op het zorgvuldigst voor anderen en zij openbaart zich door uwe eigene ellende het meest aan u zelven.

Ook wanneer er uitwendige welvaart mocht zijn, rooft de verzwegen zonde evenwel het genot; zoodat door haar invloed schijnbare welvaart nog ver van wezenlijken voorspoed blijft. Als de open en eerlijke belijdenis der zonde, om welke oorzaak ook, wordt teruggehouden, wreekt zij zich door wroeging naar binnen, omdat zij geen gelegenheid vond, om naar buiten uittebreken.

Indien gij uwe zonde als een kostbaar geheim in uw hart zorgvuldig wegbergt, hebt gij immers aan de vijanden van uw levensgeluk een plaats gegund in dat hart, dat, bovenal wat te bewaren is, bewaard moet

worden. En evenwel maakt gij daarvan de bewaarplaats van het verborgen gif, den dood. De zonde in uw hart stil weggeborgen, wordt daar de moeder van duizend en duizend zorgen.

Vele zijn de oorzaken dier schadelijke verzwijging van het bedreven kwaad. 't Kan zijn, dat men, door valsche schaamte gedreven, beter wil schijnen dan men in werkelijkheid is. Misschien ook dat men waant, door verberging van de oorzaak der ellende, de gevolgen zelven te kunnen voorkomen. Somtijds is men zelf van dit alles zich niet bewust, en lijdt en kwijnt en teert weg, onder de verderfelijke werking van een verborgen zonde, die ons nog niet duidelijk werd; maar die in de overpeinzing en door de belijdenis zelve ons eerst recht duidelijk kan worden.

Waar er dat zeker onverklaarbaar gevoel van zedelijk onwelzijn en van verdrietelijkheid is in den staat, onder het volk, in het gezin, in het leven; daar spreekt zich ook in dien algemeenen onlust de aanwezigheid van eene, of algemeene of persoonlijke zonde uit, die, misschien niet gekend en wel verborgen, evenwel de bron van al de ellende is. Dan is er „een ban onder het volk". Zoo was het met Achans zonde (Jos. 7). Zoo is het met uw eigen persoonlijk leven, zoo ook in het gezin van den vader des bondsvolks. Het leed onder de macht der verzwegen zonde. Hierin juist spreekt zich de hooge macht des gewetens uit, dat het of tot belijden of tot lijden dwingt.

Hoe der broederen verzwegen zonde bron der zedelijke ellende voor het gansche bondsgezin was, en aldus voor de ongebroken heerschappij van het geweten getuigenis kwam afleggen, leert ons hoofdstuk 42, dat wij nu te samen wenschen te behandelen, in weinige maar kenmerkende trekken. In het gezin van den aartsvader bleek deze uitgesproken waarheid

allereerst in de geestelijke slapheid der broederen (vs. 1—8); maar niet minder in de onverdiende beproeving die daarop volgde (vs. 9—17). Zij laat zich vernemen in de ontijdige zelfbeschuldiging (vs. 18—26), geeft de eenig gezonde verklaring van den onredelijken angst op den weg (vs. 27—35), en leert ons billijker oordeelen over den onbillijken hartstocht (vs. 37—38) des vaders.

„Gij zult uwe zonde kennen, als zij u zal vinden", is het dreigend woord des Heeren tot Zijn volk, dat Zijn weg heeft verlaten en door de macht der zonde zoozeer is verblind, dat het zelfs het bestaan dier zonde niet vermoedt. Ook gij vraagt nog menigmalen: wat dan wel uwe zonde mag zijn? Uw hart zeide het u wel, bij zoo menige ontmoeting het u stillekens toefluisterende, terwijl gij zelf ook in stilte het toestemdet. Van waar anders uw geestelijke verslapping, uw onverklaarbare onlust voor het een of ander?

Van waar, ai, zeg het, die onoverwinnelijke traagheid des geestes, die u dikwijls tot eene werkeloosheid en onverschilligheid doemt, die gij zelf niet wilt, zelf veroordeelt, en evenwel niet kunt afleggen. Is er niet een geheime, nog altijd verzwegen zonde, gelijk zij er was in Jakobs gezin? Deze geeft de oplossing van veel, dat wij anders ons niet zouden kunnen verklaren; ook van der broederen gemis aan veerkracht (vs. 1—3), des vaders voorbarige voorzorg (vs. 4, 5) en Jozefs aangenomen houding (vs. 6—8).

Wel was er bij Jakobs tien zonen een zeker gemis aan veerkracht optemerken, die tot aarzeling, onbeslistheid en weifelmoedigheid leidde. Dat bleek wel uit Jakobs vraag der verwondering (vs. 1), uit zijn wenk ter aansporing (vs. 2), en uit het gemeenschappe-

lijk vertrek der broeders (vs. 3). — Alom heerschte het nijpend gebrek, vee en mensch leden honger en kampten met de ontbering, die zich steeds dreigender liet aanzien. Men wist dat er nog koren was te verkrijgen; want van alle zijden maakte men zich naar Egypte op, om daar koren te koopen. Ook Jakobs zonen konden daarvan niet onkundig gebleven zijn, en evenwel bleven zij stil in vaders huis zitten. Wat mocht daarvan de reden zijn?

Ook Jakob begrijpt dit niet. Wat mag de oorzaak van hun werkeloosheid zijn? „Toen Jakob (uit de aankoopen zijner buren wellicht) zag, dat er koren in Egypte was, zoo zeide Jakob tot zijne zonen: waarom ziet gij op elkander?" — O, omdat de naam van Egypte de pijnlijke herinnering aan vroegere zonde steeds op nieuw in hen opriep. Zouden zij naar dat Egypte trekken en daar koren kunnen koopen, waarheen zij hun eigen broeder verkocht hadden? O, als de naam van dat land maar genoemd werd, zagen zij elkander verlegen aan. De gemeenschappelijke schuld van allen dwong hen te samen tot zwijgen; maar doofde ook hun veerkracht en verlamde reeds van te voren elke poging, om zich hulp uit Egypte te verschaffen.

Daarom moet een wenk van den ouden vader de jongere en krachtiger zonen uit hun stompzinnigheid oproepen en tot ijver en werkzaamheid sporen. „Voorts zeide Jakob: Ziet, ik heb gehoord, dat er koren in Egypte is; trekt daarheen af en koopt ons koren van daar, opdat wij leven en niet sterven". Aan geld en goed ontbrak het dit aartsvaderlijk gezin niet. Indien zij van gebrek moesten omkomen, was het niet zoozeer de schuld van eigen stoffelijke armoede; maar die van de geestelijke ellende, die zich valschelijk schaamt, voor de zonde uittekomen, die aan den verderfelijken

hoogmoed toegeeft, om het bedreven kwaad niet te belijden.

Ik ontken niet, dat er zijn, die van gebrek omkomen; maar dit is dan toch meer in schijn alzoo dan wel in werkelijkheid. Men sterft wel van gebrek, maar eigenlijk meer door den hoogmoed, die ons verbood, onze armoede bekend te maken; meer door de valsche schaamte die bloost bij de gedachte aan eigen armoede, maar zich niet schaamt voor den dwazen trots, waardoor men liever wil omkomen van gebrek, dan uitkomen voor zijn ellende en gaan bedelen. Dat noemt men dan nog welgeplaatst eergevoel, waarvoor men eerbied moet hebben. Indien Jakobs gezin door den hongersnood omkomt, is het niet, — merkt dit wel op — door den nood zelven, maar door hun onverklaarbaren onwil, om naar Egypte te trekken. Hun verzwegen zonde houdt hen terug; maar houdt aldus ook de bedreven zonde, door de opzettelijke verzwijging, voortdurend gaande.

Dat zullen de broeders ten laatste zelven ingezien hebben. Zij gaan; maar onder den invloed van hun gemeenschappelijken angst bij de gedachte aan Egypte, willen zij slechts gemeenschappelijk daarheen trekken. En nu gaan tien krachtige mannen doen, wat zeer goed door een of door een tweetal van hen had kunnen verricht worden. „Toen togen Jozefs tien broederen af, om koren uit Egypte te koopen". Wil de Heilige Schrift ons hoogstwaarschijnlijk, door de toevoeging van het juiste getal, doen opmerken, hoe de macht der verzwegen zonde niet alleen de veerkracht knot en breekt, maar ook tot noodelooze krachtsverspilling leidt? Omdat het beschuldigend geweten u angstig maakt, wilt gij in den donkeren avond, op de eenzame plaats iemand bij u hebben, die beter elders gebruikt kon worden; of zoekt gij eene aangename afleiding te midden van zondig ge-

zelschap, terwijl gij te huis wordt gewacht of alleen aan uw werk moest zijn.

En gelijk het met geweld te ondergehouden geweten zich in den zondaar zelven wreekt, door de geestdrift uit te blusschen en de zenuw der voortvarendheid aftesnijden; zoo ook werkt het in des zondaars omgeving een zekeren geest van langzame voorzichtigheid en overbodige omzichtigheid, die in allerlei maatregelen eener voorbarige voorzorg zich kond geeft. Zoo maakt men over en weer zich het leven waarlijk moeilijk en verwekt elkander veel last, doordien een zeker wantrouwen den toon gaat geven. Dat blijkt ook wederom bij Jakob, bij wien een achterdocht, die niet wordt uitgesproken, en een ingebeelde vrees, die wel wordt medegedeeld, het richtsnoer der overlegging vormt. Steeds is de ingebeelde vrees de moeder der voorbarige zorg of der overtollige voorzorgen.

Immers „Benjamin, Jozefs broeder, zond Jakob niet met zijne broederen; want hij zeide: opdat hem niet misschien het verderf ontmoete". Wat in den grond Jakob afhield van de mede-zending zijns jongsten zoons, wijst Gods woord duidelijk aan; door Benjamin hier te omschrijven als „Jozefs broeder", als den broeder van dien Jozef, die, zoon Rachels, steeds door de andere broederen werd gehaat en vervolgd. Wellicht haatten dezen ook zijn Benjamin.

Evenwel maakte Jakob zich zelven diets, dat eene andere reden hem weerhield, om Benjamin met hen mede te geven. Alsof Jakob zelf niet wist, dat het verderf, dat hij voor Benjamin op den weg vreesde, dezen even goed in zijn eigen huis en als onder zijne hoede kon bereiken. Alsof men ooit de gevolgen van het hemelvuur kon ontvluchten, door zich in den donkeren kelder te verbergen; of wel de pestilentie kon bezweren, door het huis aftesluiten en de besmetting

te ontvluchten. Dat wane en doe de wereld; de geloovige doe het evenwel niet.

Indien Jakob ook al de vrees, die hij als reden aangaf, in waarheid koesterde, deed hij evenwel niet wijs, deze in tegenwoordigheid van Benjamin zelven te uiten. Vele ouders maken hunne kinderen bloohartig en vreesachtig, door hen telkens op de mogelijkheid van allerlei denkbeeldige gevaren opmerkzaam te maken, en door hen te zeer, ook waar dit niet noodig is, tot voorzichtigheid te manen. Daardoor komt van lieverlede bij den kloeken knaap, die anders wellicht tot een moedig man zoude opgegroeid zijn, een zeker gemis aan zelfvertrouwen, eene voorzichtigheid bij elke schrede, een schuwheid die overal om zich heen ziet, en die ten leste voor geen werk van moed en eigen opvatting meer in staat is; die, beschroomd en schuchter, in alles een zekere soort van linkschheid laat uitkomen.

„Alzoo" dan, namelijk zonder Benjamin, op aansporing huns vaders en niet uit eigen beweging, „kwamen Israels zonen om te koopen, onder degenen die daar kwamen; want de honger was in het land Kanaän". Waarom noemt de H. Schrift hen hier in 't bijzonder „zonen Israels"? Waartoe die vermelding van hun komst met anderen, die door dezelfde redenen gedreven werden? Waartoe bovendien nog de uitdrukkelijke vermelding, dat ook te Kanaän de honger woedde? Was dit alles niet uit het voorgaande te bevroeden?

Gods woord wil hiermede duidelijk maken, hoe achter de uitwendige gedaante der dingen, die bij eene oppervlakkige beschouwing het eerst in het oog valt, eene gansch andere en hoogere werkelijkheid menigmaal verborgen kan liggen. Was de reden, die de zonen Israels naar Egypte dreef, niet dezelfde als die ook de inwoners der omliggende landen daarheen deed opgaan?

Oogenschijnlijk ja. En evenwel kwamen zij aldaar als zonen Israels, d. i. als de zonen van den bondsvader, die later in datzelfde Egypte, naar den raad Gods en als vervulling der vooraf geschiede voorspellingen, zouden blijven, om daar de stamvaders van het bondsvolk te worden.

Zoo vervult zich de raad der bijzondere Voorzienigheid Gods te midden van en door de leidingen der algemeene Voorzienigheid; die beide door dezelfde almachtige hand worden gehouden en naar den eeuwigen Raad Gods worden volbracht. Ja, wat meer is, en Jozef zal dit later uitspreken, om wille van den bijzonderen raad der vrij verkiezende vrijmacht Gods, is er als 't ware het algemeen bestuur van de leiding der dingen. — Niet dat is hier het eerste en voornaamste, dat de zonen Israels door den honger naar Egypte werden gedreven. Dat was met de andere volkeren evenzoo. Maar dat is het groote, en daarin bespeurt gij de leidende hand Gods, dat de honger juist met het doel kwam, om de onwillige zonen Israels daarheen te leiden. Zoo wordt u ook in dit vers het onderscheid tusschen de algemeene en bijzondere Voorzienigheid als met den vinger aangeduid.

Want zie, „Jozef nu was regent over dat land; hij verkocht aan al het volk des lands; en Jozefs broederen kwamen en bogen zich voor hem, met de aangezichten ter aarde". Gij bemerkt reeds, waar de Schrift met deze opmerking heen wil; niet maar, om eenvoudig melding te maken van de hulde der broeders, aan den regent des lands op oostersche wijze gebracht. Dat moesten allen, die tot hem kwamen, insgelijks doen. Maar om u te doen gevoelen, hoe de voorspellingen Gods, ook in Jozefs droomen geschied, reeds begonnen vervuld te worden. Jozef ook zal daarvan onmiddellijk iets gevoeld hebben, en zoo begrijpen wij

bij hem zijne aangenomen houding, die hij aanstonds tegenover zijne broeders aannam.

„Als Jozef zijne broederen zag, zoo kende hij hen, maar hij hield zich vreemd jegens hen en sprak hard met hen en zeide: vanwaar komt gij? En zij zeiden: uit het land Kanaän, om spijze te koopen". Dat alles wist Jozef zeer goed; maar hij hield zich met een bijzonder doel zoo, alsof hij dit niet wist. Hij wilde zich vooraf overtuigen, of zij hem misschien ook herkenden. „Jozef dan kende zijne broederen, maar zij kenden hem niet". De jaren hadden te veel aan hem veranderd, die hen schier als knaap had verlaten.

Bovendien, de schitterende plaats die hij bekleedde, de geheele omgeving, het vorstelijk kleed moest elk vermoeden, dat deze regent hun verachte broeder Jozef kon zijn, ver van hen houden; terwijl Jozef daarentegen had kunnen vermoeden, dat zijne broeders ook te eeniger tijd door het gebrek gedwongen zouden worden, om naar Egypte af te reizen, daar al de omliggende volksstammen zulks deden. Wie weet, hoe lang hij met smachtend verlangen naar hen had uitgezien!

Eindelijk zijn zij gekomen, de zonen Israels. Ja eindelijk; want komen zouden zij, naar het woord des Heeren, dat niet gebroken kan worden. Komen moesten zij; niet omdat Jozef dit in de droomen had gezien, maar omdat God zelf het hem in den droom had gegeven te zien, Niet onze droomen en wenschen worden vervuld, maar wat de Heer zelf daarin heeft gelegd. Jozef wist dat. Maar waarom breidt hij dan niet aanstonds de armen naar hen uit? Waarom begroet hij hen niet aanstonds als zijne broeders met den blijden uitroep der verwelkoming? Maar mist hij dan niet Benjamin in hun midden? Weet hij dan reeds, hoe die broeders nu tegenover hem gezind zullen zijn, nu

zij zijne droomen vervuld zien; zij die den voorspoed zelfs in den droom hem niet hadden gegund?

Neen, geen wrok of wraakzucht dreef een Jozef tot die aangenomen houding. Maar zij was mede een gevolg van de verzwijging der zonde. Immers wist hij nog niet, wie hij eigenlijk in zijne broeders voor zich had: berouwhebbende vrienden of nog altijd wrokkende vijanden. Daarom wil hij hen eerst beproeven, om te weten te komen, hoe zij nu over hem en hunne vroegere euveldaad dachten; welke hunne verhouding onderling was, zoowel als die tegenover hunnen ouden vader Jakob en hun jongsten broeder Benjamin. Deze was afwezig, misschien ook door hen van kant gemaakt. 't Kon zijn dat dergelijke gedachten hem door het brein gingen en hij, ook daarom, op harden, forschen en onvriendelijken toon met hen sprak.

En nu begon van de zijde Jozefs eene zware en in vele opzichten onverdiende beproeving voor de broederen; waarbij en het doel van hun komst en hun zedelijk karakter en hunne personen zelven in een verdacht licht moesten worden gesteld. Maar tevens moest daardoor uitkomen, wat zij aangaande zich zelven en aangaande hunnen jongsten broeder dachten. Bitter en kwaad waren de woorden en verwijten, die Jozef hun naar het hoofd slingerde, maar waarop zij steeds kalm en waardig antwoordden. Aldus kon Jozef zien, dat misschien en de kracht der jaren en de veranderde gezindheid veel van die vroegere woestheid en wilden toorn hadden getemperd of weggenomen. Er is bij die mannen nu een zekere kloeke rustigheid optemerken, die, tegenover het onredelijk verwijt en de valsche beschuldiging, den waardigen toon en de kalme houding weet te bewaren, en daardoor juist het meeste wint. Laat ons hooren.

„Toen gedacht Jozef aan de droomen, die hij van hen gedroomd had en hij zeide tot hen: Gij zijt verspieders, gij zijt gekomen, om te bezichtigen waar het land bloot is." — Maar was er nu schijn of schaduw voor eene zoodanige beschuldiging? Was er nu wel iets, dat op een dergelijk onteerend vermoeden kon brengen? — Vergeet niet, dat Jozefs broeders met hun tienen kwamen, terwijl een of twee hunner hadden kunnen volstaan, als geleiders van de noodige dienstknechten. Wil daarbij bedenken, dat in die dagen van ruw geweld en ophoudelijken strijd een dergelijk vermoeden niet alle waarschijnlijkheid miste, dat men kwam, om de zwakke plaatsen, d. i. „waar het land bloot is" met een vijandig doel optenemen.

Als men u van iets beschuldigt, al schijnt het ook nog zoo ongerijmd, acht u nooit te hoog en te groot, om de beschuldiging, indien gij dit kunt, aanstonds te weerleggen. Maar dan moet gij ook weten wat gij met uwe woorden of uwe daden eigenlijk wilt. Als men uw doel zoekt verdacht te maken, zegt dan eenvoudig, kort en waar, wat dit dan eigenlijk is, gelijk Jozefs broederen dit ook doen. „En zij zeiden tot hem: Neen, mijn heer! maar uwe knechten zijn gekomen om spijze te koopen". De ruwe toon der verdachtmaking en onware beschuldiging tegen u ontslaat u zelven daardoor geenszins van den plicht der hoflijkheid en van het welgekozen woord der tegenredenen.

Nog nader willen zij de waarheid van hun woorden aanduiden, door op hun stand en rang te wijzen. Daarom voegen zij er aan toe: „wij allen zijn ééns mans zonen; wij zijn vroom; uwe knechten zijn geene verspieders". Ook willen zij doen uitkomen, dat juist datgene wat schijnbaar tegen hen pleit, eigenlijk voor hen is. 't Was toch niet aantenemen, dat tien broeders tegelijk zich aan hetzelfde gevaar zouden bloot stellen

Bovendien zij zijn geen krijgslieden, die op buit en roof uitgaan, maar eenvoudige slechte menschen. „Wij zijn vroom", meenen eenvoudig en oprecht wat wij zeggen, komen met goede en eerlijke bedoelingen, en hebben bij verspieding des lands geen belang. Daarom werpen zij ook deze beschuldiging verre van zich.

Dat alles was Jozef niet genoeg. Hij wil meer van hen hooren, en daarom herhaalt hij op denzelfden straffen toon zijne beschuldiging. „En hij zeide tot hen: Neen, maar gij zijt gekomen, om te bezichtigen, waar het land bloot is". De herhaling der zelfde beschuldiging met dezelfde woorden, zonder dat een enkele bewijsgrond daarvoor wordt aangevoerd, bewijst wel, dat eene diepe ontroering zich van Jozef had meester gemaakt, en dat hij eene verstoordheid veinsde die er in waarheid niet was. Met schilderachtige trouw doet de bijbel dit uitkomen; evenals ook de bedremmeldheid en schrik der broederen in hun nietsbeteekenend antwoord keurig juist wordt weergegeven.

„En zij zeiden: wij uwe knechten waren twaalf gebroeders, ééns mans zonen, in het land Kanaän, en zie de kleinste (de jongste) is heden bij onzen vader; doch de een is niet meer"... Zij geven aldus duidelijk aan, waarom zij met hun t i e n e n en niet met hun twaalven tegenwoordig zijn; maar bewijzen daardoor volstrekt niet, dat zij niet zijn gekomen met de booze bedoeling, die Jozef hun toedicht. Mogelijk wilden zij er nog iets bijvoegen. Maar als Jozef het laatste woord, dat hem zelven betrof, van hunne lippen opving, valt hij hun in de rede, om eigen ontroering te verbergen.

Toen zeide Jozef tot hen: „dat is het wat ik tot u gesproken heb, zeggende: gij zijt verspieders. Hierin zult gij beproefd worden: zoo waarlijk als Pharao leeft, indien gij van hier zult uitgaan, tenzij dan

wanneer uw kleinste broeder herwaarts zal gekomen zijn. Zendt een uit u die uwen broeder hale: maar weest gijlieden gevangen, en uwe woorden zullen beproefd worden, of de waarheid bij u zij: en indien niet; zoo waarlijk als Pharao leeft, zoo zijt gij verspieders. En hij zette ze te samen drie dagen in bewaring".

Gij hebt reeds bemerkt, dat Jozef het niet bij de harde beschuldiging had gelaten (vs. 14). Hij zocht die door zijne bedreiging te versterken (vs. 15), veinst door het doen van zijn voorstel (vs. 16) zelf haar te gelooven, en voegt bovendien de daad der gevangenneming daaraan toe (vs. 17). Of hij dit alles reeds van te voren bij zich zelven beraamd had valt moeilijk te beslissen, is evenwel minder waarschijnlijk. Zelfs bij geveinsden toorn dwingt ons de trouw aan de aangenomen rol voorttegaan; in het kwade en ook de nabootsing van het kwade, trouwens elke onoprechtheid, is een kwaad en wreekt zich door het aanzetten tot steeds grooter kwaad. Ja, dit mogen wij veilig beweren, en het wordt ook door Jozefs voorbeeld wederom bevestigd, reeds de spelende nabootsing van het kwaad is een kwaad en leidt van zelve tot nog erger.

Zoo immers kwam Jozef van een verzonnen beschuldiging tot eene ernstige bedreiging, van deze tot een onwaardig voorstel, en daardoor tot eene onrechtvaardige daad der gevangenzetting. Zoo wordt men door de macht der zich geleidelijk ontwikkelende rede en der verbeelding, die zich eenige zaak voorstelt, ongemerkt van het een naar het ander medegesleept. Om zijne aangenomen hardheid voltehouden moest Jozef de toevlucht nemen tot een eed, die overtollig en bovendien niet gemeend, onoprecht en ongeoorloofd was. Immers hij zweert bij het leven Pharao's. Hij

had misschien van zijne omgeving dien eed dikwijls gehoord, dien hij nu doet in tegenwoordigheid zijner broeders, opdat deze niet op de gedachte zouden komen, dat hij, evenals zij zelven, ook uit het land Kanaän was. Hij, die drie dagen later betuigde: ik vreeze God, zweert nu tot twee malen bij het leven Pharao's. Hij zweert, terwijl hij weet, dat niet waar is wat hij bezweert.

Ziedaar welke macht der verleiding de zonde is: zelfs maar nagebootst en in scherts voorgesteld, verleidt zij evenwel tot werkelijke, niet nagebootste zonden. O speel niet met de zonde, scherts niet met haar; zij zal u wonden eer gij het vermoedt, en gaat met u spelen, terwijl gij waant het nog met haar te doen. Gelijk gij uw kind verbiedt met vuur te spelen, zoo zeggen wij u: speel toch met de zonde niet. Want terwijl gij in scherts anderen beproeft, leidt de voorgewende zonde uzelven in eene andere en feller beproeving. Gij moogt ook de al schertsend gepleegde zonde niet verontschuldigen door of op het onschuldige van den scherts, of op het schuldige van de beproefden of op het nuttige van het gewenschte doel te wijzen.

Immers, zoo zegt ge, Jozef meende het niet aldus. Hij speelde slechts eene rol. Dan was hij, zij 't voor een oogenblik, onoprecht; en hij werd onbillijk tevens. Maar hij wilde zijn broeder Benjamin op deze wijze tot zich doen komen. Datzelfde had hij door eene enkele oprechte noodiging, indien hij zich had bekend gemaakt, nog beter en sneller kunnen bereiken. Maar het was hem te doen, om het karakter der broederen te toetsen, want in dien zin moeten wij hier het woord „beproeven" nemen. Hij wilde zien wat zij voor hun jongsten broeder Benjamin, wat voor elkander waren. Toen hij hen ruim twintig jaren geleden moest verlaten, woonden liefde en trouw ge-

wis niet onder hen. Daarom wil hij door zijn voorstel en daad des gewelds hen nu op de proef stellen. Daarom ook zette hij hen te samen in de gevangenis; toen de broeders namelijk schenen geweigerd te hebben, om in zijn voorstel in te gaan.

Hoewel wij dit alles gaarne als waarschijnlijk aannemen, gelooven wij evenwel, dat Jozef evenmin als iemand anders ooit het recht heeft, de rol van de Voorzienigheid op zich te nemen. Dat mag zelfs de staat en de overheid niet. Laat niemand ooit Voorzienigheid willen spelen. Dat doet men slechts, als er gevaarlijke hoogmoed en een bedenkelijke mate van ijdelheid in eigen hart aanwezig is. Dan komt men tot het stelsel van voorloopige gevangenis, tot willekeurige proefnemingen, tot misbruik van macht en overschrijding der machtsbevoegheid en tot alle dergelijken meer. Dan is men eenigszins op het glibberig spoor, door den Vorst der duisternis in deze woorden den mensch voorgesteld: „gij zult als God zijn, kennende kwaad en goed".

De macht der verzwegen misdaad, die voor zoo menig treurspel de stoffe geleverd heeft, heeft ook dat eigenaardige, dat zij hare slachtoffers alom dwingt, zich anders voor te doen dan zij zijn, en om bedoelingen, gedachten en voornemens voortewenden, die hun eerlijk gemoed zoo zeer verafschuwt, dat zij ze in alle andere omstandigheden noch in hun hart noch op hunne lippen zouden willen dulden. Ziedaar wat in het schouwspel zoo dikwerf de aandacht boeit, maar dat toch in den grond der zaak voor een tijd den mensch, ook den kunstenaar, der zonde diensbaar maakt; zij het ook om haar straks weer te verafschuwen. Een zekeren plooi om den mond of op het gelaat zal het geoefend oog steeds bij den schouwspeler onderscheiden; ook

omdat een zekere plooi achterblijft in de ziel. Lang kon een Jozef dergelijke rol niet volhouden. Zijn geweten komt op tegen al wat naar het tooneelmatige zweemt.

Och of het geweten maar allen even spoedig dwong, om het masker der geveinsdheid van zich te werpen, en oprecht en eerlijk voor hun zaak en meening uittekomen. Daarmede komt men toch het verst. Zoodra Jozef zijn natuurlijken toon wederom aanneemt en met zijne broeders in oprechtheid, zonder voorgewende hardheid, gaat spreken, bereikt hij onvermoed zijn doel, door de ontijdige zelfbeschuldiging der broederen. Deze achten zich onbekend en onbespied, en, vreemdelingen in een vreemd land, meenen zij veilig in hun vreemde taal het lang verborgen gehouden geheim te mogen uitspreken. Zij doen dit nà een edel voorstel van de zijde Jozefs (vs. 18—20); zij doen het in onedel twistgesprek (vs. 21, 22), zij doen het met voorbijzien van den meest gevreesden getuige (vs. 23—25).

Edel en rond is het voorstel, waarmede Jozef thans optreedt. Immers doet hij afstand van willekeur en tracht hij zijne handelwijze te rechtvaardigen door de aanwijzing van het beginsel, dat hem leidt: „En ten derden dage zeide Jozef: doe dit, zoo zult gij leven; ik vreeze God". Aldus moet het blijken, dat, neen, geene grilligheid, maar de vreeze Gods de oorzaak is van zijne veranderde gemoedsstemming tegenover zijne broeders. De vreeze Gods is hem het beginsel van al zijn doen en laten; drijft hem tot zijn verrassend voorstel en geeft hem het inzicht van het standpunt zijner broeders.

Ook doet hij krachtig uitkomen, wat hij, van zijn standpunt, als het karakter der vroomheid beschouwt. „Zoo gij vroom zijt, zoo zij een uwer broe-

deren gebonden in het huis uwer bewaring; en gaat gij heen, brengt het koren voor den honger uwer huizen". Aldus verwacht hij in den weg van zelfverloochening, waardoor een der broederen zich gevangen geeft; in dien van gehoorzame plichtsbetrachting, zoodat de anderen het lijdende huisgezin van het noodige voorzien; verwacht hij van de toegefelijkheid, die Benjamin tot hem wil brengen, ten laatste een goede uitkomst, die allen bevredigen kan en zal. „En brengt uwen kleinsten broeder tot mij, zoo zullen uwe woorden waar gemaakt worden en gij zult niet sterven".

Opmerkelijk is het onderscheid, dat Jozef blijkt te maken tusschen vroomheid en vreeze Gods. Het zijn woorden ter onderscheiding der kinderen Gods, die het meenen te zijn en dergenen, die het in waarheid zijn. De vreeze Gods is bij Jozef het beginsel zijner openbare daden niet alleen, maar ook zijner meest verborgene overleggingen. Dat beginsel leeft en werkt innerlijk in hem, waar het uitwendig leven schijnbaar tegen hem getuigt, en hem in het oog der wereld hard en onvroom doet schijnen. 't Is dat diep en stil eerbiedig opzien tot God, dat het hart met heilig ontzach vervult voor dien God, die alles weet, alles ziet, alles hoort. 't Is dat innerlijk en onuitsprekelijk gevoel van nederige en aanbiddende afhankelijkheid van God, die aan elke stemming der ziel de wijding schenkt, op elke gedachte des levens invloed uitoefent en op elken reeds uitgesproken wensch of nog niet uitgesproken verlangen het zegel der lijdzame onderwerping zet. De vroomheid daarentegen ziet meer op het uiterlijke, heeft behoefte aan zekere gestalten der ziel, om die straks in daden naar buiten te openbaren.

De vroomheid spreekt zich uit in handel en wandel,

in onergerlijk leven en onbesproken gedrag; in al datgene, wat, aan den maatstaf der alledaagsche zedelijkheid gemeten, deugd moet heeten. Wat vroom en vroed is wordt licht geprezen en verwerft veler goedkeuring; omdat het vrij en stoutmoedig in het licht treedt, en zich vooral laat gelden op het gebied des maatschappelijken levens. De vreeze Gods daarentegen wordt weinig begrepen, omdat zij zich meestal in de heiligdommen des harten en de diepten van het geweten schuchter terugtrekt; omdat zij de openbaarheid haat, in weerwil van zich zelve zich laat gelden en tot het gewijd gebied des innerlijken levens behoort.

Als Jozef uitspreekt, dat hij „God vreest", wil hij den broederen alle vrees voor hem en voor de omstandigheden ontnomen zien; wil hij hun doen gevoelen, dat hij met hen op één bodem des geloofs staat en, even goed als zij, den God der Vaderen belijdt; wil hij doen inzien, wat hem bewogen heeft, toorn en argwaan te laten varen, en, nog vóór de drie dagen ten einde waren, hen wederom in vrijheid te stellen. Want voor drie dagen had hij hen in het huis ter bewaring gegeven en, eer deze nog om waren, reeds op den derden dag hergaf hij hun de vrijheid. Zoo weinig wrok leefde er in Jozefs hart, dat onder den invloed van de vreeze Gods leefde.

Maar ook stelt hij hun voor oogen, wat het karakter der vroomheid, die zij beweerden te bezitten, naar zijn inzicht van hen eischte. Een moest voor allen zich gevangen geven. Want het was toch reeds gebleken, dat zij allen beslist geweigerd hadden, hun kleinsten broeder tot Jozef uittebrengen. Want eerst door en na deze weigering van Jozefs verzoek heeft hun gevangenneming genoegzame reden van verklaring. Jozef billijkt de vastheid van dat besluit, waarin zich zoowel de eerlijkheid van hun woord,

als hun achting voor den ouden vader en liefde voor den kleinsten broeder uitspreekt. Maar toch moet hun onderlinge liefde en beweerde vroomheid ook blijken in de gewillige zelfverloochening, waardoor een voor allen wilde lijden, gevangen zitten; opdat de anderen vrij heengaan en de bewijsstukken voor hunne vroomheid brengen.

Standvastigheid die ten koste van andere en hoogere plichten gekocht wordt, verdient dien eerenaam niet; maar is veeleer hardnekkigheid, onverzetlijkheid en wat men noemt stijfhoofdigheid. Der broederen roeping is hunnen huisgezinnen, die honger lijden en smachtend naar koren uitzien, het noodige te brengen, nu zij dit kunnen. Vroomheid moet zich in ordelijke plichtsbetrachting en maatschaplijke regelmaat openbaren. Dan ook verwacht Jozef de goede uitkomst, die alles ten laatste tot een goed einde zal brengen; hen zal redden van den dood, dien zij nu gewisselijk vreezen, en die ook naar den uiterlijken schijn hun over het hoofd hangt.

Dan zal ten laatste Benjamin medekomen en zij zullen de beleedigende verdenking zegevierend te niet gedaan hebben. O, dat zij, die zich vroom noemen, in waarheid vroom handelden, veel zoude er beter uitzien in deze wereld van onvroomheid. Maar ook met deze vroomheid blijven dezulken nog tot deze wereld behooren, door hare beginselen geleid, door hare wetten geregeerd, door hare levenssappen gevoed. Om de wereld te overwinnen, en niet maar vroom en bedachtzaam te wandelen, heeft de vroomheid zelve een beginsel en steun noodig — de vreeze Gods. En deze wil zij gewis niet, die zich, vrij onbestemd, heden ten dage vrije vroomheid noemt.

Zoo sprak Jozef en de ernstige overweging overtuigde ook de broeders. Zij aanvaardden het voorstel.

Want dat is de beteekenis van het volgende: „En zij deden alzoo”. Hiermede wordt niet de uitvoering, maar het beginsel bedoeld. Die het beginsel aanvaardt, verbindt zich ook tot de uitvoering; in zooverre deze namelijk van zijnen wil en van zijne kracht afhankelijk gesteld is. Eerst later zullen zij toonen, dat zij Jozefs voorstel gretig aangrijpen. Nu schenen zij onderling nog te moeten overleggen. Ten minste, men zoude zeggen, dat zij daarvan den schijn wilden aannemen, als zij met pijnlijke verwijten over en weer elkander beschuldigden.

„Toen zeiden zij de een tot den ander: voorwaar wij zijn schuldig aan onzen broeder, wiens benauwdheid der ziele wij zagen, toen hij ons om genade bad, maar wij hoorden niet! Daarom komt deze benauwdheid over ons”. — Ziet hier de macht des gewetens, dat maar al te lang onderdrukt was, en nu met kracht ontwaakt, om zich voor den geleden hoon te feller te wreken. Zoo kan dikwijls een onvoorzien geval, een niet vooraf berekende moeilijkheid, een enkel woord uw geweten opschrikken en zich op u werpen, om u angstig te maken. Zoo zal uwe zonde u vinden, als gij haar het minst nabij waandet en u doen vreezen, waar gij niet hebt te vreezen; alleen omdat gij voorheen weigerdet haar te vreezen.

O reken er toch niet op, dat gij van de wroeging vrij zijt, omdat gij haar in lang niet gevoeld hebt. Er komen omstandigheden in het leven, dat zij zich eensklaps vertoont, men weet niet vanwaar zij kwam en hoe zij juist daarin spreekt. De minste trek van gelijkheid helpt de herinnering des gewetens, en het zedelijk geheugen is even onverklaarbaar in deszelfs gangen en aanrakingspunten als het geheugen dit in ’t algemeen is. Hier bij de broeders is het de eigen benauwdheid, die hen aan die vreeselijke ure van des

broeders benauwdheid doet denken, en waarover, door hun zelfbeschuldiging, nu eerst het licht opgaat.

Verbeeld u voor een oogenblik de benauwdheid van dien zeventienjarigen jongeling te Dothan, omstuwd door zijne ruwe broederen. Zijn oog vult zich met tranen en hun gramstorige blik ziet hem koud en onverbiddelijk aan; hij smeekt zoo erbarmelijk om genade en zij antwoordden met spot en een grijnslach. O, toen was het hem zoo benauwd gelijk het hun nu is. Hoe levendig staat die ure hun nu beschuldigend en verwijtend voor den geest. Eenmaal komt voor den zondaar het ontzettend oogenblik, waarin de lang verzwegen zonde zich eindelijk wreekt. Och, dat het niet eerst op uw sterfbed zij. Dat zou al te vreeslijk wezen.

Mocht gij dan vooraf tot belijdenis komen, maar tot eene belijdenis, die zuiverder en oprechter is dan die der broederen Jozefs. Wel erkennen zij hun misdaad, ook noemen zij wel het slachtoffer van hun haat; mede herinneren zij zich den juisten tijd; ook verhelen zij niet hunne hardvochtigheid, dat zij naar hem niet wilden hooren. Wel beleden zij aldus hun zonde, maar zij zagen niet in, dat zij niet allereerst tegen Jozef, maar tegen hunnen en zijnen God gezondigd hadden. Dat moet het worden, zal het maar niet zonde-, maar ook schuldbelijdenis wezen. Te weten, dat onze zonde tegenover menschen, schuld is tegenover God. Dat gevoelde de dichter, dat hij niet maar tegen Uria, maar tegen God en tegen Hem alleen gezondigd had (Ps. 51 : 6).

Dan zoude Ruben mogelijk mede ingestemd hebben in de schuld der broederen, hij die nu daarvan zich zocht vrij te pleiten. „En Ruben antwoordde hun, zeggende: Heb ik het u niet gezegd, toen ik zeide: zondigt niet aan dezen jongeling! Maar gij hoordet

niet; en ook zijn bloed, ziet, het wordt gezocht". 't Is waar, in dat vreeslijk Dothan was Ruben voor Jozef in de bres gesprongen, maar niet met die veerkracht en dien moed, die anderen kan medeslepen. Ruben is meer een kalm en voorzichtig man, die zich steeds van verre houdt en steeds den onschuldige speelt; omdat het hem doorgaans aan den noodigen moed faalt, om anders te zijn. Hij is wel de stamvader van die Rubeniten, van wie Debora zingt: „In Ruben waren de inbeeldingen des harten groot. Waarom bleeft gij van verre zitten? Bij Ruben waren groote overleggingen" (Richt. 5 : 16).

't Is waarlijk niet edel van Ruben, de reeds bedrukte broeders nog meer te bezwaren; gelijk het niet edel van u is, de bezwaarde en reeds zich beschuldigende ziel nog meer in de diepte te stooten. Er zijn van die vrome en brave Rubens, die de Jozefs niet willen dooden; maar die hen in den kuil laten werpen, en die, wat nog erger is, bedrukte en bezwaarde harten, nog dieper in den kuil duwen, ten minste daarin hen laten, zonder een vinger tot hun hulp te verroeren. Ruben doet het zijnen broeders diep gevoelen, dat hun schuld te grooter en het loon te begrijpelijker was, omdat zij vooraf gewaarschuwd waren; hun onwil hadden zij duidelijk getoond en daardoor te meer de goddelijke wraak, „die zal zoeken", over zich ingeroepen.

Zoo twistten de broeders en verweten elkander de ergste dingen, zonder te vermoeden, dat door dit alles hun schuld nog grooter, maar bovenal aan hem openbaar werd, voor wien zij dit alles gewis liefst hadden verborgen gehouden. Immers deden zij het in tegenwoordigheid, maar met voorbijzien van den meest gevreesden getuige; die evenwel van hun onkunde geen misbruik maakte, maar door hun pijnlijke zelfbeschul-

diging hen te beter leerde kennen, en daardoor nog meer tot zachtheid gestemd werd. Hem bleek daardoor immers, dat het berouw reeds lang in hen gesproken had, maar hen nog niet tot de ware verootmoediging en verbrijzeling des harten had gebracht; daar zij nog over en weer de schuld van zich af en op een ander willen schuiven. Zoolang men dit nog doet, is het niet het rechte met ons; en evenmin, zoolang als wij het meervoudige „wij" en „ons", en niet het persoonlijk „ik" en „mij" gebruiken. „Ik ben schuldig"; dat moet het worden. Dat hoorde Jozef van hen niet, en juist dat zoude zijn medegevoel gewis nog meer opgewekt hebben.

„Zij wisten wel niet, dat Jozef het hoorde, want daar was een taalsman tusschen hen". Dat is, Jozef had steeds tusschen zich en de vreemdelingen, die koren kwamen koopen, een tolk; niet zoozeer omdat de hooggeplaatste ambtenaar de taal des vreemdelings niet kende, maar veelmeer omdat de volkshoogmoed der Egyptenaren, die zich in alles uitsprak en zich vooral tegen vreemdelingen keerde, het voorschreef als hofregel des wellevens. Daardoor kon Jozef ongemerkt getuige zijn van dat pijnlijk tooneel en zijn hart leed er onder.

„Toen wendde hij zich om, van hen af en weende; daarna keerde hij weder tot hen en sprak tot hen"; nadat hij zijn gevoel bedwongen had, om zich niet al te vroeg te verraden, eer hij zijn doel volkomen had bereikt. Nu moet hij nog schijnbaar hard zijn. „En hij nam Simeon van hen en bond hem voor hunne oogen". Hij wilde juist, dat zij het zien zouden, mogelijk om hunne gewetenswroeging nog meer optewekken. Daarin immers konden de broeders eene bevestiging zien van Rubens woorden en dreiging. Ruben was wel de oudste, maar in zake van den voorgenomen moord de minst schuldige geweest. De joodsche over-

levering zegt, dat Simeon, die steeds de voorvechter schijnt geweest te zijn, Jozef in den kuil heeft geworpen.

Hoe dit zij, niet uit hardheid of om zich te wreken bond Jozef, die hier in waarheid de rol der Voorzienigheid niet maar speelt maar als vervult, zijnen broeder. Zijn hart is vriendelijk jegens hen gestemd. Dat blijkt uit den last, dien hij zijnen dienaren gaf. „En Jozef gebood, dat men hunne zakken met koren vullen zoude en dat men hun geld wederkeerde, een iegelijk in zijnen zak, en dat men (bovendien) hun teerkost gave tot den weg, en men deed hun alzoo". — In waarheid, zoo zeiden we, treedt Jozef, de gevreesde getuige, hier als in de plaats des voorzienigen Gods.

„Want zie, onvermoed is hij bij de belijdenis tegenwoordig, zijn hart wordt er week bij; in weerwil van hun zonde houdt hij niet op den schuldigen wèl te doen. Hebt gij, o mijn vriend! in dit alles niet een treffend juist beeld van de verhouding Gods tot u. Voor Hem zoekt gij uw schuld het meest te verbergen, en Hij juist is tegenwoordig bij elke lichte beschuldiging van uw geweten. Zonder dat gij dit vermoedt, is des Heeren hart getroffen, en door eigen vrije liefde tot ontferming bewogen. Daarom ook hield Hij nog niet op, met u wel te doen en u te verschaffen al wat gij noodig hebt op den weg des levens.

En ook de broeders togen hunnen weg. „Zij laadden hun koren op hunne ezels en togen van daar". Maar op dien weg van terugkeer naar de ouderlijke woning kwam weldra uit, hoe langdurig en geweldig de nawerking der verzwegen zonde is bij de bedrijvers van het kwaad. Daaruit alleen immers is de onredelijke angst te verklaren, waarvan vs. 27—35 gewaagt. Eerst vernemen wij de onbeteekenende aanleiding (vs. 27, 28), daarna de langdurige wer-

king (vs. 29—34) en ten laatste de herhaalde opleving (vs. 35) dier vrees; wier eigenlijke oorzaak veel dieper lag dan oppervlakkig scheen, en dan de broeders of vader Jakob zelven wel wisten.

Jozefs broeders waren niet ver meer van huis. Wellicht scheidden nog enkele dagreizen hen van de ouderlijke woning. Dit mogen wij opmaken uit het feit, dat de Schrift ons van een hunner verhaalt. „Toen een zijnen zak opendeed (waarin het gekochte graan voor den noodigen voorraad des huizes was geborgen), om zijnen ezel voedsel te geven in de herberg (of karavansera, die men dus reeds in die dagen had), zoo zag hij zijn geld; want ziet het was in den mond (boven in de opening) van zijnen zak". Gewis was de teerkost, dien Jozef hun had laten medegeven, op de langdurige reis reeds geheel verbruikt, en nu handelden de broeders daarin wijs, dat zij niet alle zakken te gelijk openden, maar, naardat de behoefte dit aanwees, den een na den ander.

Er zijn menschen, die als er iets noodig is dadelijk alles te voorschijn halen en onmiddellijk alle kasten en laden openen; die aldus dan ook het bewijs leveren, dat zij noch van orde of regelmaat in hun doen, noch van zuinigheid en oppassendheid in het beheer hunner zaken iets verstaan. Den voorraad, dien gij op dit oogenblik niet noodig hebt, moet gij ook niet aanspreken. Neemt er zooveel van als voor de oogenblikkelijke behoefte vereischt wordt. Anders handelende, verstrooit en verkwist ge te veel, en gaat er door kwistigen overvloed te veel verloren.

Wie hij was, die het eerst den voederzak opende, wordt ons niet bericht, ook niet welke andere indruk dan die van verrassing en bevreemding zich eerst van dezen meester maakte. Immers uit hetgeen hij tot zijne broederen sprak, kunnen wij niets anders dan

zijne verwondering bij het onverwachte verschijnsel opmaken. „En hij zeide tot zijne broederen: mijn geld is wedergekeerd; daartoe ook, ziet het is in mijnen zak". Op deze eenvoudige woorden ontstellen de broeders zeer. Toen ontging hun het hart (de moed ontzonk hun) en zij verschrikten, de een tot den ander zeggende: „Wat is dit dat ons God gedaan heeft?"

Zoo schrikt een vluchtende boosdoener voor het ritselen van een vallend blad; zoo kan een lichte zucht, in de duisternis vernomen, menig bloohartige van angst doen rillen; zoo kan de kleinste kleinigheid, door het getuigenis des gewetens tot ontzettende afmetingen vergroot, met nameloozen angst het hart vervullen, dat zich schuldig kent en zich overal achtervolgd vreest. Daarin hebt gij de verklaring van uw verstoord en ontdaan zenuwleven, dat, overprikkeld en overgevoelig, bij het minste gerucht, bij de lichste beweging, bij het toeslaan van eene deur, bij het vallen van een zandkorrel, met een plotselingen schrik u uit uwe overpeinzing, van uwen zetel doet opspringen. Hierin ook wreekt zich uwe zonde, die gij misschien niet kent, maar die daarom te meer u martelt.

't Is een bewijs van het kwaad geweten en een kenmerk van deszelfs aanzijn tevens, indien men, gelijk Jozefs broeders in dit bijzonder geval, in het goede het kwade wil zien; en daarenboven in het goede de hand Gods meestal voorbijziet, die men in het kwade steeds en overal meent te speuren. — „Wat heeft God ons gedaan!" Zoo klinkt hun uitroep, en nu noemen zij, verschrikt bij een onbegrepen ongeval den naam van dien God, dien wij vroeger nog niet van hunne lippen gehoord hebben. O, mijn vriend! de schrik en angst zullen u menigmaal, in weerwil van u zelven, den heiligen naam Gods ontpersen, dien de voorspoed u niet in het hart en op de lippen bracht. Maar dan is

die aanroeping veelal geene zegenbede, maar een vloek.... soms met stervende lippen geuit.

Het kwade geweten of, wilt ge, de nawerking der verzwegen zonde voedt het wantrouwen, kweekt den achterdocht, speurt overal kwade bedoelingen, miskent de weldaden, verspert het uitzicht, gelooft aan geen goede trouw meer, twijfelt aan alles, leidt ten laatste tot vertwijfeling en wanhoop. Alles wordt aanleiding tot vrees, en aldus wordt het leven vergald, elke vreugd verbitterd, en dat, wat in gewone omstandigheden bron van genot en blijdschap zoude zijn, wordt door de macht des gewetens een alsemteug en oorzaak van onbegrepen schrik en heimelijk zielsverdriet. Ook gij kent dit in uw eigen leven. Mocht gij het maar niet kennen in uw sterven.

Stil en zwijgend gewis, zonder veel meer over de reden van hun angst te spreken, zetten de broeders de reis voort. „En zij kwamen in het land Kanaän, tot Jakob, hunnen vader; en zij gaven hem te kennen al hun wedervaren, zeggende: die man, de heer van dat land (met bitterheid wordt het herdacht en daarom in dien vorm verhaald) heeft hard met ons gesproken." Dat had hun hoogmoedig hart zeer gedaan en dat kunnen zij niet vergeten. „En hij heeft ons gehouden voor verspieders des lands."

Nog herinneren zij zich met ingenomenheid hun kort en kloek antwoord, dat van zelfverheffing niet geheel is vrij te pleiten. „Maar wij zeiden tot hem: wij zijn vroom; wij zijn geen verspieders. Wij waren twaalf gebroeders, zonen van eenen vader. De een is niet meer, en de kleinste is heden bij onzen vader in Kanaän." Zij verhalen dit zoo uitvoerig, om tot inleiding te strekken voor het volgende, waarvan zij de uitvoering voor zich zelven zeer wenschen, maar van den vader gedaan te krijgen zeer duchten. „En die

man, de heer des lands zeide tot ons: Hieraan zal ik bekennen, dat gijlieden vroom zijt: Laat eenen uwer broederen bij mij en neemt voor den honger uwer huizen en trekt heen en brengt uwen kleinsten broeder tot mij. Zoo zal ik weten, dat gij geen verspieders zijt, maar dat gij vroom zijt. Uwen broeder (Simeon) zal ik u wedergeven en gij zult in dit land handelen".

Zij zeggen dit alles met zooveel uitvoerigheid, omdat zij weten, dat vader Jakob hen eenigszins wantrouwt wegens den vermeenden dood van zijn zoon Jozef, en omdat hun geweten hun zegt, dat dit wantrouwen niet ongegrond is. Daarom brengen zij, om hem reeds nu tot den tijdelijken afstand van Benjamin te bewegen, vooral een viertal drangredenen te berde: het aanzien van dien vreemden heerscher; de noodzakelijkheid om, zoo mogelijk, het vroom karakter zijner zonen tegenover zoo aanzienlijk man te handhaven; het vooruitzicht van Simeons vrijheid; en — wat Jozef niet gezegd heeft, maar waarop ook Sichem en Hemor eens Jakob hoop gegeven hadden (Gen. 34 : 10) — de mogelijkheid van een voordeeligen ruilhandel, in het rijke Egypte, die goudmijn voor oostersche handelaren.

Van het vreemd geval op den weg en hun onverklaarbaren angst daarbij spreken zij niet een woord. Want het kwaad geweten is zoo, dat het zelfs vreest van zijn geheimen angst te reppen, omdat het in alles en allen, en niet het minst in eigen ongegronde vrees verraders en ontdekkers ducht. Het kwaad geweten ziet overal verspieders en verklikkers. Bezigde Jozef wellicht daarom tegenover zijne broeders dat harde, maar ontdekkend scheldwoord? Zij willen Jakob zelven over het vreemd verschijnsel laten oordeelen.

„En het geschiedde, als zij hunne zakken (nu allen en in tegenwoordigheid huns vaders) ledigden, ziet, zoo had een iegelijk den bundel zijns gelds in zijnen

zak, en zij zagen de bundelen huns gelds, zij en hun vader, en zij waren bevreesd." Ook Jakob; want hoe zou hij nu ooit het vroom en eerlijk karakter zijner zonen tegenover den heerscher van dat land kunnen bepleiten, waar zoo duidelijk bewijs daartegen voor hem lag. Hij wist wel, dat zijne zonen zich aan dien roof niet hadden schuldig gemaakt; maar hoe zoude men dit tegenover anderen kunnen bewijzen? En de broeders? neen, oneerlijk in woorden en bij den handel Jozefs en bij het slachten van den geitenbok mochten zij geweest zijn; maar zich geld, geld van een ander toeëigenen, dat nooit!

Zoo zijn er, o zooveel menschen, die er geen kwaad in zien, om op allerlei slinksche wegen en wijzen zich toeteëigenen wat des naastens is; maar geld nemen, neen dat niet! Dat duldt hun karakter niet, dat is te laag, een dief te worden. Alsof oneerlijkheid niet oneerlijkheid is, hoe ook een weinig meer of minder driest en onbeschaamd bedreven! Maar dat bedenkt men niet, als men, in ondergeschikte betrekkingen, zich aan kleinigheden van eetwaren en dagelijksche behoeften vergrijpt. Maar God, die alles ziet en weet, bedenkt dit wel.

Maar uit hun geheel verhaal, uit hun geheele houding, uit dit vreemd geval zelf en niet het minst uit hunne onbegrijpelijke vrees, begrijpt Jakob, dat achter dit alles gansch iets anders schuilt. Wat het is weet hij niet, vermoedt hij zelfs niet, en daarom wordt hij onbillijk en hartstochtelijk. Want bij donkere vermoedens, waarvan men zich geen reden kan geven, grijpt men niet naar bewijsredenen, maar naar hartstocht. Men windt zich zelven op en spreekt die woorden, waarmede men een ander het diepst hoopt te grieven; maar die men straks zelf het eerst betreurt en op het einde door de daad zelve terugne-

men wil. Maar toch ook achter die blinde hartstochtelijkheid ligt de verzwegen zonde verborgen. Gij bemerkt dit in Jakobs onredelijk verwijt (vs. 36) in Rubens onzinnigen voorslag (vs. 37) en in des vaders onbillijke klacht (vs. 38).

Ach, val den ouden man niet hard, dat hij, op dit oogenblik overstelpt van zorg en verdriet, aldus in klachten en verwijten uitbreekt. 't Kwam ook alles zoo op eens. Zijn arm vaderhart leed zoo veel. Oude wonden werden opnieuw opengereten, en nieuwe dreigen in de toekomst. Hij had in den grond van zijn hart al zijn kinderen even lief. Dat begrijpen de kinderen wel niet altijd, maar dat kon den broederen nu ten minste wel blijken, nu hij over het verlies van Simeon even smartelijk jammert, als hij dit vroeger deed over dat van zijn lieven zoon Jozef, en waarschijnlijk straks zal doen bij 't gemis van Benjamin, het eenig overgebleven kind van zijne onvergetelijke Rachel. Kinderen meenen zoo spoedig, dat de een of ander onbillijk voorgetrokken wordt; omdat de ouders niet te iederen tijd voor ieder kind even vriendelijk zijn; omdat toch ook de gelegenheid daartoe er niet altijd even gereede is.

Hartroerend is het, den ouden man te hooren klagen. „Toen zeide Jakob, hun vader, tot hen: gij berooft mij van kinderen! Jozef is er niet en Simeon is er niet, nu zult gij Benjamin wegnemen! Al deze dingen zijn tegen mij!" Hartstocht maakt blind en onbillijk tevens. Alleen voor eigen smart gevoelig, wordt hij wreed voor ieder ander; en, onder de macht van eigen overspannen gevoel, weet men niets van het sparen van eens anders gevoel. In zijne klacht is Jakob onbillijk, zoowel tegenover zijne kinderen, als tegenover zich zelven en zijnen God. Immers beschuldigt hij zijne kinderen van iets, waaraan hij

hen niet schuldig kent; immers miskent hij den eerbied dien hij eigen waardigheid schuldig is, en wordt hij in hooge mate ondankbaar tegen God, die hem welgedaan heeft.

„Al deze dingen zijn tegen mij"! Dat is de uitroep der onbedachtzame bitterheid van ziel, waarin het ondankbaar gemoed al de verleden en tegenwoordige zegeningen Gods vergeet, om slechts op één oogenblik van smart en leed te blijven turen. 't Is het woord van het wrevelig gemoed, dat tegen God in opstand is en dezen gaat verwijten, dat de loop der natuur en der dingen geen andere is. — „Mij moet ook alles tegenloopen!" 't Is de ontevreden ziel, die aldus toont, over eigen ellende niet zoozeer te toornen, als wel den voorspoed van anderen niet te kunnen dragen; alhoewel men met die uitroepen soms den schijn aanneemt van berusting en offervaardigheid, is er evenwel oproer en tegenspraak in de opgeruide ziel.

Neen, ontstemd gemoed! niet al deze dingen zijn tegen u; maar gij zelf zijt tegen al deze dingen, omdat één enkel van deze allen niet in overeenstemming is met al uwe wenschen. Om dat éene enkele, waarop gij alleen ziet, vergeet gij al het andere, dat juist over het gemis van dat eene u kon troosten. Gij zelf zijt tegen u; en nu waant gij, dat de menschen, dat de loop der dingen, dat God het is. Laat de hartstocht bedaard zijn, en na dezen zult gij zelf dit toestemmen: al deze dingen waren voor u. Nu ziet gij dit niet. Te midden van de branding van den hartstocht kunt gij geen juist oordeel vellen. Daartoe wordt gij nu te zeer geslingerd, om nu of een vast besluit of een juist oordeel te kunnen hebben. Een uitroep als Jakob deed bewijst slechts, dat men soms naar één oogenblik van wrevel een geheel leven van weldaden beoordeelt en verwerpt, en daardoor hoogst onbillijk

wordt tegen zich zelven en tegen allen, dien men daarentegen juist onbillijkheid verwijt.

Hartstocht roept hartstocht op, gelijk het vuur vuur ontsteekt. Een vonk, geworpen in het reeds smeulend vuur, doet dikwijls de vlam hoog naar buiten slaan. Zoo was voor Rubens ontevreden en wrokkend hart het woord Jakobs de vonk, die ook in den zoon den hartstocht deed opvlammen en in een onzinnigen voorslag zich uiten. „Toen sprak Ruben tot zijnen vader, zeggende: dood twee mijner zonen, zoo ik hem tot u niet wederbreng; geef hem in mijne hand en ik zal hem weder tot u brengen." Er spreekt uit dat woord een onbedachtzame ijver, een lichtzinnig spelen met het leven, een kinderachtige overmoed, benevens eene groote mate van liefdelooze zelfzucht.

Of is het niet de prikkelbaarheid van den onbedachtzamen ijver, die zich zelven voorbijloopt en den geheimsten wensch voorbarig verraadt, indien men gelijk Ruben aldus in zijn drift laat uitkomen, wat men eigenlijk wil? Een zoodanig heftig aandringen is genoeg, om het aarzelend gemoed nog meer te doen terugtreden. Is het niet een lichtvaardig spel met het leven van zijn kroost, dat hij aldus op één worp zet, en dat hij aan de proefneming waagt? Is het niet kinderachtige overmoed, zooveel van eigen behoedzaamheid en zorg te verwachten, alsof hij de toekomst in zijne hand had, om Benjamin zeker en veilig tot zijn vader terugtebrengen? En is het niet zelfzucht, het leven zijner kinderen en niet het zijne als offer te bieden? Is het niet liefdeloos, te kunnen wanen, dat de dood van twee kleinzonen den armen vader zouden kunnen troosten over den dood van eenen zoon?

Maar zoo spreekt de hartstocht en wondt, zonder

het te weten of te willen; speelt met het leven, alsof het van ons afhankelijk ware. Aldus is het ook, als de vader op den onzinnigen voorslag van zijn oudsten zoon antwoordt met zijn even onbillijke klacht, hoe waar en hartbrekend die ook voor een deel zij! Deze doet ons zien, hoe hartstocht de oorzaak wordt van dwaze eigenzinnigheid, van onberedeneerde vreesachtigheid en angstige voorstelling. Want als de hartstocht aan het woord is, zwijgt het verstand; als de hartstocht woedt, wijkt de ware moed, en als de hartstocht de kleuren en beelden leent, wordt het donker voor het vertrouwen des geloofs.

't Is ontegenzeggelijk, dat door de gesamenlijke broeders geldige en afdoende redenen waren bijgebracht, om Jakob te bewegen, zijn kleinsten zoon, des noodig, naar Egypte medetegeven. Daar was evenwel een fout in hun onstuimig aandringen, een fout die veel voorkomt en waartegen niet te veel gewaarschuwd kan worden; omdat daardoor veel goeds bedorven en de huislijke vrede dikwijls onnoodig verstoord wordt. De fout lag in het ontijdige van hun voorstel. 't Was nog niet noodig. Voorloopig hadden zij immers aan den medegebrachten voorraad genoeg.

't Is het best, met onze bezwaren, voorstellen en aanvragen te wachten, totdat de behoefte van het oogenblik ze noodig maakt. Dan hebt gij het krachtigst bewijsmiddel tot uwen dienst: den dringenden nood van het oogenblik. Zoolang dit er niet is, baten al uwe bewijsvoeringen niets, en stuiten uwe beste bewijsredenen op den onwil af; terwijl er bovendien dat nadeel bijkomt, dat gij tegen den tijd, dat zij dienst konden doen, de stijfhoofdige eigenzinnigheid daartegen reeds te wapen hebt geroepen.

Daarachter zal vader Jakob zich nu gaan verschan-

sen, om sterk te zijn tegenover de pogingen zijner zonen. „Maar hij zeide, mijn zoon zal met ulieden niet aftrekken!” Waren de anderen dan niet zijne zonen? Gewis, maar in het vuur der drift bedacht hij dit nu niet. Hij ziet maar op ééne zaak: Benjamin bij zich te houden. Te meer nu zijne zoons met geweld het tegendeel schijnen te willen. Vraagt gij naar eene reden of dragelijke verontschuldiging van dat willekeurig besluit, dat, doorgezet, allen in het verderf kan storten; onberedeneerde vreesachtigheid zal het antwoord geven.

„Want zijn broeder is dood en hij is alleen overgebleven; zoo hem een verderf ontmoette op den weg dien gij zult gaan.” Wij hebben boven reeds vernomen, wat er van een dergelijk „indien” is, dat tot in het oneindige vermenigvuldigd kan worden, en zoo menigmaal met onnoodige vrees het hart vervult. En indien hij, in een weg van plicht en zelfopofferende gehoorzaamheid, op dien weg een verderf mocht ontmoeten? ’t Is beter op den weg van plicht en gehoorzaamheid een verderf te gemoet te gaan, dan werkeloos en buiten zijn weg, te huis, het verderf aftewachten.

Zoo gaat het als men reden wil geven, maar die niet kan geven, omdat men ze eigenlijk niet heeft. Zoo gaat het, als men bij voorbaat zich over eenig voornemen gaat verontschuldigen, omdat men innerlijk overtuigd is, dat dit voornemen toch eigenlijk niet goed, ja, met rede en geweten in strijd is. De laatste toe-, of wilt ge liever, uitvlucht is dan de overdreven voorstelling van mogelijke gevolgen, die alleen in de verhitte verbeelding bestaan, en allerlei onmogelijke waarschijnlijkheden als vooraf mogelijk veronderstellen.

Zoo is het met den grijzen Jakob, als hij tegen zijne zonen opkomt, met eene sombere voorstelling

van hetgeen van dit alles mogelijk het gevolg zoude worden. „Zoo zoudt gij mijne grauwe haren met droefheid ten grave doen nederdalen.” Dat wil zeggen: gij zoudt niet alleen mijn reeds droeven ouderdom nog zwaarder maken door het gemis van ook Rachels tweeden zoon; maar gij zoudt door die droefheid der ziel tevens mijn leven verkorten en mij spoediger ten grave doen dalen. — O 't is vreeslijk, wanneer voor zoon of dochter het verwijt welverdiend is, dat zij door hun leven dat hunner ouders verbitterd of verkort hebben, dat zij een nagel aan vaders of moeders doodkist waren. Indien 't zoo ware... ook daarvoor is nog bij en door Hem vergeving, wiens spijze, wiens leven het was, des Vaders welbehagen te doen.

Maar och, dat de ouders toch niet te snel dat vlijmend woord opnemen, het nooit maar uit hartstochtelijke drift het kind naar het hoofd, neen, naar het hart slingeren. Want in het hart blijft het zitten, als een pijl met een weerhaak. En het verwijt van der ouderen leven verbitterd of verkort te hebben heeft zelf later dat der kinderen allengs verbitterd en verkort. Dat wildet gij toch niet, o ouders! die deze kinderen van God hadt afgebeden en zoo menigmalen voor hen en met hen om den zegen Gods en het eeuwige leven hebt gebeden.

't Is zoo hard van een dergelijke mogelijkheid te moeten hooren, als door der kinderen schuld teweeggebracht. En toch blijft het einde van den weg der verzwegen zonde, indien deze niet voor dien tijd openbaar is geworden: een in droefheid ten grave doen nederdalen. Dit is het werk, indien ook eerst na jaren, van den onstuimigen hartstocht. Niets bluscht den gloed van den hartstocht dan de kilheid van het graf. Niets heelt de wonden van den hartstocht dan de balsem en het leven van 's Heeren ontsloten graf.

Vergun mij nu nog eene enkele aanmerking, naar aanleiding en tot nadere toelichting van het pas verklaarde hoofdstuk, dat zoowel op ziel- als op zedekundig gebied, zoowel wat de verbondsgedachte als de geloofswaarheid aangaat, ons wel wat te leeren geeft. Gij zoudt dit hoofdstuk kunnen beschouwen als eene zielkundige uiteenzetting van de macht des gewetens, dat, door eene verzwegen zonde opgewekt en door geene belijdenis bevredigd, een bron van ellende wordt en geheel een gezin met den ondergang bedreigt.

Wat het werkt en hoe ver het verwoestend om zich heen grijpt en ook de beste karakters ondermijnt en dreigt te doen vallen, blijkt wel uit hetgeen met Jozef en Jakob beiden is geschied, onder de macht der verzwegen zonde. De een legt voor een tijd een masker aan, zweert zelfs bij een mensch, doet zich anders voor dan hij is; en de ander, hoewel reeds zoo oud, komt geheel onder de macht van den hartstocht.

In het algemeen, zoudt gij naar dit hoofdstuk zeggen, is dit de werking der verzwegen zonde op de ziel, dat zij geestelijke traagheid werkt, tot onware en valsche voorstellingen dwingt, het pijnlijk maar vruchteloos zelfverwijt oproept, en aldus reeds hier de wroeging doet beginnen, de zaden van den onnoodigen en ontijdigen zielenangst uitzaait en haar slachtoffer ter prooi geeft aan ziedenden, onzinnigen hartstocht. Zoo wordt ook op zielkundig gebied het woord der Schrift waarheid: die zijne zonde bedekt zal niet voorspoedig zijn.

Hoe staat gij in dit opzicht tegenover een heilig en rechtvaardig God, die aldus in het lijden der ziel het schenden Zijner geboden wreekt aan deze zijde van het graf? Zelfs indien gij tot het volk des Heeren, tot het uitverkoren geslacht moogt behooren. De Heer

blijft geen ledig en onverschillig toeschouwer van het kwaad. Gewis is Hij een belooner dergenen die Hem vreezen, maar ook vergeldt Hij hunne ongerechtigheid en doet Hij wrake over hunne zonde. Maar ook hier blijkt de belofte waar: indien Zijn volk van Zijne wegen afwijkt, zal Hij het met de roede bezoeken, maar Zijn gunst daarvan ganschelijk afwenden, dat zal Hij niet (Ps. 89 : 31—34). — Daarin ligt uwe hoop.

Want God is getrouw. Hij, die het verbond met Abraham heeft gemaakt, heeft het niet afgebroken met Izak, niet opgezegd om Israels zonden, niet ontbonden om de ongerechtigheden der zonen Jakobs. Den scheidbrief heeft Hij hun niet gegeven. Hij wordt niet veranderd, daarom zijn de weerbarstige kinderen niet verworpen. — Daarin ligt de grond des geloofs.

Wel moet hun geschiedenis, ook in dit hoofdstuk, ons leeren, hoe de geslachtslijn der verbondsgenade Gods wordt voortgeplant en vastgelegd. Zie, terwijl het volgende ons Juda voorop stelt, blijkt reeds hier vooraf, dat noch Simeon noch Ruben, het oudste broederpaar, het zijn, waarin de uitverkoren geslachtslijn wordt voortgezet.

Maar ook vindt gij hier de verklaring van uw lijden, eene drangreden der heiligmaking en een prikkel der liefde. In dit hoofdstuk wordt ook deze groote geloofswaarheid gepredikt: Ja, God is getrouw, ja, God is genadig; maar God is ook heilig en rechtvaardig.

Immers spruit al uw lijden, gelijk dat van Jakobs gezin, uit uwe of reeds of nog niet beleden zonde, die de Heere met de roede bezoekt. God de Heere wil door uw lijden u dringen tot belijden en aldus u brengen tot bestrijden der zonde. Dat Hij in dit alles zoo lankmoedig handelt, bewijst Zijne liefde en moet wederliefde wekken. — Hierin wortelt de liefde.

Belijdt dan, dat langs den weg der heilige gerech-

t i g h e i d Gods de betooning der g e n a d e Gods gaat, tot verkondiging en bevestiging der t r o u w e Gods. Daarin ligt uw alles, uw heil; maar ook de eere Gods.

Psalm 103 : 4.

Hij heeft voorheen aan Mozes zijne wegen,
Aan Isrels zaad, tot hun behoud genegen,
  Zijn daên getoond en trouwlijk hen geleid.
Barmhartig is de Heer en zeer genadig,
Schoon zwaar getergd, lankmoedig en weldadig:
  De Heer is groot van goedertierenheid.

XVIII.

JUDA ALS BORG DER BROEDEREN DOOR JAKOB AANGENOMEN TREEDT VOOROP.

Genesis XLIII : 1—34.

INHOUD: De onmogelijkheid van het rantsoen aan 's menschen zijde; óók voor menschen; de ware borg; wat borgtocht is; recht van plaatsvervanging naar de Schrift; wat de analogie der Schrift daaromtrent eischt voor het patriarchale tijdvak; het onderwerp en deszelfs verdeeling.

Der broederen vertrek uit 's vaders huis (vs 1-14). Een terugblik op het verband. Wie zal beginnen? Een onbillijke voorslag met recht afgewezen (vs. 1—5); eene onzedelijke beschuldiging kalm ontzenuwd (vs. 6, 7); een mannelijk voorstel moedig gedaan (vs. 8—10); een veranderd inzicht eerlijk erkend (vs. 11—14). — Een onbillijke voorslag met recht afgewezen: Jakobs voorslag; wanneer kan een voorstel billijk heeten; juiste beoordeeling der omstandigheden; Juda's antwoord; alles om wille van Jakob; onredelijke beschuldiging is het wapen der verlegenheid, niet van tegenweer. De schuldige wordt beschuldiger, dikwijls herhaalde kunstgreep; onnoodig spreken over familieaangelegenheden bron van veel verdriet; waaruit dit voortspruit; der broederen verdediging; eene terechtwijzende vraag. Het goed beleid eener zaak alleen naar de uitkomsten te beoordeelen is onbillijk; goedkoope wijsheid na den afloop. — Een mannelijk voorstel moedig gedaan: Juda's voorstel zelf (vs. 8); zijn borgtocht (vs. 9); zijn geloof (vs. 10); zelfvertrouwen en beslistheid. Om één lid des gezins aller welzijn te wagen is te veel; geloof dat overwint. — Het veranderd inzicht Jakobs: de raad dien hij geeft (vs. 11);

de waarschuwing (vs. 12); het verlof (vs. 13); de zegenbede (vs. 14[a]); de berusting (vs. 14[b]). Wat waarde aan een geschenk geeft; niet de kostbaarheid; groote geschenken dooden, kleine onderhouden de vriendschap. 't Geschenk moet den vriend, maar ook den gever eeren. Welke geschenken Jakob aanraadt. Kwade luim wijkt voor de macht der tegemoetkomende liefde; deze verandert achterdocht in vertrouwen. Wijze waarschuwing; met het wijken van 't wantrouwen in menschen keert het geloofsvertrouwen op God terug. Benjamin meegegeven; met eene zegenbede; persoonlijk belang moet wijken waar het algemeene welzijn spreekt; vooral bij den geloovige teeken van geestelijke gezondheid; winst en verlies.

Der broederen aankomst in Jozefs huis (vs. 15-25): Jozefs welwillende opmerkzaamheid (vs. 15—17); der broederen vrees (vs. 18—22); des hofmeesters verzekering (vs. 23—25); d. i. de oprechte blijdschap van den weldoener, de onredelijke vrees van de beweldadigden, de bedarende invloed der waarheid. De hofmeester een treffend beeld. Van verre reeds zien en verblijd worden; openlijke eere; onredelijke vrees uit misverstand geboren; onvoorzichtige voorzichtigheid kind van den argwaan; les voor avondmaalgangers; onderzoek is noodig; de handelwijze der broeders deels wijs, deels dwaas; de opziener van Jozefs huis; uit de taal en houding uwer ondergeschikten en huisgenooten zult gij zelf het best gekend kunnen worden; de daad zegel op het woord, indien dit welgemeend is; de inleiding in het huis; teeken der gastvrijheid.

Der broederen ontvangst in Jozefs huis (vs. 26—34): de ernstige toerusting (vs. 26), de vriendelijke toespraak (vs. 27—29), de innerlijke liefde (vs. 30, 31), de ruime overvloed (vs. 32—34). — De broeders alleen gelaten! hoe den ledigen tijd door te brengen; de ijver in 't maatschappelijke beschaamt meestal onze ijverloosheid in 't geestelijke; het geschenk bereid; de kenmerken eener goede voorbereiding: toebereiding des harten, zwijgend wachten, eerbiedige begroeting; hoe door den gastheer beantwoord: vriendelijke toespraak, innerlijke liefde, overvloedige disch. »De oude" = onze ouders? Jozefs belangstellende vraag; wat ons in het spreken tegenover onze meerderen betaamt. — Benjamin gezien! Overheersching van 't gevoel ontweken; ook het gevoel heeft rechten; de Egyptische disch; afzondering aan tafel; volkshaat vrucht der zonde; provincialisme is klein, en ook bij groote volken; Christus

de wegbreker der scheidsmuren, ook in dit opzicht. — Kenmerk van groote karakters; gulle toon aan tafel, opgewekte zin te midden van 't gezin; te groote gulheid verliest de waardigheid uit het oog; veel gemis aan zelfbeheersching bij den overvloedigen disch. — Dronken! — De waarheidszin des bijbels, zijn juistheid en keurigheid van uitdrukking. De hoofdgedachte. Besluit.

Psalm 49 : 3.

„Niemand van hen zal den broeder immermeer kunnen verlossen. Hij zal Gode zijn rantsoen niet kunnen geven, want de verlossing hunner ziel is te kostelijk". Zoo zingt de psalmist, om den overmoed dergenen, die op hun goed vertrouwen en op de veelheid huns rijkdoms roemen, door het getuigenis der waarheid Gods te fnuiken en te breken. Met geen schatten gouds koopt gij den dood af, den dood, die de bezoldiging is der zonde. Geen goed der aarde vergoedt het verlies der ziel, kan er tegen opgewogen worden, of het rantsoen er voor zijn bij God.

Maar ook niet bij menschen. 't Is te vergeefs, dat Ruben aan zijnen vader zelfs de helft van eigen zonen bood, om daarvoor des vaders jongsten zoon Benjamin zich toevertrouwd te zien. Daar moet een ander en beter borg optreden, zal Jakob zijn lieveling met gerustheid des harten naar Egypte laten trekken. 't Is geen borg die, zelf machteloos, de straffe des doods eerst aan Benjamin wil laten voltrekken, om daarna het bloed van eigen dierbaar kroost te laten vloeien. Daarin ligt geen troost voor het treurend hart, wel verzwaring van het leed. Daarmede is ook Benjamin niet behouden. Daar is een borg noodig, die optreedt, om den gedreigden dood af te weren, door, eer het toevertrouwde pand wordt getroffen, den doodelijken zwaardslag op eigen hoofd

optevangen, die voor hem was bestemd, voor wien men borg was gebleven.

De borgtocht naar de Schrift en naar de juiste opvatting sluit steeds plaatsvervanging in zich. Daar is ook in de Schrift een recht van plaatsbekleeding, waarop de instelling van het bloedig offer, de wijding der eerstelingen, die der eerstgeborenen, de afzondering van den priesterlijken stam van Levi rustte (Ex. 13 : 2, 15; 22 : 28; 24 : 5; 34 : 19; Num. 3 : 12; 8 : 16; 18 : 15). Dat alles, wij stemmen het volkomen toe, was voorafbeeldende, om heentewijzen op den toekomstigen Borg en Middelaar Jezus Christus en op het heilig recht der plaatsvervanging in de Schrift.

Maar ook in de geschiedenis der patriarchen moeten er dan, naar den eisch der heilige evenredigheid en onderlinge samenstemming van Gods woord, voorafschaduwende voorbeelden zijn. En in waarheid zijn zij er. Daar hebt gij bij de offerhande Abrahams de plaatsvervanging Izaks door den achtergebleven ram, en in Jakobs geschiedenis het optreden Juda's als borg zijns broeders. Wij zouden dit juist als de verborgen, maar leidende, gedachte van dit geheele hoofdstuk wenschen te beschouwen: Juda, als borg der broederen door Jakob aangenomen, treedt in het bondsgeslacht voorop.

De geschiedenis, die Jozef en zijne broederen tot onderwerp heeft, en de voortzetting is van het voorgaande hoofddeel, dat ons de beteekenis van Jozef in Egypte aangaf, begon, zooals gij u nog wel zult herinneren, met Gen. 42. Het leerde ons door het verhaal van der broederen eersten tocht, hoe er door de verzwegen zonde als een ban over het bondsgezin was gekomen. Nu wordt ons in hoofst. 43 de tweede tocht verhaald, waarin voor het eerst Juda zich openbaart, als dengenen die „het zijn zal". Eerst staan wij

stil bij der broederen vertrek uit 's vaders huis (vs. 1—14), daarna verwijlen wij bij hun aankomst in Jozefs huis (vs. 15—25), en ten laatste zijn wij als de getuigen van hun ontvangst door Jozef zelven (vs. 26—34).

Door Jakobs besliste weigering, om zijn Benjamin met de andere broeders naar Egypte te laten trekken, had hij aan het pijnlijk onderhoud met zijne zonen een wel wat kort en heftig einde gemaakt. En de zonen, 't zij tot hunne eer gezegd, bleven zwijgen en raakten het teedere onderwerp niet meer aan. Wel zagen zij met zorg en kommer, hoe de leeftocht begon op te raken, hoe men weldra broodspinde en voederbak leeg zou vinden; maar zij waagden het niet hun vader daarop te wijzen. De Heer zoude zorgen.

En ook vader Jakob zag het wel, maar bleef zwijgen, wellicht verwachtende dat, en afwachtende totdat zijne zonen zelven over de zaak zouden beginnen; terwijl daarentegen de zonen omgekeerd verbeidden, totdat vader het netelig onderwerp aan de orde zoude stellen. Zoo gaat menigmalen veel tijds verloren, omdat de een niet voor de ander wil beginnen; dikwijls ook, omdat er iets tusschen beiden zit, dat met onzen hoogmoed in verband staat; omdat in zoodanig geval de eerste te zijn gelijk staat met de minste te willen zijn en eigen vroeger ongelijk te erkennen. Is dat niet menigmalen ook in uw huisgezin alzoo, dat van weerszijden een of ander woord of voornemen te voorbarig is geuit en men nu, weinig gezind dit terug te nemen, de een op den ander gaat wachten?

Daarom nam Jakob ook zijn uitgesproken besluit, hoewel zijn inzicht in de zaak misschien reeds geheel veranderd was, ook bij de zeer gewijzigde omstandig-

heden, niet zoo spoedig terug. Daarom had het ook nog zooveel in, eer het tot den tweeden tocht naar Egypte kwam, nu met Benjamin. Het kostte nog een langen strijd, eer men het over der broederen vertrek uit 's vaders huis eens was, en eer men daartoe in werkelijkheid was overgegaan. Eerst werd er een onbillijke voorslag met recht afgewezen (vs. 1—5), daarna eene onredelijke beschuldiging kalm ontzenuwd (vs. 6, 7), een mannelijk voorstel moedig gedaan (vs. 8—10), en ten laatste een veranderd inzicht openhartig erkend (vs. 11—14). Laat ons daartoe het tekstverhaal eenvoudig volgen.

Pharao's droom, door Jozef verklaard, werd ten volle bewaarheid. De hongersnood hield niet met het eerste jaar op. Men was reeds in het tweede en de druk der ontbering werd steeds zwaarder, en, gelijk natuurlijk is, met den duur ook steeds klimmende in zwaarte. „Zoo geschiedde het, als zij den leeftocht, dien zij uit Egypte gebracht hadden, opgegeten hadden, dat hun vader tot hen zeide: keert wederom, koopt ons een weinig spijze." Ook de grootste voorraad scheen „weinig" in verhouding tot de vele behoeften van een zoo groot gezin.

Deze voorslag Jakobs kon wel niet op den naam van billijk aanspraak maken, hoe eenvoudig en bescheiden het voorstel ook klonk. Om de billijkheid van eenigen voorgestelden maatregel goed te kunnen beoordeelen, moet men vooraf weten, wat er te voren is geschied en wat uit het verleden zelf aan dergelijk voorstel in den weg staat, ja het schier onmogelijk maakt. Oppervlakkig schijnen zekere voorstellen voor het tegenwoordig oogenblik goed, argeloos en doelmatig; maar die juist daarom tot wrevel stemmen, omdat zij in waarheid niet goed zijn, door de geschie-

denis, die er achter ligt. Gaat het niet menigmaal in staat, kerk en gezin, gelijk het nu was in Jakobs huis? Beoordeel nooit de schijnbare billijkheid of beweerde onbillijkheid van eenige zaak, voor dat gij al de omstandigheden kent, die daarmede in verband staan.

Een der zonen Jakobs doet den ouden vader met gepasten eerbied het onbillijke van diens verzoek gevoelen. „Toen sprak Juda tot hem, zeggende: die man heeft ons op het hoogste betuigd, zeggende: gij zult mijn aangezicht niet zien, tenzij uw broeder met u is." Is vader Jakob nu van inzicht veranderd en op zijn vroeger besluit teruggekomen, dan is het wel; maar de broederen hebben van zoodanigen omkeer bij hun vader nog niets gemerkt. Dat de broeders nog niet gingen is noch traagheid, noch onwil, noch gemis van juist inzicht in de omstandigheden aan hun zijde, maar vloeide uit des vaders houding voort. „Indien gij onzen broeder met ons zendt, wij zullen aftrekken en u spijze koopen".

„Wij zullen U spijze koopen" zegt Juda en doet dit met voordacht, om te doen uitkomen, hoe zij alles doen ter wille van hun vader. 't Is hun zelfs niet om spijze voor zich zelven te doen, maar zij zouden het willen ten behoeve van hunnen ouden vader. Zij zullen zich stil en gelaten aan des vaders wil onderwerpen, al breekt hun het hart — gelijk het zoo menig anderen zoon soms gaat — dat hun goede vader, door eigen schuld, door eigen gril of door eene zich zelven opgedrongen plichtsbetrachting, op zijn ouden dag gebrek lijdt. Zij kunnen er niets aan doen, al wenschten zij het zoo geheel anders. Zij mogen hun vader niet dwingen. „Maar, indien gij hem niet zendt, wij zullen niet aftrekken, want die man heeft tot ons gezegd: gij zult mijn aangezicht niet zien, tenzij dat uw broeder met u is."

Jakob doet wat het hart, dat zijn ongelijk niet wil bekennen, hoewel het dit zelf inziet, steeds doet. Hij grijpt naar het wapen der verlegenheid, d. i. naar de *onredelijke beschuldiging*. Ziet daar het wapen van den ongeoorloofden tegenweer, vooral bij eigenzinnige en oude menschen. Men bouwt de beschuldiging op onbewezen vermoedens en zeer gewaagde gissingen, en doet zich zelf als de lijdende partij voorkomen, terwijl men zelf de oorzaak der ellende is. 't Is bij velen een gewone kunstgreep, de beschuldiging te voorkomen, door zelf als beschuldiger optetreden, en, door het omkeeren der rollen, zich, waar men ongelijk heeft, den schijn van recht en onschuld vooraf te verzekeren.

„En Israel zeide: waarom hebt gij zoo kwalijk aan mij gedaan, dat gij dien man te kennen gaaft, of gij nog eenen broeder hadt?" 't Is waar, als niet naar iets gevraagd wordt, behoeft men daarvan niet te spreken, en het is een gewoon gebrek bij zeer vele onontwikkelde menschen, dat zij noodeloos en zeer uitvoerig spreken van familieaangelegenheden, die niemand buiten hen zelven aangaan. Zoodanige menschen worden vervelend en berokkenen meestal zoowel zich zelven als anderen veel leed door hun ontijdig gesnap; waarmede zij niet alleen den kostbaren tijd, waarvan zij eens rekenschap moeten geven, roekeloos dooden, maar waarmede zij ook den huislijken vrede van menig gezin verstoren. Spreek nooit van uw familiezaken, zoolang gij daarnaar niet gevraagd wordt, en gewis nooit, voor zooverre die een vreemde niet aangaan.

Maar dat hadden Jozefs broeders ook niet gedaan. Dat doet geen verstandig en welberaden mensch. Dat lieten zij aan die dwazen over, die of gebrek aan stof voor een degelijk gesprek hebben, of zoozeer met eigen betrekkingen ingenomen zijn, dat zij wanen, dat ieder daarin belang moet stellen. „En zij (de broe-

ders) zeiden: die man vraagde zeer nauw naar ons en naar onze maagschap, zeggende: Leeft uw vader nog? hebt gij nog eenen broeder? Zoo gaven wij het hem te kennen, volgens diezelfde woorden." En nu wijzen zij bovendien op het onredelijke in Jakobs beschuldiging, als zij de terechtwijzende vraag laten volgen: „hebben wij juist geweten, dat hij zeggen zou: brengt uwen broeder af?"

Dat is het onredelijke, dat men het beleid eener zaak gaat veroordeelen naar de nadeelige uitkomsten, die men nu wel ziet, maar die niet altijd vooraf of te berekenen of te voorzien waren. Gij, die de zaak van achteren beziet, kunt gemakkelijk uit de hoogte neerzien op hem, die er voor stond en gewis toen niet kon weten, wat gij door den afloop zelven nu weet. Datzelfde weet hij nu ook. O 't is gemakkelijk wijs te zijn, als die wijsheid niet meer baat, en elk ander, door dezelfde uitkomsten geleerd, even wijs kan zijn als gij. Als hij, die toen moest handelen, toen ook over de gegevens had kunnen beschikken, die er nu zijn, zoude hij misschien ook gehandeld hebben, gelijk gij het nu wilt; evenals ook gij, zonder die gegevens, wellicht zoudt gehandeld hebben, gelijk hij deed, wiens beleid gij nu veroordeelt, nu gij, juist door de uitkomsten van zijn beleid, in dit opzicht wijzer zijt geworden.

Jakob gevoelt de kracht van hun betoog misschien wel, maar kan zich nog niet gewonnen geven. Het scheen dat hij nog bleef aarzelen, toen Juda onder de broederen met een kloek en mannelijk voorstel moedig optrad. Drieërlei hebben wij daarin te onderscheiden, het voorstel zelf dat hij doet (vs. 8), den borgtocht dien hij biedt (vs. 9), en het geloof dat hij betoont (vs. 10). „Zend den jongeling met mij, zoo zullen wij ons opmaken en reizen, opdat wij leven en niet sterven, noch wij, noch gij, noch onze

kinderen," zoo luidt Juda's voorslag, die evenveel zelfvertrouwen als wilvaardigheid, evenveel beslistheid als hartelijke deelneming openbaart. Hij stelt zich zelven voorop, als den meest vertrouwde der broeders, spreekt aller bereidwilligheid om te gaan uit, wijst op het gevaar van langer te wachten, en toont dat hij met zijn ouden vader en de jonge kinderen mede lijdt.

Aan de onredelijke zorg voor een enkel lid van het geslacht, dat wil Juda tevens doen uitkomen, zoude Jakob het leven van al de andere leden en dat van zich zelven wagen. Daar moest een einde aan komen. Daarom komt hij met zijn ridderlijk voorstel en steunt dit door zijne aanbieding van een borgtocht, waarbij hij eigen leven, naam en eer in de waagschaal stelt. „Ik zal borg voor hem zijn, van mijne hand zult gij hem eischen" (ik blijf verantwoordelijk voor hem en blijf u borg voor zijn behouden terugkeer). „Indien ik hem tot u niet breng en hem voor uw aangezicht stel, zoo zal ik alle dagen tegen u gezondigd hebben, d. i. voor mijn geheele leven uw schuldenaar blijven."

Niet dat Juda vreesde, dat hij niet slagen zoude. Als men zoo ridderlijk durft optreden, met zooveel zelfverloochening en opofferende liefde zich borg stelt, dan kan het alleen zijn, omdat men innerlijk door den heiligen moed des geloofs wordt gesterkt. En deze blijkt bij Juda wel uit zijn woord, waarmede hij aan zijne korte rede een opgewekt slot toevoegt: „Want hadden wij niet gezuimd, voorwaar wij waren alreeds tweemaal wedergekomen." Hij wil zijn grijzen vader overtuigen, dat hij, wat zijne persoonlijke overtuiging aanging, aan den goeden uitslag van den tocht en de zekerheid van Benjamins terugkeer geen oogenblik twijfelde. En hij, die aldus, zonder opwinding, kalm en rustig

spreken en hopen kan, hij moet iets van dat geloof kennen, dat bergen verzet en hoopt tegen hope in.

't Is dat geloof, dat overwint, dat onwillekeurig medesleept en, door den gloed van eigen overtuiging, vertrouwen ook bij anderen wekt. Jakob treedt in Juda's voorslag en is, met de aanvaarding van den aangeboden borgtocht, eensklaps als een geheel ander mensch geworden. De vroegere versaagdheid en weifeling des gemoeds was geweken en maakte plaats voor beslistheid en opgewekte voortvarendheid. Geheel zijn vroeger inzicht bleek er door veranderd, zooals hij openhartig en kloekmoedig dit uitspreekt, in den raad dien hij geeft (vs. 11), de waarschuwing die hij biedt (vs. 12), het verlof dat hij verleent (vs. 13), de zegenbede die hij slaakt (vs. 14[a]), en in de berusting, die hij laat blijken (vs. 14[b]).

„Toen zeide Israel hun vader tot hen: is het nu alzoo, zoo doet dit: neemt van het loffelijkste van dit land (van het kostelijkste dat het voortbrengt) in uwe vaten, (in het gereedschap dat gij daartoe bezigt) en brengt dien man een geschenk henen af: een weinig balsem, en een weinig honig, specerijen en mirre, terpentijn, noten en amandelen". In het velerlei, meer dan in het vele of groote van het geschenk, spreke zich de hartelijke toegenegenheid en over alles zich uitstrekkende zorg der voorkomende liefde uit. De hooge waarde van eenig geschenk, dat of als bewijs van hulde of als teeken der liefde gegeven wordt, mag ook voor u nooit bestaan in de zeldzame kostbaarheid, maar in de hartelijkheid, die zich daarin uitspreekt. Kleine geschenken onderhouden de vriendschap; groote ondermijnen haar of doen haar geheel van karakter veranderen, waardoor zij of langzamerhand gaat sterven of soms zelfs in verwijdering verandert. Volgens Jakobs raad moeten zijne zonen ook

in hunne geschenken de waardigheid bewaren. Zij moeten bewijzen van toegenegenheid, niet van slaafschen zin zijn; teekenen van waardeering der vriendschap, niet middelen om die te koopen. Het geschenk zelf zij bewijs, dat men de achting van den vriend, maar ook de achting voor zich zelven op prijs stelt. Ook in uwe geschenken spreke uw karakter zich uit, zal het niet van uw karakter gaan spreken.

Al de geschenken, die Jakob voor Jozef bestemd wilde hebben, waren voortbrengselen van het land, waarin zij woonden en moesten Egyptens onderkoning aanzeggen, dat Jakobs zonen bij het noemen van Kanaän als hun vaderland, der waarheid getrouw waren gebleven. Ook waren het juist die voortbrengselen, die door den karavanen-handel van het oosten, gelijk uit de overgebleven gedenkschriften der Egyptische oudheid blijkt, veel uit Azië in Egypte werden ingevoerd. De meesten dienden den Egyptenaren tot bereiding der verwen waarmede geschreven, en der welriekende middelen waarmede de dooden gebalsemd werden.

Tot nadere bevestiging der goede trouw van Jakob zonen, die naar het scheen, door Jozef voor vreeslijke lieden en spionnen aangezien waren, waarschuwt de voorzichtige vader deze zonen, om wel bedacht te zijn op de herstelling van datgene, wat wellicht eene vergissing of feil van deze of gene zijde kon zijn. „En neemt dubbel geld in uwe hand; en brengt het geld, hetwelk in den mond uwer zakken wedergekeerd is, weder in uwe hand; misschien is het eene feil." — Gij ziet het, het booze wantrouwen begint te wijken. Thans spreekt een gansch ander geest uit dezen Jakob. Straks zag hij nog overal opzettelijke boosheid en arglist, nu beoordeelt hij alles met welwillende verschooning. Zoozeer had de vrijwillige borgstelling Juda's hem verrast en zoo ook wijkt de kwade luim

voor de macht der tegemoetkomende liefde. Wantrouwen en ongeloof speuren overal bij anderen een boozen toeleg; vertrouwen en geloof leeren eerlijk worden voor zich zelven en dan ook bij anderen aan eerlijkheid gelooven.

Nu houdt hij het lang geweigerd verlof niet meer terug. Hij acht zijn Benjamin veilig. Met gerust hart wil hij hem medegeven. „Neemt ook uwen broeder mede en maakt u op en keert weder tot dien man." Is het dan, dat hij zoozeer op Juda's kracht en beleid vertrouwt? Neen, maar met het wijken van de achterdocht, die door het tegemoetkomend vertrouwen was overwonnen, keerde het vroeger geloofsvertrouwen terug, en was er ook wederom het voornemen der lijdzame berusting optemerken. Dit is uit Jakobs zegenbede en woord der onderwerping zeer kennelijk optemaken. Hij heeft des Heeren hulp, ook voor Benjamin, nu weer voor oogen; omdat de Heere weer in zijn hart leeft en van Zijne nabijheid daar getuigenis geeft.

„En God de Almachtige, — zoo spreekt Jakob, God met den naam noemende, waarmede Deze zelf zich aan Abraham had geopenbaard en zich den aartsvader Jakob had betoond (Gen. 17 : 5) — en God de Almachtige, geve u barmhartigheid voor het aangezicht van dien man, dat hij uwen anderen broeder (den gevangen Simeon) en Benjamin met u late gaan!" Maar hoe ook de wil en raad des Heeren dit alles leiden mogen, Jakob begeert slechts de wenken des Heeren optezamelen en, daardoor geleid en geleerd, den weg des Heeren, zij het voor hem een pad des lijdens, in stilheid te bewandelen. „En mij aangaande, als ik van kinderen beroofd ben, zoo ben ik beroofd."

Hij gevoelt, dat zijn eigenbelang zich niet langer tegen het algemeen welzijn mag verzetten en dat eigen persoonlijk leed niet mag geteld worden, waar het

algemeen belang dit eischt. Zoo sprak eens Esther, die zich opmaakte om haar volk te redden, „wanneer ik dan omkome, zoo kome ik om" (Esth. 4 : 16); en zoo moest het eigenlijk elke ziele spreken, die het in waarheid om de eere Jehova's en het heil der gansche kerk te doen is. Wat ook de uitkomst voor ons zelven moge zijn, ten goede of ten kwade, Gods wil geschiede, en daarin te mogen berusten is reeds de overwinning van het kwade, is reeds de verzekering van het goede en eene profetie in ons, schoon onbewust, van des Heeren zegen en zege.

Wie aldus bereid is omtekomen of beroofd te worden, ten wille van het leven of de heilsverwerving van het geheel, hij zal gewisselijk niet omkomen, maar behouden worden van het geweld „des mans," door de kracht van dien Israel, dien held Gods, die het geen roof geacht heeft Gode even gelijk te zijn en zijn leven heeft gesteld voor het leven der zijnen. Bereidheid in ons, om of te sterven of schade te lijden ten wille der goede zaak, zij ons teeken van boven voor de bereidheid Gods, om ons bij het leven te behouden en winste te doen vinden voor de eeuwigheid, in een weg zelfs van dreigenden dood en schijnbaar verlies hier beneden.

Met Juda's borgstelling is er een keerpunt in deze geschiedenis gekomen. Zoo moeilijk en stroef als dit voorheen ging, zoo vlot en gemakkelijk gaat nu alles zijn gang. De drievoudige opdracht Jakobs, in r a a d, w a a r s c h u w i n g en v e r l o f aan zijne zonen gegeven, wordt door dezen trouw opgevolgd. De rechte wederkeerige verhouding is aangewezen en daarmede als aanstonds hersteld. De broeders aanvaarden, met toestemming huns vaders en in gezelschap van Benjamin, hun tweeden tocht naar Egypte. „En de mannen namen

dat geschenk, en namen dubbel geld in hunne hand, en Benjamin; en zij maakten zich op en togen af naar Egypte en stonden voor Jozefs aangezicht."

Dat hier stuk voor stuk wordt medegedeeld van hetgeen de broeders bij de toerusting en uitvoering van hun tocht deden, geschiedt, omdat de Schrift de gehoorzaamheid en eensgezindheid wil doen uitkomen, die van dit oogenblik af in Jakobs huisgezin heerschten; zoodat dan ook de zonen in ieder opzicht zich naar de begeerten huns ouden vaders schikten. Dat de toerusting tot de reis, die reis naar Egypte zelve en hun staan voor Jozefs aangezicht zoo onmiddellijk, naar de voorstelling der Schrift, op elkander volgen, moet deels het voorspoedige van hun reis, deels de waarheid van Juda's meening aangaande den mogelijken spoed (vs. 10) komen bevestigen. „Voor het aangezicht van Jozef staan" beteekent de a a n k o m s t i n z ij n h u i s (vs. 15—25), zoodat zij hem en hij hen kon zien; zonder dat Jozef evenwel, door de veelheid zijner bemoeiingen verhinderd, zelf nog hen kon ontvangen en spreken. Dit geschiedde later op den dag.

Bij de aankomst in Jozefs huis valt eerst de aandacht op J o z e f s w e l w i l l e n d e o p m e r k z a a m h e i d (vs. 15—17), waarmede in pijnlijke tegenstelling is d e r b r o e d e r e n n o g n i e t g e w e k e n v r e e s (vs. 18—22), maar waarmede zeer goed samenstemt d e s h o f m e e s t e r s g e r u s t s t e l l e n d e v e r z e k e r i n g (vs. 23—25). De eerste teekent ons de oprechte blijdschap van den w e l d o e n e r, de tweede de onredelijke vrees van de b e w e l d a d i g d e n en de derde den heilzamen invloed van het w o o r d d e r w a a r h e i d. — Is het niet in alles als een juiste afdruk van hetgeen tusschen eene schuldige ziel en een genadigen God kan voorvallen? Is het ons niet, of het woord Zijner gezanten denzelfden dienst in 's Heeren huis

moet doen, als Jozefs hofmeester nu in diens woning verrichtte?

Gelijk de vader uit de gelijkenis, die zijnen tot hem terugkeerenden zoon van verre zag, innerlijk verblijd was, alzoo ook verheugde zich Jozef in zijne ziel, als hij reeds van verre zijne broederen zag en Benjamin met hen. Dat bewees hem immers, dat de broederen tegenover Benjamin niet de vijandschap koesterden, die zij vroeger tegen hem, den anderen zoon Rachels, hadden geopenbaard. Om dit te weten te komen, had hij hen juist zoo zwaar beproefd. Uit hun aller belangstelling voor Simeon, uit de tegenwoordigheid Benjamins bleek nu overtuigend, dat de eensgezindheid der broederliefde later in Jakobs huis niet verstoord was geworden.

Daarom wil hij zijne broeders nu ook openlijk eeren en hij laat zijn voornemen daartoe ook reeds openlijk blijken, al is het nog niet de tijd, om het door de daad zelve te bewijzen. „Als Jozef Benjamin met hen zag, zoo zeide hij tot dengenen, die over zijn huis was: breng deze mannen naar het huis toe en slacht slachtvee, en maak het gereed: want deze mannen zullen te middag met mij eten. De man nu deed gelijk Jozef gezegd had en de man bracht deze mannen in het huis van Jozef."

De bediende, aan Jozefs bevelen gewend, had gewis de geheele opdracht, die, alleen voor hem bestemd, ook alleen tot hem gericht was, zeer goed verstaan; terwijl de broeders wellicht slechts de eerste helft van Jozefs woorden hadden opgevangen. Daaruit verklaart zich misschien hun onredelijke vrees, die zich nu van hen meester maakte. 't Was een misverstand, maar de meeste vrees neemt uit een dergelijk misverstand haar oorsprong; dat men niet de geheele rede hoort, dat men een deel der rede op

zich zelf en buiten verband met het andere opvat; of wel dat men te ongeduldig en te bewegelijk van aard is, om ook het slot der rede aftewachten, voordat men aangaande de eigenlijke meening des sprekers zich eene eigene meening vormt.

Maar 't kan zijn, dat bij de broeders, omdat hun geweten hen nog altijd aanklaagde van wege hun nog niet beleden zonde, nog steeds een zekere onrust en geheime angst was, die hun in ieder voorval en elke onverwachte ontmoeting het ergste deed zien en vreezen. Dat mogen wij uit hun volgende handelwijze eenigszins opmaken. „Toen vreesden deze mannen, omdat zij in het huis van Jozef gebracht werden en zeiden: ter oorzake van het geld, dat in het begin in onze zakken wedergekeerd is, worden wij ingebracht, opdat hij ons overrompele en overvalle, en ons tot slaven neme, met onze ezelen." Welke onzinnige voorstelling! Wat afdwaling der verbeelding, die onder de macht der vrees is gekomen! Alsof Jozef, hij, de machtige heerscher, de rijke vorst des lands, het weinige dat zij hadden behoefde; of indien hij dat wilde, daartoe het in 't verborgen moest doen, om veilig te zijn!

Maar zij meenen voorzichtig te moeten zijn. Argwaan spoort dikwijls aan tot die onvoorzichtige voorzichtigheid, die door haar behoedzaamheid zelve eigen vrees ontdekt en anderer achterdocht opwekt. Zij zullen het huis van Jozef niet betreden, voor dat zij zich overtuigd hebben, dat er geen dadelijk gevaar voor hen is. „Daarom naderden zij tot dien man, die over het huis van Jozef was, en zij spraken tot hem aan de deur van het huis;" eer zij nog den drempel der gevreesde woning overschreden en zich, naar hunne meening, daardoor weerloos gemaakt hadden."

Zegt mij, doet de geheele houding dier broeders u

niet aan sommige avondmaalgangers denken, die terwijl de disch reeds voor hen aangericht is, wanen dat zij naar het huis slechts zijn genood, om zich daar een oordeel te eten en te drinken. Ook van hun onredelijken angst en argwanende vrees is evenzeer een half verstane waarheid, die slechts ten deele is gehoord, de gewone oorzaak. Zij miskennen de voorgenomen goedheid en betwijfelen de aanwezige gunst; en omdat het in hun eigen hart niet goed is, èn omdat zij de waarheid maar voor de helft hebben verstaan; terwijl zij zich bovendien diets maken, dat zij over de eene of andere zonde tobbende zijn. 't Is gewoonlijk niet die denkbeeldige zonde, die gij reeds beleden hebt, maar die andere zonde, die gij nog steeds vergeet, die u de vrijmoedigheid rooft en den angst in het hart werpt. Indien men dan nog maar aan 't onderzoeken gaat.

„En zij zeiden: och mijn heer! wij waren in het begin gewisselijk afgekomen om spijze te koopen. Het is nu geschied, als wij in de herberg gekomen waren en wij onze zakken opendeden, zie, zoo was ieders mans geld in den mond van zijnen zak, ons geld in zijn gewicht, en wij hebben hetzelve wedergebracht in onze hand. Wij hebben ook ander geld in onze hand afgebracht, om spijze te koopen; wij weten niet, wie ons geld in onze zakken gelegd heeft."

Vrij en open spreken de broeders met den man, naar wien Jozef hen verwezen en aan wien hij ze voorloopig toevertrouwd heeft. Wat zij zeggen is waar en juist, goed en verstandig uitgedrukt. 't Is ten deele wijs van hen gehandeld, een getuigenis hunner onschuld afteleggen, dat zij straks misschien niet meer konden doen. Maar overigens is, wat zoo dikwijls gedaan wordt, zich met de dienstknechten te onderhouden over zaken, die de heeren zelven aangaan, noch uitermate wijs, noch eenigszins doelmatig.

Bij den opziener over Jozefs huis waren de broeders zeer goed terechtgekomen. Hij is juist de man, om hen van hunne onrechtvaardige vermoedens en onbillijke vrees te ontheffen. „En hij zeide: Vrede zij uliedeu, vreest niet! Uw God en de God uws vaders heeft u eenen schat in uwe zakken gegeven; uw geld is tot mij gekomen." Aldus luidt des opzieners geruststellende verzekering, en daaraan beantwoorden volkomen de bewijzen, die hij hun van Jozefs goede gezindheid geeft: de loslating Simeons en de aangeboden teekenen der gastvrijheid. Weldra week nu ook de angst en maakte plaats voor vrijmoedigheid en vertrouwen.

Uit de taal, die in uwe omgeving wordt gevoerd, zal men dikwerf u zelven kunnen leeren kennen, en daarnaar tevens bij benadering den invloed afmeten, dien gij op uwen kring pleegt uitteoefenen. Beter dan uit Jozefs eigene stroeve woorden en aangenomen houding leeren wij hem uit die zijns opzieners achten en eeren. En diens vredegroet, en zijne opwekking en zijne verklaring van het verrassend verschijnsel van het gevonden geld, doen hem als den man kennen die gewoon is met het volk Gods omtegaan en naar hunne woorden en spreekwijzen te luisteren.

Hij spreekt immers van „vrede," gewaagt van „hun God en den God hunner vaderen," en acht dien God alleen den Schenker van den gevonden schat. Al zwoer Jozef; om zijne broeders te beter, door zich vreemd tegenover hen te houden, te kunnen misleiden; al zwoer hij ook bij „het leven Pharao's," gewis sprak hij in zijn huis en tot zijne omgeving veel van den waren God des levens. Dat bleek duidelijk uit de taal zijns dienstknechts.

Uit de taal en uit de houding van uwe dienstknechten zal men best u zelven kunnen leeren kennen. Heb dan acht op u zelven, hoe gij spreekt en

handelt in hunne tegenwoordigheid. Want indien het maar alleen vriendelijke woorden en geene vriendelijke daden zijn, zoude zulks nog zeer weinig beteekenen. Maar „Hij bracht Simeon tot hen uit en daarna bracht de man deze mannen (met den vrijgelaten Simeon) in het huis van Jozef, en hij gaf water; en zij wiesschen hunne voeten; hij gaf ook aan hunne ezelen voeder.”

De daad komt het woord bevestigen, als dit woord ernstig gemeend en uitvloeisel van hoogeren wil is. Zoo komt ook het getuigenis der waarheid Gods tot ons spreken van de oprechtheid der meening en aanbieding Gods, als de ontroerende vreeze de beweldadigden er toe vervoerde, om een enkel oogenblik de liefde en de trouw des Weldoeners te verdenken. En als om het gesproken woord aanstonds voor ons waar te maken, wordt de *inleiding* in het huis des weldoeners en het *teeken* zijner milde *gastvrijheid* daarbenevens er aan toegevoegd.

Indien dit de ontvangst in het huis des regents is, waar zelfs de lastdieren niet vergeten worden, wat zal dan straks de *ontvangst door den regent zelven* zijn? Aan de zijde der genoodigde broeders is er vooraf de *ernstige toerusting* tot die ontvangst (vs. 26); van de zijde des weldoeners de *vriendelijke toespraak* (vs. 27—29) vóór, de *innerlijke liefde* bij (vs. 30—31) en de *ruime overvloed* (vs. 32—34) na de ontvangst zijner genoodigden.

Wat zal er omgegaan zijn in het hart der broeders als zij, alleen gelaten, in den vreemde, daar voor het eerst wederom allen bijeen waren. Ja, Simeon is er ook, uit de gevangenis ontslagen, die hem gewis niet te bezwaarlijk zal gemaakt zijn. Dat zal hij hun wel medegedeeld hebben, terwijl hij hartelijk en met blijdschap den jongsten broeder Benjamin begroet. Ja,

wat zal er omgegaan zijn in hunne harten gedurende den tijd, die er moest verloopen tusschen hun ontvangst in het huis en hunne toelating tot den heer des huizes? Wat mengeling van aandoeningen! wat wisseling van vrees en hoop! wat gespannen verwachting en telkens weer doorbrekende angst! O, gij kunt het u eenigszins voorstellen, als gij denkt om de oogenblikken, die er verloopen tusschen uw opkomst in Gods huis en uwe nadering ten avondmaalsdisch. 't Zijn oogenblikken die soms zoo pijnlijk lang kunnen duren en soms zoo onbegrijpelijk kort schijnen.

Och, of ook wij dien tusschentijd dan mochten doorbrengen in het geestelijke, gelijk Jozefs broeders dit deden in het maatschaplijke. Wij kunnen dikwijls door den ijver, dien men in 't maatschaplijke toont, beschaamd worden, tegenover de matheid en lusteloosheid, die ons geestelijk leven kenmerken. Bij de broeders is er de ernstige toerusting, die bestond in de ordening en schikking van het geschenk, voor Jozef bestemd, en door vader Jakob zelf aangewezen en uitgelezen. Zoo wilden zij bij zijne komst gereed zijn, om, en na het zwijgend wachten, het bewijs van hulde, dat zij hem in de diepe buiging des eerbieds en des ontzachs meenden te moeten brengen, hem aanstonds te kunnen bieden.

„En zij bereidden het geschenk, totdat Jozef kwam op den middag; want zij hadden (van den opziener des huizes natuurlijk) gehoord, dat zij aldaar brood eten zouden. Als nu Jozef te huis gekomen was, zoo brachten zij hem het geschenk, hetwelk in hunne hand was, in het huis en zij bogen zich ter aarde." — Zouden wij niet als kenmerken van elke goede voorbereiding en ernstige toerusting tot het ontvangen van den weldoener deze drie kunnen brengen, die wij hier bij Jozefs broederen opmerken en die ook den avondmaals-

ganger niet zouden misstaan? Worde het hart, dat de Heer van ons vraagt, als geschenk den Heere toebereid; zij er een zwijgend afwachten van den Heere op Zijn woord, en straks de eerbiedige begroeting, wanneer Hij nadert in Zijn woord of teeken, of op welke andere wijze gij ook het ruischen Zijner naderende voetstappen moogt vernemen.

Eene voorbereiding, die geschiedt in het vertrouwen op het woord des weldoeners, zal niet beschaamd doen uitkomen. Daarom mogen Jozefs broederen zich ook op een gulle ontvangst van de zijde huns broeders voorbereid houden. En zoo geschiedde het ook. Weldra bleek zij in de vriendelijke toespraak, de innerlijke liefde en den feestelijken disch, hun door den regent des lands in zijn eigen huis toebereid. Hij versmaadde hun geschenk niet, hoewel hij dit waarlijk niet noodig had; maar hij voorkwam hen met onmiddellijk het woord tot hen te richten en door vriendelijke vragen hun moed te versterken en hun vertrouwen nog meer uittelokken.

Jozefs belangstellende vraag gaat eerst over de personen zelve en hun welstand, daarna over hunne naaste betrekkingen en verwanten. „En hij vraagde hun naar hunnen welstand en zeide: is het wel met uwen vader, den oude, (waarvan gij zeidet), leeft hij nog?" Indien Jozef zijn vader „den oude" noemt, doet hij dit, omdat de broeders hem een grijsaard genoemd hadden; niet, gelijk, helaas! zoo menig jeugdige van den tegenwoordigen tijd, om op ongepasten toon, op onbetamelijke wijze van hen te spreken, wien Gods woord ons gebiedt te eeren, indien onze dagen op de aarde zullen verlengd worden.

Jozef wil door het antwoord op deze vraag niet alleen te weten komen, of zijn vader nog leeft, maar meer nog of het ook met zijne toestemming is, dat

zijn jongste zoon met zijne broeders naar Egypte optrok. Dat zoude hem immers het beste bewijs kunnen zijn voor de goede verstandhouding der broeders onderling, indien vader Jakob van hun gesamenlijk verblijf niets kwaads voor Benjamin vreesde. Dat kan het antwoord der broeders hem nu betuigen. „En zij zeiden: het is wel met uwen knecht, (zooals ook wij in de beleefde vormen der samenleving ons „uw dienaar" noemen), onzen vader, hij leeft nog, en zij neigden het hoofd en bogen zich neder."

De broeders spraken niet meer dan noodig is, evenmin als zij het eerst het woord tegenover den regent des lands hadden opgenomen. Zoo past het tegenover onze meerderen: te wachten, totdat zij ons iets vragen, en met bescheidenheid en kort op hunne vragen te antwoorden. Dat is bewijs van eene wellevendheid, die het gevolg van eene goede opvoeding is. De diepe buiging vernedert niet, indien het vergezellend woord geene laagheid toont. Dan is er eer verheffing dan vernedering van het karakter, dat buigzaam genoeg is, om de verplichting der wellevendheid niet uit het oog te verliezen, en vast genoeg, om eigen waardigheid niet te vergeten.

Gevoelt Jozef iets daarvan, als hij zijne broeders ziet buigen en middelerwijl Benjamin in hun midden opmerkt? „En hij hief zijne oogen op en zag Benjamin, zijnen broeder (van eene moeder en eenen vader) den zoon zijner moeder en zeide: is dit uw kleinste broeder, waarvan gij tot mij zeidet? Daarna zeide hij: mijn zoon! God zij u genadig." Maar nu kan hij het ook niet langer uithouden, zijn gevoel overmeestert hem, „want zijn ingewand ontstak (in medegevoel) jegens zijnen broeder en hij zocht te weenen; en hij ging in eene kamer en weende aldaar." Ter nauwer-

nood had hij den tijd, om de zegenbede der teederheid over zijn hoofd uittespreken.

Hij vreesde dat zijn gevoel hem verraden zoude, daarom verwijderde hij zich ijlings; gewis niet, omdat hij zich schaamde voor de tranen van het echt gevoel, die eer den krachtigen man eeren dan hem misstaan in het oog van den weldenkende. Immers, wij zien dit bij den Heere Jezus aan Lazarus' graf: het menschelijk gevoel heeft zijne heilige rechten; en wee, wie dezen met voeten treedt of zelfs maar miskent. Maar te lang mag hij ook niet toeven, want de proef, die hij zich tegenover zijne broeders voorgesteld had, was nog niet geheel ten einde. Wederom neemt hij zijne toevlucht tot dat zelfbedwang, dat hij reeds zoo lang met meesterlijke kracht had volgehouden.

Nauw gunt hij zich den tijd om uitteweenen. „Daarna wiesch hij zijn aangezicht," om ook de laatste sporen der geweldige aandoening wegtewisschen, „en kwam uit en bedwong zich zelven en zeide: zet brood op." Aan den disch zelven zoude hij, naar de gebruiken der Egyptenaren, veel meer gelegenheid hebben, om met zijne broederen alleen te zijn, en, door het woord tot zijne dienaren te richten, kon hij beter meester van zich zelven blijven. Want hij gevoelde het wel, dat elk woord, nu tot zijne broederen gesproken, de sluizen des gevoels op nieuw zoude openrukken en de tranen zou doen stroomen. Daarom geeft hij kortaf, om zich als tot eene andere stemming te dwingen, het bevel om de spijzen optezetten en den disch te bedienen.

„En zij richtten voor hem aan in 't bijzonder, (als hoogverheven regent) en voor hen in 't bijzonder (als geëerde vreemdelingen) en voor de Egyptenaren, die met hen aten in het bijzonder; want de Egyptenaars —

hetgeen ook door heidensche geschiedschrijvers bevestigd wordt — mogen (krachtens hunne godsdienstige wetten en oude volksgebruiken) geen brood eten met de Hebreën (of met welken vreemdeling ook); dewijl zulks den Egyptenaren een gruwel is."

Ook de wederkeerige volkshaat en bittere naijver is een gevolg der zonde. Babels torenbouw heeft dit gewrocht. Op een zondigen grondslag van gesamenlijken opstand tegen God hadden de kinderen der menschen verbroedering gezocht; en misverstand en droeve verwijdering van elkander hadden zij bewerkt. Dat was het antwoord Gods op het ijdel pogen des menschen. En sinds dien vreeselijken dag gaat de onderlinge veete steeds voort, waardoor volkeren tegen volkeren in stukken gestooten worden; waardoor grenzen worden getrokken en hooge muren der scheiding opgebouwd, tusschen menschen en menschen.

Daarom acht ook elk volk nog altijd zich uitnemender dan de anderen, en vreest voor eigen welvaart alles van den vreemdeling; daarom die partijdigheid en afgunst, dat wantrouwen en die achterdocht in het buitenlandsch staatsbeleid; daarom ook bij dat Egypte sints onheugelijke tijden die afzondering en zelfverheffing van het eigen volk en den eigen stam. Bij Egypte begrijpen wij het. Maar wat zullen wij zeggen van die volkeren, die onder het licht der Christelijke openbaring leven, in den Christus als hun Heere roemen, en evenwel elkanders goed en bloed zoeken? Dit: dat wel het woord der waarheid tot hen kwam, maar niet de waarheid van het woord hen reeds gevangen nam. Christus kwam tot hen, maar de volkeren nog niet tot Hem. Daar komt een dag, dat zij met alle volkeren, natiën en tongen zullen te samen aanzitten aan één disch, aan den bruiloftsdisch des Lams.

Dan zal alle scheiding opgeheven zijn voor eeuwig. Maar ook de scheiding der volkeren wordt middel in de hand Gods, om Zijnen raad te volbrengen. Die scheiding der volkeren brengt de kinderen des verbonds juist dichter bijeen. Zoo was het ook in Jozefs huis, waar de broeders te samen veilig en afgezonderd aanlagen. „En zij zaten voor zijn aangezicht, de eerstgeborene naar zijne eerstgeboorte en de jongere naar zijne jonkheid. Dies verwonderden zich de mannen onder elkander." O daar is iets kinderlijks in dien grooten Jozef. Hij wil zich vermeien in de verwondering dier broeders, die hem nog altijd lief gebleven zijn. Hij vermaakt zich met hunne verbazing en geniet er in stilte van.

Daar hebt gij een echt kenmerk van waarlijk groote karakters, dat zij te midden van het gezin zoo echt blij en gelukkig, zoo recht kinderlijk en vroolijk nog kunnen zijn. Wel de man van gewicht in kerk en staat, die de hooge beteekenis van zijn ambt en persoonlijkheid in den huiselijken kring niet al te zwaar op zijne huisgenooten laat wegen. Wel het gezin, waar het hoofd des huizes de zorg van het leven daar buiten niet medeneemt naar binnen; en deze niet mede laat aanzitten aan den disch. Jozef is een ijverig en hooggeplaatst staatsman, en desniettemin een gul en vriendelijk gastheer.

En in de overmaat zijner blijdschap is hij misschien te gul en te onvoorzichtig gastheer. „En hij langde hun van de gerechten, die voor hem waren; maar Benjamins gerecht was vijfmaal grooter, dan de gerechten van hen allen." Geen oogenblik vergat Jozef onder alle vreugde het eigenlijk doel van zijne beproeving der broeders. Hij wil weten, of zij onder elkander tegen Benjamin ook waren, gelijk zij voorheen tegen hem zich hadden getoond. Het geschenk van een gekleurden

rok had hun ijverzucht opgewekt. Wat zullen zij, nu Benjamin telkens hun wordt voorgetrokken en een vijfvoudig deel krijgt? Misschien zelfs, dat juist uit die zucht om de broeders te beter te kunnen waarnemen, voortvloeide wat nu volgt: „En zij dronken en zij werden dronken met hem.”

Zij het met de beste bedoelingen, zij het door uitnemende overleggingen, dat men er toe kwam, om zich zelven dronken te drinken en anderen daarin medeteslepen; ’t is altijd diep treurig te zien, hoe menschen, die anders zooveel macht over zich zelven hebben, en uitmunten door een krachtig zelfbedwang, zoo ras bezwijken voor de verleiding van den drank. ’t Is ook hier zaak, te waken en nuchteren te zijn. Indien er eene dronkenschap, een vol zijn van opgewekte geestdrift, geoorloofd is, het is die, waarvan de Apostel Paulus gewaagt als hij zegt: wordt niet dronken in wijn, maar wordt vervuld van den Heiligen Geest (Eph. 5 : 18).

’t Kon ook zijn, dat „dronken zijn” hier slechts volkomen bevrediging beteekent, gelijk (Hag. 1 : 6) dit meermalen zoo voorkomt in de Schrift. Evenwel zijn festijnen en drinkgelagen juist daarom zoo verderfelijk, omdat men dikwijls meent te kunnen beginnen en ook voorttezetten met den Geest, maar meestal eindigt met het vleesch. ’t Is het natuurlijke aan den feestdisch, waarbij geene matigheid, naar veler oordeel, mede mag aanzitten. Laat de wereld zoo denken, maar den Christen past zulks niet.

Maar toch hebt gij hier wederom gelegenheid, den waarheidszin en de goede trouw van onzen bijbel te meer te leeren hoogschatten. Hoe waar, hoe natuurlijk, hoe eenvoudig is alles in deze geschiedenis van Jozef! In hoe schoon licht treedt bovenal deze kwee-

keling der Voorzienigheid Gods steeds op! Maar evenwel worden ook zijne zonden niet verzwegen.

En bij die openhartigheid en trouw des bijbels, wat juistheid van uitdrukking en natuurlijkheid van teekening! Hoe streeft Gods woord overal, om het rechte licht aan te brengen daar waar het behoort, en door eigenaardige woordenkeuze juist te doen uitkomen wat het als bedoeling wenscht aantegeven. Let slechts op het onderscheiden gebruik der namen Jakob en Israel ook in dit hoofdstuk; wanneer de eerste naam meest de persoonlijke, de tweede meer de bondsbetrekking des aartsvaders aangeeft. Vergeet ook niet optemerken, hoe Jozef in den mond der broederen en van Jakob steeds „die man" heet; alsof er naar zijn schijnbare onrechtvaardigheid, bij het noemen van en zelfs maar denken aan hem, een soort van angst en afkeer hun ziel overvalt.

Maar ook door de voorstelling der feiten en de juiste verbinding der omstandigheden wil het woord des Heeren steeds de eigenlijke hoofdgedachte der heilige geschiedenis van het tijdvak der aartsvaderen op den voorgrond stellen. En deze hoofdgedachte is de eigenlijke verbondsgedachte Gods; maar haar ontplooiing is de geschiedenis van het bondsgeslacht. Hoe deze gedachte, door de vooroptreding en borgstelling Juda's wordt aangeduid, hoe zij aldus den gang der gebeurtenissen, in dit hoofdstuk verhaald, geheel beheerscht, toonden wij reeds vroeger aan.

Nu voegen wij er nog slechts dit bij: dat in dit feit aan den aartsvader Jakob wellicht de aanleiding werd gegeven, om later in zijne zegenspreuk profetisch te getuigen: „Juda! gij zijt het; u zullen uwe broeders loven!" (Gen. 49 : 8). In dezen Juda treedt de Leeuw uit Juda's stam op, die, in de vervulling zelve, van zoovel beter verbond de Borg is geble-

ven (Hebr. 7 : 22). „Want het is openbaar, dat onze Heere uit Juda gesproten is.” Hebr. 7 : 14).

Door den borgtocht van Juda kon de gevangen Simeon losgelaten worden, kon het bondsgeslacht veilig naar Egypte optrekken. Aan dezen borg vertrouwt Jakob de zijnen toe.

Och of gij u en de uwen met nog rechtmatiger vertrouwen mocht toevertrouwen aan onzen beteren Borg en Middelaar, Jezus Christus.

PSALM 51 : 9.

Gods offers zijn een gansch verbroken geest,
Door schuldbesef, getroffen en verslagen:
Dit offer kan Uw heilig oog behagen;
'tIs nooit, o God! van U veracht geweest.
Doe Sion wel, laat om mijn zwaren val
Uw goedheid niet van zijne burg'ren wijken;
Bouw Salem op, laat nooit zijn muur en wal,
Door uwe straf, voor 's vijands macht bezwijken.

XIX.

JUDA, ALS BORG BENJAMINS, DER BROEDEREN VOORSPRAAK BIJ JOZEF.

Genesis XLIV : 1–34.

Inhoud: Schuld, tegenover menschen niet, tegenover God wel. Onderscheid tusschen de burgerlijke en staatsgerechtigheid; verband tusschen niet beleden schuld voor God en opgeworpen schuld door menschen; onschuldig geleden onrecht van menschen een antwoord Gods op ons eigen onrecht tegenover anderen. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: Waarom Juda optrad en hoe hij optrad. Terugblik; Jozefs herhaalde proefnemingen; Jozefs laakbare houding begrijpelijk.

De aanleiding tot Juda's optreden (vs. 1—14): Het gegeven verlof (vs. 1—3), de geheime opdracht (vs. 4—6), de waardige verontschuldiging (vs. 7—9), de rechtmatige ontroering (vs. 10—13) der broederen. Het afscheid; zorgeloosheid van voorzichtige menschen; gevolgen in den morgen na gehouden avondpartijen; eigen schuld meestal oorzaak van ons leed; Jozefs schrander beleid blijkbaar in zijn weloverlegd plan en in zijne beschuldiging der broeders; de beker ontvreemd; hun verontschuldiging met een beroep op hun karakter (vs. 7), verleden (vs. 8) en oogenblikkelijk aanbod (vs. 9). Te willen dat men u op uw woord gelooft, zonder meer, verraadt een hoogen dunk van u zelven; hooghartige weigering minder kloek dan moedige vergunning van onderzoek; oprecht maar onvoorzichtig; in matiging ligt kracht; Jozefs dienaar. Der broederen solidariteit; wat deze is; in ons kerkelijk leven te zeer gemist; onmisbaar voor partijvorming en kracht door eendracht. — De beker gevonden; aller droefheid; snel

beraad; klock besluit; geen woorden maar daden; naar den meester zelven.

De wijze van Juda's optreden (vs. 15—34). Voortvarendheid soms noodig. Wie leider kan en moet zijn; Juda; de terugkomst zoo geheel anders dan het vertrek; de gastheer van gisteren beschuldiger en de rechter van heden; het pijnlijk verwijt; het antwoord; de ontwijkende belijdenis (vs. 16), het beproevend voorstel (vs. 17), de waardige rede (vs. 18—34). De erkenning van de hand des Heeren; vooruitgang in het geestelijke; gunstig teeken daarvan bij Juda; Jozefs voorgewende rechtvaardigheid, Juda's antwoord: Jozef zelf door vroegeren aandrang de aanleiding van alles; Jakobs volhardende weigering herinnerd; de mogelijke gevolgen van Benjamins achterblijven voorgesteld; Juda's borgtocht uitgesproken, een edel voorstel gedaan; Juda's ernst en oprechtheid, zijn medelijden. Juda de stamvader van den Christus naar het vleesch, naar de belofte en als typisch voorbeeld. Juda's kloekheid gepaard aan wellevendheid; Juda's rede verklaart veel aan Jozef, aangaande Jakob, over Benjamin »den jongeling;" jongste lievelingen; de stam Benjamin waardige afstammeling van den stamvader. Gebruik van dit verhaal. Besluit.

Ps. 69 : 2.

„Wat ik niet geroofd heb moet ik alsdan wedergeven." Zoo klaagt de zanger, terwijl hij zijn onschuld voor God betuigt. Ja, in de zaak, waarvan hij beticht wordt, is hij tegenover menschen gewis onschuldig; maar tegenover God mag hij in dit opzicht het ook zijn, in ieder ander is hij het niet. Daarom belijdt hij, onmiddellijk na de betuiging zijner onschuld: „o God! gij weet van mijne dwaasheid, en mijne schulden zijn voor u niet verborgen." Ook hier komt wederom dat onderscheid uit tusschen hetgeen onze ouden noemen: burgerlijke- en staatsgerechtigheid.

Maar is er niet menigmalen verband optemerken tusschen onze schuld voor God, die wij nog niet beleden hebben, en onze schuld, waarvan de menschen ons betichten en die wij niet noodig hebben te belijden,

omdat zij bij ons niet gevonden wordt? Is het niet dikwijls, dat door de valsche beschuldiging van menschen onze strafbare verzwijging der schuld tegenover God gestraft wordt. Wil de Heer niet menigmalen het eene bezigen om tot het andere te leiden en juist door schijnbaar onrechtvaardig lijden ons brengen tot rechtvaardig belijden? Het onrecht, dat wij onbillijk van sommige menschen lijden, is dikwijls een antwoord Gods, op het onrecht dat wij onbillijk tegen andere menschen pleegden.

Zoo ging het ten minste met de broederen Jozefs, als zij voor diens aangezicht stonden, beschuldigd van een roof, dien zij niet gepleegd hadden. 't Is bij deze gelegenheid, dat zij, bij monde Juda's, het uitspreken, dat „God daarin hunne ongerechtigheid heeft gevonden," d. i. door later straf het groote kwaad van vroegere zonden heeft vergolden. Hoe dit eigenlijk geschiedde, verhaalt ons hoofdst. 44, dat wij nu te samen wenschen te behandelen, en dat bovenal de verbondsgedachte, in het voorgaande hoofdstuk aangegeven en vooropgezet, nu verder ontwikkelt en bevestigt.

In het voorgaande hoofdst. namelijk trad Juda voorop en wel als degene, die van de broederen zich vrijwillig aanbood als borg, en ook door Jakob als zoodanig was aangenomen; in dit hoofdstuk treedt dezelfde als hoofdpersoon op, en wel in dezelfde betrekking nu handelende. Immers van der broederen derde ontmoeting met Jozef, waarmede hunne beproeving een einde neemt, is dit de hoofdinhoud en leidende gedachte: Juda, als borg Benjamins, der broederen voorspraak bij Jozef, den heerscher des lands.

Het geheele verhaal zelf bestaat uit twee grootere deelen, waarvan het eerste ons bericht geeft van de aanleiding tot Juda's optreden (vs. 1—14) en

het tweede de kracht en waardigheid van dat optreden in het volle licht stelt. Al de koninklijke glans en bovendien aangenomen luister van Jozef zinkt in het niet weg, bij de onverwachte grootheid van dien Juda, waarvoor zelfs een Jozef zwicht en zijn zelfbedwang moet prijs geven.

Al moet de billijkheid der handelwijze zelve zeer in twijfel getrokken, toch dient de schranderheid geloofd van het beleid, waarmede Jozef voor de derde maal de proef nam, om zich van de meer of minder vriendschaplijke verhouding der broeders tegenover Benjamin te overtuigen. De eerste maal trachtte hij de verzekering te erlangen, dat zij niet met Benjamin als met hem zelven gehandeld hadden; daarom eischt hij zijne aanwezigheid (H. 42). De tweede maal zocht hij door bijzondere onderscheiding Benjamins waar te nemen, of hun vroegere afgunst tegenover hem zelven ook op zijn jongeren broeder was overgegaan (H. 43). En nu voor de derde maal tot eene proef overgaande, zocht hij zich te vergewissen, of zij bij aangeboden gelegenheid zich niet van Benjamin zouden willen ontslaan, gelijk zij het eens van hem zelven gedaan hadden.

Alleen van uit dit oogpunt kunt gij de dubbelhartige houding Jozefs eenigszins verschoonlijk vinden, hoewel gij ze nooit zult mogen billijken. Onwaarheid die gesproken, onrecht dat gepleegd wordt, met welk goed en edel doel dit ook geschied zij, blijft steeds onwaarheid en onrecht. De kwade weg, waarlangs men het goede einde zoekt, blijft op zich zelven gewis even kwaad. Dat moge ons blijken bij de beschouwing van hetgeen tot het waardig optreden van Juda tegenover Jozef, door diens eigen toedoen, aanleiding heeft gegeven.

Wij hooren daartoe eerst het gegeven verlof (vs. 1—3), daarna de geheime opdracht (vs. 4—6), die met het eerste in lijnrechten strijd schijnt. Wij worden getuigen van de waardige verontschuldiging der broederen (vs. 7—9), maar straks ook van hun rechtmatige ontroering (vs. 10—13), als zij, in weerwil van hun onschuld, waarvan zij zich zeer goed bewust waren, zich evenwel van schuld overtuigd en als op heeterdaad betrapt zagen. Bij dit alles zullen wij gelegenheid te over hebben, om der broederen kloek gedrag, rustige overtuiging en standvastigen moed gade te slaan, als het leed hen achterhaalde en de straf hen bereikte.

Gewis hebben zij zwaar geboet voor hetgeen zij tegen Jozef hadden misdaan; maar meer nog hadden zij verdiend, indien God, indien zelfs Jozef met hen gehandeld had naar hunne zonden. Dat zal Jozef ook begrepen hebben, als hij hen in zoo zware beproeving bracht en hun door zijne maatregelen tot heengaan verlof gaf. Immers, „hij gebood dengenen, die over zijn huis was, zeggende: Vul de zakken dezer mannen met spijze, naar dat zij zullen kunnen dragen, en leg ieders mans geld in den mond van zijnen zak."

Dat reeds voorspelde weinig goeds. Wij herinneren ons toch nog zeer goed, hoe verbaasd en verschrikt de broeders op hun vorige reis werden, als zij, op weg in eene herberg den voederzak openende, hun geld in de opening terugvonden. Meer onheil dreigde hun nog het bevel, dat Jozef bovendien gaf: „En mijnen beker, den zilveren beker, zult gij leggen in den mond van den zak des kleinsten, met het geld van zijn koren. En hij deed naar Jozefs woord, hetwelk hij gesproken had."

En zoo, „des morgens, als het dag werd (in den vroegen ochtend, eer de zon heet was), zoo liet men deze mannen trekken, hen en hunne ezelen." De broe-

ders dachten om geen kwaad. Vroolijk en welgemoed gingen zij huns weegs, verheugd misschien, dat zij wederom voltallig bijeen waren, met Simeon, die gevangen was geweest, en met Benjamin in hun midden. En evenwel baart dat onbezorgde heengaan van mannen, die anders zoo voorzichtig, tot wantrouwens toe voorzichtig waren, wel eenigszins bevreemding.

Hadden zij dan niets geleerd van de ondervindingen op hun eerste reis opgedaan? Waren zij dan ganschelijk vergeten, wat toen na hun vertrek, op den weg met hen was geschied? Hoe konden zij dan nu wederom vertrekken, zonder zich vooraf, in tegenwoordigheid des opzichters, van den staat en inhoud hunner voederzakken overtuigd te hebben? — Nu begrijpen wij misschien beter, waarom Jozef mede, naar het slot van het voorgaande hoofdstuk, den vorigen avond zich met hen dronken gedronken had. Juist opdat mogelijk zoude worden wat hij beoogde. Als des morgens uw hoofd nog zwaar en uw hart nog licht is van den wijn, den vorigen avond gedronken, zijt gij dien morgen voor ernstig werk en voorzichtige handeling onvatbaar.

Niet de list van anderen, maar ons eigen gemis aan waakzaamheid is meestal oorzaak van het welslagen der goed beraamde plannen, die onze beste pogingen komen verijdelen en ons zelven verrassen. Eensklaps, als het te laat is, zien wij het gevaar, dat we met een weinig opmerkzaamheid, zeer goed hadden kunnen voorkomen. Geeft in dergelijk geval niet anderen, maar uzelven de schuld van uwe misrekening en onverwachte teleurstelling. Er is geen jammerlijker kwaad, dan hetgeen u juist daarom achterhaalt en treft, omdat gij het niet voorzaagt en voorkwaamt, hoewel vroeger ondervinding u wijs had kunnen maken. Dat dreigde Jozefs broederen, naar diens geheime opdracht.

Wel spoedig achterhaalde hen de verrassing en de schrik. „Zij zijn ter stad uitgegaan, zij waren niet verre gekomen, als Jozef tot dengenen, die over zijn huis was, zeide: Maak u op en jaag die mannen achterna; als gij hen achterhaald zult hebben, zoo zult gij tot hen zeggen: waarom hebt gij, kwaad voor goed vergolden?" Jozef, dat blijkt uit alles, had geen oogenblik zijn bezinning verloren; hij dacht om alles en openbaart in alles zijn vaardig overleg, juist inzicht en groote menschenkennis.

Hij wil den broederen alle beraad ontnemen; door hen met eene dadelijke beschuldiging te overvallen, en niet eerst te doen onderzoeken, of zij wel aan het schandelijk feit schuldig stonden, waarvan hij hen deed betichten. Hij wist buitendien alles van eene zaak, die hij zelf had uitgedacht en nu ten uitvoer liet komen. Hij doet de broeders met eene beschuldiging allereerst van ondankbaarheid, straks van onverstand overvallen. „Is het deze (beker) niet, waaruit mijn heer drinkt? En waarbij hij iets zekerlijk waarnemen zal. Gij hebt kwalijk gedaan, wat gij gedaan hebt." — En de dienstknecht van Jozef „achterhaalde hen en sprak tot hen diezelve woorden."

De beschuldiging van ondankbaarheid en onverstand trof de broeders pijnlijk diep. Met verontwaardiging willen zij de beschuldiging verre van zich werpen, en waardig is de toon hunner verontschuldiging (vs. 7—9), die van eigen vast geloof aan eigen onschuld duidelijk getuigenis aflegt. Zij wijzen op het onbillijke der beschuldiging van een dergelijk vergrijp, zoozeer in strijd met hun karakter, (vs. 7), toonen de ongerijmdheid dier beschuldiging aan door te wijzen op hun verleden (vs. 8), en spreken hun geloof aan de valschheid der beschuldiging uit, door hun tegenwoordig voorstel (vs. 9).

„En zij zeiden tot hem: Waarom spreekt mijn heer zulke woorden? Het zij verre van uwe knechten, dat zij zoodanig een ding doen zouden. Zie, het geld, dat wij in den mond onzer zakken vonden, hebben wij tot u uit het land Kanaän wedergebracht; hoe zouden wij dan uit het huis uws heeren zilver of goud stelen. Bij wien van uwe knechten hij gevonden zal worden, dat hij sterve; en ook zullen wij mijnen heer tot slaven zijn." Indien het Jozef alleen te doen geweest ware, om door deze proef het karakter zijner broeders te beter te leeren kennen, dan moet hij door deze hunne woorden wel bevredigd geworden zijn.

Daarin immers spreekt zich ongeveinsd en onvoorbereid een groote mate van eerlijkheid, goede trouw en onderlinge aanhankelijkheid uit. Zij laten het niet blijven bij een beroep op hun eerlijkheid en eischen niet, gelijk zoovelen, dat men hun aanstonds op hun woord geloove of hun beweerd karakter vertrouwe. Voor de eerlijkheid van hun karakter is hun veleden een waarborg en blijft ook het heden een bewijs. Zoo moet het steeds zijn. Gij moet nooit willen, dat men u op uw woord alleen geloove; die eisch verraadt veel hoogmoed en bij uzelven hooge gedachten aangaande uwe eigene voortreffelijkheid.

Wat hebt gij in uw verleden, dat voor uwe goede trouw pleit? Waagt gij bovendien de proef van het oogenblikkelijk onderzoek, o gij dienstbaren! of gij anderen, die eenig huis verlaat, onder verdacht van oneerlijkheid? Waarom wilt gij, dat men u op uw woord alleen geloove, terwijl gij zelf tegenover anderen daartoe evenmin geneigd zijt. Indien gij ook aangaande 't verleden geheel onschuldig zijt en van het tegenwoordig onderzoek niets hebt te vreezen voor de toekomst, waarom rijst dan uw toorn zoo snel en zoo hoog! Gij moest dankbaar zijn, dat uw onschuld te meer

aan den dag komt en de laster en booze verdenking worden beschaamd.

De waardigheid van het karakter blijkt niet door hooghartige weigering, die de onbillijke achterdocht vrij spel geeft, maar wel door de vrijmoedige vergunning van een onderzoek, dat aan het karakter zijn eer en goeden naam zal kunnen hergeven. Wie achting heeft voor zich zelven en prijs stelt op zijn goeden naam, die beter is dan goede olie; wie bovendien niet wenscht, dat zijn naaste door het aanhouden van een onrechtvaardig wantrouwen zich bezondigt; wie bij dit alles van eigen onschuld vast overtuigd is, zoekt, in plaats van dit onderzoek te weren, dit zelf uittelokken.

Men kan zeer oprecht en daarbij niettemin zeer onvoorzichtig zijn. Zoo was het met Jozefs broeders. Dat behoefde niet. Er is overdrijving in hunne aanbieding, zoowel als in de verdediging; en te veel schaadt altijd. Indien zich aan onze zucht om oprecht te wezen zoo groote onvoorzichtigheid paart, als waaraan deze broeders zich schuldig maken, spruit onze zucht naar oprechtheid meer voort uit het onstuimig verlangen, om anderen van hún onrecht en onoprechtheid te overtuigen, dan wel uit de kalme begeerte, om zelven òns recht en onze oprechtheid aan den dag te leggen. 't Was goed, dat Jozefs dienaar meer zelfbeheersching toonde, en, hun voorslag aanvaardende, middelerwijl dien temperde en beperkte. Wat zoude anders het gevolg geweest zijn van het pijnlijk onderzoek, dat nu plaats vond en oorzaak werd van der jongeren r e c h t m a t i g e o n t r o e r i n g?

In de matiging ligt de kracht. Aldus dacht wellicht Jozefs afgezant en trouwe dienaar, en in dien geest antwoordde hij den broeders. „En hij zeide: dit zij nu ook alzoo naar uwe woorden.” Wees niet te over-

ijld met uwe woorden, opdat men van uwe eigene woorden niet de strikken maakt, waarmede men u vangt. 't Is kwaad voor u, indien de tegenstander uwe eigene woorden u voor kan werpen, als bewijzen tegen u en pleitgronden voor hem zelven Vermenigvuldig uwe woorden niet onnoodig. Dat zoude eene roekelooze verkwisting zijn, waarmede gij u zelven het meest benadeelt, zonder iemand anders nog te bevoordeelen. Eens mans grootste vijanden zijn de woorden, die hij of te haastig of te veel heeft gesproken.

Evenwel worden de woorden, naar hun beteekenis, door Jozefs dienaar, behendig gewijzigd. Aldus spreekt hij: „bij wien hij (de beker) gevonden wordt, die zij zijn slaaf; maar gijlieden zult onschuldig zijn." Van de onmiddellijke toepassing der doodstraf, die op diefstal was gezet en die ook de broeders hadden voorgesteld, is er nu geen sprake meer. Evenmin dat de onschuldige met den schuldige lijde, tenzij allen door raad, hulp of helen medeplichtig zijn aan de euveldaad van den enkele. Trouwens wat de broeders hadden gewild en ook later nog doordreven, de gemeenschappelijke aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid, dat wilde Jozef juist niet. Daarin bestond juist zijne proefneming, om te weten te komen, of zij allen onderling door liefde en trouw genoeg verbonden waren, om met en voor elkander te lijden en des noods het voor elkander optenemen.

Trouwens dat is het juist, wat ook in ons kerkelijk leven; bij den broeder- en zusternaam, dien wij elkander geven, bij de gemeenschappelijke belijdenis en het onlosmakelijk kerkverband dat er bestaat; dat bij ons evenwel maar al te zeer gemist wordt: de onderlinge aansprakelijkheid, om over en weer het voor elkander optenemen. Daarin maakt het gemeenschapsgevoel en het oprecht kerkbewustzijn zich het duidelijkst kenbaar.

Indien er liefde is voor het geheel, of der maatschappij of der natie, of der kerk of der partij, dan moet dat sterk sprekend getuigenis van onderlinge verantwoordelijkheid aanwezig zijn, en bewijzen, dat de liefde voor het geheel de eenzijdige zucht voor eigen kleiner kring of nog kleiner eigen ik geheel heeft overwonnen.

Dan kan er wederkeerige trouw gevonden worden, en dan is er ook die eendracht, die macht maakt en den sterksten tegenweer biedt tegen iederen aanval van buiten. Zoo is het bij ons in onze dagen niet. Wij zien het schier onverschillig aan, hoe een der onzen in de pers of daarbuiten wordt kwalijk bejegend; en toeziende zwijgen of meesmuilen we. Indien de felle en onverdiende slagen slechts ons zelven niet treffen, doen zij ons geen pijn; en dat zij dien broeder treffen en pijn zullen doen, hopen wij wel eenigszins; omdat hij het toch, indien ook niet aan de vijanden, aan ons zelven een weinig heeft verdiend.

Waar een lid lijdt, moeten allen dat lijden medegevoelen en de schok, die het hart van den broeder van angst en schrik schier doet stilstaan, moet ook ons hart doen trillen. Laat het toch gevoeld worden, dat de schande van het lid des gezins die van het geheele gezin wordt; het leed van het lid der kerk, de smart van allen moet zijn. Zoo was het bij de broeders bij hun aller ontroering, als zij een hunner schijnbaar op heeter daad betrapt en van de misdaad overtuigd zagen. „En zij haastten en een iegelijk zette zijnen zak af op de aarde en een iegelijk opende zijne zakken." Want ieder hunner hield zich van eigen onschuld overtuigd.

Daar stonden nu de afgeladen zakken op den grond en het onderzoek begon. „En hij doorzocht, beginnende met den grootsten (Ruben) en voleindigende met den kleinsten. — En die beker werd gevonden — in den zak van Benjamin...."

Droefheid vervulde aller ziel; de schrik sloeg hun om het benepen hart; zij zagen het ongeloofelijke geschied, zij zagen het met eigen oogen. Beschaamd en verlegen hebben zij geen enkel woord ter verdediging. Een onuitsprekelijke rouw maakt zich van allen meester en zij scheurden hunne kleederen ten teeken der overgroote smart, die geene woorden kan vinden, om zich te uiten. Geen woord van verdediging of verontschuldiging! Zij schijnen schuldig, al zijn zij het niet. Zwijgende laden zij het graan weder op de lastdieren en keeren naar de stad terug.

Meesterlijk is hier de bijbelsche teekening en in haar kortheid onovertrefbaar schoon. Gij ziet de broeders terneergedrukt, verslagen, hunne kleederen verscheurd, druk bezig met afgewenden of neergeslagen blik; maar overigens zwijgen zij; gij hoort geen woord. Daar is iets angstigs en benauwds in dat pijnlijk zwijgen; zooals de heilige Schrift ons dat, zoo welsprekend en teekenachtig, in haar veelzeggende taal aangeeft: „Toen scheurden zij hunne kleederen; en ieder man laadde zijnen ezel op en zij keerden weder naar de stad." — Zij hebben den dienaar niets meer, den meester zelven veel te zeggen.

Er komen oogenblikken in het leven, dat het wijs is, zich onmiddellijk tot den meester zelven te wenden, zonder tijdverlies en zonder omwegen, zonder bemiddeling van een of ander tusschenpersoon, die dan ondergeschikt of dit niet is. Wanneer dit geval zich voordoet kan niet door bepaalde teekenen en regelen aangewezen of voorgeschreven worden. Dat moet het gevoel zelf beslissen, en veiligst is het, deszelfs onmiddellijken aandrang dan ook onmiddellijk optevolgen. Door dit te verzuimen hebben velen zich op bijpaden verloopen, waar zij hulpeloos rondzwierven, in steeds

grooter verlegenheid gebracht; terwijl een bewandelen van den koninklijken weg hun misschien uitkomst zou gebracht hebben.

Jozefs broeders zagen zeer goed in, dat in de omstandigheden, waarin zij op dit oogenblik verkeerden, elk verlies van tijd schade deed aan het belang hunner zaak. Elke verontschuldiging was nu ontijdig, elke verdediging tegenover een dienstknecht overbodig, en elk oponthoud een schuldig verzuim. Hoe eerder zij aan Jozef zelven hunne zaak konden voorleggen, hoe minder bevooroordeeld en tegen hen vooringenomen zij hem misschien vinden zouden. Want niet de misdaad nog zoozeer op zich zelve, als wel het oordeel van anderen daarover wekt meestal den onwil en de verbittering bij den beleedigde op.

Zelven willen zij hunne zaak den belanghebbende voordragen. Juda, de man van de daad en kort en beslist handelen, geeft den toon aan. Allen erkennen hem in die omstandigheden als het hoofd en den leider, die bij hun vader borg gebleven is en de grootste verantwoordelijkheid op zich genomen heeft. Zonder spreken volgen zij hem. „En Juda kwam met zijne broederen in het huis van Jozef" — hoe geheel anders dan zij dit verlaten hadden en gehoopt het eenmaal weder te betreden! „want hij was nog zelf aldaar, en zij vielen voor zijn aangezicht neder ter aarde." Geen woord kwam nog over hunde lippen.

't Was een roerend tooneel. Daar zat hij, die gisterenavond nog met buitengewone vriendelijkheid hen had ontvangen, een geschenk van hun hand aangenomen, aan zijn disch hen genoodigd en als mild gastheer bejegend. Hoe stroef staat nu zijn gelaat en hoe norsch en dreigend ziet zijn blik op hen neer, die thans, als klaarblijkelijk overtuigde misdadigers, aan zijne voeten in het stof ternedergebogen liggen! Hoe

krimpt hun hart bij Jozefs verwijt ineen! „En Jozef zeide tot hen: wat daad is dit die gij gedaan hebt?" Hoe kondt gij mij dat doen? Welke onzinnigheid tevens! Weet gij niet, dat zulk een man als ik dat zekerlijk vernemen zoude?

Wat zullen zij op dat pijnlijk verwijt (vs. 15) antwoorden? Juda antwoordt eerst met eene ontwijkende belijdenis (vs. 16), en straks, op Jozefs beproevend voorstel (vs. 17), met eene waardige rede (vs. 18—34). Want, dat ziet gij duidelijk: de belijdenis, die Juda in naam der anderen aflegt, is geene schuldbekentenis, is eigenlijk eene ontwijking van het gevraagde antwoord; omdat hij begrijpt, dat hij aan het vermeende misdrijf niet schuldig staat, en evenwel, tegenover de onloochenbaar tegen hen getuigende bewijsstukken, zich niet zegevierend van schuld vrijpleiten kan. Hij ziet in alles de hand des Heeren, die heilig en rechtvaardig vroegere zonde aan hen bezoekt. Zij hebben zich te onderwerpen.

„Toen zeide Juda: wat zullen wij tot mijnen heer zeggen? Wat zullen wij spreken en wat zullen wij ons rechtvaardigen? — God heeft de ongerechtigheid uwer knechten gevonden. Zie, wij zijn mijns heeren slaven, zoo wij, als hij in wiens hand de beker gevonden is." — Dat is reeds iets, indien men in onze ellenden van het heden de vergelding Gods ziet voor de zonden van het verleden. Indien men bij onvoorziene rampen gaat klagen over een blind toeval of onbegrijpelijk noodlot, dat niets vermag, omdat het niet bestaat, is dit bewijs van een oppervlakkig en bovenal fariseesch gemoed. Indien men, in tegendeel, daarin de rechtvaardigheid van een heilig God ziet, aan wiens altijd heilige oordeelen wij ons hebben te onderwerpen, ook indien wij zijne leidingen niet doorgronden, is er een teeken van een aanvan-

kelijk of bij voortgang aan zich zelven ontdekten zondaar.

Dat laatste mogen wij eenigszins van Juda vertrouwen. Tegenover het onweersprekelijk feit zelf kan hij de schuld niet loochenen en evenmin, bij het geloof aan de onschuld zijns broeders, die belijden; de straf ontduiken wil hij evenmin, den gegeven borgtocht om wille van een tusschen gekomen zonde intrekken mag hij niet. Hij beroept zich op de rechtvaardigheid Gods. Maar diezelfde rechtvaardigheid, die uitdrukking vindt in de rechtvaardige wetten des lands en het handhavend gezach der overheid, moet ook Jozef, naar deze voorgeeft, tot voorbeeld en leidsvrouw zijn.

Allen te laten boeten voor eenen wil Jozef niet, verbiedt het heilig recht. Daarom komt hij met zijn beproevend voorstel, dat den broederen de mogelijkheid eener scheiding voorstelt. „Maar hij zeide: het zij verre van mij zulks te doen. De man, in wiens hand de beker gevonden is, die zal mijn slaaf zijn; doch trekt gijlieden op in vrede tot uwen vader." De billijkheid, het recht en de barmhartigheid tevens schijnen in deze uitspraak aan de zijde Jozefs te zijn. Wat scheen billijker en milder dan den schuldige alleen te straffen en de anderen te laten gaan? En evenwel zoude aldus Jozefs doel: de scheiding Benjamins van zijne broeders, het best bereikt, en zijne proefneming mede het best geslaagd zijn.

Maar nu ook kan Juda zich niet langer bedwingen. De voorgestelde straf, 't is waar, was tot de kleinste en schijnbaar rechtvaardigste afmetingen teruggebracht. Benjamin alleen zoude slaaf, de overigen vrij zijn. Maar daar is nog een ander en hooger recht, waarvoor elk ander moet zwijgen. Het uiterste recht is menigmaal het uiterste onrecht. Dat zoekt Juda tegenover Jozef te ontwikkelen in eene merkwaardige

rede, waarin hij de gansche zaak van voren aan ophaalt.

Eerst bewijst hij, dat Jozef zelf de eerste aanleiding tot Benjamins komst is (vs. 18—23), daarna verhaalt hij hem Jakobs weigering om Benjamin te laten vertrekken (vs. 24—29), vervolgens, na op de mogelijke gevolgen van Benjamins achterblijven gewezen te hebben (vs. 30—34), eindigt hij met het edelst aanbod, door zich zelven als borg Benjamins bekend te maken, en als zoodanig een zeker recht op zijne vrijlating te laten gelden. Al wat hij tegenover Jozef beweert hebben wij reeds vroeger uit de geschiedenis zelve vernomen; en ook dat hij deze aanbieding zoude doen, mochten wij van zijn mannelijk en eerlijk karakter verwachten.

Dat het hem waarlijk ernst is met zijn aanbod, om in Benjamins plaats Jozefs slaaf te blijven, ernst ook met zijn voorstel, om Benjamin vrij te laten heengaan, dat blijkt genoegzaam uit de slotwoorden zijner aangrijpende rede: „Want hoe zoude ik optrekken tot mijnen vader, indien de jongeling niet met mij was? Opdat ik den jammer niet zie, welke mijnen vader overkomen zou."

Geheel de adel van dat fier en hoog en toch zoo week en teeder gemoed, spreekt zich in die weinige woorden uit. Hij kon ook vroeger het lijden van zijnen broeder Jozef niet aanzien, hij kon op het gezicht van Thamars trouwe liefde voordezen de belijdenis van eigen schuld niet terughouden; en nu, bij de voorstelling van hetgeen zijn oude vader door Benjamins gemis zoude lijden, krimpt zijn hart ineen, en hoort gij 't aan het trillen van zijne stem, dat zijn gevoelvol hart reeds bij de gedachte daaraan schreit.

Wel is hij de vader naar het vleesch van den medelijdenden Hoogepriester, die in al onze benauwdheden

mede benauwd is; wel is hij de vader naar de belofte van Hem, die is een Borg en Middelaar des nieuwen en beteren verbonds (Hebr. 7:22; 8:6), en voor de Zijnen bij den Vader is borg gebleven. Wel is deze pleitende Juda de vader, naar het typisch voorbeeld, van dien Christus, die, vrijwillig en om de zijnen te verlossen, zich ter slavernij heeft aangeboden, en die bovendien meer nog heeft gedaan, die bovendien het volkomenlijk heeft vervuld, „de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende" (Phil. 2 : 7).

Want waarlijk deze geheele rede vloeit over van teeder gevoel, mannelijke kracht en heiligen ernst, die den weldadigen gloed van het woord verhoogt, en met den eisch der betamende wellevendheid gewis niet in strijd behoeft te komen. Het is ook bij Juda het innig gevoel, dat welsprekend maakt, tot wegslepens toe; maar 't is bij hem ook het machtig zelfbedwang, dat die matiging leert, waardoor de indruk van het gesproken woord meer dan verdubbeld wordt. Let slechts op den aanhef van Juda's rede. Hoe geeft hij Jozef de eere die hem toekomt, terwijl hij tegelijk de verklaring geeft van der broederen huldebewijs, niet uit slaafsche vrees, maar uit verschuldigd ontzach geboren. Dat bedoelt hij, als hij tot Jozef zegt, dat deze met den koning schier gelijk staat, „want gij zijt even gelijk Pharao."

Veel kon Jozef zelf uit die rede vernemen, aangaande de huislijke omstandigheden van zijn ouderlijk gezin, veel aangaande de stemming der zijnen en de gedachten zijns vaders over het plotseling verdwijnen van zijnen zoon. Ook wij zouden het niet gedacht hebben, dat bij vader Jakob nog altijd een stil vermoeden bleef voortleven, waardoor hij hoopte Jozef zijnen zoon nog eens weder te zien. En toch dat wordt zeer waarschijnlijk uit hetgeen Juda in zijne rede als woorden zijns vaders aanhaalt.

Immers Juda verzekert aan Jozef, dat Jakob op den eisch zijner zonen, om aan het verlangen Jozefs te voldoen en hun op hun tweeden tocht Benjamin mede te geven, aan de verdwijning Jozefs herinnerde door te zeggen: „een is van mij uitgegaan en ik heb gezegd: voorwaar hij is gewisselijk verscheurd geworden! En ik heb hem niet gezien tot nu toe." Uit deze toevoeging blijkt duidelijk, dat de oude vader nog altijd de zorgvuldig verzwegen hoop koesterde, zijn welbeminden zoon nog eenmaal aan zijn hart te mogen drukken.

Maar meer nog kon Jozef uit deze rede te weten komen, en daaronder juist datgene, wat hij met de beproeving zijner broeders had beoogd te vernemen. Op wat teederen toon, met wat aanhankelijke liefde, met wat verschoonende woorden spraken de broeders niet over hun jongsten broeder en ouden vader! Hoezeer begrijpen en waardeeren zij diens droefheid en hoe zoeken zij met kinderlijken eerbied elke aanleiding tot vernieuwde smart voor hunnen vader voortaan te voorkomen. Neen, Jozef behoeft van deze mannen voor zijn broeder Benjamin niets meer te vreezen. Hij kan er gerust op zijn; de oude afgunst is in hun boezem gestorven.

Zij hebben en hun vader en hun broeder, Rachels jongste kind, waarlijk lief. Dat blijkt overtuigend uit de woorden, waarin Juda zijn edel voorstel doet, als hij daarbij gewaagt van „dezen jongeling," gelijk hij den reeds volwassen, maar toch jongsten broeder Benjamin noemt. Gelijk het in menig gezin gaat, — en dit niet altijd tot zegen voor dien jongsten — bleef ook in Jakobs gezin de jongste „een jongeling," zonder bij het rijpen der jaren ook te rijpen in de schatting der huisgenooten, die door hunne gesamenlijke liefde den jongste des huizes zoo menigmalen koesteren,

en met hunne koestering voor altijd bederven; door hem zedelijk te verbroeien en door den grooten lieveling nog steeds als een kleinen jongen te blijven beschouwen.

Er zijn gelukkig gunstige uitzonderingen; maar de Benjamins worden meestal vertroeteld en verwend, en van dergelijke bedorven kinderen kan men in den regel niet veel goeds en groots verwachten. Steeds spreekt men van hen, zelfs van hunne ondeugden met verkleinwoorden. Op eene onverstandige wijze klein gehouden, zullen zij zelden groot worden. Zij houden ook op lateren leeftijd iets van dat veeleischende en aanmatigende in hun karakter, waarvan zoowel de ouders als de oudere broeders en zusters zeer veel de schuld zijn; doordien zij op al de begeerten en eischen der Benjamins in hun jeugd te zeer acht gaven. 't Schijnt wel, dat aan het nageslacht Benjamins iets van het verwend karakter des stamvaders in den loop der geschiedenis eigen is gebleven. Benjamin bleef steeds onder de hoede Juda's en gaf de andere stammen steeds veel moeite.

Zou het uit diezelfde bedervende toegefelijkheid voortvloeien, dat gij in dit gansche verhaal Benjamin zelven, wien deze gansche zaak toch het meeste aanging, geen enkel woord hoort spreken? Misschien eenigszins; doch het past toch ook den jongere te zwijgen, waar ouderen tegenwoordig zijn, die het woord kunnen voeren. Maar bovenal laat hen zwijgen, die een goeden borg en voorspraak hebben. De borg zal het wel voor hen maken.

Betracht ook gij dit wel, mijne lieven! indien de wereld, uw geweten en de Satan u of rechtmatig of valschelijk beschuldigen. Verwijst dan bovenal den aanklager van de kinderen Gods naar den Zoon Gods, uw Voorspraak in den hemel.

In dien zin levert dit deel van Jozefs geschiedenis ons een treffend beeld en gelukkige gelijkenis van en voor hoogere en geestelijke dingen. Reeds merkten wij het hier en daar met een enkel woord op en ook uit Juda's mannelijke rede blijkt het.

De borgtocht Juda's is de hoofdgedachte, die dit geheele verhaal beheerscht. Straks zal zelfs Jozef daarvoor buigen, gelijk ook een Jakob die had erkend.

Jozefs broeders zijn veilig onder het geleide Juda's. Bij den vertegenwoordiger en plaatsbekleeder des konings is deze de plaatsbekleeder der zijnen. Achter hem schuilt Benjamin de beschuldigde. Hij zelf biedt zich vrijwillig tot slaaf aan; hij pleit voor zijne broeders

En zoo ook zijn zij, voor wien de Christus borg gebleven is, veilig onder Zijne vleugelen der genade. Hij is gewillig, in hunne plaats, een dienstknecht geworden; en nu, nu Hij alles heeft volbracht, is Hij een Voorspraak in den hemél, ook voor Zijn volk, dat nog op aarde is.

Psalm 119 : 61.

Gerechtigheid en recht heb ik gedaan,
Geef mij dan niet in 's onderdrukkers handen:
Wees Gij mijn borg, en neem de rechtzaak aan
Van uwen knecht, daar Gij hem aan ziet randen;
Laat trotschaards toch niet stoutlijk meer bestaan,
Mij, naar hun wensch, te knellen in hun banden.

XX.

DE VERBORGEN BONDSGEDACHTE DOOR JOZEF AAN DE BROEDERS ONTDEKT EN TOT AANVANKELIJKE VERVULLING GELEID.

Genesis XLV : 1—28.

INHOUD: Recht en genade Gods merkbaar in het lijden der geloovigen. Verklaring van de volharding der heiligen. Het overblijfsel. Het onderwerp en deszelfs verdeeling:. de ontdekking der bondsgedachte (vs. 1—8); de opdracht daaruit voortgevloeid (vs. 9—15); de indruk daardoor naar buiten gemaakt (vs. 16—20); de volbrachte last (vs. 21—28). De bijbel een kunstgewrocht in den edelsten zin des woords. Elk verhaal moet eenige zedelijke of geestelijke strekking hebben. Vermaken is nooit het hoogste doel der kunst. De ontwikkeling van het eeuwig verbond Gods langs de lijn der uitverkiezing. Terugblik op het voorgaande.

De ontdekking der bondsgedachte (vs. 1—8): De noodzakelijke stemming des harten, dat voor openbaring ontvankelijk werd; uitbarsting des gevoels bij Jozef; zijne behoefte om alleen „onder ons" te zijn; wat het kiesch gevoel anderen dan voorschrijft; minder kiesche deelneming. — Jozefs ontdekking: van eigen verwantschap (vs. 1—4), der naaste toekomst, (vs. 5—6) van den Raad Gods (vs. 7, 8). Niet mogen en niet kunnen. Het gevoel tegenover de voorbehoedmiddelen; „zich bedwingen:" onbegrepen; van blijdschap niet gelooven; wanneer verrassing schadelijk werkt; de broeders verschrikt; „Ik ben Jozef!" hooren en verstaan; verstaan en begrijpen; „uw broeder!" — harde beschuldiging, bij vriendelijkheid van toon en houding, zal noch verbitteren noch verwijderen; het kwaad moet genoemd, zal er blijvende verzoening zijn; met

welk doel moet vroeger kwaad herdacht? Niet te lang bij ons zelven staan te blijven en niet te veel van ons zelven te spreken is het veiligst. De raad des Heeren worde aangewezen. — De naaste toekomst, der Egyptenaren, van het bondsgeslacht; liefelijke stemming Jozefs; de onvoorziene gevolgen van het kwaad aangewezen; Gods albestuur; hoe goed het is dit ook in ons leven optemerken; wraak dan ongerijmd; Jozef een Profeet des Heeren; gewicht zijner woorden; de heilsleer daarin vervat en ontplooid. Het overblijfsel naar de verkiezing der genade. De leer des O. Verbonds dienaangaande; bewijzen daarvoor: de Christus, het volk, het kind Gods; kenmerken van het overblijfsel; voorrechten van het overblijfsel; beteekenis van het begrip; het geheim van het overblijfsel in verband met het verbond. Jozef en Jezus. — Geruststelling geene verontschuldiging; uitstalling van eigen grootheid.

De opdracht der kinderlijke liefde (vs. 9—15), de opdracht (vs. 9, 10), de drangreden (vs. 11—13), de welgemeendheid (vs. 14, 15). Niet eigen verdienste maar Gods genade erkent Jozef als bron zijner verheffing. „Mijn vader." De trouw des bijbels in en uit het kleine bewezen. Eene goede tijding; eene noodiging moet daarbij komen; eene belofte kroont het geheel. — Een vijftal drangredenen. Het rein en zuiver gevoel laat zich niet beschrijven. Dit te zeer te willen fout van het realisme in de kunst; eenvoud des bijbels, wat natuurlijkheid vermag, wat de ongekunstelde uiting van het gevoel kan uitwerken. Deelen in ons gevoel leert ons vertrouwen op dat gevoel.

De indruk naar buiten (vs. 16—20). Wat de hooggeplaatste lieden moeten missen en de eenvoudige burgerman mag genieten. De uitwerkselen: eene algemeene goedkeuring (vs. 16), de koninklijke bekrachtiging (vs. 17, 18), de uitgebreidste volmacht (vs. 19, 20). Het groot publiek geen geschikt beoordeelaar des gevoels, steeds aan de zijde der erbarmelijkste schreeuwers. „Gij zijt toch gelast" = volmacht is u gegeven. Hoe de Heere zorgt; Zijne bijzondere Voorzienigheid ten behoeve der Zijnen. Geen tusschen beide ingekomen zonde kan het eeuwig voornemen Gods verijdelen; geene zonde sterker dan God zelf! In 't vervolg „zonen Israels"; eigenaardige uitdrukking van nationaal bestaan.

De volvoering van den last (vs. 21—28). De toerusting

van de zijde Jozefs; het afscheid der broeders; »heenzenden en vertrekken"; eene ernstige maar noodige waarschuwing, en niet eene bemoediging; »twist niet" gansch iets anders dan »vreest niet"; juist inzicht der kantteekenaren. De reis; eene verrassende tijding; geene vreugde doodt; men sterft niet van de ontroering, maar door het ongeloof waardoor deze werd verwekt. Jakobs ongeloof; waaruit ontsprongen; hoe weggenomen: door woorden en daden en teekenen. Een ras besluit bij wedergekeerd geloof. Eene snelle verwisseling der namen Jakob en Israel. De verlevendigde Jakob wordt een Israel; een levend geloof nog niet altijd een levendig geloof; heil en vreugde; wezen en welwezen des geloofs. Jakobs kinderlijk geloof; geloof en ouderdom; geloof en leven; geloof en de doodsgedachte; krachtig ontwikkeld; wat eigenlijk de gedachte aan den dood liefelijk maakt? De leer van het overblijfsel. Besluit.

Psalm 89 : 14.

„Indien zij Mijne inzettingen ontheiligen en Mijne geboden niet houden, zoo zal Ik hunne ongerechtigheden met de roede bezoeken en hunne ongerechtigheid met plagen. Maar Mijne goedertierenheid zal Ik van hen niet wegnemen en in Mijne getrouwheid niet feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen." (Ps. 89 : 32—35). In deze zoo weinige, maar ook zoo schoone regelen geeft Ethan de Ezrahiet den geloovige de verklaring van diens tijdelijk lijden en velerlei donkerheden in den weg van het geloofsleven; maar tevens de juiste aanwijzing der mogelijkheid en gewisheid van de volharding der heiligen. Door eigen zonde en schuld haalt het kind Gods de tijdelijke oordeelen des Heeren over zich, en daarin spreekt zich de onkreukbare gerechtigheid Gods uit, die ook geldt voor Zijne kinderen.

Door het niet ophouden der goedertierenheid Gods, in weerwil der zonden van Zijn volk, blijft dat volk behouden, en wordt de man niet weggeworpen om het

slibberen van zijn gangen. De gangen deszelven mans worden van den Heer bevestigd (Ps. 37 : 23). De Heer zal Zijne gunstgenooten niet ganschelijk verlaten (Ps. 37:28). Daarin openbaart zich des Heeren trouw, die bovenal zich openbaart in het bewaren van het overblijfsel naar de verkiezinge.

De goedertierenheid des Heeren, blijkbaar in de bewaring van dat overblijfsel, is de bevestiging door de geschiedenis van het door God gemaakt Verbond (Ps. 89 : 3, 4) met Zijne uitverkorenen. Daarom is ook het profetisch woord overal gericht op dat zelfde overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods. Maar daarom wijst ook reeds Jozef, hij het eerst en hij gewis niet het minst duidelijk, op het overblijfsel, dat moest behouden worden, en waartoe de geheele gebeurtenis van zijn verkoop door de broederen, zijn slavernij in het land Egypte, zijn hooge waardigheid in het vreemd gewest moest strekken.

In een enkel vers van het hoofdstuk, dat wij nu gaan behandelen, is de groote gedachte des Verbonds uitgesproken, en wij zouden, ook daarom, den hoofdinhoud van het geheele hoofdst. 45 willen aangeven, als de verborgen Bondsgedachte door Jozef aan de broeders ontdekt en aanvankelijk tot vervulling geleid. Eerst staan wij stil bij de ontdekking zelve (vs. 1—8), daarna beschouwen wij de daaruit voortvloeiende opdracht (vs. 9—15), hierop letten wij op haar indruk naar buiten (vs. 16—20) om ten laatste getuigen te worden van den volbrachten last (vs. 21—28).

Gelijk het met menig kunststuk in dicht of ondicht gaat, dat de dichter eerst de afzonderlijke draden legt en straks, als het oogenblik van ontknooping is gekomen, als in één punt des tijds en in ééne enkele daad, die

het gewrocht van al de voorafgaande handelingen en overleggingen is, al die draden doet samenvallen; zoo is het ook in de geschiedenis, bovenal in de heilige geschiedenis, en hare onderdeelen, gelijk die van Jozef een daarvan is. Trouwens, de ware dichter heeft zijn kunst van de natuur en de geschiedenis geleerd, zooals die beiden in zijn eigen binnenste werden afgespiegeld.

Maar indien nu in dit binnenste het hart zelf het krachtigst spreekt, dat hart namelijk, dat onder den invloed en het bezielend licht des Heiligen Geestes is gekomen; dan zal bij de ontknooping zelve de geestelijke gedachte worden uitgesproken, die van het geheele stuk de leidende grondgedachte is, waarom het werd opgezet en welke het moest aanschouwelijk maken. Wars van de oppervlakkige meening, dat eenig kunststuk slechts geschreven werd, om te vermaken, zullen wij bij het gewoon verhaal, verdicht of naar waarheid beschreven, steeds vragen naar de geschiedkundige of zedelijke strekking daarvan. Bij de heilige geschiedenis evenwel vragen wij naar de geestelijke beteekenis, of wilt ge, naar de opvatting, uiteenzetting en ontwikkeling der bondsgedachte, die ons daarin wordt gebracht. Elk kunststuk op verstandelijk gebied, moet minstens ons in eenig opzicht, zoo niet beter, dan toch wijzer maken, moet ons iets leeren.

Dat kunt gij bovenal in Jozefs merkwaardige geschiedenis opmerken, waarmede het eerste deel des bijbels wordt ten einde gebracht, en dat ons de ontwikkeling van het eeuwig verbond Gods, langs de uitverkoren lijn der genade, niet slechts van naderbij laat zien, maar, bij de ontknooping zelve, dit tevens duidelijk en onomwonden uitspreekt. Aldus sluit Jozef in Egypte nauwkeurig aan de leidende verbondsgedachte aan, die, met Abraham begonnen, in Izak en Jakob werd voortgezet en door Jozef in een bepaalde

richting werd voortgeleid. Gelijk Jozef zelf dit uitdrukt, was hij door God zelven naar Egypte gezonden (45 : 8).

Van het groote hoofddeel (H. 42—45) van Genesis, dat ons Jozef tegenover zijne broederen in Egypte leerde kennen, begon het eerste hoofdstuk (H. 42), met ons in Jakobs gezin en huis de nawerking der verzwegen zonde te doen zien; om te gelijk ons te leeren, dat God de zonde, ook der Zijnen, met de roede bezoekt (Ps. 89 : 31). Het laatste hoofdstuk van ditzelfde hoofddeel (H. 45) leert met onmiskenbare klaarheid, dat God Zijne goedertierenheid evenwel niet afwendt van Zijn volk, en Zijn verbond, dat Hij gemaakt heeft, niet zal schenden. (Ps. 89 : 35).

't Is alles geschied om wille van het overblijfsel! Jozef wist dit reeds lang en ook had hij behoefte, dit voor de ooren des volks uittespreken; maar dan ook voor dat volk, waarvan hij met grond vermoeden kon, dat het deze grootsche gedachte zoude weten te vatten en te waardeeren. Daartoe ook, om dit te weten te komen, had hij zijne zondige broeders tot driemalen toe zoo zware beproeving opgelegd. Hij had in de ontmoetingen en samensprekingen met zijne broeders genoeg vernomen, wat hem vrijheid gaf, om de verborgenheid des heilgeheims zijnen broederen te ontdekken.

Een diepen blik had hij in hun hart mogen slaan, en hij had opgemerkt, dat dit van droefheid en rouw over hun vroegere zonde was vervuld. Hij had met eigen ooren gehoord, hoe in Rubens en der broederen taal hun zelfbeschuldiging zich uitsprak; met eigen oogen gezien, hoe zij verootmoedigd waren, en daarbij zoo waarlijk eensgezind en wederkeerig voor elkander optredende. Hun vroegere nijd en afgunst was geweken en gewis op Benjamin niet overgedragen. Daarbij was er een eerbiedig erkennen van, een stil willen buigen onder het heilig recht Gods, dat zij billijkten. Bovenal had Juda's

machtig woord Jozefs ziel aangegrepen. Het beslissend oogenblik der herkenning en der ontdekking was gekomen.

„Toen kon Jozef zich niet bedwingen voor allen die bij hem stonden en hij riep: Doet alle man van mij uitgaan! En er stond niemand bij hem, als Jozef zich aan zijne broederen bekend maakte." — Daar is iets teeders, iets heiligs in dat innig gevoel, wanneer het zich, lang teruggehouden, eindelijk niet meer te weerhouden, geheel en oprecht gaat uitspreken. Dan moeten er geen vreemden bij zijn. Wanneer gij, gelijk men wel eens zegt toevallig, van die uitstortingen des gevoels de onwillekeurige getuige mocht zijn, verwijder u dan haastelijk of wend den blik af; doe alsof gij niets merktet, opdat gij niet van al te groote onkieschheid beschuldigd kunt worden.

De deelneming in de vreugde of smart van een ander is iets uitstekends, dat den bangen lijder menigmaal veel verlichting en vertroosting brengt; maar er zijn oogenblikken of van overgroote rouw of van zoo groote vreugde, dat elke betooning van deelneming zeer doet aan het hart; om dat men door deze juist toont van het leed of van de vreugde te weten, die liefst voor anderen dan eigenen had verborgen moeten blijven. Daarom gebiedt Jozef elken vreemde zich uit hun tegenwoordigheid te verwijderen. Hij wil bij de uitstorting van het gevoel met de zijnen alleen zijn.

Maar daar zijn toch nog andere waarschijnlijker redenen, die Jozef er toe bewogen, om bij zijne bekendmaking aan zijne broeders met hen alleen te zijn. 't Was niet slechts het opgewekt gevoel, dat niet langer aan de machtige spanning weerstand kon bieden; 't was veeleer nog de inhoud van zijne ontdekking, die deels voor zijne broeders eene beschuldiging was, waarvan de vreemden niets mochten vernemen, en

deels de verborgene heilsgedachte Gods moest openbaren, veelminder nog voor de onbesneden ooren der onbesneden heidenen bestemd en geschikt.

Want de ontdekking Jozefs (vs. 1—8) omvatte drieërlei: die van eigen verwantschap (vs. 1—4) ten eerste, die van de naaste toekomst (vs. 5—6) ten tweede, en van den Raad Gods (vs. 7—8) ten laatste. En zie van dit drietal mocht alleen de middelste den Egyptenaren bekend worden; de beide anderen moesten voor hen verborgen blijven; de een omdat zij die niet mochten, de andere omdat zij die niet konden hooren. Daarom wilde Jozef, dat er niemand dan zijn eigen vleesch en bloed tegenwoordig zoude zijn, als hij zich aan zijne broeders ontdekte.

Maar het gevoel mag lang binnen de wanden van het verkroppend hart zich laten opsluiten, wanneer het eenmaal naar buiten breekt, berst het met zooveel macht los, dat het door de wanden van een huis niet kan worden tegengehouden in zijn uiting. „En hij verhief zijne stem met weenen, zoodat het de Egyptenaars hoorden en dat het Pharao's huis hoorde." Och, mijne lieven! het gevoel spot met alle maatregelen en voorbehoedmiddelen der voorzichtigheid en der valsche schaamte.

Door het te lang te willen onderdrukken en verbergen, geeft gij het later bij de losbarsting maar al te zeer gelegenheid, om zich, en met recht, op u te wreken. Want voor het zuiver en menschelijk gevoel behoeft en behoort niemand zich te schamen. Door het gevoel te lang te verbergen, — weet dit wel! — zal men het ten laatste onderdrukken. En wee u en wee uw gezin en uwe omgeving, indien u dit eindelijk gelukte! Voor een edel gemoed is dit op den duur eene zedelijke onmogelijkheid.

Daarom behoefden wij ook niet te vreezen, dat Jozef

er niet eenmaal toe zoude komen, om met broederlijke liefde en toegenegenheid zijne broeders weer aan zijn hart te drukken, hoe lang hij ook moeite had gedaan, om zijn gevoel te bedwingen. Gelijk wij het vernamen „kon Jozef zich niet langer bedwingen," niet langer zijn gevoel inhouden en verbergen. Hij moet zich haasten, om zich niet te verraden, waar die anderen bij zijn, en om zich in hunne tegenwoordigheid goed te houden. Maar nauwelijks zijn zij heen, of hij barst in snikken en luid geween uit, zoodat gewis zijne broeders die plotselinge uitbarsting niet zullen begrepen hebben en hem bevreemd zullen hebben aangezien. Menigmalen zullen wij naar ons inzicht in de dingen dat van anderen gaan beoordeelen, en daarin handelen wij dan menigmalen verkeerd, als wij ons over hunne koelheid verbazen, omdat zij niet alles weten wat wij weten, en waardoor wij warm en hartelijk kunnen zijn.

Daarom verklaart Jozef zelf hun de reden daarvan. Maar eer hij nog de bekendmaking van eigen persoon ten einde heeft gebracht, dringt hem zijn belangstelling in zijn vader daarmede aftebreken, om naar diens welstand te vragen. „En Jozef zeide tot zijne broederen: Ik ben Jozef! leeft mijn vader nog?" — Daar is eene overstelping der vreugde, die ons er toe brengt, om van blijdschap niet te gelooven, gelijk het met de jongeren des Heeren ging (Luk. 24:41). Daar is ook eene verrassing der vreugde, die al den glans van het genot in het eerste oogenblik rooft en verdooft. Dat geschiedt, als wij ons schuldig kennen tegenover hen of haar, die verheugd en verblijd hunne blijdschap ons komen aankondigen.

Zoo ging het Jozefs broeders. „Zijne broeders konden hem niet antwoorden, want zij waren verschrikt voor zijn aangezicht." — Wat plotselinge omkeer ook! wat verrassende wending der dingen! Terwijl zij het ergste vreezen, mogen zij het beste hopen. Dat kun-

nen zij niet gelooven. Zij deinzen verschrikt terug en schenen zich te willen verwijderen, ten minste voor Jozefs aangezicht te verbergen. Dat mogen wij veiliglijk uit Jozefs volgende woorden opmaken: „En Jozef zeide tot zijne broederen: Nadert toch tot mij, en zij naderden," gewis al bevende en aarzelende. „Toen zeide hij: Ik ben Jozef, uw broeder, wien gij naar Egypte verkocht hebt."

Zij hooren wel wat Jozef zegt, maar of zij het ook verstaan is te betwijfelen. Jozef herhaalt zijn vroegere betuiging: „Ik ben Jozef." Maar de broeders staan daar als wezenloos, met den blik verlegen naar den grond gericht. Daarom voegt Jozef, die hun afgetrokken houding opmerkt, er nu aan toe: „uw broeder;" maar in eenen adem ook dat andere: „dien gij naar Egypte verkocht hebt. Niet door hun zonde angstig te verbergen zult gij de schuldigen, die vanwege hun schuld tegenover u verlegen en verbijsterd staan, tot meerdere vrijmoedigheid brengen; maar wel door hun hun zonde te noemen, terwijl uw woord en houding toont, dat gij die reeds vergeven hebt. Jozef doet wijzer dan die menschen, die wanen, dat zij om eene blijvende verzoening mogelijk te maken, het bedreven kwaad ganschelijk in de rede niet mogen aanroeren, met geen woord daarvan mogen reppen. Daarvoor getroost men zich dan veel inspanning, zonder te bedenken, dat door die inspanning juist de spanning te eerder zal blijven.

Maar niet om zijne broeders iets te verwijten, veel minder om hen door de herinnering aan het gepleegde onrecht te beschamen, haalde Jozef de euveldaad weer op; maar om zich daardoor te beter bekend te maken en hun te doen begrijpen, hoe hij, hun broeder, in Egypte was gekomen. Veelal kan toch eene, zij 't vluchtige, herinnering aan eenige daad uit het verleden, het hart als geheel verplaatsen in de omstandigheden van dien

tijd, en daardoor het weifelend geheugen te hulp komen. Gewis was het Jozefs bedoeling, zijne verschrikte broeders te bemoedigen.

Daarom ook gaat hij voort, maar niet met zichzelven op nieuw aan zijne broeders bekend te maken. Want met te lang bij zichzelven staan te blijven, en te veel van zichzelven te spreken, houdt men het oogenblik der verzoening op en haar zelve menigmalen tegen. Weinig van zichzelven spreken is steeds het veiligst; en om daartoe te komen, weinig met zichzelven ingenomen zijn het best. Jozef doet verstandig en goed, met hen te wijzen op Hem, die zich van hen heeft bediend, om, mede door der broederen zonde, Zijnen raad te volbrengen. Meteen wijst hij hen er op, hoezeer dit noodig was geweest, met het oog op de naaste toekomst en van de Egyptenaren en van het uitverkoren geslacht zelf. „Maar nu, zoo spreekt Jozef, weest niet bekommerd en de toorn (over uw eigen gedrag) ontsteke niet in uwe oogen, omdat gij mij hierheen verkocht hebt; want God heeft mij voor uw aangezicht (voor u heen) gezonden, tot behoudenis des levens."

Klinkt het ons niet in de ooren, alsof Jozef zelf zijnen broeders vergiffenis vraagt voor het kwaad, dat zij hem aangedaan hebben? O hun bekommernis, hun droeve aangezichten, hun neergeslagen blik gaat hem ter harte. Hij heeft zoo diep medelijden met hen, die daar als overtuigde en berouwhebbende zondaars voor hem staan. Het kwaad loochenen of vergoelijken kan en mag hij niet. Maar om hen optebeuren wijst hij op de weldadige gevolgen, die hun misdrijf tegenover hem heeft gehad; wijst hij op den verborgen achtergrond van dit alles: het ondoorgrondelijk Albestuur Gods, die reeds jaren te voren zorgde voor en tegen den toekomstigen hongersnood.

Maar ook de innige overtuiging daarvan gaf Jozef den moed en de kracht, om te spreken en te handelen, gelijk hij deed. Hij erkende in alles de wijze en machtige hand Gods; en indien men deze eenmaal in ons leven en in onze tegenspoeden heeft opgemerkt, kan men stil en lijdzaam zijn onder al de wederwaardigheden van ditzelfde leven. Ook indien men zichzelven nog niet zoo geheel als een kind der Voorzienigheid beschouwt, zal toch de gedachte aan de Voorzienigheid Gods veel leeds kunnen verzachten en veel kwaads leeren vergeven.

't Is waar, men heeft u veel kwaads berokkend, nog meer leeds had men u toegedacht; maar als gij eerlijk wilt zijn, dan zult gij moeten toestemmen, dat, onder de leiding Gods, ook voor u uit het bedoelde kwaad veel goed is voortgesproten. Wat zoekt gij u dan te wreken en bewaart gij zoolang den wrok, vergetende, dat gij nu niet zijn zoudt die ge zijt, indien niet juist gebeurd ware, wat geschied is en waartoe ook uw tegenstander medewerkte. Dat wil Jozef zijnen broeders doen begrijpen, als hij zegt: „want het zijn nu twee jaren des hongers in het midden des lands; en er zijn nog vijf jaren in welke geene ploeging noch oogst zijn zal."

Zoo ontdekt Jozef voor het oor zijner broeders de naaste toekomst en treedt hij voor hen als profeet des Heeren op. Maar den verborgen raad Gods den menschen bekend te maken, is bovenal de roeping van den Profeet. En ook dezen zal Jozef nu voor zijne broeders openbaren. Hoort hem spreken op plechtigen en indrukwekkenden toon: „doch God heeft mij voor uw aangezicht henen gezonden (vóór u hierheen gezonden), om u een overblijfsel te stellen op de aarde en om u bij het leven te behouden, door eene groote (wonderdadige) verlossing."

In deze weinige en zoo eenvoudige woorden is als een geheel stelsel der waarheid en der leer gegeven. Jozef spreekt zijn geloof in de Voorzienigheid en de Almacht Gods uit; niet minder erkent hij de hooge beteekenis van het uitverkoren geslacht en de gewisheid der trouwe Gods in deszelfs bewaring. Evenzeer belijdt hij, dat de verlossing van het volk van den Heere moet komen, en hierin huldigt hij wederom de onverbrekelijke bondstrouw van dien Almachtigen God, die des menschen gangen richt en de stroomen der geschiedenis leidt naar Zijn eeuwig en vrijmachtig welbehagen.

Veelmeer nog, spreekt Jozef met deze weinige woorden uit. Dit wel ten eerste, dat er een overblijfsel is, en dit ten tweede, dat de Heere God eene bijzondere zorg voor dit overblijfsel heeft, en dit ten derde, dat God zelf met dit overblijfsel groote bedoelingen heeft. 't Is niet genoeg, dat God zich van eeuwigheid een uitverkoren volk heeft uitverkoren, maar Hij zelf moet bovendien in den tijd aanbrengen, al wat dit overblijfsel behoeft, om te bestaan en blijvend voorttebestaan.

Is het niet, alsof gij hier van Jozefs lippen het Evangelie des Nieuwen Verbonds verneemt in de dagen des Ouden Verbonds. Want is dit niet juist het Evangelie; dat trouwens dan ook in alle tijden hetzelfde moet zijn, omdat het niet is van of uit den tijd, maar uit den eeuwigen en onverandelijken raad Gods, bij wien geene verandering of schaduw van omkeering is? Is dit niet juist het Evangelie, dat de Heere God bij Zich zelven heeft voorgenomen, een overblijfsel te stellen op aarde, om dit bij het leven te behouden door eene groote verlossing?

Vleesch en bloed, voorwaar, heeft dezen Jozef dit niet geopenbaard; maar als hij deze woorden sprak

en daarin den heiligen Raad Gods bloot legde, stond hij daar als een der profeten des Heeren, een dier heilige mannen Gods, die gedreven werden door den Heiligen Geest. De zoon Jakobs in Egypte is de eerste die met bewustheid het woord en het begrip van het overblijfsel des Heeren uitspreekt, en sinds dit oogenblik bleef het gemeen goed der kerkleer en de juiste uitdrukking eener overdierbare waarheid.

Terecht heeft een dienaar des ongeloofs in onze dagen opgemerkt; — De Heere geeft soms ook ongeloovigen iets te zien en uittespreken wat tot nut kan zijn voor de strijdende en geloovende kerk; — terecht heeft dan deze, in zijn strijd tegen een ander ongeloovige, opgemerkt, dat men een hoofdbestanddeel der profetie, dat boven alle anderen kenmerkende is, niet over het hoofd mag zien. En dit hoofdbestanddeel is, wat reeds Jozef hier uitspreekt en wat later bijna alle profeten verder ontwikkelden: de leer van het overblijfsel naar de verkiezing der genade Gods.

Op dat overblijfsel, dat van den Heere was, maar ook den Heere moest toebehooren, wees typisch al datgene wat geschieden moest met het overblijfsel des offers, dat den priester moest gegeven worden en alleen door hem, den gewijden en geheiligden persoon, mocht gebruikt worden (Lev. 2 : 3, 10; 6 : 16 enz.) Daarop wees evenzeer de weg des Heeren gehouden met den Christus Gods, het volk Gods en het kind Gods. Tot schijnbaar de kleinste afmetingen worden zij teruggebracht, om ten laatste te heerlijker op te staan uit het overblijfsel. Zoo kwam het kruis, het graf en de opstanding van den Christus; zoo zoude er een rijske voortkomen uit den afgehouwen tronk van Isaï (Jes. 11 : 1). Zoo had de Heere zich zelf 7000 in Israel doen overblijven (1 Kon. 18 : 19), en zoo spreekt de profeet Zephanja het getuignis des Heeren uit: „maar

Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk" (Zeph. 3 : 12.)

Wilt gij naar dit laatst getuigenis de kenmerken van het overblijfsel nader leeren kennen, hoor dan hoe dezelfde profeet, het een volk noemt van „armen en ellendigen" (3 : 12) „bedroefden om der bijeenkomst wil" (Zeph. 3 : 18), „op wie de beschimping is" (3 : 18.) 't Zijn „hinkenden en uitgestootenen" (Zeph. 3 : 19); maar die evenwel onder al hun leed „op den naam des Heeren vertrouwen" (Zeph. 3 : 12), en van den Heere geroepen en verzameld tot een leven van heiligheid en recht (Zeph. 3 : 13) verordend zijn. 't Is de Heere zelf, die het overblijfsel afzondert, bewaart, alleen stelt en veilig leidt.

Daarom ook zegt de Evangelist des Ouden Verbonds: „indien niet de Heere der Heirscharen ons nog een weinig overblijfsel hadde gelaten" (Jes. 1 : 9). Daarom ook zal de Heere zelf het overblijfsel Zijns volks verwerven (Jes. 11 : 11); hoe klein, weinig en onmachtig dat overblijfsel ook wezen mag (Jes. 16 : 14). Groot zijn de voorrechten van dat overblijfsel. Daarom getuigt ook Jeremia, dat de Heere het overblijfsel Zijner schapen zelf zal vergaderen (Jer. 23 : 3). En niet minder schoon en verheven gewaagt Ezechiël van datzelfde overblijfsel en bidt hij juist daarvoor tot den Heere (Ez. 9 : 8; 11 : 13). Maar daarom ook behooren de profetiën Micha's tot de schoonste en liefelijkste, omdat zij des Heeren voornemen vermelden: „Ik zal Israels overblijfsel vergaderen" (Mich. 2 : 12), „haar die hinkende was maken tot een overblijfsel (Mich. 4 : 7) en „Jacobs overblijfsel doen zijn in 't midden der volkeren (Mich. 5 : 6). Ja, de Heere zal de overtredingen van het overblijfsel zijner erfenis voorbijgaan (Mich. 7 : 18). Ook Zacharia profeteert „dat het overblijfsel des volks alles zal erven" (Zach. 8 : 12.)

Het woord overblijfsel zoudt gij als een kunstterm der godgeleerde wetenschap van Oud en Nieuw testament kunnen beschouwen, waardoor uitgedrukt wordt: zoowel de onvernietigbaarheid van het eenmaal geschonken geestelijk leven, als de voortdurende kamp, dien het tot den einde toe heeft te strijden, en waarbij de Heere tusschenbeiden moet treden „om het bij het leven te behouden door een groote verlossing." Klein moet het overblijfsel worden, opdat de verlossing groot blijke; klein moge het overblijfsel worden, maar niet te klein, om niet nog verlost te kunnen worden. Klein zal het overblijfsel steeds moeten zijn, opdat het in zich zelve niet iets groots zie, maar wat het van kracht en leven bezit den Heere en Zijner genade wijte.

Het geheim van het overblijfsel heeft de Heere zelf aan den profeet Mozes verklaard als Hij tot het volk Israels deed zeggen: „opdat niet uw hart zich verheffe en gij in uw hart zegt: mijne kracht en de sterkte mijner hand heeft mij dit vermogen verkregen, maar gij zult gedenken den Heere uwen God, dat Hij het is, die u kracht geeft om vermogen te verkrijgen; opdat Hij Zijn VERBOND bevestige" (Deut. 8 : 14, 17, 18). Een arm en ellendig, in zich zelf onwaardig en onmachtig volk aan de eene zijde, en aan de andere een almachtig en eeuwig God des Verbonds, die trouwe houdt in eeuwigheid en niet Zijn verbond zal schenden; — zietdaar wat de leer van het overblijfsel u van de zaligheid der uitverkorenen getuigt.

Ik stem toe, dat Jozef gewis niet dit alles zijnen broederen wilde zeggen, evenmin als hij mischien gevoelde, welke groote dingen door zijn verkoop als slaaf als 't ware vooraf werden afgebeeld. Want gelijk Juda Jozef, zoo heeft het joodsche volk Jezus in de handen der heidenen overgeleverd, en ook het tegen-

beeld van dit broederverraad loopt evenzeer uit in de verheerlijking der wijsheid en trouwe Gods. „Want — zoo spreken de waardigste oudvaders der kerk bij gelegenheid van dit woord Jozefs, — want hiertoe is ook Christus door de Joden gedood en aan de heidenen overgeleverd, evenals Jozef door zijne broeders aan de Egyptenaren, opdat het overblijfsel Israels behouden zoude worden."

't Is Jozef gewis allereerst er om te doen, om zijne verschrikte broeders gerust te stellen. Daarom wijst hij hen op de weldadige gevolgen van hunne zonde en toont hun aan, dat zij slechts middelen in Gods hand waren, om Diens raad te volvoeren. Gewis, dit heft hun zedelijke verantwoordelijkheid niet op en maakt hunne zonde niet minder zondig; maar een reden van geruststelling voor het oogenblik kan het hun toch zijn, dat zij begrijpen, hoe Jozef zelf daarover denkt, en dat hij geen enkele reden van wrok tegen hen mag hebben. Ja, beschaming des aangezichts past hen, maar toch ook de bemoediging, bij de gedachte: God zelf heeft alles alzoo gewild, om een groot volk in 't leven te behouden.

Aan dit groote doel moest dan ook alles ondergeschikt zijn. Van dit standpunt bezien, begrijpt Jozef eenigszins de groote eer, die hem te beurt is gevallen. „Nu dan, zoo spreekt hij tot zijne broeders, gij hebt mij herwaarts niet gezonden; maar God zelf. Stelt u dus gerust. Gij hebt mij geen kwaad gedaan en God evenmin, die mij tot Pharao's vader (eersten raadsman) gesteld heeft en tot eenen heer over zijn gansche huis en regeerder in het gansche land van Egypte." Als Jozef aldus van al zijn grootheid melding maakt, doet hij het gewis niet uit zelfverheffing, om zijnen broeders te doen gevoelen, hoe aanzienlijk hij is. Want het was hem er immers juist om te doen, om hunne schuch-

terheid en hun opzien tegen hem te bestrijden. Dat blijkt uit den geheelen geest van dit verhaal.

Wanneer men zijne grootheid uitstalt, of om zelf groot te schijnen of om door de vermelding van eigen grootheid de kleinheid van anderen nog meer te doen uitkomen, is dit gewis in hooge mate laakbaar. Maar, indien men op eigen invloed en aanzien in 't voorbijgaan wijst, om daardoor anderen tot vertrouwen uittelokken, dan is eene dergelijke zelfverheffing in schijn ijdel, maar in den grond prijzenswaardig. Zoo is het bij Jozef ook, als hij zijne broeders nu een opdracht der kinderlijke liefde aan zijn ouden vader medegeeft.

In die opdracht der kinderlijke liefde onderscheiden wij eerst de opdracht zelve (vs. 9—10), daarna de drangredenen ter overtuiging (vs. 11-13) en ten laatste de bewijzen der welgemeendheid (vs. 14-15). Jozef wil, dat zijne broeders zich ijlings opmaken, om den ouden vader het goede nieuws te boodschappen, en, kon het, met Jozefs eigene woorden; opdat zijn vader uit zijn woorden aanstonds kunne opmaken, dat zijn zoon, hoewel ver van het vaderlijk huis, evenwel aan den God zijns vaders is getrouw gebleven; en dat hij dien God nog alleen en geheel erkent als den leider zijns levens. Niet eigen verdienste, maar Gods genade heeft hem die hooge eereplaats doen innemen.

Dat is het wat hij wil doen uitkomen, als hij tot zijne broeders zegt: „haast u en trekt op tot mijnen vader en zegt tot hem: alzoo zegt uw zoon Jozef: God heeft mij tot eenen heer over gansch Egypteland gesteld." Dat Jozef spreekt van „mijnen" vader en niet van „onzen" vader, gelijk men lichtelijk had kunnen verwachten, is gemakkelijk uit Jozefs aandoening te verklaren, gelijk uit het genot, dat hij nog eens spreken

kan van en tot zijnen eigenen vader. Juist in die kleinigheden, die onwillekeurige spraakwendingen verraadt zich weer en zoo ongezocht de natuurlijkheid en goede trouw des bijbels. Alles is daarin even waar en in volkomen overeenstemming met het leven, zooals ook wij dit laatste kunnen waarnemen.

Eene goede tijding uit een ver land is als koud water op eene vermoeide ziel (Spr. 25 : 25). Jozef wist dit en daarom spoort hij zijne broeders tot haast. Maar eene goede boodschap te ontvangen zonder meer is toch nog maar eene halve zaak. Indien u wordt gezegd, dat Jezus Christus gekomen is, om zondaren zalig te maken, en niet ook dat andere, dat hij ook u noodigt, om tot Hem te komen, moet gij het al zeer ver in de moeilijke kunst der zelfverloochening gebracht hebben, om u evenwel oprechtelijk te kunnen verblijden. Bij de boodschap behoort de noodiging, en wel de persoonlijke noodiging, om de boodschap in waarheid tot een evangelie, een blijde boodschap te maken.

Daarom voegt Jozef ook bij zijn opdracht de noodiging toe: „kom af tot mij en vertoef niet." Maar wederom, zal de noodiging iets beteekenen, dan moet zij de belofte van iets goeds in zich bevatten en niet telkens behoeven herhaald te worden. Zoo is het wanneer Jezus Christus noodigt; dan ook voegt Hij daaraan de liefelijkste heilstoezeggingen toe. Maar aldus ook doet het Jozef, als hij zijnen vader laat weten: „gij zult in het land Gosen wonen en nabij mij wezen, gij en uwe zonen, en de zonen uwer zonen en uwe schapen en uwe runderen en al wat gij hebt en ik zal u aldaar onderhouden."

't Is de belofte van onafgebroken nabijheid met den geliefden zoon, van ongestoorde gemeenschap met allen, die tot dezelfde gemeenschap des gezins behoo-

ren, van tijdelijke voorziening in al het noodige. Ziedaar wat de mensch behoeft. Maar ziedaar ook wat Jozef zijnen vader toezegt, maar wat, in oneindig hoogeren zin, de Heere Jezus den Zijnen heeft toegezegd, namelijk: met Hem in het paradijs te zijn, de vereeniging van al de leden met het hoofd, de volle verzadiging des heils.

Evenwel oordeelt Jozef, dat hij zijn voorstel door allerlei drangredenen nog moet versterken. Hij wijst daartoe op de *kwade tijden* die aanstaande zijn, „want er zullen nog vijf jaren des hongers zijn;" hij toont de *mogelijke gevolgen* daarvan voor Jakob en zijn gezin aan, „opdat gij niet verarmt, gij en uw huis en alles wat gij hebt." Hij legt nadruk op de *gewisheid der zaak*, daar de broeders zelven met Benjamin het met eigene oogen zien; „en ziet uwe eigene oogen zien het en de oogen van mijnen broeder Benjamin, dat mijn mond tot u spreekt. Ten laatste bezigt hij de vermelding van *eigen grootheid* en aanzien als drangreden, om vader Jakob, die reeds zoo oud was, te bewegen. „En boodschapt mijnen vader al mijne heerlijkheid in Egypte en alles wat gij gezien hebt." Ja, in den drang der liefde *legt hij den broederen het als plicht op*, zijn vader tot hem aftebrengen. „En haast u en brengt mijnen vader herwaarts af."

Dat *vijftal* drangredenen geldt voor vader Jakob, indien deze misschien niet dan met moeite te bewegen zoude zijn, om op zijn ouden dag het land te verlaten, waar zijne vaderen begraven lagen, en waar hij zelf voorzeker wenschte, ook eenmaal begraven te worden. Voor de broeders zijn die drangredenen niet noodig, voor hen heeft Jozef de dadelijke *blijken* eener broederlijke liefde. „En hij viel aan den hals van Benjamin zijnen broeder en weende; en Benjamin

weende aan zijnen hals..." Wat aandoenlijk tooneel! de twee zonen van ééne moeder thans voor het eerst, na jaren scheidens, in elkanders armen!

En hier verwacht gij, dat wij bij dit aandoenlijk tooneel wat langer zullen stil staan, om met bewegelijke woorden u de macht dier gewaarwordingen te schetsen, zoo dat gij daarvan iets aan uw eigen hart gaat gevoelen. Gij verwijlt zoo gaarne bij zoo aangrijpende en weemoedvolle tafereelen. Hierin zullen wij u evenwel moeten teleurstellen. De vermelding van het feit zelf zonder meer, treft duizendmaal dieper, dan eene uitvoerige teekening en overdadige schildering, die zich vergrijpt aan den eenvoud en de schuchterheid van het zuiver gevoel. Daaraan maakt zich die richting in de kunst, die den averechtschen hartstocht naar werkelijkheid zoekt voldoening te geven, tegenwoordig maar al te veel schuldig. O, laat ons den bijbel trachten natevolgen, die bij het vermelden van dergelijke gebeurtenissen, ook hier wederom, steeds even sober en spaarzaam is.

De bijbel tracht gewis niet de natuur optesmukken, maar evenmin haar geweld aantedoen. Een verdichter zoude wellicht, om den adel van Jozefs karakter in te schooner licht te plaatsen, en om aan de oprechtheid der verzoening te eerder te doen gelooven, Jozef opgevoerd hebben als eerst den oudste omhelzende. Dat doet de goede trouwe bijbel niet. Ook het natuurlijk gevoel heeft zijn rechten; en wat wonder, dat Jozef dan eerst zijn jongsten, zijn vollen broeder aan het trouwe broederhart drukt? Maar daarom heeft hij zijne andere broeders niet minder lief. „En hij kuste al zijne broederen en hij weende over hen."

En zie, wat grootheid en aanzien niet hadden vermocht, wat schoone beloften niet konden uitwerken, waartoe

vele woorden en betuigingen van hartelijkheid niet bij machte waren geweest, dat wrocht onmiddellijk de eenvoudige en ongekunstelde uiting van het gevoel. Zij bande de vrees, en lokte de wederkeerige vertrouwelijkheid uit. „En daarna spraken zijne broeders met hem.” Mijne lieven! wanneer al uwe pogingen om medegevoel op te wekken schipbreuk leden, laat dan uw gevoel eenvoudig spreken; en wat gij door al het andere niet kondet verwerven, zult gij dikwijls daardoor alleen mogelijk maken: dat men u gaat vertrouwen, dat men moet gelooven in uw gevoel, omdat men gedwongen werd, te deelen in dat gevoel.

Eene zoo buitengewone gebeurtenis kon niet lang verborgen blijven, en wat wel eene zaak van huislijken aard en van bijzondere familie-aangelegenheid scheen te zijn, moest toch wel in ruimeren kring de algemeene aandacht wekken, omdat in de geheele zaak personen gemengd waren, die een openbaar karakter droegen. ’t Is wel jammer, maar ’t is toch waar, dat hooggeplaatste personen als ’t ware het recht schijnen te verliezen om ook hun innige familiebelangen en huislijke feestelijkheden te hebben. Ook daarom is een hooge staat zoo weinig te benijden, omdat hij zich zoo weinig met het stille familieleven verdraagt.

Hoe hooger men geplaatst is op de maatschappelijke ladder van eer en aanzien, hoe minder men ook genieten kan van die anders zoo liefelijke en weldadige huislijke feesten; hoe minder men ons vrij laat, om met onze diepe en oprechte rouw en droefheid alleen te blijven. O, in den hoogen staat ligt als een ontwijding van al hetgeen het huislijk leven aangenaam en heilig maakt. Wat de eenvoudigste burgerman menigmaal vrij kan genieten, moet dikwijls een koning zelfs zich ontzeggen: met de zijnen stil en genoe-

gelijk op een huislijken feestdag bijeen te zijn, en daarbij een stil, eigen „te huis" te hebben.

Weldra was ook naar buiten bekend geworden, wat er met Jozef en zijne broeders was geschied. „Als dit gerucht in het huis van Pharao gehoord werd, als men zeide: Jozefs broeders zijn gekomen! was het goed in de oogen (naar het oordeel) van Pharao en in de oogen van zijn knechten." Indien gij den indruk, dien de verzoening der broeders naar buiten maakte, wilt beoordeelen, let dan op haar uitwerkselen: eene algemeene goedkeuring (vs. 16), de koninklijke bekrachtiging (vs. 17—18), en de uitgebreidste volmacht (vs. 19— 20), aangaande al zijne voornemens met zijne verwanten, Jozef geschonken.

In zake van billijkheid en recht, te beoordeelen naar de uiting van het gevoel, is het groot publiek de geschikte rechter gewis niet. Het volgt te zeer den sterksten indruk en stelt zich te veel partij voor hem, die het luidste roept of 't erbarmelijkst schreit. Ook daarom is dat bekende woord, dat de stemme des volks als de stemme Gods is, in strijd met de waarheid te achten. Maar in weerwil van dit alles mag de algemeene goedkeuring van onze omgeving in zake van gevoel als een gunstig teeken beschouwd worden; evenzeer als de algemeene afkeuring ons een waarschuwend teeken moet zijn, dat bij ons, al wanen wij ook het tegendeel, niet alles goed en waar is.

Op dezen bijval, aan Jozef door de mannen van het koninklijke huis op zijne edele daad geschonken, volgde ras de koninklijke waardeering en de bekrachtiging van al hetgeen Jozef omtrent zijne broeders en zijn vader zich had voorgenomen en reeds had uitgesproken. „En Pharao zeide tot Jozef: zeg tot uwe broederen, doet dit, laadt uwe beesten en trekt heen, gaat naar het land Kanaän, en neemt uwen vader en uwe huis-

gezinnen en komt tot mij en ik zal u het beste van Egypteland geven, en gij zult het vette dezes lands eten."

En om te toonen, hoezeer het hem daarmede ernst was, maakte de koning daarvan een opdracht aan Jozef, wien hij daartoe de meest uitgebreide volmacht of machtiging gaf. Dit is toch de beteekenis de volgende, anders moeilijk te begrijpen woorden: „Gij zijt toch gelast." Dat wil zeggen: Pharao machtigde Jozef, om in zijnen naam den broeders te zeggen: „doet dit, neemt u uit Egypteland wagenen voor uwe kinderkens en voor uwe vrouwen en voert uwen vader en komt. En uw oog verschoone uw huisraad niet; want het beste van gansch Egypteland zal het uwe zijn."

Wat voor Jakob en zijne zonen als een verzoek van Jozef moest gelden, werd nu voor hen een koninklijk bevel; dat zij wel moesten opvolgen, omdat zij voor den leeftocht hunner gezinnen geheel van de Egyptische voorraadschuren afhankelijk waren. Zoo zorgde de Heere in Zijne wonderbaar wijze voorzorg, dat Zijn woord, tot Abraham gesproken, in Jakob en de zijnen vervuld moest worden. Maar ook met hoeveel teedere liefde en zorgvuldige goedheid, als van eene liefhebbende moeder, waakte Hij, dat de vervulling van Zijn woord voor de kinderen des Verbonds niets dan zegen en ook tijdelijken voorspoed bracht.

Zoo merkt gij het ook wederom in deze weinige verzen der Schrift, al wordt dat ook hier wederom niet met even zoovele woorden uitgedrukt, hoe waar het is, dat, als het juiste oogenblik is gekomen, alles moet samenloopen, allen moeten medewerken, om den wil Gods en den raad des Heeren te volbrengen. Alles en allen moeten medewerken, opdat Gods wil geschiede. Dure tijd en hongersnood, zonde en wraakzucht, gevoel des harten en kinderliefde, volksgunst en koninklijke macht, alles wordt ondergeschikt en dienstbaar ge-

maakt aan den wil van dien God, die getrouw is in de vervulling van Zijn woord, en die ook de harten der koningen leidt als waterbeken, maar die evenmin door eene, tusschen beiden ingekomen, zonde Zijn van eeuwigheid vast besloten voornemen kan laten verijdelen. Anders immers zoude de zonde sterker zijn dan God zelf. Hoe jammerlijk zoude het anders ook bovendien met den mensch gesteld zijn, die door den val Adams de voorbestemde zaligheid had verbeurd.

De koning des lands zelf moest zich met de kinderen Jakobs, met het bondsgeslacht in betrekking stellen. Hij, de zoon Chams, vertegenwoordigde geheel Egypte en aldus het gansche heidendom; en in hem noodigt de geheele heidenwereld het zaad des Verbonds uit, om in zijn midden te komen wonen. Hier reeds begint in de geschiedenis de groote tegenstelling van Israel en de volkeren. Ook wil de Heilige Schrift dit doen uitkomen, door in 't vervolg van de broeders steeds te spreken als van de „zonen Israels." Deze uitdrukking wijst steeds op hun gesamenlijk en zelfstandig bestaan, als eigen stam en volk tegenover de andere natiën en volkeren.

Al aanstonds blijkt de waarheid dezer opmerking in het eerstvolgende vers, dat wij nu te behandelen hebben en dat melding maakt van het begin der volvoering van den last door de zonen Jakobs, die hier evenzeer met hun bondsnaam worden genoemd. „En de zonen van Israel deden alzoo." Onder hen is thans ook Jozef, die met hen wordt medegerekend, om het volle aantal der kinderen Israels voortestellen en vooraftebeelden. „Zoo gaf Jozef hun wagenen,naar Pharao's bevel; ook gaf hij hun teerkost op den weg. Hij gaf hun allen, ieder één, wisselkleederen; maar Benjamin gaf hij driehonderd zilverlingen en vijf wisselkleederen."

Was het om andermaal de broeders te beproeven, of wel ter opvolging der onwillekeurige opwelling van eene natuurlijke toegenegenheid, dat Jozef zijn broeder Benjamin zooveel beter dan zijne andere broeders bedacht? Wij gelooven liefst het laatste, want voor het eerste zoude hij, nà der broederen gebleken trouw, geen den minsten grond meer gehad hebben. Ja, de kennis van der broederen karakter en wederkeerige trouw deed hem gewisselijk oordeelen, dat hij eene dergelijke onderscheiding voor zijn jongsten broeder, die met hem van ééne moeder was, nu veilig kon wagen. Hij had toch ook bij Benjamin, den minst schuldige van allen, en wien hij evenwel zoo grooten schrik had aangejaagd, waarlijk wel iets goed te maken.

Bij dit alles vergat hij zijnen ouden vader niet. „En zijnen vader desgelijks zond hij tien ezelen, dragende van het beste van Egypte, en tien ezelinnen, dragende koren, brood en spijze voor zijnen vader op den weg." 't Is wel goed, dat de bijbel soms voorzichtig genoeg is, om uitvoerig te zijn. Anders schrijft men hem allerlei ongerijmdheden toe. Zoo ook hier. Immers de zeventig taalsmannen en ook de latijnsche bijbel meenen dat dit „desgelijks" wil zeggen, dat Jozef ook zijn vader wisselkleederen toezond, terwijl het niets anders beteekent dan onze Hollandsche uitdrukking: „als volgt" te kennen geeft, en die eene of andere opsomming of opgave vooraf gaat.

Jozef begreep, dat hij nu, op last des konings handelende en Jakob in diens naam uitnoodigende, ook voor de uitrusting en behoeften van de verre reis had te zorgen. Al de kosten wilde hij liefst op zich nemen; daarom gaf hij overvloed van koren mede; en opdat het blijken mocht hoe gaarne hij dit deed, en hoezeer hij naar aller komst verlangde, voegde hij er ook „brood en toebereide spijze" aan toe; opdat Jakob

en de zijnen te eerder bij hem zouden zijn, door geene voorbereidende werkzaamheden langer dan noodig was opgehouden.

Nadat alles aldus was beschikt, nam men nog eens wederkeerig hartelijk afscheid van elkander. Want dit is wel de eigenlijke beteekenis van de woorden, die nu volgen: „En hij zond zijne broeders heen en zij vertrokken." Nog éene ernstige en noodige waarschuwing voegt Jozef aan het afscheid toe, „en hij zeide tot hen: verstoort u niet op den weg." Zoo luiden reeds de oudste vertalingen en opvattingen van deze woorden; en met recht, naar de beteekenis en houding der oorspronkelijke woorden. De latere verklaarders zien, zonder genoegzamen grond, daarin een bemoediging, alsof Jozef had willen zeggen: gaat heen en vreest niet op den weg.

Onze kantteekenaren omschrijven de bedoeling van Jozefs waarschuwing zeer juist, als zij de tekstwoorden door de bijgevoegde randaanteekening trachten op te helderen: „te weten, niet te twisten en tegen elkander vertoornd te worden wegens hetgeen gij mij in voortijden gedaan hebt." Maar had Jozef, zoo vraagt ge, nu nog iets dergelijks van zijne broeders te vreezen? — 't Is den mensch eigen, om van een eenmaal bijgelegden twist en eene eenmaal toegedekte zonde telkens weer optehalen, om, nu het ongelijk voor ieder zichtbaar werd, zich zelven nog voor een deel daarvan te verontschuldigen, door te onderzoeken hoe het toch eigenlijk kwam. Dat is letterlijk tot niets nut, en leidt tot niets goeds. Vriendschappelijk begint men dan menigmaal van het oude wederom te spreken, en eindigt menigmaal in nieuwe vijandschap en twist. Dat wilde Jozef voorkomen, dat men op den weg niet in verwijten en beschuldigingen uitbrak, gelijk hij die immers reeds van Ruben had gehoord (H. 42 : 28).

Het schijnt wel, dat de broeders Jozefs trouwhartige waarschuwing opgevolgd hebben. Ten minste, „zij trokken op uit Egypte en zij kwamen in het land Kanaän tot hunnen vader Jakob. Toen boodschapten zij hem, zeggende: Jozef leeft nog, ja, ook is hij regeerder in gansch Egypteland! „Welke verrassende tijding voor dien grijsaard, die op iets dergelijks wel het minst verdacht kon zijn. Het bloed scheen hem als naar het hart terug te vloeien, het werd hem koud om het hart (wajaphag, juist het tegenovergestelde van wajichar = hij ontstak), en 't scheen alsof hij van schrik versteef en het geheel bestierf. „Toen bezweek zijn hart; want hij geloofde hen niet.' Zouden deze weinige woorden ons niet kunnen leeren, dat men niet van vreugde sterft, en dat, indien men evenwel bij de blijmare ineenzinkt, dit niet geschiedt door de blijdschap zelve, door die tijding verwekt; maar door het ongeloof, waarmede die tijding wordt begroet, zoodat men aan hare waarheid geen geloof slaat. Niet de waarheid, niet de blijdschap doodt, maar slechts het ongeloof.

Het ongeloof Jakobs ontsproot niet zoozeer uit wantrouwen in zijne zonen, als wel uit de grootte der verrassende blijdschap, die hij te groot eene zaak acht en te zeer in overeenstemming met zijne vurigste wenschen, om waar te kunnen zijn. Wij willen soms enkele dingen niet gelooven, omdat wij ons niet durven wagen aan de smart der teleurstelling, indien zij eens niet waar mochten zijn en wij ons in onze meening daaromtrent bedrogen zouden hebben. De broeders zochten 's vaders ongeloof wegtenemen door de woorden te herhalen, die Jozef tot hen gesproken had. Dat hielp eenigszins. Maar om des menschen ongeloof, ook in tijdelijke dingen, geheel te breken, is er meer noodig dan woorden. Dan moeten daden en teekenen de

geloofwaardigheid des woords komen bevestigen. Daarin is dan het teeken der waarheid gegeven.

Ook de Heer beriep zich immers, bij het ongeloof aan zijne woorden onder zijne tijdgenooten, op zijne werken. „Want de werken," zoo spreekt Hij, „die Mij de Vader gegeven heeft, om die te volbrengen, getuigen van Mij, dat Mij de Vader gezonden heeft" (Joh. 5 : 36). Aldus getuigt de mond der waarheid dit ook bij andere gelegenheden van zich-zelven (Joh. 10 : 25, 37 en 15 : 24). Daarom bevestigden ook de profeten en apostelen de waarheid van hunne goddelijke zending, door de wonderwerken, als door van God gegeven teekenen. „Maar, daarom ook, als zij (de broederen) tot hem (hun vader) gesproken hadden al de woorden van Jozef, die hij tot hun gesproken had, en dat hij de wagenen zag, die Jozef gezonden had, om hem te voeren, zoo werd de geest van Jakob, hunnen vader, levendig."

Misschien bleef hij evenwel nog voor zich staren of met gebogen hoofd luisteren naar de aangename woorden, die zijne ooren bereikten en zijn hart troffen; wellicht waren de broeders, wanende dat hun vader hun nog geen geloof schonk, nog altijd voortgegaan met hem te verhalen van Jozefs grootheid, eer en aanzien in dat vreemde land. Misschien hadden zij, om hun beweren te staven en hun vader nog meer te overtuigen, gewezen op de rijke geschenken en kostbare wagenen, door Jozef gezonden. Toen viel Jakobs blik op dit alles en stond hij levendig op en sprak: „Het is genoeg!, mijn zoon Jozef leeft nog!" Alsof hij daarmede zeggen wilde: al het andere, grootheid, geschenken en gaven, dat alles is minder; 't is genoeg dat hij leeft. Zijn besluit is ras genomen: „Ik zal gaan, en hem zien, eer ik sterve!"

'k Weet niet, of gij die merkwaardige naamsverwis-

seling opgemerkt hebt, die hier aan 't slot van het hoofdstuk voorkomt en zooveel waarheid, kracht en levendigheid aan de geheele voorstelling der zaak bijzet. Indien gij er geen acht op geslagen hebt, doe het dan nog en vraag u-zelven eens af, wat die snelle en gewis niet doellooze verwisseling der namen Israel en Jakob beteekenen mag in die woorden: „Zoo werd de geest van Jakob, hunnen vader, levendig en Israel zeide: „het is genoeg."

Als de geest in Jakob bij Jabbok levende werd, werd hij Israel (Gen. 32 : 28), naar des Heeren woord: „uw naam zal voortaan niet Jakob heeten, maar Israel." Weldra evenwel, dit bleek ons menigmalen, kwam de oude Jakobs-natuur weer boven, hoewel hij een Israel was. Het nieuwe leven schijnt wel eens weer in te slapen. Maar zoodra de levendgemaakte geest in Jakob wederom levendig werd, was hij wederom Israel. Zoo is dan Israel niets dan de levendgemaakte Jakob, en indien deze door de levendigheid des geloofs of der geloofswerkzaamheden zich daarvan bewust wordt, is hij voor eigen gevoel, in de verzekering des geloofs, een Israel.

Vergeet nooit dat een levende ziel nog niet altijd is een levendige ziel. Het leven kan er zijn en de levendigheid gemist worden; het eenmaal geschonken heil blijft aanwezig, maar de vreugde des heils is er niet altijd; het wezen des geloofs is innerlijk onaantastbaar, maar het welwezen of gezond en recht bestaan des geloofs wordt wel eens aangerand. En als dit bij u zoo is, mijn lieve broeder of zuster! wil dan eens denken om de aaneenschakeling der gedachten, in Gods Woord hier gegeven: Jakob geloofde niet en zijn hart bezweek. Daar is verband tusschen niet gelooven, dat wel onderscheiden moet worden van ongeloof, en tusschen bezwijken.

Daarop zag hij de wagenen, d. i. de teekenen door zijn zoon gezonden en de geest van Jakob werd levendig en Israel zeide en trad op met vernieuwd geloof. Op het teeken van Gods gunst en trouw herleeft menigmaal het bezwijkend geloof. Kon het met u ook eens zoo zijn!

Weet gij, wat ook in de woorden van den aartsvader, en nog wel in hooge mate, onze bijzondere aandacht verdient? De levendigheid der aandoening, zegt ge, die er zoo krachtig in doorstraalt, en ook hier wederom getuigenis geeft van den aanschouwelijken en innig waren verhaaltrant des bijbels. Daarenboven, zoo voegt gij er aan toe, de snelheid en beslistheid van keuze bij den ouden man, de rasse omkeer van gewaarwordingen in dat oude hart, dat nog niet zoo oud was, om niet meer van vreugde te kunnen opspringen of reeds alle jeugdige kracht en moed te derven. Ja ook dit alles is wel waardig, om er met wat meer nauwlettendheid bij stil te staan. Maar wat we bedoelen, is toch nog iets anders.

O, wat u in deze woorden Jakobs zoo bijzonder trof, zoo hervat gij u, is nog niet allerminst de rasse en besliste keuze, die zich uitspreekt in dit: „ik zal gaan," maar nog veel meer dat vast en kinderlijk geloof, dat hem op dien hoogen leeftijd doet verwachten, dat hij zijn zoon nog eenmaal zal zien. Want niet slechts wil hij naar Jozef heen gaan, maar ook gelooft hij hem te zullen zien. Dat is niet maar een wensch, maar een zekere en kalme hoop, die het geloof ten grondslag heeft en bouwt op de verwachtinge des Heeren.

Voorzeker is dat bergen-verzettend geloof een merkwaardig verschijnsel, dat heen wijst op de macht en de trouw des Heeren, die ook aan en in Jakob-Israel Zijn woord waar maakte, het woord dat Hij elders gesproken heeft: „die in het huis des Heeren

geplant zijn, dien zal gegeven worden te groenen.... in den grijzen ouderdom zullen zij nog vrucht dragen (Ps. 92 : 14, 15). De jongen zullen moede en mat worden, maar die den Heere verwachten, zullen de kracht vernieuwen (Jes. 40 : 31).

O, in het geloof is den mensch eene hooge macht des levens gegeven, waardoor het bloed reiner en frisscher, waardoor het met meer kracht en warmer door de aderen des levens stroomt; waardoor men nog in den ouderdom den blijden levensmoed en rijke geestdrift van het kind en van den jongeling zal zien. Wie oud geworden het geloof mist, weet niet welk behulpsel des levens en welke bron van innerlijke verheuging hij wel mist. Wie, oud geworden, niet tot geloof is gekomen, is in alles dubbel oud, en door leeftijd en door geestelijke machteloosheid.

Weet gij, wat ons zoo bijzonder in Jakobs woorden trof? Dat hij ook in dit oogenblik van hooge vreugde blijft denken om zijnen dood. Dat kenmerkt den ernstigen man, dat hij een man is van moed, besliste keuze en kinderlijk geloof, en dat hij evenwel, of liever juist daarom, gewaagt van de nabijheid zijns doods. „Eer ik sterve," zoo spreekt hij, alsof hij den dood reeds naderende zag en daarom allen tot haast wil dwingen. Dat Jakob aldus spreekt, 't is niet, omdat de vrees voor den dood zijn ziel heeft bekropen; deze is zwaarmoedigen karakters anders wel eigen; maar 't is, omdat hij van de onbestendigheid des levens is overtuigd; en dat is een trek van het ernstig karakter. — En dat ernstige karakter moet men hebben, zal men tot dat kinderlijk geloof kunnen doorbreken, en kracht hebben tot die besliste keuze, waardoor de liefelijke verwachting voortdurend wordt gaande gehouden. Aan ernst heeft men voor al wat waar is behoefte; en ernst, ware ernst ontbreekt den meesten menschen.

Jakob verkreeg misschien dien zoo noodigen ernst, doordien hij dacht aan de mogelijkheid des doods. Maar nu hij dien ernst eenmaal had, bezat hij ook den moed, om zonder vrees en verschrikkinge te durven denken aan den dood, en kalm te kunnen zeggen: „eer ik sterve." Dat komt overal in zijne woorden uit, steeds denkt hij om zijn dood, bij Jozefs verlies (37 : 35), bij Benjamins heengaan (42 : 38), bij de tijding van Jozefs leven (45 : 28), bij zijn staan voor Egyptes koning (47 : 19), steeds en overal draagt hij de gedachte aan den dood met zich om. Zoude hij daardoor misschien in zijn leven zooveel gearbeid hebben voor het leven, ook voor het eeuwig leven?

Daarom ook kan de Schrift van dezen Jakob, gelijk van Abraham en Izaäk getuigen, „dat zij in het geloof gestorven zijn en beleden hebben, dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren. Want die zulke dingen zeggen, betoonen klaarlijk, dat zij een vaderland zoeken" (Hebr. 11 : 14). En indien zij aan dat vaderland gedacht hadden, van hetwelk zij uitgegaan waren, zij zouden tijd gehad hebben om weder te keeren; maar nu zijn zij begeerig naar een beter, dat is, naar het hemelsche. Zoo gij niet den moed hebt, om te denken aan een beter vaderland daar boven, zult gij ook niet het rechte genot kunnen smaken in het vaderland hier beneden.

Maar wat toch mag dezen Jakob op dit oogenblik aanleiding gegeven hebben, om met blijdschap aan den dood te denken? Want zegt ge, en wederom te recht, de gedachte aan den dood op zich zelven kan het hart niet tot vreugde oproepen, omdat er geen kiem des levens in den dood zelven, en dus evenmin in de gedachte daaraan kan gelegen zijn. Uit de gesprekken over den dood ontkiemen soms gedachten des levens; dit is waar, maar dan steeds door het zaad des levens

zelf en niet door de gedachte des doods. Wat dan mag bij Jakob de aanleiding geweest zijn, dat hij nu eensklaps met blijdschap denkt om het spoedig sterven.

Hij heeft de woorden Jozefs gehoord, al de woorden van Jozef, die hij tot zijne broeders gesproken had, en daaronder gewis ook deze: „doch God heeft mij voor uw aangezicht henen gezonden, om u een overblijfsel te stellen op de aarde en om u bij het leven te behouden door eene groote verlossing." O, Jakob heeft de groote en heerlijke bondsgedachte van „het overblijfsel" voor zijne ooren hooren uitspreken. Zijn hart heeft het heilgeheim begrepen.

Zie, omdat God zich een overblijfsel gesteld heeft van eeuwigheid, en omdat die God getrouw is tot in eeuwigheid, daarom, ook indien de mensch gestorven is, zal hij overblijven, die met eene groote verlossing gekocht is voor de eeuwigheid.

In het begrip van het overblijfsel ligt reeds de gedachte der onsterfelijkheid opgesloten. Het eeuwige, de geest is onvergankelijk.

PSALM 97 : 7.

Gods vriend'lijk aangezicht
Heeft vroolijkheid en licht
Voor alle oprechte harten
Ten troost verspreid in smarten.
Juicht, vromen, om uw lot;
Verblijdt u steeds in God;
Roemt, roemt Zijn heiligheid:
Zoo word Zijn lof verspreid
Voor al dit heilgenot!

JAKOB-ISRAEL IN EGYPTE.

GENESIS XLVI—L.

Dit laatste hoofddeel van Genesis omvat een vijftal hoofdstukken, die te samen het bondsgeslacht ten inhoud hebben.

Het eerste hoofdstuk beschrijft deszelfs komst in, (H. 46), het tweede deszelfs verhouding tot Egypte (H. 47). Het derde vermeldt deszelfs afronding door de opname van Jozefs zonen (H. 48); het vierde voorspelt deszelfs toekomst (H. 49), en het laatste eindelijk wijst op deszelfs toekomstige uitleiding. (H. 50).

't Is de vervulling van het Woord Gods, die het verbond, met Abraham gemaakt, bevestigt aan zijn zaad. Daarom treedt de naam Abrahams en de belofte aan dezen geschied, weer op den voorgrond (H. XLVIII—L). De ontwikkeling der bondsgedachte wordt tot een aanvankelijk rustpunt gebracht (H. 48 : 4; 50 : 24).

Zoowel aan het goddelijke als aan het erfelijk (H. 48 : 22; 49 : 29; 50 : 32) recht Israels op het land Kanaän wordt vastgehouden. In dit alles blijkt de vastigheid der trouw Gods, maar ook de heiligheid van Zijn onschendbaar recht.

Bovendien komt de eenheid van het geheele boek Genesis, door de ontwikkeling van éene enkele gedachte des Verbonds, helder uit. Het boek Genesis vormt een doorloopend en goed afgerond geheel.

XXI.

HET BONDSGESLACHT MET DEN VADER DES BONDSVOLKS NAAR EGYPTE VERTROKKEN.

Genesis XLVI : 1—34.

Inhoud: Onderscheid en overeenkomst van Ps. 104 en 105; Calvijns inhoudsopgave van Ps. 105; het juist inzicht der bijbelschrijvers in het geheel der geschiedenis; Stephanus en Ps. 105; Ps. 105 over Jozefs geschiedenis. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: het geheiligd vertrek uit het erfland (vs. 1—7); het te saam opgetrokken bondsgeslacht (vs. 8—27); de aankomst in het land der vreemdelingschap (vs. 28—34).

Het geheiligd vertrek uit het erfland. Terugblik op de voorgaande hoofdst.; eenheid der laatste vijf hoofdst.; de indeeling van het onderdeel: de voorbereiding Jakobs (vs. 1), de wijding Gods over diens voornemen (vs. 2—4), de optocht van het geheele geslacht (vs. 5—7). — Beër-Seba eene plaats der herinneringen; eene plaats des gebeds; slachtoffers zijn er niet om God tot genegenheid te bewegen, maar in den weg der middelen noodig; de verwisseling des naams; hoe God roept; Jakobs bereidwilligheid; bij name geroepen; verband tusschen beide; het woord der openbaring; vrees in Jakobs ziel; Gods woord daarvoor bewijs; hoe de worstelende ziel van haar vrees bevrijd wordt door de herhaling van vroegere beloften. Aan de beloften heeft de ziel niet genoeg; niet het jawoord der bruid, maar de bruid zelve is het eigenlijk doel; Gods aangezicht gaat mede; teeken van Gods liefde gegeven in de zorg onzer verwanten; wie zal de oogen ons toedrukken? De tocht begonnen en tegelijk de liefdezorg der kinderen. De Heer maakt het goed; eerst moet men vader zijn om der ouderen zorg te kun-

nen waardeeren, vergelden nooit; groot voorrecht Jakobs; de verhuizing van het geheele geslacht.

Het te saam opgetrokken bondsgeslacht (vs. 8—27): een drietal merkwaardigheden: de orde der kinderen, de voltalligheid van het geslacht en de eenheid der bondsfamilie. Geen klauw achtergebleven! wat de orde der optrekkende kinderen bepaalde. Lea's kinderen voorop, Ruben en zijn kroost, Simeon volgt, dan Levi, eindelijk Juda. Nog een zevental zonen in de rij; Dina's naam genoemd; Jakob medegerekend bij de 33; Zilpa met 16 zielen; Rachels twee zonen, te samen 14 zielen; Bilha's zevental; al te samen zeventig; de symbolische beteekenis van zeventig; getal der volheid; hoe ontstaan uit zeven maal tien. — De eenheid en ondeelbaarheid bij de voltalligheid van het geslacht; ook Sera genoemd. De plaats en het aanzien der vrouw in het Oude Testament; de optelling geschiedt hier naar de moeders. Jozef niet, Manasse en Ephraïm medegeteld onder het optrekkend geslacht; de opgave van Stephanus niet in tegenspraak met de Schrift; aanvulling en verbetering in stee van tegenspraak. Eenheid en afronding door den volkshoogmoed omgezet in omtuining en afsluiting; vleeschelijk en geestelijk Israel; alles genade.

De aankomst in het land der vreemdelingschap (vs. 28—34): vooraf bereid (vs. 28), lang verwacht (vs. 29), met blijdschap begroet (vs. 30), wijselijk geregeld (vs. 31—34). Juda voorop gezonden; het land Gosen; de landaard; met den Heere optrekken; Jozefs verlangen niet onredelijk; Jozefs langdurig stilzwijgen eenigszins gerechtvaardigd; zijn getrouwheid aan den voorvaderlijken godsdienst; ook het edelste karakter kan men door zekere vragen verdacht maken; Jozef wilde God niet vooruitloopen; Jozef geloofde God op Diens woord. De ontmoeting van vader en zoon; Jakobs eerste woord; wat hem aan het leven bond; Jakob en Simeon; de vervulde hoop geeft verzadiging des levens; onvervulde wenschen; des geloovigen niet bereid zijn voor den dood; losmakende genade; bereidheid voor, niet altijd teeken van de nabijheid des doods. — Jozefs overleg; zelf is het beste; veehoudende stand; Egypte's kastewezen; Jozefs voorzorg en beleid; wijze opdracht aan de broeders; van de onkunde of zonde eens anderen gebruik te maken is nooit edel; iets anders is het van onze kennis een verstandig gebruik te maken; aldus handelt Jozef; dwaasheid van te spotten met vreemde volkeren en landsgebruiken; God heeft gezorgd dat er

een Gosen was voor het bondsgeslacht; wat God gebruikt om ons van de wereld af te houden; de smaad der wereld voor de geloovigen heilzaam; gevaar van een dagelijkschen omgang met de wereld. Besluit.

Ps. 105 : 10, 13.

Aan den honderd-en-vierden psalm sluit zich de honderd-en-vijfde zoo juist en zoo uitnemend aan. Terwijl gene Gods deugden tracht te verheerlijken, door die te doen aanschouwen in de werken des heelals, bedoelt deze dezelfde verheerlijking van Gods deugden in de leiding der geschiedenis. Deze psalm bezingt den lof des Heeren, — aldus vat Calvyn zijn inhoud samen, — en roemt Zijn bijzondere genade, aan Zijn uitverkoren bonds-volk om niet bewezen. Opdat het verbond met Abraham gesloten ook voor diens nageslacht zoude blijken te zijn, een kracht des levens, een band des heils en een ladder der heiligheid.

Daartoe worden dan enkele grepen in Israels geschiedenis gedaan en enkele merkwaardige feiten daaruit in het licht gesteld. Opmerkelijk blijft steeds, gelijk bij een Stephanus en Paulus (Handd. VII en XIII), het scherp en juist inzicht der bijbelschrijvers in het geheel der gebeurtenissen van het volk Israel. Zoodat zij meestal in enkele woorden en weinige zinnen geheel het verborgen doel, de aaneen geschakelde opvolging en den innigen samenhang der feiten u weten aantegeven, en dus, als van eene hoogte neerschouwende, het kort en juist overzicht der geschiedenis bieden. Dat kon aldus slechts door het licht en de leiding des Heiligen Geestes.

Zoo is 't voorzeker ook bij den Psalmist, op wien de Evangelist Stephanus bij zijne merkwaardige rede gewis terugzag. 't Is bij beiden dezelfde gang der gedachten, hetzelfde beloop der ontwikkeling, dezelfde voorop-

stelling van het Verbond Gods met Abraham gesloten. Ook hier geldt het, dat het eene deel des Woords het ander toelicht en verklaart. Hoe juist teekent ons Ps. 105 den tijd, den strijd en het einde van Jozefs lijden! Hoe wordt daar alles in verband gebracht met het woord Gods, dat, zelf een kracht, ook de voorspelling en eindelijk de vervulling bracht! (Ps. 105 : 19) Maar ook hoe wijst datzelfde woord ons aan, dat dit alles is naar den vrijmachtigen Raad Gods en in Zijn wijs bestuur, opdat „Israel vreemdeling zoude worden in het land van Cham." (Ps. 105 : 23).

Van dien tocht van het bondsgeslacht Israels met den vader des bondsvolks naar Egypte, en dezen als bedoelde uitkomst en door God aldus gewild gevolg van Jozefs verheffing, verhaalt ons Gen. 46. Allereerst worden wij bepaald bij het geheiligd vertrek uit het erfland (vs. 1-7) daarna, ten tweede, bij het te samen opgetrokken bondsgeslacht (vs. 8—27), en ten laatste bij de aankomst in het land der vreemdelingschap (vs. 28—34).

Het was geene kleine zaak, maar veeleer eene moeilijke beproeving in het leven van den aartsvader, om op zijn ver gevorderden leeftijd, zich, en dat voor zoo langen tijd, naar het vreemde land van Cham te begeven. Daarin lag de vrijwillige verwijdering van den beloofden erfgrond opgesloten. Mocht hij dit? 't Was misschien het gewichtigste keerpunt in zijn leven, dat een beslissenden invloed zoude hebben, niet slechts op zijne verdere levensdagen, die reeds ten einde spoedden, maar ook op de ontwikkeling van zijn nageslacht, dat als 't ware pas begon.

Wat zoude er van dat nageslacht, het beloofde volk des verbonds, worden in dat geheimzinnige land van

Egypte, waar zijn zoon wel heerschte, maar waar nog veel meer de knechtelijke zin der kinderen Kanaäns heerschappij voerde? Zoude hij den tocht daarheen ondernemen? (H. 46) Welke zoude dan de verhouding zijner zonen en dochteren tot de inboorlingen des lands wezen? (H. 47) Welke de eindelijke toekomst van het afgezonderde volk des eigendoms? (H. 48, 49) En zoude dit volk ooit naar het beloofde erfland wederkeeren? (H. 50) Op al deze vragen, die gewis ook Jakobs ziel benauwden, geeft ons het eerstvolgend vijftal hoofdstukken, in de ontwikkeling van het beloop der gebeurtenissen, een geleidelijk en bevredigend antwoord.

Maar eer deze daar waren, had de aartsvader voor eigen gemoed licht en leiding noodig, om met vrijmoedigheid in deze gewichtige zaak te kunnen handelen. Daarom zal hij ook niet voor goed uit het land der vreemdelingschappen zijner vaderen vertrekken, voordat hij eerst het aangezicht van den God zijns vaders Izaks gezocht heeft. Eerst daarna zal de tocht van Beër-Seba uit geschieden. Wel had men alles voor de afreis gereed gemaakt, de uit Egypte door Jozef gezonden wagens en andere hulpmiddelen werden mede gereed gehouden; maar eerst moest des Heeren wil Jakob duidelijk gebleken zijn, voordat men al te samen tot den langen tocht af- en optrok.

Wat zijn later naamgenoot aanraadt, om niet maar op eigen gezach en naar eigen willekeur de reis te aanvaarden, maar die optenemen, „als de Heere wil en wij leven" (Jak. 4 : 15), dat ook wilde Jakob: naar den wil, op het woord en in den weg des Heeren voorttrekken. Om dit te doen uitkomen, verwijlt de Schrift ook ietwat langer bij het geheiligd vertrek uit het erfland (vs. 1—7).

Eerst wordt de voorbereiding Jakobs (vs. 1)

ons gemeld, daarna de wijding Gods over het voornemen van den aartsvader uitgesproken (vs. 2—4), en ten laatste de optocht van het gansche geslacht beschreven. „En Israel verreisde met al wat hij had en hij kwam tot Beër-Seba en hij offerde offeranden aan den God van zijnen vader Izak."

Zoo was Jakob dan in de laatste Kenanietische stad, op zijn tocht van Hebron naar Egypte, reeds aangekomen. Beër-Seba was de zuidelijkste stad, gelijk Dan de meest noordelijkste geacht werd. Vandaar het spreekwoord „van Dan tot Beër-Seba" om het gansche land aan te duiden (Richt. 20 : 1; 1 Sam 3 : 10 enz.). Dat Beër-Seba bood Jakob merkwaardige herinneringen aan. Daar stond eens Abrahams eikenboom (Gen. 21 : 33), daar was ook Izaks altaar geweest (Gen. 26 : 25). Als hij deze stad had verlaten, was hij onmiddellijk op weg naar Egypte. Mag hij daar heen gaan? Eenmaal had de Heere dit zijnen vader Izak verboden (Gen. 26 : 2). Gewaagt hij daarom misschien van den God zijns vaders Izaks? Wij weten het niet.

Op diezelfde plek hadden Abraham en Izak aangebeden. Daar wil ook hij zijnen God zijne offers wijden. 't Waren slachtoffers nog in het heilige land gebracht, hetzij om daarmede eene gelofte te betalen, hetzij dan om daarmede Gode zijnen dank te bewijzen, of wel om daarop een antwoord des Heeren voor zijne ziele voor te bereiden en te ontvangen. Wij weten wel, dat onze God door geen offer tot het genadig antwoord bewogen kan worden; maar in den weg der middelen zenden wij toch ook het offer onzer gebeden tot den Heere op. En ook zijn wij daartoe geroepen in een weg van afhankelijkheid en gehoorzaamheid, naar het woord: „Zoekt en gij zult vinden! Roept Mij aan in den dag der benauwdheid!"

En de Heere antwoordde Jakob, „en God sprak tot Israel in gezichten, gelijk eens tot Abraham (Gen. 15 : 1), des nachts en zeide: Jakob, Jakob! en hij zeide: hier ben ik." Verscheidene zaken zijn hier optemerken. Eerst wederom die verrassende naamsverwisseling van Israel en Jakob. Wij moeten hier wel onderscheiden tusschen de persoonlijke en aartsvaderlijke betrekking van Jakob. In de eerste bleef hij zijn eigen, ouden naam behouden; in de tweede, in betrekking tot God en het bondsvolk, heet hij Israel.

Het tweede wat wij hier niet voorbijzien moeten, is de wijze, waarop de Heere Jakob op Zijn wil en antwoord voorbereidt. De Heere deelt dit niet aanstonds mede, maar tracht eerst de aandacht van het hoorend oor te wekken en te spannen, door Jakob bij name te noemen, en dien naam in den aanroep nog wel te herhalen. Zoo had diezelfde God, die zich steeds gelijk blijft, het vroeger ook bij Abraham gedaan (Gen. 22 : 11), zoo deed Hij het later ook bij Samuel (1 Sam. 3 : 10). Toch geschiedde het bovenal dan, wanneer eenige onverwachte mededeeling Gods moest geschieden.

Bovenal moet gij ook daarbij op twee dingen letten: ten eerste op de bereidwilligheid Jakobs, die aanstonds gereed is, om op de eerste aanmaning naar den Heere te luisteren, en aldus, gelijk de meeste andere bijbelheiligen, ons door zijn voorbeeld een dergelijke wilvaardigheid predikt. Ten tweede moet gij niet vergeten, dat die bereidheid des geestes er bij Jakob gewis niet zoude geweest zijn, indien de Heere zijn naam niet met kracht en klem had genoemd en in zijne ziel doen weerklinken. Want niet in de voorbereidselen Jakobs, maar in de neerbuigende goedheid Gods lag de grond en het levensbeginsel van Jakobs gewil-

ligheid. Maar 't is ook de belofte: „uw volk zal zeer gewillig zijn op den dag uwer heirkracht (Psalm 40 : 3)."

Dan ook komt de Heere met Zijn woord der openbaring. „En Hij zeide: Ik ben die God, uws vaders God; vrees niet van af te trekken naar Egypte." Zoo vangt het antwoord des Heeren aan, dat hij laat volgen op het geheiligd vertrek des aartsvaders; maar zoo ook geeft Hij daarover Zijne goddelijke wijding en goedkeuring. Naar den regel, dat het woord Gods steeds een antwoord is op de verborgen behoeften en nooden van het geloovig hart, mogen wij veilig aannemen, dat er in Jakobs ziel eene zekere vrees woonde, om naar Egypte te gaan. Hij wist voorwaar niet, wat hem daar wachtte. Daarom zeide de Heer: „vrees niet."

Maar om alle vrees te kunnen afleggen, moet de worstelende en angstige ziel eerst weten, met wien zij te doen heeft, en wie het eigenlijk is, die haar tot moed opwekt. Niemand anders dan de Heere zelf kan de ongeruste ziel gerust stellen. Maar daarom noemt de Heer ook Zijn eigen Naam, dien Hij bij de worsteling Jakobs niet aldus heeft genoemd. Hij is de Bondsgod Abrahams en Izaks, die zich met velerlei beloften verbonden heeft, om hun God te zijn en de God van hun zaad. En deze beloften kunnen niet falen; ten allen tijde houden zij heur kracht. Daarom herhaalt de Heere voor Jakobs ooren de vorige toezeggingen (Gen. 13 : 16; 16 : 10; 17 : 2; 22 : 17; 26 : 24; 35 : 11): „Want ik zal u aldaar tot een groot volk zetten."

En wederom, — ik hoop dat gij dit bij eigene zielsondervinding moogt weten — en wederom heeft de geloovige er eigenlijk niet genoeg aan, dat des Heeren beloften met hem medegaan, ten veiligen geleide hem medegegeven. Hij heeft zijnen God zelven noodig. Dat

beleed Mozes, als hij op des Heeren aandoenlijke vraag: moet Mijn aangezicht dan met u mede trekken? het bevestigend antwoord gaf. O, de Heere weet zoo juist, wat het kind Gods noodig heeft: niet maar het jawoord en de gewisse toezegging van de bruid, maar de bruid zelve. Daarom liet de Heere op de meer algemeene en meer verwijderde belofte voor de toekomst en Jakobs geslacht nog eene meer bijzondere volgen voor het heden en voor Jakobs persoon.

„Ik zal met u aftrekken naar Egypte, en Ik zal u doen (weder) optrekken, mede optrekkende." Door deze woorden is Jakob nu verzekerd van des Heeren eigen geleide op zijnen weg; en nu ook koestert hij niet meer de vrees, dat men zijne beenderen niet in het dierbaar graf zijner vaderen zal bijzetten. Ook dat zeide de Heere hem toe, hem dus met het goddelijke antwoord voorkomende op zijn geheimen en onuitgesproken angst. Immers de Heere zoude met hem weder optrekken naar Kanaän.

En hem wordt daarvan een verblijdend teeken gegeven. In het land der vreemdelingen zal hij toch door eigen vleesch en bloed, door eigen verwanten en magen omringd en verzorgd worden. Want zijn meest dierbare zoon, „Jozef zal zijne hand op uwe oogen leggen;" d. i. u de oogen eenmaal toedrukken. — Ach, dat heeft niet ieder vader, dat hij zijne kinderen aan zijn sterfbed vereenigd mag zien. Hoe menigmaal geschiedt niet juist het tegenovergestelde, dat niet een zoon den vader, maar deze zijnen zoon, ach, zoo vroeg gestorven, de oogen moet sluiten. En bij hoe menig gezin sterven niet ouders en kinderen ver, ver van elkander! Immers had Jakob reeds lang iets dergelijks met Jozef gevreesd. Nu was hij gerust gesteld.

Nu begint ook aller tocht. „Toen maakte zich Jakob op van Beër-Seba." En reeds begon de vrien-

delijke zorg der kinderen, door den Heere den grijzen aartsvader toegezegd, zich te openbaren. „En de zonen van Israel voerden Jakob, hunnen vader, en hunne vrouwen, op de wagenen, die Pharao gezonden had, om hen te voeren. En zij namen hun vee, en hunne have, die zij in het land Kanaän geworven hadden, en zij kwamen in Egypte, Jakob en al zijn zaad met hem."

Ja, waarlijk de Heere trok mede op, gelijk Hij het had beloofd. Zie, wat gemakken op de reis, welken voorspoedigen tocht, wat geriefelijkheden op den weg hadden Jakobs kinderen niet aangebracht. Jozef had voor wagenen gezorgd; de andere zonen namen alle moeiten op zich; zij „voerden" hunnen vader. Deze had zich met niets te bemoeien. Alles ging goed en geregeld, waakzame oogen hielden voor alles zorg. Zoo past het, dat kinderen den ouders de moeite uit de handen, maar ook van het hart nemen, waar en hoe zij dit maar kunnen. In hun jonger jaren hadden Jakobs zonen hun vader het leven wel eens moeilijk gemaakt.

Hoe veel anders was dit nu. Nu waren er onder, die zelven kinderen hadden, en dan leert men zijne ouders, hun zorg en toewijding voor onze jeugd eerst recht waardeeren. Maar niet ieder wordt het gegeven, het verdriet in de jeugd aan zijne ouders berokkend, in hunnen ouderdom door het tegendeel weer te vergoeden. Och, of alle zonen en dochteren er wel om denken mochten, dat menige ouderdom verbitterd is door de gedachte, dat men in zijne jeugd den ouderdom onzer ouders niet genoeg heeft ontzien, noch vriendelijk daaraan is tegemoetgekomen.

Het was een groot voorrecht voor vader Jakob, dat hij zoo met al zijne kinderen mocht optrekken en dat hij niets behoefde achter te laten. Zoo kon het blijken, dat de kleinzoon van dien Abraham, die door geen heidenschen koning, maar door God alleen wilde rijk

gemaakt worden, voorwaar niet als een arme bedelaar, zonder have of goed, in het vreemde land aankwam. Wat Israel later in Egypte bezat en daaruit medenam, dat had het zelf daarin gebracht, „hun vee en hunne have," al wat zij als aanzienlijke en veerijke herdersvorsten in overvloed bezaten, dat hadden zij, door noesten vlijt en onder den zegen Gods, „verworven" en bijeengebracht.

Jakob bracht alles, wat hem toebehoorde, naar Egypte over, zoodat het in waarheid de verhuizing en tijdelijke overplanting van een geheel geslacht kon heeten. Daarom wordt nog eens herhaald: „Zijne zonen en de zonen zijner zonen met hem; zijne dochteren (dus ook de vrouwen zijner zonen) en zijner zonen dochteren en al zijn zaad bracht hij met zich in Egypte." En zoo werd vervuld wat de Heere voordezen tot Abraham gesproken had: „Weet voorzeker, dat uw zaad vreemd zal zijn in een land, dat het hunne niet is" (Gen. 15 : 13). Daarom moest ook het geheele geslacht medegaan, en in welken zin dit bedoeld wordt, moge de volgende opgave van het te saam opgetrokken bondsgeslacht (vs. 8—27) nog duidelijker doen inzien.

Niet doelloos werd die breede en volledige opgave van Jakobs geslacht in de gedenkrollen der heilige Schrift opgenomen. Zooals daar die lange en breede lijst voorkomt, moet zij ons drie dingen leeren: de aangegeven orde der kinderen, de voltalligheid van het geslacht en ten laatste de eenheid van de gansche bondsfamilie. Gelijk het eenmaal, naar het bevel des Heeren, bij den uittocht der Israelieten uit Egypte, van Mozes lippen klonk: „er zal niet een klauw achterblijven" (Ex. 10 : 26); zoo was het ook bij den intocht van het bondsgeslacht.

Daar mocht niemand van het uitverkoren geslacht in het land der vervloeking achterblijven.

Gelijk Jakobs vrouwen en kinderen bij zijne ontmoeting met zijnen broeder Ezau in zekere orde waren opgesteld (Gen. 33 : 1), zoo geschiedde het ook, maar in eenigszins gewijzigde orde, bij Jakobs vertrek naar Egypte. Het viertal vrouwen, dat Jakob had, niet de opvolging van den leeftijd, bepaalde de orde van den optocht. Voorop gingen de kinderen van Lea, die, hoe wederrechtelijk Jakob ook toegevoegd, evenwel de oudste rechten had. Voorop ging Ruben, die met zijn viertal zonen, Hanoch, Palla, Hezron en Karmi, den langen trein van zonen en dochteren opende.

Dan volgde Lea's tweede zoon Simeon met zijn zestal zonen, waarvan de jongste, met name Saul, uit eene Kenanietische vrouw was geboren; hetgeen hoogst waarschijnlijk van de andere vijf: Jemuel en Jamin, Ohad, Jachin en Zoar niet kon gezegd worden. Aan dezen sloot zich Levi met zijn welbekend drietal aan: Gerson, Kehath en Merari. Van Juda's zonen mist gij er twee: Er en Onan, door des Heeren hand vroegtijdig om hunne zonden gedood. Toch is er nog het drietal, want Perez en Zoar hadden, na Sela, hun plaats ingenomen; en daarbij kwamen dan nog Perez' zonen Hezron en Hamul.

Laat ons u nog op dat volgend zevental kloeke zonen mogen wijzen. De eerste vier Tolo, Puwa, Job en Simron behooren aan Issaschar; dat laatste drietal, Sered, Elon en Jahleel aan Zebulon. Hiermede zijn de kinderen Lea's voltallig. Maar neen, nog ontbreekt aan onze opsomming Lea's dochter, Dina, die, door Sichem onteerd, wellicht ongehuwd is gebleven en in de opgave van Lea's kinderen hier mede bij name genoemd wordt. Maar „dit zijn de zonen van Lea, die zij Jakob gebaard heeft in Paddan Aram met Dina,

zijne dochter. Al de zielen zijner zonen en dochteren waren drie en dertig. „Dit laatste getal verkrijgt ge niet, zonder Jakob zelven er ook bij te tellen.

Niets natuurlijker in het gewoon beloop der dingen, dan dat aan de kinderen Lea's zich die kinderen Jakobs aansloten, die den eersten het naast waren, namelijk „de zonen en dochteren van Zilpa, die Laban aan zijne dochter Lea gegeven had en die Jakob deze zestien zielen gebaard had." Eerst was er Gad met zijn zevental: Zifjon en Haggi, Schuni en Ebzon, Eri en Arodi, en ten laatste nog Arléi. Achter zijn vollen broeder Gad aan komt de andere zoon Zilpa's, namelijk Aser met vier zonen: Jimna en Jisva, Jisvi en Berija, benevens eene dochter Sera hunne zuster en twee kleinzonen, kinderen Berija's, namelijk Heber en Malchiël.

Nu volgen in de optelling der namen de beide kinderen Rachels, Jakobs meest geliefde vrouw. Zij had slechts twee zonen: Jozef en Benjamin. Van dezen had Jozef er ook twee zonen, Manasse en Ephraim, hem in Egypteland geboren uit Asnath, de dochter van Pothiphera, den overste te On. Maar Benjamin was van al Jakobs kinderen de rijkste in zonen. Tweemaal vijf noemt ons de Schrift: Bela en Becher en Asbel, Gera en Naäman, Echi en Rôs, Muppim en Huppim en dan nog Ard. Dit zijn de zonen van Rachel, die Jakob geboren zijn, al te samen veertien zielen.

Het laatste zevental, dat den trein der zonen en dochteren sluit, zijn de kinderen en kleinkinderen „van Bilha, die Laban aan zijne dochter Rachel gegeven had en zij baarde dezelve aan Jakob; zij waren allen zeven zielen. Eerst Dan met zijn eenling, Chusim en dan Naphthali met zijn viertal: Jahseël en Guni, Jezer en Sillem. „Al de zielen, die (aldus) met Jakob in Egypte kwamen, uit zijne heup gesproten, uitge-

nomen de vrouwen van de zonen van Jakob, waren allen zes-en-zestig zielen. „Daarbij kwamen dan nog het drietal, dat reeds in Egypte was, Jozef en zijn beide zonen benevens vader Jakob zelven, die bij het geslacht van Ruben was medegeteld, en zoo „waren al de zielen van het huis (stamhuis) van Jakob, die in Egypte kwamen, zeventig."

Dat getal zeventig, uit zevenmaal tien geboren, komt hier niet maar zoo toevallig, gelijk men wel zegt, en wordt evenmin doelloos door de heilige bijbelschrijvers genoemd. Dat merkwaardige getal, uitdrukking van voltalligheid, keert telkens in Gods woord en ook daarbuiten in verband met de heilige geschiedenis terug. Dat zelfde zeventigtal komt in de volkerenopgave van Gen. X voor, is merkbaar in de zeventig oudsten door Mozes voor Gods aangezicht te stellen, werd door Israel als heilig geacht, waarom ook het sanhedrin uit zeventig leden bestond, en waarom men misschien ook voor de vertaling der Heilige Schrift in 't Grieksch zeventig mannen stelde.

Zeventig, zoo heeft men terecht opgemerkt, bestaat uit de getallen tien en zeven, te samen vermenigvuldigd. Beide getallen hebben steeds in de Heilige Schrift en bij Heilige zaken van den godsdienst eene symbolische beteekenis. Tien is het getal der te voltooien menschelijke ontwikkeling, en zeven de aanwijzing van den voleindigden arbeid Gods. Zeventig is aldus het uitgedrukte zinnebeeldig getal voor het volk Gods en voor het uitverkorene geslacht, dat door God uit de menschen is uitverkoren. Daaraan beantwoordt het voltallige geslacht van den aartsvader, dat te samen uit zeventig zielen bestond, als het optrok naar Egypte en daar als een heilig geslacht te midden van de kinderen Chams ging wonen.

Bij die duidelijk aangegeven voltalligheid van het bondsgeslacht wordt in deze, schijnbaar minder beteekenende, lijst van namen ook nog wel bijzonder de nadruk gelegd op deszelfs eenheid en ondeelbaarheid voor het recht en de wet. Wanneer al de leden van eenig gezin, geslacht of volk uit denzelfden wortel zijn gesproten, aan dezelfde leiding gehoorzamen, in dezelfde richting voortgaan en, daarbenevens, bewust of onbewust, naar hetzelfde einddoel streven, dan is door en in dit alles ook aller eenheid gebleken. De enkele deelen en leden zijn dan al te samen ondergeschikt aan het eene geheel, dat alles beheerscht. De meest belangrijken geven dan niet allereerst den toon aan, en ook de anders minst beteekenenden, die op zichzelven voorbij gezien zouden worden, ontvangen beteekenis door hunne opname in en hunne verhouding tot het ondeelbaar geheel.

Zoo was het met het uitverkoren geslacht als het naar Egypte optrok. Zie, ook de vrouwen en kinderen worden niet slechts medegeteld, maar ook bij name genoemd en daartegenover ontvangt hij, die het hoofd van allen is, zelfs geene afzonderlijke plaats, maar wordt opgenomen in de reeks van Lea, wier eerstgeborene Ruben was. Vandaar dat gij in die eerste rij er drie-en-dertig en niet twee-en-dertig telt, omdat Jakob er bij gerekend wordt. Uit diezelfde opmerking vloeit voort, dat niet slechts Dina, de dochter Lea's, maar ook Sera, de dochter Asers, met name worden opgevoerd.

Maar al te zeer doet men zich, bij de zelfverheffing en ingenomenheid met zichzelven, — die gij bij de geboren naam-Christenen maar al te veel ziet, — maar al te zeer doet men zich in die kringen te goed op de eereplaats, die aan de vrouw is gegeven; ja zelfs, en te recht, meet men de maat der beschaving bij eenig volk af,

naar de maat der eere en onderscheiding, die men der vrouwe biedt. Dat is goed en wel; maar dat men daarbij steeds wijst op de mindere plaats, die onder het Oude Testament aan de vrouw werd toegekend, is minder goed en waar.

Wilt gij zien, hoe hooge plaats reeds in de dagen der aartsvaders de vrouw innam, in de ordeningen niet slechts van het gezellig leven, maar zelfs in de geledingen en regelingen van staat en maatschappij, let er dan op, hoe ook bij deze opgave van namen, de indeeling geschiedt naar de moeders; hoe ook de ongehuwde vrouwen te gelijk met de zonen eene eigene plaats innemen, en reeds hier het voorspel bieden der latere dochters van Zelafehad (Num. 27 : 1), die naar Gods woord, naar recht en wet, als wettige erfdochters voor het wettig erfdeel van haren gestorven vader mochten optreden.

Die eenheid van het bondsgeslacht staat bij de optelling der namen voorop. Daarom worden ook Jozef met zijn beide zonen Manasse en Ephraim reeds hier opgenomen; hoewel uit het vervolg toch zal blijken, dat deze, in Egypte geboren en opgevoed, eerst later door Jakobs plechtigen wil in het bondsgeslacht zijn ingelijfd. Toch treden zij reeds op onder de B'né-Israel, de kinderen Israels. Dit is de eigenaardige volksnaam, waarmede het bondsgeslacht in onderscheiding van alle andere volkeren, natiën en stammen wordt genoemd, en dat hier (vs. 5) het allereerst in de Schrift voorkomt.

Na die uiteenzetting, die misschien wat uitvoerig schijnt, zult gij te beter begrijpen, waarom hier het getal zeventig aan het einde der opgave uitdrukkelijk wordt aangegeven; niet slechts om de voltalligheid, maar ook om, door de afzondering, de eenheid van het bondsgeslacht voor te stellen. Daarom wordt in

de heilige geschiedenis ook steeds op dat oorspronkelijk getal gewezen (Ex. 1 : 5; Deut. 10 : 22).

Dat de opgave der namen in Num. 26 : 28—37 eenigszins verschilt van degene, die wij hier vinden, is lichtelijk te verklaren uit het verschijnsel, dat sommige personen twee namen hadden; gelijk dit ook het geval was met Jethro, den schoonvader van Mozes, met Petrus, Mattheus en anderen. Sommige namen hebben bij verschillenden klank toch dezelfde beteekenis, zooals Zohar en Zerah, die beide glans beteekenen. Aldus kunnen al die schijnbaar niet te vereffenen verschillen zeer gemakkelijk verklaard worden.

Wanneer gij hier nu nog opmerkt, dat Stephanus in zijne rede (Hand. 7 : 14) gewaagt van vijf en zeventig zielen, waaruit het geslacht Jakobs zou hebben bestaan; dan ligt ook hierin geen onderlinge tegenspraak der Schrift, maar juiste overeenstemming met hetgeen in Gen. 50 : 23, Num. 26 : 28 en 1 Kron. 7 : 14 wordt verhaald van de vijf zonen Manasse's en Ephraims. Dezen worden dan bij de zeventig geteld, omdat zij geboren waren, voordat Jozef de aartsvader was gestorven. Zoo zult gij menigmalen in Gods Woord nauwkeurige overeenstemming en aanvullende verbetering vinden, waar oppervlakkigheid en betweterij aanstonds de Schrift op tegenspraak meenden te kunnen betrappen.

Maar wat nu, naar de bedoeling der Schrift en de meening des Heiligen Geestes, zag op voltalligheid, afronding en eenheid, dat werd door den volkshoogmoed der Israelieten omgezet in omtuining, afzondering en afsluiting! Alsof er nu buiten dat zeventigtal en deszelfs afdalende lijnen des geslachts geene zaligheid meer was. Alsof God aan het geslacht van Abraham, bij den intocht in Egypte tot zeventig geworden, was gebonden, wat de zielen betreft, die tot de eeuwige

zaligheid uitverkoren en geroepen waren. Wel wilde de Heere God, dat uit dit geslacht de Zaligmaker Jezus Christus geboren zoude worden; maar ook, opdat door en in Hem uit alle volkeren, natiën en tongen zouden worden toegebracht.

Indien dezen dan ook niet naar den vleesche kinderen Abrahams en Israels waren, zouden zij evenwel, door de wederbarende genade Gods en des Heiligen Geestes, het geestelijk Israel ingelijfd zijn. — Laat ons nooit vergeten, hetgeen Jakobs nageslacht maar al te zeer gedaan heeft, dat de Heere God Zijne onverdiende zegeningen en vrijmachtige voorrechten der genade ons niet schenkt, om onze zelfzucht daarmede te voeden en om ons hoogmoedig daarop te goed te doen; maar om ook anderen tot zegen te zijn, en, als wij dit door de macht der omstandigheden niet kunnen, om dien zegen ten minste te bidden.

Ook om voor Egypte ten zegen te zijn, al bleek dit niet aanstonds, moest Jakob met de zijnen naar Egypte aftrekken. Ook daartoe werd de aankomst in het land van Cham zoo voorspoedig gemaakt. Daarvan gewaagt het slot van het hoofdstuk, waarmede wij ons nu bezig houden. (vs. 28—34). Wij leeren die kennen als vooraf bereid (vs. 28), lang verwacht (vs. 29), met blijdschap begroet en ten laatste wijselijk geregeld (vs. 31—34). En zoo blijkt dan ook daaruit wederom, hoe het goddelijk albestuur en de regelende werkzaamheden der menschen samenvallen en samenwerken, om den Raad Gods te volbrengen, die voor het uitverkoren en afgezonderde volk ook een uitverkoren en afgezonderde plek gronds wilde.

Dat veilige oord, waar het kroost der belofte een drietal eeuwen achtereen zou wonen, ver verwijderd van de zedelooze inwoners des lands Kanaän, wordt in den

bijbel Gosen genoemd. Reeds had Jozef dit aangewezen (Gen. 45 : 10), en, op dat woord afgaande, zond Jakob nu ook zijnen meest vertrouwden zoon Juda vooraf daarheen; opdat deze zelf eerst den weg zou leeren kennen, om daarna den anderen leden van zijn geslacht tot veiligen gids daarheen te kunnen verstrekken. „En hij zond Juda voor zijn aangezicht heen tot Jozef, om voor zijn aangezicht aanwijzing te doen naar Gosen."

Waar lag die landstreek? Gij zult haar het veiligst in Beneden-Egypte en aan de oostzijde van de rivier de Nijl zoeken. Ten oosten paalde Gosen aan de woestijn van steenachtig Arabië, die tot aan het land der Philistijnen (Ex. 13 : 17 en 1 Kron. 7 : 21) zich uitstrekte Ten westen stroomde de Nijl, die den kinderen Israels een overvloed van visschen verschafte, welke spijs bij de Egyptenaren over 't geheel voor onrein werd gehouden. Gewis was Gosen niet ver verwijderd van Jozefs woonplaats, daar hij slechts, gelijk uit het vervolg blijkt, zijn wagen behoefde te laten inspannen, om zijne verwanten en zijn stervenden vader te bezoeken. Waarschijnlijk was toen Memphis, door de profeten Mof of Nof genoemd (Jes. 19 : 13) de toenmalige koningsstad.

Het land zelf bestond uit uitgestrekte weiden en akkers, uitermate geschikt voor veeteelt en akkerbouw, en naar het getuigenis van den koning zelven, „het beste des lands." Dat de koning met dit beste des lands niet, gelijk sommigen meenen, kostbaar huisraad en zaken van weelde bedoelde, blijkt genoegzaam uit zijn volgend woord: „dat zij van het v e t t e d e s l a n d s zouden eten". (Gen. 45 : 18, 20). Overigens lezen wij toch ook, dat Jakobs zonen hun vee (miknéhem), maar ook hun roerend goed, hunne „have" (rechusâm) met zich mede voerden; zoodat zij geene toevoegselen van de Egyptenaren behoefden. De wagenen, die hun gezonden werden, om hen naar Egypte overtevoeren, gingen

aldus met hen naar Egypte terug en bleven het eigendom des lands.

Naar het land Gosen dus; dat door Jozef zijnen broederen was toegezegd, en welks vruchtgebruik door den koning aan Jozefs verwanten was bekrachtigd; daarheen zond Jakob zijnen zoon Juda vooraf. Dezen had de vader als een beproefd en vertrouwd leidsman leeren kennen uit hetgeen met Benjamin was geschied; in hem had hij misschien reeds iets grooters dan in zijne andere zonen gezien, in hem wellicht den stamvader van den komenden Christus herkend, gelijk hij dit op zijn sterfbed uitdrukte (Gen. 49 : 10). Aan diens leiding wil hij zich en de zijnen dan ook gaarne overgeven, „En zij kwamen in het land Gosen." — O, gewis als men met den Heer, op des Heeren Woord en in Zijne hoede optrekt, dan zal men komen waarheen men wil; indien namelijk onze wil daarbij in overeenstemming is met den altijd heiligen wil van God.

Nadat aldus de komst van het bondsgeslacht in het land Gosen zorgvuldig was voorbereid en geschied, wachtte Jozef ook niet lang, om zijnen ouden vader het hartelijk „welkom" toe te roepen. Die komst had hij immers reeds lang verwacht, met brandend verlangen had hij daarnaar uitgezien. Zijne wagenen stonden reeds lang gereed; en nu de blijde tijding van des vaders komst zijne ooren had bereikt, „spande Jozef zijnen wagen aan en toog op, zijnen vader Israel tegemoet, naar Gosen."

Aan de keuze en kunstige schikking der woorden zoude men bijna zeggen, dat de Schrift hier wel eenigszins het driftig verlangen van Jozef doet uitkomen, waardoor hij er toe gebracht werd, zelf de hand aan het werk te slaan, om te eerder zijn vader te ontmoeten. 't Is alsof wij hem kort en snel het haastig bevel aan den rijknecht hooren geven: naar Gosen! Daar

waren reeds zijne verwanten aangekomen en zijn harte klopte van een machtig verlangen, om den geliefden vader eindelijk terug te zien.

Hij had dien dag zoolang verwacht! Twee en twintig jaren was het geleden, dat hij de ouderlijke woning verlaten had; en sinds dien tijd was het bericht der broeders de eerste tijding aangaande zijn vader geweest. Maar, zoo zegt ge, en schijnbaar met recht, indien Jozef dan zoo sterk naar zijn vader en al de zijnen verlangde, waarom liet hij, de machtige heerscher, wien allerlei hulpmiddelen ten dienste stonden, dan geen onderzoek naar de zijnen doen? Waarom deed hij zijnen ouden vader, wiens verdriet hij toch begrijpen kon, niets van zijn bestaan en hoogheid weten?

Was dit niet ondankbaarheid en schuldige vergetelheid, te schuldiger, omdat zij opzettelijk was? Opzettelijk? Ja, want bij de naamgeving Manasse's, zeide Jozef zelf: „God heeft mij het gansche huis mijns vaders doen vergeten" (Gen. 41 : 51). Kan het niet bij Jozef geweest zijn dat hij zich, eenmaal in hoogheid geplaatst, gelijk het den meesten gaat, eenigszins schaamde voor zijne mindere verwanten? Of omgekeerd, was het misschien schaamte over zich zelven, dat hij den godsdienst der vaderen verzaakt had, met eene Egyptische priesterdochter gehuwd en hij, een kleinzoon Abrahams, in het geslacht van Cham ingelijfd was geworden?

Hoezeer men toch reeds door vragen iemands karakter in verdenking kan brengen! Ach, dat dit zoo menigmalen de handelwijze van zoovelen is, die aldus zonder zich zelven te beschuldigen, zelfs op het edelst karakter een smet weten te werpen. Gij stemt toe, dat indien Jozef *spreekt* van vergeten, hij daarmede toont, dat hij *niet* heeft vergeten, en dat hij dan ook nog slechts de moeite bedoelt, die men hem in de ouder-

lijke woning aangedaan had. Dat woord is juist een bewijs van Jozefs groote ziel, die zelf niet peinsde op eene mogelijke wraak, maar die alles den Heere in handen had gegeven.

In die laatste opmerking is ons wellicht de sleutel van het geheim gegeven. Omdat Jozef God niet vooruitloopen wilde, daarom kon hij wachten, totdat God zelf hem eenmaal schenken zoude, waarnaar zijn hart verlangde. Dat dit eenmaal geschieden zoude, daaraan behoefde hij niet te twijfelen; want hij had de droomen zijner jeugd, die hem voorspelden, dat vader, moeder en broeders tot hem komen zouden, om zich voor hem nedertebuigen. Indien Jozef nu aan de waarheid dier droomen en aan de trouw Gods in de vervulling geloofde; en alles doet zien, dat hij dit in oprechtheid deed; dan kon hij niet anders doen dan afwachten, zij het met schier onbedwingbaar verlangen, dat de Heere eenmaal dien dag en dat uur zou doen komen.

En dat uur was gekomen. God had de verwachting van den vromen, godvreezenden Jozef niet beschaamd... Zij waren er!.. Jakob en zijne zonen!.. Spoedig aangespannen! Naar Gosen! Wat duurt de weg lang, hoe snel zij ook langs den weg voortdraven. Zijn zij er nog niet?.. Daar is Jakob! Een oogenblik nog; „en als hij zich aan hem vertoonde, zoo viel hij hem aan zijnen hals en weende lang aan zijnen hals!”— Aandoenlijk schouwspel! Vader en zoon omarmen elkander en weenen aan elkanders borst, nadat zij twee-en-twintig jaar door eene wreede omstandigheid van elkander gescheiden waren geweest. Wie waagt het, de mengeling der aandoeningen, van blijdschap en weemoed, van dankbaarheid en droeve herinnering te malen. Laat ons ook hier met de teekening des bijbels tevreden zijn: vader en zoon konden weenen aan elkanders hart.

Eindelijk kon Jakob woorden vinden, om lucht te geven aan de blijdschap van zijn oud hart, dat als weder verjongd was geworden bij 't aanschouwen van den dood gewaanden zoon, maar ook nu bereid wordt gevonden om te sterven. De eigenaardige wijze waarop hij de blijdschap uit, waarop hij deze heuchelijke gebeurtenis juichende begroet, leert ons een dieperen blik slaan in zijn hart, en doet ons eenigszins vermoeden, welke gedachten hem al de jaren der scheiding van zijn geliefden zoon hadden vervuld en bezig gehouden.

„En Israel zeide tot Jozef: dat ik nu sterve, nadat ik uw aangezicht gezien heb, dat gij nog leeft.” Zoo was dat het dan, waarom Jakob nog altijd aan het leven had gehecht; 't was de stille, nooit uitgesproken, diep in zijn hart verborgen wensch en hoop, dat hij Jozef nog eens weder zien zoude aan deze zijde van het graf. Indien enkel deze wensch vervuld was, dan zoude hij willen heengaan, dan verwachtte hij van het leven niets meer, dat liefelijker en heerlijker kon zijn dan het weerzien van zijn kind, hem zoo wreed ontscheurd en zoo lang van zijn hart afgehouden.

Deze uitroep van den ouden Jakob doet ons aan den vreugdekreet van een anderen grijsaard denken. Beiden stonden aan den ingang van een geheel nieuw tijdperk der geschiedenis, beiden zagen met blijdschap op den gevonden zoon, beiden roemden zich gelukkig in dien lang verbeiden aanblik; en toch, hoe oneindig hoog staat de zielebede van den grijzen Simeon, — want dezen bedoelen wij — met het kindeken Jezus in den arm, boven den vreugdekreet van den ouden Jakob, wiens arm om Jozef was heengeslagen, terwijl hij rustte aan diens hart.

„Nu laat gij Heer! uwen dienstknecht heengaan in vrede; want mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien”

(Luk. 2 : 29). Hoe krachtig spreekt zich bij dezen Simeon het smachtend verlangen naar, zoowel als het liefelijke uitzicht op een zalig einde uit. Ook in Jakobs woord straalt de gewisheid des eeuwigen levens en het stille heimwee naar boven duidelijk door. Maar bij beiden was er iets, dat het verlangen naar de eeuwigheid temperde, en hen niet naar den dood deed verlangen, voordat nog een zekere wensch vervuld was.

Wat dit bij Simeon was weten wij. De Heer had hem geopenbaard, dat hij den dood niet zien zoude, voordat hij den Christus Gods gezien had. Maar ook bij Jakob was het iets dergelijks, gelijk wij vernamen. Hij had de hoop, dat hij den dood niet zien zoude, voordat hij zijn zoon had wedergezien. — Beide voorbeelden kunnen ons zeer veel aangaande ons zelven en onze verhoudingen tot de gedachten en verwachting des doods leeren kennen.

Daar is meestal nog een of ander onvervulde wensch, op wiens vervulling gedurende dit leven wij nog steeds hoopten en die zich tusschen onze ziel en onze bereidheid des doods stelt. Maar, mijne lieven! indien gij niet tot sterven zult bereid zijn, voordat ook uw laatste wensch aangaande u-zelven, uw gezin, uw kroost, uwe vrienden is vervuld, zult ge dan wel ooit bereid worden gevonden om te sterven? Bedenkt dit toch wel, dat het noch bij Jakob, noch bij Simeon een dier menigvuldige en dagelijks wederkeerende wenschen en begeerten betrof, maar wel éénen enkelen grooten wensch, die geheel hun hart en leven vervulde, en waarop òf het woord Gods óf eene bijzondere openbaring hun recht en hoop gegeven had.

Overigens kunnen ook de geloovigen hieruit nog iets leeren, aangaande hun nog niet bereid zijn om te sterven. De Heer zelf tempert soms in Zijne wijsheid ons onmatig en overspannen verlangen naar den hemel,

door ons nog eenen rechtmatigen, door Hem zelven verwekten maar nog niet vervulden, wensch te laten voor de aarde. Dan komen soms nog beloften des Heeren voor den tijd, wier vervulling wij nog mogen en moeten afwachten aan deze zijde van het graf. Daarin is dan mede een der werkzaamheden der losmakende genade Gods gelegen, dat Hij ons dien laatsten wensch op ons gebed nog inwilligt. Tot zoolange zullen wij moeten klagen: hoe kleeft mijne ziel aan 't stof!

Bereidheid voor is nog niet altijd een teeken der nabijheid van den dood. Na het uiten van zijnen wensch leefde Jakob nog zeventien jaren. Maar dit had de aartsvader met zijnen vader Izak gemeen en boven de meesten onzer voor, dat de gedachte aan den dood hem steeds voor den geest stond. Daarom leefde en getuigde hij ook, alsof deze in waarheid nabij was, daarom kon hij ook het tegenwoordige oogenblik, dat hem door Gods goedheid nog geschonken werd, te beter waardeeren. Steeds denkende om den dood, geniet men juist meer van het leven.

Nadat dan, gelijk ons uit al het voorafgaande is gebleken, de aankomst van het voltallig bondsgeslacht in het vreemde land van Cham vooraf godsdienstig door Jakob was voorbereid; nadat zij, door vader en zoon veel jaren met meer of minder hoop en vrees verwacht, eindelijk met blijdschap was begroet, diende, nu zij er was, ook het rustig en voortdurend verblijf geregeld te worden. In deze zoo noodige omstandigheid kwam bovenal weer de voortvarende ijver, de goede voorzorg en het schrander beleid van Jozef uit. Hoe Jozef dit alles met zorg overlegde, verhaalt ons het laatste viertal verzen (vs. 31—34) van dit hoofdstuk.

Jozef begreep het wel, dat men niet te lang, zelfs niet

zoolang aan het overigens oprecht en zuiver gevoel offeren mocht, dat onze tijdelijke belangen en de door ons te verrichten taak daaronder schade lijden. Ons gevoel mag noch de spanning der wilskracht breken noch het vuur van den ijver dooven. Evenmin als de smart dit mag, mag ook geen overmaat der vreugde, ons ongeschikt maken voor den arbeid, die ons wacht en die zoo dringend vereischt wordt, om in het tijdelijke te voorzien.

Met voortvarenden ijver treedt hij, die door zijn aanzien en invloed het recht had om tot den arbeid het teeken te geven, treedt Jozef voor het aangezicht zijner broeders en sprak tot hen van hetgeen hij thans goed en oorbaar achtte om gedaan te worden. Daar moest in het beramen en uitvoeren der noodige plannen eensgezindheid en overeenstemming bij hen allen zijn. „Daarna zeide Jozef tot zijne broederen en tot zijns vaders huis: ik zal optrekken en Pharao boodschappen en tot hem zeggen: mijne broeders en het huis mijns vaders, die in het land Kanaän waren, zijn tot mij gekomen."

Van vader Jakob wordt in deze rede Jozefs volstrekt geene melding gemaakt; niet omdat het Jozef en den anderen broeders aan den noodigen eerbied en het passend ontzach voor den ouden vader ontbrak, maar juist omdat zij den ouderdom van den grijsaard wilden ontzien en in alles hem sparen. Hij had lang genoeg gezorgd en gezwoegd; nu zouden zijne kinderen het voor hem gaan doen; hij moest met al die bemoeiingen niets meer te doen hebben. Och, dat de kinderen op lateren leeftijd het toch wat meer bedenken mochten, wat hunne ouders voor hen in hunne jeugd hebben gedaan en gedreven. Dan zouden zij gewis, als hunne zorgvolle jeugd voorbij was, ook wat meer zorg en liefde openbaren in en voor de oude dagen

hunner ouders. Daarop zoude de zegen des Heeren rusten, zoo gewis als Zijn vloek gedreigd wordt over elke ondankbaarheid der kinderen.

't Was wijs van Jozef, dat hij zelf de eerste wil zijn, die den koning van de aankomst zijner verwanten het bericht komt brengen. Niets beter dan de man zelf, wien de zaak zelve aangaat, en geen beter en trouwer boodschapper dan hij, die zelf bij de zaak het grootste belang heeft. Bovendien worden op deze wijze aanstonds vele verkeerde voorstellingen en scheve berichten afgesneden, die gewoonlijk in den mond van vreemde kondschappers zijn, en die zelden eenige tijding eenvoudig en waar, onverminkt en onopgesierd kunnen mededeelen. Wees gij zelf, indien dit kan en mag, de berichtgever van uwe zaak, opdat anderen die niet door hunne bijvoegselen en overdrijvingen bederven en verwringen.

Jozef had bovendien nog een bijzonder doel in het oog, als hij zelf aan den koning de tijding wilde brengen. Hij wilde die zoo inkleeden en daarin juist dat op den voorgrond doen treden, waardoor hij hopen kon, dat ook de koning aan Jakob en zijne zonen zoude vergunnen, zich, ver van den hofkring en diens verleidelijke omgeving, in het stil en landelijk Gosen te mogen ophouden. Daartoe zoude hij den koning zeggen: „En die mannen zijn schaapherders; want het zijn mannen die met vee omgaan; en zij hebben hunne schapen en hunne runderen en al wat zij hebben medegebracht."

De veehoudende stand behoorde hoogstens tot den laagsten stand, of wilt ge liever, tot de minste kaste. Ge moet weten, dat het volk der Egyptenaren in een zeker aantal afgezonderde en op zich zelven staande afdeelingen, die men kasten noemde, was gesplitst Aan het hoofd van allen stonden de krijgslieden, waar-

uit de koning was voortgekomen, dan volgden de priesters, geleerden enz. totdat men ten laatste aan de veehoeders of herders kwam, die de laagste volksafdeeling uitmaakten, maar waartoe dan de schaapherders nog niet behoorden. Dezen werden even als als de lijkbezorgers en doodendienaren voor onrein geacht. Wel werd ook al wat wol droeg of van wol gemaakt was bij den Egyptenaar voor onrein gehouden.

Op deze verkeerde en onrechtvaardige opvatting der Egyptenaren, waardoor maar al te veel onbillijks kon geschieden, rekende Jozef nu bij de boodschap, die hij zelf den koning wilde brengen. Daarin spreekt zich zoowel zijn goede voorzorg als schrander beleid uit. Immers, hij wilde van de eene zijde zijne broeders ver houden van de aanraking met de Chamieten, die eens voor Lot en de zijnen zoo gevaarlijk waren geworden; van de andere zijde moest hij zien te zorgen, dat zijne verwanten zich met eigen handenarbeid en van den akkerbouw konden onderhouden.

Daarom draagt hij zijnen broederen ook op, om als zij bij den koning ontboden werden, in denzelfden geest te spreken, waarin hij zich had voorgenomen dit bij den koning te doen. „Wanneer het nu geschieden zal (wat Jozef wel verwachten kon) dat Pharao ulieden zal roepen (bij zich ontbieden) en zeggen wat is uwe handtering? Zoo zult gij zeggen: uwe knechten zijn mannen, die van onze jeugd af tot nu toe met vee omgegaan hebben, zoo wij als onze vaders, opdat gij in het land Gosen moogt wonen: want alle schaapherder is den Egyptenaren een gruwel."

Maar, zoo vraagt ge hier, is het goed van de verkeerde inzichten en onjuiste begrippen van eenig volk behendiglijk gebruik te maken, om daaruit voor zich zelven partij te trekken en winst te doen? Maar wat wilt ge dan? Moest Jozef dan niet zijne met moeite

verworven kennis van den volksaard en de landsgebruiken aanwenden, om daarnaar te beoordeelen, wat voor de instandhouding der zijnen en van den voorvaderlijken godsdienst noodig was? Moest hij dan geene rekening houden met de gewoonten en inzettingen des lands?

Dwaas is hij die, vreemdeling in een land, of hooghartig en in dwaze vooringenomenheid met eigen vaderlandsche zeden, de landsgebruiken gaat bespotten; dwaas is ook hij die het tegendeel daarvan doet en in te groote meegaandheid en rasse ingenomenheid met andere volken en zeden, zijn eigen volkskarakter prijs geeft, om zich hals over hoofd te werpen in den stroom en de beweging van het vreemde volksleven. Wijs handelt hij daarentegen, die beide weet te bewaren en ook beide tot aller zegen weet aantewenden: het ontzach voor de zeden van het volk, waaronder men als vreemdeling verkeert, en den eerbied voor het karakter van het land en volk, waar men is geboren en waaruit men is voortgesproten.

Wat beoogde Jozef eigenlijk met zijn voorslag? Dat moeten wij wel in het oog houden, om deszelfs juist- en billijkheid wel te beoordeelen. Jozef kende door de opvoeding zijner jeugd en vroegtijdigen omgang in Jakobs huis den voorvaderlijken godsdienst, gelijk hij door ervaring geleerd had, dien te waardeeren en te eeren. Hij wist zeer goed, want dat bleek uit zijn diepzinnig en profetisch woord van het „overblijfsel," dat God de Heere Abraham had geroepen en afgezonderd, om uit hem het uitverkoren en afgezonderde bondsvolk te doen geboren worden. Voor dit bondsgeslacht was dus de afzondering van de andere volken en de verwijdering van te veelvuldige aanraking met de heidenen, eene allereerste voorwaarde des bestaans en hooge taak der heilige roeping.

Ook kende Jozef, door ruim twintigjarige ondervindingen des eigen levens, de gevaren en bezwaren van een dagelijkschen en nauwen omgang met eene verleidende omgeving van zeer nabij. Niet ieder had van den Heere het voorrecht der genade ontvangen, om weerstand te bieden, gelijk Jozef dit had vermocht. En toch had hij zelf zich moeten verzwageren met het geslacht van Cham. Was het wonder dat hij een scheidsmuur wilde opgericht zien tusschen het uitverkoren bondsgeslacht en het heidensch Egypte? Was het onrecht, dat hij daartoe als middel aangreep een bedrijf, dat hij zelf ook had uitgeoefend, dat de zijnen steeds nog eerden, maar dat de Egyptenaren geheel ten onrechte verafschuwden.

Ook daarin zag Jozef wellicht een wijzen wenk der Voorzienigheid Gods; en wijsheid kenmerkt het, bij de vroomheid des harten, indien men die wenken Gods, die vingerwijzingen des Allerhoogsten zoekt natesporen en optesamelen; om daarnaar ons leven interichten, het pad dat wij te bewandelen hebben aftebakenen en den weg, dien wij kiezen moeten, inteslaan. Indien wij het duidelijk woord des Heeren voor het oogenblik en voor het gegeven geval misschien niet hebben, laat ons dan op de kennelijke wenken Zijner voorzienigheid afgaan; en daarmede zullen wij meestal niet dwalen.

Indien wij evenwel al eenigen tijd dwalen, zeer zeker zullen wij niet ganschelijk verdwalen; omdat wij bij ons dwalen dan toch nog den Heer voor oogen hielden, en, waar wij het licht misten, toch nog Zijne schaduw wilden volgen. Het gaat daarmede, gelijk het bij de geloovigen met alles gaat, en dit door de eeuwige bondstrouw van hun genadigen God. Zij kunnen vallen, ja; maar ganschelijk vervallen, d. i. uit hunne vastigheid geheel uitvallen, dat kunnen zij niet. Daarvoor waakt de trouw van hun God, in Wiens kracht zij door het geloof bewaard worden.

In de handelwijze Jozefs wordt den kinderen Gods een voorbeeld gegeven, hoe zij te handelen hebben, indien de omstandigheden hen dwingen, te midden der wereld te verkeeren. De aanrakingen met de wereld kunt gij niet altijd vermijden. Uw beroep, nering en handtering dwingen u ieder oogenblik, opdat gij uw huisgezin met eere moogt onderhouden, u in het maatschappelijk leven en de wereldsche omgeving te begeven. Daarin ligt dan ook nog niet zoozeer het groote gevaar. Anders zoude de Heere ook niet gebeden hebben, dat de Vader de Zijnen mocht bewaren in, maar dat Hij hen zoude wegnemen uit de wereld (Joh. 17 : 15). Niet daarin ligt het gevaar, dat gij, van dit gevaar bewust, tot de wereld komt, maar dat die wereld komt tot u, die van dit gevaar onbewust en daardoor gerust zijt.

Als het bondsgeslacht voor een tijd naar Egypte moet, heeft God gezorgd, dat daar een Gosen was en heeft Jozef gewaakt, dat zijne broeders naar dat Gosen mochten optrekken en daar zouden kunnen blijven. Daar waren zij veilig, ver van het zondig gewoel eener druk bezige hof- en handelsstad, ver van de arglistige praktijken en opgeblazen beschaving dier wereldsche kringen, waarin Jozef door zijn rang en stand nog altijd moest verkeeren.

Hebt gijl. te midden der woelige wereld en rumoerige maatschappij, waarin gij moet leven, reeds een Gosen gezocht en gevonden? Juist daar moet gij het dreigend gevaar der wereld trachten te ontwijken, op die plaatsen waar gij u zelf kunt zijn en gij u voor een nederigen stand en verachten staat niet behoeft te schamen. Juist de nederige stand en de algemeene volksverachting, waarin gij als volk Gods moet deelen, waarin gij u eigenlijk moest verheugen, zijn de door God zelven opgerichte afsluitpoorten en muren ter uwer behoudenis.

Nogmaals, indien gij de wereld in moet, zoek dan niet allereerst de drukste en woeligste gedeelten, maar de stille en nijvere plekken, de Gosens, waar gij als aan den uithoek van de wereld, het veiligst zijt voor de wereld en hare verleidelijke beweging. De Heer zal voor u ook wel gezorgd hebben, dat er in uw Egypte en in uw Mésech een pleksken is, waar gij rustig kunt nederzitten en soms nadenken.

Weet gij wat den kinderen Israels daartoe zeer te stade kwam? De verachting, waarin zij verkeerden, was voor hen veiliger muur en krachtiger bedekking tegen de aandringende wereldsgezindheid dan de afgelegenheid en afzonderlijke ligging van het land Gosen. Zoude het daarom wellicht wezen, dat de Heere God de Zijnen als met een wal en borstwering van verachting en spot der wereld omgeeft, opdat Zijn volk daarachter veilig zou zijn?

O, wat zoude er van de kerke Gods, van zoovele godvruchtige bijbelheiligen, van het volk des Heeren zelf menigmalen geworden zijn, indien deze allen vrijelijk met de wereld hadden kunnen en mogen omgaan? Zouden zij zich niet met haar verzwagerd hebben? Denk aan een Lot, een Jozef, een Mozes, een Salomo! Dan zijn er later de Nehemia's noodig; dan onstaat later de haat der Samaritanen. Wat klaagt gij, kind Gods, over de koele houding der wereld tegenover u! Wees er veeleer verblijd over.

Van uit dat standpunt bezien, wordt de smaad der wereld een vooraf bereide weldaad Gods aan Zijn volk bewezen, een middel gesteld ter hunner veiligheid. Zij zouden wel naar de wereld soms willen overloopen, maar de wereld wil hen niet ontvangen en aannemen. De wereld veracht u om uwe belijdenis, kind Gods! Dank den Heere voor die genade. Daardoor alleen zult en kunt gij veiliger in uw Gosen blijven.

En aldus in uw Gosen opgesloten, wordt het u een Zoar der voorbereiding, en straks ter behoudenis. In Gosen opgesloten en veilig weggeborgen, wordt Israel, het uitverkoren bondsgeslacht, daar voorbereid, om, eenmaal daar uitgeleid, met ootmoed en blijdschap weer naar Kanaän optetrekken.

Zoo zij het ook op uw levensweg, te midden der wereld, in uw Gosen, waar dit ook zijn moge: in uw huis, te midden der vijanden, op de markt, aan de beurs. Indien gij slechts een Gosen hebt, zult gij ook een Kanaän zien.

Gosen is er slechts voor den tijd; Kanaän voor de eeuwigheid. Die Israel uit Gosen leidde was Mozes; die u uit uw Gosen moet leiden is Jezus Christus, de overste Leidsman des geloofs.

PSALM 119 : 10.

Ik ben, o Heer! een vreemd'ling hier beneên;
Laat uw geboôn op reis mij niet ontbreken,
Daar mijne ziel, omringd door duisterheên,
Zoo dikwijls van verlangen is bezweken
Om U te zien ter hooge vierschaar treên,
Tot straf van hen, die snood zijn afgeweken.

XXII.

HET AFGEZONDERD BONDSGESLACHT EN DE INGEBOREN EGYPTENAREN IN HUN ONDERSCHEIDEN VERHOUDING TOT DEN KONING DES LANDS.

Genesis XLVII : 1—31.

INHOUD: Tweevoudige toeëigening; de bijzondere voorzienigheid Gods in betrekking tot Zijn uitverkoren volk, in onderonderscheiding van de algemeene in betrekking tot het heelal. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de voorstelling van het vrije bondsgeslacht aan den koning (vs. 1—12); de leenplicht der afhankelijke inboorlingen (vs. 13—16); de onafhankelijke houding van het bondsgeslacht in Gosen (vs. 27—31).

De voorstelling van het vrije bondsgeslacht aan den koning (vs. 1—12): Jozefs bericht aan Pharao (vs. 2); de voorstelling der verwanten (vs. 3—6); het bezoek zijns vaders (vs. 7—10); de zorg voor het onderhoud (vs. 11, 12). Wat men zelf doen kan late men aan geen ander over; familiebelangen zooveel mogelijk door familieleden te bezorgen; Jozef geen parvenu; Jozef schaamt zich niet voor zijne verwanten; rijkdom maakt ons niet beter en niet minder; de goedkoope lof der verwanten moet dikwijls de plaats der dure zorg innemen. Waarom juist vijf broeders door Jozef voorgesteld? Minderen en meerderen tegenover elkander; »mikzé", moeilijk te vertalen woord, = voor de hand weg; rabbijnsche opvatting; mikzé en mikzôth; geen schranderder antwoord dan het ware; geen verstandiger middel dan de waarheid; Uw beroep? Der broederen beroep, voornemen, reden van komst en ootmoedige bede. Onbewust volgen der leidingen Gods; verschil en verband tusschen aanleiding en oorzaak, eerste en tweede oorzaak: de uitkomsten van het Besluit en de uitspraken van het Bevel

Gods; hulp bij het ondergeschikte schepsel zoeken; het vragen soms noodig als belijdenis van eigen onvermogen en onmacht; des konings bekrachtiging van vroegere gunst: de vroegere volmacht, de bepaalde opdracht, de nadere uitbreiding, de bevestiging der koninklijke gunst. — Het bezoek des vaders (vs. 7—10): de inleiding bij, de zegenbede over, de toespraak aan, het afscheid van den koning. Jakob, op Jozef leunende, doet zijne intrede; waardige houding van beiden; kiesche handelwijze des konings tegenover Jozefs vader. Jakobs opvatting, beschrijving, en waardeering van zijn leven; jaren der vreemdelingschappen; »kwaad en weinig"; »de dagen der jaren des levens"; waarom de hooge ouderdom door de bijbelheiligen werd verlangd; Jakobs afscheidsgroet een zegen voor den koning. Jozefs zorg voor de onafhankelijkheid zijner verwanten; het land Rameses; Lephi-hattaf = naar evenredigheid der kinderen; voor de kinderen.

De leenplicht der afhankelijke inboorlingen (vs. 13—26). Toestand van uitputting des lands en des volks gedurende den hongersnood (wattélah); razende honger; sommiger oordeel over Jozefs handelingen; voorbarig en onrechtvaardig; landsvaderlijke zorg ten behoeve van het algemeen; waarop het bij staatszorg steeds aan komt; staatsonderwijs; algemeene staatszorg en particuliere veerkracht; alvermogen van den Staat leidt tot overheersching der partij; algemeene maatregelen van bestuur; een vrij volk in banden geleid; de latere haat tegen Israel te verklaren uit Jozefs handelwijze tegenover de Egyptenaren? Uit elke onrechtvaardige wet kiemt een wortel der bitterheid onder het volk. Wat had Jozef gedaan? Het bezit van geld, vee, land en personen van het volk overgebracht op den koning; het aanbod om land en lijf voor brood te verkoopen, door het volk zelf gedaan. De Staathuishoudkunde en het pauperisme; aalmoes of werkverschaffing, bedelarij of werkhuis? Verplaatsing der bevolking veelal gebruikt middel om opeenhoopingen en samenscholingen te voorkomen; Staats-, land- en kerkegoed; het koninklijk domein en het priesterlijk erfland; de christelijke overheid door de heidensche menigmalen beschaamd; misbruik van kerkelijke goederen ook in onze dagen. Het laatste hongerjaar; zaaikoren verstrekt; billijke voorwaarden: Jozef een kindervriend; de kinderen in de huishouding; een volk van onderhoorigen niet van slaven. Het onderscheid tusschen Jozefs verwanten en de inboorlingen des

lands nader uiteengezet; het land Gosen vrij; eene schriftuurlijke tegenstelling tusschen Egypte en Israel; Israel en Jakob andermaal; de tijd alleen van den Heer der tijden afhankelijk; de dood komt niet op onzen wensch; maar eindelijk komt hij; Jakobs laatste wensch bewijs voor Israels zelfstandige houding in het slavenland van Cham. — Jakobs aanspraak: de aanleiding, de tijdigheid, de zorg, de bescheidenheid, de hooge ernst, de plechtige eedzwering, het vast geloof van den aartsvader. Des vaders bede door den zoon ingewilligd; heilzame wenk aan jongelingen; schachah en proskunein; verband tusschen Gen. 47 : 31 en Hebr, 11 : 21; het opperste van den staf; het waar gebed wanneer het meest? de uitwendige houding en innerlijke stemming bij het gebed; Israel in Egypte type van Israel en de wereld; gebruik. Besluit.

Ps. 33 : 6, 10.

„Ja, welgelukzalig is het volk, welks God de Heere is." Daarin immers ligt de zaligheid des levens, te weten dat men des Heeren is en dat de Heere de onze is. In die tweevoudige toeëigening ligt het geheim der zaligheid opgesloten. Dan kan de ziele zeggen: „mijn God," als Deze heeft gesproken: mijn volk. Welzalig dan ook het volk, dat dit geklank kent.

Ook dit getuigt de psalmist: niet omdat het volk Hem, maar omdat „Hij dat volk Zich ten erve heeft verkoren, daarom is Hij hun een God en Heere." Maar nu ook is des Heeren oog over degenen, die Hem vreezen, op degenen, die op Zijne goedertierenheid hopen, om hunne ziel van den dood te redden, en om hen bij het leven te behouden in den honger.

Indien er eene plaats is — en er zijn er vele uitspraken der heilige Schrift in dien zin — indien er eene Schriftuurplaats is, die van de bijzondere Voorzienigheid Gods voor 't uitverkoren volk gewaagt, in tegenoverstelling met de algemeene Voorzienigheid

Gods, die het gansche heelal omvat, dan is het voorzeker wel deze drie-en-dertigste psalm.

Maar niet alleen „Gods woord dat recht is, maar ook Zijn werk, dat getrouw is" (Ps. 33 : 4), verkondigt, als met luide stem, dezelfde vertroostende en heerlijke waarheid: „De Heere vernietigt den raad der heidenen. Hij breekt de gedachten der volkeren, maar de Raad des Heeren bestaat in eeuwigheid, de gedachten Zijns harten van geslacht tot geslacht." (Ps. 33 : 10, 11).

Dat komt de heilige geschiedenis van het uitverkoren bondsgeslacht op schier iedere bladzijde bevestigen, en wel niet het minste in het 47ste hoofdstuk van Genesis, dat wij heden met elkander wenschen te behandelen. Immers kunt gij deszelfs inhoud, naar ons toeschijnt, zeer juist omschrijven als: de tegenstelling van het afgezonderd bondsgeslacht en de ingeboren Egyptenaren, in hun onderscheiden verhouding tot den koning des lands.

Deze onderscheiden verhouding wordt ons in drie stukken duidelijk voorgesteld. In de voorstelling van het bondsgeslacht aan den koning des lands (vs. 1—12); in den leenplicht der inboorlingen, ten gevolge van den hongersnood (vs. 13—26); in de onderhouding van Israel en de zijnen, gedurende hun verblijf in Gosen (vs. 27—31). Uit het eerste blijkt, dat het bondsgeslacht in zijn hoofd en leden als vrije lieden tegenover de hoogste overheid des lands stond; het tweede leert, hoe geheel het Egyptische volk afhankelijk of leenplichtig werd van den opperheer des lands; het derde eindelijk toont duidelijk, dat het gansche bondsgeslacht zich van dit alles volkomen bewust was en ook in dat besef optrad en handelde.

't Was Jozefs eerste en grootste zorg, voor Pharao en het Egyptische volk duidelijk te doen uitkomen,

dat zijn vader en broeders als vrije en onafhankelijke mannen den vreemden grond hadden betreden, en in geenerlei betrekking van dienstbaarheid tot hem en de Egyptenaren stonden. Daartoe diende Jozefs bericht aan Pharao (vs. 1), waardoor hij de voorstelling zijner verwanten (vs. 2—6) liet voorafgaan; terwijl hij straks het bezoek zijns vaders (vs. 7—10) daarop liet volgen, om daarna zich zelven met het onderhoud der zijnen (vs. 11—12) te blijven belasten.

Gelijk Jozef het zijnen vader en broeders had beloofd (Gen. 46 : 31), aldus zorgde hij ook zelf de eerste boodschapper te zijn, die aan Pharao het bericht bracht van de aankomst zijner verwanten. Zoo wilde hij aanstonds elke verkeerde voorstelling en onjuiste opvatting der zaak afsnijden. — Indien gij niet wilt, dat men over uwe zaken en ontwerpen, voor zooverre die tot het openbaar leven in betrekking staan, verkeerd oordeele, deel gij dan zelf mede, wat daarvan te weten noodig en oorbaar is. Laat nooit de zorg der mededeeling aan anderen over.

Niemand begrijpt uwe zaak zoo goed als gij zelf, en niemand ook kan haar zoo oprecht en hartelijk voorstaan en zoo juist uiteenzetten. De belanghebbende zelf moet het woord voeren, zooveel dit maar eenigszins kan. Vele familiebelangen lijden schade, omdat men de behartiging daarvan maar al te veel aan vreemden overlaat. Dat begreep de schrandere Jozef, en daarom trok hij zelf op naar den koning. „Toen kwam Jozef en boodschapte Pharao en zeide: mijn vader en mijne broeders en hunne schapen en hunne runderen met al wat zij hebben, zijn gekomen uit het land Kanaän, en zie, zij zijn in het land Gosen."

Hoe dikwijls het ook gebeuren moge, dat menschen, die, gelijk men het wel eens noemt, zich zelven uit

de laagte naar boven gewerkt hebben, weinig of niets meer van hun arme of geringe nabestaanden willen weten; ja, dat zij zich zelfs voor dezen schamen, en kleuren als maar hun namen genoemd worden of er slechts maar eenige toespeling geschiedt; het blijft steeds een bewijs van een onedel gemoed en laaghartig karakter en toont, dat men naar buiten groot en aanzienlijk geworden is, maar dat men naar binnen even klein en laag bij den grond is gebleven.

Jozef schaamt zich voor zijne verwanten niet, al is hij ook onderkoning van Egypte en al zijn zij maar veehoeders. Jozef schaamt zich niet, voor zijne broeders in het openbaar uittekomen en dat zegt nog iets anders dan dat men zijne behoeftige, betrekkingen in alle stilte te hunnent bezoekt, of in het geheim te zijnent laat komen, en dan zeer vriendelijk en gemeenzaam met hen is; terwijl men op de straat hen schier niet ziet, vergeet te groeten en in zijne eigene kringen van hen niet durft reppen.

Maar ook heeft Jozef geene reden, om zich voor zijne broeders te schamen, hoe hoog hij ook geplaatst zij. Want zij hebben hem in niets noodig, zij komen niets vragen. 't Zijn in hun stand en rang welgestelde lieden. Dat wil Jozef wel degelijk doen uitkomen, als hij er op wijst, dat zij, met h u n n e schapen en h u n n e runderen en met al wat zij hadden van have en goed uit Kanaän naar Egypte zijn getrokken. — Mijne vrienden! indien gij misschien iets minder in de wereld hebt, iets lager op de ladder der wereldsche eere en onderscheiding staat, dan enkelen van uwe verwanten of vrienden; daarom zijt gij niets minder, indien gij het weinige of vele wat ge hebt met eere en eerlijkheid hebt verworven. Maar — en vergeet dit niet — gij zijt er ook niets meer om.

Na dit bericht aangaande zijne verwanten acht Jozef

het beter, dat de koning zelf zijne broeders zie en leere kennen, dan dat hij met vele woorden hen bij hem zoude aanprijzen. Och, lof van de lippen van verwanten aangaande verwanten, hoe menigmaal ook vernomen, geeft ons over 't geheel weinig goeden dunk aangaande hen, die zoo uitbundig prijzen of wel aangaande hen, die zoo ruimschoots geprezen worden. Willen de nabestaanden ook door goedkoopen lof misschien zich zelven ontslaan van de veel duurdere zorg voor hunne behoeftige nabestaanden? Die vrees komt al spoedig in het hart op, als men bloed dóor bloed zoozeer hoort prijzen. Laat de personen, wien het aangaat, zelf komen en voor zich zelven spreken. Dan zal men het best beoordeelen kunnen, of en waarvoor zij bruikbaar zijn.

Jozef rekende op den goeden indruk, dien zijne broeders door hunne verschijning, houding en woorden zouden maken. „En hij nam een deel zijner broederen, te weten vijf mannen, en hij stelde hen voor Pharao's aangezicht." Zoo geschiedde dan de voorstelling der broeders als van vrije mannen aan den koning des lands. Dat Jozef er een vijftal uitkoos, zal ons minder verwonderen, indien wij ons herinneren, dat het getal vijf bij de Egyptenaren eene bijzondere en gewijde beteekenis had. Jozef schikte zich hierin naar het gewone gebruik der Egyptenaren, zooals hij dit vroeger bij het uitreiken der gerechten aan zijne broeders ook had gedaan (Gen. 43 : 34).

't Kon ook zijn, dat hij er vijf nam, om aldus, met eigen persoon er bijgerekend, de helft van Jakobs zonen aan den koning voortestellen; omdat toch het geheele getal van twaalf wel wat groot zoude zijn, en Jozef, hoe hoog ook in aanzien bij den koning, de perken der bescheidenheid geenszins mocht te buiten gaan. Menigeen heeft juist zijne goede maatschappe-

lijke stelling verbeurd, doordien hij daarop te zeer bouwde en door de vele ontvangen gunsten zich tegenover zijne meerderen tot eene gemeenzaamheid en vrijer houding liet verleiden, dan wel in overeenstemming was met den afstand, dien de mindere tegenover zijne meerderen steeds moet in het oog houden.

De meerdere mag dien tegenover den mindere soms willen vergeten, dit geeft den mindere tot ditzelfde nog geenszins het recht. Kiesch gevoel en dankbaarheid verbieden dit als van zelf, daar zij den beweldadigden den plicht der dankbaarheid en hoogschatting opleggen tegenover hunne weldoeners. Door de minzaamheid van hooggeplaatsten jegens ons, ons te laten verleiden tot vrijpostigheid tegenover hen, is misbruik maken van de goedheid van anderen en wordt — op den Heere God zelven overgebracht — verzoeken van den Heere.

Wie van de broeders nu eigenlijk door Jozef aan den koning werden voorgesteld, is zeer moeilijk uittemaken, behoeft dit ook niet, omdat de bijbel er van zwijgt. Toch wordt hier een woord gebezigd, dat tot eenige moeilijkheid in de verklaring aanleiding geeft. Want het oorspronkelijk woord (mikzé) wordt niet door allen in juist denzelfden zin opgevat. Wat onze Statenvertalers door „een deel" of „sommigen" vertaald hebben, verstaan anderen als „van het uitschot" of ook wel van de uiteinden genomen, van de oudsten en van de jongsten. Wij zouden het woord liefst als Gen. 19 : 4 opvatten, namelijk, als voor de hand weg, zonder onderscheid te maken, genomen.

Want dat Jozef, gelijk de Rabbijnen meenen, de minste en zwakste zijner broederen uitgekozen heeft, om die aan Pharao voortestellen, om aldus den dienstplicht ten oorlog voor zijne broederen te ontwijken, gelooven wij niet. Immers was er in Egypte eene bijzondere kaste of volksafdeeling, waaruit alleen de

krijgslieden werden genomen. Wel moet toegestemd, dat hetzelfde oorspronkelijke woord op andere Schriftuurplaatsen het minste gedeelte of „de heffe" aanduidt, gelijk het in 1 Kon. 12 : 31 van zekere soort lieden gebezigd wordt, die Jerobeam tot priesters maakte. Toch heeft daar het woord een eenigszins anderen vorm (mikzôth).

Jozef kon onmogelijk gewenscht hebben, dat zijne broeders op den koning een kwaden indruk maakten; want van diens gunst hing voor hen aller tijdelijk welzijn te veel af. Weldra trad Pharao met hen in gesprek en, gelijk Jozef verwacht had, vraagde hij aanstonds naar hun bedrijf of handtering. „Toen zeide Pharao tot zijne broederen: „wat is uwe handtering?" Beslist en kort is het weloverlegde, door Jozef hun in den mond gegeven antwoord: „uwe knechten zijn schaapherders, zoo wij als onze vaders." Indien het ook een vooraf beraamd antwoord was, het was toch naar waarheid.

Op dat laatste komt het bovenal aan. Dat had Jozef met zijne raadgeving ook bedoeld. Daar is geen beter en ook geen schranderder antwoord mogelijk dan een waar antwoord, hetzij gij dit onvoorbereid geeft, hetzij gij er te voren over nagedacht hebt. Weest steeds waar. Onder alle omstandigheden zal de waarheid u steeds het verst brengen, en is 't ook steeds het voorzichtigst, de waarheid en niets dan de waarheid te spreken. 't Is goed, dat gij rond en ridderlijk durft uitkomen voor 'tgeen gij doet en drijft. Indien gij dit niet durft, deugt of uw handwerk niet of deugt gij zelf niet; kleeft er of oneerlijkheid aan uw beroep of valsche schaamte aan uw hart.

Bij de Egyptenaren moge om vele redenen het schaapherdersbedrijf veracht geweest zijn, dat was voor de broederen nog geene reden, om zich te schamen voor

een beroep, waarmede zij een eerlijk stuk brood wonnen, en waarin toch eigenlijk niets schandelijks stak. Daarom betuigen zij ook, dat zij van ouder tot ouder hetzelfde beroep hadden uitgeoefend, en daarom ook niet lichtelijk daarvan afstand konden doen.

Nadat zij op des konings vraag aldus hun eerbaar beroep hadden genoemd, maken zij hem nog hun tijdelijk voornemen bekend, wijzen op de droeve reden van hun komst in het vreemde land en voegen daaraan een ootmoedige bede toe. Voorts, na het gegeven antwoord de vrijmoedigheid gebruikende om verder te spreken, „Voorts, zeiden zij tot Pharao: wij zijn gekomen om als vreemdelingen in dit land te wonen." Dat is: zij maken hun voornemen bekend, dat zij slechts tijdelijk in het land willen blijven en zich dus niet met de inboorlingen des lands wenschen te verzwageren. Slechts gastvrije opname voor een wijle, niet een blijvend verblijf bedoelen zij.

Uit dit kenbaar gemaakte voornemen der broederen blijkt wel, dat zij zelven in hunne komst in Egypte geen dadelijke vervulling van 's Heeren trouwe belofte aan Abraham geschied, nog hadden opgemerkt. Zoo volgen wij menigmalen onwillekeurig en onbewust de leidingen des Heeren, die door en in ons Zijn altoos wijzen Raad volbrengt, zonder dat wij zelven daarvan iets bemerken. Vanwaar komt het dan toch, dat wij meestal zoo weinig inzicht hebben in de eeuwige gedachten Gods, zooals dezen in de gebeurtenissen van den tijd voortdurend worden verwezenlijkt! Vanwaar die blindheid voor de teekenen der tijden, voor zooverre zij ons teekenen van Gods almachtige werkzaamheid en eeuwige bondstrouw moeten zijn?

Wat de broederen Jozefs als de voorname reden van hun komst beschouwden moge ons iets daarvan leeren. „Want, zoo spreken zij, er is geene weide

voor de schapen, die uwe knechten hebben, dewijl de honger zwaar is in Kanaän." 't Is waar, dat de honger en de daaruit voortgevloeide schaarschte van levensmiddelen voor mensch en dier de naaste aanleiding en dichtstbij liggende waarneembare oorzaak van hun komst was. Maar daarachter schuilde de ware oorzaak: de wil en leiding van den Albesturenden God, die Zijn woord ging vervullen.

Zoo blijven ook wij meestal in de tweede en middenoorzaken hangen, waardoor wij vergeten tot de eerste en hoogste bron van alle ontstaan en bestaan met onze gedachten opteklimmen. Wij verwarren maar al te veel en maar al te zeer de tijdelijke openbaringen van Gods doen met de eeuwige gedachten Zijns willens. Wij letten te veel op de uitkomsten Zijns besluits, die voor ons zichtbaar worden, zonder daarbij tevens op de uitspraken van Zijn geopenbaarden wil te letten, waardoor juist de eerste voor ons verstaanbaar en geheiligd worden; om ons van de gaven tot den Gever, van de naastbijliggende verschijnselen tot dien God opteleiden, die van dit alles de heilige Oorzaak is.

Dan gaat men gewoonlijk bij de menschen en van de natuur de hulp zoeken, waardoor men waant de kwade gevolgen der onvoorziene gebeurtenissen te kunnen weren. Zoo kwamen ook Jozefs broeders tot den koning met hun ootmoedige bede: „laat toch uwe knechten in het land Gosen wonen?" Niet dat zij dit niet moesten. De weg der middelen moet steeds in afhankelijkheid van en biddend opzien tot God bewandeld worden, zullen wij met vrijmoedigheid op den zegen Gods bij onzen arbeid kunnen hopen. Maar 't is steeds de vraag, of wij ons, eer we tot menschen ons richtten, allereerst tot onzen God hebben gewend.

Maar, zoo zegt ge, de broeders wisten immers, dat

het land Gosen hun reeds toegewezen was en 't voorstel van Jozef hun door den koning was toegezegd. Wat hadden zij den koning dan nog daarom te vragen? O, gij, die aldus spreekt, verkeert wellicht mede in den waan en handelt in uw leven naar die verkeerde opvatting: alsof men van den Heere niets meer bidden moet, omdat Hij den geloovigen alles reeds heeft toegezegd, en omdat Hij toch ook zonder hun gebed hunne nooden kent. Maar gij vergeet dan daarbij gewis ook, dat uwe bescheidenheid allen menschen maar ook Gode bekend zij, en dat gij eere hebt te geven wien eere toekomt.

Het vragen om iets, dat ons reeds toegezegd is, wijst, ook in ons gebed, op dat betamelijk gevoel van ootmoed, dat ons past tegenover de meerderen. Het vragen spreekt dan uit, dat wij op de vervulling onzer wenschen geene aanspraak hebben en geen recht daarop kunnen laten gelden, maar dat zij verbeurde goedheid en onverdiende liefde moet heeten. Door het vragend bidden belijden wij tevens, dat wij in eenen weg van afhankelijkheid en gehoorzaamheid willen wachten, totdat het der Vrijmachtige Goedheid behage het ons te geven, wat wij gewis noodig, maar waarop wij niet het minste recht hebben.

Zoo begreep het gewis Egyptes koning ook. En om dit den broederen te doen gevoelen, richtte hij met het woord der inwilliging zich tot Jozef, als door een tusschenpersoon en middelaar tot de broeders sprekende. Wilde hij aldus doen uitkomen, dat hij om wille van zijn beminden Jozef hun toestond wat zij verlangden? Van Jozef moesten zij voortaan de toegestane gunst vragen. „Toen sprak Pharao tot Jozef, zeggende: uw vader en uwe broeders zijn tot u gekomen." Reeds in dit woord wordt ingewikkeld geantwoord op hetgeen de broederen aangaande hun voornemen medegedeeld hadden, om als vreemdelingen in het

land te verkeeren. Dat kon; want tot u, o Jozef! niet tot mij, den koning des lands, zijn zij gekomen.

Wijders zeide de koning tot zijnen gunsteling: „Egypteland is voor uw aangezicht, doe uwen vader en uwe broeders in het beste van het land wonen; laat hen in het land Gosen wonen en zoo gij weet, dat er onder hen kloeke mannen zijn, zoo zet hen tot veemeesters over hetgeen ik heb" (van vee in Gosens rijke weiden). In deze woorden des konings lag eerst eene bekrachtiging der vroegere volmacht, in deze zaak aan Jozef geschonken. Geheel Egypteland lag ter keuze van Jozef voor hem open en bloot. Daarop liet de koning een bepaalde opdracht volgen, waarbij hij, kieschheidshalve, Jozef gebood zijnen verwanten woonplaatsen aan te wijzen. Ook eene nadere uitbreiding wordt aan dien last toegevoegd, waarbij het land Gosen den kinderen Israels tot vaste woonplaats werd aangewezen. Ten laatste kwam bij dit alles nog de bevestiging van de koninklijke gunst, dat de vorst des lands de broeders Jozefs als veemeesters in eigen dienst wilde nemen.

Zoo was dan de voorstelling der broeders, naar Jozefs verwachting, zeer gunstig afgeloopen, en ook hierin was wederom gebleken, hoe de Heere de harten der koningen leidt als waterbeken. De broeders van Jozef waren door den koning des lands als vrije en onafhankelijke mannen in hun kring en op hun gebied erkend. Als verwanten van Jozef, niet als dienstknechten en vasallen des konings waren zij door den opperheer des lands erkend en begroet. Alleen van Jozef waren zij afhankelijk gesteld, alleen aan hem waren zij verantwoordelijk. De koning zelf had hen naar hunnen broeder verwezen.

Nu kon ook de stamvader Jakob zich bij den koning vervoegen, en weldra volgde dan ook op de voorstel-

ling der zonen het eerend bezoek van den vader (vs. 7—10). Hierin kunnen wij achtereenvolgens onderscheiden: de inleiding bij, de zegenbede over, de toespraak aan en het afscheid van den koning. Dat wij aan de intrede van den ouden vader bij den koning een ander karakter toekennen dan aan de voorstelling der zonen, vloeit voort uit de eigenaardige keus der woorden, in het oorspronkelijke taaleigen gebezigd, dat in onze Statenvertaling niet genoeg kon uitkomen.

'tIs waar, dat ook Jakob gezegd wordt door Jozef aan den koning te zijn voorgesteld. Immers wij lezen: „en Jozef bracht zijnen vader Jakob mede en stelde hem voor Pharao's aangezicht," gelijk wij dit ook in vs. 2 van de broeders vernamen. Toch is er eenig verschil in de woorden (lakach en natsag) bij de broeders en die (hébie en heëmied) aangaande Jakob gebezigd. Indien wij ons eene voorstelling van Jakobs intrede bij den koning mogen maken, zouden wij zeggen, dat het een indrukwekkend gezicht moet geweest zijn, den ouden vader eerbiediglijk door den hooggeplaatsten zoon in zijn statiekleed te zien binnenleiden. Jozef ging voorop en hield den grijzen vader als bij de hand. Toen traden beiden eenige schreden vooruit, tot zij, Jakob op den arm en schouder van zijn zoon leunende, beiden voor des konings aangezicht stonden. Jozef deed zijn vader staan, zoodat deze niet behoefde in het stof zich voorover te werpen.

Gelijk een Abraham en Izak als gelijken stonden tegenover en handelden met Egyptische en Filistijnsche koningen en vorsten, alzoo moest het ook Jakob, die voor den Pharao den vrijen en vorstelijken stam van Abrahams zonen vertegenwoordigde. Dit wil de Schrift door de keuze der woorden doen uitkomen. En Jakob begreep dit. Dat blijkt uit zijne begroeting. Hij wachtte

niet eerst het woord des konings af, maar hij nam zelf het woord, zijn heilgroet en dankzegging den koning voor zijn gunst en weldaden biedende in den vaderlijken zegen. „En Jakob zegende Pharao." Dit had deze door zijne goedheid voor Jozef en het gansche geslacht Abrahams wel verdiend.

En vriendelijk en belangstellend klonk des konings wedervraag, maar gansch anders dan de vraag, die hij tot de zonen Jakobs had gericht. Dezen had hij naar hun handtering gevraagd, bij Jakob onderzocht hij naar den ouderdom. Gewis had het eerwaardig uitzicht van den grijsaard hem getroffen; „en Pharao zeide tot Jakob: hoevele zijn de dagen der jaren uws levens?" Onmiddellijk klonk het antwoord: „de dagen der jaren mijner vreemdelingschappen zijn honderd-en-dertig jaren; weinig en kwaad zijn de dagen der jaren mijns levens geweest en hebben niet bereikt de dagen van de jaren des levens mijner vaderen, in de dagen hunner vreemdelingschappen."

Bij de wending, die Jakob aan het gesprek geeft, verdient een en ander zeer de aandacht: ten eerste wel Jakobs opvatting van zijn leven, zijne beschrijving van dat leven, en niet minder deszelfs aangegeven verband met het leven van zijn voorgeslacht. Om het juiste karakter zijns levens aan te geven noemt Jakob dit „de dagen der jaren zijner vreemdelingschappen", d. i. voorzeker der velerlei omzwervingen in een vreemd land. Maar heeft Jakob bij het gebruik van dit woord niet aan datgene gedacht, wat ook de psalmist bedoelt, als hij zegt: „Ik ben een vreemdeling op aarde." (Ps. 119 : 19)? Iets dergelijks getuigt ook David, als hij den Heere klaagt: „ik ben een vreemdeling bij U, een bijwoner, gelijk als mijne vaders." (Ps. 39 : 13). Deze opvatting van Jakobs woorden wordt door de Heilige Schrift zelve duidelijk aangewezen,

als de brief aan de Hebreën ook van Jakob getuigt, dat hij heeft beleden, dat hij en zijne vaderen „gasten en vreemdelingen op aarde waren (Heb. 11 : 13). De apostel Paulus noemt die vreemdelingschap te recht „een uitwonen van den Heere" (2 Cor. 5 : 6).

O, de Heere zorgt wel, dat het leven op de aarde voor de Zijnen een tijd der vreemdelingschap en uitwoning uit het eigenlijk vaderland blijve. Daartoe zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen velen, opdat de pennen der zwervende tente niet al te diep en al te vast ingeslagen worden. Wij moeten hier geene blijvende plaats hebben; omdat het hier het land der ruste niet is, maar, gelijk Jakob het omschrijft, een leven van weinige en kwade dagen. Kwaad, omdat de moeiten en verdrietelijkheden, zorgen en zonden des levens zoovele zijn (Ps. 90 : 10); weinig, omdat de mensch toch eigenlijk onsterfelijk is geschapen en het langste leven, bij de eeuwigheid vergeleken, nog kort is te noemen. Om wille van dit alles zingt de man Mozes: „Aangaande de dagen onzer jaren, daarin zijn zeventig jaren, of zoo wij zeer sterk zijn, tachtig jaren, en het uitnemendste van die is moeite en verdriet."

Wel had Jakob zelf een hoogen ouderdom reeds bereikt, maar toch mocht hij, nu hij reeds ieder oogenblik in de zwakheden des ouderdoms den dood voelde nader komen, gewagen van weinige dagen des levens; als hij namelijk zijn eigen levenstijd in verband bracht en vergeleek met die zijner voorvaderen. Zijn vader Izak was 180, Abraham 175, Terah zijn overgrootvader 205 jaren geworden; en nu was hun zoon 130 en voelde den dood reeds nabij komen. Er was dus ook in de uitverkoren lijn der genade eene afneming der levensjaren optemerken; en daarin bleek gewis de toeneming van de kracht der zonde.

'tZij mij vergund, hier nog een en ander naar aanleiding

van Jakobs toestand te mogen opmerken. 't Is u gewis niet ontgaan, dat de aartsvader voortdurend spreekt van „de dagen der jaren zijns levens," waar wij eenvoudig van levensjaren zouden gewagen. Zoude dit niet alzoo zijn, omdat hij gewoon was, ook de dagen der jaren te tellen, gelijk wij slechts op den voorbijgeganen jaarkring acht geven, wanneer deze in den herinneringsdag der geboorte of bij de vernieuwing des jaars telkens wederkeert? En in menig opzicht is elke dag toch van groote beteekenis, naar het woord des Heeren, dat elke dag aan zijn eigen kwaad genoeg heeft.

Daarom bidt ook de man Mozes: „leer ons alzoo onze dagen tellen, opdat wij een wijs hart bekomen" (Ps. 90 : 12). — Indien gij het leven ernstig opvat, zult gij ook aan elken dag des levens en niet slechts aan de grootere tijdruimten een zeker gewicht voor de eeuwigheid toekennen. Immers elken dag bedrijft gij zonde, en elken dag kan de dood u overvallen en overbrengen uit den tijd in de eeuwigheid. Leer dan ook elken dag steeds meer te waardeeren; dan gewis zult gij de dagen steeds nauwlettender tellen.

't Leven zal u er niet te langer om vallen. Want hoewel Jakob reeds honderd en dertig jaren telde, evenwel noemde hij de dagen zijns levens weinige, snel voorbijgegaan, onmerkbaar weggegleden op den stroom der tijden en voortgedreven naar den wijden oceaan van 't verleden. Gewis, wij merkten dit reeds op, hoe Jakob zijne levensjaren weinig noemde, in vergelijking met den leeftijd zijner voorvaderen; maar uit dit feit moogt gij toch ook opmaken, wat wij reeds vroeger beweerden, dat de lange levensduur, waarvan de bijbel gewaagt, alleen in de uitverkoren lijn der genade werd gevonden. Want duidelijk is het, dat Jakobs hooge ouderdom de verbazing des konings had gewekt, als

iets ongewoons en bijzonder merkwaardigs, en dus in Egypte zelve vreemd.

Indien dit alzoo is, wordt ons tevens verklaarbaar, waarom èn van de zijde Gods de beloften van een lang leven werden geschonken, èn van de zijde der geloovigen naar den hoogen ouderdom verlangend werd uitgezien. Lengte van dagen, verzadiging des levens eneen goede ouderdom waren dan gelijkluidend met de gunst des Heeren en goedkeuringe Gods, gebleken en uitgesproken in verlenging des levens. 't Was dan den vromen vaderen niet zoozeer te doen om het leven, op zich zelf beschouwd, maar veelmeer om het leven als bewijs van Gods genadige gunst en als een teeken, dat welbekend was in de uitverkoren geslachtslijn der genade Gods. Der vromen verlangend uitzien naar verlenging des levens, waar wij een heilbegeerig uitzien naar den dood zouden verwachten, mag ons dan nu ook niet meer bevreemden.

En nu ten laatste dit. Jakob noemt zijne dagen weinige, hoewel ieder zal moeten toestemmen, dat hij reeds een zeer hoogen leeftijd bereikt had. O, 't is hiermede gelijk reeds een beroemd heidensch schrijver in dit opzicht opmerkte in een boek, door hem over den ouderdom geschreven. Het leven, indien het eenmaal voorbij is, schijnt niet langer, wanneer het achthonderd jaren is dan wanneer het tachtig jaren was. Voorbij is voorbij, en de herinnering aan een langduriger tijdperk des levens maakt dat leven voor de verbeelding niet langer, al was het dit ook in werkelijkheid. Waarom haakt gij dan zoozeer om nog ouder te worden?

Had het woord des grijzen aartsvaders indruk op des konings hart gemaakt? Wij weten het niet, want geen enkel woord van den koning wordt meer genoemd; wel wordt nog herinnerd, dat Jakob bij het heengaan, gelijk hij het ook had gedaan bij het binnen-

treden, den koning zegende. Dat was dan zijn afscheidsgroet, zijn biddend vaarwel, gelijk het zijn groet der verwelkoming was geweest. „En Jakob zegende Pharao en ging uit van Pharao's aangezicht." Laat ons hierbij de bijbelsche opvatting van het recht en de waardigheid der zegenspreuk niet vergeten. „Immers, naar het getuigenis van Hebr. 7 : 7, zonder eenig tegenspreken, hetgeen minder is wordt gezegend door hetgeen meerder is." Zoo dan gevoelde Jakob, die zegende, zich op dit oogenblik de meerdere van Pharao, die door hem gezegend werd. Ook bij den ouden man vindt gij aldus hetzelfde besef van vrijheid en onafhankelijkheid van menschen, dat wij reeds vroeger als kenmerk van het uitverkoren geslacht opmerkten.

Diezelfde verhouding van vrije beweging en onafhankelijk bestaan zijner verwanten zocht Jozef zooveel mogelijk voor hen te bewaren, ook als zij in Egypte bleven toeven. Daarom nam hij zelf de zorg voor hun dagelijksch onderhoud op zich. Hij zelf beschikte hun woningen, wees hun, op last des konings, het land Gosen, — naar de stad, daarin later gebouwd, (Ex. 1 : 11), reeds nu bij voorbaat Rameses genaamd, — tot voortdurend verblijf aan en verzorgde hen ook daar van zijne eigene tafel. Dat is het wat de Schrift ons duidelijk wil doen uitkomen, om aldus het onderscheid der verhoudingen aantegeven van het bondsgeslacht en de inboorlingen des lands.

„En Jozef bestelde voor Jakob en zijne broederen woningen en hij gaf hun eene bezitting in Egypteland, in het beste van het land, in het land Rameses, gelijk Pharao geboden had. En Jozef onderhield zijnen vader en zijne broeders en het gansche huis zijns vaders, met brood, tot den mond der kinderkens toe." Deze slotwoorden „tot den mond der kinderkens toe" heeft

wel eenige toelichting noodig, omdat de opvatting dezer zegswijze nog al verschilt.

Wij zouden de oorspronkelijke woorden (lephi hattaf) het liefst willen vertalen door„ naar den mond" of „naar evenredigheid der kinderen." Dit wil zeggen, dat door Jozef in verhouding van het aantal kinderen het dagelijksch onderhoud aan de onderscheiden gezinnen werd uitgereikt. Ge zoudt ook kunnen zeggen, dat aan het gezin, hoofd voor hoofd, naar het aantal personen, waaruit het bestond, het bescheiden deel werd toegekend, en dat daarbij ook de kleine kinderen (taf) voor personen werden gerekend. Hoe gij het ook opvat, dit wil de zegswijze toch zeker aanduiden, dat men in het bondsgeslacht, te midden van den algemeenen nood, overvloed had. Zoo zorgt de getrouwe Bondsgod voor de Zijnen. Ziet daarop ook het woord van den psalmist Ps. 33 : 19, dat ons zoo geheel aan Jozefs uitspraken doet denken? „In Israel was overvloed."

Hoe geheel anders zag het er in Egypte zelve uit, en hoe treurig was het daarentegen gesteld met de inboorlingen des lands. „En er was geen brood in het gansche land, want de honger was zeer zwaar, zoodat het land van Egypte en het land Kanaän raasden van wege dien honger." Schilderachtig wordt hier door keuze van een enkel woord (wattélah) de ontzettende toestand des jammers geteekend. De bevolking der beide genoemde landen was der uitputting nabij, zoodat de inwoners als onzinnig werden en door vrees en angst schier tot razernij kwamen. In dien zin spreekt men van een „razenden honger."

Wellicht ook, gelijk de kantteekenaren, misschien niet ten onrechte, opmerken, begon zich een beginsel van verzet te openbaren tegen de maatregelen der regeering, die, in de jaren des overvloeds, door Jozef

al het voorradige graan had doen opkoopen en dit, veilig opgehoopt, nu in de voorraadschuren geborgen hield. „Die zijn koren oplegt vloekt het volk," zoo luidt het woord van den wijzen Spreukendichter (Spr. 11 : 27), Aan dezen regel der wijsheid getoetst, zoude men dan ook Jozef moeten veroordeelen; gelijk dan ook sommigen den staf over den man gebroken hebben, die door eigen veerkracht en schrandere maatregelen een vrij en onafhankelijk volk als tot lijfeigenen van den koning gemaakt, en daartoe een tijd van algemeenen tegenspoed en volksellende gebruikt had.

Men doet evenwel niet goed, den voorzichtigen en beleidvollen Jozef daarom hard te vallen of den adel van zijn groot karakter daarom eenigszins in twijfel te trekken. Wat Jozef den koning had voorgeslagen was, bij uitvoering, de eenige goede weg, om land en volk voor geheelen ondergang te bewaren. Men kon toch aan het gedachtelooze volk niet zelf de zorg voor eene bange toekomst overlaten, aan wier verschrikkingen men voorzeker te midden van de overdaad noch kon noch wilde gelooven.

Het volk zelf zoude bovendien alles verkwist en opgeteerd hebben, wat de jaren des overvloeds hadden aangebracht. Ook kon men bij de lieden in het algemeen niet de noodige kennis veronderstellen, die werd vereischt, om eene groote hoeveelheid graan zoovele jaren achtereen in goeden staat en eetbaren toestand te houden. Daarom moest wel in het algemeen belang en ten behoeve van het volk zelf de regeering die zorg op zich nemen. Er zijn buitengewone omstandigheden en tijdperken in het leven der volken, wanneer een of weinigen de zorg op zich moeten nemen, die anders, in gewone tijden, allen en ieder in 't bijzonder is opgelegd.

De vraag daarbij is slechts, maar dan ook steeds,

of die zorg op stoffelijk gebied en in het waarachtig belang van het algemeen geschiedt, en of men daarbij niet het geweten van een deel des volks aanrandt; gelijk het b. v. geschiedt met de Staatszorg voor 't onderwijs der kinderen, die, naar de doopbelofte, Christelijk dienen onderwezen en opgevoed. Nooit ook mag dergelijke Staatszorg blijvende regel en doorgaande wet worden, ook voor gewone tijden en dagelijks wederkeerende behoeften.

De overmacht der algemeene Staatszorg mag nooit de bijzondere werkzaamheid der persoonlijke inspanning verlammen of, wat daarvan het noodzakelijke gevolg wordt, allengskens geheel vernietigen. Daardoor bederft de Staat eigen huishouding en geldelijke belangen, en dooft buitendien de veerkracht der enkelen; om ten laatste beiden, en Staat en den enkelen burger, het slachtoffer te doen worden van overheerschende partijen. En eene partij kent noch mededoogen noch eenige andere hoogere wet dan het belang der partij zelve. Daarom heeft en de Staat en de burger, ja ook de partijman wel toe te zien, dat het recht van iederen levenskring geëerbiedigd blijve; opdat niet de onderdrukte partij of de minderheid van gisteren, op hare beurt, de onderdrukkende heerscheresse van heden of morgen worde.

Zelfs den grootsten staatsdienaren past eene groote mate van behoedzaam overleg, bij het invoeren van algemeene regelen van bestuur en leiding der landsbelangen, als zij den Staat soms handelend laten ingrijpen of werkzaam doen optreden op een gebied, dat eigenlijk niet tot het algemeen bestuur behoort. Men bevordert het algemeen welzijn gewis niet, door de bijzondere kringen van bestuur of opteheffen of werkeloos te maken. Ook bij de beste voornemens ten goede bij de wetgevers worden dezen evenwel niet altijd

door de belangstellenden zoo begrepen en dikwijls ook door het nageslacht niet altijd in dien zin opgevat.

Men heeft er Jozef een verwijt van gemaakt, wij zeiden dit reeds, dat hij den tijdelijken nood heeft gebezigd, om van een vrij volk een slaafsche menigte te maken, beroofd van landsbezit en in alles afhankelijk van den alleenheerscher, in wiens bezit al de vaste eigendommen waren overgegaan. 't Is nog altijd de vraag, of Jozef aldus handelende, niet voortbouwde op de geschiedkundige gegevens, die hij had gevonden.

Zoo blijft het ook een moeilijk te beantwoorden vraag, of niet veel van den lateren tegenzin der Egyptenaren tegen de aanverwanten Jozefs moet toegeschreven worden aan diens, zooals men zegt, eigendunkelijke handelwijze. Wel is het waar, dat volgens vs. 25 van dit hoofdstuk, het volk van Egypte dankbaar bleek; ook is het niet minder waar, dat, volgens Ex. 8 : 8, de vijandschap tegen Israel begon, doordien men de weldaden Jozefs aan het land bewezen, vergeten had. Maar laat ons daarbij ook bedenken, dat de latere bittere gevolgen van eenige drukkende wet meestal de oorspronkelijke goede bedoelingen van den wetgever doen vergeten, tegelijk met de bange omstandigheden, waardoor zij werd in het leven geroepen. Geene dienstvaardigheden eener plooiende en gewillige praktijk nemen den wortel der bitterheid weg, die door eene in zich zelve onrechtvaardige wet is geplant. In haar zelve ligt de kiem, waaruit de partijschap ontspringt.

Maar wat had Jozef dan gedaan? Achtereenvolgens wordt ons verhaald, hoe hij het bezit van g e l d, v e e, l a n d en p e r s o n e n uit de handen des volks deed overgaan in die des konings. Eerst, zoo verhaalt ons de Schrift, verzamelde Jozef al het geld, dat in Egypteland en het land Kanaän gevonden werd voor het

koren, dat zij kochten. „En Jozef bracht al het geld in Pharao's huis." Een viertal jaren achtereen had de hongersnood reeds geduurd en deze jaren waren genoeg geweest, om al wat van munt of muntswaarde in de naburige landen werd gevonden, in de kas des konings te doen overgaan. Nog drie jaren zoude evenwel de schrikkelijke duurte aanhouden.

„Als nu het geld uit Egypteland en uit het land Kanaän verdaan was, kwamen al de Egyptenaren tot Jozef," als in volksoploopen tesamen gestroomd, en zeiden, misschien op eenigszins dreigenden toon: „Geef ons brood: want waarom zouden wij in uwe tegenwoordigheid sterven? Want het geld ontbreekt." Armoede op zich zelve geeft nog geene aanspraak op ondersteuning, en, 't is verkeerd indien de arme meent, dat hij reeds door zijne armoede zelve recht heeft op onderstand van de zijde der rijkeren. Het oefenen der weldadigheid moet steeds eene daad der vrijwillige liefde blijven, mag nooit een afgeperste vrucht van geweld en vreesaanjaging zijn. Dat begreep ook Jozef.

„En Jozef zeide: geeft uw vee, zoo zal ik het u geven voor uw vee, indien het geld ontbreekt." Dat klinke nu hardvochtig en wreed; toch was het zeer wijs en omzichtig van Jozef gehandeld, die toch ook, laat ons dat niet vergeten, aan den koning rekenschap en verantwoording schuldig bleef. Zeer zeker handelde Jozef door aldus te spreken wijs en voorzichtig. Hij had geen recht, om van hetgeen den koning toebehoorde geschenken te maken aan hen, die nog niet aan de algemeene liefdadigheid vervallen waren en zelven dit ook gewis niet wilden.

Zoolang gij nog iets of veel hebt, waarvan ge kunt leven en waarvoor ge u leeftocht verschaffen kunt, hebt gij geen recht, om van anderen ten uwen behoeve weldadigheid te verwachten. Zoolang er bij u nog zoo

vele zaken van weelde zijn, die te gelde kunnen worden gemaakt, zoovele onnoodige dingen, die toch ook onderhoud en kosten vereischen, en waarvan gij u om de eene of andere reden nog niet wilt ontdoen, doet gij verkeerd, met de weldadigheid van anderen interoepen. Daarom vraagde Jozef met recht het vee der Egyptenaren in ruil voor het koren.

Immers dat vee vereischte bovendien zelf onderhoud en was in de eerstvolgende jaren tot niets nut. Want, Jozef wist dit, geen ploeging des lands, geen uitzaaiing van zaaikoren beloofde eenigen goeden oogst. Waartoe zouden hun nu de vele paarden en schapen, ezels en runderen dienen, tenzij dan om den reeds zoo karigen voorraad nog meer te helpen dunnen. — Gunt gij dan den armen bedelaar zijn eenig huisdier niet? Zoo vraagt ge verontwaardigd in uwe misplaatste menschen- of, wilt ge liever, ziekelijke dierenliefde. Indien de arme te arm is, om zich zelven te onderhouden; indien hij, om te kunnen leven, de weldadigheid van anderen moet inroepen, is het dan billijk en oorbaar, dat hij die weldadigheid uitput ten behoeve van zijn nutteloos dier?

Ook de Egyptenaars begrepen de billijkheid van Jozefs voorstel. „Toen brachten zij hun vee tot Jozef; en Jozef gaf hun brood voor (in ruil van) paarden en voor het vee der schapen en voor het vee der runderen en voor ezels. En hij voedde hen met brood, datzelve jaar, voor (in ruil van) al hun vee." Wat hij met dit vee deed, wordt ons niet gemeld. Misschien deed hij het buitenslands uitvoeren. Maar voorzeker was het een noodzakelijke maatregel, om in zoo groote schaarschte geene overtollige dieren te voeden, waar zelfs de menschen dreigden gebrek te zullen lijden. Jozef deed, wat elke bevelhebber in elke belegerde veste zoude doen.

Nog evenwel had de ellende geen einde genomen.

Gewis ook omdat het zondigende volk nog niet tot inkeering was gekomen, al was het dan ook met een bloot uitwendige bekeering, gelijk de mannen van Ninevé. „Toen datzelfde jaar voleind was, zoo kwamen zij tot hem in het tweede jaar, en zeiden tot hem, (thans op veel zachteren, meer onderworpen toon): „Wij zullen het voor mijnen heer niet verbergen, alzoo het geld verdaan is en de bezitting der beesten (gekomen) aan mijnen heer; zoo is er niets anders overgebleven voor het aangezicht mijns heeren, (voor zoo verre het hun eigendom nog was), dan ons lichaam en ons land."

En wederom herhalen zij de vraag der wanhoop, ook in het vorige jaar gedaan, „waarom zullen wij voor uwe oogen sterven? Zoo wij als ons land, koop ons en ons land voor brood; zoo zullen wij en ons land Pharao dienstbaar zijn; en geef zaad, opdat wij leven en niet sterven, en het land niet woest worde!" Wil hierbij toch vooral opmerken, dat het vroegere voorstel van betaling in geld en de latere voorslag van ruil des korens voor vee van Jozef zelven was uitgegaan. Maar het aanbod, om land en lijf voor brood te verkoopen, was door de Egyptenaren zelven en niet door Jozef gedaan.

De vraag eener welbegrepen staathuishoudkunde is nog steeds, of men den arme hulp moet bieden, door hem werk te verschaffen of door hem in aalmoezen het brood der ledigheid te verschaffen. De Egyptenaren, het volk van nijverheid bij uitnemendheid, wilden geen brood voor niet. Zij verkochten liever hunne vaste eigendommen en verpandden eigen lichaam en werkvermogen. Jozef waardeerde dat streven. „Alzoo kocht Jozef het geheele land van Egypte voor Pharao. Want de Egyptenaren verkochten ieder zijnen akker, dewijl de honger sterk over hen geworden was," en

het bovendien was gebleken, dat het land hun toch in de gedreigde jaren des hongersnoods geen vruchten afwierp, en hun dus volkomen nutteloos was.

„Zoo werd het land Pharao's eigen(dom)." Om dit te doen uitkomen en om alle oproerige samenscholingen te voorkomen, handelde Jozef zeer bedachtzaam, „aangaande het volk, dat zette hij over in de steden, de middelpunten van fabrieksnijverheid, van het eene uiterste der palen van Egypte, tot het andere uiterste deszelven." Ook in de latere tijden treft men, ook bij de westersche volkeren, dergelijke verplaatsingen en verhuizingen aan, op hooger last en om staatkundige redenen geschied. Gewis wilde Jozef niet slechts de bewoners van de aanbehoorende erve losmaken, maar ook een later te beweren recht der ondankbare herinnering voorkomen.

Niet het geheele land was evenwel het eigendom des konings geworden. Gelijk later de eerste koning van het oude Rome deed, die het land in drieën deelde, een deel voor de goden, een tweede deel voor den staat en het andere derde deel voor algemeen gebruik, zoo was ook in Egypte een deel van het land uitbehouden en aan de priesters en den dienst der goden toegewijd. Van de opbrengst daarvan leefden de priesters. Zoo was er dan zelfs bij de heidenen de overtuiging, dat een deel onzer eigendommen aan eene Hoogere Macht toekomt; omdat haar alles toekomt, vanwaar ook alles afkomt. En indien de heidenen dit deden, wat moesten dan wij Christenen niet doen voor onzen God en onzen Christus. En evenwel lijden Zijne tempelen, kerken en dienst zoo menigmalen nood!

„Alleen het land der priesteren kocht hij (Jozef) niet; want de priesters hadden een bescheiden deel van Pharao en zij aten hun bescheiden deel, hetwelk hun Pharao gegeven had; daarom verkochten zij hun land

niet." Zoo zijn menigmaal heidensche overheden, wat verdraagzaamheid en ontzach voor den openbaren eeredienst aangaat, een beschamend voorbeeld voor Chrislijke landen en gemeenten, die naar den Christus zich noemen en menigmalen de kerkelijke eigendommen hebben aangetast en nog gebruiken, om ze, tot groote schade van hen die het altaar moeten bedienen en daarvan moeten leven, tot algemeene ongewijde doeleinden aantewenden.

Zoo was eindelijk het zevende of laatste jaar gekomen. De zaaitijd was in het land, en de bevolking had noch land, om dit te bearbeiden, noch zaad, om dit uit te zaaien, noch geld of eenige andere waarde om zich dit aanteschaffen. Alles was in de handen des konings overgegaan. „Toen zeide Jozef tot het volk: ziet, ik heb heden u en uw land gekocht voor Pharao; ziet, daar is zaad voor u, opdat gij het land bezaait." Dit geschiedde evenwel onder zekere voorwaarden. Het een vijfde deel der geheele opbrengst moest in de schatkist des konings vloeien. „Doch met de inkomsten zal het geschieden, dat gij aan Pharao het vijfde deel zult geven en de vier deelen zullen voor u zijn, tot zaad des velds en tot uwe spijze en van degenen die in uwe huizen zijn, en om te eten voor uwe kinderen."

Ook bij het uitvaardigen van rijksbevelen en het opstellen van verdragen van koop en verkoop blijft Jozef dezelfde gevoelvolle man, die niet alleen om alles denkt, maar die bovenal het kleine en zwakke op het oog houdt. Zijne verwanten gaf hij „naar den mond der kinderkens," en bij het uitreiken van koren aan de Egyptenaren gewaagt hij ook weer van „de kinderen." 't Is alsof hij het gevoelt, dat de kinderen zoo voorname plaats innemen in de huishouding, maar ook in de zorg en liefde der ouders. Om de kin-

deren geschiedt toch eigenlijk de meeste arbeid, en om hunnentwille gaat men gewillig gebogen onder de zorgen des levens. Of de kinderen dit wel ooit bedenken of ooit genoeg bedenken kunnen?

De regeling van Jozef scheen den Egyptenaren eene groote weldaad. En in waarheid was zij dit. Immers had Jozef al de inwoners des lands als slaven en lijfeigenen kunnen beschouwen en ze aan de watermolens en ander slavenwerk kunnen zetten. Hij had daartoe het volle recht met menschen, die zich aan hem verkocht hadden. Maar hij wil geen volk van slaven, wel van onderhoorigen en cijnsbare pachters, die een soort van landrecht moesten opbrengen in de vruchten des lands of wel in de waarde daarvan. Het volk zeide tot Jozef: „Gij hebt ons leven behouden; laat ons genade vinden in de oogen mijns heeren en wij zullen Pharao's knechten zijn."

Zietdaar dan, en toen en later, het groote verschil tusschen Jozefs verwanten en de inboorlingen des lands. De laatsten werden als slaven, wilden zelven dit zijn, om gemakkelijk te kunnen leven; de eersten waren en bleven vrij, de voorrechten der priesters genietende, alsof zij zelven reeds priesters waren. Zoo moest ook bij de inkomst in Egypte reeds blijken, dat het volk Israels bestemd was, om den Heere alleen te dienen, om, tot vrijheid geroepen, die vrijheid te besteden in den liefdedienst des Heeren.

Ook het land Gosen, waar Israel woonde, bleef vrij, gelijk het met de eigendommen der priesters was. „Jozef dan stelde dit in tot eene wet, tot op dezen dag, over het land van Egypte, dat Pharao het vijfde deel (der inkomsten) zoude heffen; behalve dat alleen het land der priesteren van Pharao niet werd." — Hoe bitter werd het later op Jozefs nageslacht door de Egyptenaren en hun regenten gewroken, dat Jozef

hun, den vreemdelingen, zoo groote voorrechten had bezorgd.

Want let eens op de groote tegenstelling, die de Heilige Schrift hier opzettelijk in het volle licht doet uitkomen. Terwijl geheel Egypte van den koning afhankelijk werd; „zoo woonde Israel in het land van Egypte, in het land Gosen, en zij stelden zich tot bezitters daarin en zij werden vruchtbaar en vermenigvuldigden zeer." Wat snijdende tegenstelling dan tusschen den toestand der Egyptenaren, waarvan het vorige vers sprak, en dien der Israelieten, waarvan hier melding gemaakt wordt. Juist om dat veelbeteekenend verschil van beider verhouding tot den vorst des lands scherp en juist te doen uitkomen, wordt dit tweetal verzen zoo vlak naast elkander gesteld.

Daarom is er hier ook sprake van Israel als volk en van zijn volksbestaan; terwijl in het volgende, waar de teekening van het bijzonder familieleven begint, de naam Jakob weer meer op den voorgrond treedt. „En Jakob leefde in het land van Egypte zeventien jaren, zoodat de dagen van Jakob, de jaren zijns levens, geweest zijn honderd zeven en veertig jaren." Opmerkelijk is hier, dat wat in betrekking tot Jakob en misschien voor zijn gevoel in de herinnering slechts „dagen" waren geweest, ditzelfde evenwel in betrekking des levens „jaren" waren gebleven.

Zoo blijkt hieruit, dat wel onze verbeelding ons menigmalen toeschijnt invloed uitteoefenen op den snelleren of minder snellen gang des tijds; maar dat de tijd op zich zelf alleen van den Heer afhankelijk blijft, ook de tijd of duur der tijden. De jaren die ons dagen toeschenen, omdat zij in genot zorgeloos waren doorgebracht, blijven evenwel voor onze rekening als jaren staan, jaren die door ons verbeuzeld zijn. En wat ons door veelheid der smart en bangheid der zorgen jaren in

plaats van dagen scheen, omdat de uren zoo traag voortkropen en de minuten, die we telkens telden, o zoo lang, zoo lang vielen, waren toch maar dagen. Want indien de Heere ze verlengd en niet verkort had, geen vleesch zoude hebben kunnen blijven bestaan (Matth. 24 : 22).

Nog eene opmerking dient hierbij gevoegd. Hoe nabij wij den dood ook dikwerf mogen wanen, wat sombere voorgevoelens wij daarvan ook mogen hebben, de dood zelf komt niet eerder dan de Heere God dien zendt. Wij zullen er geen dag korter om leven, omdat wij het einde dagelijks wenschen, of omdat wij, in de bedruktheid des gemoeds en door de zorgen des levens, gelijk een Izak en Jakob, dat einde naderbij vermoeden, dan het in werkelijkheid is. Bij Jozefs eerste ontmoeting wilde Jakob sterven, bij zijne begroeting van Pharao sprak hij, alsof hij den dood reeds nabij zag; en toch leefde hij nog zeventien jaren in Egypte; juist zoovele jaren door Jozef onderhouden, als hij vroeger Jozef in zijne vaderlijke woning had gehad.

Maar hoe menigmalen men zich ook moge vergissen in de bepaling van den dag des doods, eindelijk komt deze toch. Weet dit wel, gij die u in de bepaling zoo menigmalen hebt bedrogen en daarom er nu in 't geheel niet meer aan denkt. Dan is er gevaar, dat de dood juist komen en u overvallen zal als een gewapend man. „Als nu de dagen (de tijd) voor Israël naderden, dat hij sterven zoude, zoo riep hij zijnen zoon Jozef en zeide tot hem: indien ik nu genade gevonden heb in uwe oogen, zoo leg toch uwe hand onder mijne heup en doe weldadigheid en trouw aan mij en begraaf mij toch niet in Egypte."

Ook dat woord des stervenden vaders, deze bede van den grijzen aartsvader kenschetst volkomen, gelijk

al het andere, wat we van Israels vrijen staat en toenemenden wasdom in Egypte zeiden, de houding van het bondsgeslacht in het land van Cham. Zij beschouwden dit geheel als een tijdelijk verblijf en verwachtten een toekomst van uitleiding uit Egypte en van terugkeer naar Kanaän; daar het woord des Heeren en de nimmer falende beloften van hunnen Bondsgod, aan Abraham, Izak en Jakob dit immers hadden toegezegd.

In deze aanspraak van den vader aan zijnen zoon kunnen wij velerlei onderscheiden, ter betere waardeering van Jakobs karakter. Letten wij eerst op datgene wat hem aanleiding gaf, om zoo te spreken. Het was de klare overtuiging van den reeds naderenden dood, hoewel deze nog dagen verwijderd mocht wezen. Daarom is er hier ook sprake van de dagen, waarop Jakob, of liever waarop Israel sterven zoude. Dagen te voren bereidde hij zich er reeds op voor, en in die stemming was hij in waarheid een Israel. — Wanneer gij kalm en rustig, met gedachten des vredes, aan uw naderend einde denken kunt, is het op dit oogenblik wel met u; dan heeft het geestelijk leven in u over den dood getriumfeerd. Dan is het Israel en niet Jakob, die in u en uit u spreekt en getuigt.

Ten tweede hebben wij in dien Jakob te prijzen, wat wij ook in Abraham moesten roemen, zijne tijdige zorg voor de noodige beschikkingen, die menigeen onzer, uit vrees voor den dood, maar al te lang en van den eenen dag tot den anderen uitstelt, totdat ons, zelfs misschien op dit eigen heden, geen dag daartoe meer gegeven wordt. Bij tijds liet Jakob zijnen zoon Jozef ontbieden, omdat deze bovenal de geschikte persoon was, in wiens handen hij zijn uitersten wil kon neerleggen, en van wien hij trouwe gehoor-

zaamheid niet alleen, maar ook de mogelijkheid der geheele volbrenging kon verwachten. Geen zijner andere zonen kon daarin doen, wat Jozef alleen vermocht.

Niet minder opmerkelijk is Jakobs bescheidenheid, zelfs tegenover zijnen zoon. Zeg niet, dat zoo iets uit de hooge waardigheid Jozefs als van zelf voortvloeide, en dat Jakob daarom op dien eerbiedigen en beschaafden toon tot hem spreekt: „indien ik nu genade in uwe oogen gevonden heb.” Uit het vervolg blijkt wel, bij de zegening van Jozefs zonen, dat Jakob ook tegenover dezen hooggeplaatsten zoon zeer wel het ouderlijk gezach wist te handhaven. Maar 't is hier, wat wij ook reeds vroeger opmerkten, de vrucht van het nieuwe leven, dat bescheidenheid en nederigheid leert, ook tegenover onze minderen, ook tegenover eigen kinderen. Als de Schrift leert, dat onze bescheidenheid allen menschen bekend zij, behooren onder deze menschen gewis toch ook onze kinderen, die de Heere ons ter opvoeding toevertrouwd heeft en dien wij, al ware het daarom alleen, van bescheidenheid het voorbeeld dienen te geven.

Dit verdient ten vierde onze aandacht, dat Jakob zoo hoog gewicht toekent aan hetgeen hij Jozef vragen wilde, dat hij dezen door plechtige eedzwering tot de vervulling verbonden wil weten en dat hij dit alleen wil met het oog op het nageslacht en deszelfs toekomst. Immers uit de geschiedenis van Eliëzer (zie dl. I blz. 748) herinneren wij ons nog, dat het leggen van de hand onder de heup of lende (Gen. 24 : 2) moest heenwijzen op datgene, wat steeds door „de lenden” werd voorgesteld: het kroost dat uit de lendenen geboren was of zoude worden. Daar wordt ook in het voorgaande hoofdstuk, in vs. 26, van Jakobs kinderen en kleinkinderen gesproken als van degenen, die uit zijne heup gesproten waren.”

Ten laatste zien wij in Jakobs bede zijn vast geloof aan de trouw der beloften Gods en niet minder zijne gehechtheid aan de voorvaderlijke overleveringen klaarlijk doorblinken. Immers blijkt dit genoegzaam uit die bede zelve: „begraaf mij toch niet in Egypte." Om de vele weldadigheden in Egypte genoten had hij evenwel het land der vaderen, waarin hij zooveel moeite en leed had ondervonden, ganschelijk niet vergeten. Egypte bleef hem, in weerwil van de vele tijdelijke zegeningen, evenwel Egypte, het land der kinderen Chams.

Och, of ook ons de wereld; hoeveel liefs en goeds wij daarin ook mogen hebben, hoevele vrienden en verwanten wij daaronder ook kunnen tellen; och, of ook de wereld ons toch altijd wereld mocht blijven, en wij daar bleven uitzien naar ons eeuwig Kanaän. Als dit gedurende ons leven niet zoo is, zal het dan op ons sterfbed wel zoo zijn? — Gelooft ge ook niet, bovendien, dat, afgezien van de bijzondere beloften, die het land Kanaän golden, dit land ook daarom Jakob het dierbaarst moest zijn, omdat hij daar het meest verdriet had geleden?

Want gelijk de huwelijksband hechter wordt door te saam doorworsteld lijden, zoo klimt ook de gehechtheid aan eenig oord, door de smart, die daar werd geproefd. Zoude het niet zijn, omdat men te midden der benauwdheid het innigst leert bidden, en dat juist op het gebed de Heere naderbij komt en de vallei der tranen tot een poort des hemels, tot de onderscheiden Pniëls vormt. En waar de ziel den Heere ontmoet heeft in Zijne bijzondere leidingen en ervaringen der ziel, wordt zij aan die plek verkleefd; niet om de plek zelve, maar om den Heer, die haar heeft geheiligd.

't Was Jakob met zijn laatst verzoek aan Jozef er niet zoo zeer om te doen, om uit Egypte verwijderd te

worden, als wel veel meer, gelijk uit het volgende vers blijkt, om in het beloofde land en dicht bij het stoffelijk overschot zijner onvergetelijke voorvaderen te zijn. „Maar dat ik bij mijne vaderen ligge; hierom zult gij mij uit Egypte voeren en mij in hun graf begraven!" — Mijne lieven, als gij de kringen der goddeloosheid vermijdt en de plaatsen der ongerechtigheid ontvlucht, is dit nog slechts half werk, zoolang gij de gemeenschap der geloovigen en de gemeenschap der kinderen Gods nog niet hebt gezocht. Niet om de eerste te ontvlieden, maar om de laatste te zoeken en te vinden moet het u te doen zijn. Als gij Egypte verlaten hebt is dit iets; maar zoolang gij niet in Kanaän zijt hebt gij eigenlijk nog niets. Het verlaten van Egypte is het afsterven van den ouden mensch; het zoeken en vinden van Kanaän het aandoen van den nieuwen mensch. En uit de vereeniging van beiden bestaat de oprechte bekeering eens menschen.

En Jozef willigt onmiddellijk de laatste bede zijns vaders in. Hij begrijpt, wat die uiterste wilsbeschikking van den vromen en dankbaren vader zeggen wil. En hij zeide: „ik zal doen naar uw woord." Jozef begrijpt onmiddellijk, welke moeiten er aan de vervulling van den wensch zijns vaders verbonden zullen zijn; maar desniettemin aarzelt hij geen oogenblik met het geven van een toestemmend antwoord. Hij begreep mede, hoe de inwilliging van des vaders rechtmatig verlangen de weinige levensdagen, die hem nog restten, konden verkwikken; en daarom heeft hij voor zich zelven geen recht om te weigeren.

Hoe menig jongeling, hoe menig jonge dochter verstaat den uitgesproken wensch of hoort de met moeite gestamelde bede van een ouden stervenden vader of moeder, en kon door een enkel woord hun onrust wegnemen, en spreekt dit evenwel niet! Kunt gij daarbij vrede

hebben? Wat dan hunne bede is? Dat gij u bekeert en uit dat Egypte, waarin ge eigenwillig verkeert, nu moogt uitgaan, om optetrekken, zij het straks door de woestijn heen, op te trekken naar Kanaän. Ziet gij het niet, hoe de angst voor uw zieleheil de ziele uwer liefhebbende ouders benauwt? Verstaat gij dan hun stil gefluister en smeekenden blik niet, nu zij niet meer spreken kunnen? Eer zij sterven gaan, zouden zij van u willen weten, of ook gij reeds bereid zijt om te sterven.

Maar eene enkele belofte is Jakob niet genoeg. De zaak is te gewichtig, om niet volkomene zekerheid dienaangaande te willen. Daarom zeide hij: zweer mij! en hij zwoer hem. En Israel boog zich ten hoofde van het bed; gewis om den Heere God te loven voor Zijne goedertierenheid en Zijner genade de eere te geven van zoo verrassende weldaad. Het woord, dat door „neerbuigen" weergegeven (schachah) wordt, beteekent steeds het ter aanbiddinge Gods zich voorover buigen of terneder werpen in diepen ootmoed en met heilige vreeze. Het wordt in het Nieuwe Testament meestal door het woord aanbidden (proskunein) vervangen. (Luk. 24 : 51 enz.)

Nog eenmaal wordt ons van een stervende verhaald, dat hij, wegens lichaamszwakte en ouderdom op zijn leger uitgestrekt, zich gedrongen gevoelt, ter aanbidding zich op zijn leger neder te buigen. 't Was de koning David, die, op het bericht van Salomo's kroning, „heeft a a n g e b e d e n (schachah) op de slaapstede (mischkab)" (1 Kon. 1 : 47). Bij ons is er evenwel nog altijd eenige twijfel, of wij hier niet met de zeventig taalsmannen, den Syriër en ook op voorgang van Hebr. 11 : 21 zouden moeten vertalen: „en heeft aangebeden, leunende op het opperste van zijn staf." Gij moet namelijk weten dat „bed" (mittah) en „staf" (mattèh) in 't he-

breeuwsch schier gelijkluidend zijn, alleen door verschil van klinkers, niet van medeklinkers onderscheiden.

Wij kunnen ons toch zeer goed voorstellen, dat de meer dan honderdjarige aartsvader, dankbaar geroerd over de inwilliging van den lang gekoesterden, eindelijk uitgesproken wensch, het hoofd op den knop van zijn staf op zijn sterfbed liet zinken, en aldus, in voorovergebogen houding, enkele oogenblikken in gepeins bleef verzonken, om zijnen God voor diens goedheid te loven. 't Is immers niet altijd noodig, dat, wanneer de knieën des harten in ootmoed gebogen worden, mede de knieën des lichaams dit doen. Niet de uitwendige houding, maar de inwendige verbreking en verbrijzeling des harten beslist over de innigheid en waarheid van de verootmoediging der ziel voor en de dankzeggende aanbidding aan God, den getrouwen Weldoener en Heere der genade.

Terecht is het woord der ouden, dat er meer onder dan zonder het hoofddeksel wordt gebeden; d. i. dat de teederste en heiligste gebeden en korte verzuchtingen dikwijls worden opgezonden, eer men er nog aan dacht, om het hoofddeksel, ter opzettelijke aanbidding af te lichten, de oogen te sluiten en de handen te vouwen. Men kan dit alles doen, ook zonder er bij te denken; men kan ook dit alles laten, omdat men reeds vooraf verzonken is in de gedachte aan eigen zonde, Gods gerechtigheid en afgesmeekte genade. Trouwens, de uitwendige houding en het eerbiedig gebaar des lichaams zegt niets, zoolang zij niet de uiting zijn der innerlijke stemming des gemoeds. Zoo was het bij den armen tollenaar, zoo bij den aartsvader Jakob en zoo zij het ook bij u.

De uitwendige houding, de uitdrukking eener ware verhouding, dat was ook in het maatschaplijke, naar wij gezien hebben, de toestand van het uitverkoren bonds-

geslacht in Egypte, tegenover de inboorlingen des lands. Zij kwamen als vrijen in het land der dienstbaarheid; terwijl de inwoners des lands zelven voor het noodige brood gewillig de vrijheid afstonden. Maar ook Israels zonen zouden uit zich zelven de slavernij niet ontvlucht zijn, indien de Heere God daarvoor niet had gezorgd. Dat bewees wel de aanbieding van hun woordvoerder Juda, als hij tot Jozef zeide: „laat toch uwen knecht voor dezen jongeling slaaf zijn." (Gen. 44 : 33).

Wij herinneren ons nog wel, dat Jozef toen het aanbod der broeders niet aannam, evenmin als hij later toeliet, dat zijne broeders zich voor brood verkochten. Indien dus Israel in Egypte vrij is en blijft, is dit alleen door de genadige beschikking van den trouwen Bondsgod, die over Zijne uitverkorenen wel een *tijdelijken dienst*, maar geene *blijvende slavernij* laat komen.

Zietdaar Israels geslacht in Egypte wederom de trouwe afspiegeling van het geestelijk Israel te midden der wereld. Wederom werd in Chams nageslacht de vloek Noachs vervuld (Gen. 9 : 25—27). Wederom wordt, ook in Egypte, bewaarheid wat de apostel Paulus aangaande Izak en Israel getuigt: „de zoon der dienstmaagd zal geenszins erven met den zoon der vrije." (Gal. 4 : 30).

En zoo zal het in alle eeuwigheid zijn. Maar alleen indien de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zijt gij waarlijk vrij. Dan onderhoudt Hij zelf u uit de voorraadschuren en voedt Hij u met het brood Zijns welbehagens, en doet Hij u wonen in grazige weiden, aan zeer stille wateren; doet Hij u wassen en toenemen, ook in het land der verdrukking en verkwikt Hij u, eer Hij u spijst met het noodige tranenbrood.

Maar staat dan ook in de vrijheid met welke Christus

u vrijgemaakt heeft en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen. Gebruikt ook de vrijheid niet, gelijk Israel dat later heeft gedaan, tot eene oorzaak voor het vleesch; want gij zijt tot vrijheid geroepen.

Indien ge deze niet wilt, ligt de slavernij aan de deur, de slavernij der wereld, der driften en booze hartstochten; de slavernij onder de wet, die gewis voor een tijd zelfs over zoodanige verlosten nog heerscht, die niet hebben geleerd, of die wederom hebben vergeten, te roemen in de vrijheid der verlossing, de verkregen erve van de kinderen des verbonds.

Want gij hebt niet ontvangen den geest der dienstbaarheid, wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den geest der aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: Abba, Vader!

Psalm 124 : 4.

W' ontkwamen haast des vogelvangers net,
Den loozen strik, tot ons verderf gezet;
De strik brak los, en wij zijn vrij geraakt:
De Heer is ons tot hulp op ons gebed;
Die God, die aard en hemel heeft gemaakt.

XXIII.

JOZEFS ZONEN DOOR JAKOB PLECHTIG IN HET BONDSGESLACHT OPGENOMEN.

Genesis XLVIII : 1—22.

INHOUD: Eene belofte voor medelijdende harten; onze kranken; onze krankesponden; Jakobs bedlegerigheid. Het onderwerp en deszelfs verdeeling. Het ernstig voornemen (vs. 1—7); de plechtige opneming (vs. 8—16); de bijzondere omstandigheden (vs. 17—22). Israel niet Jakob neemt Jozefs zonen in het bondsgeslacht op. Onwetenschaplijkheid der oorkondenhypothese.

Het ernstig voornemen (vs. 1—7). De belofte Gods aan Abraham aanvankelijk vervuld; voorbereidende maatregelen vóór den dood. De onderdeelen; de naaste aanleiding (vs. 1, 2), de dankbare herinnering (vs. 3, 4), het ernstig voornemen (vs. 5, 6), de uiterlijke drangreden (vs. 7). De krankte schijnbaar verergerd: Jozef ontboden; roeping der kinderen, die aan het sterfbed hunner ouders geroepen worden; Jozefs uitnemend voorbeeld van bereidwillige komst; Jakobs blijdschap hierover; bezwaren voor het getrouw krankenbezoek slechts schijnbaar. De dankbare herinnering Jakobs, eene gewichtige mededeeling: de naam zijns Bondsgods, de plaats en de tijd der verschijning, de inhoud der beloften. „God de Almachtige;" Luz of Bethel; de bijzondere beteekenis van sommige tijdstippen in ons leven. De inhoud van den goddelijken zegen wijst op de strekking, het middel en het kort begrip der beloften Gods; de bondsbelofte, het bondsvolk en het bondsland = de belofte, haar voorwerp en haar inhoud. Kon Jozef nog tot het bondsvolk gerekend worden? Waarom niet? — Jakobs voor-

nemen ter aanneming van Jozefs zonen bekend gemaakt. Het tijdelijk eerstgeboorterecht van Ruben op Jozef overgedragen. Jakobs schikking van het dubbel erfdeel voor Jozef geen vrucht zijner voorliefde voor dien zoon Rachels. Jakobs wensch later niet vervuld. — Eene aandoenlijke herinnering uit Jakobs leven; de meest waarschijnlijke verklaring van de gedachte aan Rachels dood. Het naastbijliggende antwoord is nog niet altijd het beste. Dit gelde ook als regel van verklaring; vermoedens en gissingen brengen niet veel licht; de invloed van kleine omstandigheden op het nemen van groote besluiten; doel der kleine aanduidingen en wenken voor het geloofsleven. Dwalen is ook hierin mogelijk. Jakobs wensch niet naar den wil Gods; de uitkomst beslist. Dwalingen des geloofs en verkeerde werkzaamheid met de beloften meestal gevolgen van voorbarig ongeduld.

De plechtige opneming (vs. 8—16): de voorstelling der zonen door den vader (vs. 8—11), hun overgave aan hun grootvader (vs. 12—14), de zegenende wijding der kleinzonen (vs. 15—16). — Rechtsgeldige handelingen dienen in 't openbaar te geschieden; begonnen met eene vraag; onkunde in deze bron van veel dwaling op het gebied der Schrift; waartoe bij Jakob de vraag naar het reeds lang bekende? Op de openlijke vraag een openlijk antwoord. Roeping der ouders. Niet het bloed alleen vormt de familiebanden; de huiselijke omgeving en opvoeding. De toeëigenende begroeting ging de eigenlijke adoptie vooraf. Jakob in zijnen ouderdom blind en niet blind. Jakob, stervende, leeft op en voort in zijn nakroost; Jozefs zonen op zijn knieën; de omhelzing en de toespraak; het pijnlijke van het ingezien en onverdiend wantrouwen tegen God; en dat op het sterfbed! Een verrassend God is onze God; de overgave der zonen. Wat in deze wettige rechtshandeling geschiedde; de vorm der zegenende wijding. Het bewust handelen Jakobs bij schijnbare gedachteloosheid; een zegen over Jozefs hoofd; het geloof op het sterfbed dikwijls het levendigst; de oorzaak daarvan; Jakob op zijn sterfbed een heilige ziener; zijn bezielde geestdrift. Op het sterfbed liegt men niet, wel is ook daar plaats voor zelfbedrog. Jakobs stemming in een vijftal trekken geschetst: nederige zin, dankbare waardeering, juist inzicht, vrome kinderliefde en machtig geloofsvertrouwen. Ootmoed en waardeering gaan hand aan hand; nederige gezindheid voorwaarde van helder inzicht; de leer der drieeenheid reeds bij Jakob: „de engel des verbonds"; „de

engel der verlossing": de engel des aangezichts" = God geopenbaard; verband tusschen kennis en beleven der waarheid. In »het midden des lands"; Jakobs geloof in den zegen merkbaar.

De bijzondere omstandigheden (vs. 17—22): kwalijk begrepen, later toegelicht, juist ingezien, nader bevestigd, met het geheel in verband. Afkeuring Jozefs met zijn blik, verijdeling door de daad, bestraffing met het woord; betweterij der kinderen tegenover ouders ten hoogste laakbaar; wekt teleurstelling; hoe moeielijk het menigmalen is de ouderlijke waardigdigheid tegenover zijne kinderen te handhaven; laat uw kind steeds gevoelen, dat uwe liefde u doet spreken en ook straffen; geen natuurlijke geboorte geeft een goddelijken grond voor voorrang; Jakob een profeet; Jakobs zegen in Israel behouden; De jongste Ephraim vóór den oudste Manasse. — Jakobs overtuiging van de menschelijke nietigheid, goddelijke almacht en bondstrouw Gods. Wat kracht der vertroosting daarin ook voor ons ligt; noodzakelijkheid der doodsgedachte; het merkwaardige stuk gronds van Sichem. — De hooge waarde van de opneming in het bondsgeslacht: de voorrechten, verplichtingen, genietingen, het getuigenis van ons doopformulier. Gebruik. Besluit.

Psalm 14 : 2.

„De Heer zal hem, op 't ziekbed neêrgestort, versterken door Zijne kracht." Welke heerlijke belofte voor de kinderen Gods, die hun gevoelvol en medelijdend hart wisten te uiten, door „zich verstandiglijk te gedragen jegens een ellendige." Ziedaar eene voorwaardelijke of, wilt ge, behoedanigde belofte, d. i. eene zoodanige, die niet voor allen is bestemd, maar slechts voor hen, die aan den voorafgaanden eisch of aan zekere, vooraf omschreven, hoedanigheid des geestelijken levens hebben voldaan.

Wie barmhartigheid oefent, dien zal barmhartigheid geschieden. Dat is het trouwe woord van den psalmist. Wie zelf medelijden voor armen en ellendigen gevoelt en oefent, en dit toonde in het bezoeken der kranken en ongelukkigen, dezen zal de Heer zelf medelijden too-

nen en hen komen bezoeken, als zij het meest de aanspraak en vertroosting der deelnemende liefde behoeven, namelijk op hun ziekbed.

't Is opmerkelijk, hoe voor iedere bijzondere omstandigheid des levens ook een bijzonder woord der bemoediging, leiding of besturing in onzen bijbel wordt gevonden. Men heeft een geheelen bundel van woorden uit de heilige Schrift bijeenverzameld, juist geschikt voor de ziekekamer, een anderen bundel wederom voor den ouderdom. Geen wonder, dat dit gemakkelijk kan. Want juist voor ellendigen; van welken aard, uit welke bron, door wiens toedoen de ellende ook zij; juist voor ellendigen is Gods woord gesproken en geschreven, om ze in de ellende staande te houden en straks uit de ellende uitteleiden in de heerlijkheid.

Uwe kranken, die de ellende des lichaams dubbel gevoelen, en bij wie menigmalen de ellende der ziel wordt verzwaard door smart des lichaams; uwe kranken, bij wie menigmalen de vroegere opgewektheid des geestes wijkt, onder het drukkend gevoel der lichaamspijnen; die daardoor dikwerf veel prikkelbaarder zijn dan anders; deze hebben bovenal aan eene zachte leiding en veel deelneming eene groote behoefte. En daarom komt de Heer ook meer dan eens hen bijzonder verkwikken en op het ziekbed iets anders en meer geven dan in hun gezonde dagen.

Dat zal vader Jakob ook ondervonden hebben. Want hoogstwaarschijnlijk had hij een langdurig ziekbed. De Schrift doet dit uitkomen door herhaaldelijk van „zijn bed" te gewagen (Gen. 47:31, 48:2; 49:33). Van dit bed sprak hij zijne zonen aan en onthulde hij, als profeet, hun de toekomst, op dat bed ook nam hij Jozefs zonen tot de zijnen aan, en dit juist is het onderwerp van hoofdstuk 48, dat wij nu te samen wenschen te behandelen.

Eene krankesponde is menigmaal zoo goed voor ons. Juist als men bedlegerig is geworden en soms uren achtereen alleen wordt gelaten, denkt men over vele dingen ernstiger na. Zoo zal het met den aartsvader geweest zijn, als Jozefs zonen door Jakob plechtig in het bondsgeslacht opgenomen werden. Eerst wordt het ernstig voornemen daartoe door Jakob aan Jozef medegedeeld (vs. 1—7), daarna geschiedt de plechtige opneming zelve (vs. 8—16), en ten laatste wordt de bijzondere wijze, waarop deze plaats vond, in het licht gesteld (vs. 17—22).

Zeer opmerkelijk is hierbij wederom, dat in het eerste stuk (vs. 1—7), steeds de naam Jakob wordt genoemd; terwijl in 't vervolg van het hoofdstuk, bij de plechtige handeling zelve, de naam Israel herhaaldelijk en met bedoelde kracht op den voorgrond treedt. Wel is hierin wederom een bewijs gegeven, dat de aartsvader, bij de opneming zijner kleinzonen, handelde als stamhoofd en als vader van het volk Israels. Maar niet minder krachtig bewijs is het wederom tegen de poging, die nog wel de houding van wetenschaplijk aanneemt, om uit het onderscheiden gebruik van twee namen te besluiten tot het bestaan van twee onderscheiden en elkander vreemde oorkonden der geschiedenis.

Het woord Gods tot Abraham, met wien Hij het verbond had opgericht, eenmaal gesproken, was in Jakob vervuld geworden. De schrik en groote duisternis, die in dien ontzettenden nacht na het door Abraham gebrachte offer, op diens ziel was gevallen, begonnen reeds hun verklaring te verkrijgen. „Weet voorzeker, zoo had de Heere God gesproken, dat uw zaad vreemd zal zijn in een land, dat het hunne niet

is" (Gen. 15 : 13). En door een wonderbaren samenloop der omstandigheden, die het duidelijkst kenmerk vertoonen van door God zelven aldus geleid te zijn, was Jakob nu ook met al de zijnen, het gezamenlijke nakroost van Izak, den beloofden zoon Abrahams, in het vreemde land Egypte gekomen, om daar eeuwen lang te blijven.

Veel moest er nog hersteld en geregeld worden, met het oog op de toekomstige uitleiding des volks uit het vreemde land, die door God was beloofd en gewis door Jakob onvoorwaardelijk werd geloofd. Het woord, dat eenmaal tot Hiskia kwam: „geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven" (2 Kon. 20 : 1), schijnt ook door Jakob in zijn binnenste vernomen te zijn. Ten minste hij nam de noodige maatregelen en maakte de vereischte schikkingen en toebereidselen, die met een spoedig sterven in verband stonden. Allereerst dienden dan de toekomstige verhoudingen van het huis; dat hier als uitdrukking voor de belangen van het geheele geslacht geldt; in orde gesteld en voor vast geregeld te worden.

Hoe vader Jakob deze taak opvatte tegenover het bondsgeslacht, wordt ons in het eerste deel van het acht-en-veertigste hoofdstuk verhaald, als Jakobs voornemen, aan Jozef door hem zelven kenbaar gemaakt, om Jozefs zonen als zijne eigene kinderen te beschouwen, ons wordt medegedeeld. Eerst worden wij op de naaste aanleiding gewezen (vs. 1, 2), daarna op eene dankbare herinnering (vs. 4) opmerkzaam gemaakt; straks wordt het ernstig voornemen zelf geuit (vs. 5, 6) en ten laatste de uiterlijke drangreden (vs. 7) genoemd.

De minste wending in den lichamelijken toestand Jakobs moest wel aanstonds aanleiding geven, om Jozef te ontbieden. Immers was deze door zijnen vader als

uitvoerder van diens laatsten wil als 't ware aangewezen. Reeds lang hield de oude man het bed en wachtte kalm en rnstig zijne laatste ure af. 't Scheen dat op zekeren tijd de krankte zich ernstiger liet aanzien en men den dood, gelijk dit meer geschiedt, naderbij dacht, dan dit in werkelijkheid zoo was. Aanstonds zond men om Jozef. „Het geschiedde nu na deze dingen, dat men Jozef zeide: zie uw vader is krank."

Niet lang vertoefde Jozef. Welk rechtgeaard zoon zoude niet naar het sterfbed zijns vaders zoo spoedig mogelijk heenijlen, indien het bericht van de welgegronde vrees der nabestaanden tot hem is gekomen. Ook indien men wellicht reeds meer dan eens door een valsch alarm opgeschrikt is geworden. 't Is wel waar, men kan des vaders sterven door zijne tegenwoordigheid wel niet altijd verzachten en veel minder tegenhouden; maar, van de andere zijde, wie zoude niet gaarne een laatsten liefdedienst aan hen bewijzen, die ons in onze jeugd zoo menigmalen in slaap gewiegd en zooveel liefde betoond bebben? Al kan men ook niets anders dan een laatst bewijs van hartelijkheid geven, niets doen dan nog even de drooge lippen te laven, niets dan nog even het hoofdkussen te recht leggen.

Geene bezigheden, geen hooge staat geven den zoon vrijheid, van de stervenssponde zijns vaders wegteblijven, indien hij daartoe werd geroepen, en de vervulling van den wensch des stervenden of van diens aanverwanten in zijne macht staat. Tot het onbereikbare is niemand verplicht; — zoodra men zich namelijk van de onbereikbaarheid overtuigd heeft, en niet deze maar voorwendt, om van het streven naar het bereikbare zich maar al te gemakkelijk te ontslaan. Op het bericht der toeneming van Jakobs krankte „nam

Jozef zijne twee zonen met zich, Manasse en Ephraim."

Middelerwijl had men Jakob van de voorgenomen komst Jozefs bericht gegeven. „En men boodschapte Jakob (mogelijk van de zijde Jozefs, om niet noodeloos zijnen vader ongerust te maken en om den schijn te vermijden van geroepen te zijn) en men zeide: zie uw zoon Jozef komt tot u!" De vader had zijn verlangen daartoe misschien niet kenbaar gemaakt, gelijk menig kranke, die gaarne dezen of genen der oude vrienden nog wel eens zoude willen zien, dien wensch eerst verzwijgt, om niet onbescheiden te worden en niet al te veel moeite te geven. Maar zie, hoe welkom hem het aangekondigd bezoek was! „Als het bericht tot hem kwam, zoo versterkte zich Israel en zat op het bed." In den J a k o b, die stervende was, herleefde weer de I s r a e l des geloofs.

Wacht niet altijd, totdat men eerst u heeft gevraagd; laat u evenmin terughouden door de vrees, van bij den kranke, die aan uwe tegenwoordigheid en aan uw troostende toespraak misschien juist behoefte heeft, ongelegen te komen. Mocht ge — dezen raad geven wij ook aan de zieleherders en krankenbezoekers — mocht ge doen, wat Jozef schijnt gedaan te hebben: met de leden van het gezin afspreken, dat men u met elke wending der doodelijke krankte, met iederen terugkeer van een helder oogenblik, van een kalm, minder pijnlijk uur, bericht daarvan zende. Misschien zult gij dan kunnen wat gij gisteren of hedenmorgen wellicht niet vermocht, met den kranke een enkel geestelijk woord wisselen. Grijp de goede gelegenheid aan, zoodra gij dit kunt. Wellicht geeft zij u aanleiding, om op of van het bed des doods een woord des levens te mogen hooren of spreken.

Zoo ging het Jozef. Aan des vaders krankesponde neergezeten, vernam hij van hem allereerst eene d a n k-

bare herinnering. Daarna (na enkele andere gesprekken die gehouden waren) zeide Jakob tot Jozef: „God de Almachtige is mij verschenen te Luz, in het land Kanaän en Hij heeft mij gezegend; en Hij heeft tot mij gezegd: Zie, Ik zal u vruchtbaar maken en u vermenigvuldigen en u tot eenen hoop van volkeren stellen; en Ik zal aan uw zaad na u dit land tot eene eeuwige bezitting geven." Vele zaken zijn in deze herinnering Jakobs optemerken: de naam waarmede hij zijn Bondsgod noemt, de plaats waar en het tijdstip zelf, waarop Deze, naar hij zegt, hem het eerst verschenen is; daarbenevens de inhoud der beloften, dien hij ons als de samenvatting van al de heilstoezeggingen Gods voorstelt.

De naam, waarmede hij in zijne ernstige toespraak van den Heere gewaagt, doet ons aanstonds aan den Bondsnaam denken, waarmede God zelf, naar het getuigenis des Woords, zich aan Abraham en de aartsvaders heeft geopenbaard. Niet slechts Gen. 17 : 1, waar God tot Abraham zegt: Ik ben God de Almachtige, maar ook Ex. 6 : 2 bevestigt ons in deze overtuiging. Immers lezen wij aldaar, dat de Heere zelf tot Mozes zeide: „En Ik ben aan Abraham, Izak en Jakob verschenen als God de Almachtige." Wat deze bondsnaam Gods beteekent hebben wij dan ook reeds bij Gen. 17 : 1 (zie Dl. I: blz. 529) uitvoerig uiteengezet.

De plaats, die Jakob noemt als het oord, waar hem de, naar zijn oordeel, gewis merkwaardigste en gewichtigste verschijning des Heeren ten deel was gevallen, verwijst ons naar dat tijdstip uit Jakobs leven, waarin hij nog moest leeren, met aardsche banden des vleesches te breken; naar den tijd, toen hem Benjamin geboren werd, maar Rachel ontviel. 't Was te Luz of te Bethel (gelijk de plaats later genoemd werd en bleef), dat de

Heere plechtig den bondsnaam Israel kwam bevestigen (Gen. 35 : 9, 10). Daar werden als 't ware al de beloften, aan Abraham en Izak voordezen gegeven (Gen. 17 : 1 28 : 3 enz.), als in eene enkele te samengevat en op een enkelen persoon, op Jakob als vertegenwoordiger van het bondsvolk en drager der bondsbeloften, overgebracht.

Ook het tijdstip, dat hij vermeldt, is niet onverschillig. 't Was op het oogenblik dat hij, op Gods woord uit Labans huis vertrokken, door God uit de hand Labans en Ezau's gered, uit Paddan-Aram was aangekomen, om zich voor goed in Kanaän, het land der belofte, te vestigen. In Bethel was het ook, waar de Heere aan Jakob, die het ouderlijke huis ontvluchtte, het eerst verschenen was (Gen. 28 : 12). Dat werd hem door den Heere bij zijn terugkeer herinnerd (Gen., 35 : 1). Bethel was het bestemmingsoord van zijn voortdurend verblijf. Maar eer hij nog daar en terwijl hij nog op den terugtocht uit Paddam-Aram was, had de Heere zich aan hem geopenbaard en hem reeds gezegend.

Zoo doet de Heere altijd. Eer nog het einddoel bereikt is, heeft Zijn zegen ons bemoedigd en daardoor in staat gesteld onze bestemming naderbij te komen. De oogenblikken, waarop die zegen Gods wordt ontvangen of verstaan, vormen de merkwaardigste tijdstippen in ons leven. Vraagt gij waarin die zegen eigenlijk bestond, dan zal Jakob u antwoorden, dat die zegen juist de strekking, het einddoel en het kort begrip van al Gods beloften was. Wilt ge den korten inhoud van al dezen vernemen? 't Is de vermenigvuldiging van het volk, dat uit zijne lenden zou geboren worden, de bevestiging aan dat gezegende volk van de aloude bondsbeloften en de bewaring voor het bondsvolk van het eenmaal toegezegde bondsland. De eeuwige onveranderlijke trouw van den Al- en Vrijmachtigen God

werd hem toegezegd ten opzichte van de belofte zelve, van de voorwerpen der belofte, het kroost dat hem geschonken zoude worden, en van den inhoud der belofte: het land ter eeuwige bezitting.

Maar behoorde Jozef nog tot dat kroost der belofte? Mocht hij later als een der stamvaders geacht en genoemd worden? Immers was hij geheel een Egyptenaar geworden, was met een dochter Chams gehuwd en deelde niet in de afzondering van het huis en van het geslacht Abrahams. Daarom moesten ook in Jozefs plaats diens zonen optreden als „steenen Israels" (Gen. 49 : 24), d. i. als grondleggende bouwsteenen, waaruit het huis Israels eenmaal zoude opgetrokken worden. Dat voornemen zijns harten maakt Jakob nu aan Jozef bekend, opdat zijn smart van niet mede te behooren tot de stamvaders Israels, die hun naam aan de stammen gaven, getemperd mocht worden door de gedachte, dat toch zijne beide zonen in zijne plaats waren getreden, en dat, waar de naam der zonen genoemd werd, de naam des vaders gewis niet vergeten zou zijn.

„Nu dan;" — zoo spreekt Jakob in aansluiting aan en als gevolgtrekking van de voorgaande woorden, waarin hij de beloften, voor zijn zaad weggelegd, had herinnerd; — „nu dan, uwe twee zonen, die u in Egypteland geboren waren, eer ik in Egypte tot u gekomen ben, zijn mijne." Zij zullen als mijne eigene kinderen voortaan beschouwd worden en mede met mijne andere zonen gelijk-op deelen in de erve. En opdat dit te beter begrepen zoude worden, voegt Jakob er verklarende aan toe: „Ephraim en Manasse zullen mijne zijn als Ruben en Simeon", Jakobs oudste twee zonen. Maar aldus werd tevens het voorrecht der eerstgeboorte, het erven van een dubbel deel, van Ruben overgedragen op Jozef.

Jakob zeide dit bovenal met het oog op het toekom-

stig erfdeel en de namen, waarnaar dit genoemd en verdeeld zoude worden. Dat blijkt uit hetgeen Jakob tot nog nadere opheldering er aan toevoegde: „Maar uw geslacht, dat gij na hen zult winnen, zullen uwe zijn; zij zullen naar hunner broederen naam genoemd worden in hun erfdeel." 't Mag waar zijn, dat Jakob aldus mede blijk gaf van zijne oude voorliefde voor Jozef, door aldus aan diens kinderen een dubbel erfdeel te verzekeren; 't is toch even waar, dat door deze schikking Jozefs eigen naam bij de benoeming der erfdeelen uitgesloten werd; wat toch waarlijk voor geen geringe zaak moet geacht worden.

Waarschijnlijk had Jakob dat deel des lands voor de zonen Jozefs als erfdeel bestemd, dat als in het midden des lands lag, naderhand de meeste beroemdheid verkreeg en later aan Juda werd gegeven; ofschoon Jakob zelf dit aan Jozef, zijn meest geliefden zoon en oudsten uit Rachel, had toegedacht. Wij zouden die bedoelde voorkeur Jakobs uit de volgende woorden mogen opmaken, die men op allerlei wijzen poogde te verklaren, om de reden van Jakobs aandoenlijke herinnering op zijn sterfbed zoo doende aantegeven.

Zie, aldus vervolgde Jakob: „Toen ik nu van Paddan Aram kwam, zoo is Rachel bij mij — niemand gevoelde zoozeer haar verlies, niemand betreurde zoozeer haar gemis, als de trouwe echtgenoot — zoo is Rachel bij mij gestorven in het land Kanaän; op den weg, als het nog eene kleine streek lands was, om tot Ephrath te komen; en ik begroef haar aldaar aan den weg van Ephrath." De toegevoegde slotwoorden „welke is Bethlehem" zijn niet de eigen woorden Jakobs, maar die van den lateren samensteller van dit verhaal, die nauwkeurig wilde aangeven, welke plaats Jakob eigenlijk bedoelde. Want ten tijde van Jakob droeg Ephrath nog niet den lateren naam van Bethlehem.

Waartoe komt de stervende aartsvader nu op die aandoenlijke herinnering aan Rachels dood en begrafenis? De naastbijliggende verklaring is wel deze, dat Jakob zelf tot sterven bereid en, aan eigen dood denkende, natuurlijk als van zelve bij den dood zijner geliefde gade werd bepaald. Maar, — en dit geldt ook als regel bij elke verklaring en opmaking van de juiste lezing en van den juisten zin van eenig woord, — het naastbijliggende is nog niet altijd het beste en juiste antwoord. Dat Jakob deze woorden bezigde, om aldus de reden aantegeven van de aanneming van Jozefs zonen tot zijne kinderen; namelijk, omdat door Rachels vroegen dood zij hem geene zonen meer kon schenken en hij dus gerechtigd was haar, na haren dood, nog eenen toetevoegen; eene dergelijke opvatting, zouden wij zeggen, zoude al zeer weinig stroken met de woorden en toespelingen, die Jakob bij de vermelding van Rachels dood maakte.

Waarom noemde de aartsvader toch zoo uitdrukkelijk de plaats, waar Rachel begraven lag? Men zoude zoo zeggen, dat de plaats waar de moeder begraven lag, door deze herinnering gewijd, als van zelve aan hare zonen moest toekomen. Zoude Jakob, op zijn sterf bed over deze hem onvergetelijke gebeurtenis peinzende, mogelijk gemeend hebben, daarin een wenk des Heeren te mogen zien? 't Kan zijn; omdat hij immers daarvan gewaagt bij het toewijzen van een erfdeel aan de zonen Jozefs. Zoude hij, opmerkzaam gemaakt door de gelijkluidendheid der namen Ephrath en Ephraim, wellicht mede daardoor er toe geleid zijn, om in deze overeenkomst van klank eene zekere aanwijzing Gods te zien, en daardoor mede eenigszins er toe gebracht, om Ephraim als den eerstgeborene te erkennen?

Ik vermoed, wat gij gereed staat mij op al deze vragen te antwoorden. Jakob handelde in deze zaak als

profeet; en hoe kunnen wij dan ooit gelooven, dat zulke kleine omstandigheden en zoodanige, wat de wereld noemt, toevallige overeenkomsten invloed op zijnen geest hebben uitgeoefend? Zegt dat niet. Want menigmalen zal de geest in het groote den zin des Heeren weten te vatten, en daarbij toch in de kleinere bijzonderheden en in kleinere omstandigheden aanwijzingen en wenken meenen te zien, die hij bij de uitvoering van den opgelegden last meent te moeten volgen. Gewoonlijk moeten die kleinere aanduidingen, vergeet dit niet, dan bij ons dienst doen, om, op schijnbaar geoorloofde wijze, den weerzin van eigen vleesch en bloed eenigszins te hulp te komen.

Gewis handelde Jakob in overeenstemming met den wil Gods, door aan Ephraim en Manasse een eigen erfdeel onder zijne zonen te verzekeren. En evenzeer handelde hij naar den wil Gods, door aan Ephraim het eerstgeboorterecht toetekennen. De uitkomst heeft hem in het gelijk gesteld en de geschiedenis der zonen Jozefs heeft in haar verloop het bevestigd, dat men het woord der profetie eerst na dezen ten volle zal verstaan. Maar de uitkomst heeft tevens bewezen, dat geene wenschen en heimelijke begeerten des vleesches en der natuurlijke liefde invloed mogen of kunnen uitoefenen op den gang der geschiedenis, gelijk die naar den raad Gods is bepaald.

Niet aan Ephraim, niet aan Jozef, maar aan Juda werd later Ephrath of Bethlehem toegewezen, waar het uitverkoren koningsgeslacht zijn oorsprong zoude nemen, en welke plek zoo gewichtige plaats in de rij der voorzeggingen zoude innemen (Micha 5 : 1). Ook hiervan geldt het woord, dat het lot in den schoot wordt geworpen, maar dat de uitkomst des Heeren is; en 't is deze uitkomst, die beslist. Dergelijke onjuiste opvattingen van eenig onderdeel van de meening des

Geestes, gelijk wij recht meenen te hebben hier in Jakobs woorden er eene te zien, komen gewis meer bij de kinderen Gods voor.

Zoo was het immers ook bij Abraham, als hij op aansporing Sara's van Hagar den beloofden zoon verwachtte. Zoo was het immers ook met de gemeente des Heeren, als zij uit de verkeerd begrepen woorden des Heeren opmaakte, dat deze discipel niet zoude sterven. (Joh. 21 : 23). En zoo zal het altijd zijn, wanneer men in voorbarig en haastend geloof tot die voorbarige geloofsvragen komt, die naar het verborgene van den Raad Gods zoeken, voordat nog voor den Heere zelven de tijd is gekomen, om dien te openbaren. Dan gaat men aan het dwalen en gissen, en straks nemen vermoedens en wenschen de plaats in der duidelijke uitspraken en klare voorschriften van Gods Woord.

Daarvoor hebben wij ons wel zeer te wachten. Er bestaat een eigenwillige godsdienst, die op ons goeddunken of menschen-inzettingen gegrond is (Heidelbergsche Cathechismus vr. 91); maar er is ook een eigendunkelijke geloofsoefening, die met eigen wenschen of menschelijke begeerten te rade gaat en daarnaar zich richt. Indien het heilig waar blijft, dat het eene ijdele en vergeefsche vereering Gods is, leeringen te leeren, die geboden van menschen zijn (Matth. 15 : 9); dan is het ook niet minder waar, dat het een ledig en onvruchtbaar geloof is, te gelooven, wat de mensch zelf zoo gaarne wil en daarom uit opgeraapte geloofsindrukken heeft opgezameld. Al wat niet uit het g e l o o f is, is zonde (Rom. 14 : 23); en het geloof is eene gave Gods, geene bedenking des menschen. De dwalingen en misvattingen des geloofs en de teleurstellende werkzaamheid met de beloften des geloofs ontspringen meestal uit de voorbarigheid van het driftig ongeduld, dat niet meer wil volgen en daarom vooruitloopt en — struikelt.

O het geloovig hart gevoelt het soms wel, al wil het dit niet steeds erkennen en nog veel minder uitspreken, wat in zijn geloofsleven en geloofsindrukken eigenlijk van den Heere, wat daarin van het eigen ik is. Indien gij eerlijk wilt zijn, zult gij moeten toestemmen, dat gij tot het volgen van het eerste veel meer vrijmoedigheid en in het doen daarvan veel meer vrede voor uw eigen hart smaakt, dan bij het inwilligen van en gehoor geven aan het laatste. Zie, met hoeveel vrijmoedigheid Jakob overgaat tot het volvoeren van zijn voornemen, hem door den Heere zelven in het hart gegeven, om Jozefs zonen tot de zijnen aantenemen. Het verhaal van de plechtige opneming zelve vormt het tweede deel van het hoofdstuk, dat wij nu beschouwen (vs. 8—16).

De opneming zelve bestaat uit drie deelen: de voorstelling der zonen door den vader (vs. 8—11), de overgave door den vader aan den grootvader (vs. 12—14), en ten laatste de zegenende wijding der kleinzonen door dezen (vs. 15—16). Alles draagt hierbij het karakter van eene plechtige en openbare handeling, die, naar de voorschriften van het bestaande recht geschied, ook later kracht van wet had. Eerst moest Jozef zijne zonen voorstellen, straks in eene zinnebeeldige handeling, hen doen „uitgaan van zijne knieën", hen vrijwillig afstaan; en eerst daarna kon Jakob hen als zijn eigen zonen aan- en opnemen, door hun de handen op te leggen en, in Jozef, hen te zegenen.

Alle openbare handelingen, waaruit voor de toekomst wettige rechtsgevolgen konden voortspruiten, en die tot het geslacht en den erfgrond in betrekking stonden, schijnen in het aloude oosten met eene vraag ingeleid te zijn geworden. Zoo was het immers ook bij den koop van de spelonk Mach-péla door Abraham (Gen. 23 : 13). 't Schijnt wel, dat hij, die de zaak of onderhan-

deling had voorgesteld, het eerst de vraag deed naar de partij, met wie men onderhandelde, om aldus en naam en afkomst in het openbaar te doen afroepen. Als men die handeling van het openbare recht beter begrepen had, zoude men ook ingezien hebben, waarom Saul, die toch David zeer goed kende, bij diens voorstelling in 't openbaar, nog eerst David zelven vraagde: „Wiens zoon zijt gij, jongeling?" (1 Sam. 17 : 55—58).

Waar zij, door eigen onkunde, op elke moeielijkheid in de Schrift geen passend antwoord kan geven, maakt de zoogenaamde wetenschap het zich gemakkelijk, door van tegenstrijdigheden en tegenspraak met zich zelve in de Schrift te spreken. Zij deed beter, met eerst en nauwkeurig acht te geven op de tegenstrijdigheid, die in haar zelve gevonden wordt; daar zij, die zelve het geloof volkomen mist, de meening eens geschrifts waant te kunnen vatten, dat geheel op geloof berust en dat geloof tot grondslag heeft. Even goed zoude een blinde over kleuren kunnen oordeelen, of een scherpziend mensch, die aan kleurenblindheid lijdt, de juiste seinkleuren kunnen onderscheiden.

Met eene vraag begint ook bij Jakob de plechtige aanneming zijner kleinzonen tot eigen kinderen. Dat is de aanvang der voorstelling. „En Israel zag de zonen van Jozef en zeide: wiens zijn dezen?" — Wist de grootvader, die nu bijna zeventien jaren lang hen gezien had, dit dan nog niet? Of was het zijne blindheid, daar „zijne oogen zwaar van ouderdom waren" (vs. 10), waardoor hij zijne kleinzonen niet recht kon onderscheiden? Maar hij zelf immers had ze bescheiden. Gewis verwachtte hij hen. Bovendien, indien het bij Jakob slechts de gewone vraag der onwetendheid en niet de noodzakelijke vraag ter inleiding van de plechtige handeling was, zoude Jozef niet zoo ernstig en statig geantwoord hebben.

Op de openlijke vraag volgde een openlijk antwoord. „En Jozef zeide tot zijnen vader: zij zijn mijne zonen, die mij God hier gegeven heeft." Als Jozef tegenover zijnen vader en allen die tegenwoordig waren uitsprak, dat Manasse en Ephraim „zijne zonen" waren, beweert hij daarmede zijn recht, om daarmede te handelen, gelijk hij thans voornemens is, namelijk om zijne vaderlijke rechten hen betreffende over te dragen op hun grootvader Jakob. Als hij zegt dat „God" ze hem gegeven heeft, spreekt hij niet anders uit, dan wat door een later schriftwoord wordt bevestigd: „de kinderen zijn een erfdeel des Heeren." (Ps. 127 : 3).

Och dat ieder vader of moeder het begrijpen mocht, dat hunne kinderen gaven Gods zijn. Aan God bovenal zijn zij dan daarvoor verantwoordelijk. Die kinderen zijn dan ook geleende panden, die elk oogenblik door den Heer opgevraagd kunnen, maar dan ook aan dien Heere zullen gewijd en voor dien Heere opgevoed moeten worden. Dat Jozef er bij zegt, dat God die kinderen hem „hier" d. i. in Egypte, gegeven heeft, is geene overbodige toevoeging, maar geeft reden van de noodzakelijkheid hunner aanneming tot kinderen door Jakob. Zij waren namelijk buiten diens huis en gezin geboren en opgevoed.

Zal uw kind tot uw gezin en geslacht niet slechts behooren maar ook blijven, dan moet het, o ouders! zooveel mogelijk in uw huis geboren, in den kring van uw gezin opgevoed en in uwe omgeving groot gebracht zijn. Want 't is niet alleen het bloed, maar ook de dagelijksche omgang en huiselijke opvoeding te midden van 't gezin, waardoor de banden der verwantschap gelegd en versterkt worden. Zelfs eigen bloed kan door te langdurige en te verre verwijdering eindelijk vervreemden. Daarom, o ouders! houdt uwe kinderen, bovenal in hunne jeugd, zoo lang en zooveel mogelijk bij u en om u, in uw eigen huis.

Op dit antwoord, dat op het recht van den eigen vader wees, om tot dergelijke rechtshandeling over te gaan als waarvan nu sprake was, volgde dan de toe-eigenende begroeting. Naar het schijnt, ging dan hij, die eenig pand zich wenschte toeteeigenen, naar dit pand heen. Zoo komt immers ook de Heere God tot degenen, die Hij als kinderen heeft aangenomen en, daar de kinderen dit niet beseffen, worden zij door den doop tot Hem gebracht, opdat Hij ze aanneme. Jakob kon zelf niet tot zijne kinderen gaan. Daarom zeide Jakob: „breng hen toch tot mij, dat ik hen zegene.” Dat moet iets ongewoons en in strijd met het wettig gebruik geweest zijn, dat men hier juist andersom handelde, door de aan te nemen kinderen ter begroeting tot hem te brengen, die ze wilde aannemen, in plaats dat deze zelf tot hen ging. Daarom immers alleen volgt de ophelderende toevoeging,die anders overtollig zoude zijn: „doch de oogen van Israel waren zwaar van ouderdom, hij kon niet zien en hij deed hen naderen tot zich.”

’t Was met Jakob op zijnen ouden dag, gelijk het met zijn vader Izak was geweest, toen hij tot dezen kwam, om, in plaats van Ezau, diens zegen te ontvangen. Hij was blind van ouderdom, maar niet blind voor den heiligen wil Gods. Hoe menige oude van dagen is er niet die, helaas! in dubbelen zin, en natuurlijk en geestelijk, blind moet heeten. Bij dezen is er dan geene plaats voor zegen, wel voor zelfzucht, die met de jaren steeds toeneemt; bij dezen niet meer die frischheid en opgewektheid des geestes, die men bij de geloovigen en bij Jakob kan opmerken, en die nog met jeugdige kracht kan liefhebben ook in den ouderdom, die, bij het wijken van eigen kracht, nog blijft denken om de toekomst. De geloovigen, die oud worden, blijven geestelijk jong, als zij ’t oog mogen vestigen op

de eeuwige beloften Gods, die zijn weggelegd ook voor hun kroost; of, indien de geloovigen zelven ook kinderloos zijn, toch behooren aan het kroost der levende gemeente, waartoe ook deze geloovigen behooren.

Bij Jakob was het op het sterfbed een op- en voortleven in zijn nakroost, bij hetwelk hij staarde op de beloften Gods. Als zijne kleinkinderen aan Jozefs hand genaderd waren aan zijn bed, en deze zijn geliefde zoon hen op zijne knieën hield, beiden met zijne armen omvat houdende, richt de grijsaard, zij het met moeite, zich nog eens op. „Toen kuste hij hen en omhelsde hen." Zouden wij daarin niets mogen opmerken van die zinnebeeldige handeling der plechtige begroeting, waaruit later de handoplegging ter zegening is ontstaan voor hen, die tot het gewijde ambt werden aangenomen of ingeleid. Ook Jezus omhelsde de kinderen als Hij hen zegende, maar hief zijne handen op over de jongeren, als Hij, ten hemel varende, hen zegende (Luk. 24 : 50).

Wat Jakob met die omhelzing eigenlijk bedoelde maakte hij Jozef duidelijk in zijne hoog ernstige toespraak, waardoor hij belijdt, met een verrassend God te doen te hebben, wat eigen vrees aangaat beschaamd te zijn geworden, en meer ontvangen te hebben dan hij ooit had durven verwachten. Hij schaamt zich niet, om voor zijn vroegere vrees des ongeloofs en voor de schande zijner twijfeling in de tegenwoordigheid zijns zoons nu uittekomen.

Er moet toch iets pijnlijks in liggen, als men God gewantrouwd heeft en later inziet, zelfs op zijn sterfbed misschien nog moet bekennen, dat men dit ten onrechte gedaan heeft. — Als men het dan nog maar belijden mag. „En Israel zeide tot Jozef: ik had niet gemeend uw aangezicht te zien; maar zie, God heeft mij ook uw zaad doen zien."

Hoe heerlijk komt steeds bij die oude bijbelheiligen hun vaste geloofsovertuiging uit, waardoor zij in elke, ook tijdelijke, weldaad Gods zegenende hand te ieder oogenblik opmerken, maar waardoor zij dan ook tevens behoefte gevoelen dit onmiddellijk uittespreken. Gij gevoelt dit ook wel somtijds, maar gij ducht het in tegenwoordigheid van anderen uittespreken. Om het te kunnen gevoelen, het steeds te kunnen beseffen, moet men wel innig van eigen treurig onvermogen en eigen volstrekte onwaardigheid overtuigd zijn. Zoolang men nog iets aan zich zelven toeschrijft, geeft men Gode en Zijner genade niet al de eer.

Nog geheel onder den indruk der pas gehoorde woorden, maakt Jozef zich gereed, aan de bedoeling zijns vaders te gemoet te komen. Nog hield hij zijne zonen Manasse en Ephraïm aan zijne hand, in zijnen schoot. Maar als zijn vader na die roerende woorden zweeg en wachtte, „toen deed hen Jozef uitgaan van zijne knieën, en hij boog zich voor zijn aangezicht neder ter aarde en Jozef nam die beiden, Ephraim met zijne rechterhand tegenover Israels linkerhand en Manasse met zijne linkerhand, tegenover Israels rechterhand en deed hen naderen tot hem."

Dat hier in ieder opzicht sprake is van eenige wettige handeling, die naar de door het gebruik geregelde voorschriften geschiedde, merkt gij aan alles. Immers doordien hij zijne zonen vooraf op zijne knieën genomen en daarna hen daarvan afgelaten had, toonde Jozef, dat hij bereid is ten wille van zijnen vader afstand van zijne zonen te doen. Door zich voorover ter aarde te buigen, spreekt hij uit, dat hij thans niet als zoon, maar als partij in deze rechtshandeling zich stelt en in de gestelde voorwaarde toestemt. Dat had Abraham bij de onderhandeling over de begraafplaats Machpéla ook voor Ephron gedaan (Gen. 25 : 12).

Door zijne zonen bij de hand te nemen en naar Jakob henen te leiden, betuigt hij ten derde, dat hij ze aan Jakob begeert aftestaan.

Na al deze voorbereidende schikkingen begon nu de eigenlijke plechtigheid der aanneming zelve, door de zegenende wijding, die Jakob over zijne kleinzonen, door Jozef nu hem afgestaan, gaat uitspreken. Met statig gebaar strekt hij de rechterhand uit en legt die op het hoofd van den jongsten zoon Ephraïm, daarna legt hij de linkerhand kruiselings over de rechterhand heen, om deze op het hoofd van Manasse te leggen, die eigenlijk de oudste was. Jakob wist dit zeer goed en handelde opzettelijk, met te doen gelijk hij deed. Dat doet de Schrift helder uitkomen, als zij zegt: „hij bestierde zijne handen verstandelijk, want Manasse was de eerstgeborene."

Na deze veelbeteekenende handeling geschiedde de wijding zelve door het woord. „En hij zegende Jozef en zeide: de God, voor wiens aangezicht mijne vaderen Abraham en Izak gewandeld hebben, die God, die mij gevoed heeft van dat ik was tot op dezen dag; die Engel, die mij verlost heeft van alle kwaad, zegene deze jongeren en dat in hen mijn naam genoemd worde en de naam mijner vaderen Abraham en Izak, en dat zij vermenigvuldigen als visschen in menigte, in het midden des lands."

't Is alsof kort voor de nadering des doods, als zijne oogen reeds zwaar geworden zijn van hoogen ouderdom, des aartsvaders geestelijke blik het meest gescherpt wordt en hij het helderst inzicht heeft in de dingen van het koninkrijk Gods. Zoo ziet gij menigmalen bij stervende geloovigen het geloof op het krachtigst doorbreken en het levendigst getuigen. Ook daarin ligt een bewijs voor de aangeboren geestelijkheid en dus onsterfelijkheid des menschen, dat zijne eigenlijk

geestelijke vermogens door den ouderdom niet afslijten, maar in kracht en diepte veeleer toenemen. Niet te gelijk met het lichaam wordt ook de ziel gesloopt. Het geheugen en de denkkracht mogen minder worden, het eigenlijk geestelijk leven des geloofs wordt niet uitgebluscht, maar vlamt bij den stervende menigmaal tegen het einde het helderst op. Alsof aan de treurende achtergeblevenen vooraf een waarborgend teeken moest gegeven worden van de heerlijkheid en geestelijkheid des levens, die het hier namaals en in eeuwigheid wezen zal. Al wat van zuiver geestelijke verrichtingen der ziel bij den geloovige heenwijst en zich uitstrekt naar eene eindelooze eeuwigheid, werkt, bij het naderen van het einde, meestal krachtiger dan ooit voordezen, en voorspelt aldus, na het uitdooven van het leven in den tijd, den aanvang van het leven voor de eeuwigheid.

Aldus was het met Israel; (gij gevoelt, dat hier schier geen ander naam voor den aartsvader-profeet past); aldus was het met dezen Israel, als hij in het plechtig en verheven oogenblik der zegenende wijding zijner kleinkinderen, de bevende handen over hen uitstrekt, om de zegenspreuk over hunne gebogen hoofden uittespreken. In zalige verrukking der ziel staart de ziener met heilige geestdrift naar boven en overziet, als met een enkelen oogopslag der geheiligde herinnering, zijn geheel zoo afwisselend verleden. Hoeveel moeite en zielesmart dit ook kenmerkte, een en dezelfde gouden lijn der genade en hoede Gods trekt er door heen, en stempelt het tot een leven des geloofs in en der overwinning door God.

Op het sterfbed liegt men niet. 't Kan zijn, dat men, gelijk, helaas! zoo menigmaal nog geschiedt, zich zelf nog bedriegt en zich met eene ijdele hoop vleit; maar opzettelijk oneerlijk met God en zich zelven is

men in het aangezicht des doods en der eeuwigheid niet meer. Op het sterf bed en in oogenblikken van geestvervoering is men het meest waar, en treedt het eigenlijk karakter van ons innerlijk bestaan het duidelijkst en meest oprecht naar buiten. Indien dit waar is, wat liefelijke en getrouwe teekening van Jakobs eigenlijk karakter bezitten wij dan in deze argelooze woorden der zegening, door hem in geestdrift op zijn sterfbed uitgesproken!

Zij teekenen ons den man, zooals hij in zijn anders diep verborgen, alleen voor Gods alziend oog kenbaar, innerlijk gemoedsleven was en bestond. Zij openbaren ons, in een vijftal karaktertrekken, de gansche zielsgesteldheid van dien edelen, meestal scheef beoordeelden man: zijn nederigen zin, dankbare waardeering, juist inzicht der waarheid, vrome kinderliefde en ten laatste zijn machtig geloofsvertrouwen. Straks zult gij zelf misschien betuigen, dat deze geloofsheld in waarheid zich over 't geheel is gelijk gebleven, en dat, als wij de enkele uitspraken des geloofs, door zijn geheele leven heen onder verschillende omstandigheden geuit, bijeenverzamelen en vergelijken, hij een man uit één stuk blijkt te zijn, die, in schier geheel zijn lang leven, door slechts een enkel beginsel werd geleid, door dat der godsvrucht en des geloofs.

Wilt gij bewijs voor zijn nederigen zin? Zie hij, betuigt, dat zijn vader en grootvader voor het aangezicht Gods hebben gewandeld." Van zich zelven durft hij dit niet getuigen. 't Zegt wat „voor Gods aangezicht te wandelen," d. i. steeds onder den indruk te verkeeren van het besef, dat God ons overal nabij is en gadeslaat en dan daarbij naar dat bewustzijn te handelen; zoo dat men het kwade ontvliedt en het goede zoekt. 't Was de eisch Gods aan Abraham geweest:

wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht (Gen. 17 : 1). En zie, Jakob getuigt het, deze Abraham en ook diens zoon Izak hadden den eisch Gods begrepen en opgevolgd; maar hij zelf, hij durft zich dit niet toeteëigenen.

Zoo zal de waarlijk geloovige zich zelven steeds minder dan anderen, ieder ander uitnemender dan zich zelven achten. Het gevoel van eigen zonde en schuld, bij de gave der waardeering van de vroomheid en godsvrucht in anderen, spreekt zich in dezen nederigen zin onverholen en argeloos uit. Zoo was het met een Paulus als hij zich den grootsten der zondaren noemt (1 Tim. 1 : 15); zoo met Petrus als hij uitroept: „ga uit van mij, ik ben een zondig mensch" (Luk. 5 : 8); zoo met den stervenden Israel, als hij de godsvrucht zijner vaderen roemt en van de zijne met beschaming des aangezichts zwijgt. Zoo moet het met u zijn, indien gij in waarheid een kind Gods zijt en, bij des Geestes licht, een duidelijken blik in de diepte van uw eigen verderf hebt leeren slaan.

Twee heilige overtuigingen zijn het, die den geloovige terughouden van te ras aan eigen persoonlijke heiligheid te gelooven. En deze twee zijn: de volstrekte heiligheid Gods, die in de wet des Heeren ook tegen den geloovige getuigt, en de algemeene verdorvenheid des zondaars, die in het teeder geweten van den geloovige, telkens op nieuw tegen hem getuigenis aflegt, en zelfs bij den verst gevorderden geloovige het luidst en het krachtigst spreekt.

Daarom zult gij bij den waren geloovige steeds eene nederige gedachte aangaande zich zelven aantreffen; maar ook de dankbare waardeering van Gods goedheid vinden. Want weet wel, dat nederigheid en dankbaarheid twee zusters zijn, die steeds hand aan hand gaan; en de eene wordt menigmaal niet gezien, omdat

ook de andere afwezig bleef. Ook in Jakobs woorden merkt gij zeer duidelijk die dankbare erkenning van de ontferming Gods op. Immers erkent hij, dat „God hem gevoed," onderhouden en gesteund heeft, „van den dag zijner geboorte af tot aan den dag zijns doods, die nabij scheen. „De engel Gods heeft hem verlost van alle kwaad." Ook hij betuigt met den psalmist (Ps. 22 : 10, 11; 139 : 13—26), met den profeet Jeremia, met den apostel Paulus (Gal. 1 : 15), wat elk geloovige, die het hart op de rechte plaats draagt, maar dan ook nauw bij zijn hart leeft, gaarne zal willen bekennen; dat hij door de genade Gods is die hij mag zijn. Hulpe van God verkregen hebbende, staat hij tot op dezen dag (Hand. 26 : 22).

Gewis denkt Jakob bij dit woord terug aan de herinneringen zijner vroegste jeugd, door zijne moeder hem gewisselijk medegedeeld (Gen. 25 : 23; Hosea 12 : 4). Hij had niet vergeten het gebed om brood en kleeding, in dagen van dreigenden nood, eens door hem tot God opgezonden. (Gen. 28 : 20). Hij had daaraan gedacht, als hij van Paddan-Aram was teruggekeerd, als hij bij Mahanajim wees op den staf, waarmede hij de rivier was overgetrokken, terwijl hij nu tot twee heiren was geworden en zich te gering achtte voor al Gods weldadigheden (Gen. 32 : 10). Hij had het zijnen broeder Ezau betuigd als hij zeide: „dewijl God het mij genadiglijk verleend heeft" (Gen. 33 : 11). En dat hij dit alles in oprechtheid had gemeend en dat hij in waarheid God alleen wenschte te erkennen als den Schenker van alle goede gaven, de Fontein van alle goeds, zijn eenigen Weldoener, Redder en Behouder, dat bewijst nu zijn woord, op zijn sterfbed gesproken van dien „God, die hem gevoed heeft van dat hij was tot op dezen dag." 't Is steeds dezelfde man der dankbare waardeering van God en Diens weldaden.

Maar wat bovenal in deze woorden Israels opmerkelijk mag heeten is wel het juiste inzicht der waarheid, dat hij toont te hebben aangaande het eigenlijk wezensbestaan van zijn Bondsgod. Trouwens, waar nederige gezindheid in de ziel woont en zich paart aan de rechte erkenning van Gods deugden, daar zijn ook de grondslagen gelegd van eene betrekkelijk reine en zuivere kennis van God, gelijk het almachtig Opperwezen voor en in zich zelven bestaat en zich openbaart. Want zonder die openbaring door God zal het zondig menschenkind nooit iets rechts weten van God en Diens aanbiddelijke hoogheid, ontvouwd in de leer der heilige drie-eenheid. Deze leer is eene verborgenheid des heilgeheims, dat God alleen aan Zijne vrienden ontdekt, en dus ook aan Jakob.

Dat Jakob niet geheel onbekend was met deze verborgenheid der godzaligheid blijkt genoegzaam uit de drieledige omschrijving, die hij van zijnen God des levens geeft, en die ons onwillekeurig aan den profeet Jesaja (Jes. 63 : 9, 10), gelijk aan den Psalmist (Ps. 23) doet denken. Want voor hetgeen onze vertalers door het woord „gevoed" overgezet hebben, leest men in het oorspronkelijke juist hetzelfde wat de Psalmist betuigt: „de Heer is mijn Herder." Dat zegt Jakob eigenlijk tot Jozef: de God, die „mijn Herder" was, die mij geleid heeft, sints mijn vroegste jeugd tot op dezen dag. Daarenboven gelijkt de voorstelling Gods „als de Engel der verlossing" door Jakob hier gebezigd, sprekend op eene dergelijke aanduiding des Heeren bij Jesaja, als deze getuigt: „de Engel des aangezichts heeft hen behouden" (Jes. 63 : 9).

Want dat daarmede sprake is van eenigen geschapen engel is toch wel niet aantenemen. Jakob spreekt hier toch in denzelfden zin van God, als hij het vroeger tot Laban deed: „Tenzij de God van mijnen vader,

de God van Abraham bij mij geweest was.... God heeft mijne ellende aangezien" (Gen. 31 : 42). Zoo is het ook dat Jakob na de worsteling bij Pniël met vrijmoedigheid zeide: „ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijne ziel is gered (verlost) geweest" (Gen. 32 : 30). Vergelijken wij nu tevens Hosea's woorden aangaande Jakob gesproken: „in moeders buik hield hij zijn broeder bij de verzenen en in zijne kracht droeg hij zich vorstelijk met God, ja hij droeg zich vorstelijk tegen den engel" (Hos. 12 : 4, 5).

Uit dit alles blijkt, dat wij onder „den Engel des Aangezichts", somtijds of meestal eene zichtbare verschijning Gods te verstaan hebben, waarbij God tot den mensch aanschouwbaar nederdaalt, om straks weer optevaren. Gelijk Hij dit bij Jakob gedaan heeft, als Hij hem de belofte gaf, die de aartsvader nu in zijnen zegen over Jozefs kinderen herhaalt (Gen. 35 : 9). 't Is de engel, die Gods aangezicht wedergeeft, gelijk het is bij den profeet Jesaja; 't is de Engel des Verbonds, waarvan Maleachi gewaagt (Mal. 3 : 1); de Engel in wiens binnenste Jehova's naam geschreven staat, zooals Mozes Hem noemt (Ex. 23 : 21); de Engel die verlost, gelijk Jakob in Zijnen naam zegent; of, wilt ge dit alles in eene enkele uitdrukking samengevat: „God geopenbaard," zoo niet in, dan toch aan het vleesch.

Nog wilde ik u vragen, of dan de Engel des Aangezichts en des Verbonds en die verlossen kan, u niet eenigszins doet denken aan Hem, van wien getuigd wordt dat Hij is „het afschijnsel van Gods heerlijkheid, het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid (Hebr. 1 : 3), die gesteld werd tot een getuige en een verbond der volkeren (Jes. 42 : 6) en die, Borg en Middelaar van een beter Verbond (Hebr. 7), van zijn bloed sprak als van het bloed des Nieuwen Ver-

bonds (Matth. 26 : 28); die den naam draagt van Jezus, omdat hij zijn volk verlossen zal (Matth. 1 : 21); die is Gods Zoon, God geopenbaard in het vleesch? Zoo vindt gij dan ook in Jakobs zegenspreuk reeds de duidelijke sporen van en heenwijzingen naar de verborgenheid des drieëenigen Verbondsgods, die eerst bij de instelling van den doop, het sacrament des nieuwen Verbonds, door den Zoon volledig werd uitgesproken.

Wel mochten wij dan bij Jakob gewagen van een juist inzicht der waarheid. Maar als deze aan het hart geheiligd is, dan ook openbaart zich in dit hart een lust, om naar al de geboden Gods te leven en komt er als eene van-zelfsheid om dit te doen. Wat wonder dat wij dan ook bij Jakob nog op den ouden dag die vrome kinderliefde aantreffen, die den ouders de noodige eere toekent en die Jakob door zijn geheele leven kenmerkte? Steeds sprak hij van „den God zijner vaderen Abraham en Izak," „van de Vreeze zijns vaders Izak" enz. Zoo deed hij het tegenover Laban (Gen. 31 : 24). Bij den God zijns vaders Izak zwoer hij (Gen. 31 : 53); — en van dien God zijns vaders spreekt hij hier tot Jozef.

Zijnen vaderen kent hij eene eere toe, die hij zich zelven niet waagt toetekennen, namelijk, die van voor het aangezicht Gods trouw en eerlijk gewandeld te hebben. Als hij om eenigen naam, behalve dien van God denkt, is het om dien zijns vaders en grootvaders, en hij wil dat hun naam voortleve in zijne kinderen en kleinkinderen. Want aldus spreekt hij in zijne zegenspreuk: „dat in hen mijn naam genoemd worde en de naam mijner vaderen, Abraham en Izak." Waar vreeze Gods in het hart is en deze zich — hoe kan het anders? — door het klare inzicht der waarheid laat leiden, moet zij zich mede in den eerbied openbaren, dien wij onzen ouders schuldig zijn, en dien wij hun dan ook

moeten brengen. Vreeze Gods in de ziel wekt de eere der ouderen in het hart, en heiligt aldus de herinnering aan ons eigen verleden.

Maar zij schenkt daarbij dan ook het krachtig geloofsvertrouwen voor de toekomst en voor ons kroost, dat de aartsvader zoo krachtig uitspreekt in den zegen, dien hij over zijne kleinzonen afbidt. Hij begrijpt dat hij in dezen ook hun vader Jozef mede zegent. Daarom wordt er eerst gezegd: „en hij zegende Jozef," en straks, aanstonds daarna, „hij zegende deze jongeren." Een geestelijken en een tijdelijken zegen wenscht hij voor hen. De eerste is gelegen in hun opneming in het bondsgeslacht, zoodat „de naam van Jakobs vaderen, van Abraham en Izak ook in hen genoemd" en voortgeplant wordt. Ook zij zullen „zonen Abrahams" (Luk. 19 : 9) zijn.

De tweede bestaat in de vermenigvuldiging in aantal, zoodat de stammen van Manasse en Ephraim, gelijk ook later bevestigd werd (Num. 1 : 35; 26 : 37) tot de grootste en talrijkste zouden behooren. „Dat zij vermenigvuldigen als visschen in de menigte," smeekt Jakob. Want talrijkheid van het door God geschonken kroost werd steeds in Gods woord voor een zegen geacht. Maar dubbel groot werd die zegen, en wel onderscheiden van dien aan Ismael en Ezau gegeven, doordien dat talrijke nakroost „in het midden des lands," d. i. in het beloofde land zoude wonen. — Zie, dit alles verwachtte Israel van de Macht en Trouw zijns Bondsgods, en daarin juist blijkt nu zijn krachtig geloof.

Zeiden wij nu te veel als wij in Jakobs zegenspreuk een vijfvoudig getuigenis voor zijn oprecht en edel karakter meenden te zien? Immers zijn nederige zin blonk zacht en liefelijk door; zijn dankbare waardeering van Gods weldaden tint zijne herinnering aan

't verleden; zijn juist inzicht in de waarheid toonde wel, dat zijn helder oordeel door den ouderdom nog niet beneveld was. Ook had zijn hooge leeftijd den eerbied voor zijne ouders geenszins verminderd, evenmin als zijne belangstelling voor zijn nakroost en voor de toekomst doen afnemen. Evenwel meende Jozef, naar het schijnt, dat zijn vader, misschien door zwakte der oogen misleid, zich deerlijk had vergist, en daardoor tot onrechtvaardigheid was gekomen ten opzichte zijner beide kleinzonen.

Gods woord had ons reeds op eene bijzonderheid bij de zegenende wijding der zonen Jozefs opmerkzaam gemaakt, die, gelijk wij weten, met voordacht was geschied en die wel zeer de aandacht en bevreemding der omstanders moest wekken. Jozef bovenal ergerde zich aan eene handelwijze, die hem niet slechts vreemd, maar ook onbillijk en onrechtvaardig toescheen. En evenwel, hoezeer die afwijkende handeling kwalijk begrepen werd, bleek zij, later toegelicht, juist ingezien te zijn; waarom zij dan ook nader bevestigd werd, en ten laatste met het geheel in verband gebracht.

„Toen Jozef zag, dat zijn vader zijne rechterhand op het hoofd van Ephraim leide, zoo was het kwaad in zijne oogen." Hij kon die daad zijns vaders, omdat hij ze niet begreep, ganschelijk niet goedkeuren. Wij gelooven niet, dat Jozef de bevreemdende handeling zijns vaders aan eene vergissing toeschreef, uit zwakte der oogen en onhandigheid des ouderdoms geboren. Immers hij duidde het euvel; want dit is de beteekenis der woorden: „het was kwaad in zijne oogen." Hij keurde de daad zijns vaders bepaaldelijk af, omdat hij daarvan misschien den oorsprong zocht in eenige voorliefde des grootvaders voor zijn jongste kleinkind. Hij begreep dat de oudste de oudste moest blijven.

Wellicht herinnerde hij zich daarbij de zondige voorkeur, door zijn vader vroeger aan hem boven zijn broeders gegeven; welke voorkeur de bron van zoo veel onzalige twisten in het ouderlijk huis was geworden. Daarom wil hij iets dergelijks in den boezem zijns gezins onmiddellijk voorkomen. „En hij ondervatte zijns vaders hand, om die van het hoofd van Ephraim op het hoofd van Manasse te brengen." 't Was hem niet genoeg, dat hij de handeling zijns vaders door den blik en de gansche uitdrukking van zijn aangezicht afkeurde; hij wilde die ook door de daad verijdelen, en greep daartoe met zijne hand de hand zijns vaders.

Jakob scheen wel onwillig den wenk en den aandrang zijns zoons optevolgen. Daarom achtte deze het noodig er nog zijn woord aan toe te voegen. „En Jozef zeide tot zijnen vader: niet alzoo, mijn vader! Want deze is de eerstgeborene, leg uwe rechterhand op zijn hoofd." Zoo gaat het met kinderen, die wijzer willen zijn dan hunne ouders, omdat zij niet in hun hart kunnen lezen, daarbij hunne betere bedoelingen niet altijd begrijpen en voor zich zelve te zeer aan oogenblikkelijke indrukken gehoor geven. Eerst toonen zij hun afkeuring door hun ontevreden houding, daarna door de weerstrevende daad en straks door het bestraffend woord. En toch zullen zij meestal beschaamd worden, omdat de ouders, die bedachtzamer handelen dan de jongeren, meest in hun recht zijn; al ware het alleen reeds voor een deel daardoor, dat zij de ouders zijn en de kinderen de kinderen.

Jakob zoekt zijn zoon beter intelichten, terwijl hij weigert Jozefs wensch intewilligen en daarbij spreekt: „ik weet het, mijn zoon! ik weet het; hij zal ook tot een groot volk worden en hij zal ook groot worden, maar nogthans zal zijn kleinste broeder grooter worden dan hij en zijn zaad zal eene volle menigte van

volkeren worden." Hoe beschamend luidt die terechtwijzing van den ouden eenvoudigen vader, zoo bezadigd, zoo zacht en kalm tegenover de meesterachtige afkeuring van den aanzienlijken, zoo wijzen zoon!

Ook in deze terechtwijzing komt de adel van Jakobs waarlijk groot karakter zeer schoon uit. Vergeet niet dat Jakob, in betrekkelijken zin, voor het tegenwoordige geheel van Jozef afhankelijk was; dat Jozef in maatschappelijken stand, eer en aanzien verre boven hem stond; in de noodige kundigheden van het burgerlijk leven hoogstwaarschijnlijk hem verre overtrof; en evenwel schroomt Jakob niet dezen zijnen zoon te weerstaan, waar het geldt de handhaving van een goed en juist inzicht. Van de andere zijde acht hij zich als vader ook weer niet te groot, om op de bezwaren zijner eigen kinderen integaan.

Is het reeds groot, tegenover kinderen, die groot in de wereld geworden zijn, zijne eigene ouderlijke waardigheid te handhaven; nog grooter is het, bij eigen gevoel van onafhankelijkheid, bij eigen zelfstandigheid van oordeel, de meening der kinderen te eerbiedigen, die ten minste te weerleggen en niet uit de hoogte daarop neer te zien en, door ons zwijgen daarop, die blijkbaar te minachten. Och, dat vele ouders in deze opzichten zich aan het voorbeeld van den grijzen aartsvader mochten spiegelen. Zij zouden noch hun kinderen te veel toegeven, noch door verachtend zwijgen hen tergen.

Niets slechts als vader, die door natuurlijke genegenheid gedrongen werd, maar veel meer als profeet Gods, die door den Heiligen Geest gedreven, den wil en raad des Heeren heeft te verkondigen, had Jakob bij zijne zegening der kleinzonen gehandeld. Dat heeft hij Jozef willen doen inzien. Daartoe strekte zijne inlichting, die met overtuiging, schoon ook met teedere

liefde gegeven wordt. Van de kracht der overtuiging gewaagt dat tot tweemalen herhaald „ik weet;" door de teedere liefde is dit „mijn zoon!" toegevoegd. Jakob wil aan Jozef toonen, dat hij niet op Jozef aanstonds verstoord is, indien deze hem ook al verkeerd begrijpt, en daarom scheef beoordeelt.

Zeg uwen kinderen alwat voor hen noodig is open en krachtig; maar geschiede het steeds zoo, dat zij gevoelen, dat gij hen, in weerwil van al hun dwalingen, blijft liefhebben. Aldus, maar ook dan alleen, zal uwe terechtwijzing in goede aarde vallen en vrucht hebben. 't Is niet de bitsheid van toon of scherpte van het woord, die tot overtuiging brengt; maar wel is de klem der goede redenen het bewijs, dat men, doordacht en welbewust, om goede en wijze oorzaken gesproken en gehandeld heeft, gelijk men deed. Een grimmig woord, wederom zij het herinnerd, doet den toorn oprijzen, maar een zacht woord breekt het gebeente, ook van het weerbarstige kind.

Jozef moet weten dat geen natuurlijke geboorte, geen gewrocht van den tijd en des bloeds, de voorkeur geeft in de oogen des Heeren. Dat was immers in de geschiedenis der voorvaderen zelve reeds zoo menigmalen gebleken. Ook vermindert de grootere zegen van een ander niet den kleineren zegen, dien de Heer aan u wilde schenken; hoewel het maar al te dikwijls wordt gezien, dat wij, omdat wij een ander nog meer gezegend zien dan wij zelven zijn, aan onzen eigen zegen minder hebben en daarvan minder genieten. Ook de oudste zoon Manasse zoude tot een groot volk worden, maar de jongere zoude grooter zijn dan de oudste.

Van dezen profeteerde Jakob: „Hij zal tot eene volle menigte der volkeren worden," of liever tot een „volheid der volkeren;" zoodat hij namelijk, op zich zelven

beschouwd, niet maar een stam, maar bijkans een geheel, een vol volk zoude uitmaken. En de uitkomst heeft ook weder in dit opzicht de waarheid van des profeten woord bevestigd. Immers telde de stam van Ephraim bij den uittocht uit Egypte 20000 mannen meer dan die van Manasse (Num. 1 : 32; 26 : 34). Ook zijn er uit den jongsten stam ten allen tijde veel grooter mannen voortgekomen dan uit dien van Manasse. Tot hen behoorden een Gideon en een Jephta, maar ook een goddelooze Jerobeam en zijne nazaten.

Na aldus zijne handelwijze tegenover de afkeuring zijns zoons verdedigd en die helder toegelicht te hebben, ging Jakob den zegen, over beiden uitgesproken, nader bevestigen. „Alzoo zegende hij hen te dien dage zeggende: in U zal Israel zegenen, zeggende: God zette u als Ephraim en Manasse!" De zegen Jakobs, door de uitkomst bewaarheid en door den Heere aldus bekrachtigd, zoude spreekwoordelijk worden in Israel; zoodat men Jozefs beide zonen als toonbeelden van aardschen voorspoed, tijdelijke macht en hooggeklommen aanzien zoude stellen. Maar dan ook zoude het volk in deszelfs eigenaardige taal en eenvoudige spreekwoorden den grooteren invloed van Ephraim erkennen, door aan dezen, hoewel hij de jongste was, den voorrang te geven boven zijnen ouderen broeder Manasse, door hem het eerst te noemen.

En nu, als profetische voorafbeeldinge van hetgeen later geschieden en dan ten volle Jakobs bevreemdende handelwijze rechtvaardigen zoude, herhaalt hij in het zegenend woord, wat hij straks door de opmerkelijke handoplegging had aangeduid. „En hij zette Ephraim voor Manasse." Misschien maakte hij de beteekenis dier woorden nog duidelijker, door de daad zelve der vooropstelling Ephraims er bij te voegen. Het oorspronkelijke laat iets dergelijks, in de keuze

der woorden, wel eenigszins doorschemeren. Nu bleek het dan, waarom Jakob de rechterhand, die, in vergelijking en tegenoverstelling met de linker, op voorrang en eere duidt, op den jongsten zoon had gelegd.

Om Jozef dit nog beter te doen inzien, wijst Jakob op de innerlijke beweegreden waardoor en den vasten grond waarop hij aldus meende te moeten handelen. „Daarna zeide Israel tot Jozef, zie ik sterf; maar God zal met ulieden wezen en Hij zal u wederbrengen in het land uwer vaderen." Dat is een bij uitstek kostelijk woord van den grijzen Israel, wel waardig, dat ook wij, als een woord voor ons, het van hem overnemen en daartoe allereerst het wel zeer ter harte nemen. De vaste overtuiging van menschelijke nietigheid, de zekere verwachting der goddelijke Almacht en de gewisse hoop der onwankelbare bondstrouw Gods worden daarin zoowel kort als eenvoudig uitgesproken.

Wat is het waarom Jakob met zooveel vertrouwen op de verre toekomst ziet en voor zijn nakroost aan het einde der gezette tijden het goede verwacht? Steunt hij daarbij op zich zelven, op zijne goede raadgevingen en wijze voorschriften? Of rekent hij welligt voor dit alles op zijne juiste inzichten, ijverig gebed en voorvaderlijke vroomheid? Gewisselijk neen. Daarvoor is hij te zeer overtuigd van de menschelijke nietigheid, broosheid en vergankelijkheid. Want, zie „hij gaat sterven," ja is reeds stervende. Dat gevoelt hij. Daarom heeft hij zich ook gehaast met te doen wat hij gedaan heeft; maar daarom ook, nu hij gaat sterven, nu de aardsche banden loslaten, mocht hij ook voor Jozef en diens zonen niet langer rekening houden met aardsche banden en vleeschelijke betrekkingen der eerstgeboorte uit den mensch. Bij hem, die reeds met een voet in het graf staat, geldt thans eene andere op-

vatting der dingen, ook wat het eerstgeboorterecht van Ephraim en Manasse aangaat.

In al deze dingen heeft hij veeleer op den goddelijken wil te zien; omdat hij de vervulling van zijn innigste wenschen toch ook slechts van de goddelijke Almacht mag verwachten. Immers hij zelf zal weldra heengaan, maar God blijft, en „deze God, zoo spreekt hij tot Jozef, zal met ulieden wezen," d. i. zal met Zijne tegenwoordigheid, almachtigen bijstand en gaven der ondersteuning u en uw nakroost begeleiden op den verren tocht, door al de volgende tijden en bijzonderlijk gedurende hun verblijf in het land Egypte. De Heere, de Almachtige God, die leeft in alle eeuwigheid, leeft ook gewis in de enkele en afzonderlijke tijdperken. Zijn gunst, licht en kracht zullen bij u blijven, met u zijn en u niet verlaten.

Waarom Jakob aldus kan bouwen op de hulpe der goddelijke Almacht? Omdat hij vastelijk vertrouwt op de onwankelbare bondstrouw Gods. Immers had diezelfde God, bij wien geene verandering of schaduwe van omkeering is, het aan Abraham beloofd: dat „zijn zaad, ja, vreemd zoude zijn in een land dat het hunne niet is; maar ook, dat het daarna zoude uittrekken met groote have" (Gen. 15 : 14). En die God zijns vaders was Jakob verschenen, als hij zeventien jaren geleden naar Egypte optrok (Gen. 46 : 4) en had ook hem zelven beloofd, „dat Hij hem weder zou doen optrekken uit het land waarheen Hij hem deed gaan." En nu, Jakob maakt zeker staat op de bondsbeloften Gods. Hij weet, dat de Heere Zijn woord zal gestand doen en Zijne beloften niet zal breken. Daarom zegt hij stervende tot Jozef: „Hij zal u wederbrengen in het land uwer vaderen."

Dat is het, o mijne lieven! wat ons staande houdt op den moeielijken tocht des aardschen levens; wat

aan het einde van den weg ons nog met moed en hoop vervult voor de toekomst en voor al dàtgene, wat na ons heengaan met de onzen zal geschieden; wat onzen geloofsblik nog op ons sterfbed verheldert en met blijde hoop ons de eindelooze eeuwigheid doet instaren. De overtuiging van eigen menschelijke nietigheid, die toch ook in 't verleden ons niet heeft kunnen helpen, ofschoon wij meer dan eens gered zijn; de gewisse verwachting van de almacht Gods, die niet verlaat noch begeeft, ook als al het aardsche ons ontzinkt; de zekere hoop op de bondstrouw van dien God, die Zijne beloften niet zal breken.

Bij het besef van eigen onwaardigheid en onvermogen kome de overtuiging der goddelijke almacht en trouw, en 't zal bij ons worden een vreedzaam leven en moedig sterven. Want in ons zelven arm, verliezen wij met onzen dood niets; en, in den rijkdom van Gods genade rijk, winnen wij in Zijn leven alles. Maar zullen wij aan deze waarheden iets hebben voor ons hart en ook in onzen dood, dan moeten ook wij ons gewennen, steeds, ook in het heden, werkzaam te zijn en te blijven met de beloften Gods. Opdat deze ons bemoedigen voor de toekomst en nog verheugen in de eeuwigheid; opdat zij ons geleiden door het leven en nog verblijden in den dood.

Jozefs aanzien en hooge plaats in de gunst des konings van het land mag voor hem en zijn nakroost evenmin steun of waarborg des heils zijn. Ook hij zal sterven, heengaan, gelijk hij nu zijn vader zag scheiden uit het leven. Ook Jozef moet denken om zijn eigen dood. Reeds heeft Jakob om zijne toekomstige begraafplaats gedacht. „En ik heb u een stuk lands gegeven boven uwe broederen; hetwelk ik met mijn zwaard en met mijn boog, d. i. door kracht van wapenen, uit de hand der Amorieten genomen heb." De Amorieten, een

der geweldigste en machtigste volksstammen Kanaäns worden gewis in de plaats der Kananieten in het algemeen hier genoemd.

Als Jakob betuigt, dat hij het stuk gronds, dat hij voor de toekomstige grafstede Jozefs bestemd had, met zwaard en boog den Amorieten ontnomen had, ziet hij daarbij mogelijk op het stuk gronds, dat hij voor honderd stukken gelds van Hemor den vader van Sichem had gekocht (Gen. 33 : 19), en welks bezit hij later, bij de troebelen, ontstaan door Simeons en Levi's wraakzucht, tegen de aanvallen der inboorlingen te verdedigen en te handhaven had (Gen. 34 : 30). 't Wil ons evenwel toeschijnen, dat Jakob, naar het oorspronkelijke eigenlijk luidt, niet van „een stuk lands", maar van Sichem en haar omgeving zelve heeft gesproken. Want zie, dat Sichem lag in het erfdeel Ephraims (Jos. 20 : 7). Daarin zijn ook Jozefs beenderen bijgezet (Jos. 24 : 32), als in het land dat Jakob, tot dat einde, Jozef op zijn sterfbed profetisch had toegezegd.

Ja, Jakob en Jozef, de tijdelijke beschermers van Jozefs zonen, zouden dezen eenmaal ontvallen, door den dood hun ontnomen. Reeds zag Jakobs ver ziende blik de grafstede Jozefs in de verte opdoemen. Alleen de Heere bleef en met Hem de getrouwe bondsbeloften, aan Abraham en diens zaad toegezegd. En zouden Jozefs zonen mede deel hebben aan de vervulling dier beloften, dan ook moesten zij mede tot het bondsgeslacht behooren en niet in Egypte en deszelfs priesterlijke geslachten opgaan. Daarvoor bestond gevaar, omdat hun moeder eene Egyptische was. En zie, om dat gevaar te voorkomen, geschiedde de plechtige opneming van Jozefs zonen in het bondsgeslacht.

Nu begrijpen wij ook, waarom deze met zooveel statigheid en verheven eenvoud geschiedde. Want de op-

neming in het van de wereld afgezonderd en den Heere geheiligde bondsgeslacht, welks zijn de beloften en de verbonden, is eene zaak van het grootste gewicht en heeft beteekenis, tot zelfs voor de eeuwigheid. Zij heeft eene plaats onder de grootste voorrechten, maar legt ook hooge verplichtingen op en belooft de rijkste genietingen.

Gewis is het een onwaardeerbaar voorrecht, opgenomen te zijn in dat geslacht en dat volk, dat een priesterlijk geslacht, een koninklijk priesterdom, een volk des eigendoms, een uitverkoren geslacht wordt genoemd. De apostel Paulus gevoelde dit, als hij op de vraag: welk is dan het voordeel van den Jood? aldus antwoordt: „veel in alle manier; want dit is wel het eerste dat hun de woorden Gods zijn toevertrouwd" (Rom. 3 : 1, 2). Van Israel getuigt hij elders: „hunner is de aanneming tot kinderen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de dienst van God en de beloftenissen; welker zijn de vaders en uit welken Christus is, zooveel het vleesch aangaat" (Rom. 9 : 4, 5). Daarom moeten ook de heidenen, die eertijds vreemdelingen van de verbonden en geen volk waren (Eph. 2 : 12), de goedertierenheden des Heeren roemen, omdat zij nu ingeënt, d. i., opgenomen zijn in den olijfboom, welke is Christus en wiens vettigheid ook zij zijn deelachtig geworden (Rom. 11 : 17).

Datzelfde onwaardeerbaar voorrecht der opneming in het verbond der genade, doet ook ons kostelijk doopsformulier zoo uitnemend uitkomen, als het ons verkondigt wat de doop, als sacrament des verbonds, ons en onzen kinderen betuigt en verzegelt. Immers daarin betuigt de Vader dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade opricht; de Zoon verzegelt ons, dat Hij ons wascht in zijn bloed, en de Heilige Geest verzekert ons, dat Hij bij ons wonen en ons tot lidmaten

van Christus heiligen wil. En, o zegt mij, is het niet een uitnemend voorrecht aldus verzekerd te mogen worden van de trouwe zorg van, heiligende gemeenschap met, veilige leiding door den drie-eenigen Verbondsgod, Vader, Zoon en Heiligen Geest?

Maar waar voorrechten zijn, staan er aan de andere zijde verplichtingen tegenover. Dit bevestigt ons wederom hetzelfde doopsformulier: „overmits in alle verbonden twee deelen begrepen zijn, zoo worden wij ook weder van God vermaand en verplicht tot eene nieuwe gehoorzaamheid, namelijk dat wij dezen eenigen God, Vader, Zoon en Heiligen Geest aanhangen, betrouwen en liefhebben, de wereld verlaten, onze oude natuur dooden en in een nieuw godzalig leven wandelen." Tot deze verplichtingen behoort gewis ook, dat wij gewillig en met blijdschap het teeken des Verbonds aannemen en, zooveel in ons is, rein houden.

Voor het Oude Verbond was dit teeken de besnijdenis, door God zelven ingesteld. Wel zal deze reeds aan Manasse en Ephraim zijn geschied. Want zij toch verkeerden in omgekeerde verhouding met Timotheus, die eene joodsche moeder maar heidenschen vader had, en daarom nog moest besneden worden (Hand. 16 : 1, 3). Dat was gewis niet noodig voor Jakobs kleinzonen, kinderen wel van eene Egyptische moeder, maar van een Israelietischen vader, die voorzeker ook door het uitwendig bondsteeken zijn mannelijk kroost in het verbond der genade had doen opnemen.

En waar voorrechten door den Heere genadiglijk zijn verleend en verplichtingen noodwendig daaruit voortvloeiden, daar is er ontegenzeggelijk ook een voorsmaak der genietingen, die daaraan zijn verbonden. Immers is er eene inlijving in de Kerk Christi, eene belofte van vergeving der zonden, een rijke schat der heilstoezeggingen, door den Heere aan Zijn eigen bonds-

volk en afgezonderde gemeente geschonken. En op deze beloften mogen wij pleiten, den Heere bij Zijn woord houden en op grond Zijner eeuwige trouw het goede voor ons en voor ons zaad van Hem verwachten.

En nu, gij, die door het teeken des verbonds zijt opgenomen in het bondsgeslacht, welks de beloften, de heerlijkheid en de toekomst eener eeuwige zaligheid zijn, zal het met u zijn als met eenen Ezau, die het voorrecht der eerstgeboorte niet waardeerde, maar het verwierp voor een schotel moes, omdat hij slechts op de wereld en het tijdelijke zag, als hij zeide: „ik ga toch sterven!"

Of zal het met u zijn als met eenen Jakob, die Israel is geworden, die ook in Egypte, nog op zijn doodsbed, zich verkwikte aan de beloften Gods, en het voor het grootste voorrecht toonde te achten, dat hij en de zijnen tot het uitverkoren bondsgeslacht mogen behooren? Daarom kan hij zoo geheel anders dan Ezau zeggen: „Zie ik sterf;" maar de Heere die de Bondsgod is, blijft en zal ook met u blijven.

Maar dan is het uwe roeping en heilige levenstaak, met den Apostel Paulus te zeggen: Zie ik sterf alle dagen (1 Cor. 15 : 31). Dan moet gij sterven aan de wereld om te leven in Christus. En als het leven u Christus is geworden, is het sterven u gewin.

Stervende zult gij dan kunnen staren op die groote menigte daarboven, het uitverkoren geslacht, waartoe ook gij zult behooren, omdat gij, nog zijnde op aarde, daarin zijt opgenomen. Gij zult met den aartsvader, ziende op de uwen, als laatst vaarwel hun dan kunnen zeggen: „Hij zal en mij en u wederbrengen in het land der vaderen," — in het eeuwig Kanaän.

Ps. 87 : 1, 4.

XXIV.

DE TOEKOMST VAN HET BONDSGESLACHT DOOR DEN STERVENDEN JAKOB VOORSPELD.

Genesis XLIX : 1—33.

Inhoud: Israels optocht naar Psalm 68; de aard van dit zegelied; de indruk dien Israels legering maakte; Bileam, Mozes, Jakob. Het onderwerp en deszelfs verdeeling; vijf hoofdgroepen elk van vijf verzen; de drie broedertritsen; de drie hoofdfiguren: Juda voorop, Jozef achter hem, Jakob af. — Enkele algemeene aanmerkingen vooraf: Karakter der gewijde poëzie; de eigenlijke kunstvorm; de kunst leerling der natuur; op gewijd gebied gewrocht van den Geest. Bezwaren der kritiek geopperd en bestreden: bijbelsche voorbeelden; herderlijke ervaringen; wat losmakende genade vermag; hoe de trouw des Heeren waakt. De levensmacht der genade op het sterfbed. De profetie en hare eischen; ontwerp van hare geschiedenis naar inhoud en instelling; de ontwikkeling der messiaansche idee blijkbaar in Jakobs zegenbede; wat betreft het wezen, den persoon, het geslacht, den tijd, de plaats en de levensomstandigheden des heils. — De grondslag, de inhoud en het doel dezer profetie; het aansluitingspunt der voorzegging.

De aanhef (vs. 1, 2). Een kalm levenseinde eischt een kalme voorbereiding in het leven. De laatste dagen en de laatste dag. Het drievoudig parallelisme der gewijde poëzie; dat der eenvoudige aanvulling, uitbreidende verklaring of der ophelderende tegenstelling; euphonie en rythmus. Jakob in deze rede als Israel, in drievoudige betrekking, als natuurlijke vader, geestelijk stamhoofd en geheiligde profeet. Het doel van den

opgang naar Gods huis, niet alleen om te komen, maar om te hooren.

Eerste verzenvijftal, (Strophe I. vs. 3—7): De verwerpende afkeuring van RUBEN, SIMEON en LEVI. — Een lied der onvermengde bestraffing: Rubens schoone verwachting (vs. 3), jammerlijke teleurstelling (vs. 4a), zondige oorzaak (vs. 4b). — De gebroeders Simeon en Levi, de pijnlijke herinnering, de innige afkeer. Aanwending op ons zelven; teleurstelling van der ouderen verwachting. Geen geweld zal baten.

Tweede verzenvijftal (antistrophe I. vs. 8—12) = het lied van louter goedkeuring: de besliste voorkeur JUDA's. Diens staatkundige beteekenis (vs. 8, 9), geestelijke zegen (vs. 10), tijdelijke voorspoed (vs. 11, 12). Juda een leeuw, door eigen persoonlijken moed; Juda's scepter; geestelijke heerschappij van den Silo; jikhath-ammiem; Gen. 49 : 10, eene zeer moeielijke schriftuurplaats; velerlei opvattingen; de scepter, de Silo; niet te verklaren uit Ezechiel 4 : 27; Silo niet gelijk vrucht of zaad; geen plaatsnaam; Silo = rustaanbrenger, vredevorst. — De wetgever van tusschen zijne voeten (mechokék). De plaats is ontwijfelbaar messiaansch.

Derde verzenvijftal (antistrophe II. vs. 13—18) = het lied der gemengde goedkeuring en bestraffing. Wederom drietal zonen: ZEBULON, ISSASCHAR en DAN. Scheepvaart, landbouw en krijgskunst. Zebulon aan de zee, Issaschar een sterkgebeende ezel, Dan een slang aan den weg; eene verklaring van den talmud; een bange verzuchting; de hoop op de verlossinge Gods.

Juda verkoren, Jozef verworpen, de inhoud en bedoeling der laatste woorden Jakobs; Juda's ,meerderheid boven Jozef beheerscht de geschiedenis van het bondsvolk. Jakobs lied bestaat uit twee helften, die ieder voor zich een eigen middelpunt hebben, van de eerste JUDA, van de tweede JOZEF. Juda = innerlijke macht, Jozef = uitwendige glans.

Het inleidend voorspel (vs. 19—21); wederom een drietal broeders: ASER, GAD, NAPHTALI = betooning van moed, koninklijke weelde en schoone vormen. — Sierlijke woordspeling aangaande Gad; Naphtali eene hinde; Debora. Het Evangelie te Kapernaum; Jesaja's profetie van Galilea.

Vierde verzenvijftal (Strophe, II. vs. 22—26): JOZEFS talrijkheid (vs. 22), dapperheid (vs. 23, 24), rijkdom (vs. 25), aanzien en eere (vs. 26). Een viertal beelden:

Vruchtbare wijnstok, onoverwonnen schutter, tijdelijk rijk gezegende, Nazireër onder de broederen. — Wederom eene woordspeling; wanneer geoorloofd en waar; de overspanning onzer hedendaagsche schrijvers, ziekelijk realisme; gezonde poëzie des bijbels; enkele moeilijke schriftuitdrukkingen verklaard. — Jozefs en Ezau's zegen van louter tijdelijken aard.

Het Slotvers van het lied (vs. 27) met het naspel (vs. 28): Benjamin een wolf; de stam, Ehud, Paulus. — Het twaalftal. Jakobs zegen aanleiding tot heraldieke beelden en opschriften op de banieren.

Vijfde verzenvijftal (vs. 29—33), Jakobs levenseinde, het sterven, de toekomstige begraafplaats; het slot van Jakobs redenen; heerlijk sterfbed. Besluit.

Psalm 68 : 13.

Looft God in zijn gemeent' alom,
Den Heer, gij, die in 't heiligdom,
Als Isrels kroost, moogt naadren.
Hoe vroolijk gaan de stammen op
Naar Sions godgewijden top,
Met Isrels achtbre vaadren;
De vorsten van elk huisgezin;
Zij trekken aan; hier Benjamin,
Schoon klein, hij mocht regeeren;
Daar Juda's stam, die glorie won;
Ginds Naftali en Zebulon,
Om God hun Koning t'eeren.

Het moet een heerlijk schouwspel geweest zijn, als Israel nog op het toppunt van zijn macht en glorie stond, en geheel het volk, naar zijn stammen en geslachten ingedeeld, met zijne hoofden en vaandelen optrok; of ten feestelijken optocht naar Jerusalems heiligen tempel, of ter plechtige wijding naar een of ander aangewezen oord, of ten, door God zelven geheiligden, oorlog. Dan was het, alsof Jehova zelf aan de spits des volks voorop trok.

Aldus is het in dien psalm, dien men terecht den titan onder de psalmen heeft genoemd. De gewijde zanger schildert in dit lied, een der krijgs- en zegepsalmen, hoe Jehova-Zebaôth, de Heere der heirscharen, die door de hoogste hemelen rijdt, ook aan de spitse Zijns volks voorop gaat, alle Hem vijandige volken en natiën met hun machten en koningen nederwerpt, en gansch een weerbarstige en oproerige wereld dwingt te belijden, dat Israels God alleen de Onverwinnelijke, de Heerscher is.

Het hart zwelt den zanger in de diep bewogen borst bij den grootschen aanblik van Israels stammen, uit Zuid en Noord des lands ten strijde opgetrokken en nu met lauweren gekroond, met roem overladen achter de verbondskist huiswaarts keerende (2 Sam. 11 : 11). Hij denkt om dergelijke oogenblikken uit het roemruchtig verleden. Daarom verneemt gij in dien zegezang den heerlijken weergalm schier van al de triumfliederen en profetische zegeningen der Israelietische oudheid. 't Is alsof Mozes en Bileam en Debora hun stemmen samen mengen, om te samen den Heere het lied der eere te zingen.

Deze allen waren tot in het diepst des harten bewogen geworden, als zij Israel rustig zagen nederliggen in de legerplaats of stout en moedig daaruit ten strijde zagen opspringen, gelijk de leeuw, de brullende koning der woestijn. Dat beeld kwam ook Bileam voor den geest, als hij te midden van Moabs vorsten van zijne hoogte op Israel nederschouwde en met bewondering werd vervuld (Numeri 23 : 9, 24; 24 : 5—9). De aanblik Israels had den man, die gekomen was om het volk te vloeken, met onweerstaanbaren drang gedrongen, om te zegenen (Num. 23 : 7, 8).

Men kon Israel schier niet zien, of moest het zegenen. Zoo ging het zelfs den hatenden vreemdeling,

den listigen Bileam. Wat wonder dat Mozes; als hem gegund werd van Nebo's top Kanaän te zien en hij vooraf nog den blik over Israels legerplaats en stammen had laten weiden; wat wonder dan; dat hij losbarst in den psalm des zegens (Deut. 33), waarmede Mozes, de man Gods, de kinderen Israels gezegend heeft vóór zijnen dood? Maar wat wonder ook, dat Israel, op zijn sterfbed de toekomst zijns volks met profetischen blik overziende, nog zijne laatste krachten verzamelt, om mede het volk des Heeren te gaan zegenen.

Die laatste zegen Israels, als de laatste profetie van het patriarchale tijdvak, vormt het voornaamste gedeelte van hoofdstuk 49, dat wij nu te samen wenschen te overpeinzen en dat tot hoofdinhoud heeft: de toekomst van het bondsgeslacht door den stervenden Jakob voorspeld. Eerst onderscheiden wij daarin den plechtigen aanhef (vs. 1—2), daarna vernemen wij de profetische verwerping van Lea's drie oudste zonen (vs. 3—7), staks de vooropstelling Juda's als drager der beloften (vs. 8—12); hierop volgt de toekomst van een ander drietal zonen Lea's (vs. 13—18). Nadat aan de trits Gad, Aser en Naphthali een trits verzen zijn gewijd (vs. 19— 21), wordt wederom, gelijk bij de andere broeders, in een vijftal verzen (vs. 22—26) de toekomst van den meest geliefden zoon Jozef beschreven. De teekening van Benjamins karakter (vs. 27) besluit het geheel, maar om aanstonds in het eigenlijk slot (vs. 27) overtegaan, dat al het afzonderlijk gesprokene tot een geheel tesamen vat. Het vijftal verzen (vs. 29—33), dat dan nog overblijft, beschrijft het levenseinde van Jakob zelven.

Als wij dus over de kunstrijke samenstelling en eigenlijken kunstvorm van dit meesterlijk lied juist

oordeelden, dan bleek ons uit deze indeeling, dat wij hier met een zeer juist en zuiver afgerond kunstwerk te doen hebben. Er zijn vijf hoofdstrophen of versgroepen, elk van vijf verzen (vs. 3—7; vs. 8—12; vs. 13—18; vs. 22—26; vs. 29—33), die allen schier even lang zijn en ook, naar den inhoud en gang der gedachten, op juiste wijze tot elkander in betrekking gebracht en evenredig geschikt zijn. Er worden telkens, tot driemalen toe, drietallen broeders bezongen, die ieder ook tot driemalen toe, door de teekening van een hoofdfiguur worden afgesloten of besloten. Uit twee groote helften bestaat de eigenlijke zegen, wier scheiding door een zucht als 't ware (vs. 18) wordt aangewezen. Maar 't geheele hoofdstuk bestaat eigenlijk uit drie deelen, die ge zoudt kunnen noemen: Juda voorop, Jozef achter hem, Jakob af.

Een ding mogen wij bij al dergelijke beschouwingen over de gewijde poëzij nooit uit het oog verliezen, namelijk deze waarheid: de uitwendige kunstvorm is daar steeds de natuurlijke en onmiddellijke uiting der innerlijk aanschouwde, krachtig levende waarheid, en juist daardoor de hoogste en reinste kunst. De hoogste kunst wordt daar gevonden, waar het leven zich vrij en ongedwongen kan verwerkelijken, en de noodige vormen door en tot de verrichtingen des levens zich, onder de leidende hand Gods, kan scheppen.

De natuur biedt de hoogste vormen van kunst en kunstvaardigheid; en de kunst, die waarlijk kunst zal zijn, moet juist der natuur haar geheim trachten aftezien. Dan heeft de kunst het hoogste toppunt bereikt, als zij ons in bewondering weet te brengen, en wij dan daarbij geheel kunnen vergeten, dat zij slechts kunst en geen natuur is. Ook de poëzie moet de bezielde weergeving der reine natuur zijn. Zij is op bijbelsch gebied steeds de uiting van 't geheiligd gevoel,

sprake van de met God en goddelijke dingen vervulde verbeelding, gewrocht van den vrijen innerlijken aandrang van den door den Geest Gods gewekten en aangewakkerden geloofsmoed.

Nu wij van den zuiver afgeronden kunstvorm van dit hoogverheven lied der toekomst gewagen, waarmede de stervende Jakob als zijn leven besluit, grijpen wij tevens deze gelegenheid aan, om enkele meer algemeene beschouwingen voorop te zetten, die bij dezen zwanenzang des aartsvaders, gelijk mede bij alle andere profetische en dichterlijke ontboezemingen des bijbels, als van zelve in aanmerking komen. Men heeft: — wat grijpt het ongeloof al niet aan, om zijn meest geduchten vijand, den bijbel, met allerlei wapenen te bestrijden! — men heeft juist op de uitnemendheid van dezen kunstvorm, op de kracht van des profeten woord, op de diepte van den hoogverheven zin, op de scherpte en juistheid van den zienerblik in dit lied der hope gewezen; om op de innerlijke onwaarschijnlijkheid opmerkzaam te maken, die gelegen zoude zijn in het feit, dat een zoo hoog bejaard grijsaard, in zijn laatste uren, aldus zoude hebben gesproken.

Maar heeft men, dit bewerende, dan ganschelijk niet gedacht aan andere gelijksoortige verschijnselen en gebeurtenissen in dienzelfden bijbel ons vermeld? Heeft men dan nooit opgemerkt, dat ook de, van de aarde scheidende, Mozes, op reeds honderd en twintig jarigen leeftijd zijne zegenspreuk aanhief. Juist onder den indruk der naderende scheiding wordt de geest het meest opgewekt en verzamelt nog eens voor het laatst al de overgebleven krachten der ziel, om zich geheel uittespreken. Zoo was het immers met M o z e s (Deut: 32), zoo met J o s u a (Josua 24) met S a m u e l (1 Sam. 12), met D a v i d (2 Sam. 23). Ja, zoo was het ook in de dagen des nieuwen verbonds met eenen grijzen Simeon (Luk. 2)

en misschien ook met den Ziener op Patmos. Juist in hunne laatste dagen en op het punt om van de hunnen te scheiden, hebben zij nog voor het laatst den strijd- en zegezang aangeheven. Waarom zoude ditzelfde dan niet met een Jakob zijn geschied, die van een dergelijk pogen in zijnen vader Izak en grootvader Abraham reeds de profetische voorbeelden had gezien.

Men moet daarbij rekening houden met eene zielkundige waarheid, die door elken herder en leeraar meer dan eens aan de sterfbedden van kinderen Gods zal waargenomen zijn. In de laatste oogenblikken des levens, als de Heere losmakende genade schonk en de anders zoo sterke banden, die aan het leven en de aardsche betrekkingen bonden, men weet niet hoe, werden losgemaakt, wordt het geloofsinzicht menigmaal zeer verhelderd. Zij, die geheel hun leven in bekommernis en engte des geloofs hebben doorgebracht, breken dan tot ruimte door en komen tot eene helderheid en vastheid van het verzekerd geloof, die zij voordezen nooit gekend hebben. Dat te zien kan het bang en twijfelend hart wel eens sterkte geven.

Immers zoo maakte de Heere, in Zijne eeuwige bondstrouw, indien het niet vroeger werd bevestigd, dan nog op het sterfbed waar, wat de hope is en blijft van al die worstelende en aangevochten kinderen des Heeren, die wel eens moedeloos schijnen, maar evenwel gelooven, dat de verwachtingen der ellendigen niet in eeuwigheid zullen verloren wezen (Ps. 9 :19). Hij hoort het gebed dergenen, die gansch ontbloot zijn (Ps. 102 : 18), en heeft niet veracht noch verfoeid de verdrukking des verdrukten, noch Zijn aangezicht voor hem verborgen (Ps. 22 : 25). De Heere zal Zijn volk sterkte geven, de Heere zal Zijn volk zegenen met vrede (Ps. 29 : 11). Let op de vromen, en zie op den oprechten; want het einde van dien man zal vrede zijn (Ps. 37 : 37).

'tIs alsof bij de nadering van dit keerpunt des levens, als het tijdelijke met het eeuwige staat verwisseld te worden, de gedachte aan het eeuwige de ziel met te meer kracht aangrijpt. Deze staat op het punt om het logge lichaam te verlaten en schijnt daarvan dan minder afhankelijk. Juist op het laatste zijner dagen spreekt Jakob het met bewustheid uit, dat hij optreedt als de profeet van Israels laatste dagen, of zooals de Staten-vertaler zich uitdrukt van de navolgende dagen, die in aantocht zijn en zich vervullen zullen in de tijden der laatste dagen.

Nu voor het eerst is er bewustheid der profetie bij den geloovige, waardoor het uitgesproken wordt dat zij dit is. In Jakob den profeet, den laatste der aartsvaders, is er een overgang van het aartsvaderlijk tijdvak, waarin het profetisch ambt werd voorbereid, tot het volgende tijdvak, waarin het ambt zelf werd ingesteld, en dat tot den profeet Elia wordt voortgezet. Want gelijk bij alle organisch leven, is er ook in de profetie eene geleidelijke ontwikkeling optemerken. Deze geschiedt in dubbelen zin, van den inhoud der profetie en van de instelling zelve.

Zoo men er toe komt eene geschiedenis van het profetisme te schrijven, zal men wel doen, daarin vier groote tijdvakken te onderscheiden: dat der voorbereiding, instelling, hoogsten bloei en afneming van het profetisch ambt. Het eerste omvat de tijden van Adam tot Mozes en heeft eene breede rij van profeten, maar zonder de bewustheid van het ambt als zoodanig. Daarop volgt dan het tweede tijdvak der inzetting, bevestiging en oefening der roeping van het profetisch ambt in Mozes, Samuel en Elia. Met den laatste, in wien ook de staatkundige roeping van het ambt der profeten het duidelijkst wordt, begint het tijdvak van den hoogsten bloei van het profetisme

in al die profeten, die ook bij geschrifte de blijken van den machtigen Geest hebben achtergelaten, en die tot aan de Babylonische ballingschap leefden. Met dit laatste tijdpunt wordt een ander vak der geschiedenis ontsloten, namelijk dat der langzame afneming en verkwijning van het profetisch ambt en leven.

Met de ontwikkeling van het ambt zelf houdt ook die van den inhoud der profetie, namelijk der messiaansche heilsverwachting, natuurlijk gelijken tred. Steeds wordt deze duidelijker in voorstelling, krachtiger van toon en rijker naar haar bijzonderen inhoud. Uit de omzwachteling van het algemeene en meer zwevende wordt zij dus langzaam losgewikkeld, om in meer bijzondere, en dus bepaalde, vormen en karaktertrekken haar eigenlijk wezen te openbaren. Aldus gaat het met het wezen der zaligheid zelve met den persoon, die haar zal aanbrengen, met het geslacht, waaruit en den tijd waarop deze zoude geboren worden, tot de aanduiding zelfs der plaats, waar hij het licht zoude zien en der levensomstandigheden, wier weg en wijze door den Vader der eeuwen reeds was afgebakend.

Dit alles blijkt mede zeer duidelijk uit Jakobs profetie. Was het in Eden het gansche menschelijk geslacht geweest, waaruit het zaad des heils geboren zoude worden, bij den zondvloed zijn reeds twee derde deelen van het menschdom als op zijde gezet, terwijl in Noachs zegen alleen de lijn van Sem als de begenadigde wordt aangewezen. Bij de sluiting van het verbond Gods met Abraham, treedt deze op als drager der heilsbelofte en vader van den toekomstigen heilaanbrenger. Na hem is dit Izak, die, tegen zijnen wil en tegen zijne verwachting, door Jakob als zoodanig wordt opgevolgd. Maar wie van het twaalftal zonen zal het nu zijn: de oudste Ruben of de meest

beminde Jozef? Op zijn sterfbed antwoordt de profeet zelf: „Juda! gij zijt het" (Gen. 49 : 8).

Ook het wezen der zaligheid zelve wordt meer bepaald. In het paradijs is er slechts aankondiging van strijd en toekomstige overwinning (Gen. 3 : 15), maar van welken aard deze zijn zal, wordt niet betuigd. Bij Sem is er de voorspelling dat deze overwinning de verheerlijking van Gods eere zoude zijn (Gen. 9 : 26); maar bij Abraham gaat die zegen reeds over op den mensch, op de volkeren der aarde over (Gen. 12 : 3). Hier op Jakobs sterfbed, vernemen zijne zonen het van zijne lippen, dat het wezen des heils zoude zijn vrede en zalige rust, waarop de naam Silo (Gen. 44 : 10) heenwijst. Zoo werd dan het begrip der zaligheid zelve naar haar wezen en inhoud steeds meer ontplooid. Daarenboven is daarbij tevens de tijd der vervulling in het laatste der dagen aangewezen: als de scepter op het punt stond om van Juda te wijken. Eene dergelijke volledige aanwijzing was tot dusverre nog niet geschied.

Hoe de profetie ook in haar zedelijke beteekenis en opvatting van het heil, als een zedelijk goed, steeds verder voortschrijdt, leert diezelfde profetie Jakobs. In het paradijs is het heil zelf nog geheel iets negatiefs, de verstoring en verbreking van de macht en het rijk des vijands, der oude slang (Openb. 13 : 8). Bij Noach klinkt reeds de positieve zegen door de belofte heen, al wordt hij ook alleen aan God toegekend. Bij Abraham is die zegen reeds op de geheele menschheid overgegaan, al blijft hij aan Abrahamszaad verbonden. Bij Izak en later bij Jakob zal juist dat zaad der belofte zich steeds meer uitbreiden. Op Jakobs sterfbed luidt het reeds: dat ook de volkeren daarheen zouden komen; maar bovenal met vrijwillige gehoorzaamheid zich den Silo zullen onderwerpen.

Nog eene enkele algemeene opmerking, die de profetie in het algemeen en Jakobs laatste woorden in 't bijzonder betreft, hebben wij te maken, eer wij tot de verklaring komen van de bijzondere woorden en zinsneden in dit hoofdstuk vervat. Wat wij nog vooraf wenschten te zeggen is door een vroom en gemoedelijk geleerde reeds aangeduid. „De grondslag dezer voorspelling, zoo zegt hij, is in der jongeren onderscheiden karakter gegeven; de hoofdinhoud der profetie strekt, om den zonen hun toekomstige erve en zegen in Kanaän te onthullen; en dat doel is, om hun verlangen naar dat land der belofte ook in het land der vreemdelingschap gaande en levendig te houden. Met andere woorden zouden wij zeggen: gelijk elke profetie, sluit ook deze zich aan het heden aan, wijst steeds op eene eindelijke toekomst en beoogt ten allen tijde de zedelijke verheffing van hen, tot wie het woord der voorzegging komen mag.

Immers van een vijftal zonen Jakobs, Ruben, Simeon, Levi, Juda en Jozef, kunnen wij schier met zekerheid zeggen dat hun verleden, hetwelk Jakob zoo goed bekend was, hun vader mede aanleiding gaf, om van zijne zonen te spreken, gelijk hij dit in zijne profetie deed. En als wij dit van een vijftal zoo duidelijk kunnen aanwijzen, zouden wij iets dergelijks dan ook niet bij de andere broeders mogen vermoeden? Wij mogen daarbij nooit vergeten, wat wij reeds vroeger meer dan eens ontwikkelden, dat de twaalf stamvaders in de eerste plaats typische karakters waren. Hun eigenaardig verleden was aldus als een voorafbeeldinge van de toekomst der stammen, naar hunnen naam genoemd. Aldus geeft de Heere, ook in de geschiedenis van het tegenwoordige leven, een profetischen blik voor de toekomst, indien Hij zelf door den Heiligen Geest ons oog daartoe scherpt en heiligt.

Maar het wordt meer dan tijd, dat wij van de beschouwing der meer algemeene en het geheel omvattende onderwerpen overgaan tot de behandeling van de bijzonderheden dezer geschiedenis. Beginnen wij dan bij het begin en beschouwen wij den aanhef (vs. 1, 2). Deze bevat Jakobs aanmaning aan zijne zonen, om zich al te samen om hem heen te scharen en naar zijne laatste woorden eerbiedig te luisteren. Die oproeping geschiedde, nadat Jakob vooraf Jozefs zonen onder de zijnen eene plaats had gegeven en Jozef zelven een eigen bijzonder deel des lands, het bijzonder eigendom Jakobs, ten erve had toegewezen. Daarop doelt het woord „daarna," waarmede het hoofdstuk begint, hoewel het in 't oorspronkelijke eigenlijk niet gevonden wordt, maar toch in het verband der woorden ligt. „Daarna riep Jakob zijne zonen."

't Is een groot voorrecht der genade Gods, als men aan het einde des levens nog kalmte en helderheid van geest genoeg bezit, om het noodige woord tot de achterblijvende betrekkingen te spreken. Daartoe is er in het hart van den stervende eene genoegzame mate noodig van belangstelling in het geestelijk heil der zijnen, van zelfverloochening wat eigen rust betreft, en van veerkracht en zelfbeheersching, voor zooverre het lijden des matten lichaams de opwekking der ziel niet mag onderdrukken. Maar om dit alles te kunnen, moet het biddend hart en starend oog naar God en diens genade heengericht zijn, en daartoe zich reeds vroeger, in de dagen van welstand en gezondheid, geoefend hebben. Wil dan reeds nu bedenken, wat gij op uw sterfbed den uwen wenscht te kunnen zeggen, en vergeet ook niet, reeds nu den Heere daarom te bidden. De profetie der toekomst wortelt mede in het gebed van het heden, en op dezen bodem bloeit het liefelijkst de bloem der hoop en der zalige verwachting.

Jakob wil zijne zonen bekend maken met hetgeen hen en hun nageslacht in latere dagen wacht. „En hij zeide: verzamelt u (om mijn bed) en ik zal u verkondigen (door den Geest des Heeren) hetgeen u in de volgende dagen (of tijden) wedervaren zal." Terecht heeft de vertaler hier de oorspronkelijke uitdrukking (acharieth jamiem) door „navolgende dagen" en niet door het meer bepaalde „laatste der dagen" of „de laatste dagen" weergegeven. De aartsvader bedoelt toch de geheele tijdruimte, die, met zijn dood aanvangende, zich uitstrekt tot de naaste, en door deze heen, tot de laatste toekomst. Deze moet toch worden beschouwd als de vrucht en geleidelijke ontwikkeling van al de voorafgaande tijden. De laatste dag, waarvan in Gods woord wordt gesproken, sluit het tijdperk der laatste dagen af. Dezen wederom vormen op hunne beurt het afsluitingstijdvak voor al die voorafgaande tijden, die al te samen „de navolgende dagen" worden genoemd.

Nadat de vader zijnen zonen het doel der samenkomst heeft bekend gemaakt, dringt hij met nog grooteren aandrang op hun eendrachtig samenkomen aan; ook indien hij reeds bij zich zelven weet, dat het te hooren woord niet ieder zijner zonen even aangenaam in de ooren klinken zal. „Komt samen en hoort, gij zonen van Jakob, en hoort naar Israel uwen vader!" zoo luidt de treffende aanspraak, waarin de herhaling der zelfde gedachte niet slechts op de sterke begeerte in Jakobs ziel wijst, maar ook op de verheffing van den profetischen Geest, die vaardig over den aartsvader is geworden.

Hier ontmoet gij dien vorm der oostersche dichtkunst, dien wij reeds in Lamechs lied (Gen. 4:23) en Izaks zegenspreuk (Gen. 27 : 28) opmerkten, en die steeds de bezielde en dichterlijke taal der godsgezan-

ten eigen is, als zij den wil en raad Gods gaan verkondigen. 't Is de vorm van het parallelisme, waardoor eene enkele gedachte of mede te deelen waarheid in twee of drie deelen wordt gebroken, gelijk soms een lichtstraal in drieën wordt gescheiden, die dan evenwijdig (parallel) voortloopen, om elkaar aantevullen en nader te verklaren, of door nadere uiteenzetting der voortloopende gedachte of door voortzetting van de gebroken lijn, of door nevenstelling eener tegenovergestelde gedachte, die de eerst uitgesprokene nog helderder doet uitkomen. Zoo heeft men een parallelisme der eenvoudige aanvulling, uitbreidende verklaring of ophelderende tegenstelling.

Later zullen wij, zoo de Heere wil en ons het leven gunt, overvloedig gelegenheid vinden, om van elk der drie soorten van het dichterlijk parallelisme de voorbeelden in de Schrift aantetoonen. Het gewicht van dit parallelisme ter onderscheiding en ter verklaring der beteekenis van de enkele woorden en zinsneden is waarlijk groot; terwijl tevens eene groote mate van welluidendheid (euphonie) en afgemeten gang (rythmus), der dichterlijke rede daardoor wordt verkregen. Wat de genoemde dichterlijke vorm hier wil doen uitkomen is wel, dat Jakob, naar wien zijne zonen met aandacht en eerbied hebben te luisteren, thans in zijne rede als Israel voor hen optreedt en het woord voert. Niet slechts als de natuurlijke vader, maar als het door God geheiligde geestelijke stamhoofd en als de door God gestelde profeet, gaat Israel de toekomst ontsluieren.

Maar ook dit wil Jakob zijnen zonen doen gevoelen, wat de Heere Jezus evenzeer in de gelijkenis van den armen tollenaar deed uitkomen, dat men niet slechts ter gewijde plaats en ter bestemde vergadering moet opkomen; maar ook en bovenal het doel moet hebben

om te hooren. Velen komen toch slechts in de vergadering der geloovigen om te zien of gezien te worden; gelijk anderen naar de raadsvergaderingen gaan, niet om naar anderen te hooren, maar om van zich te doen hooren en eigen wijs inzicht te doen bewonderen. Gelijk de twee menschen naar den tempel opgingen, met het bepaalde doel om te bidden, zoo moesten de zonen Jakobs tot hem komen, en zoo moeten ook wij naar Gods huis opgaan, met het bepaalde doel om te hooren, wat de Geest tot de gemeente te zeggen heeft. Daarom voegt Jakob aan den eisch om te komen, dien om te hooren toe, en wel om God te hooren, die door Israels mond zal spreken. Het moet ons er steeds om te doen zijn, om Gods woord, ook van de lippen Zijner gezanten, bovenal te hooren. „Komt samen en hoort gij zonen van Jakob, en hoort naar Israel, uwen vader!"

Van het viertal strophen of versgroepen, elk van vijf verzen, waaruit Jakobs eigenlijke rede voornamelijk bestaat, volgt op den aanhef nu de eerste. In plaats van zegen spelt zij vloek voor de toekomst aan het oudste drietal zonen. Jakob richt zich met zijn woord allereerst tot Ruben alleen en straks te samen tot Simeon en Levi, de geweldenaars van Sichem. Van Ruben teekent hij eerst de aanvankelijke schoone verwachting (vs. 3), daarna de jammerlijke teleurstelling (vs. 4^a), en daarna de droeve oorzaak (vs. 4^b). Wat hoop was er niet in des vaders hart, als hij op zijn eersteling, zijn oudste kind staarde! „Hij is zijn eerstgeborene, zijn kracht en het begin zijner sterkte."

Met zijne geboorte was den vader het bewijs gegeven, dat hij niet als zijn grootvader Abraham vele jaren kinderloos en alleen zoude omzwerven. In Ruben was hem het begin zijner hoop, de zekerheid van vervulling der beloften Gods ook in zijn gezin gegeven

Straks kwam diens jeugd die schoone vooruitzichten bevestigen. Ruben was van al de broeders naar het scheen „de voortreffelijkste in hoogheid (in aanzien) en de voortreffelijkste in sterkte."

Maar ach! hoe bleek dit alles een zoete maar bedriegelijke droom geweest te zijn! hoe ras volgde op de schoone hoop de smartelijke teleurstelling. Gelijk de woudbeek het hart des wandelaars verblijdt, maar straks, door stortregens aangezwollen en door den stormwind voortgezweept, met geweld voorwaarts stuift en alles met vernieling bedreigt; gelijk de waterval in overmoed der kracht verpletterend naar beneden stort, aldus was het met Rubens driesten overmoed en losgelaten hartstocht. „Snelle afloop als der wateren, gij zult de voortreffelijkste niet zijn!" Niet Ruben, hoewel de eerste in rang van geboorte en eerste ook in betooning van kracht en uiterlijk aanzien, zoude de drager der beloften zijn en aldus de geestelijke heerscher des volks.

Daar was eene ontzettende zonde tusschen beiden gekomen. „Want gij hebt uws vaders leger beklommen; toen hebt gij het geschonden; hij heeft mijn bed beklommen!" In de herhaling der beschuldiging klinkt het nog door, hoe pijnlijk die wond voor Jakobs hart was geweest en zelfs op zijn sterfbed nog niet was geheeld. Had hij wellicht in Rubens schennig pogen de zondige zucht der voorbarige heerschzucht herkend, waardoor later een Absalom het huwelijksbed zijns vaders David heeft ontwijd? (2 Sam. 16 : 22). Was het wellicht bij Ruben hetzelfde als wat later een Adonia tot zijn vermetel en door Salomo veroordeeld aanzoek dreef? (1 Kon. 2 : 21). Was het, omdat Jakob in Rubens woesten overmoed de begeerte las, om nog bij zijns vaders leven de eerste te zijn, waarom hij juist hem nog op zijn sterfbed ontzette uit dien rang. Want

niet in eigen kracht en niet door de eerste te willen zijn wordt de eereplaats in het koninkrijk Gods verkregen.

Het onstuimig geweld staat bovenal den stervenden Jakob tegen. Want op dit oogenblik ondervond hij juist, dat Gods kracht en niet des menschen sterkte het moet doen. Daarom verwijt hij ook nog aan Simeon en Levi, het tweetal zonen dat op Ruben volgde, hun schandelijke euveldaad tegenover het weerlooze Sichem. Zij zijn waarlijk geestverwanten door een en hetzelfde geweld verbroederd. „Simeon en Levi zijn gebroeders, hunne handelingen zijn werktuigen van geweld!"

Hoe stuit den stervenden vader ook nu nog de herinnering aan der zonen gruweldaad, reeds zoovele jaren geleden gepleegd! Met welken afkeer, als der walging, wendt hij zich van hen af, als hij zegt: „Mijne ziel kome niet in hun verborgen raad (in hunne geheime overleggingen), mijne eer (mijn geest) worde niet vereenigd met hunne vergadering." — Gelijk dit op meer bijbelplaatsen is (Ps. 7 : 6; 16 : 5), moet het woord, wat door „eere" vertaald is, opgevat worden als de zetel van het gevoelsleven (kabôd = kabèd = lever?). Nog in zijne laatste uren ontkent hij het bestaan van eenig deelgenootschap of zelfs maar medewetenschap aan de verraderlijke handeling zijner zonen; en zijn ziel gruwt er voor terug om hunne geheime drijfveeren te doorgronden, of hun verborgen afspraken te beluisteren. Want dit alles wijst in hunne samenkomsten op een diepte des verderfs heen, die slechts wrok en wraak schijnt te ademen.

„Want in hunnen toorn hebben zij de mannen doodgeslagen en in hunnen moedwil hebben zij de ossen weggerukt," of, wat nog getrouwer het oorspronkelijke woord (ikkér) teruggeeft, hebben zij den runderen, die zij niet meer rooven konden, de kniepezen door-

gesneden en aldus ze verlamd. Ongewroken mag het kwaad niet blijven, dat een schande over den naam huns volks heeft gebracht. Daarom, „vervloekt zij hun toorn, want hij is heftig en hunne verbolgenheid, want zij is hard.”

Ook voor de toekomst is dergelijke opbruischende overmoed der onstuimige drift wel zeer te vreezen. „Ik zal hen verdeelen, zoo voorspelt en dreigt de oude vader, onder Jakob en zal hen verstrooien onder Israel.” — Hetgeen later ook vervuld is, daar de stam Simeons als in Juda ingesloten en opgenomen werd en schier niet meer genoemd werd, en de stam van Levi, als de priesterlijke, over het geheele land, zonder een bepaald aangewezen erfdeel te ontvangen, onder alle stammen werd verspreid.

Vergun me, eer wij deze eerste strophe als geheel afgehandeld beschouwen, er eene en andere opmerking aan toetevoegen. Verbeeld u voor een oogenblik, dat gij aan het sterfbed van een uwer ouders stondt en het daar van hun veege lippen nog moest vernemen, dat uw gedrag hun vroeger schier het hart heeft gebroken, en zij zich dit nog met afgrijzen herinneren; hoe zoude het u in dergelijk oogenblik om het harte zijn? — Och of gij dan nu nog, als er voor dergelijke vrees, indien ook maar uit de verte, oorzaak bestaat, och of gij nog heden tot belijdenis van zonde mocht komen en om vergeving vragen; eer de herinnering aan een dergelijk verwijt, door de lippen van uw stervende ouders geuit, u later het gemoed komt bezwaren. Kinderen! het moet wat te zeggen zijn, met den vloek zijner stervende ouders beladen te worden!

Als wij nu het onderricht samenvatten, dat de eerste strophe of verzengroep ons brengt, dan zouden wij zeggen, dat Jakob hier aangaande Ruben, Simeon en Levi hetzelfde uitspreekt, wat ook de Heere later door Zijn

woord heeft bevestigd. „Die zich zelven verhoogt zal vernederd worden" (Luk. 18 : 14), gelijk een Ruben dit werd; en die met het zwaard omgaat zal door het zwaard getroffen worden, gelijk Simeon en Levi dit ondervonden. Gewis de Heere is geen ledig toeschouwer van het kwade, Hij, wiens oogen te rein zijn, om het kwade te aanschouwen.

En 't is deze God, die door den Geest der profetie den vader aldus doet spreken. Misschien had deze gehoopt iets anders en beters aan zijn oudste drietal te mogen verkondigen. Gelijk een Bileam kwam om te vloeken, maar moest zegenen, zoo had, omgekeerd, Jakob misschien gedacht al zijne zonen te zegenen, terwijl hij enkelen moest vloeken. En 't blijft onuitsprekelijk hard voor een vader, dit te moeten doen, ook indien zijne kinderen zich dit duizendwerf hebben waardig gemaakt. Daarom ook, neen! Jakob sprak niet zijn eigen woord, maar het woord des Heeren, dat hemzelven tegen vleesch en bloed in ging.

Ook het voorspellende woord van zegen en heiltriumf, dat hij tot Juda richtte, is door den Geest Gods hem ingegeven. Wederom in een vijftal verzen wordt de zegenspraak over Juda samengevat, naar inhoud en beteekenis juist tegenovergesteld aan de voorafgaande verzengroep. Hier is dus wat men noemt de antistrophe of tegenkeer, die als 't ware antwoordt op den keerzang. Bevatte het eerste vijftal verzen de verwerpende afkeuring der oudste drie broeders, het tweede vijftal beschrijft de besliste voorkeur en vooropstelling van den vierden broeder Juda. Eerst wordt Juda's staatkundige beteekenis (vs. 8, 9) en persoonlijk gewicht aangegeven; daarna zijn geestelijke zegen (vs. 10) in het licht gesteld en

eindelijk worden zijn tijdelijke voorspoed en aardsche welvaart geroemd (vs. 11, 12).

't Is alsof het voor Jakob zelven eene verkwikking der ziel is, als hij de sombere vooruitzichten van zijn oudste drietal als plotseling ziet afgebroken en verdrongen door het liefelijke beeld van Juda's toekomst, dat nu voor het oog des geestes opdaagt. 't Is alsof hij met verrukking en zielsvervoering zich zelven in de rede valt, als hij met een juichkreet der verlossing het uitroept: „Juda! gij zijt het!" Ook dat had hem reeds het verleden kunnen leeren, toen hij zelf moest wijken voor de zedelijke overmacht van dien Juda, die zich zelven tot een borg en voorspraak der broederen had aangeboden, en door wiens moedige tusschenkomt zoowel een Simeon als een Benjamin vrij mochten uitgaan.

Maar wat was deze Juda dan? De broeder, wien de andere broeders, gelijk zijn naam dit reeds aanduidde en deed hopen, eenmaal zouden loven! — Maar waarom zouden zij hem dan loven? Juist omdat hij het was, uit wien Hij zoude geboren worden, op wien al de heilsbeloften zagen, die de hope was geweest der vaderen en op wiens verlossing ook in dit uur een Jakob nog hoopte. Daarom zouden hem de broederen eens loven en danken, en, aan hem, in den Leeuw uit Juda den stamvader de hulde der vereering bieden en brengen. Vriend en vijand zouden zijne macht en de grootheid zijner heerschappij eenmaal erkennen. Hij zoude zijne tegenstanders overwinnen en ten onder brengen. „Uwe hand zal zijn op den nek uwer vijanden." En ook de broeders naar het vleesch zouden dit erkennen; „voor u zullen zich uws vaders zonen nederbuigen."

Die hooge macht en wijdstrekkende beteekenis van Juda's verschijning, optreding en overwinning zoude hij danken ook aan eigen persoonlijken moed,

aan eigene uitnemendheid en betooning der kracht. Als de koning der dieren richt hij stout en moedig zich op, fier door het bewustzijn van zijn onmetelijke en onverwinnelijke kracht. „Juda is een leeuwenwelp! gij zijt van den roof opgeklommen, mijn zoon! Hij kromt zich (rekt de machtige leden en spieren uit); hij legt zich neder (veilig door eigene kracht) als een leeuw en als een oude leeuw," die in den strijd met anderen pas de zege wegdroeg. „Wie zal hem doen opstaan?" Wie den zeeghaften overwinnaar durven tarten en dwingen om uit zijn rust opterijzen?

Aan hem behoort de scepter, aan hem de kroon en koningseere! „De scepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tusschen zijne voeten, totdat de Silo komt en denzelven zullen de volken gehoorzaam zijn." Dit is eene heerlijke profetie aangaande den Messias, die komen en uit Juda geboren worden zoude. De eenvoudige zin dezer woorden is: dat Juda te midden zijner broederen zoude heerschen en dat deze stam aan Israel een koning zoude geven, of ten minste de regeer- en wetgevende macht uitoefenen, totdat deze op den Silo zou worden overgebracht. De natuurlijke overmacht Juda's zoude eerst dan wijken, wanneer de geestelijke heerschappij van den Silo is aangebroken; en wat Juda's aardsche macht niet is gelukt, dat zal aan de geestelijke heerschappij van den Silo gegeven worden: alle volkeren onder zijnen scepter te vereenigen. „Denzelven," namelijk, „zullen alle volkeren gehoorzamen," tot hem stroomen en om hem heen zich verzamelen (welo jikhath ammiem).

Veel is er over deze schriftuurplaats getwist. Men heeft het woord, dat in onze vertaling door „scepter" is vertaald, door „stam" willen teruggeven; zoodat dan de zin aldus zoude luiden: Juda zoude niet eerder ophouden als stam te bestaan, voordat

de Silo of de Christus was gekomen. Wij ontkennen niet, dat het oorspronkelijk woord (schébet) ook door stam vertaald kan worden; maar wij beweren tevens, dat eene dergelijke vertaling op deze plaats in lijnrechten strijd is met het hebreeuwsche taaleigen en eene onnatuurlijke, ongewone en gedwongen samenvoeging der woorden veronderstelt. De scepter of staf is steeds het teeken van koninklijke waardigheid, gelijk uit menige schriftplaats blijkt (Jes. 14 : 15, Ezech. 19 : 14, Zach. 10 : 19; Esth. 8 : 4). Bovendien vinden wij nergens in Gods woord, dat het bestaan van eenigen stam als zoodanig zoo bijzonder voorrecht en hooge eer werd geacht.

Een tweede hoofdbezwaar ligt in de juiste opvatting van het woord Silo, dat in dien zin nergens aldus voorkomt. Sommigen beschouwen 't als eene samentrekking uit twee woorden (ascher-lô = schellô), die dan „wiens" of „wien toekomt" zouden beteekenen. Zoo is het eenigszins in Ezechiël 21 : 27, waar men — gewis niet zonder terugslag en toespeling op Gen. 49 : 10 — de dreiging des Heeren verneemt, dat de onwaardig gedragen kroon omgekeerd zal gesteld worden, „totdat hij komt die daartoe recht heeft (ascherlô). Gewis zoude het den zin van Gen. 49 : 10 niet zeer wijzigen, indien wij dien aldus teruggaven. De scepter zal van Juda niet wijken totdat Hij komt, aan wien deze (schellô) eigenlijk behoort. Maar tot eene dergelijke vertaling zoude een bijgevoegd woord, gelijk bij Ezechiël, eerst het recht geven.

Anderen wederom willen Silo vertaald hebbben door vrucht of zaad; en hoe dit zou kunnen, zullen de kantteekenaren u zeggen. Daarmede zoude dan het beloofde zaad bedoeld zijn, dat langs Juda's geslachtslijn uit Jakob zoude geboren worden. Er is geene enkele gezonde reden voor die opvatting, die in dadelijken

strijd is èn met het onbepaalde woord, dat het lidwoord mist, èn met het gewone spraakgebruik, dat iets anders leert. Deze verklaring is slechts uitgedacht door hen, die de messiaansche beteekenis dezer uitspraak wenschten te bestrijden.

Ook zijn er die 't woord schilo in twee willen oplossen en 't dan lezen, alsof er stond schai-lo of wien geschenken gebracht worden. Deze denken daarbij aan Ps. 68 : 30 en Matth. 2 : 11. Anderen wederom vergelijken Silo met Siloah, den naam van het water, dat gezondene beteekent en waarvan Jes. 8 : 6 en Joh. 9 : 7 gewagen. Anderen wederom willen Silo als den naam der plaats (Jos. 18 : 1) opvatten, waar, na de verovering des lands, de tabernakel werd opgericht. Zij lezen dan: totdat men naar Silo komt. Dit is eene lezing, die op zich zelve noch kracht noch beteekenis heeft. Zelfs het genie van een Delitzsch weet er niet veel van te maken. De plaatsnaam Silo wordt steeds anders geschreven: namelijk zonder Jod.

Laat ons mogen zwijgen van de vele andere afleidingen en verklaringen, de eene steeds ongerijmder dan de andere, die zijn voorgesteld ter opheldering van het zeldzame en moeielijke woord. Naar ons inzien is het een kenmerkende en karakter omschrijvende eigennaam, die met ons vrede-schenker of vredevorst (Jes. 9 : 5; Zach. 9 : 9; Micha 5 : 4; Haggai 2 : 9; Eph. 2 : 14) overeenkomt. Schier dezelfde beteekenis, die Salomo heeft, moet men ook aan Silo toekennen. Dit laatste woord evenwel wijst meer op innerlijke rust en vredige gemoedsgesteldheid heen; terwijl de naam Salomo meer doelt op vrede door samenstemming en volkomenheid van alle deelen onderling en in verband tot het geheel. Silo is meer, dieper en inniger dan Salomo. Silo wijst meer op stille zijn, op rust na strijd, en zachten vrede; Salomo meer op evenwicht,

afronding en harmonie. De diepste grond en het hoogste doel van den Salomo is eigenlijk de Silo.

Een derde hoofdbezwaar is het vaststellen van den juisten zin der woorden „noch de wetgever van tusschen zijne voeten." Indien eenmaal vaststaat, dat het woord scepter de zinnebeeldige uitdrukking en afbeeldende voorstelling (embleem) van macht en heerschappij is; dan is het, naar den eisch van het boven omschreven parallelisme, ook duidelijk, dat het woord door „wetgever" vertaald, op de voortzetting en handhaving dierzelfde heerschersmacht doelt. Hetzelfde woord (mechokék) vindt gij ook elders (Num. 21 : 18 en Ps. 60 : 9) en steeds in verband met regeerders en stamhoofden. Steeds, zouden wij zeggen, wijst het heen op beschreven gezach en de daaruit voortvloeiende rechten.

Wat nu de uitdrukking „van tusschen zijne voeten" betreft en de moeielijkheid daaruit geboren, alsof hier sprake was van het zitten tusschen of aan de voeten van een meerdere; daarop behoeft minder geantwoord. Immers Deut. 28 : 57 en andere schriftuurplaatsen toonen duidelijk, dat hiermede de dadelijke afstamming in de rechte nederdalende lijn verstaan wordt. Moeilijker is een vierde hoofdbezwaar.......

Maar gij wordt bij de opsomming van al die bezwaren verdrietig en vraagt, of er dan niet eindelijk een einde komt aan dat inbrengen van bezwaren of bedenkingen; of er op die wijze wel iets vast staat in de Schrift. Maak u daarover niet ongerust, mijn lieve! Uit de menigte en aanhoudendheid der ingebrachte bedenkingen en geuite twijfelingen aangaande eenig Schriftwoord, kunt gij juist deszelfs hoog gewicht opmaken. Men is bang voor zoodanigen tekst en daarom bestrijdt men dien, en hoe meer eenige uitspraak van Gods woord door het ongeloof wordt gevreesd, te

meer mogen wij er ons van overtuigd houden, dat het geloof zeer veel aan diezelfde uitspraak heeft.

Zoo is het ook hier. Hoe men ook aan deze ontwijfelbaar messiaansche voorspelling wrikke en wringe, dit, dunkt ons, staat vast, dat de zegswijze: „en hem zullen de volkeren gehoorzamen," hoe ge die ook opvat en uitpluist, van den Messias wordt gezegd; terwijl zij tevens de verklaring van al de voorafgaande uitdrukkingen in zich sluit. — Vergeef ons, dat wij u bij dit schriftwoord zoolang ophielden; maar dit was noodig vanwege het groot gewicht dezer Messiaansche profetie, tegen wier waarheid en betrouwbaarheid men zelfs, maar ook wederom te vergeefs, het plooibaar getuigenis der geschiedenis en der vervulling heeft ingeroepen.

't Is ontegenzeggelijk dat met de komst van den Christus de zelfstandige wetgevende macht van Israel is geweken; en Israel werd toen naar den enkelen stam JUDA het joodsche volk genoemd. Zoo werden dan aan Juda de rijkste geestelijke zegeningen toegezegd. Uit hem zou de Messias geboren worden en tot zoolang zoude de heerschappij onder Israel, met David en Salomo begonnen, in Juda worden voortgezet.

Op de geestelijke zegeningen volgen nu de aardsche weldaden, die evenzeer Juda's deel zouden zijn. Te midden van vruchtbare wijngaarden zou hij zijne woning hebben, onder den wijnstok zoude hij uitrusten en met het druivensap zoude hij zich laven. „Hij bindt zijnen jongen ezel aan den wijnstok en het veulen zijner ezelin aan den edelsten wijnstok; hij wascht zijn kleed in den wijn en zijnen mantel in wijndruivenbloed." Zoo overvloedig zoude de wijn in Juda's erve zijn. Wijngaarden werden in Judea afgewisseld door grazige weiden, waar het melkvee weidde

en ruimschoots de volle uiers bood. „Hij is roodachtig van oogen door den wijn en wit van tanden door de melk.”

Nadat nu het eerste drietal van Jakobs zonen in de eerste strophe was bezongen in het lied der onvermengde bestraffing, en daartegenover de eenling Juda was gezegend, in den tegenkeer of in de tweede strophe, in een zang van louter goedkeuring; worden in de nu volgende derde strophe of tweede tegenkeer (vs. 13—18), die wederom van dezelfde grootte is, een ander drietal zonen Jakobs, Zebulon, Issaschar en Dan opgevoerd in den toon van gemengde goedkeuring en bestraffing.

Van Zebulon wordt, naar de geestelijke zijde beschouwd, geheel gezwegen, terwijl alleen zijn tijdelijke voorrechten en gunstige ligging voor handel en scheepvaart worden geroemd. „Zebulon zal aan de haven der zeeën wonen en hij zal aan de haven der schepen wezen; en zijne zijde zal zijn naar Sidon.” Duidelijk wijst deze voorspelling op Zebulons, later hem aantewijzen, deel des lands.

Issaschar daarentegen zoude zich op den landbouw en de nijverheid toeleggen. Daarom wordt hij genoemd „als een sterk gebeende ezel, nederliggende tusschen twee pakken,” die zooveel mogelijk belast en beladen is, en onder den last maar steeds voortzwoegt. Naar de laatste onderzoekingen op aardrijks- en geschiedkundig gebied der oudheid, lagen Zebulons en Issaschars erfdeel in dat deel des lands, waar door de purperslak en glasbereiding veel winst werd afgeworpen. En aldus is Jakobs zegen over deze zonen uitgesproken, in overeenstemming met hetgeen Mozes' lied aangaande dezelfden getuigt (Deut. 33 : 18).

Indien de zegen hier en in 't vervolg op woordspe-

lingen rust (Zebulon = Zébel = erfdeel; Issaschar = er is loon of winst), dan is dit niet maar eene vinding van het spelend vernuft of sierlijk hulpmiddel der kunst; om den gang en de uitdrukking der taal te verhoogen. Maar dan is dit alzoo, omdat de aartsvader in niets toeval, maar in alles, ook in het kleinste, ook in een naam, Gods voorzienige leiding meende te mogen en te moeten opmerken. Uit dien grond zijn de woordspelingen met de namen in deze voorspellingen te verklaren. De naam, onder Gods alwijs bestuur gegeven, is voorstelling der werkelijkheid, en deze op haar beurt weder voorspelling der toekomst.

Maar het zijn sterke beenen, die de weelde kunnen dragen en zelfs voor den sterkgebeenden Issaschar blijken de rust en de behagelijke overdaad op den duur niet goed. Gemakzucht en weelderige lust volgen haar op de voet en werpen eene donkere schaduw op het profetisch beeld aangaande Issaschars toekomst voor Jakobs zieneroog verrezen. „Toen hij de rust zag, dat zij goed was, en het land dat het lustig was, zoo boog hij zijnen schouder om te dragen en was dienende onder tribuut." — Zoo gaat het ten laatste wanneer men geen hooger beginsel, geen edeler drijfveer kent dan de behoefte om te arbeiden en daardoor steeds grooteren winst te maken. Al het hoogere wijkt, en de tot vrijheid geroepen mensch eindigt in het afgebeulde, zwoegend lastdier, dat op het laatst alleen geschikt blijkt om te torschen, en straks om — te sterven.

Indien Zebulon en Issaschar de bedrijven van den vrede en der welvaart vertegenwoordigen, de derde van het drietal, Dan, zoude zich op het oorlogsbedrijf werpen en de wapenen van den strijd hanteeren, door eerzucht gedreven en door sluw beleid en behendig overleg voorspoedig geworden. „Dan zal zijn volk rich-

ten, als een der stammen Israels. Dan zal eene slang zijn aan den weg, eene adderslang nevens het pad," onverhoeds uit de schuilhoeken te voorschijn springend, en zijne vijanden van achteren aanvallende. Niet met open vizier en in het open veld zoude hij op den man afgaan, maar door het ros te wonden den ruiter doen vallen. „Bijtende des paards verzenen, dat zijn rijder achterover valle."

De schaduw in de teekening van dit drietal wordt steeds donkerder en de heimelijke angst in het hart des aartsvaders klimt steeds; zoo zelfs dat hij bij de afronding van Dans beeld als eene zucht moet slaken. Hij ziet het dreigend gevaar, dat van uit Dan over het volk zal komen en daarom wendt hij zich voor een oogenblik van zijne kinderen af, om tot God zich te wenden en Dezen te smeeken. Bij de voorgeziene nadering des gevreesden onheils, gevoelt hij evenwel behoefte om zijn ongebroken vertrouwen op God uittespreken: „Op uwe zaligheid (Jesua = aangebrachte verlossing) wacht ik, o Heere!" — Ziet de profeet bij dit alles op hetgeen later met Dan geschieden zoude? Op den langen kamp door dien stam, ook onder Simson, vooral tegen de Filistijnen gestreden? 't Kon zijn.

Maar wat het uitgesproken vertrouwen op de door God aantebrengen verlossing betreft, zal nog wel altijd de talmudische verklaring gelden. „Niet op de verlossing door Gideon, Joas' zoon ziet mijne ziel; want deze is slechts voor een tijd. En evenmin op de verlossing door Simson, Manoachs zoon, richt zich mijn verlangen; want deze zal voorbijgaan. Maar mijn geest haakt naar die volkomen verlossing, welke Gij, o mijn God, Gij zelf in uw woord hebt beloofd. Op uwe verlossing hoop ik, o Heere! op de verlossing door den Messias, Davids zoon, die eenmaal Israel verlossen en uit zijne eeuwenlange ballingschap zal bevrijden.

Op deze verlossing staart mijne wachtende en hopende ziele; want deze verlossing is eene eeuwige verlossing, van eeuwigheid bepaald en voor de eeuwigheid bestemd."

Niet van menschen, maar van God zelven verwacht dus de aartsvader op zijn sterfbed de eindelijke en volkomen verlossing; ook voor zichzelven. Och of het Israel dezer dagen, de volgelingen van den talmud, het mochten begrijpen, dat deze verlossing reeds is gekomen en verschenen in Hem, Wiens naam is Jesua, Jezus, de Christus.

Psalm 78 : 34.

Wat den bondszegen betreft, Juda verkoren en Jozef verworpen; is dat niet de inhoud en de bedoeling tevens, ook van Jakobs laatste woorden? Door deze meerderheid van Juda boven Jozef wordt de geheele geschiedenis van het bondsvolk beheerscht. Steeds streeft Jozef in Ephraïm, om Juda op zijde te dringen, en steeds blijkt het, dat Juda de heerschende stam en de vorst onder zijne broederen is. Van Jozef was het slechts in een droom gezien, dat zijns vaders zonen zich voor hem buigen zouden, en de vervulling, ofschoon geschied, was slechts voor een tijd. Van Juda wordt het in den bondszegen verzekerd, dat „zijns vaders zonen zich voor hem buigen zullen" (Gen. 49 : 8). En in de eeuwigheid zal dit voortdurend vervuld worden, als alle knie zich buigen zal voor den Leeuw uit Juda's stam, het Lam dat geslacht is en overwon (Phil. 2 : 10; Openb. 19 : 7).

Maar gewis ging het ook bij Jakob tegen vleesch en bloed in, als hij den bondszegen niet op den meest geliefden zoon Jozef mocht overbrengen. Toch volgde hij niet den aandrang van vleesch en bloed, maar den machtigen drang des Heiligen Geestes, die in hem ge-

tuigde en door hem sprak. Zoo gaat het met de kinderen Gods. Schoon onwillig moeten zij evenwel buigen voor en toegeven aan den invloed der onwederstandelijke genade Gods. Dan blijkt in hun woord, houding en leven, in de litteekenen der ziel wel iets, en soms veel van de tegenkanting des vleesches; maar het geheel huldigt toch de overmacht des Geestes.

Dat blijkt ook weder in Jakobs zwanenzang. De eerste helft, waarvan Juda het middelpunt is, en waarom alles wordt gerangschikt, is ten einde gezongen, uitloopende in het slotakkoord: de zaligheid is des Heeren! Op uwe zaligheid wacht ik, o Heere! — 't Was eene verzuchting der verruiming, die geslaakt werd, nadat de blik des geestes een oogenblik had verwijld bij het droevig en dreigend tafereel, dat de toekomst van Dan voorspelde.

Maar nu ook, als na een oogenblik rustens van den vermoeiden zanger, begint van het heilig lied de tweede helft. Jozefs uitwendige heerlijkheid is daarvan de inhoud en het middelpunt, en om Ephraïm, Jozefs zoon, dringt zich nu alles heen. Bij Juda integendeel gaf de innerlijke kracht en verborgen heerlijkheid meer den toon aan.

Als inleidend voorspel treedt wederom een drietal broeders op: Aser, Gad en Naphthali, die naar buiten schitteren, door betooning van moed, koninklijke weelde en schoone woorden. „Aangaande Gad, eene bende zal hem aanvallen; maar hij zal haar aanvallen in het einde.'' Met eene onafgebroken woordspeling op zijn naam wordt de toekomst van Gad voorspeld.

Ook hij heeft iets van Dan, die in de verzenen bijt, van achteren aanvalt en aan Gen. 3 : 15 en Jakobs naam (27 : 36) onwillekeurig doet denken. Gad ontving met Ruben en den halven stam Manasse een erfdeel aan de overzijde der Jordaan en werd onophoudelijk door de

oostelijke nabuurstammen bedreigd en aangevallen; maar hij drong dezen steeds terug (1 Kron. 5 : 18; 12 : 8—15). Krijgshaftig als Dan — en daarin ligt de overgang van Dan tot Gad — zal Gad evenwel meer verdedigend dan aanvallend optreden.

Aser daarentegen zal in stilheid en rust eene onafgebroken welvaart genieten, te midden van lachende valleiën en welige landouwen aan de Middellandsche zee, van Karmel tot aan Phenicië toe. „Van Aser, zijn brood zal vet zijn en hij zal koninklijke lekkernijen leveren.” Het woord „Aser,” = gelukzaligheid, wordt hier geheel opgevat als en omgezet in wellusten des vleesches; en aldus wordt van Aser getuigd — juist het tegenovergestelde van hetgeen met de woordspeling Juda (loven) was geschied — dat alle geluk en heil bij hem van stoffelijken aard zoude zijn. Zoo heeft de zegen hier een tijdelijk karakter. Wijn en olie, melk en boter heeft hij in overvloed.

Uitwendige schoonheid en liefelijke vormen zullen het deel van Naphthali zijn. Naphthali is eene losgelaten hinde, die vrij en frank, spelende en dartelende als het kind des wouds, in de vrije natuur rondzwerft, schuchter en bloode. Een tweede trek wordt aan het ontworpen beeld van Naphthali toegevoegd. „Hij geeft schoone woorden,” sierlijk en vol dichterlijke kracht is zijne spraak. Sommigen duiden dit op het lied van Debora, gezongen over den triumf op Sisera door Barak behaald en waaraan duizend mannen uit Naphthali deel genomen hadden (Richt. 5 : 18).

Anderen wederom zien daarin de verkondiging voorspeld van het Evangelium, van het schoonste woord des hemels op aarde (Ps. 45 : 3; Joh. 1 : 17; Ps. 68 : 12). Daarop zou dan doelen, wat ons door den Evangelist Mattheus wordt verhaald (Matth. 4 : 13) van des Heeren prediking te Kapernaüm, gelegen aan de zee, in de

landpale van Zebulon en Naphthali. „Daarom is mede vervuld geworden wat de profeet Jesaja getuigt van Galilea, van het land van Zebulon en Naphthali" (Jes. 8 : 23; 9 : 1). Trouwens behoort toch ook weer de plaats der prediking geheel tot de uitwendige omstandigheden; en zoo geldt dan ook Naphtali's zegen geheel en al van de naar buiten gekeerde zijde van het koninkrijk Gods, ook als hier sprake mocht zijn van de prediking.

Uitwendige tijdelijke heerlijkheid is het ook wat van Jozef nu wordt voorzegd. Er klinkt ons een toon des zegens te gemoet, die aanstonds, naar den algemeenen inhoud, aan dien van Izak, over Ezau uitgesproken, doet denken (Gen. 27 : 39 = Gen. 49 : 25). Onder vierderlei karakter wordt Jozef door zijn stervenden vader voorgesteld: eerst met het oog op de talrijkheid van zijn nakroost als een vruchtbare wijnstok (vs. 22); daarna met het oog op de volhardende dapperheid van dit nakroost als een onverwonnen schutter (vs. 23, 24); ten derde van de zijde zijns rijkdoms, als een rijk gezegende met tijdelijke zegeningen (vs. 25); en ten laatste naar het aanzien, dat hij genoot, als een afgezonderde (een Nazireër) onder de broederen (vs. 26).

Ook wat den zegen Jozefs betreft geeft eene woordspeling op den naam Ephraïm, Jozefs zoon, wederom den vorm aan. Wat door Jozef in het land Egypte bij de geboorte en naamgeving zijns zoons was uitgesproken (Gen. 41 : 42), werd door den stervenden Jakob op nieuw opgevat en verder uitgewerkt. Toen zeide Jozef: „God heeft mij doen wassen" (hiphranni), en nu noemt Jakob Jozef een vruchtbare, wijd uitgespreide tak (phorath), met duidelijke toespeling op den zinvollen naam Ephraïms. De keuze van het vooropgestelde

beeld is dus maar niet willekeurig, maar uit de omstandigheden, door God zelven gewrocht, als van zelve geboren en aldus Jakob aan de hand gedaan.

Ook de taal, die wij spreken en schrijven, moet de vrucht der leidingen Gods met ons gehouden en eene dankbare herinnering aan Zijne weldaden van 't verleden zijn. Alleen dan is zij waar en innig, en mist zij niet die weldadige warmte en dien levenwekkenden gloed, die wij in het gekunsteld gedicht en in 't opgeschroefde woord maar al te zeer missen. Dan zult gij bewaard blijven voor die overdrijving en overprikkeling, die ons in de persgewrochten van den tegenwoordigen tijd maar al te zeer pijn doen. Er is geen eenvoud in, geen matiging en geesteskalmte, geen kracht en geen leven; 't is alles onnatuur en wansmaak.

De taal moet wedergeven wat wij zelven hebben ondervonden, niet wat wij hoopten te ondervinden of, met ziekelijke opwinding van het zenuwleven, ons als eene vluchtige mogelijkheid voorstelden, die wij haastig en gejaagd als met koortsige begeerte vastgrepen, om die, met krampachtige vingeren, bevende op het papier neder te schrijven en — straks te vergeten.

Bij onze veelschrijvers op wereldsch en ook bij velen op geestelijk gebied is maar al te veel taakwerk en nachtarbeid, die aan alle frischheid gespeend zijn, en die de duffe lucht van de nachtlamp of pijnverwekkende schittering van de felle gazvlam verraden. Bij dat valsche licht wordt dan de werkelijkheid bezien en dat gelieft men tegenwoordig „de heilige realiteit" te noemen. Aldus evenwel is deze zelve door en door ziekelijk en maakt ook anderen ziek.

Niet aldus is het met de sprake en heilige geestvervoering der vrome bijbelheiligen, die zelfs in hun stervensuur nog de kracht van het nieuwe leven en den gloed der eeuwige hope in hun woord en beeld

openbaren. Hoort een Jakob, als hij zijn welbeminden zoon Jozef zegent, dien hij het meest van al zijn kinderen liefheeft en wien hij toch den geestelijken zegen, dien de Heer voor Juda bestemd had, niet waagt te geven. „Jozef is een vruchtbare tak, een vruchtbare tak aan een fontein; elkeen der takken (der jongere loten, der kinderen dus) loopt over den muur."

Een boom aan waterbeken geplant is ook elders in de Schrift het beeld der gezonde en blijvende welvaart (Ps. 1 : 3); terwijl daarentegen „de groene inlandsche boom" het snel opbloeiende, ras voorbijgaande leven des goddeloozen aanduidt (Ps. 37 : 35). Ook in den zoogenaamden huwelijkspsalm (Ps. 128) wordt de huisvrouw vergeleken met den vruchtbaren wijnstok en de kinderen met welige olijfplanten (Ps. 128 : 3). En gelijk het daar heet, dat de olijfplanten rondom de tafel of den huisdisch groenen, zoo breiden zich hier de takken over den muur der huizen of des tuins uit. 't Is de voorstelling van een talrijk, gezond en welvarend nakroost.

Een kroost dat wel menigmalen, gelijk hun stamvader Jozef, benauwd en benard zal worden, maar dat door volhardende dapperheid en een groote mate van taai weerstandsvermogen ten leste de overhand zal behouden. „De schutters hebben hem wel bitterheid aangedaan en beschoten en hem gehaat; maar zijn boog is in stijvigheid (de taaie pees bleef gespannen) gebleven, en de armen zijner handen zijn gesterkt geworden," (om de boog te blijven spannen en het geweer voortdurend gereed te houden).

Dat heeft de Heere gedaan en niet de kracht eens menschen. „Door de handen van den Machtige Jakobs" is het geschied. Aan God alleen dankt Jakob ook nu nog de wonderbare redding en genadige uitkomst van zijn zoon Jozef. En diezelfde hulpe Gods hoopt hij zich

voor de toekomst. „Daarvan (daardoor) is hij een herder, (een die de zijnen kan voeden en in 't leven houden) en een steen Israels," of wel een dier twaalf grondsteenen, waarop het huis Israels is gebouwd.

Het scheen toch wel in den aanvang, dat dit anders zoude zijn. Immers had de droeve vader treurend nedergezeten bij het bericht van den dood zijns zoons. En nu? Ook Jozef is nog onder het getal der twaalf. Dat juist is het kennelijk werk van dien almachtigen God, die zich aan Abraham onder dien naam heeft geopenbaard en zich aldus ook in al de leidingen van Jakobs leven heeft betoond. Van alle heil en zegen, die Jakob en den zijnen ten deel zijn gevallen, wijst Jakob aldus de heilige bron aan. Daarom juist noemt de stervende Jakob dien „God den Machtige Jakobs" en daarom mede gevoelt hij behoefte, om ook nu nog het uittespreken, dat vandaar (misschâm) de redding daagde en het, gewis niet verwachte, behoud kon komen.

Van Hem alleen verwacht hij dan ook voor Jozefs nazaten de rijkste zegeningen der aardsche welvaart. „Van uws vaders God, die u zal helpen en van den Almachtige, die u zal zegenen met zegeningen des hemels van boven" (met zonneschijn, dauw en regen), „met zegeningen des afgronds, die daaronder ligt," (met waterrijke wellen en frissche bronnen, die uit de diepte opkomen); „met zegeningen der borsten en der baarmoeder."

Dit laatste geldt zoowel wat de geborenen zelven betreft, die met de moedermelk aan moeders borst gevoed worden, als wat die moeders aangaat, die, gelijk de vroedvrouwen in Egypte getuigden (Ex. 1 : 19), sterk en levendig waren en gebaard hadden, eer er nog hulp van buiten was gekomen. Dat er hier aan overvloed van melk en boter, aan rijkdom in vee en

vruchten van den landbouw gedacht kan worden, gelooven we minder.

't Is alsof Jakob al zegenende een oogenblik moet rusten om adem te halen; 't is alsof hij middelerwijl overpeinst, welke liefelijkheid der zegeningen hij nog bij de vorigen mag voegen. Op geestelijk gebied den zegen overbrengen mag hij evenmin tegenover Jozef, als Izak dat durfde tegenover Ezau; nadat eerst de bondszegen aan een anderen zoon was weggeschonken. En wat zal hij nu nog meer zegenen? Reeds heeft hij zich als uitgeput, om al wat liefelijk is en welluidt, wat aardsche welvaart en tijdelijken voorspoed belooft, over Jozefs hoofd aftebidden. En daarom zegt hij met vrijmoedigheid: „De zegeningen uws vaders gaan te boven de zegeningen mijner voorvaderen, tot aan het einde van de eeuwige heuvelen."

Zoo hoog als de stout ten hemel oprijzende bergtop zich verheft boven de omliggende vlakte, zoo hoog gaat ook de zegen Jakobs boven de zegeningen zijner voorvaderen uit. 't Is hier eene vergelijking, gelijk wij die ook, eenigszins gewijzigd, elders aantreffen (Ps. 103 : 11), waar de maat van de goedertierendheid Gods gemeten wordt met den afstand van hemel en aarde. Hier zijn de hemelhooge, eeuwige bergen; wier wortelen door de zee omspoeld worden (Jona 2 : 6) en die, naar de voorstelling des bijbels, tegelijk met de wording der aarde ontstonden en daarom eeuwig genoemd worden (Ps. 90 : 2); hier zijn die bergen de maat der zegeningen, die over Jozefs hoofd door diens vader werden uitgesproken. Indien gij den zegen Izaks over Ezau vergelijkt met dien van Jakob over Jozef, ziet gij de waarheid der koene en dichterlijke uitspraak van den stervenden Jakob onmiddellijk in.

Grooter en hooger dan de zegeningen der voorvaderen waren die van Jakob; en deze allen zouden uit-

gaan „naar éenen hoofdschedel," rustende op het hoofd van dien Jozef, die zoude blijven, wat hij reeds was, de door macht en aanzien meest uitstekende „afgezonderde onder zijne broederen." — Ook in deze uitspraak, gelijk in alle anderen, wordt het verleden en het heden als de voorafbeeldende grondslag der toekomst genomen, en het heden is de profetie van hetgeen komen zal.

Jakobs zienerblik ziet in den huidigen toestand reeds het volgend beloop der tijden opgesloten, en wat worden zal is, ook voor zijn geestesoog, de ontwikkeling van hetgeen nu is. Niet door de inwonende macht van het beginsel zou dit geschieden, maar door de trouw van dien God, die gezegend heeft, opdat Hij tevens den zegen zoude maken tot een wortel van vele en velerlei zegeningen. Gelijk dan trouwens elke zegen dit op zich zelven reeds in eenige mate is.

Na deze zegenspreuk over Jozef, den welbeminden zoon, waarin de oude vader al de teedere herinneringen van een veelbewogen verleden zocht te verbinden aan de hoopvolle verwachting der toekomst; waarin hij al de innige dankbaarheid en onuitsprekelijke liefde van het minnend vaderhart scheen te willen uitstorten, schijnt hij voor 't oogenblik als 't ware uitgeput. Maar nog een zoon wacht op zijnen zegen. 't Is Benjamin, de jongste der zonen, wiens geboorte zijne moeder het leven had gekost. Hoevelen meer zal Benjamins zucht om te mogen blijven leven niet nog later het leven kosten! Wat Jakob op zijn sterfbed van dien Benjamin voorziet, heeft de geschiedenis der volgende eeuwen volkomen bevestigd.

„Benjamin zal als een wolf verscheuren; des morgens zal hij roof eten en des avonds zal hij buit uitdeelen." Geheel den langen dag zal hij op buit uitgaan en het roemruchtig krijgsbedrijf zal zijn gansche leven

van den morgen tot den avond vervullen. Van de voordeelen des oorlogs, door dapperheid behaald, zal de krijgshaftige Benjamin leven. Dat bleek reeds uit de koene daad Ehuds (Richt. 3 : 15); dat bleek in de dagen Debora's (Richt, 5 : 14). Dat bleek vooral in de latere dagen van het richterlijke tijdvak (Richt. 20 : 1), toen de stam Benjamins schier geheel werd uitgeroeid. Dit bleek niet het minst als Benjamins dappere zoon Saul tot koning werd gezalfd en diens zoon Jonathan den oorlogsroem van den voorvaderlijken stam tegenover gansch Israel zoo schitterend ophield. Maar ook Paulus, gelijk sommigen hem noemen den grooten buitverdeeler des Evangeliums, was uit dienzelfden stam van Benjamin (Hand. 13 : 21; Rom. 11 : 1; Phil. 3 : 5).

Met Benjamin is het twaalftal zonen Jakobs besloten, en in dit twaalftal is de grondslag gegeven van Israels latere verdeeling in twaalf stammen en van al datgene, wat daaruit later in den loop der tijden, bij voortgezette ontwikkeling, als van zelve voortvloeide, of, gelijk bij het apostelental, daarop zich grondde. Dat wil ook de gewijde schrijver duidelijk doen uitkomen, als hij op den zegen Jakobs deze woorden laat volgen: „Al deze stammen van Israel zijn t w a a l f, en dit is het wat hun vader tot hun sprak, als hij hen zegende. Hij zegende hen, een iegelijk naar zijn bijzonderen zegen." — Z e g e n was het wat hij hun verkondigde. Al werd het hun elk in 't bijzonder niet in den vorm van een zegen gebracht, wat hij van de toekomst hun aanzeide; toch werd alles beheerscht door den eenen grooten zegen, over Juda uitgesproken en waarin allen zouden deelen.

Ieder der zonen zal ongetwijfeld dat deel van des vaders laatste woorden wat hem zelven het meest aanging, ook het nauwkeurigst gehoord en straks be-

waard hebben. Gewis bleef dan de voorvaderlijke profetie in den stam zelven als eene gewijde herinnering en onwaardeerbaar pand leven, en werd daar als eene kostbare erfenis bewaard. Zoodat dan ook de latere geschiedschrijver en wetgever, als hij de stammen Israels met hunne banieren en leuzen in de vlakte gelegerd zag, zeer gemakkelijk dien zegen wederom in zijn geheel kon vernemen.

Op hunne banieren droegen de stammen waarschijnlijk de afbeeldingen van die dieren of planten, waarmede hun stamvader hen voor de toekomst vergeleken had. Daarom kunnen wij ons begrijpen, waarom een Bileam later, nederstarende op Israels legerkamp en daar Juda's legerbenden ziende, in zijne zegenspreuk kon gewagen van den ouden leeuw die zoude opstaan (Num. 23 : 24; 24 : 9).

Nog ééne zaak wil de stervende aartsvader zijnen zonen en kleinkinderen op het hart gelegd hebben, eer hij voor goed door den dood van hen zal gescheiden zijn. Hij wil hun een waarborgend teeken geven van de gewisheid der toekomst, die hen wacht, en van de gewisse verwachting, die hij zelf daaromtrent koestert. Daartoe maakte hij hun zijn laatste wenschen en beschikkingen bekend, aangaande zijne begrafenis, en de plaats waar hij het liefst zijn stoffelijk overschot ter ruste zoude wenschen gelegd. Daarna gebood hij hun (gaf hun zijn laatste wilsbeschikking, die hun gewis heilig zoude zijn) en hij zeide tot hen: „ik word verzameld tot mijn volk, begraaft mij bij mijne vaders in de spelonk, die is in den akker van Efron, den Hethiet."

Deze woorden vormen te samen het aanvangsvers van het slot van het hoofdstuk, dat wij nu behandelen, en dat in den zegen Jakobs ons de toekomst Israels

moet onthullen. Maar met de zegenspreuk heeft ook het levenseinde van den aartsvader, in de laatste vijf verzen van dit hoofdstuk verhaald, als hetzelfde doel gemeen. Immers de woorden door Jakob bij die gelegenheid gesproken, de beschikkingen door hem gemaakt, de wenschen door hem geuit, de bepalingen door hem voorgeschreven, wijzen al te samen op éene verwachting: de uitleiding der kinderen Israels uit Egypte en hun terugkeer naar het beloofde land der vaderen.

Indien Jakob voor zich zelven en zijn persoonlijk leven niet eene zekere toekomst verwachtte, zoude hij gewis niet met zooveel belangstelling en levendige hoop de toekomst van zijn nageslacht, in verband met de heilsgedachten Gods, hebben gadegeslagen en gezocht te kennen. Zonder het geloof aan eigen persoonlijke onsterfelijkheid en eigen persoonlijk voortbestaan ook na den dood, is eene blijvende belangstelling in hetgeen na onzen dood geschieden zal, op den duur eene zielkundige onmogelijkheid.

Zonder het geloof aan de onsterfelijkheid, gaat men geheel in het heden op, en heeft dat heden zelf geen hoogere beteekenis voor ons dan het natuurlijke, dat wij dagelijks om ons heen zien opkomen en vergaan. Wat zal men zich bekommeren over het morgen, indien men morgen niet meer is? Wat over de toekomst, die lang na ons zijn zal, indien wij dan zelven in die toekomst reeds lang er niet meer zullen geweest zijn?

Maar uit de laatste woorden, die Jakob op zijn sterfbed sprak, blijkt zeer duidelijk, dat hij voor zich zelven en eigen persoonlijk leven eene zekere toekomst verwachtte. Reeds bij de beschouwing van Abrahams dood hebben wij uitvoerig betoogd, wat ook nu wederom onweersprekelijk blijkt, dat, wat men in eigen onkunde

ook daartegen inbracht van onbewezen vermoedens, in het patriarchale tijdvak wel zeer zeker de hoop op een eeuwig leven na den dood den vromen mannen bekend en eigen was. Ook hier is wederom het opmerkelijk onderscheid der uitdrukking: „tot zijn volk of volkeren verzameld" en „bij zijne vaders" begraven worden. De eerste uitdrukking ziet op de scheidende ziel, de tweede op het achterblijvende lichaam.

Zeer opmerkelijk zijn ook de uitvoerigheid en nauwkeurigheid, waarmede, ten behoeve zijner zonen, de door hem begeerde begraafplaats door Jakob wordt beschreven. 't Is hem niet genoeg de bedoelde plaats eenvoudig te noemen en in het algemeen aan te duiden; waarmede hij toch, naar het schijnt, zoude hebben kunnen volstaan. Trek voor trek geeft hij als 't ware elke geschiedkundige bijzonderheid daarvan aan; alsof hij een wettelijk stuk opmaakte, dat de omschrijving van eenig wettig hem toekomend erf moet bevatten. „In de spelonk, welke is op den akker van Machpela, die tegenover Mamré is, in het land Kanaän, die Abraham met dien akker gekocht heeft van Efron de Hethiet, tot eene erfbegravenis."

Reeds het bijzonder hoog gewicht, dat, naar we reeds vroeger aantoonden, de eigendom van dat erfstuk in het midden des beloofden lands voor de toekomstige bezitters van dat land moest hebben, kon tot die uitvoerigheid leiden. Jakob wil als met onuitwischbaar schrift zijnen zonen inprenten, waar die gekochte erve lag. Het kon ook zijn, dat de stervende man, in de laatste oogenblikken zijns levens, behoefte gevoelde, nog eens aan die plaatsen terug te denken, wier aandenken hem gedurende het leven dierbaar geworden was, en dat hij nog voor het laatst zich herinneren wilde, al wat tot die begraafplaats in betrekking stond. Bij het naderen van den dood zag hij zijn laatste

rustplaats als klaar en duidelijk voor zich, en dat wilde hij uitspreken.

De reden waarom hij daar zoo gaarne bijgezet wilde zijn, geeft hij den kinderen, die zich om zijne sponde verzameld hadden, duidelijk te kennen. Wat hij vroeger daaromtrent Jozef alleen had opgedragen (Gen. 47 : 30) en dezen had doen bezweren, dat vraagt hij nu van al zijne zonen. „Aldaar hebben zij Abraham begraven en Sara zijne huisvrouw, daar hebben zij Izak begraven en Rebekka zijne huisvrouw, en daar heb ik Lea begraven;" daar, alsof hij aldus den zin wilde voleindigen, wenschte ik naast haar te rusten, totdat het jongst bazuingeschal ons te samen opwekke en wij in den grooten dag der opstanding elkander het eerst mogen begroeten.

Opmerkelijk is het gewis wederom, dat Jakob, nu hij gaat sterven, niet verlangt bij zijn teerbeminde Rachel bijgezet te worden. O, op het sterfbed ziet men veelal de zaken zooveel anders en beter in, dan voorheen in het leven. Dan zal men veel afkeuren wat men in het leven zocht, en veel leeren waardeeren wat men in het leven verwierp. Och of men dit nu reeds begreep, als de dagen der gezondheid en der kracht er nog zijn! Dan zoude men op de stervenssponde, in de stervensstonde, met meer gerustheid en minder benauwdheid der ziel stil kunnen nederliggen. Mocht gij reeds nu veel om datgene denken, waarom gij ook op uw sterfbed het liefst zoudt willen denken.

Nog eenmaal, en daarmede besluit de aartsvader zijne woorden, nog eenmaal wil hij doen uitkomen, dat dit stuk gronds, tot begraafplaats bestemd, het wettelijk eigendom van het bondsgeslacht is, waarop de oorspronkelijke bewoners des lands nooit meer eenig recht kunnen laten gelden en waarom ook den zonen Jakobs hun eisch, om het stoffelijk overschot huns

vaders daar bij te zetten, door niemand kon betwist worden. „De akker en de spelonk die daarin is, is gekocht van de zonen Heths.” Daarin ligt reeds het beginsel en de waarborg van het toekomstig bezit des beloofden lands, waarin de Heere aan het bondsgeslacht reeds eene begraafplaats, in den weg der middelen, heeft aangewezen.

Zult gij, als gij daar in uwe laatste ure nederligt, even kalm en rustig uwe beschikkingen over uwe begraafplaats en uitvaart kunnen maken, even kalm en rustig kunnen denken aan, kunnen spreken over uwen nabijzijnden dood? Wij hopen, zoo zegt ge, den blik naar boven te heffen en niet naar beneden, om, starende op den Christus, van God stervensgenade te mogen ontvangen en in vrede te mogen heengaan. Maar wij wenschen dàn niet, om die kleinere dingen der aarde en om de aardsche zorgen van ons graf te denken. Als onze ziel maar in den hemel bij Jezus mag komen, is het ons onverschillig, waar men ons stoffelijk overschot zal bergen tot aan den laatsten dag.

Zegt dat toch niet zoo minachtend en zoo stout. Het bewijst immers wel, dat er bij Jakob een langdurige en werkzame voorbereiding voor de eeuwigheid vooraf gegaan is, zoodat hij nu niet meer zoo angstig en gejaagd, gelijk wij ’t bij zoo menig sterfbed zien, naar het eene noodige en het hemelsche behoefde te vragen en te zoeken.

Hij kan het rustig overgeven en in vrede afwachten. Hij weet in wien hij gelooft. De vreeze des doods is reeds lang geweken. De dood is hem een inslapen, om straks bij zijnen God te ontwaken. O die kalmte van zijn sterven wordt ons in de Schrift zoo roerend waar geteekend.

Hoort slechts: „Als Jakob voleind had aan zijne zonen bevelen te geven, zoo leide hij zijne voeten samen op het bed en gaf den geest en hij werd verzameld tot zijne volken.” Hij had niets meer te zeggen, niets meer te vragen. Hij kan rustig gaan sterven, en, gelijk eenmaal eenen Lazarus, zullen de engelen Gods ook hem gedragen hebben in Abrahams schoot.

Met een gebed voor zijn kroost op de lippen, met eene zalige verwachting in het hart (Gen. 49 : 18), met eene vredige kalmte in de ziel, zonder eenigen wensch meer voor de aarde; zoo ging de aartsvader de eeuwigheid in, en zoo geve Gods barmhartigheid ook u en mij eenmaal een sterfbed.

Dan is ons de dood als de vredekus van een engel des Heeren, als de kus waarmede eene moeder haar lieveling in slaap kust, als zij aan het wiegje nederzit en het wichtje zachtkens wiegt en sust. Zie hoe stil en vredig het is ingesluimerd. Het kind is dood!.... Neen, het sliep in om te ontwaken en eeuwig te leven bij den Heere.

Zal dit met ons ook eens zoo wezen? Gewis, wanneer wij als een Israel geleerd hebben, vóór of ten minste nog op ons sterfbed, eigen lust en wil te verzaken, om alleen op den wil Gods en den raad des Heeren te letten. Wanneer niet langer Jozef het troetelkind des harten bleef, niet langer vleesch en bloed de ziel innamen; maar als wij daarvan veeleer konden afzien, om in Juda alleen het heil te zien, namelijk: in Juda’s grooten Zoon, Jezus Christus.

De banden van vleesch en bloed zullen losser worden. Maar dat gaat niet op eens. Ook Jakob had nog in ’t laatst zijner dagen losmakende genade noodig van den God des hemels, zoude hij de aarde en het vleesch kunnen loslaten. Maar op ’s Heeren tijd kwam ook

die genade. Immers had hij geleerd op de zaligheid zijns Gods te wachten.

Wel waren er ook nog op zijn sterfbed enkele gedachten der toekomst, die hem verschrikten en zorge maakten. Ook bij hem nog een zucht als hij denkt aan Dan. Immers, hoewel stervende, men is ook dan nog op aarde. En zoolang de ziel nog in het stof is besloten, woelt ook nog de stof en is er strijd voor de ziel.

Tot dat de scheiding komt; dan wordt het vrede voor het geloovig hart, en blijft het vrede voor 't kind Gods; eeuwig vrede bij Jezus, eeuwig in den hemel, eeuwig zalig bij God.

PSALM 89 : 1.

'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd' vermelden door mijn reên;
Ik weet, hoe 't vast gebouw van uwe gunstbewijzen,
Naar uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen:
Zoo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zoo min zal uwe trouw ooit wankelen, of bezwijken.

XXV.

DE EINDELIJKE VERLOSSING VAN HET BONDSGESLACHT DOOR JOZEF AANGEKONDIGD.

Genesis L : 1—26.

Inhoud. Het streven des menschen ter verwerkelijking van het zedelijk ideaal, niet uit de zonde maar uit het werkverbond te verklaren; het pogen der zuchtende natuur om het volmaakte voorttebrengen; onmacht in dit opzicht van natuur, kunst en zedeleer. Noodzakelijkheid eener hoogere openbaring. Christus alleen de Heilige; wat te denken van de heiligheid der geloovigen vóór Christus komst op aarde. Jozef in eenig opzicht daarvan een voorbeeld. Het onderwerp en deszelfs indeeling. Jozef in betrekking tot het menschelijk gevoel, den kinderlijken plicht, de banden des bloeds, de roeping van huisvader en de beloftenissen Gods.

Het gevoelvolle hart (vs. 1—3). De macht van bijbel en Christus op het menschelijk hart door het zuiver menschelijk gevoel dat in beiden spreekt. Het Godmenschelijke in den bijbel; in den bijbel geen Stoïcisme; eervolle hartstocht; Jozefs weenen bij 's vaders lijk; hartstochtelijke droefheid; niet altijd onfatsoenlijk; de luidruchtigheid der mindere en kalme zelfbeheersching der hoogere standen; in luidruchtig en uitbundig misbaar ligt niet het bewijs der echte droefheid, onbaatzuchtigheid kenmerk der ware droefheid. Jozefs droefheid onbaatzuchtig; dan komt er ook bezonnenheid; de balseming, de treurdagen in Egypte, de algemeene smart.

De gehoorzame zoon (vs. 4—13). Plichtpleging ontslaat niet van plichtsbetrachting; verlof van den koning gevraagd; gewone uiting van de eerste opwelling der smart; en daarna?

Droefheid over den dood menigmalen droefheid ten doode. Jozefs vragen om verlof bewijs van ondergeschiktheid en van vertrouwen; het verlof toegestaan; waarom velen niet gaarne willen, anderen niet durven vragen. Van de vergunning moet aanstonds partij getrokken! In den beginne is er medewerking, later verflauwing; eene algemeene uitvaart; zeldzaam bewijs van hoogachting; algemeene deelneming en het gevoel der bloedverwanten die achter het lijk volgen; kinderen achter vaders lijkstoet!"... »Het plein van het doornbosch, de scheiding van de volgers; Beth-Hogla; »de zevendaagsche rouwklage;" begrafenismalen; rouw uitwendig of in het hart. De laatste eer door de zonen zelve bewezen; wat het leven weigerde brengt menigmaal de dood; de dood der kinderen Gods.

De edele broeder (vs. 14–21) Eene beleedigende verdenking als aanleiding (vs. 14, 15), een nederige belijdenis als inleiding (vs. 16, 17), een waardige houding als kenmerk (vs. 18–20), een liefelijke belofte als uitkomst (vs. 21) der broederlijke ontmoeting. De moeielijkheid om waren adel des geestes te schatten; onverdiende achterdocht gewoonlijk het deel der zuiverste bedoelingen. De verdenking zelve bewijs van de boosheid des harten waarin zij opkomt, niet van het hart dat zij verdenkt; anderen naar zich zelven beoordeelen; boden voorop gezonden; begin van schuldbelijdenis, daarna de vraag om vergeving; niet maar om de straf te ontkomen; wat noodig is voor het rechte gebed om schuldvergeving. — Jozefs weenen; tranen als antwoord; geen tusschenpersoon, zelf moet gij komen. Jozefs bemoediging zijner broeders, door hen te wijzen op het heilig recht Gods, dat eigen wraak buitensluit; op de heerlijke doeleinden Gods, door de zonde heen te bereiken; op de zorgende liefde Gods ook door menschen werkzaam. Jozef geen Christus

De trouwe huisvader (vs. 22, 23): Jozefs drievoudig voorrecht: de lange levensduur, de rijke zegen, het huislijk geluk. Machir om bijzondere redenen genoemd; persoonlijke en bondsgeslachtelijke verhoudingen.

De ware geloovige (vs. 23–26). Jozefs verwachting van de Eeuwigheid, Almacht en Trouwe Gods. Het gedenken Gods = aan Zijn bezoeken; verdubbeling van den woordstam in 't Hebreeuwsch; de twee stukken van de vergeving der zonde. De grond van Jozefs geloof: de bondstrouw Gods; het bewijs en teeken van hun gewisheid door Jozef gegeven.

Teeken der innige geloofstrouw, der kinderlijke vereering, der ernstige waarschuwing; het onderpand.

In Egypte; einde van Genesis, begin van Exodus. De hooge beteekenis van het boek Genesis, deszelfs eenheid, samenstelling, verhouding tot het geheel. Besluit.

Psalm 14 : 2, 3.

„Daar is niemand, die goed doet, ook niet een." Zoo klaagt in arren moede de psalmist, en de apostel, die zich den grootsten der zondaren noemde, maar toch ook mocht getuigen, dat hij alle dingen vermocht door Jezus Christus, die hem kracht schonk, diezelfde apostel neemt dat getuigenis over (Rom. 2 : 10—12). En 't zal de uitspraak moeten zijn van ieder bezonnen gemoed, dat, onpartijdig en onbevooroordeeld, eerst naar binnen in zich zelven en daarna naar buiten rondom zich heen blikte.

„Daar is niemand goed, ook niet een." Wij zijn onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad. 't Is niet te loochenen dan door het oppervlakkig en dwaselijk met eigen streven ingenomen hart. En evenwel blijft er voor den mensch, ook voor den bekeerde, eene onuitroeibare behoefte, om, ofschoon hij het niet kan verwerkelijken, zich evenwel het beeld van den zedelijk volmaakten mensch te hooren voorstellen of zelf naar deszelfs verwerkelijking in eigen persoon te streven.

Dien trek kunt gij in zijn algemeenheid niet uit den inwonenden hoogmoed, of welke andere zonde op zich zelve, zonder meer verklaren. Want de zonde, op zich zelve beschouwd, drijft nooit tot eenig goed als doel, zelfs niet in gedachte of voorstelling. Wel grijpt zij het goede soms aan als middel. Uit iets algemeens moet die algemeene trek dus voortspruiten. Zoude het niet uit het werkverbond kunnen zijn, waar-

in God den mensch in den staat der rechtheid heeft geschapen? Goed te zijn, was des menschen oorspronkelijke bestemming. Eerst door de zonde is deze afgebroken en tegengehouden.

Ook de natuur, die mede door de zonde der ijdelheid is onderworpen (Rom. 8 : 20), tracht nog altijd het volmaakte, waarop zij is aangelegd, voorttebrengen, hoewel zij dit geenszins vermag. Daaruit juist moet gij het ontstaan van enkele uitstekende uitzonderingen en het bestaan der genieën verklaren. Uit dezelfde oorzaak ziet gij ook bij het heidendom er nu en dan opstaan, die op elk gebied des levens het volmaakte zochten te bereiken; die ook op zedelijk gebied behoefte gevoelden, zich het zuivere beeld van den zedelijk volmaakten mensch voortestellen, in beeld te schetsen of in eigen leven te verwerkelijken.

Hoeveel te meer moest die machtige trek des levens dan op het gewijde gebied uitkomen, om uit het menschdom zelf dien volmaakt deugdzame te doen ontstaan en uittevinden. Dat dit evenwel niet kon, noch door de natuur, noch door de kunst, noch door het zedelijke streven der menschheid op zich zelve, bewijst te meer de noodzakelijkheid van de komst uit den hooge van dien alleen Heilige, van wien het gezegd kon worden: „het heilige dat uit u geboren zal worden" (Luk. 1 : 35). Hij alleen, die Gods Zoon genaamd wordt en is, kan de volkomen rechtvaardige zijn.

Wat er vóór Zijne verschijning op aarde van gerechtigheid en streven naar heiligheid bij het bondsvolk werd gevonden, dat was eensdeels de uiting der menschelijke behoefte aan, anderdeels het werkzaam voorgevoel van de goddelijke heiligheid, die komen zoude. Maar dit is zeker, dat zij, die, ook vóór Hem, in oprechtheid naar heiligheid en zaligheid gestreefd hebben, dit alleen konden door op de Zijne te zien en de ein-

delijke zaligheid alleen van Hem te verwachten. Zoo was het met een Abraham, een Job, een Jozef, een Daniël.

Ook in Jozef wordt ons een bijbelsch beeld geteekend, dat, voor zooverre het den mensch van boven gegeven wordt, van het zedelijk goede een opmerkelijk voorbeeld is. Indien gij ons tegenwerpt, dat wij zelven toch vroeger enkele kleinere en grootere vlekken in hem hadden opgemerkt, zooals ijdelheid, aangenomen houding en gemis van zelfbeheersching te allen tijde; dan antwoorden wij u, dat wij maar éénen Zaligmaker en daarom ook maar éénen volkomen zondelooze noodig hebben. Dat wij daarom ook niet mede kunnen doen met hen, die schier in al de bijbelheiligen heiligen zonder vlek of rimpel willen zien.

Wij eerbiedigen het gevoel van vroom ontzach, dat tot dergelijke opvatting aanleiding gaf; maar wij stellen vast, dat ook deze bijbelheiligen menschen waren, kinderen Adams des zondaars, begrepen in zijn val, en dat zij niet anders dan door Jezus Christus zalig zijn geworden. Wat wel niet noodig zoude geweest zijn, indien zij in eigen kracht en door eigen zondeloosheid heilig en derhalve zalig hadden kunnen zijn. En ook indien wij in Jozef nu ook geen volmaakt heilige mogen zien, wij mogen toch in hem bewonderen de groote genade Gods, die hem, den zondaar, met zoo groote en uitnemende gaven had toegerust.

Beschouwen wij daartoe het beeld, dat de bijbel ons, in het laatste hoofdstuk van Genesis, van dezen uitstekenden man schetst. Het geheele hoofdstuk heeft, in verband met het vorige, dat ons Jakob deed zien, zooals hij stervende Israels toekomst voorspelde, als vervolg daarop, Jozef ten inhoud, die van Israels toekomstige uitleiding profeteert. De eindelijke verlossing van het bondsgeslacht door Jo-

zef aangekondigd, zietdaar het hoofdonderwerp van dit hoofdstuk, in verband met de verbondsgedachte Gods zelve. Wij beschouwen daartoe Jozef in de vijfvoudige betrekking, waarin hij optreedt tot het menschelijk gevoel, den kinderlijken plicht, de banden des bloeds, zijn roeping als huisvader en de beloften Gods. Met andere woorden, wij wenschen in Jozef optemerken het gevoelvolle hart (vs. 1—3), den gehoorzamen zoon (vs. 4—13), den edelen broeder (vs. 14—21), den trouwen huisvader (vs. 22—23) en eindelijk den waren geloovige (vs. 24—26).

Weet ge, waardoor mede de gestalte des Heilands, zooals de bijbel ons die teekent, zoo bijzonder het menschelijk hart aantrekt? Hetzelfde waarom de bijbel zelf, boven elk ander, een boek voor den mensch is. Het zuiver en rein menschelijke, maar ontdaan van de bezoedeling der zonde, is het, wat in beiden zoo uitermate aangrijpend tot onze ziel spreekt. De Heere Jezus is zoo geheel mensch. Men versta dit niet verkeerd, alsof we zeiden, waarvoor God ons beware, de Heer Jezus is louter mensch; neen, Hij is ook God, te prijzen in alle eeuwigheid! Maar eenmaal mensch geworden, is Hij den menschen ook in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde.

Dat zuiver menschelijke in den bijbel bij zijn zuiver goddelijken oorsprong is evenzeer waar. Dat bespeurt gij in al zijn verhalen en persoonsbeschrijvingen en karakterschetsen. Ziet het wederom bij Jozef. Hoe sterk spreekt ook niet bij hem dat menschelijk gevoel, welks reine uiting de Heer zelf aan Lazarus' graf geheiligd heeft. Of de bijbel die koele en strakke zelfbeheersching, die elken traan terugdringt, of wel dat diep en innig gevoel wil, waarbij onwillekeurig het oog vochtig wordt, blijkt wel op nieuw uit hetgeen

ons over Jozèfs houding bij zijns vaders dood wordt verhaald. „Toen viel Jozef op zijns vaders aangezicht en hij weende over hem en kuste hem.”

Ik stem het toe, daar is hartstocht in de uiting dier droefheid; maar niet iedere hartstocht strekt tot oneer en ook niet iedere hartstocht ontspringt uit een onrein beginsel; al wijst hij ook steeds op zekere overspanning en zeker gemis aan matiging en zelfbedwang. Maar wat wilt ge?.... Daar staat een zoon aan het sterfbed zijns vaders, die hem zoo innig liefhad, van wien hij pas in de latere levensjaren den omgang begon te genieten. Daar ligt nu de man, die hem het leven gaf, koud, roerloos, dood! Wat wilt ge, dat er dan kalme redeneering zij? Neen, laat dan het kinderlijk gevoel spreken en zich lucht geven, op welke wijze het ook daaraan behoefte heeft. Stondt ge ooit aan het doodbed van een lieven vader?....

Maar het strijdt tegen de goede vormen en 't is iets wat men alleen bij de mindere standen vindt, in tegenwoordigheid van anderen zich zoozeer door zijn gevoel te laten medeslepen en beheerschen. Zie, of men wel ooit in beschaafde kringen, waar men men meer naar de eischen van den goeden toon luistert, zoo luidruchtig is in zijn smart. Wat zegt ge met dit alles anders, dan dat de mindere standen en eenvoudige burgermenschen ook in de uiting van hun gevoel natuurlijker en oprechter, minder gemaakt en gekunsteld zijn dan de zoogenaamde hoogere kringen, waar verfijnde beschaving en bedwongen, zoo niet gedwongen natuurlijkheid den toon geeft.

Maar ook stem ik u toe, dat niet in de luidruchtigheid van het misbaar steeds het bewijs voor de diepgevoelde droefheid is gelegen. En evenmin betwist ik u, dat er in dat uitbundig weenen en luide schreien minstens van velen evenveel vorm en gemaaktheid

schuilt als in het kalm zelfbedwang van anderen. Onoprechtheid en geveinsdheid mengt zich zoowel onder de smart als onder de vreugde, en er is, helaas! menigmaal een traan in het oog en een droeve klacht op de lippen, terwijl er verborgen vreugde in het harte is. Maar het misbruik heft het gebruik niet op, en evenmin het valschelijk spelen met gevoel het ontwijfelbaar recht van dat gevoel zelf. Onbaatzuchtigheid zal wel steeds het ware kenmerk van en de juiste toetsteen voor die droefheid zijn.

Indien de droefheid onbaatzuchtig is, zal zij wel oprecht zijn; dat was zij bij Jozef. Immers, naar het tijdelijke, leed Jozef door zijns vaders dood in niets schade; zelf was hij onafhankelijk en bovendien vader van een tweetal zonen. In den laatsten zegen had vader Jakob de bondsbelofte op Juda en niet op hem overgedragen; van zijne beide kleinzonen had de grootvader, tegen Jozefs wensch in, maar gewis naar aanduiding des Heeren, den jongsten boven den oudsten voorgetrokken. In alles was de oude vader zelfstandig tegenover zijn zoo hooggeplaatsten zoon gebleven. Maar dit alles deed bij de herinnering nog meer tranen in Jozefs oogen opwellen. Want dit alles deed hem te meer gevoelen, wat trouwen en waardigen vader hij nu verloren had voor de aarde. Daarom weende hij en kuste het bleeke en koude gelaat, zonder die koude te gevoelen of daardoor teruggeschrikt te worden.

Neen, deze droefheid is niet maar eene hartstochtelijke uiting eener smart, die de bezinning en kalmte rooft, al eischt zij voor een oogenblik ook den geheelen mensch voor zich zelve. Straks komt de bezonnenheid terug. Aldus was het ook met Jozef. „En Jozef gebood zijnen knechten, den medicijnmeesters, dat zij zijnen vader balsemen zouden, en de medicijn-

meesters balsemden Israel." Die knechten zelven behoorden tot de mindere klassen der bevolking, die algemeen in minachting stonden en onrein werden geacht, omdat aan hen de balseming werd toevertrouwd, in onderscheiding van de priesters, die daarop slechts het toezicht hielden. Bij de balseming werd de zijde des lichaams door eene snede geopend, ingewanden en hersenen werden daaruit verwijderd, en weggeworpen of afzonderlijk in kruiken bewaard. Daarna werd het lichaam met hartsachtige stoffen en allerlei specerijen opgevuld en bereid en ten laatste, voor bewaring geschikt, met linnen banden en repen omwonden, met gom bestreken; totdat het als uitgedroogde mummie na zeventig dagen werd gekist en bijgezet.

Dan waren de huiselijke treurplechtigheden en rouwdagen geëindigd, waarvan veertig aan de eigenlijke toebereiding of balseming van het lijk werden besteed. Zoo moet ge ook het volgende verstaan: „En veertig dagen werden aan hem vervuld; want alzoo werden vervuld de dagen dergenen, die gebalsemd werden, en de Egyptenaren beweenden hem zeventig dagen." Dat de Egyptenaren mede het afsterven Jakobs betreurden, zal wel meer als huldebewijs aan hunnen weldoener Jozef, dan als teeken van droefheid over Jakobs verscheiden moeten aangemerkt worden. Misschien ook deelden zij in waarheid in den rouw van den man, die hun zoo uitnemend had welgedaan; maar gewis ook wijst het gekozen woord der Schrift op de uitwendige teekenen van een algemeenen rouw.

Maar noch de grootte der smart, noch de overstelping van 't gevoel, zoo merkten wij vroeger reeds aan, mogen ooit de bezonnenheid of het besef eener betamelijke plichtsbetrachting ons rooven. Onze droefheid mag nooit zoo groot zijn of zoo hartstochtelijk worden,

dat wij daardoor ongeschikt worden voor den arbeid, dien wij te verrichten hebben. Een teeder gemoed en een gehoorzaam hart kunnen zeer goed samen gaan, en bij de keuze tusschen beide geldt nog steeds dit woord des profeten: „gehoorzaamheid is beter dan offerande.” Plichtplegingen mogen menigmaal het leven aangenaam maken, plichtbetrachting maakt het weldadig; en plichtpleging mag geen plicht doen vergeten of plichtbetrachting op zijde schuiven.

Jozef, die zich bij de eerste uitbarsting der smart als een man van week en teeder gevoel had doen kennen, gelijk de bijbel ons dit met innige aandoening verhaalt, toonde door het vervolg, dat hij, niet minder dan een teeder man, ook een gehoorzaam zoon was. „Als nu de dagen zijns beweenens over waren, zoo sprak Jozef tot het huis van Pharao, zeggende: indien ik nu genade gevonden heb in uwe oogen, spreekt toch voor de ooren van Pharao zeggende: Mijn vader heeft mij doen zweren, zeggende: Zie, ik sterf. In mijn graf, dat ik mij in het land Kanaän gegraven heb, daar zult gij mij begraven! Nu dan, laat mij dan optrekken, dat ik mijnen vader begrave; dan zal ik wederkeeren.”

Bij meenigeen is het, dat men gedurende den tijd der eerste droefheid bereid is, om alles te doen, wat de nagedachtenis des dierbaren overledenen ter eere kan verstrekken. Dan neemt men zich voor, zoowel door handel en wandel als door andere blijken van achting en toegenegenheid, te toonen, dat men het pas geleden verlies diep gevoelt en veel wenscht goed te maken, wat men bij het leven van hem of haar die in den dood zijn heengegaan, maar al te veel heeft verzuimd. Maar als de droefheid wat gesleten en het hevigste der smart wat bedaard is, als men zoo langzamerhand aan het eerst zoo pijnlijk gemis wat begint

te wennen, dan heeft men zoo ras alle goede voornemens van kort geleden weder vergeten.

Zoo gaat het met menig kind, dat zijne ouders moest missen; zoo met menig ouderpaar, dat een kind moest afstaan, en bij het lijkjen beloofde, voor de andere hun nog overgelaten kinderen vromer en trouwer te waken en meer ze tot den Heere te leiden. Daaruit kan dan ten overvloede blijken, òf dat men niet in waarheid bedroefd geweest is, òf dat het eene droefheid naar de wereld was, die den dood werkt. Maar zoo was het niet bij Jozef. Wat hij aan het sterfbed beloofd heeft wil hij ook volbrengen. Zelf kan hij nu niet naar Pharao gaan. Maar kan hij zelf niet in het rouwkleed aan het koninklijke hof verschijnen; hij zal door geschikte boodschappers zorgen, dat de weg en de middelen ter gehoorzaamheid door Pharao's verlof hem geopend en vergund werden.

En die vergunning, die hij van den koning noodig heeft en daarom laat vragen, wordt hem niet geweigerd. Jozef toont zich in alles een man van een gehoorzaam en beleidvol karakter, die in geen enkel opzicht of van zijne hooge maatschappelijke stelling of van de oogenblikkelijke ongelegenheid in zijn huis zoekt misbruik te maken. Dat zegt veel. Want zelden is het, dat wij niet de droefheid des huizes mede zullen gebruiken, om daardoor, op eigen gezach, ons van een of andere plicht der gehoorzaamheid of onderwerping in onze ambtsbetrekking en tegenover onze meerderen te ontslaan. Jozef vraagt den koning verlof, om te gaan en daarin geeft hij een groot bewijs van ondergeschiktheid, maar vraagt tevens een groot bewijs van vertrouwen, in hem te stellen.

Dat wordt hem onverwijld en met de ruimste opdracht gegeven. „En Pharao zeide: „trek op en begraaf uwen vader, gelijk als hij u heeft doen zweren." In-

dien wij maar altijd den moed hadden, om eerlijk en open voor onze wenschen en overtuigingen uittekomen, en dan juist daar ter plaatse waar dit behoort, veel, van hetgeen ons thans onwaarschijnlijk voorkomt, zouden we ons zien toegestaan. Maar wij durven niet altijd, gelijk als deze Jozef, voor hetgeen wij wenschen en willen, even onomwonden uitkomen, omdat wij zoo dikwijls bij dit alles nevenbedoelingen en achtergehouden gedachten hebben; die in ons eigen belang en niet in dat van anderen zijn opgevat. Belangeloosheid en afwezigheid van zelfzuchtige bedoelingen geven om te vragen de vrijmoedigheid, die meer door heimelijke baatzucht dan door vrees voor menschen wordt tegengehouden. Velen vragen iets niet gaarne, omdat zij vreezen dat ook hun iets zal gevraagd worden; anderen vragen niet gaarne, omdat zij innerlijk overtuigd zijn dat het eigenlijk onnoodig is.

Maar als dan een verzoek, tegen welks inwilliging men nog al bezwaar duchtte, eenmaal is ingewilligd, aarzel dan ook niet, om van de vergunning partij te trekken, door er gebruik van te maken. Laat dan, indien uw verlangen billijk was en uit eene goede begeerte ontsprong, door uw talmen niet gezegd kunnen worden, dat gij toch eigenlijk op de vervulling geen prijs stelt. Want zoo zoudt gij een reden aan de hand doen, om wat eenmaal is toegestaan weer intetrekken. Bij gehoorzaamheid past voortvarendheid en een tijdig gebruik maken van de aangeboden gelegenheid. „En Jozef toog op, om zijnen vader te begraven.” Door gemis aan ijver en voortvarendheid gingen meer dan eens de vruchten eener gepaste vrijmoedigheid te loor.

’t Is niet genoeg iets te hebben gedaan gekregen, maar het zegt meer het zelf dan ook te doen. Daarin ligt het geheim. Juist in het begin vindt ge voor het pas goedgekeurd ontwerp de meeste medewerking, die straks

merkbaar zal verflauwen. „En met hem togen op al Pharao's knechten, de oudsten van zijn huis en al de oudsten van Egypte." Pharao zelf deed zich bij het geleide van Jakobs lijkstatie vertegenwoordigen door zijne knechten, die tot opluistering der plechtigheid medegingen. Ook Jozefs bedienden wilden door mede-tetrekken blijk geven van hunne belangstelling. En op welken hoogen prijs de aanzienlijken des lands den man stelden, die hun vaderland in tijd van bangen hongersnood als van den rand des verderfs gered had, wilden zij toonen, door de oudsten, d. i. de aanzienlijksten ter laatste uitvaart van Jozefs vader te doen medegaan.

Deelnemende belangstelling en waardeerende hoogachting dreef al dezen tot de betuiging eener gansch niet gewone beleefdheid. Maar geheel iets anders was het nog, wat de eigen verwanten en betrekkingen noopte, om zich mede onder den stoet der volgers te scharen. „Daartoe (rangschikten zich achter het lijk) het gansche huis van Jozef en zijne broeders en het huis zijns vaders; alleen hunne kleine kinderen en hunne schapen en hunne runderen lieten zij in het land Gosen. En met hem togen op, zoo wagenen als ruiteren," die den langen trein afsloten. „En het was (aldus) een zeer zwaar heir."

Wat ging er om in de harten dier velen, die den statigen lijkstoet volgden? Wat lange sleep van rouwdragers, van kinderen diep in rouw gehuld, van eene menigte in pleeggewaad gedost! Het zal er mede geweest zijn als met die vele en plechtige lijkvaarten, die dagelijks langs onze straten en huizen somber en statig voorttrekken. Terwijl de kinderen en naaste bloedverwanten dikwijls in stil en droef gepeins zijn verzonken en schier niet merken, dat zij naar het kerkhof gaan, wordt in gindsche groepen en rijtuigen

de plechtige stilte afgebroken door onverschillige en soms luidruchtige gesprekken, die in deze oogenblikken meer dan anders en meer dan elders voor het gevoel iets stuitends hebben.

Onder menig rouwkleed zal ook bij die uitvaart Jakobs het bange hart angstig achter dat lijk gesidderd hebben bij de marteling van, ach, te laat zelfverwijt en de wroeging van het beschuldigend geweten. Ruben, Simeon en Levi gingen ook achter dien lijkstoet! Maar hoe weinigen hebben het misschien bedacht, dàt ook zij wellicht zeer spoedig naar buiten, naar het graf zouden uitgedragen worden! Och, dat wij, bij het zien en volgen onzer dooden, toch meer mochten denken om onzen eigen, misschien reeds nabijzijnden, dood; opdat uit de overdenking des doods, gedachten des levens voor ons eigen leven mochten ontluiken.

Weldra zoude het talrijk geleide, dat het stoffelijk overschot van vader Jakob grafwaarts vergezelde, uiteen gaan. Men was aan de plaats gekomen, waar de naaste verwanten zich gingen scheiden van de andere volgers, die alleen den droeven plicht der eigenlijke bijzetting zouden gaan vervullen. Toen zij nu aan het plein van het doornbosch kwamen, dat aan gene zijde van de Jordaan is, hielden zij daar eene groote en zeer zware rouwklage; en hij maakte zijnen vader eenen rouw van zeven dagen. Als de inwoners des lands, dien rouw zagen op het plein van het doornbosch, zoo zeiden zij: dit is een zeer zware rouw der Egyptenaren. Daarom noemde men haren naam Abel-Mitzraïm (rouw van Egypte), die aan het veer der Jordaan is."

In het oorspronkelijke wordt de plaats, door onze vertaling als „plein van het doornbosch" omschreven, Goren-Atad of dorschvloer des distels genoemd. 't Was volgens den kerkvader Hieronymus eene plek

gronds, die, op twee mijlen afstands van de Jordaan gelegen, toen Beth-Agla of Beth-Hogla werd genoemd. De juiste ligging is echter niet meer aantegeven; ook, omdat men in 't onzekere is, welke zijde der Jordaan hier door „deze zijde" wordt bedoeld; of de zijde die wij het eerst zouden bereiken, indien wij daarheen gingen, of de andere, die voor degenen die van het Oosten komen het dichtstbij is. Want het schijnt wel, dat de begrafenisstoet, om alle oponthoud door roofzieke stammen op den gewonen karavanenweg te voorkomen, veiligheidshalve een omweg gemaakt heeft.

Hoe het eigenlijk karakter en de aard dier zevendaagsche rouwklage zich uitte, weten we evenmin. Gewis zal zij niets gehad hebben van die oneigenlijke begrafenismalen, die men hier en daar nog in de Christelijke maatschappij vindt, en die ons eer aan feest- en drinkgelagen doen denken dan aan de plechtige uitvaart van een dierbaren doode, wiens gemis en smartelijk heengaan wij in alle oprechtheid betreuren. Bij velen onzer begrafenissen gelijkt het dikwijls meer op het feestelijk bijeenkomen van vroolijke erfgenamen dan op het droevig samenzijn van ernstig treurende verwanten en vrienden. Wanneer een Kenaniet onverwacht bij onze rouwmalen binnentrad en de lachende, schertsende schare overzag, zoude het gewis niet in hem opkomen, om, gelijk als bij Jakobs begrafenis, te zeggen: „dat is een zware rouw." Zoude er dan bij alle aanzittenden wel rouw in het hart zijn?

Gewis was deze er wel bij de zonen Jakobs, die zich gereed maakten den treurigen plicht geheel ten einde te brengen en dit geheel onder zich wenschten te doen. „En zijne zonen deden hem, gelijk hij hun geboden had. Want zijne zonen voerden hem in het land Kanaän en begroeven hem in de spelonk des akkers van Machpela, welke Abraham met den akker gekocht had

tot eene erf-begrafenis van Ephron, den Hethiet, tegenover Mamré." — Zoo was dan de aartsvader, na velerlei omzwervingen en wederwaardigheden, gelijk hij dit zelf begeerd had, teruggebracht naar den voorvaderlijken erfgrond en wacht hij daar aan de zijde zijner gade den dag der opstanding.

Zoo hadden zijne zonen door zijn dood en in zijne laatste rustplaats zelve een nieuw en blijvend onderpand van des Heeren gewisse trouw, waardoor ook zij zelven eenmaal, ten minste in hun nageslacht, uit Egypte zouden overgebracht worden naar Kanaän. — Wat het leven u menigmaal weigert, zal eerst de dood u dikwerf brengen — het rustiger vertoeven in Kanaän. En dit Kanaän is beeld en profetie van het geestelijk Kanaän, dat boven is. Ook hiervan geldt wat de Heidelberger (vr. 42) zoo troostvol verzekert: „de dood der kinderen Gods is een doorgang tot het eeuwige leven." En dien doorgang vindt gij alleen in Hem, die de Weg is, in Jezus Christus, den Heere.

De plechtigheid was afgeloopen; Jakobs zonen, en onder dezen ook Jozef, hadden den laatsten plicht aan hun overleden vader volbracht en nu liet ook het gewone leven wederom zijne eischen gelden. Elk moest naar zijn werkkring en dagelijksche omgeving terug. „Daarna keerde Jozef weder in Egypte, hij en zijne broeders, en allen, die met hem opgetogen waren, om zijnen vader te begraven, nadat hij zijnen vader begraven had." Hoe had Jozef zich ook nu doen kennen als den gehoorzamen zoon, die hoogen stand en gewichtige staatsbetrekking voor die buitengewone en gebiedende gelegenheid minder achtte dan en varen liet voor de vervulling van den teedersten kinderplicht. Maar de ware adel van het karakter zal zich toch meer in den gewonen trein dan in de buitengewone omstandigheden des levens openbaren.

Aldus was het ook met Jozef, den man van het teeder hart en des gehoorzamen zins. Geheel de hoogheid van zijn waarlijk verheven en edel karakter kwam nog beter uit tegenover zijne broeders, na des vaders dood. Dan juist leeren wij hem als den edelen broeder (vs. 14—21) bewonderen en liefhebben. Wij weten niet, wat het eerst en meest in dien grooten man te moeten bewonderen: zijn aandoenlijk gemoed of zijn nederig hart, zijn ernstigen zin of zijn juist inzicht, zijn grootmoedigheid of zijn vriendelijk mededoogen.

Want al deze zuiver menschlijke, ja als koninklijke gewaarwordingen der ziel spreken even duidelijk en krachtig bij hem, gedurende de onverwachte en gewis niet aangename ontmoeting, die hij met zijne broeders had, na zijns vaders dood (vs. 15—21). Laat ons een oogenblik daarbij stilstaan. Eene beleedigende verdenking (vs. 15) gaf er de aanleiding toe; een nederige belijdenis leidde haar in (vs. 16, 17), een waardige verhouding kenmerkte haar (vs.18—20) en eene liefelijke belofte (vs. 21) was haar uitkomst.

Eene edele ziel wordt zelden begrepen en daarom minder gewaardeerd. Men moet bijna even edel gemoed als zij zelve is hebben, om in de beweegredenen en drijfveeren van haar doen en laten te kunnen komen. Omdat wij zelven meest verborgen bijoogmerken en minder goede bedoelingen bij alles hebben, verdenken wij er ook anderen zoo lichtelijk van. Een edele daad uit gansch reine beginselen en met onvervalschte zuivere bedoelingen is schier iets bovennatuurlijks, en kan dus ook door gewone menschen van den alledaagschen stempel niet als zoodanig erkend worden. Laat ons dat nooit vergeten bij onze beoordeeling van waarlijk groote mannen, maar ook goed in acht nemen bij het schatten en waardeeren van hunne daden en hun, van ons doen zoozeer afwijkend, streven.

Ook de broeders meenden in Jozefs houding tegenover hen een minder zuiver inmengsel van onreiner gehalte te mogen aannemen, of ten minste in dit oogenblik te durven veronderstellen. Het ging hun, gelijk het ook ons meestal gaat: in anderen zoeken wij de schuld of de bron van het kwaad, dat eigenlijk in ons eigen hart zetelt. De verdenking in uwen boezem is eer een bewijs voor de boosheid, die er huist in uw eigen hart, dan voor de slechtheid van hem dien gij verdenkt.

Zoo wordt de verdenking geboren, die, meest onredelijk, gewoonlijk ook onbillijk is. Zij wisten voor zich zelven zeer goed, dat zij tegenover Jozef gewisselijk niet gehandeld zouden hebben, gelijk hij dit tegenover hen had gedaan. Wat mag dan wel de reden van zijne bijzondere handelwijze zijn? Zoo denken zij misschien bij zich zelven. Kon het ook wezen, dat ontzach en vrees voor den ouden vader hem daartoe gedreven had? Wilde hij met zijne rechtvaardige wraak misschien ook tot diens dood wachten; om den ouden vader, die reeds zooveel verdriet beleefd had, bij diens leven niet nog meer verdriet aan te doen?

Dat er iets dergelijks in hun achterdochtig hart omging, mogen wij veilig opmaken uit hunne overleggingen, die de Schrift ons hier ter plaatse vermeldt. „Toen Jozefs broeders zagen, dat hun vader dood was, zoo zeiden zij: misschien zal ons Jozef haten en hij zal ons gewisselijk vergelden al het kwaad, dat wij hem aangedaan hebben." Een onbewezen en ongegrond vermoeden, door den argwaan ingegeven, is dan voor Jozefs broeders de aanleiding tot het zoeken eener gewenschte ontmoeting, die zij vooraf door de nederige belijdenis van schuld bij hen zoeken inteleiden.

Zij zonden boden vooraf, misschien uit hun zonen en naaste betrekkingen gekozen, aan wie zij opdroegen, een laatsten wensch van hun dierbaren vader aan

hunnen broeder Jozef bekend te maken. „Daarom ontboden zij aan Jozef, zeggende: uw vader heeft bevolen vóór zijnen dood, zeggende: zoo zult gij Jozef zeggen: ei vergeef toch de overtreding uwer broeders, en hunne zonde, want zij hebben u kwaad aangedaan; maar nu vergeef toch de overtreding der dienaren van den God uws vaders!"

Aldus is de weg tot eene openlijke en eerlijke schuldbelijdenis reeds gebaand. Hun vroeger bedrijf tegen Jozef noemen zij zelven reeds, hoewel zij dit als met de woorden huns vaders doen, „zonde en overtreding." Onomwonden wordt het uitgesproken dat zij „kwaad gedaan hebben." Zoover moest het komen, zoude het goed worden. Ook het laatste spoor van vergoelijking of verontschuldiging van het bedreven kwaad moet weggedaan worden.

Nu ook kunnen zij in oprechtheid om vergeving doen bidden. Nu hebben zij eerst recht vergeving noodig, en hebben daarenboven in zich zelven niets, wat zij tot verzoening bij Jozef kunnen laten gelden. — Als 't met ons hart recht gesteld is, zullen wij onze hoop op vergeving ook nooit bouwen op iets, dat wij in ons zelven meenen te hebben. — De gronden, die Jozefs broeders doen aanvoeren om der gehoopte vergeving deelachtig te worden, zijn een drietal: de oprechte belijdenis van hun schuld; de overtuiging van nu dienstknechten Gods te zijn; en ten laatste de herinnering, dat zij met Jozef éénen God dienen, die de God van hun en Jozefs vader is.

Gij bemerkt wel, dat zij de kracht hunner overredingsmiddelen geenszins zoeken in de verzwakking of vermindering van de grootte hunner schuld. Evenmin zoeken zij, wat toch meestal geschiedt, door de omstandigheden zelve de zonde als verklaarbaar voortestellen. Zoolang men nog de schuld op de omstandigheden en niet op eigen zonden schuift, is men nog

blind voor zijne zonde, die van al het verrichte kwaad de eigenlijke oorzaak moet heeten, gelijk zij deze ook in waarheid is.

Dat is anders ook de fout van zeer velen, die om vergeving komen vragen; terwijl zij juist daardoor toonen, de eigenlijke behoefte aan vergeving nog niet zoozeer te gevoelen. Menigeen vraagt bovendien vergeving, gelijk uw kind dit doet, als het de straffende hand der kastijding ziet opgeheven, namelijk, om den gevreesden slag haastig aftewenden, en niet zoozeer omdat men van eigen kwaad nog overtuigd is. De waarachtige wensch naar vergeving der zonde sluit altijd de juiste kennis der zonde en de daaruit geboren verootmoediging des harten over diezelfde zonde in zich.

Aldus is het ook, wanneer het geldt, de vergeving der zonde bij God te verwerven. Indien het u in waarheid om deze vergeving te doen is, dan zult gij u ook in eigen hart voorzeker verbroken en verbrijzeld moeten gevoelen. Dan zult gij de grootte uwer schuld tegenover een heilig God niet alleen helder moeten hebben ingezien, maar ook met droefheid aan uw hart die hebben gevoeld; gelijk gij met schaamte en in oprechtheid der lippen haar hebt uitgesproken.

Een dergelijke bede om zondevergeving gaat van hart tot hart, en, uit het diepst gevoel der ziel opgerezen, wekt zij ook, als met onmiddellijke kracht, het medegevoel der verwante ziel op. Zoo ging het hier. „En Jozef weende, als zij tot hem spraken." — Dit is nu de vierde maal, dat er in Gods woord van Jozefs weenen gewag wordt gemaakt: eerst, als hij de broeders elkaar onderling hoorde beschuldigen (Gen. 42 : 24); later, toen hij zich aan hen bekend maakte (Gen. 45 : 2); toen hij met hen aan het sterfbed zijns vaders stond (Gen. 50 : 1); en nu, nu zij in diens naam hem om vergeving lieten vragen (Gen. 50 : 17).

Jozef was een man, zoo week van gemoed, dat de tranen spoedig bij hem opkwamen; maar ook zoo groot van hart, dat hij zich voor die tranen niet schaamde. Ja, Jozef was een man, zoo teeder maar ook zoo edel van ziel, dat hij waar het noodig was, bovenal tranen tot teekenen en tolken zijner liefde en toegenegenheid had en dan ook maakte. Een enkele stille traan zegt menigmaal meer dan duizend woorden van beklag of dank. Zoo was het ook, als „Jezus weende." O, het doet soms zoo goed, als men in droefheid of ter verzoening onze hand heeft gegrepen en dan maar geen woord spreekt, maar in stilte met ons schreit.

Voorzeker hebben de boodschappers het den broeders gezegd, dat Jozef als antwoord op hun verzoek in tranen was uitgebarsten. Dat gaf hun moed, om naar hem heen te gaan. — Kan de herinnering aan de tranen des Heeren ook u geene vrijmoedigheid geven, om met uwe schuldbelijdenis en behoefte der schreiende ziel tot Hem te gaan? 't Is niet genoeg, dat gij Hem uwen nood en wensch door den voorbidder en boodschapper laat bekend maken. Indien het goed zal zijn, moet gij-zelf komen. — „Daarna kwamen zijne broeders en vielen voor hem neder en zeiden: zie, wij zijn u tot knechten!"

Meer kunnen zij thans niet; maar meer behoeft ook niet. Hun broeder verstaat hen. Is het niet in alles juist gelijk het in het geestelijke gaat? Eerst is er een biddende wensch, dien wij zelven den Heere niet durven bekend maken. Wij gebruiken tusschenpersonen en middelaren. Maar als straks het mededoogen van den eenigen Middelaar en Hoogepriester ons is gebleken, ontvangen wij vrijmoedigheid om toetegaan tot den troon der genade, om barmhartigheid te verkrijgen en geholpen te worden te bekwamer tijde.

Dat ondervonden de broeders ook van de zijde Jo-

zefs. „En Jozef zeide tot hen: vreest niet!" Allereerst zoekt hij hen gerust te stellen en van dat drukkend gevoel van angst en vrees te bevrijden, waaronder zij nu gebogen gaan en onder welks invloed zij de toekomst zoo donker inzien. Hij tracht dit te doen, door hen te wijzen op de heilige rechten Gods, die geen mensch, ook Jozef niet, zich mag toeëigenen. Mede wil hij dit, door hen opmerkzaam te maken op de heerlijke doeleinden Gods, die de Algoede en Almachtige ook door menschen, ook door deze broeders, zal bereiken. Nog poogt hij dit, door hen van de zorgende liefde Gods de verzekering te geven, waartoe Deze ook menschen, immers Jozef zelven, wil bezigen.

Gewis de broeders kenden Jozefs vromen zin nog niet. Anders zouden zij van zijne zijde geenszins voor het oefenen van eene wraak, die alleen den Heere toekomt, gevreesd hebben. „Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden," zoo sprak de Heere later door den mond Zijner getrouwe dienstknechten. Zich zelven te willen wreken is zich vergrijpen aan de heilige souvereiniteitsrechten Godes. Hij alleen kent de, ook meest verborgene, drijfveeren onzer daden en de geheime roerselen onzer harten. Hij alleen vermag het, om naar recht het kwade te wreken, en, in verhouding tot den aard en de mate van het bedreven kwaad, de juiste en rechtmatige straf toetepassen. Daarom vraagt Jozef zijnen broeders, die van hem de vergelding des loons duchtten: „Ben ik dan in plaats van God?" In de plaats van God treedt op aarde de overheid en de wet op. Deze zal richten. Voor persoonlijke en bijzondere wraakneming blijft er dan geene plaats over.

Deze onbevoegdheid aan 's menschen zijde ter oplegging der schijnbaar gerechte straf, heft evenwel de verantwoordelijkheid en strafwaardigheid van den kwaaddoener zelven niet op. Het kwaad, ook dat voor menschelijke

strafoefening niet vatbaar blijkt, blijft daarom niet minder een kwaad. „Gijlieden wel," aldus gaat Jozef ernstig vermanend voort, „gij hebt kwaad tegen mij gedacht; doch God heeft het ten goede gedacht." Naar de uitkomsten zelve en naar de bereikte doeleinden wil hij, wat hem zelven aangaat, de kwade voornemens en bedoelingen der broeders tegenover hem beoordeelen. Hem hebben zij zegen gebracht. Maar daarvoor heeft hij den broeders, die zulks niet bedoelden, geen dank te wijten; maar wel den Heere God, die het voorgenomen kwaad, naar Zijne heilige bedoelingen, ten goede heeft geleid.

Zoo doet de Wijsheid Gods ook de zonden der menschenkinderen medewerken ter volbrenging van Zijn eeuwigen en onwankelbaren Raad. Wel toont Jozef een juist inzicht in het verband, dat er is tusschen het onwrikbaar besluit der Voorzienigheid Gods en de zoogenaamd vrije wilsdaden der menschen. Gods raad zal bestaan, hoe de menschen dien ook willen keeren; maar deze menschen blijven verantwoordelijk voor datgene wat zij van kwaad hebben wilden berokkenen of reeds hebben gesticht.

Wilt gij het doel kennen, dat de Heere God, langs de zondige menschenwegen heen, voor 't oogenblik wilde bereiken en waarvan Jozefs broeders zich zelven konden overtuigen? Jozef noemt het u bij name: „Opdat Hij deed, gelijk heden ten dage is, om een groot volk in het leven te behouden." Wat zoude er immers, zonder de goddelijke leidingen der Voorzienigheid, van het talrijk en machtig volk van Egypte gedurende den zoo zwaren zevenjarigen hongersnood geworden zijn?

Want met dat volk, dat op dit oogenblik groot was, bedoelde Jozef niet zijne eigene volksgenooten, maar de Egyptenaren. Daar is ook eene algemeene Voorzienigheid, waarmede de Schepper des heelals alle volkeren en kinderen der wereld houdt omvat. Dat geloofden ook de mannen des Ouden Verbonds, al ge-

loofden zij niet minder vast, en dit terecht en naar Gods eigen woord, aan de eeuwige verkiezing, roeping, afzondering en toekomstige verheerlijking van hun eigen volk, het volk Gods. Over dat volk zelf en zijne verwachting daaromtrent zal Jozef later spreken.

Nu bedoelt hij met zijne woorden de Egyptenaren, voor wier tijdelijken welstand en behoeften van leeftocht Jozefs verkoop een middel in Gods hand was geworden. Kleine oorzaken hebben dikwijls buitengewoon groote gevolgen. Daarom moogt ge ook in het alwijs Godsbestuur niets klein of minder beteekenend noemen. Maar daarom is ook elke willekeurige inmenging van een blind toeval of de onbewuste medewerking van een ijzeren noodlot bij het beloop en de ontwikkeling der wereldgeschiedenis geheel uitgesloten.

En de Heere God zorgt in Zijne wijze Voorzienigheid niet slechts voor de groote volken en algemeene belangen; maar Hij voorziet ook in de behoeften der kleine familiën en enkele personen. Daarvan geeft Jozef zijnen broeders mede het voldingend bewijs in zijn bemoedigend en bevredigend woord: „Nu dan vreest niet.” Zoo neemt hij zijne eerste betuiging weer op, die hij uitbreidt en nader verklaart, door hun de reden aan te geven, waarom zij voor 't vervolg zich van zorg ontheven konden achten. De zorg voor hen en hunne kinderen, wat het tijdelijk levensonderhoud aanging, nam hij op zich. Immers beloofde hij dit met de woorden: „Ik zal u en uwe kleine kinderen onderhouden.”

Ook voor de kleine kinderen zorgt de Heere, voor die van Jakobs zonen door Jozef, voor die van u door u, o ouders! En dikwijls, vergeet dit niet, zorgt Hij om wille der kleinen voor de grooteren, ja, om wille der kinderen voor de ouders! Ook om dit te doen uitkomen spreekt Gods Woord hier bij monde van Jozef, gelijk ook reeds vroeger (Gen. 47 : 12), uitdrukkelijk

van de kinderen die onderhouden werden. Maar bovendien kunt ge juist bij een teeder man, als Jozef was, verwachten, dat hij veel van kinderen zou houden, veel er van spreken en 't eerst er om denken. Ja, de bijbel blijft zich bij die karakterteekeningen steeds gelijk. Omdat die bijbel in alles zoo waar is, in alles onopgesmukt, ongekunsteld en ongezocht. Zooals de man is, zoo is zijn taal; zoo de bijbel en zoo ook Jozef.

Dergelijke taal als Jozef sprak, die zoo verre was van hetgeen de broeders hadden gevreesd en zoo bemoedigend voor de toekomst, was juist geschikt om den angst der broeders geheel wegtenemen, en om juist dat te bereiken wat Jozef beoogde, de bemoediging en vertroosting van der broederer hart. Dubbelen rouw droegen dezen nu, eerst om het verlies van hun gewaardeerden vader en daarna door den angst voor de mogelijke gevolgen. „Zoo troostte (Jozef) hen en sprak naar hun hart."

Hoezeer bleek deze Jozef dan in dit alles een zeldzaam edel broeder, die al het vroeger leed niet slechts zelf had vergeten, maar die bovendien alle moeite aanwendde, om dit ook de bedrijvers zelven van het kwaad ten opzichte van hun slachtoffer, niet ten opzichte van een rechtvaardig God, te doen vergeten. — Wat zachtheid in zijn toon, wat teederheid in dat hart, wat ernst in zijn woord, wat gemoedelijkheid in zijne overtuigingen, wat adel in die ziel, wat vroomheid des gemoeds en eenvoudige, kinderlijke zin bij het helderst en mannelijk inzicht in al hetgeen deze Jozef sprak en deed! — In waarheid hebben wij in dezen Jozef een der aantrekkelijkste en schoonste menschenbeelden.

Daar is bij hem eene zelfbeheersching en fiere kalmte, eene innige vroomheid en heilige moed, gelijk we die zelden zoo, en aldus vereenigd, bij anderen aantreffen. En toch had ook deze Jozef zijne gebreken; toch had ook hij

eenen Zaligmaker noodig. Want ook Jozef was niet volkomen rein voor God. En Hij, die onze Zaligmaker zal wezen, moet geheel zonder zonde, volkomen rein zijn. Jezus Christus alleen is dit.

Ook Jozef zal Hem noodig gehad hebben. Want hoe voorspoedig in alles hij ook was, hoeveel tijdelijken zegen hij ook genoot; van dit alles moest hij, gelijk ook gij, die nu u baadt in weelde, toch eenmaal afstand doen, als de dood aan de deuren van zijn hart kwam kloppen en de eeuwigheid ook voor hem begon. Langzaam aan zag ook hij, omringd door de zijnen en onder veel tijdelijke zegeningen, zijn einde naderen. Ook dit vermeldt ons de Schrift, na eerst hem nog als den trouwen huisvader tot aan (vs. 22—23), en als den waren geloovige in zijnen dood (vs. 24—26) geteekend te hebben.

Reeds vroeger vernamen wij, dat Jozef door de drukke bemoeiingen van het openbare leven en de velerlei afleidingen der gewichtigste staatszorgen niet verhinderd werd, om een teeder echtgenoot en vriendelijk huisvader te zijn. Neen, niet de zorgen des levens, niet de zwaarte onzer beroepsplichten, maar de sombere gesteldheid van ons hart ontrooven ons den huislijken zin en maken onzen omgang zwaar en moeilijk voor ons gezin. „Jozef dan, zoo getuigt het de Schrift, woonde in Egypte, hij en zijns vaders huis en Jozef leefde honderd en tien jaren. En Jozef zag van Ephraïm kinderen, van het derde gelid. Ook werden de zonen van Machir, den zoon van Manasse, op Jozefs knieën geboren."

Is het niet alsof deze woorden ons een drievoudig voorrecht moeten aanduiden: ten eerste den langen duur van Jozefs huislijk geluk, dat tot een leeftijd van honderd en tien jaren toe werd voortgezet. Daarbij

kwam de rijke zegen, die Jozef werd geschonken, dat hij niet slechts, hij die twintig jaren van de zijnen gescheiden had geleefd, nu met zijns vaders huis in Egypte zoolang bijeen mocht zijn; maar dat hij bovendien van den zoon, wien door vader Jakob de voorrang was toegekend, zelf nog de achterkleinkinderen mocht zien.

Wat dien zegen zoo groot maakte was dat hij er zelf ook het grootst genot van had. Dit zegt ons de volgende uitdrukking: „dat de zonen van Machir op Jozefs knieën geboren werden.” Zoo bleef Jozef als de liefhebbende en zorgende aartsvader te midden der zijnen. Gelijk ons vroeger was vermeld, dat Jozef zijnen zonen hun namen had gegeven, zoo wordt ons nu ook bericht, dat zijne kleinzonen op zijne knieën geboren worden. Alles in dien Jozef teekent ons zijn gezellig, beminnelijk en huislijk karakter.

Om het voorrecht van een zegen recht te waardeeren, moet men er ook recht van genieten; en dat deed Jozef door zijn klein- en achterkleinkinderen op zijne knieën te doen rijden, om aldus, met hen kind geworden, met hen te spelen en te dartelen. Zoo vatten de meesten, evenals in Gen. 30 : 3, hier de uitdrukking „op iemands knieën geboren worden” op. ’t Kon ook zijn dat daardoor moet aangeduid worden, dat Jozef het kroost opvoedde en verzorgde, welke taak anders der moeder is toevertrouwd, maar die misschien door Jozef is behartigd, opdat hij er zich van verzekeren mocht, dat al de zijnen in den voorvaderlijken godsdienst werden opgeleid.

Dat Machirs naam hier bij uitzondering genoemd wordt, geschiedt deels om op de vervulling van Jakobs belofte te wijzen; maar deels ook om aantetoonen, dat, wat Jozef en diens huis zelven betrof, Manasse de oudste bleef, in weerwil van Jakobs beschikking,

op zijn sterfbed aangaande Manasse en Ephraïm genomen. Ge moet hier enkele Schriftuurplaatsen onderling vergelijken. Zoo leert ge uit Gen. 48 : 17—22 twee dingen: èn de vooropstelling van Ephraïm boven zijnen broeder Manasse èn de vooropstelling Jozefs, die boven zijne broeders een zeker stuk gronds, dat der Amorieten, vooruit kreeg; terwijl daarna, in Num. 32 : 39, de ophelderende toevoeging komt, dat dit eerst aan Jozef toegewezen erfstuk later aan Machir, dus aan Manasse, werd toegewezen. Manasse bleef dan, wat het tijdelijk erfdeel aanging, steeds de oudste. Dit moest ook reeds in Jozefs verhouding tot de kinderen en kleinkinderen zijner zonen blijken. Om dit alles dan wordt ook reeds hier (Gen. 50 : 23) de naam Machirs afzonderlijk en in dit voor hem aangenaam verband genoemd.

Gaf dan Jozef, dien wij als zoo teederen en gehoorzamen zoon hebben leeren kennen, geen acht op de beschikkingen en verordeningen, door zijnen vader voor zijnen dood gemaakt? Gewisselijk achtte Jozef die niet klein, bovenal wat zijne verhouding aanging tot het bondsgeslacht zelf. Maar wat nu de regeling van eigen gezin en zijne persoonlijke betrekkingen betrof, evenzeer als alles wat de beschikkingen over eigen vermogen en familieaangelegenheden gold, daarin behield hij, gelijk wij ditzelfde met Jakob gezien hebben (vergelijk 1 Kron. 5 : 1, 2), de meest mogelijke vrijheid aan zich.

Wij moeten bij de aartsvaders ten allen tijde onderscheid maken tusschen hunne bijzonder persoonlijke en algemeen bondsgeslachtelijke belangen en verhoudingen; evenzeer als wij bij de profeten en apostelen moeten onderscheiden tusschen persoonlijk en ambtelijk leven en zijn. De persoonlijke en geslachtelijke verhoudingen en omstandigheden wer-

den dikwijls in geen enkel opzicht gewijzigd; terwijl toch de bondsverhoudingen gansch anders waren geworden.

In betrekking tot de voorspelde verwachtingen evenwel van het bondsgeslacht, dat de Heer God uit alle volkeren Zich tot eene erve had verkoren, bleef Jozef gewis in de rechte lijn des geloofs en in de rechte verhouding tot de belofte Gods. Dat blijkt genoegzaam uit zijne laatste woorden en wenschen, op zijn sterfbed geüit. Gewis zijn dezen ons niet zonder heilige redenen bewaard, maar opdat zij mede ons een blik in Gods leidingen met de Zijnen zouden leeren slaan.

Immers uit hetgeen de schrift ons daaromtrent verhaalt, blijkt geneegzaam, dat Jozef de vrome en waarachtige geloovige was, die in geen enkel opzicht twijfelde aan de mogelijkheid, de gewisheid, de onwankelbare vastigheid der belofte des Heeren. Ja, wat meer is, in de vastheid zijns geloofs ziet hij die belofte reeds vervuld, en verwacht hij nu reeds, van 's Heeren Eeuwigheid, Almacht en Bondstrouw, Israels eindelijke uitkomst.

Wat hij van eigen brooze levenskracht en vergankelijk aardsch bestaan niet verwachten kon, dat hoopte hij voor zich en de zijnen van de eeuwigheid der almacht Gods. „En Jozef zeide tot zijne broederen: ik sterf, maar God zal u gewisselijk bezoeken." Reeds vroeger bij Abrahams geschiedenis hebben wij aangetoond, dat dit bezoeken (phakad) Gods eigenlijk is het „gedenken Gods." God de Heere zal aan Zijn van eeuwigheid genomen besluit en aan Zijne in den tijd gegeven belofte denken, en de vrucht van dat werkzaam en krachtdadig denken Gods in daden der verlossing doen zien.

O, de dragers dèr belofte sterven, gelijk zij, die tot predikers der woorden en tot verkondigers van den raad

Gods zijn gesteld! Maar de schenker der beloften, de Heere, die het woord gesproken heeft, blijft in alle eeuwigheid. Hij is de onveranderlijke en daarom zal Hij, wat Hij beloofd heeft, ook volbrengen. „Gewisselijk" zal Hij daaraan denken. De gewisheid der zaak wordt in het oorspronkelijke wederom, naar het gewone taaleigen, door de verdubbeling van het woord denken aangeduid.

Bij de gedachte aan het voorbijgaande is er maar eene enkele zaak die ons daaròver en daaronder troosten kan: de zekerheid van Gods eeuwigheid. Deze is de sterkte en troost van al de bijbelheiligen, zoo des Ouden als des Nieuwen Verbonds. „Want alle vleesch is als gras; maar het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid" (Jes. 40 : 6; 1 Petr. 1 : 24).

Mag het uw woord op uw sterfbed zijn, ook aan uwe kinderen, ook voor uwe verwanten het woord, zoo treffend en aandoenlijk door Jozef op zijn sterfbed uitgesproken en aangeduid: „ik sterf, maar God zal u gewisselijk bezoeken." Is het niet alsof hij den zijnen toeroept: ik sterf, maar God leeft?

En daarbij te gelooven aan de Almacht Gods, bij wien geen ding onmogelijk zal zijn (Luk. 1 : 36)! Jozef geloofde volkomenlijk, dat God de Heere te Zijner tijde, de kinderen Israels uit Egypte zoude doen optrekken; welke macht van vijandschap of der niet voorziene tijdsomstandigheden zich ook daartegen mocht aankanten. „Hij zal u doen optrekken uit dit land." Geen enkel oogenblik rijst in Jozefs gemoed de twijfel op, dat voor den Heere God iets onmogelijk zoude zijn. Bij de overtuiging van eigen onmacht en volslagen machteloosheid, bij het zien op eigen dood, is er nog iets dat ons staande en de hoop levendig kan houden: het geloof aan Gods Almacht.

Bovenal wanneer die Almacht Gods moet strekken, om

Zijn bondstrouw te bevestigen en te verheerlijken. Dat is het wat Jozef oprechtelijk gelooft; niet slechts dat de Heere Zijn eigen volk zoude uitleiden uit Egypte, maar ook dat Hij dit volk zoude brengen „in het land hetwelk Hij Abraham, Izak en Jakob gezworen heeft." Dat is dan ook noodig, ook voor de enkele ziel, niet slechts verlost te worden van het land der ongerechtigheid en der slavernij en der zondeschuld, maar ook geleid te worden in het rijk der beloofde en toegerekende gerechtigheid van Jezus Christus.

Van Egypte vrij te zijn mag van den dood vrijwaren, eerst in Kanaän te zijn verzekert het leven zelf. Van eigene ongerechtigheid vrijgesproken, hebt gij uwe kwijtschelding der straf; maar door de toerekening der gerechtigheid van Christus hebt gij eerst deel aan het loon der genade. Gelijk de bekeering uit twee stukken bestaat, zoo is het ook met de vergeving van zonden. Bij beide komen beide uit: zoowel úwe armoede als Gods genade.

Vraagt gij naar den grond van Jozefs onwrikbaar vertrouwen aangaande hetgeen met Israel na eeuwen zoude geschieden? 't Is het geloof aan die onwankelbare bondstrouw Gods, die het eenmaal gesproken woord niet terugneemt en de geschonken belofte niet ijdel doet zijn, ook niet om de zonden der Zijnen. De Heere zal niet laten varen het werk Zijner handen. En wat de Heere aan de aartsvaderen gezworen had, dat zoude Hij aan hun nakroost gewisselijk volbrengen. Die innige overtuiging der ziel, aan het harte Jozefs door den Heiligen Geest geheiligd, maakte van dezen, nog op zijn sterfbed, den trouwen en troostenden profeet.

De inhoud zijner profetie was de toekomstige uitleiding Israels uit Egypte; haar strekking de vertroosting der Zijnen bij de naderende droefheid over

het heengaan van den tijdelijken beschermer; haar doel de verheerlijking van Gods Almacht en genade; en haar grond, gelijk wij dit reeds zagen, de eeuwige bondstrouw Gods, te bevestigen door de vervulling zijner beloften. Van de gewisheid en betrouwbaarheid dier profetie geeft Jozef den zijnen nu een bewijs en onderpand door eigen geloof en belang daaraan vast te knoopen.

„En Jozef deed de zonen van Israel zweren zeggende: God zal u gewisselijk bezoeken, zoo zult gij mijne beenderen van hier opvoeren." Dit is het teeken der innige geloofstrouw, dat Jozef aan zijne verwanten geeft van de vaste hoop, die hij in eigen hart aangaande de toekomst zijns volks koestert.

Maar dit is ook een teeken der blijvende kinderlijke vereering van de nagedachtenis zijns vaders, die Jozef tot op zijn sterfbed bijbleef. Zoo volgde hij ook toen het voorbeeld zijns vaders, die vóór zijnen dood, ook hem zelven tot iets dergelijks door een plechtigen eed had verbonden.

Maar ook een teeken der ernstige waarschuwing wil Jozef daarin aan zijne betrekkingen geven; opdat zij hun hart niet hechten aan een land en bezitting, die slechts voor een tijd zouden zijn. Door dien plechtigen eed wil hij hunne harten en blikken richten naar een beter erfdeel, naar het beloofde land, door den Heere aan de vaderen tot een erfdeel toegezegd.

En wat aldus een teeken der innige geloofsverwachting, van den kinderlijken eerbied en der ernstige waarschuwing moest wezen; al naardat de blik des stervenden zich richtte naar God, naar zijne vaderen of naar zijn nakroost; datzelfde bleef voor het nageslacht zelf een welsprekend en krachtig getuigend onderpand.

„En Jozef stierf honderd en tien jaren oud zijnde;

en men balsemde hem; en men leide hem in eene (steenen) kist in Egypte;" om bij de vervulling van Jozefs laatste woord, hem ook te doen naar de opgelegde belofte en zijne beenderen uittevoeren uit Egypte.

„In Egypte!" Met deze kenmerkende woorden eindigt het eerste boek des bijbels, dat aanving met de schepping van hemel en aarde: „in den beginne." Met de wording van alle leven uit God, met het begin des zijns vangt de bijbel aan. En als gij het eerste boek des bijbels ten einde hebt gebracht is er een einde, een levenseinde. Maar dit einde zelf is ook het teeken van het goddelijk leven der belofte, weggeborgen bij enkele doodsbeenderen, in eene kist, in Egypte!

Tusschen dat eerst begin des bijbels en het einde des eersten boeks, ligt reeds de geschiedenis der zonde, maar ook reeds die der belofte. Ligt reeds de aanvankelijk ontplooide belofte, die vastgemaakt werd aan het verbond met Abraham, gelijk dit vloeide uit het verbond der genade, in Eden geopenbaard.

't Is zoo waar wat ook elders reeds werd gepredikt: „In Egypte!" met dit, op zich zelf zoo eenvoudige en toch in verband met het geheel zooveel beteekenende, bericht wordt het eerste der vijf boeken van Mozes afgesloten. En welk een slot! Reeds is Israel in Egypte, waar het tot een machtig volk zal opwassen en wachten moet, totdat het woord der belofte zal baren.

Maar zie, als waarborg der vervulling, die gewisselijk komen zal, staat daar nu reeds die steenen doodkist met de beenderen van Jozef, als 't ware reeds gereed gemaakt, om medegevoerd te worden naar dat land, waarheen het stoffelijk overschot Jakobs reeds is gebracht.

Het volk Gods in Egypte is het slot van Genesis;

het volk Gods uit Egypte is de aanvang van Exodus. Maar, zie, de herhaling van het slot van Genesis aan den aanvang van Exodus; of liever nog de opneming van dat slot eens boeks als den aanvang van een ander dat daarop volgt, wijst er onwederlegbaar op, dat de vijfvoudige indeeling, maar ook de tegenwoordige opvolging der vijf boeken van Mozes zoo oud is als die boeken zelve zijn.

Maar even onloochenbaar als het is, dat het boek Genesis aldus van meet af er op aangelegd is, om door andere boeken, van dezelfde strekking en ter verdere ontwikkeling van denzelfden draad der heilige geschiedenis, gevolgd te worden; even zeker is het ook, dat het op zich zelf een zelfstandig en afgerond geheel is. Immers bestaat het eigenlijk uit tien onderscheiden, bij name genoemde toledôth of beschrijvende geslachtsregisters, die al te samen ééne enkele Verbonds-gedachte Gods helpen verwerkelijken.

Immers is er eerst de oorsprong van hemel en aarde, daarna die van Adam, straks die van Noach, ten vierde die van zijne zonen, waarvan evenwel aan Sem, als aan de uitverkoren lijn der genade, eene afzonderlijke plaats wordt gegeven (Gen. II : 10—26). Hierop begint de stamlijn van Abraham, om op die van Ismael en Izak overtegaan; terwijl die van Ezau en Jakob het tiental volmaken. Reeds wezen wij vroeger op het getal tien, dat evenwel in het boek Exodus eerst recht met kracht en de orde beheerschend optreedt.

Indien ge mij vraagt waartoe toch deze dorre opmerkingen moeten dienen, dan is het antwoord gereed: opdat gij moogt gevoelen, dat wij bij het boekdeel Genesis met een zeker geheel en afgerond werk te doen hebben, dat van meet af er evenzeer op aangelegd is, om, èn op zich zelf beschouwd èn in be-

trekking tot de andere deelen der Schrift, een zuiver afgewerkt geheel te vertoonen.

Wat het boekdeel op zich zelf betreft, blijkt dit overvloediglijk door zijn tien geslachtsbeschrijvingen, waarvan de een als in de andere grijpt. Wat deszelfs betrekking tot het geheel der schriften aangaat, komt dit uitnemend uit door de verhoudingen van getal en evenredigheid, die in Genesis schier dezelfde zijn als die van al de andere boeken des bijbels.

Maar laat al dat uitwendige varen en lees het boek Genesis van 't begin tot het einde, met onbevooroordeelden blik en onpartijdig gemoed, en vraag u dan zelven, of er, bij een dergelijk geregeld verloop der opvolgende gebeurtenissen, bij eene zoo schier kunstrijke en toch zoo ongekunstelde ontwikkeling der feiten, bij eene zoodanige afronding der verhalen, niet aan eene planmatige, vooraf alzoo bedoelde en in den geest reeds ontworpen eenheid des geheelen boeks moet worden gedacht?

Wanneer gij de gedachte langs de afgewandelde baan der geschiedenis van dit bijbelboek laat teruggaan, hoe speurt gij dan niet overal de bedachtzame geest van orde en regelmaat, die, als in de levende gewrochten der schepping, overal op de juiste verhoudingen van overeenkomstige maat (symmetrie) en elkander aanvullende tegenstelling (antithese) bedacht is geweest. Zoo vindt gij 't alleen bij de gewrochten van den Geest. Omdat ook de bijbel is geschreven door mannen, gedreven door den Heiligen Geest.

Neen, de orde en indeeling is bij eenig bijbelboek geene onverschillige zaak, vooral niet in dagen van bestrijding en algemeene tegenspraak, gelijk wij die tegenwoordig beleven. Men kan even goed, bij de beschouwing van deze zoo schoone en welgeordende wereld, het bestaan van eenen God loochenen, die dit alles

alzoo geordend heeft, als, bij de erkenning van den geregelden gang en geleidelijke ontwikkeling van het boek Genesis, deszelfs eenheid te willen ontkennen.

Geheel het boek is uit een en denzelfden Geest ontsprongen, die in Zijne eenheid nog meer werd te samengedrongen en te samengehouden door den Heiligen Geest. Deze heeft de stift des gewijden schrijvers bestuurd bij het weergeven en schrijven, gelijk Hij den geest had geleid bij de ingeving en bij de opname van het woord Gods.

Dit zal ons overvloedig genoeg gebleken zijn. Bij de behandeling van het boek Genesis hebben wij waarlijk niet, — gelijk eene oppervlakkige en ongeloovige wetenschap, die zich hare taak maar al te gemakkelijk maakt, ons wilde diets maken, — hebben wij waarlijk niet met eene reeks van brokstukken der geschiedenis te doen, die, uit verschillende oorkonden opgegrepen en als aan elkaar geplakt, eenig bont inlegwerk van grillig en gedachteloos maaksel moeten vertoonen. Wie dit beweert, heeft gewis dat heerlijk boek Genesis nog nooit in zijn verband, nog nooit achtereenvolgend gelezen, gelijk de Heilige Geest dit den heiligen schrijver had ingegeven.

In het boek Genesis hebben wij van den Heere God een rijken schat van waarheid, kennis en leering ontvangen. De hoogheerlijke raadselen der schepping werden er in ontsloten, het heilgeheim der verbonden Gods werd er in ontvouwd; de tweeërlei staat des menschen, die van de rechtheid en die van den val, achtereenvolgens ons vertoond; de ontwikkeling en voortschrijding van de menschelijke zonde in haar verwoestenden voortgang tot opstand, verderf en hemelbestorming ons verklaard.

En als aldus de vaste en breede grondslagen der algemeene geschiedenis zijn gelegd, verrijst daarop

de heerlijke zuil der vrije en souvereine verkiezinge Gods, wier draden en wortelen, reeds door die grondslagen heen, in de eeuwigheid vast liggen. In Abrahams roeping treedt de bijzondere heilsgeschiedenis op, met haren schat van beloften, voorzeggingen, heenwijzingen en ontsluitingen eener toekomst, die eindelijk komen zoude, om de kroon van het geheel te zijn en daarin tevens Gode zelven de kroon der eere te bieden.

Maar, zooals wij vroeger reeds opmerkten, let er wel ter dege op, hoe de gouden lijn der verkiezing en verwerping steeds tot den einde toe wordt vastgehouden. In Kaïn en Seth, de zonen Adams, is zij reeds gebleken; met Sem en Cham werd zij voortgezet, in Izak en Ismael bevestigd, bij Jakob en Ezau voor het eerst uitgesproken, maar bij Juda en Jozef reeds als overwegend bestanddeel der profetie opgenomen. Een dergelijke ontwikkeling en geregelden voortgang merkten wij evenzeer reeds vroeger op, bij de voorzeggingen en geleidelijke ontplooiing der messiaansche gedachte.

Waartoe dit alles wederom, dat maar al te lang uwe aandacht ophoudt? Om andermaal te doen uitkomen, dat het boek Genesis naar vorm en inhoud, naar indeeling en afronding, naar de afwerking van het geheel en naar de ontwikkeling der bijzondere deelen, gedachten, geslachten en ontwerpen, een ongebroken en voltooid geheel is. Het is een gewrocht van éénen adem, opdat ik mij dus uitdrukke, aldus bedoeld en aldus door den vinger van Gods rechterhand geschreven in de ziel van den man Gods, opdat zijn vinger het zoude neerschrijven voor de kinderen Gods.

Met den dood der aarde, die woest en ledig ter

neder lag na de eerste oogenblikken der schepping, begint bet boek Genesis. Maar in dat groote graf sluimerden reeds de kiemen van het toekomstig leven. Straks zoude de Heilige Geest er over heen zweven en het leven doen ontwaken.

Met den dood Jozefs, die koud en roerloos in de steenen kist ter neder lag, na de eerste oogenblikken der beloofde verlossing, eindigt het boek Genesis. Maar in die steenen kist sluimert en rijpt het zaad voor den dag der opstanding die komen zal. Straks zal de bazuin klinken en de machtige stemme Gods over dat stof des doods heenwaaien en het leven zal ontwaken.

Ja, aan den aanvang van dat boek beantwoordt volkomen deszelfs einde.

De dood, door Gods genadelicht aldus bestraald, wordt aan het einde van Genesis ook aldus profetie van het leven; en het wachten van deze doodkist van Jozef is het onderpand der beloofde verlossing, die ook het volk Israels gewisselijk wacht.

Nu is er een graf dat wacht; ja, in die kist wacht het stof op den dag der opstanding. Zoo immers ook is Israel weggeborgen in Egyptes doodkist, om eenmaal op te staan en uit te gaan.

Maar zie, tusschen Israels komst in Egypte en zijne toekomstige uitleiding door Jozef voorspeld, staat deze steenen kist van denzelfden Jozef. Maar ook tusschen de komst van den Zoon Gods, in het vleesch en Zijne zekere uitleiding ten leven, ligt een steenen graf; dat van eenen anderen Jozef, dien van Arimathea.

Van opstanding en uitleiding Israels profeteerde deze doodkist. Maar Israel wederom is het typisch beeld van zijnen koning Christus! Ook voor Dezen

eerst een graf, dan verlossing, en daarna het verheerlijkt leven!

En de Christus wederom is: de profetie en de waarborg beide voor Zijn volk en van ons eeuwig leven! Een doodkist staat ook aan het einde van uw leven; tusschen uwen dood en uwe opstanding tot het eeuwige leven der heerlijkheid.

PSALM 17 : 8.

Maar (blij vooruitzicht dat mij streelt!)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw god'lijk beeld.

INHOUD.

Bladz.

Izak de Zoon des Verbonds.
(Gen. XXV—XXVIII : 9) . . . 1—20
I. Izak, de opvolger Abrahams, als drager der bondsbelofte (Gen. XXV : 1—34) . . . 2—41
II. Izak, de navolger Abrahams, als vreemdeling in het land der belofte (Gen. XXVI : 1—34) 42—76
III. Izak, de tegenhanger Abrahams, als mensch tegenover de belofte (Gen. XXVII : 1; XXVIII : 9) . . . . 77—122

Jakob buiten Kanaän.
(Gen. XXVIII : 10—XXXI : 35) . 123—226
IV. De vader des bondsvolks bij de wereld toevlucht zoekende (Gen. XXVIII : 10; XXIX : 35) . . . . 124—158
V. De vader des bondsvolks, in Labans huis, onder de macht der wereld (Gen. XXX : 1-43) 159—191
VII. De vader des bondsvolks, Laban ontvluchtende, om zich aan de macht der wereld te ontworstelen (Gen. XXXI : 1—55). . 192—226

Jakob terug naar Kanaän.
(Gen. XXXII—XXXV) . . . 227—354
VIII. De vader des bondsvolks, op weg naar Kanaän, ontmoet door en worstelende met zijn Bondsgod (Gen. XXXII : 1—32) 228—259

Bladz.

IX. De vader des bondsvolks, op weg naar Kanaän, ontmoet door en gescheiden van Ezau, zijn natuurlijken broeder (Gen. XXXIII : 1—20) . . . . 260—290

X. De vader des bondsvolks, reeds in Kanaän, door eigen vleesch en bloed het zwaarst beproefd (Gen. XXXIV : 1—31) . . . 291—314

XI. De vader des bondsvolks, op zijn tocht door Kanaän, van aardsche betrekkingen losgemaakt, en aldus als zoon der belofte geopenbaard (Gen. XXXV : 1-XXXVI : 43). 315—354

Jakob in Kanaän.

(Gen. XXXVII—XXXVIII) . . 355—420

XII. Jozef, de wegbereider voor de afzondering des volks (Gen. XXXVII : 1—36) . . . 356—392

XIII. Juda en de verborgen voortplanting van het bondszaad (Gen. XXXVIII : 1—30) . 393—420

Jozef in Egypte (Profetie der toekomst)

(Gen. XXXIX—XLI) . . . . 421—515

XIV. Het zedelijk karakter van Jozef, als type van het priesterlijke bondsvolk, in Potiphars huis beproefd (Gen. XXXIX : 1—23) 422—448

XV. De profetische aanleg van Jozef, als type des bondsvolks, gebleken in de gevangenis (Gen. XL : 1—23) . . . . . . 449—476

XVI. De regeermacht van Jozef, als type des bondsvolks, gebleken aan het koninklijke hof. (Gen. XLI : 1—57). . . . . . 477—515

Jozef en zijne broeders.

(Gen. XLII—XLV) . . . 516—639

XVII. Der broederen verzwegen zonde, nawerkende in het bondsgezin (Gen. XLII : 1—38) 517—556

Bladz.

XVIII. Juda, als borg der broederen door Jakob aangenomen, treedt voorop (Gen. XLIII : 1—34) . . . . 557—585

XIX. Juda, als borg Benjamins, der broederen voorspraak bij Jozef (Gen. XLIV : 1—34) 586—605

XX. De verborgen bondsgedachte door Jozef aan de broeders ontdekt en tot aanvankelijke vervulling geleid (Gen.XLV: 1-38) 606—639

Jakob-Israel in Egypte

(Gen. XLVI—L) . . . 640—838.

XXI: Het bondsgeslacht met den vader des bondsvolks naar Egypte vertrokken (Gen. XLVI : 1—34) . . . . 641—673

XXII. Het afgezonderd bondsgeslacht en de ingeboren Egyptenaren, in hun onderscheiden verhouding tot den koning des lands (Gen. XLVII : 1—31) . . . . 674—712

XXIII. Jozefs zonen door Jakob plechtig in het bondsgeslacht opgenomen (Gen. XLVIII : 1-21) 713—754

XXIV. De toekomst van het bondsgeslacht door den stervenden Jakob voorspeld (Gen. XLIX : 1—33) . . . . 755—800

XXV. De eindelijke verlossing Israels door Jozef aangekondigd (Gen L : 1—26). . . . 801—839

Inhoudsopgave . . . . 841—843